Thebaidas præ
ntia sua deporat
rigores tulit

1

SVMMAE VIRTVTVM AC VITIORVM,

TOMVS SECVNDVS.

Reuerendissimo ac eximiæ S. Theologiæ professore Guilielmo Peraldo Episcopo Lugdunensi, ordinis Prædicatorum, auctore.

Cum noua Titulorum, Verborum ac Rerum locupleti ac diligenti acceßione.

ANTVERPIAE,
Apud Philippum Nutium.
1571.

SVMMÆ VITIORVM GENERALIS DISTINCTIO

materiarum: Tomus secundus, qui appellatur SVMMA VITIORVM: *diuiditur in nouem Tractatus.*

Numerus folium, litera faciem denotat.

Sequitur particularis eorundem Titulorum subdiuiſio.

PRIMVS TRACTATVS, *qui eſt de Vitijs in genere, vnam habet partem in qua ſunt:*

II. TRACT. PRIMA PARS *de Vitio Gulæ, quatuor habet partes.*

TRACT. 4. SECVNDA PARS *de Auaritiæ Speciebus & habet 3. Capita.*

 1 de

de

de

1 de

quò[...]

PARS TERTIA *de Superbiæ diuisione, quæ habet Capita* 40.

8 de

H

Finis Indicis particularium Titulorum.

omn
hoc
rem

T
mè
vir
Gr
ca
pæ
qu

C
od
re

REVERENDISSIMI AC EXIMII SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORIS GVIlielmi Peraldi Episcopi Lugdunensis, ex sacro Ordine Prædicatorum, Tomus Secundus, qui SVMMA VITIORVM appellatur.

TRACTATVS PRIMVS DE VITIIS IN COMMVNI.

PARS PRIMA.

DICTVRI DE SINGVLIS Vitiis, quum opportunitas se offert, incipiemus à vitio Gulæ: & quia loc⁹ se offert, & propter hoc quod dicit Glossa super Matthæ .4. In pugna Christi prius contra Gulam agitur, quia nisi hæc prius refrenetur, frustra contra alia vitia laboratur. Et alia glos. dicit ibi, quòd diabol⁹ victus de Gula, non tentat de libidine. Ante omnia tamen ostendemus, doctrinam vitiorum perutilem esse, per hoc quòd vitia studio & summa diligentia sunt vitanda? Vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

¶Quòd vitia summa diligentia sint vitanda, tribus rationibus ostenditur.

TRiplici autem ratione potest ostendi vitia summa diligentia esse vitanda: scilicet quia dæmonibus valde placent, Deo summè displicent, homini verò summè nocent. Quòd valde placeant vitia dæmonibus, ostenditur ex asiduitate tentandi. De qua dicit Gregorius. Asidua tentatione diabolus tentat, vt saltem tędio vincat. Tentatio verò diaboli ad hoc est immediatè vt in malum culpæ hominē impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animas non sauciat.

¶Quòd Deus summè odiat peccatum, triplici ratione ostenditur.

QVòd autem Deus summè odiat peccatum, ostenditur triplici ratione. ¶Primò ex hoc, quòd illud quod maximè videtur odire, scilicet diabolum, non odit nisi ratione peccati: & cum amaret, si peccatum non esset, tanquam creaturam suam. Vnde. Sap.11.

Nihil

Nihil odisti eorum quæ fecisti. Quod intelligendum est pro-
pter peccatum adiunctum, quod ipse non fecit. Vnde quum ad
propter quod aliquid est tale, sit magis tale, constat vitium e..
gis, exosum Deo quàm diabolum. ¶Secundò potest idem o..
per hoc quod Deus non habet ita bonum amicum in cælo, ..
terra, quem non haberet odio ad mortem si inueniret pecc..
mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christu..
cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset si decessi..
peccato trinę negationis. Bene ostendit Deus quantum odi..
catum, quando filios suos quos tantum dilexit quòd pro illis..
voluit, in ignem inextinguibilem proiiciet, quando inueniet..
peccatum mortale. ¶Tertiò potest ostendi idem per hoc..
Deus filium suum crucifigi voluit, vt cum eo peccatum cruci..
retur. Vnde Augustin. super illud ad Coloss. secundo vbi ..
tur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatum cru..
tur. Et Deus pater dicit de Filio suo, Esaiæ 53. Propter scelus..
li mei percussi eum. Si quis diceret se tantum odire aliquem..
vellet eum cum proprio filio gladio vno transuerberasse, ve..
propria matre, satis videretur quòd haberet eum odio. Sic..
stus odiuit peccatum: voluit enim vno gladio illud secum tr..
uerberari. Animam etiam matris suæ voluit cum peccato ..
gladio transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam ..
nem: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Pertransi..
quam, per compassionem.

¶Quòd peccatum noceat homini quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex quæ peccatum aufert homini.

QVòd autem peccatum summè noceat homini, potest multis rationibus. ¶Primò per hoc quòd nihil potes.. ni nocere nisi per peccatum. Vnde solùm caueat homo sibi.. hoste: & non sunt timendi ei alij hostes. Nec diabolus, ne.. malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei.. re, si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinent hæc testimon.. turæ quæ sequuntur. Gregor. Nulla nocebit aduersitas, si n.. minetur iniquitas. Et illud Ecclesiast. 8. Qui custodit mand.. non experietur quicquam mali. Nihil enim erit ei malum v.. ciuum. Esaiæ 3. Dicite iusto, quia bene &c. Et ad Roman. 8. S.. quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.. plus non potest nocere diabolus vel persecutor iusto, nisi qu.. bricabit ei coronam æternam. Bernardus. Iucundum Dei ill.. um: quia ille superbus humilium malleator nesciens eis cor.. fabricat perpetuas, omnes impugnando & omnibus succumb.. do. Et Dauid: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.. bricauerũt, inquam, coronam perpetuam. ¶Secundò potest o..

quan..

... homini peccatum, per hoc quòd nihil est homi- ... adeo salubre quòd peccatum non reddat ei noxium. Ipsam vitā ... nuertit peccatum homini in mortē, & ipsam salutem in damnationem: sicut patet in sacramento altaris, quod qui indignè accipit ... diciū sibi manducat & bibit: id est damnationē. Peccatum ad il... qui nō solùm est benignus & mansuetus, sed ipsa benignitas mansuetudo nobis quasi furibundum reddit. Dauid, Domine ne furore &cæ. Furor eius videbitur, quando filios suos in ignem ... oiiciet, nec inde extrahet eos. ¶Tertiò potest ostendi quantum ... ceat peccatum homini: quia meliori parti hominis nocet, scili... t animæ. Vnde Eccles. 21. Dentes illius dentes leonis, interficien... s animas hominum. Nec solùm animæ nocet, imò etiam corpo... Vnde sequitur: Quasi rōmphæa bis acuta omnis iniquitas. Eis ... cuta dicitur: quia interficit animam & corpus. Sequitur, Plagæ il... us non est sanitas. Intellige post vitam istam. In quo innuitur ꝙ ... on parum noceat peccatum tam corpori quàm animæ. ¶Ad vlti... num peccatum omnia bona aufert homini, & ferè omnia mala in... ert. ¶Primò aufert Deum, Secundò, regnum æternum. Tertiò fra... ernitatem Ecclesiæ. Vnde Ecclesiastic. 13. Quæ communicatio hominis sancti ad canem? Quartò bona Ecclesiæ. Dauid: Particeps ego sum omnium &c. Quintò bona propria. Amb. Qui charitatē non habet, omne bonum amittit quod habet. Sexto aufert homini seipsum. Et hoc duobus modis. Primò, quia in seruitutem diaboli transit. Secūdò quia melius esset ei quòd natus nō fuisset si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatum quoddam pretiosum esset, esse per peccatum transit ad statum in quo minus eligendū est esse quàm non esse. Patet, quia plus nocet homini, quàm si omnino auferret ei esse. Ferè etiam omnia mala infert peccatū, sicut manifestum erit cum de singulis peccatis agetur.

¶*Quod vita Vitiorum sit aspera & molesta in præsenti, tribus rationibus ostenditur.*

SEd hic ad præsens sufficiat ostendere quòd vita vitiorū est aspera & molesta etiam in præsenti. ¶Ostendemus autem hoc tripliciter. ¶Primò per iustitiam Dei quæ non sinit dedecus culpę esse in homine vsque decore vindictæ: sicut dicit Aug. Vnde idem Aug. Iussit Deus, & verum est vt sua pœna inordinatus sit anim⁹. Multæ molestiæ sequuntur odium, vel iram, vel vnam de aliis vitiis. Vnde Hiere. 2. Scito, & vide quàm malum & amarum est dereliquisse te Dominū Deum tuum. Ad minus sequitur hæc pœna de peccato, scilicet remorsio cōsciētię. ¶Secūdò potest ostēdi idem, per hoc quòd opus vitij est in extremis, sicut opus virtutis est in medietate. Natura verò in medietate delectatur: in extremis verò cōtristatur. Vnde Dauid: Iustitiæ Domini rectæ, lętificātes corda.

¶Tertiò ostenditur idem per hoc quod vitium innatura
virtus est secundum naturam. Vnde Bern. Nullum vitiu
rale est: omnis verò virtus homini naturalis est. Deinde sub
Virtus, quoniam res naturæ est, cùm venit in animum, al
non venit sine labore: sed venit in locum suum, & fidelite
& bene cum ea conuenit natura. Vita ergo vitiorum aspera
ta verò virtutum est suauis. Sed sicut dicit Hieronymus in
& asperam fecit nobis viam virtutum longa cõsuetudo pec
Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile ocu
de Ecclesiastici 11. Dulce lumen est, & delectabile oculis vi
lem. Contristat tamen lux solis oculos tenebris assuetos. P
tum ergo demonibus placet, Deo summe displicet, & hom
mè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiam reddit
nem, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: C
sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Sum
diligentia est vitandum. Si vniuersi dæmones, & mali hom
bestiæ, & omnes aliæ creaturæ quæ possent homini nocere
simul congregatæ ex vna parte, magis timendum esset vn
catum mortale quam omnia illa. Ad hoc autem quòd no
mus ita fugere peccatum, pertinet quod legitur Ecclesi
Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et illud Sen. Cum h
bus pacem habe, cum vitiis bellum. Et iterum: Vitia sine
sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem n

TRACTATVS SECVNDVS DE VITIO GVLAE.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecim quæ valere possunt ad detestationem vitij Gulæ.

PARS PRIMA.

HOc ordine dicemus de vitio Gulæ. P
dicemus de his que faciunt ad dete
nem huius vitij. Secundò de speciebu
Tertiò de satellitibus quibus vtitur
istud. Quartò de remediis contra hoc
¶ Quartuodecim autem sunt quæ faci
detestationem huius vitij. ¶Primum est
quòd natura dissuadet nobis illud. Vnde di
gitur in scientia naturali, quòd inter animalia magnorum cor
rum nulli dedit natura tam strictum os secundum corporis qu
tatem sicut homini. quod sine dubio factum est ad commenda
nem temperantiæ & detestationem Gulositatis. ¶Secundum

quòd vitium istud est requies dæmonum : vnde Matthæi 12. um immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca a- quærens requiem, & non inuenit . Loca arida sunt homines ratè viuentes, in quibus diabolus non inuenit requiem. Vnde o dæmonum dixit Domino, vt legitur Matthæi 8. Si eiicis nos e, mitte nos in gregem porcorum : quod Domin⁹ permisit eis. tquam enim aliquis quasi porcus vitio Gulæ est subditus, dæ- num habitaculum est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci erit, diabolus potestatem in eo non accipit.

¶De triplici iniuria quæ fit proximo ex vitio Gulæ.

Ertium est multiplex iniuria proximi quæ sequitur ex vitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quæ sequitur ex vi- isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio . Vnde Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Ad literam, homo i se inebriat vespere, os fœtidum habet sequenti mane ad mo- m sepulchri. Sed ad corruptionem mali exempli possumus hoc ferre. Malo enim exemplo corrumpunt Gulosi proximos suos. d quod pertinet quod legitur ad Rom. 14. Si propter cibum tuũ ater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. oli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est, & in pistola Iudæ de Gulosis dicitur: Hi sunt in epulis suis maculæ cõ- iuantes. Non solum sunt maculati, imò sunt maculę alios macu- antes suo exemplo, Secunda iniuria est quòd vnus Gulosus expen it in piscibus, vnde viginti pauperes satis haberent de pane. In quo fratres suos de portione eorum defraudat. Omnes fideles fra- tres sunt, vnde Bern. Noli putare gratuitum quòd impendis pro- ximo: velis nolis debitor es. Tertia iniuria est, conuitia & verbera quæ ebrij & variis repleti ferculis solent inferre vicinis suis. Tumultuosa enim res est ebrietas : vt legitur Prouerbiorum vigesimo.

¶De multiplici contumelia quæ sequitur ex vitio Gulæ.

QVartò facit ad detestationem huius vitij multiplex contu- melia Dei quæ sequitur ex vitio isto. Ex quibus, septem po- nemus ad præsens. ¶Prima est, quia vitium istud vilissimum crea- turam deificat, ventrẽ scilicet, iuxta illud Apostoi ad Phil. 3. Quorũ Deus venter est: vbi dicit Aug. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc idololatria pa- ganorũ: quia illi auro & argẽto & marmoreis lapidibus honores diuinos impẽdere solent: sed Gulosus vẽtrẽ pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc videtur hoc vitiũ detestabilis esse cũctis aliis vitiis. Secũda cõtumelia est quia de tẽplo spiritussancti coqui nam facit. Vnde secundæ ad Corinthios 6. Vos enim templum Dei viui estis. De hoc templo facit coquinam, qui adeo se implet

cibis & potibus, quòd igniculus naturalis non sufficit illu
quere: sed tanquam ex lignis viridibus vel humidis fumũ p
qui hominem pigrum & somnolentum reddit. ¶ Tertia co
lia est quòd animã quæ imago est beatæ Trinitatis, multum
pat obscurando eam: vnde in hominibus qui laborant vit
impletur illud verbum Prophetæ: Denigrata est facies eor
per carbones. Vnde Hieronym. Nihil adeò obruit intellige
vt comessatio & ebrietas. ¶ Quartũ est, quòd hoc vitium m
elongat a Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psal. In ch
freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad
approximantes ad Deum, sunt homines cibo & potu se re
quibus optat Dauid magis ac magis constringi maxillas, id
cius victualia dari: vt sic saltem cogantur approximare sic
dit famelicus ad dominum. ¶ Quintum est, quòd vitium h
ad obliuionem inducit. Vnde Osee 13. Saturati sunt & eleua
cor suum: & obliti sunt mei. ¶ Sextum est, quòd Deum b
mat. Vnde super illud 1. ad Cor. 10. Siue comeditis, siue bibi
nia ad gloriam Dei facite, dicit Aug. Si quod manducas
ad refectionem corporis sumis, sustentationemque memb
gratias agens ei qui tibi mortali & fragili tribuit ista supp
rũ solatia: cibus tuus & potus tuus laudant Deum. Si verò
naturæ debitum immoderatione edacitatis excedas, & vi
te ingurgites, quantaslibet Dei laudes lingua tua resonet,
blasphemat. Sicut formositas operis artificem laudat: sic e
mitas eum quodammodo blasphemat. Hier. Valde absur
mia saturitate velle honorare sanctum, quem scimus De
isse per ieiunium, quidam sanctus dixit: Venter receptac
borum omnes hominum labores & momentanea Gulæ
menta stercoris fine condemnat: id est, vana fuisse probat
male viuens, creatorem suum blasphemat. ¶ Septimum
hoc vitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. V
qui tenet figuram Gulosorum, dicit Genes. 25. Quid mi
runt primogenita? Et paucis interpositus subditur: & ab
pendens quòd primogenita vendidisset. De Gulosis v
illud, quod pro nihilo habent terram desiderabilem,
Thren. primo. Dederunt pretiosa quæque pro cibo ad ref
das animas. ¶ Quintum quod facit ad detestationem hu
est hoc, quòd vitium istud inquinat membrum illud in quo
indecens est immunditia quàm in alio membro. In ore m
lerabilis est immunditia quàm in alio membro duplici
Primò propter nobilitatem membri. Secundò, quia præ
membris deputatum est diuino officio. ¶ Sextum est quo
prohibitio quam Deus dedit, data fuit contra vitium istud.

en.2. De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ ni & mali ne comedas. ¶Septimum est hoc quòd vitium istud ueus est in via per quam necesse est nos ire: & ideo magis timẽ m est nobis. Vnde diabolus hoc vitio hominem tẽtauit cùm esin paradiso, & in statu innocentiæ. Isto etiam vitio primo agssus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo bo. De necessitatibus meis erue me: dicit, Necessitates corpora hoc habent periculosum quòd in eis sæpe minimè dignoscitur id circa eas vitio vel vtilitatis studio agatur. Has necessitates almista cupit euadere, sciens plerũque voluptatũ culpas occasie necessitatis prorumpere. Ait Aug. Sumenda sunt alimenta tãiam medicamenta: sed dum ad quietem satietatis ab indigentia ansitur, in ipso transitu laqueus cõcupiscentiæ insidiatur. Freuenter enim dum hoc fit, adiungit se quasi pedissequa periculo. iocunditas, & plerunque præcurrit vt eius causa fiat quod causa lutis fieri debuit, & gaudet infelix anima, vt obtentu salutis obũret negotium voluptatis. ¶Octauum est hoc quòd totiens in Eangelio exprimitur tormentum huic vitio reddendũ. Vnde pluies dicit Dominus in Euangelio: Ibi erit fletus & stridor dentiũ: & dicit glos. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc. 16. Mitte Lazarũ vt intingat extremum digiti sui in aquã vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.

¶*De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex vitio Gulæ subsecutum.*

NOnò facit ad detestationem huius vitij multiplex malũ proueniens ex hoc vitio. Et primò enumeremus mala quæ in Sacra scriptura reperiuntur euenisse occasione gulæ. Secundò mala quæ eueniunt quotidie his in quibus est vitium istud. Primò enim occurrit nobis quòd vitiũ gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omnium malorum. Secundò legitur Gen. 9. quòd Noë qui perfectus fuit in generationibus suis, vitio isto deuictus sit. Bibens enim vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Tertiò legitur Gen. 19. quod Loth, quem Sodoma nõ vicit, vino inebriatus, duplicem incestum commisit. Quartò legitur Gen. 25. quòd Esau vitio isto dignitatem primogenituræ amiserit. Quintò legitur. Gen. 4. quod Pharao faciens conuiuium grande, magistrũ pistorũ suspendit. Vitio etiam gulæ populus Israël iram Dei meruit. Vnde in Psal. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei &c. Et 2. Reg. 13. Absalon fecit cõuiuium & interfecit fratrẽ suum Amon cùm temulentus esset vino. Et de Holoferne legitur Iudith. 11. q̃ bibit vinũ multũ nimis quantũ vna die nunquam biberat in tota vita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur etiam in principio Iob, quòd filij Iob bibentes vinum in domo fratris sui primogeni-

ti sunt

gi sunt oppressi & dicit Greg. In maioris fratris cōuiuio h
ſathā obruit. Nunquid illi ventri vacabāt? Quasi diceret, N
tamē inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet &
prouidet. Et in Euangelio legitur, quòd Herodes conuiu
ciens, Ioannem Baptistam occiderit.

¶De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex vitio Gulæ proueniente.

MAla verò quæ proueniunt quotidie ex hoc vitio illis q
bēt hoc vitiū multa sunt. Et primò enumeramus ea ma
eueniunt spiritui. Inter quæ primum est grauamen spiritus.
Dominus Lucæ 21. Attendite ne grauentur corda vestra in cr
& ebrietate. Crapula est cruda epula, quando tantum de cib
tur quòd calor naturalis non sufficit ad decoctionem eius.
enim grauatur spiritus nimietate cibi & potus, vt sit quasi
tus: vnde Oseæ 9. Memphis sepeliet eos. Memphis interpr
ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris vitio occasionem h
homines sepelit. Gregor. Quanto corpus impletur, tanto
minoratur. Vnde Hiero. Qui luxuriatur, viuēs mortuus est.
inebriatur, mortuus est & sepultus. Rabanus: Vile sepulchr
ebrietas. Sepultura ista quasi quædam submersio spiritualis
aqua enim sepeliri est submergi. ¶Secundum malū est loqu
Vnde Greg. in homilia, de diuite epulone: Prima in male c
tibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem lud
leuitas sequitur. ¶Tertium est lasciuia. Exod. 32. Sedit popu
ducare & bibere, & surrexerunt ludere. ¶Quartum malum
xuria. Vnde Hierem. 5. Saturaui eos, & mœchati sunt. Ad E
Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Prouer. 20. Luxur
est vinum. Hier. ad Eustochium: Virgo Christi vinum fugi
nenum. Idem: Quicquid seminarium est voluptatis venen
ta. Idem: Quandiu Eua in paradiso abstinuit, virgo fuit: quā
præceptum abstinentiæ violauit, corruptionem sensit. Ide
riam virginem: O filia si apostolus castigauit corpus suū, &
uitutē redegit, ne cùm aliis prædicasset reprobus efficeretu
modo tu iuuencula adhuc in furore iuuentutis posita, dapi
vino plena, de castitate eris secura? Ipsa etiam auaritia quan
prouenit ex vitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum va
auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularum & libidinis l
riam, nemo quærit diuitias, quarum vsus vel in ventre vel sub
tre sunt.

¶De innumeris vitijs prouenientibus ex hoc vitio, scilicet immisericordia & cætera.

SEquitur ex hoc vitio similiter immisericordia. Vnde Amos
Bibentes vinum in phialis & optimo vnguento delibuti,

...ebantur super contritione Ioseph. Ad idem facit quod legitur Lucæ 16. de diuite epulone qui Lazaro compassus non est. Vniuersaliter homo vitio gulæ subiectus nulli alij vitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriosus, seruus est omnium peccatorũ. Nullum peccatũ potest vincere qui captus est hoc vitio. Ex quo enim ori, quod est quasi porta hominis vitium gulæ quod est quasi de familia diaboli dominatur, totam familiam diabolicam, scilicet vniuersitatem vitiorũ permittit intrare. ¶ Vitiũ gulæ reddit hominẽ stultum, imò insanũ, & ad vltimũ reddit eum quasi porcum. Ad primum faciunt hæc testimonia scripturæ Prou. 20. vbi loquitur de vino & ebrietate: Quicũque his delectatur, non erit sapiẽs. Et in Iob 28. Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium. Item. Copia ciborum subtilitas impeditur. Hieron. Venter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta vti non possunt multo cibo & potu repleti. ¶ Ad secundum pertinet quod legitur Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor: id est, mentem. Et eiusdẽ 7. Cœperunt principes furere à vino. Seneca, Nihil aliud est ebrietas, quàm voluntaria insania. ¶ Ad tertium facit quod dicit Seneca. Quosdam ventri obedientes loco animalium numeremus, non hominum. Hiero. Qui post carnem ambulant in ventrem & libidinẽ proni, quasi irrationabilia animalia reputãtur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem. Et glossa interlin. supplet tendunt. In hoc tamen deteriores sunt irrationabilibus animalibus, quia illa non incidunt in laqueos quos vident, vel in laqueos in quos alia vice ceciderunt, quod isti faciunt. Vnde Hieronymus. Bruta animalia & vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt. ¶ Præter ista mala quæ spiritualia videntur esse, sequuntur multa alia mala ex vitio gulæ. Primò fames. Vnde de gulosis in Psalm. dicitur: Famem patientur vt canes. Osee 4. Comedent & non saturabuntur: Hieronym. Voluptas habita, famem, non saturitatem parit. Et Lucæ 15. dicit filius Prodigus, qui tenet figuram gulosorum: Ego autem hic fame pereo. Et ad literam est hoc verum de illo qui inebriat se vespere, quòd sitit in sequenti mane. Vnde Prouerbiorum vigesimotertio dicit Salomõ in persona talis: Quãdo euigilabo, & rursus vina reperiam? Deinde sitit vsque ad prandium, nisi prius biberit. Idem accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, vel quia non habet ea quæ vellet, vel quantum vellet, vel preparata vt vellet. Sicut enim dicit Augustinus: Vbicunque quærit caro refectionem, inuenit defectionem, Si autem accidat quòd habeat, quæ, & qualia, & qualiter vult, non habet tantum ventrem quantum vellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu famis fames

mes nascitur: tunc oportet eum ire spatiari, vt sic esuriat,
mem venetur. Læditur etiam natura. Vnde Iob.20. Cum
fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eum. Homo
arctatur: id est, arctus sibi videtur: sicut angusta videntu
horrea sua propter multitudinem frumenti. Dolor enim ir
per eum: non enim consequitur voluptatem quam quæsiu
de Tullius: Si videres istos epulones velut opimos boues
& sudare, intelligeres eos qui maximè sequuntur voluptat
mè assequi quòd volunt. Qui vitio gulæ laborat, patitur pro
ctatione vnius horæ molestiam diei vnius vel mensis: qui
tam vel altam infirmitatem incidit. Seneca. Ebrietas vni
hilarem insaniam longi temporis tædio pensat. Ecclesiastic
simo. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Ex viti
gulæ sequitur, vigilia. Vnde Ecclesiast. quinto. Dulcis est
operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas aute
tis non sinit eum dormire. Sequitur etiam inde paupertas.
Ecclesiast.19. Operarius ebriosus non locupletabitur, Prou
21. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & p
non ditabitur. Causa verò quare talis non ditatur, tangitu
gæo, vbi sic legitur cap. 1. Qui congregauit merces, mi
saccum pertusum. Quandoque ebriosus quòd per totam
madam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertu
licet in ventrem. ¶ Sequitur etiam ex vitio gulæ, corporis
tas: nec vna tantùm, sed plures & quandoque mors. ¶ Ad
pertinet quod legitur. Ecclesiast.37. In multis escis erit in
¶ Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis i
quam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam volupt
sunt? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed voluptate
lùm excæcant voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt
tractos, & leprosos & diuersis aliis infirmitatibus affligun
tium pertinet quod legitur Ecclesiast.37. Propter crapula
obierunt. Et Senec. Potest nostra prouidentia huic corpu
giorem prorogare moram, si voluptates quibus maior pa
poterimus regere & coercere. ¶ Ad quartum pertinet quo
tur Ecclesiast.7. Inueni mulierem morte amariorem. Hæc
est voluptas carnis, quæ morte est amarior: quia non vna so
te interficit, sed triplici: scilicet morte temporali, morte cu
damnationis æternæ. Ad idem pertinet quod legitur Prou
rum 23. Vacantes potibus, & dantes symbola, consumêtur. E
in eodem: Ingreditur blandè: sed in nouissimo mordebit v
ber, & sicut regulus venena diffundet. Et Naum 1. Sicut sp
inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter pota
cõsumetur quasi stipula ariditate plena. Hoc vitiũ seruũ nost

turalem dominari nobis facit, vnde Eccl.12. Benefac humili: id animæ: & ne dederis impio, id est corpori. Prohibe panes illi ri ne in ipsis potentior te sit. Et Prouerbiorum vigesimonono. ui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eũ contumacem.

¶ Quòd vitium gulæ est vna de grauioribus infirmitatibus.

DEcimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quòd vitium istud est vna de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, quòd citò interficit vel suffocat, durè affligit, vix curatur, multas expensas requirit, quæ tamen potius nocent quàm prosint. Omnia etiam genera infirmitatum & spiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum assimilatur hæc infirmitas squinantię, quæ est infirmitas gulæ citò suffocans hominem. Propter secundum assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati quæ dicitur appetitus caninus, vel bolismus. Affligit enim hæc infirmitas hominem fame insatiabili, sicut ostensum est prius. Vnde Prouerbiorum 13. Iustus comedit, & implet animam suam: venter autem impiorum insatiabilis est. Vix etiam curatur vitium istud: quia initiũ habet ab humana necessitate, sicut ostensum est prius. Nec senectute videtur deficere sicut luxuria: imò tunc augetur, & medicamentum eius vertitur in nocumentum. Vnde Gregorius in Moral. Quot solatia ad viuendi vsum quærimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamentis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentum in vulnus vertitur: quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes ex eo grauius reficimur, quòd prouidè ad refectionem paramus. Senes enim magis amant bonum vinum: expensas etiam tantas requirit hæc infirmitas, vt multi hoc vitio depauperentur, & semper deterius se habent. Quomodo autem ex hac infirmitate cæteræ introducantur, satis manifestum est ex prædictis. ¶ Vndecimum faciens ad detestationem huius vitij est hoc, quod ille qui hoc vitio capitur, à diabolo valde periculosè capitur. Vnde cũ diabolus quærat eum mortificare, secundũ illud Psal. Cõsiderat peccator iustum, & quærit mortificare eũ: iam est prope intentionem suã, cũ ad gulã manum ei tenet. Ad hoc referri potest illud verbũ Senec. Voluptates inter res vilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur vt strangulent. ¶ Duodecimum faciẽs ad detestationẽ huius vitij est hoc quòd ille qui hoc vitio à diabolo tenetur, valde firmiter tenetur. Hoc enim vitiũ est quasi quoddã frenũ ori ipsius impositũ. Vnde potest eũ circũducere ad voluntatẽ suã iuxta illud Iac.3. Frena in equorũ ora ad consentiendum nobis mittimus, & omne corpus eorum circumferimus. Est etiã vitiũ istud inter difformitates spirituales quasi latitudo oris

non

non talis qualem habent ora canum, qui dicuntur leporarij natitij, sed talis qualem habet os inferni. Insatiabilis enim e sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & volatialia ha... Hieronymus. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, sylua pluribus elephantibus sufficit: homo verò terra... pascitur.

¶De graui seruitute qua laborat gulosus, quæ in sex attenditur

PEnultimum faciēs ad detestationem huius vitij est hoc, ille qui laborat hoc vitio, est in seruitute valde graui & ignominiosa. ¶Sex autem sunt in quibus attenditur grauius seruitutis. ¶Primum est hoc, quòd ipse est seruus eius qu... raliter debet seruire ei, scilicet corporis sui. Ad hoc pertin... quod legitur. Prouerbiorum 19. Non decet seruum domina... cipibus. Et illud Prouerbiorum 30. Per tria mouetur terra, &... tum sustinere non potest, Per seruum cùm regnare cœperi... us iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur: qu... mo vel ecclesia turbatur. ¶Secundum est, quòd talis omniu... rum seruus est quibus indiget corpus. Vnde Sen. Multis ser... corpori seruit. ¶Tertium est, quia talem oportet seruire ... dominæ, scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suam vo... tem, quæ vult singulis diebus parari bis sibi varia fercula, ... bus nihil remanet: sed postquā tetigerit, proiicit, & in locū ... dinis & quasi perditionis transmittit. Ad hoc pertinet, quo... tur Ioel. 1. Vlulate qui bibitis vinum in dulcedine: perit e... ore vestro. Et illud verbum Bern. Voluptas gutturis, quæ ta... die æstimatur, vix duorum habet latitudinem digitorum. N... rat delectatio, nisi quantum durat transitus ille per gulam, ... illo transitu vult domina gula tot & tanta sibi parari. ¶Qu... est quòd ipse vili labori intendit, quia impletioni loci imm... scilicet vētris. Qua enim ratione locorum immundorū eua... est vile opus, eadem ratione etiam impletio. Intendit eni... vnius refectioni, & sacci immunditia pleni, cùm intendit r... ni corporis. Corpus enim saccus est. Vnde in Psalm. Concid... cum meum. Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi saccus v... tur. Quid autem est hoc, intendere refectioni sacci vnius x... quem ad vltimum scio putrefiendum? ¶Quintum est hoc, q... vanus & quasi inutilis est labor eius. Satis vanus videtur labor... aliquis laborat, vt deliciose pascat latronem vnum morti dam... tum. Latro iste morti damnatus, est corpus nostrum. Vnde Se... Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis etiam vide... vanus labor quo homo laborat vt vermes splendidè pascat. N... est curandum qualem inueniant carnem vermes, vel pinguem, v... macilentam. Carnem impinguare, est vermibus escam præpar...

¶Sextum eſt quòd domina gula totum laborem hominis requirit. Vnde Eccl. Omnis labor in ore eius. ¶Vltimum faciens ad deteſtationem huius vitij eſt commendatio ſui contrarij, ſcilicet commendatio Temperantiæ vel Ieiunij. Sed de hoc alibi dicetur.

De ſpeciebus Gulæ.
PARS II.

SEQVITVR de ſpeciebus huius vitij, quæ ſunt gaſtrimargia, ſiue comeſſatio & ebrietas. Dicitur autem gaſtrimargia, eo quòd in caſtris ventris omnia mergantur. Ad cuius deteſtationem ſufficiant ea quæ ad deteſtationem guloſitatis ſuperius dicta ſunt.

¶Quæ mala veniant ex Ebrietate.

SEd ad deteſtationem ebrietatis quæ ſemper vitioſior eſt, aliqua addemus. Primum eſt, quòd ebrietas prodioſe agit. Exercitus enim illius pacificè recipitur, & pòſt nocet. Vnde Prouerbiorū 23. Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſpleduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, ecce pacificus ingreſſus, ſed in fine mordebit vt coluber: ecce nocumentum. ¶Secundò facit ad deteſtationem huius vitij multiplex maledictio, quam Deus ebriis facit. Vnde Eſaiæ 5. Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam & potandum vſque ad veſperum. Et pòſt eodem cap. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum. Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc quòd poſſunt multum vinum ſuſtinere. Et Eſaiæ 28. Væ coronæ ſuperbiæ ebriis Ephraim. Et Prouerbiorum 23. Cui vę? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffoſsio oculorū? nónne his qui morantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Et dicit gloſ. ſuper illud. Cui ſuffoſsio oculorū. Immoderatus hauſtus vini, exterioris & interioris viſus ingerit cæcitatem. ¶Tertiò facit ad deteſtationem huius vitii hoc, quòd omnia bona diſsipat in homine. Bona gratię diſsipat vſque ad fundamentum eorum, ſcilicet vſque ad fidem. Vnde Eccleſ. 19. Vinum & mulieres apoſtatare faciūt ſapientes: bona etiam naturæ exterminant vſque ad inſenſibilitatem. Vnde Prouerbiorum 23. dicit ebrioſus: Verberauerunt me, & non dolui: vulnerauerunt me, & non ſenſi, vnde Auguſt. Ebrietas aufert memoriam, diſsipat ſenſum, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit ſanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnem ſalutem exterminat. ¶Quartò facit ad deteſtationem huius vitij hoc quod dicit Auguſtinus ſuper illud Gen. 43. Biberunt, &

runt, & inebriati sunt cum illo, verbum inebriandi vt a... stinus pro saturitate ponitur. Et post subiũgit, Inebriari v... tur ebriosi, nec ipsi terræ est vtile, quoniam maiore humo... sufficit, corrumpitur: sic vita ebriosi qui non satietate se re... emergitur diluuio. ¶ Quintò facit ad detestationem huius... Gregorius de illo dicit: Ebrietas, inquam, est blandus dæmo... ce venenum, suaue peccatũ, quam qui habet, non se habet:... qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

¶ *De aliis quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.*

ALiter distinguuntur quinque species huius vitij à Greg... per illud Genes. 25. vbi dicit Esau Iacob: Da mihi de co... hac rufa. ¶ Prima species est, cùm quis horam comedẽdi pr... vt legitur de Ionatha. 1. Regum 14. Talis timere potest illam... dictionem quæ habetur Eccles. 10. Vę tibi terra, cui rex p... & cuius principes mane comedunt. Terra intelligitur hic... Terra enim est, & in terram ibit. Rex est liberum arbitrium... mam habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus... illi qui verũ Deũ colunt, ab honore & obsequio diuino d... choare volunt: sic illi quorum Deus venter est primo qu... gnum Dei sui. Regnum Dei eorum, est esca & potus. ¶ S... species est, quando aliquis nimis delicata vult habere, vt... Numeri vndecimo de filiis Israël qui in eremo carnes... rabant. Et in Luca legitur de Diuite epulone, quòd ep... quotidie splendidè. Seneca. Palatum tuum fames exc... sapores.

¶ *Triplici ratione ostenditur quare homo non debeat quærere delicata.*

TRiplici autem ratione nõ debet homo quærere delica... mò propter naturam vasis cui cibos quos sumimus i... mus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis hab... quod vas quod corrumperet vinum quando est infusum,... infunderet ibi de meliori quod haberet. Ad hoc pertinet... gitur Ioël. 1. Vlulate qui bibitis vinum in dulcedine: pe... ab ore vestro. ¶ Secundò propter hoc: quia cùm delecta... dãtur in adiutorium carni aduersus spiritũ concupiscenti,... contra vnum, & vincitur spiritus. Vnde Bernardus de con... tis: Sufficit vt comestibilia fiant, non concupiscibilia. Su... nim concupiscentiæ malitia sua, quę cùm vix aut nullo mo... transire possit ad finem explendæ necessitatis nisi per viam... tæcunque delectationis, si cœperit habere irritamenta, fi... contra vnum, & periclitatur continentia. ¶ Tertiò, cùm ... ciæ dantur: vult eas pòst ex consuetudine habere. Vnde Pr... biorum 22. Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam,...

...n con
...per s
...rpor
...nus
...mmu
...&
...ius
...udin
...eli p
...ulas
...t. Ta
...bus a
...impti
...uis ni
...Gen. v
...us ess
...am. Et
...enticu
...do cibu
...sio vult
...tatur e
...mus ad
...gnum
...nem, n
...corpor
...cilius &
...est inte
...nentur

POs...
Pri...
mini s...
pio ci...
dicina...
bum i...
vti. De...
degus...
aliqua...
lia sun...
interd...
noua...

m inuenerit, non recedet ab ea. Cùm homines timeant tantū maxime consuetudinem quod etiam à dilectiſsimis non ſuſtineant eā per ſe adinueniri: mirum eſt quomodo ſeruo nequam, ſcilicet corpori hoc tolerari volunt. ¶Tertia ſpecies eſt, quando quis nimis ſumit: vt legitur de Sodomitis. Ezech. decimoſexto. Hieronimus. Pluuia illa optima eſt quæ ſenſim deſcendit: ſubitus autem & nimius & præceps imber, arua ſubuertit. Similiter nimius cibus nocet. ¶Quarta ſpecies eſt ſtudioſitas quæ pertinet ad ſolitudinem & curioſitatem laute præparandi: vt legitur de filiis Heli primo Regum ſecundo. De ſtudioſo dicit Iſido. Tota die gulas ruminat, qui ad explendam gulam veſpere delicias præparat. Talis eſt quaſi animal ruminans. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminant poſt ſumptionem cibi, ſed talis ruminat ante. ¶Quinta ſpecies, eſt quū quis nimis auidè vel ardenter ſumit cibum: vt legitur de Eſau. Gen. vigeſimoquinto. Vnde Eccleſi. vigeſimoſeptimo. Noli auidus eſſe in omni epulatione, neque te effundas ſuper omnem eſcam. Et Auguſtinus. Melius eſt piſcibus veſci more Domini, quàm lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis eſt in ſumēdo cibum, tremor manuum ſcyphum & bolum tenentium, effuſio vultus exterioris ſuper cibaria, cum toruis oculis, quam comitatur effuſio vultus exterioris ſuper eſcā, quę eſt quando ſic animus ad cibum ardore trahitur, vt aliquid cogitare non ſinatur. Signum etiam huius fœdę auiditatis eſt inordinatio ſcindendi panem, maſticandi cibum & ſumendi. Bernar. Etiam ad ſanitatem corporis quanto cibus honeſtius & ordinatius ingeritur, tanto facilius & ſalubrius digeritur. Contra auiditatem iſtam conſilium eſt interponere pſalmum vel aliam orationem. Hæ ſpecies continentur in hoc verſu.

Præ, properè, lautè, nimis ardenter, Studioſè.

¶De aliis quatuor ſpeciebus Gulæ.

POſſunt etiam addi his quinque ſpeciebus aliæ quatuor ſpecies. Prima eſt, quum quis nimis frequēter ſumit cibū. Sufficit homini ſano ſumere bis in die ad plus cibum. Frequens autem ſumptio cibi multum nociua eſt corpori: ſecundum enim artem medicinalem, vna de deterioribus rebus eſt apponere cibum ſuper cibum indecoctum. Alia ſpecies eſt, quando quis variis ferculis vult vti. De qua varietate dicit Seneca. Faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare, quæ vt varia ſunt & diuerſa inquinant, non alunt. Sicut aliqua ſunt quæ diuiſa placent, coniuncta verò nobis abominalia ſunt. ſic coniunctio tot diuerſorum ferculorum in ſtomacho interdum eſt abominabilis naturæ. Tertia ſpecies eſt, quum quis noua requirit & inconſueta. Quarta, cum pretioſa vel ſump-

ſumptuoſa, non habens etiam reſpectum ad hoc quod gis ſaporoſa.

De quatuor ſatellitibus quibus vtitur vitium Gulæ.

PARS III.

DICTO de ſpeciebus huius vitij, con ter dicendum eſt de quibuſdam ſatel quibus vtitur vitium iſtud: quæ quatu præcipuè. Primum eſt ambitio, de qua piens: Non magno nobis conſtat fames ambitio. Maiorem partem eorum quæ dunt ſuperbi, faciunt ad paſcendum o minum. Sed ſi nullus hoc deberet ſcire doque non expenderent decimam partem eorum quæ Alia tria ſunt: ciborum delectabilitas, ſiue ſit ex generi rum, ſiue ex modo præparandi, & ciborum varietas & qu

De octo remedijs contra vitium Gulæ.

PARS IIII.

SEQVITVR de remediis contr iſtud, quæ octo ſunt. ¶Primum eſt uinus, Hoc remedium docet nos D Matthæi quarto, vbi dicit diabolo ipſum de vitio gulæ: Non in ſolo p homo, ſed in omni verbo quod pro ore Dei. Et Gregori. Freqüens ſum ſpiritualis interdum inducit conte obliuionem cibi corporalis. ¶Secundum remedium eſt occupatio. Hoc remedium inſinuat nobis Salomon Pr rum 21. Deſideria occidunt pigrum: noluerunt enim qui perari manus eius: tota die concupiſcit & deſiderat. Hom patitur famem vniuerſalem. Aures enim eius eſuriunt ru culi vanitates, gula cibos, ſed occupatio in magna parte iſtam. Mallent autem ſpecialiter hæc duo remedia ad ho mo horam præueniat, vel ne nimiam ſolicitudinem de præparando habeat. Tertium remedium eſt, elongatio dant occaſionem excedendi in cibo vel potu, ſicut eſt de tas, vel varietas, vel nimietas ciborum. Licet enim illud tur Eccleſiaſtici 21. Quaſi à facie colubri fuge peccata ſeris ad ea, ſuſcipient te: videatur generaliter dictum de cato: ſpecialiter tamen hoc referri poteſt ad illa peccata

tu [illegible] vel voluptas. In illis enim in quibus aduersitas ten- , melius potest expectari conflictus: vnde non est securum ac- [illegible]lere ad mensam, vbi nimia, vel varia, vel delicata sunt apposita [illegible]mini, qui vult curari ab hoc vitio. Hoc insinuatur nobis Genes. [illegible]tio. vbi sic legitur: Vidit mulier lignum quod bonum esset ad [illegible]cendum, & pulchrum oculis & delectabile aspectu, & tulit de [illegible]ctu illius & comedit. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri [illegible]d non licet concupisci. Et Esaiæ 28. loquens de flore gloriæ [illegible]altationis, dicit: Quod cùm aspexerit videns, statim vt manu te- [illegible]erit, deuorabit illud. Non est securum intueri vel videre dele- [illegible]abilia. ¶Quartum remedium est, frequenter considerare qualis [illegible]st mortem caro sit futura. Hoc remedium docet nos Gregorius [illegible]cens: Nihil adeò valet ad domanda carnis desideria, sicut cogi- [illegible]re qualis sit futura mortua. ¶Quintum remedium est, æternæ cœ [illegible]æ meditatio, ad quam inuitati sumus. Hoc remedium docuit nos [illegible]Dominus vbi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter co- [illegible]medit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui [illegible]nim inuitatus est, parum comedit in prandio ne cœnam amittat. [illegible]ed sunt quidam qui adeò similes sunt facti iumentis, quòd de si- [illegible]iquis porcorum hìc impleri desiderant, & de illa delicata cœna & [illegible]æterna non curant, cuius sola esuries hominem beatum reddit. Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabũ- tur. quid faciet ipsa refectio, si esuries ipsa beatum reddit? ¶Sex- tũ remediũ est, consideratio malorum quæ excessum cibi & potus sequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ: interdum mors corporis in præsenti & in futuro æterna mors, sci- licet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob sexto: Aut gustare quis poterit, quod gustatum affert mortem? Cum ma- gna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debent, secundum Augustinum. ¶Septimum remedium est, considera- tio penuriæ Christi & in se & in membris suis. Ad primum mone- mur Threnorum tertio. Recordare paupertatis meæ, & transgres- sionis, & absynthij, & fellis. Paupertas etiam ipsius in mẽbris suis multum deberet homines retrahere à superfluitate quam faciunt in conuiuiis suis, quum cogitant quantam paupertatem sustinet Christus in pauperibus & infirmis ad mortem, qui vix possunt in- terdum panem habere. Mirum est quomodo sæpè non remordet conscientia diuites huius seculi, quando cogitant quòd ipsi sub- trahunt ori Dei in pauperibus quod ponunt in ore diaboli. Pas- cunt enim filios diaboli, scilicet malos, & Dei filios fame perire permittunt. ¶Vltimum remedium est & summum, Dei gratia. Vn- de qui laborat hoc vitio, orationi debet instare & Dei gratiam po- stulare, quæ ardorem huius vitij sedat. Vnde Ioannis quarto. Qui

biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æterni
Hebræos decimo tertio. Optimum est gratia stabilire co
cis quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ad idem p
lud verbum Senecæ. Si vis, inquit, in perpetua volup
non voluptatibus adiiciendum est, sed cupiditatibus
dum. Cupiditatibus verò non detrahitur, nisi quum
infunditur.

TRACTATVS TERTIVS DE LVXVRIA.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij, PARS PRIMA, *quæ habet tria capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miseri annexis peccato Luxuriæ.

CAPVT I.

HERODES autem Tetrarcha &c. Qu
Luxuriæ occasio fuit incarcerationis
lationis Ioannis. Ideo hic dicemus
isto & satis congruo ordine post viti
quia nascitur ex illo. Dicemus autē h
¶Primò dicemus de his quæ faciunt a
nem huius vitij. ¶ Secundò de speci
¶Tertio, de his quæ præstant occasionem huic peccato.
de remediis contra vitium istud. ¶Quintò, quare Deus
simplicem fornicationem. Minus enim misericordit
Deus egisse cum genere humano in hac prohibitione,
pter hanc prohibitionem ferè totus mundus pereat. ¶Se
gemus aliquid de impotentia continendi quam multi al
¶Primò autem faciunt ad detestationem huius vitij ista se
ca hoc peccatum inueniuntur, scilicet anxietas, pœnite
bescentia, fœtor, fœtidas, infamia. ¶De anxietate & pœ
dicit Hieronymus: Appetitus fornicationis anxietas est
pœnitentia. Nec solùm præcedit illud peccatum anxi
titus, immo & multæ aliæ molestiæ quas Dominus spi
Oseæ secundo, dicens: Sepiam vias tuas spinis. Spinæ ill
giliæ, timores, expensæ, & solicitudines hoc peccatum p
tes. Bernardus: O quantæ præcedūt vigiliæ tam modicu
Sequitur: Interdum extenduntur vigiliæ per annum, &
momentaneæ delectationis festum. Tanta est insania lux
vt super spinas currant ad mortem suam, & expensis mul

iam in infernum. ¶ Ad pœnitentiam pertinet quod legitur
uerbiorum quinto de muliere fallace, per quam voluptas in-
gitur. Nouissima autem illius amara quasi absynthium. Et
dam qui sibi abscidit linguam, vt vehementia doloris tempe-
t vehementiam tentationis, dixit: Absit vt tanti emam, vnde po
pœniteam. Insipiens mercator est qui forum facit vnde certũ
quod pœnitebit. Exemplum: Quædam virgo æstimans quod
ectatio huius peccati quippiam magnum esset, desiderio illius
ginitatem suam auferri permisit. Deinde videns quod pro tam
re tantum thesaurum amiserat, adeò pœnituit quod voluit se
erficere. ¶ Erubescentiam verò quæ est in hoc peccato ostendit
confio. Vnde Iob vigesimoquarto: Oculus adulteri obseruat
iginem. Erubescentia autem ostendit indecentiam huius
ccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo
ubescentia quæ est in peccato isto ostendit magnam eius in-
centiã. ¶ Fœtor etiam est in hoc peccato quia viris spiritualibus
iquando sentitur. Vnde quidam scolaris præsentiam scorti in do-
o sua fœtore eius cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sen-
ebat quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de fœditate dicit Se-
eca: In voluptate nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo
roximam deceat, membrorum vilium ac turpium ministerio ve-
iens, exitu fœda. Ista fœditas est inquinatio corporis. Vnde su-
er illud ad Corinthios sexto: Omne peccatum quodcunque fe-
erit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suũ
eccat. dicit Glossa. Cetera peccata tantùm animam maculant, for-
ucatio verò non tantùm animam, sed etiam corpus contaminat:
bi enim non solùm est immunditia spiritualis, sed etiam corpo-
alis. ¶ Est etiam infamia in peccato isto. Vnde macula gloriæ
vocatur. Ecclesiastic. quadragesimo septimo. Inclinasti femora tua
mulieribus. Et post: Maculam dedisti in gloria tua. Hieronym.
etiam dicit hoc peccato pollui quæ in homine honesta sunt.
Palma, inquit, vitiorum est, honesta polluere: tunc vitia bene de
aliquo triumphauerũt, quum per peccatum Luxuriæ honesta in eo
polluerunt. Ad idem pertinet quod legitur Prouerbiorum sexto:
de adultero. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & op-
probrium illius non delebitur. Non enim habebit opprobrium
solùm in præsenti, immo etiam in futuro. Vnde de ipso Ecclesiast.
22. In plateis ciuitatis vindicabitur, quasi pullus equinus fugabi-
tur: & vbi non sperauit apprehendetur, & erit dedecus omnibus,
quia non intellexit timorem Domini. Luxuriosus quodammodo
iam habet gehennam suã. Habet enim ad modũ gehennę ignẽ, fœ
torem, & vermem. Ignem concupiscentiæ. Vnde Oseæ 7. Omnes
adulterantes quasi clibanus succẽsus à coquẽte. Et fœtorẽ, de quo

iam diximus, & etiam fœtorem infamiæ, & vermem re
conſcientiæ.

Quòd quinque faciunt ad deteſtationem Luxuriæ. Et pri
quòd luxuria angelis valde fœtet.

CAPVT II.

AD deteſtationem huius vitij faciunt
quinque, ſcilicet quòd vitium iſtud a
de fœtet vel diſplicet, dæmonibus
cet, Deo eſt valde contumelioſum,
valde iniurioſum, ſubiecto ſuo valde
¶Primum poteſt oſtendi tripliciter. P
hoc quod in Vitis patrum legitur
quodã, quòd obturauit nares ad aſp
iuſdam luxurioſi. ¶Secundò per hoc quod ſcriptum e
ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tu
gis Franciæ tradita eſſet alicui vt cuſtodiret eam, non p
piiceret ei ſi in eius cuſtodia fornicaretur. Quantum er
diſplicere poteſt ſi filiæ regis cœleſtis quibus ipſi ad cuſt
putati ſunt, fornicantur? Ideo dicit Berna. In quouis diu
cuouis angulo, reuerentiam habe angelo tuo, nec audea
ſente quod me vidente non auderes. Ad idem poteſt refe
dicit Apoſtolus 1. ad Corint. 11. ſcilicet quod mulier deb
caput velatum propter angelos. Tertiò poteſt oſtendi
in iſto peccato quædam contumelia fit ſpirituali naturæ,
ma magis elegit iumentinæ naturæ aſsimilari, quàm in
tate ſe ſeruare, & carnem ſibi aſsimilare, à brutali delectat
cohibendo. Hoc autem non abq; per contumelia angelic
quæ eſt ſpiritualis naturæ vt anima: ſicut non fit abſque
aliorum clericorum, quando aliquis clericus apoſtatat, &
mallens ſimilis eſſe ruſticis quàm clericis. Ad iſtam terti
nem pertinet quòd dicit gl. 1. ad Corinth. 6. ſuper illud, Q
catur, in corpus ſuum peccat. In hoc peccato eſt anima ſu
re. Item dicit gl. In fornicationis opere ſic totus homo ab
à carne, vt iam dici non poſsit ipſe animus ſuus eſſe, ſed
tus homo poſsit dici caro.

¶*Quòd peccatum Luxuriæ multum placeat dæmonibus.*

QVòd autem multum placeat dæmonibus; primò oſten
teſt per hoc quod legitur Iob 40. Behemoth in loc
tibus dormire. Loca humentia ſunt Luxurioſi. Secundo
quod dicit gloſſ. ſuper Lucam, quòd quum dæmones de
cato gaudeant, præcipuè tamen gaudent de fornicatione

1. Et tangitur ibi caussa quare de fornicatione ita gaudeant: ibi corpus & anima maculantur. Tertiò per hoc quod diabo- poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram Deo, n in eo non inuenietur peccatū quod ipsi habebunt. Quartò, hoc quod diabolus procurat vt in dormiendo habeat homo tationem huius peccati. Quintò, per hoc quod illis qui non nt materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque mi- at materiam: vt patet in dæmonibus incubis. Sextò per hoc d in hoc peccato binos & binos lucratur diabolus homines, li foro etiam habet eos. Ad quod pertinet quod legitur Prou. retium scorti vix est vnius panis. mulier autem viri pretiosam nā rapit. Pretium scorti dicitur esse vix vnius panis: quia vnus is diutius sedat arborem appetitus, quàm delectatio illius pec- . Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & pus locatori, pro quo non daret alicui sotulares suos &c.

¶*Quòd peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.*

St etiam istud peccatum valde cōtumeliosum Deo. Quod pri- mò potest ostendi per hoc quod honorabiles personæ huius uli tantū dedecus reputant sibi quum filiæ eorum fornicantur: antam ergo cōtumeliā faciunt filiæ cælestis regis patri suo quū rnicantur. Secundò, per hoc quod tantū dedecus est sponsis no- libus, quū sponsę eorū adulterantur. Ad hoc pertinet quod legi- r Proue. 6. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec ac- uiescet cuiusquā precibus, nec suscipiet pro redēptione dona plu na, & exponit hoc gl. de cęlesti spōso. Tertiò, per hoc quod quū lissima pars quę in ipso fornicatore est, imperet ei quod Domi- is prohibet, ipse potius illi vili parti, quā Deo obedit, potius eli- ens sibi eandem dominari quā Deum. Quartò, per hoc quod tē- lum Dei violat & polluit. Ad quod pertinet quod legitur 1. Cor. Nescitis quia templū Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vo- is? Siquis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. & ost: Templū Dei sanctū est, quod estis vos. & post 6. Nescitis quo iam corpora vestra sunt templum Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? vnde & sequitur: Empti e- tis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Glorificandus est Deus in corpore tanquā in templo. Contra luxu riosos potest dici psalmus iste: Deus, venerunt Gentes in hæredi- tatem tuā, polluerunt templū sanctū tuum, posuerunt Hierusalem in pomorū custodiā, & super illud, Portate Deū in corpore vestro: dicit gl. Si non parcis cibis propter te, vel parce tibi propter Deū, qui sibi fecit te domū pro se. Quintò potest ostendi quā contume liosum sit peccatū istud Deo, ex hoc quod luxuriosus illud dulci* reputat quod Deo est contumeliosius. Magis enim amat interdum

coniugatam turpem, quàm solutam pulchram. vnde non v. querere in peccato suo voluptatem suam, sed Dei contumel. de Hiero. Luxuriosa mēs inhonesta ardētius prosequitur. & non licet, dulcius suspicatur. Sextò patet per hoc quòd pec. contumeliam Dei publicam negotiationem facit, & quod p. peccatum publicum officium efficit, quod speciale est huic p to & peccato vsuræ: & ideo Ecclesia persequitur ista peccata teris. Septimò per hoc quod istud vitium præponit delectati vilium & turpium membrorum deliciis quæ in Deo sunt: qu tumelia valde magna est.

¶Quod peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.

HOc etiam peccatum est valde iniuriosum proximo, quo pliciter potest ostendi. Primò per hoc quod aufert ei n sed seipsum. Vnde Prou. 6. Non grandis est culpa cùm quis fu fuerit. Furatur enim vt esurientem impleat animam. Depreh quoque reddet centuplū, & omnē substātiā domus suæ trade berabit se: qui autem adulter est, propter cordis inopiam per nimam suā: vnde mulier fatua non aufert tantum sua stulto, ipsum. Nota quòd adulterium accidit propter cordis inopia dignaretur enim cor si haberet vilissimæ parti suæ se subiici, tam vili lenocinio sedari. vnde Eccl. In multa sapiētia multa i dignatio. Vel propter cordis inopiam, id est sapientiæ defecti cundò potest ostendi per hoc quod ille qui hoc vitio laborat fidem seruat. Vnde 2. Reg. 11. Dauid suū fidelem militem fecit cidi pro vxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Regū Amon qui sororem suam Thamar corrupit. Tertiò potest oste per hoc quod vitium istud multis aufert hæreditatem suam. legitur Eccle. 23. Mulier omnis relinquens virum suum, peccab statuens hæreditatem ex alieno matrimonio.

¶Quod peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.

EStetiam hoc vitium valde nociuum subiecto suo. Aufert pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & e seipsum. Ad primum pertinet quod legitur Prouer. 29. Qui nut scortum, perdet substantiam. & Luc. 15. de filio prodigo qui dissi pauit substantiam suam viuendo luxuriosè: propter bona vero o nia quæ destruxit, comparatur igni. Vnde Iob 31. Ignis est vsque consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Hie Flammigero igne percutit fœmina conscientiam, ad hoc quod sum hominem auferat sibi. Pertinet quod legitur Oseæ 4. For catio, vinum, & ebrietas auferunt cor. Amans amore fatuo non bet cor suum. Ipsum etiam corpus quādoque amittit. Vnde 2. Reg 13. Interfectus est Amon, quia corrupit Thamar. Hiero. Quotidi sanguis mœchorū funditur, adulteria damnantur. Honorē e am

aufer

aufert hoc vitium & incrementum bonorum. Vnde Gene.penult. Ruben primogenitus meus.& subiungitur: Prior in donis, maior imperio:supple debueras esse. Sed sequitur:Non crescas,quia maculasti cubile patris tui & cet.Præ ceteris iure debebatur ei honor primogenituræ & duplicitas in possessionibus , quod amisit, quia cubile patris maculauit.

De alijs quatuor quæ faciunt ad detestationem huius vitij.Et primò quòd est multum efficax ad hominem capiendum.

CAPVT III.

IN huius peccati detestationem faciunt etiã alia quatuor,scilicet hoc quod vitium istud multũ efficax est ad hominem capiendum , & multum potens ad detinendum hominem , & etiam ponit in magna vilitate & in misera seruitute. Ad primum pertinet quod dicit Aug. Efficacissimum glutinum ad capiẽdas animas est mulier. Et Prou.6.de muliere mala: Multos vulneratos deiecit:& fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Ad idem facit quod legitur Num. 24.quòd hoc peccatum per ceteris elegit Balaam,quo deiiceret filios Israël,& faceret eos peccare. Hoc vitium capit nobiles & ignobiles.vnde Hier.In serico & in pãnis, eadem libido dominatur, nec regum purpuras,nec mẽdicantium squallorem spernit.Hoc vitium vincit & sapientes & insipientes. vnde Hier.Quid Salomone sapientius?& tamen infatuatus est amore mulierum.Eccl.19.Vinũ & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes. Breuiter istud Peccatum ferè totũ mundum ad infernum trahit.vnde Abac.1.Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & cõgregauit in rete suo. Hamus,& sagena,& rete diaboli,sunt pulchræ mulieres,quæ totum mundum in perditionem tradunt.

¶*Quòd Luxuria est potens ad retinendum.*

POtens est etiam hoc peccatum ad retinendum. Vnde Prou.22. Fouea profunda os alienę: cui iratus est Domin⁹,incidet in eã: qui in profundam foueam cadit,non exit de facili:sic non de facili euadit de manib⁹ diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris,Ideo dicitur de ore mulieris,quod sit profunda fouea,potius quã de alio mẽbro:quia pulchritudo huius membri multos capit: qui hoc vitio laborat, vix potest cogitare de his quę pertinẽt ad salutẽ suã. Deũ quasi non cognoscit, ad cęlũ etiã nõ leuat oculos:adeò brutalis factus est,quod verba correctionis vel admonitionis suæ nõ potest audire. Ad duo prima pertinet quod legitur Oseæ 5. Nõ dabũt cogitationes suas vt reuertãtur ad Dominũ: quia spirit⁹

fornicationis in medio eorũ, & Dominum nõ cognouerũ
tertium facit quod legitur Danie. 13. de senibus qui exar
Susannam, & declinauerunt oculos suos vt non viderent
recordarentur iudiciorum iustorum. ¶ Ad quartum pertin
legitur Eccl. 21. Verbũ sapiens quodcunque audierit sci
bit, & adiiciet: audiet luxuriosus, & displicebit sibi, & proi
lud post tergũ suũ. Vix ergo emendatur aliquis de peccato
ea fugat quæ possunt esse occasio suæ liberationis.

¶ Quòd luxuria ponit hominem in magna vilitate.

POnit etiam hoc vitiũ hominem in magna vilitate, ad qu
tatem & turpitudinẽ exprimendã, quasi turpiter loquitu
tura de vitio isto. vnde Ioël. 1. Cõputruerũt iumẽta in sterco
Greg. Iumẽta in stercore suo cõputrescere est homines in
Luxurię vitã finire. In Psalm. Disperierũt in Endor, facti su
stercus terrę. Endor, interpretatur fons generationis. vnde
pars illa intelligitur quę operi carnali generationi deseruit.
ter hanc vilitatẽ comparatur sui. Prou. 11. Circulus aureus in
bus suis, mulier pulchra & fatua. Sus si ex vna parte videret
tabrũ & ex alia parte lectũ roseũ, prius curreret ad volutabr
tales immunditiã Luxurię deliciis paradisi proponũt. Licet
lus intelligi posset sus ista, & mulier ipse circulus quem di
immergit in lutũ omnis immunditiæ. Ad eandem vilitatẽ pe
quod legitur Eccl, 9. Omnis mulier quæ est fornicaria, qua
cus in via ab omnibus prætereuntibus conculcabitur.

¶ Quòd luxuria ponit hominem in misera seruitute.

IN misera etiam seruitute ponit hominem vitiũ istud non
quia facit spiritũ seruũ eius qui sibi naturaliter deberet
scilicet corporis sui, sed etiã vilissimæ parti illius. Sed et
pter seruitutem mulierũ quę est valde misera. Vnde Tul. Illu
non liberum dicã, cui mulier imperat, leges imponit: vocat, ve
dum est: eiicit, abeundum est: poscit, dandum est: minatur, ext
cendum est. Hunc ergo non tantũmodo seruum, sed nequissi
seruum ego iudico. Hieron. Nihil vilius quàm à carne vinci:
gloriosius, quàm carnem vincere.

¶ Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum de quibus dæmones erubescunt.

PRæterea Luxuria videtur esse de numero peccatorũ illorum
quibus etiã erubescunt dęmones. Vnde gl. super illud Ezec.
Dabo te in animas odientiũ de filiarũ Palæsthinarũ, quę erube
in via tua scelerata, dicit gl. loquẽs de spirituali Hierusalem. Ta
miseriæ Hierus[illegible] erit correctio, vt erubescãt etiã dęmones no
rũ magnitudinẽ peccatorũ. Cuius ratio esse potest hęc: peccat
diaboli, est superbia: hominũ verò, Luxuria, & alia carnalia pecc

Lu

Luxuria verò videtur eſſe turpior ſuperbia,quæ quia minus turpis creditur, minus vitatur. Luxuriã eò magis erubeſcunt homines, quia omnes turpẽ nouerunt. Præterea dicunt Magiſtri quod ſunt aliqui dæmones qui memores ſuæ antiquæ nobilitatis,nõ dignantur de Luxuria tentare. Signum ad hoc eſt, quod Lucifer tentans Dominum in deſerto,non tentauit eum de luxuria.

De ſpeciebus Luxuriæ. PARS II. *quæ habet decem Capitula.*

De Luxuria cordis & corporis. CAPVT I.

SEQVITVR de ſpeciebus luxuriæ.Diuiditur autẽ Luxuria,vno modo in duas ſpecies,ſcilicet in luxuriã cordis,& luxuriã corporis. Ad has duas ſpecies pertinet quod legitur in Pſal. Vre renes meos,& cor meũ.Cõtra primã ſpeciẽ eſt neceſſariũ vt ad mãmillas zona aurea ſimus præcincti , ſecundum quod vidit Ioan. Apocalypſis 1. Contra ſecundam oportet nos præcinctos eſſe ad renes ſecundum viſionem. Ezech.9.& Dan.10. Leuaui oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus veſtitus lineis & renes eius accincti auro obrizo. Incontinentia verò cordis valde periculoſa eſt propter hoc ꝙ ille qui laborat hac ſpecie incõtinẽtiæ, peccat mortaliter toties quoties videt pulchram mulierem . Ideo dicitur ſagena eorum cor mulieris fatuæ. Eccle.7.Inueni amariorem morte mulierem,quæ laqueus venatorum eſt,& ſagena cor eius.Sagena totam aquam occupat : ſic corde fornicatur cum omnibus fatua mulier.

De acceptione huius nominis Luxuriæ,& quod enumerantur quinque ſpecies ſecundum vtranque acceptionem. CAPVT II.

ALIO modo diuiditur Luxuria in quinque ſpecies.Notandum tamen eſt quod hoc nomen Luxuria quandoque ſumitur largius , quandoque minus largè.¶Primo modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quę ſecundum tactum eſt: ſicut vitiũ Gulæ eſt inordinatus amor delectationis quæ eſt ſecundũ guſtum : & cupiditas,inordinatus amor pecunię: & ſecundũ hoc poteſt diuidi Lu-

xuria in quinque species. ¶ Quarum prima pertinet ad ... vestium & lectorũ. ¶ Secunda ad suauitatem vnctionum ... qui vtebantur. ¶ Tertia, ad suauitatem balneorum. ¶ Qua... ctus immundos illorum membrorum quę generationi ne... uiũt. ¶ Quinta, pertinet & ad mẽbra generationi deputata... species luxuriæ vocantur Luxuria, secundum quod hoc ... xuria strictè sumitur. Et diuiditur in quinque species. ¶ ... simplex fornicatio. ¶ Secunda, stuprum, quod est illicita de... virginum. ¶ Tertia, est adulteriũ, quod est ad alterius thor... sio. ¶ Quarta est incestus, qui est cõsanguinearum vel affi... sus. Sub qua specie comprehendi possunt peccata sanctim... & etiam religiosorum. ¶ Quinta est, peccatum contra natu... fit duobus modis: quandoque enim est contra naturam qu... dum, vt cùm mulier supergreditur, vel cùm fit bestiali mo... opus, tamen in vase debito, quãdoque verò est contra natu... tum ad substantiam, vt cùm quis procurat vel consentit, vt ... libi quàm in loco ad hoc deputato effundatur. De quo vi... magna cautela loquendum est in prædicãdo & interrogat... confessionibus faciendo, vt nihil hominibus reueletur ... prę̨stet occasionẽ peccandi. Et nota quòd diabolus dicitur ... duas manus, quibus frequenter homines capit, scilicet G... Luxuriam. De quibus exponitur illud Psalm. Considerat ... iustum: scilicet diabolus, & quęrit mortificare eum: Dom... non derelinquet eum in manibus eius. Quinq; digiti in pr... nu, sunt quinque species Gulæ quę notantur in hoc versic... perè, lautè, nimis, ardenter, studiosè, quinque digiti in sec... nu, sunt quinque species dictæ.

De peccato contra naturam, cuius magnitudo octo modis ostenditur.

CAPVT III.

INTER quas primò prosequemur de vitio con... turam. Magnitudo huius peccati potest ostend... modis. ¶ Primò illis testimoniis scripturæ quę ... tium afferunt maximum vel nimium. Quale ... quod dicitur Gene. 14. Homines autem Sodomita... rant pessimi, & peccatores corã Deo nimis. Et 18. dicit Domi... Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est: p... catum eorum aggrauatum est nimis: descendam & videbo & ... Gregor. Nouitas tantæ & inauditæ turpitudinis quasi admira... nem & dubitationem parit in audiente. Vnde Dominus qua... mirans & dubitans super tanto scelere, introducitur loquens...

endam & videbo & cet. Incredibile enim mihi videtur homines ntum flagitium perpetrasse. Et nota quod de duobus peccatis, ilicet de homicidio & de vitio contra naturam, legitur clamor as ndisse ad Dominum: quia laborantes his duobus vitiis specialir, hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim, etsi non vero, dicunt ei: Masculum & fœminam creasti vt multiplicarentur, os operam dabimus vt minuantur. Vnde quasi parificatur homiidio vitium istud. Ad istum etiam primum modum pertinet quod egitur de Ioseph Genesis 37. Accusauitque fratres suos apud parem suum crimine pessimo, id est de vitio contra naturam, secundum vnam expositionem. Ad eundem modum pertinet illud verbum Aug. Adulterij malum fornicationem vincit, vincitur ab incestu: peius enim est cum matre, quàm cum aliena vxore dormire. Sed omnium horum pessimum est quod contra naturam fit: vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso vtatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. Vnde & Clemens Papa: Grauissimè peccant fornicarij: id est, valde grauiter: grauius adulteri, cunctis his grauius incestuosi: quos omnes transcendunt contra naturam delinquentes. ¶Secundò potest ostendi magnitudo huius peccati per vindictam iam sumptam à Domino de peccato isto. Prima autem vindicta huius peccati fuit diluuium. Inter alias caussas enim diluuij ponit hoc Methodius quòd mulieres in vesaniam versæ supergressæ viris abutebantur & quod exarserant homines in alterutrum coëuntes. Secunda fuit subuersio quinque ciuitatum. In qua vindicta attendendum est quòd Dominus nõ solùm nocentes puniri voluit, sed innocentes, paruulos etiam vnius dici. In hoc prouisum est pueris ne diutius viuentes sequerentur exempla patrum, & grauius damnarentur. Et etiam circumiacẽtes regiones puniri voluit: nec solùm etiam homines, immo etiam animalia & terrę nascentia. Ipsam quoque terram destruxit, eam conuertendo in mare mortuum in quo nihil viuit, nec auis nec piscis. Etiam candela viua supernatans extincta mergitur, quasi igne infernali sumpta est ista vindicta. Nec potuit expectare ignis iste, donec cetera peccata punirentur. Vnde Greg. Gehennalis flamma moram non sustinens, Sodomorum præuenit tollere nationem, & ipsam terram tantæ confusionis conscientia consumpsit ignis sulphureus & spiritus procellarum, & in lacum horribilem solum omne redactum est. Et Gen. 19. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia. Respiciens etiam vxor Loth post se, versa est in statuã salis, ad ostendendum quantum displiceat Deo memoria huius peccati. Tertia vindicta fuit de Onan, de quo legitur Genesis 38.

quòd

quod semen fundebat in terram, & idcirco percussit eu[m Domi]nus, eò quod rem detestabilem faceret. ¶ Tertiò pot[est ostendi] magnitudo huius vitij per pœnam huic peccato taxata[m]. Leuit.20. Qui dormierit cum masculo fœmineo coitu, v[terque o]peratus est nefas: morte moriantur, sanguis eorum sup[er eos.] ¶ Quartò per cominationem quam facit Deus huic pecc[ato.] Ioël.3. Congregabo omnes gentes, & deducam eos in va[llem Io]saphat, & disceptabo ibi cum eis. Et subiũgitur caussa v[...]tationis: quia posuerunt puerum in prostibulo. Quintò p[otest o]stendi per hoc quod Scriptura ita detestabiliter loquitur [de pec]cato isto. Vnde ad Romanos primo. Masculi in masculos t[urpitu]dinem operantes. Non dicit aliquod turpe, sed ipsam turp[itudinem] vocat peccatum istud. Et ibidem: Vt contumeliis afficer[ent corpo]ra sua &c. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignom[iniæ.] Leuit. decimo octauo: Cum masculo non commiscearis co[itu fœ]mineo, quia abominatio est. Et Symmachus dicit, quod ... est & non debet homo loqui de peccato isto. ¶ Sextò quo[d ...] antiqui inueniuntur non reputasse adulterium vel stupru[m respe]ctu huius peccati. Genesis 19. dicit Loth Sodomitis: Nol[ite quæ]so, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias q[uæ nun]dum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini [eis.] Iudic.18. Habeo filiam virginem, & hic homo habet conc[ubinam:] educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidine[m sa]tiatis: tantum hoc obsecro, vt scelus hoc contra naturam n[e ope]remini in virum. ¶ Septimò potest ostendi magnitudo hu[ius ...] per hoc quod illud peccatum est adinuentio. Deus enim [...] odit adinuentiones in peccatis. Vnde super illud Esa. Vis[itabo] per fructum adinuentionum vestrarum: dicit Greg. Deus [...]nit studia peccatorum, quàm peccata. Et in Psalm. Ibunt [in adin]uentionibus suis. Item, Corrupti sunt, & abominabiles fa[cti sunt] in studiis suis. ¶ Octauò potest ostendi magnitudo huius v[itij per] multiplicem effectum ipsius. Hoc vitium fœdus inter nos [...] rumpit. Genus humanum quantum in se, destruit, hominem [...]to inferiorem reddit. Propter hoc vitium filius Dei defiit [...]ri, vt dicit auctoritas. Ad primum pertinet quod dicit Augu[st.] Hoc vitio violatur societas quæ nobis cum Deo esse dicitur [...] natura, cuius ipse auctor est, peruersitate libidinis polluitur. S[i] aliquis quum alius deteriorauit sibi rem suam, dicit: vestra ... Deus illum quem ipse fecit hominem masculum, quũ videt ... ipse fecerit se fœminam, non reputat creaturam suam. Secund[um] verò planum est. Tertium verò potest ostendi per hoc, quod [...] qui peccat peccato isto, non obseruat legem: quam etiam bruta [a]nimalia obseruant. Aliæ species luxuriæ iumento assimilant h[o]m...

m. sed hæc inferiorem reddit. Ideoque Sodoma benè muta interpretatur: quia hoc peccatum reddet homines mutos in die iudicij. Non poterunt enim excusare se per ignorantiam, quum ipsa natura legem docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.

CAPVT IIII.

SEQVITVR de Incestu, cuius peccati magnitudo potest ostendi. ¶Primò per pœnam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim Dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam. Leui. 18. subiungitur: Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiã peribit de medio populi sui. Et eiusdem 30. taxatur pœna eadẽ huic peccato. ¶Secundò potest ostendi per hoc quod Apostolus tradidit Satanæ cruciandum illum fornicatorem, qui cùm nouerca sua peccauerat: secundũ quod legitur 1. ad Cor. 5. ¶Tertiò potest idẽ ostendi per mala quę ex hoc peccato sequũtur. vnde legitur 2. Reg. 12. quod Amõ qui sororem suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccato cauerent sibi, sequerẽter inde nõ solum odia & homicidia, sed etiam fratricidia. ¶Quartò potest ostendi per hoc quod peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

De adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.

CAP. V.

SEQVITVR de adulterio quod diuiditur in duas species: scilicet in simplex adulteriũ, quod est cũ vxoratus peccat cum soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex quod est cùm vxoratus peccat cum vxore alterius. ¶Septem autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶Primò per hoc quod est contrariũ sacramento matrimonij quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentię. Vnde non fit contumelia tanto sacramento absque magna contumelia Dei. ¶Secundò per hoc quod est contrariũ iuri naturali. Vnũ enim ex pręceptis iuris naturalis est hoc. Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hoc nullo modo vellet aliquis sibi fieri, vt quis

quis cum vxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitte se interfici, vel exheredari, quàm hoc sustinerent. Ius ergo na le dicit homini, q hoc nullo modo debeat facere alij quod odit sibi fieri. ¶Tertiò potest ostendi per hoc, quod prohibit dulterij in Decalogo immediate ponitur post prohibitionem micidij, & ante prohibitionem furti. vnde Clemens Papa: Qu omnibus peccatis adulterio grauius? Secundū enim in pœn net locum: id est, in prohibitionibus. Homicidio quodammo similatur adulterium. Cùm enim vir & mulier sint vna caro: q fert vxorem suam alicui, idem est acsi seipsum ei auferret. Ex rat autem istud peccatum omne furtum: quia quod aufertur, sit creatura rationalis, melius est quacūq; terrena substantia. tò potest idem ostendi per legem quę habetur Leu.10. Vbi n citur: Si mœchatus quis fuerit cū vxore alterius, & adulteriū petrauerit cū vxore proximi sui morte moriatur: moriatur & chus & adulera. Eadem pœna punitur hoc peccatum secundum ges mundanas, nec recipitur aliqua redemptio. ¶Quintò oste tur idem per hoc quod legitur Dominus dixisse Dauid cùm ad terans esset. 2. Reg. 12. Non recedet, ait, gladius de domo tua vs in sempiternum, eò quod despexeris me, & tuleris vxorem V Hethæi. ¶Sextò potest ostendi per mala quæ inde sequuntur. quuntur autem ex hoc peccato exhęredationes filiorū. Vnde E 22. Mulier reliquens virum suum, peccabit statuens hæreditaté alieno matrimonio. Sequuntur etiam inde homicidia. Vnde Da cùm in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelem militem su Sequitur etiam inde multotiens, vt scilicet quis cognoscat filia patris sui, vel eius vxorem, ignorās quis sit pater eius. Septimò p test ostendi magnitudo huius peccati per iudicium zelotypiæ. quo Num. 5. Si declinasti à viro tuo atque polluta es, & concubu sti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dom nus in maledictionem exemplumque cūctorum in populo. Put facere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur &c. Ezech. 33. Vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & hæredita terram possidebitis?

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur.

CAPVT VI.

SEQVITVR de stupro, quod est illicita defloratio virginum. Cuius peccati magnitudo ostendi potest. ¶Primò ex hoc quod Sichen filius Emor qui Dinam filiam Iacob deflorauit, interfectus est hac de caussa cū patre suo & toto populo vrbis suę: vt legitur Gen. 34.

34. ¶Secundò potest idem ostendi per hoc quod idem peccatũ aufert virginitatẽ, cui debetur fructus cẽtesimus: cùm cõiugatis debeatur solum tricesimus, viduis solũ sexagesimus. Satis deteriorat terram, qui facit vt nõ possit reddere nisi sexagesimũ fructum, vel tricesimum, cùm prius redderet centesimum. Qui illicitè deflorat aliquam, aliquando est occasio mille fornicationũ quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primò rumpit clausuram vineę, occasio est illius dãni quod faciunt qui postea intrant, qui aliter non intrassent. Et aufert ei quandoque quòd nunquã decetero maritum habebit. Ad detestationẽ etiã huius peccati facit quod bonum quod ipse aufert, scilicet virginitatis bonũ, est irrecuperabile & irrecompensabile. Votum virginitatis non recipit dispensationem, quia nec recompensationem.

De simplici Fornicatione. CAP. VII.

AD simplicis fornicationis detestationẽ sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamen hoc possumus, quòd hoc peccatũ est detestabilius etiam homicidio, vel rapina, in hoc quod illa nõ sunt substantialiter mala: potest enim aliquis velle occidere aliquem meritoriè, sicut iudex amore iustitię. Et aliquis potest accipere alienũ in summa necessitate: sed nullus potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus quod aliquis malũ non cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantũ fornicatur, & sic decedit absq; pœnitentia, ex necessitate damnabitur. Si omnes Missę quę vsque ad finem mundi celebrabuntur ab ecclesia pro eo celebrarentur, nõ liberarent eum à morte ęterna. Ad detestationem etiam istius peccati facit quod legitur. Num. 25. quòd cũ esset fornicatus populus Israël cum filiabus Moab: iussit Dominus cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solẽ. Et occisi sunt de populo xxiiij. millia hominum. Et Phinees qui interfecit Zambri coëuntem cũ Madianitide sacerdotium sempiternum meruit, & irã Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui fit extra vxorem: tamẽ specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum.

¶*De peccato meretricum.*

AD detestationem huius fornicationis quæ fit cum meretricibus facit hoc, quòd quando aliquis se credit cum talibus peccare simplici fornicatione, ipse quãdoque committit adulteriũ vel incestũ. Sępè enim tales mulieres cõiugatæ sunt, & forsitã à cõsanguineis

guineis eius qui peccant cum eis cog..tæ. Vnde committi.
cũ talibus peccat magno discrimini. Et licet non sint cõiug
affines ei, ipsæ tamen æquè peccant ac si forent: ex quo æqua
contemptus. Ad detestationem verò illius fornicationis quæ
viduis, facit hoc quod peccans cum talibus aufert eis honorẽ
detestationem verò eius quę fit cũ concubina, facit hoc, qu
lis fornicatio fit cum scandalo proximi.

¶*De raptu.*

EST autem alia species luxuriæ præter prædictas, quæ R
dicitur. Est autem raptus, cùm puella violenter à domo
educitur, vt corrupta in vxorem habeatur, siue puellæ, siue p
bus vis illata constiterit. Hoc peccatum tantum est, quod
punitur.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria Clericorum.

CAPVT VIII.

TERTIO modo potest diuidi peccatum L
riæ secũdum diuersitatem subiectorũ in
bus est vt diuidatur in luxuriam laicorum
ricorum & religiosorum personarum. ¶L
xuria verò laicorum nihil aliud dicemus
de luxuria in genere dictũ sit. Sed de aliis
bus speciebus dicemus, quia grauius est p
catum illud in clericis religiosis personis:
liter ponderandum est in eis, quã in laicis. Vnde pondus sanctu
maius erat ceteris ponderibus mercatorum & ciuium, ad desig
dum quod aliter ponderanda sunt peccata laicorum & peccata
rum qui sancti deberẽt esse, quibus dicitur in Esa. Mundamini
fertis vasa Domini.

¶*Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.*

SEptem autem sunt quæ aggrauant peccatum carnis in cleric
in sacris ordinibus constitutis. ¶ Primum est, voti fractio,
est ista circunstantia valde aggrauans peccatum: quod satis ap
parebit, si aliquis attendat quàm pretiosum sit quod talis aufe
Deo, & quod res sancta sit. Hę duę circunstantiæ aggrauare sole
peccatũ rapinæ pretiositas rei quæ rapitur, quia magis dãnificat
proximus: & sanctitas ipsius quia tũc non est solũ furtũ, imò e
sacrilegiũ. Castitas verò q[illegible] iste promisit Deo cùm sacros ord
suscepit, quam Deo aufert cùm fornicatur, res irrecompensab
est. Vnde Ecclesi. 26. Omnis ponderatio non est digna animæ co
nentis. Res etiam sancta est, cùm sit Deo oblata. Vnde contrectatio
eius inuito Domino facta est sacrilegium. ¶Secundũ est scandal
& derisio populi. Vnde Hier. Clericus aut honestior est ceteris, au
alis

[illegible] ¶ Tertiũ est scientia, vnde Greg. Vbi maius est sciẽtię donũ transgressor malori subiacet culpę. ¶ Quartũ est hoc, quia ad seruitium Dei assumpti sunt. Sicut enim qui fornicatur in ecclesia magis peccat quam qui fornicatur in domo communi, eò quod ecclesia sit Dei seruitio deputata: sic maius est peccatum luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quàm in laicis. ¶ Quintum est, quòd ipsi sunt de familia Dei, & eius expensis viuũt, & vestiuntur: proditores enim sunt quando illum impugnãt, de cuius bonis viuunt & vestiuntur. Et Dei contumelia etiam maior est: quia à suis contemnitur, vnde in Psal. Si inimicus meus maledixisset mihi &c. ¶ Sextum est hoc, quòd ipsi decipiunt populũ qui dat eis eleemosynas, vt ipsius peccata deleant orando, & gratiam impetrent sanctitate vitæ suæ: quod ipsi non faciunt, quia secundum Grego. cùm indignus ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ber. Qui ambulãt in carne, Deo placere non possunt, & placere velle presumũt. ¶ Septimũ est, dignitas officij ad quod ordinati sunt, quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicem benedictum in lutũ proiiceret, vel aliter macularet, eo quòd ad continẽdum Dominicum sanguinem sit deputatus: sic sacerdos valde peccat grauiter qui ad suscipiendum Dominicum corpus & sanguinem ordinatus est, quando peccato carnis se maculat. Et sicut etiam ille grauius peccaret qui in calice inquinato manente immunditia in eo sanguinem Domini poneret: sic valde grauiter peccat ille qui fœtore luxuriæ inquinatus antequam ab immunditia illa se abluerit, corpus & sanguinem Domini sumere præsumit. De quo Ambrosius. Qui indignè Christum sumit, idem est acsi interficiat, & Augustinus super illud ad Hebręo. 10. Irritam quis faciens legem Moysi; sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cõculcauerit. Conculcat Christum qui libere peccat, & absque timore, & qui eo indignè participat.

¶ *Quod peccatum Luxuriæ valde indecens sit in sacerdote.*

NOta quòd peccatum Luxuriæ valde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia Dei minister, & quia angelus, & quia plusquam angelus in aliquo, & quia videtur Deus, vicem enim Dei tenet. Ad primum enim facit illud Senecæ. Voluptas nihil habet magnificum, nihil quod naturã Deo proximam deceat ministerio membrorum vilium ac turpium veniens. Appetitus fornicantis est brutalis. Concupiscentia brutorum visò delectabili tam citò accenditur, & non habet in potestate sua vt eam temperet vel extinguat. Sic fornicator vult appeti-

tum suum implere quantumcunque malum inde sibi accide-
beat. ¶Ad secundum nota quòd si diuites huius seculi tant.
mant munditiam in eis qui sibi seruiunt cibum preparando,
ille de quo legitur in Cant. Qui pascitur inter lilia: id est pu.
delectatur. August. Melius est spiritualia penitus omitti, quam
purè tractari, vel tangi. In ecclesiasticis officiis Dominus non
quentiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad
tium, pertinet quod legitur in Malach. 3. cap. Labia sacerdotis
stodiunt scientiam & legem requirunt ex ore eius: quia ang.
Domini exercituum est: plus est etiam quàm angelus, quantu
dignitatem sacerdotalem quam non credimus angelis esse c
cessam. Non enim si proferret angelus verba illa. Hoc est cor
meum, Hic est sanguis meus: fieret transsubstantiatio: quia non
bet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum
se, Quorum remiseritis peccata, remissa sunt: vt legitur discip
lis dictum. Ioann. penul. Hoc tamen verbum sanè intelligend.
est. ¶Est etiam vt Deus. Vnde super illud Matthæi 16. Vos aut
quem me esse dicitis? dicit gloss. interli. vos ab aliis discretu
homines, sed dij. Et in Leuit. Diis non detrahes: & principi po
tui non maledices. Et quale est hoc, quod ille amat vt porcus
est vt Deus.

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur.

CAPVT IX.

CONSEQVENTER ostēdendū est quomo
aggrauetur peccatum carnis in religiosis p
sonis. Et primò ostēdemus hoc generaliter
quibuscūque religiosis personis, deinde spe
aliter in sanctimonialibus. Et nota quòd s
tem circunstantiæ aggrauantes peccatum c
ricorum qui sunt in sacris ordinibus cōstit
possunt similiter ad peccata religiosarum p
sonarū referri. Sed causa breuitatis de hoc ad præsens dimittimu
¶Sex autem sunt per quę ostendi potest quantum aggrauetur h
peccatum in religiosis. ¶Primū est hoc quod Moyses narrat Ge
sexto tanquam causam dil[illegible]ij: Cùm cœpissent, inquit, homin
multiplicari super terram, & filios procreassent: videntes filij D
filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt vxores sibi e
omnibus quas elegerant. Si enim displicuit tantum Deo quòd fil
Dei filias hominum in vxores acceperunt quantum credendum
est displicere Deo cùm filij Dei cum filiabus hominum fornican-
tur?

bri. ¶Secundum est, quòd cœtus religiosorum nobilior pars est in corpore Christi, scilicet ecclesia: vnde per faciem intelligitur, & ideo sponso Ecclesiæ maximè displicet macula in eis: vnde ipse dicit in Cantic. sponsæ: Ostende mihi faciem tuam. Qui magnam alicui vult facere contumeliam maculat ei faciem. Vnde Iudæi in faciem Christi expuerunt vt contumelia maior esset. Sic Christo contumeliam magnam faciunt qui faciem sponsæ pro qua abluenda faciem propriam sputis Iudæorum exposuit, maculant vel in se vel in aliis. ¶Tertium est hoc, quod peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cùm castitas magis substantialis sit religioni quàm habitus qui castitatem deserit, apostata est. Vnde de tali verum est quod legitur Prouerbiorum sexto. Homo apostata vir inutilis. Nec quantum ad Deum vtilis est, quicquid enim facit in claustro, non valet ei ad meritum vitæ æternæ. Et quo ad homines inutilis est, cùm eis sit scandalo & derisioni. ¶Quartum est hoc, quòd diabolus ita studet & laborat vt religiosos faciat cadere, præcipuè in peccatum carnis. Vnde Eccles. 13. Venatio leonis onager in eremo. Leo est diabolus, cuius venatio est monachus in eremo claustri. Diabolus est quasi secator, cibos inusitatos quærens. Vnde Habacuc tertio. Incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ¶Quantum placeat diabolo peccatum carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc quod legitur in dialogo Gregorij. quòd Andreas Fundanæ ciuitatis episcopus, cùm vitam virtutibus multis plenã duceret & continentem, quandam monialem quam secùm prius habuerat, noluit ab episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius continentia. Sed hostis eius cœpit speciem oculis ei⁹ imprimere, aditum tentationis exquirens. Quadam verò die Iudæus quidam de Campania Appiam tendens cùm iam esset nox, nesciens quò declinaret, iuxta Apollinis templum se contulit. Nocte verò media dum præ timore vigilaret, vidit malignorum spirituũ turbam in Ecclesiam aduenire, quorũ princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multum venit vnus qui in Andreę animum per speciem sanctimonialis quandam tentationem carnis commouisse aperuit. Cùm verò malignus spiritus qui præerat inhiante audiret, adiunxit, quòd ad hoc peruenit tentatio, vt die præterito in terga eiusdem sanctimonialis fœminę alapam daret. Tunc blandè exhortatus est eum vt perficeret quod cœperat, vt singularem palmam teneret. Tunc Iudæus accedens ad episcopum, diligenter ab eo, licet hoc celare vellet, extorsit. Quem episcopus ad fidem monuit, & baptizauit. Ad idem facit quod legitur in Vitis Patrum, quod dicebat quidam Thebeus senex quòd filius fuisset sacerdotis idolorum. Et cùm quadam die videret patrem suum

in templo ſacrificantem idolis, vidit & ſathanam cum malitia ſu aſtantem. Quem cùm ſinguli dæmones adoraſſent, retulerunt ſa-ćta nequitiæ ſuæ. Vnus ait: Per xxx. dies homines vnius prouin-ciæ plurimos occidi. Alius dixit, per xxx. dies plurimos ſe ſubmer-ſiſſe in mari. Alius ſe per decem dies interfuiſſe nuptiis, & ſpon-ſum & ſponſam occidiſſe, & multam effuſionem ſanguinis inci-taſſe. Hoc audito omnes ſathan flagellari iuſsit. Tandem vnus ait, per xl. annos incitaſſe quendam monachum in eremo ad peccan-dum, & vix illa nocte compuliſſe eum fornicari. Tunc ſurgens & oſculans eum impoſuit ei coronam quam habebat, dicens quia maximum feciſſe. ¶ Quintum eſt hoc, quòd Dominus legitur ita grauiter puniuiſſe peccata illa quæ in clauſtris ſunt commiſſa. Pri-mum clauſtrum fuit in cælo in quo ipſe Deus abbas fuit: in quo quidam conſpirationem fecerunt, & abſque ſpe veniæ damnati ſunt. Secundum clauſtrum fuit in terreſtri paradiſo, in quo qui in-obedientes fuerunt, de paradiſo expulſi & morti cum tota ſucceſ-ſione ſua damnati ſunt. Tertium clauſtrum fuit in principio Eccle-ſiæ, in quo Petrus fuit abbas, in quo qui proprietarij eſſe volue-runt, morte ſubitanea perierunt. Cauſa autem quare peccatum in clauſtro commiſſum adeo Deo diſpliceat, poteſt eſſe duplex. Vna tangitur Eſaiæ viceſimoſexto, vbi ſic legitur: In terra ſanctorum iniqua geſsit, & non videbit gloriam Dei. Multum diſplicet Deo quod diaboli filius locum occupet, in quo deberet eſſe vir ſanctus. Secunda cauſa eſt: quia clauſtrales debent eſſe ſerui Domini, proprie proprij. Vnde valde magnam contumeliam re-putat ſibi hoc Deus, quum à talibus ſe contemni videt. ¶ Sextum eſt hoc, quòd vita clauſtralis eſt angelica vita. Imitari enim debet angelicam vitam in puritate per caſtitatem. In carne enim præ-ter carnem viuere, non humanæ eſt naturæ, ſed virtutis angeli-cæ. Et in charitatis feruore vſque ad omnium communionem. Et in perſecutione obedientiæ: vt ſicut in cælo, ſic ibi volun-tas Dei perfectè fiat. Clauſtralis ergo angelus eſt. Ergo vel malus vel bonus. Si malus eſt, diabolus eſt vel dæmon. Nihil enim aliud eſt malus angelus, quàm diabolus. Et ſic clauſtrales lu-xurioſi ſunt dæmones incubi. Hieronym. Profeſsis Chriſtianæ re-ligionis militiam, nihil eſt medium inter angelos & dæmones. Aut enim erunt angelis æquales, aut dæmonibus non impares. ¶ In clauſtralibus videtur hoc peccatum maximum eſſe & inde-cens: quia ſpiritualiſsimi deberent eſſe. Et hoc peccatum præ cæteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato ho-mo totus caro. Macula enim intolerabilis eſt in oculo, quæ pa-rum grauaret in alio membro. Viri enim contemplatiui ſunt vt oculus.

¶ De peccato carnis in Monialibus.

SEquitur de peccato carnis in sanctimonialibus. Quòd adeo graue est, quod non est sola fornicatio, immò est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum contra naturam. Adulterium est ibi, quum fit accessio ad sponsam Christi. ¶ Et valde est graue genus adulterii, si attendatur quod desponsata sit Altissimo: quanto enim nobilior est cui desponsata est, tanto maior est contumelia. Ipsi enim est desponsata cui angeli deseruiunt. Attendere etiam debet qui eam solicitat, quod sponsa est Domini sui. Vnde cum peccato adulterij, erit ibi crimen proditionis. Hoc autem attendebat Ioseph, qui dominæ suæ dicenti sibi: Dormi mecum: dixit Genesis trigesimonono. Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in Dominum meum? Attendere etiam debet quod sponsa ista est adeò dilecta à Domino suo quòd includit eam. Oblita est populum suum & domum patris sui, vnde concupiuit rex decorem eius. Iuxta verbum Psalm. Ad hoc adulterium specialiter potest referri quod legitur Prouerbiorum sexto. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ. Stuprum etiam, id est illicita defloratio virginis, frequenter est ibi. Incestus etiam & valde graue genus incestus: quia cum vxore patris. Vnde ad hoc potest referri quod legitur primo Corinthiorum quinto. Auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Ad idem potest referri quod legitur Genes. penult. Ruben effusus es sicut aqua, non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Est etiam quodammodo ibi vitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ quæ perfectè ordinem suum seruant, continuè sudarium suum ferunt quia in habitu suo sepeliuntur.

De his quæ dant occasionem peccato Luxuriæ, PARS TERTIA. *quæ habet septem capitula.*

De incitamentis Luxuriæ. Et primò de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus.

CAPVT I.

DICTO de his quæ faciunt ad detestationem Luxuriæ, & de speciebus eius, dicendum est de his quæ præstant occasionem huic peccato. Quæ sunt octo, scilicet otium, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio vetularum vel aliarum personarum quę consiliatrices sunt turpitudinis, & prauum exemplum, aspectus mulierum

erum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarum, vel instru-mentorum musicorum, & turpiloquiorum, & tactus. ¶ Quòd oti-um det occasionem huic peccato, patet ex scriptis ethnicorum, & etiam ex sacra scriptura. Vnde Poëta: Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter: In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas pa-nis, & abundantia, & otium. ¶ De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriæ, satis dictum est, vbi de-tio gulæ supra in principio diximus. Dicit etiam Hieron. quòd difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Bernard. Periclitatur casti-tas in deliciis. Item Hieron. Pro membrorum ordine ordo vitio-rum est. Hinc dicitur, quòd membra generationi deputata serui-unt peccato.

De peccato vetularum turpitudinem consulentium.

CAPVT II.

MVLTA autem sunt per quæ potest ostendi ma-gnitudo huius peccati. ¶ Primum est hoc, quod peccatum istud est diabolicum. Opus enim dia-boli est operam dare vt hominem deiiciat in pec-catum. Sic studium vetularum talium est, vt mu-lieres inclinent ad peccatum. Nec habent de il-lo peccato quandoque nisi fœtorem & potum vnum vini. Vnde Ioël tertio. Puellam vendiderunt pro vino, & bi-berunt. ¶ Secundum est hoc, quod opus earum magis est noxium quàm opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus potest ali-quid facere per se, ibi facit vetula. Vnde posset rectè dici diabolus, eo quòd in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus quòd sit diabolus, qui est à creatione angelus. Posset etiam dici satan, quod interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersa-tur saluti eius quam mouet ad malum, quàm ipse diabolus. ¶ Ter-tium per quod potest ostendi magnitudo huius peccati, est pœna serpenti à Domino inflicta. Serpens enim quē diabolus sibi elegit, vt per eum mulierem deiiceret, eo quòd mulieri assimilaretur (e-rectus enim tunc erat, & secundum Bedam, vultum virgi-neum habens) significat rectè has vetulas quas diabolus eligit ad alias mulieres deiiciendas, eo quòd sint eis similes. Licet au-tem serpens tanquam creatura irrationalis non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est cùm mulier in duobus punita sit tantùm, & vir tantum in vno. Vir etiam quia in solo esu pecca-uit, in labore quærendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: Maledicta terra in opere tuo & cætera. Mulier superbiuit, &

in fructu peccauit: ideo Deus eam humiliauit, dicens, Sub viri potestate eris. Et in fructu eius puniuit eam, dicens: In dolore paries. Serpens verò, quia hominem deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei. Super pectus tuum gradieris. Quia habuit in ore mendacium, ideo in ore eius positum est venenum. Et in cibo punitus est. Vnde dictum est ei: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Quia mulierem decepit, ideo dictum est ei: Inimicitias ponam inter te & mulierem. Et post: Ipsa conteret caput tuum. Et est argumentum quòd mulieres sanctæ multum debent odio habere tales vetulas, non naturam, sed vitiũ earum. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundum Deum poterunt, vt à vicinia sua expellant eas. Qualiter ergo punientur vetulæ quæ intelligunt peccata quæ faciunt, si sic serpens punitus est qui non intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia vinum pro peccato quod faciunt bibunt, fel draconum erit vinum earum, & venenum aspidum insanabile. Ipsis etiam dicetur: Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et quia se planeam vel pontem diabolo fecerunt, vt per eas ad mulieres diabolus transiret, ipsæ prostratæ conculcabuntur, & vadent super eas horribiles, vt ait Iob. ¶Quartum est quod legitur Ecclesiast. vigesimooctauo, de lingua tertia, vbi sic habetur: Mulieres fortes deiecit: vel mulieres viratas, secundum aliam literam, vel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Et vtilis potius inferus, quàm illa. Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt: sed lingua tertia iniustissimè vrit igne peccati, etiam illos qui sibi nihil nocuerunt. ¶Quintum est hoc, quòd vetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, quòd est congregatio malorum. Ex quo satis potest ostendi, quòd multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. Si enim tantum est malitiæ in lingua vnius hominis, vt habetur in Cano. Iac. tertio quantum credenda est habere malitiæ lingua diaboli? De lingua hominis dicit Iacob. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. Et pòst, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Et iterum: Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero, quæ de lingua diaboli verissimè possunt dici, scilicet de vetula. Præterea cùm diabolus vt faber sit, iuxta illud Esa. quinquagesimoquinto. Ego creaui fabrum sufflantẽ in igne prunas. Et iuxta illud Iob quadragesimo primo. Halitus eius prunas ardere facit. Vetulæ istæ sunt vt folles ipsius. Attestatur autem nigredo vetularum huic officio. Ipsæ etiã vetulæ sunt quasi laruæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem

mulieribus incuteret. Ipsæ etiam reæ sunt proditionis apud D-
cuius castra explorant, & procurant vt diabolo tradantur. ¶ Præte-
rea, quum Christus in tempore passionis laborauerit vsque ad su-
dorem sanguineum, & tantum dolorem sustinuerit quod non i
dolor sicut dolor eius, & tantum expenderit. Ibi enim fractum
alabastrum, & vnguentum misericordiæ effusum in tanta abu
dantia, quod eum senserunt cælum & terra, & infernus: vnicam t
men animam, scilicet latronis, in actu lucratus est ibi. Ex quo sa
patet quantum peccent hæ vetulæ etiam si non auferrent nisi v
animam Deo in tota vita sua, cum tale damnum faciant ei, quale
crum ipse fecit in cruce. Item si prædicator vnus non lucrare
in tota vita sua nisi vnicam animam, multum faceret, quum vna
nima plus valeat quàm omnes diuitiæ huius mundi. Igitur si aliq
vetula toto tempore vitæ suæ nullum aliud malum faceret, ne
corde, nec ore, nec opere, nisi quod vnam animam Deo auferre
nimis esset. Item si aliquis vendidisset vnum de vicinis suis come-
dendo & bibendo cum eo aliquibus qui eum corporaliter iugula-
rent, valde malus iudicaretur: vel si quis ad tantam malitiam pe
nisset, quòd pro duodecim denariis hominem vnum corporaliter
interficeret. Quàm mala ergo iudicanda est quæ tot mulieres ve
dit ad interficiendum eas spiritualiter, comedendo & bibendo c
eis. Et quæ non pro duodecim denariis, sed pro potu vno vini in-
terdum in mortem vnius animæ consentit. Præterea incendiarii
qui furtim domos & aceruos manipulorum incendunt in guerris
peiores cæteris reputantur, & maximè sunt exosi. Vetulæ autem
istæ incendiariæ sunt. Luxuriam enim, quæ ignis est vsque ad con
sumptionem deuorans, vt legitur Iob 31. in cordibus hominum
ponunt. Nec parcunt etiam templis: fideles enim tēpla sunt Dei
in baptismo dedicata. Item si nullum tale sacrificium est Deo vt
zelus animarum, nullum tale sacrificium est diabolo vt perditio eo-
rum, & nihil sic Deo displicet. Vetulæ tales videntur propriè esse
de familia diaboli. Et sicut voluit Christus vt super apostolos ap-
parerent linguæ igneæ, ad ostendendum quod officium eorum e-
rat verbis corda hominum igne cælesti inflammare: sic diabo-
lus si vellet officium istarum vetularum hominibus ostende-
re, linguas igneas igne fœtido inferni faceret super eas appa-
rere.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria.

CAPVT III.

MALVM

MALVM exemplum licet vniuersaliter multũ timendum sit, præcipuè tamen exemplum huius peccati: quia in membris generationi deputatis maxime sæuit concupiscentia. Vnde summo studio vitanda sunt vbi fornicarij cõuersantur: quia non accideret de facili quod aliquis videret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Eccl. 19. Qui se coniungit fornicariis, erit nequam. Et Apostolus primo Corinthiorum quinto loquens de Corinthio fornicatore. Nescitis quia modicum fermenti totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum. Et Senec. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare illis qui virginitatem vel castitatem volunt seruare.

De aspectu mulierum, qui valde timendus est.
CAPVT. IIII.

ASPECTVS mulierum valde timendus est, vt potest ostendi & authoritatibus & exemplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3 vidit mulier &cæ. Dicit Gregor. Non licet intueri quod non licet cõcupisci. Item Gregor. Pensandum est quantum visum debemus restringere qui mortaliter viuimus si mater viuentium per oculos ad mortem venit. Et Ecclesiast. nono. Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore eius. Et pòst: Auerte faciem tuam à muliere compta. ¶Exemplis potest idem ostendi. Vnde Genes. trigesimoquarto. Cùm vidisset Dinam Sichem filius Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illam, & rapuit. Et Gene. trigesimonono. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et secundo reg. 11. vidit Dauid Bersabee lauantẽ se ex aduerso super solarium suũ. Erat tunc mulier pulchra valde. Et subiungitur: Missis itaque Dauid nuntiis tulit eam. Et de Iudith 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendũ eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. ¶Multis etiam rationibus potest ostendi quòd valde timendus sit nobis aspectus mulierum. Quarum quædam sumuntur ex parte mulierum, & aliæ ex parte oculorum. ¶Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, quòd à planta pedis vsque ad verticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus

laqueus ad capiendum oculos. Quòd satis innuitur Iudith 16. ...citur ibi: Colligauit & cætera vt supra, ecce laqueus in vertice. Sandalia eius rapuerunt oculos eius: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesiast. 7. Inueni mulierem amariorem morte, quæ laqueus est venatorum, & sagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, vt qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prouer. 7. Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. ¶ Notandum quòd diabolus excoriat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo ad ...uos, id est ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignota quæ ad extra volant. Ad idem solent canes vel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparent se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eam cooperiret non toleraretur. Fouea autẽ profunda est meretrix: vt legitur in Prouerb. 23. Item Ecclesiast. 9. Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueos eius. ¶ Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timendus, est hæc: quòd mulieres in aspicientibus se solo visu ignem infernalẽ incendunt etiam à remotis. Vnde Eccle. 9. Ne circunspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris perierunt multi. Et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio non vtantur in necem se aspicientium. Hieronymus. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex omni parte sui sagittas mittens. Ad quam sagittationem pertinet quod legitur Prouerbiorum 7. Donec transfigat sagitta iecur eius. Et paulo post: Multos vulneratos deiecit. Nõ est hoc mirũ si multos interficiat, cùm densescat multitudine telorum sicut porcus qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

¶ Quòd oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.

EX parte verò oculorum possunt sumi septem rationes. ¶ Prima est quod oculi sunt valde veloces ad nocendum animæ. Ideo prædonibus comparantur. Thren. quarto. Oculus meus deprædatus est animam meam. Prædones timentur multum propter sui velocitatem. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius super illud Genes. 3. Vidit mulier & cætera. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ voluptatis, quasi quidam raptores ad culpam, Non enim Heua lignum contigisset, nisi prius incautè respexisset. ¶ Secundò timendi sunt oculi, quia à remotiori nocent. Gustus & tactus sunt eorum quæ sunt immediata: sed visus non sic: propter hanc causam multum timentur balistarij & sagittarij. ¶ Tertiò, quia oculi cõtra nos multis armis vtuntur. Plures enim differentias rerum nobis ostendit visus, quàm cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis, & quantum ad concupiscentiam carnis, & quantum ad

ad concupiſcentiam oculorum , & quantum ad ſuperbiam vitæ. Vnde philoſophus: Totius hominis libertas, eſt perdidiſſe oculos. Oculi ſunt per quos paupertatem ferre non poſſumus. Oculi tota noſtra luxuria ſunt: hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant. ¶Quartò, quia duces ſunt ſcelerum. Inter latrones magis timentur qui vias ſcientes aliorum ſunt duces. Senec. Intelligendum eſt partem eſſe innocentię cæcitatem. Huic oculi adulterium monſtrant, huic inceſtum, huic domum quam concupiſcat, irritamenta ſunt malorum, duces ſcelerum. ¶Quintò propter corruptionem magnam quæ in oculis eſt. Ad quam corruptionem, Primò facit facilitas lędendi, quàm videntur habere à natura, etiam quantum ad peccatum. Cui atteſtatur facilitas lædendi corporaliter quæ eſt in eis. Diſpoſitio enim corporalis atteſtatur frequenter diſpoſitioni ſpirituali. Ad idem facit hoc quòd naturaliter cuſtodiuntur oculi tanta diligentia. Multis enim tunicis inuoluti ſunt a natura, & palpebra etiam exteriori defenduntur, & etiam obiectione manus ſi opus fuerit. Eiuſdem etiam facilitatis lædendi ſignũ videtur eſſe hoc, quod per oculos ad matrẽ noſtram mors intrauit. ¶Secundò facit ad corruptionem iſtã hoc, quod multi corrupti fuerũt in primo peccato. Vnde poſt comeſtionẽ pomi ſequitur in Geneſi: Et aperti ſunt oculi eorũ. Quòd intelligitur quo ad motus concupiſcentiarum. Non enim intelligendũ eſt, quod quaſi palpones & cæci acceſſerunt ad lignum vetitum. Vnde ſuper illud Matthęi 7. Quid autẽ vides feſtucã, dicit gl. Oculus qui in paradiſo poſt culpã eſt reſeratus, videt non vnde proficiat, ſed vnde in deterius cadat. ¶Tertiò corrupti ſunt ex diuturna conſuetudine peccandi. Tanta autẽ corruptio iſta eſt, quòd quaſi inuitus cõcupiſcit homo quod videt oculus. Vnde ſuper illud Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis & cætera dicit gl. Fœdus cum oculis pepigit, ne prius incautè aſpiceret quod poſtea inuitus amaret. ¶Sextò ideo ſunt multum timendi oculi, quia vſus eorum eſt valde neceſſarius. Quantò enim eſt vſus magis neceſſarius tanto & abuſus eſt magis timendus. Licet lingua valde corrupta ſit, tamen includi poteſt longo tẽpore & ſic ceſſando ab eius vſu cauet homo ab eius abuſu. Sed oculi non ceſſant videre, vnde non ceſſant peccare. Vnde 2. Pet. 2. Oculos habentes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti. ¶Septimo ſunt oculi timendi, quia ſunt quaſi duæ portæ in caſtro corporis noſtri, quibus ſi dominetur diabolus, ſimpliciter erit dominus corporis noſtri. Dominus qui habet portas alicuius caſtri, habet & caſtrum. Vnde Iob 31. Poſt illud pepigi fœdus &c. Subiungitur: Quam enim partem haberet in me Deus deſuper? Vbi inſinuat quod nihil habet Deus in homine, ſi oculos non habeat: ſicut non eſt dominus caſtri, qui non habet ibi ingreſſum & egreſſum: & vt

breuiter

breuiter dicam quum breuis sit omnis malitia super malitia[m] mulieris, vt legitur Ecclesiast.25. Et nihil oculo nequius creat[um], vt legitur eiusdem 30. Quum in aspectu mulierum hæc duo timenda coniunguntur, constat aspectum mulierum valde t[imen]dum esse. Ideo Iob sciens oculos esse hostes valde nociuos, fœ[dus] cum eis pepigerat, vt nec cogitaret de virgine. Ideo etiam le[gi]tur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hieron[ymus]: Non doleas si hoc non habeas quod formicæ, & muscæ, & se[rpen]tes habent, carnis oculos: sed illum oculum te habere lætar[e], quo in Cantic. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa in vno [ocu]lorum tuorum. Denique quosdam mundi philosophos legi[mus], vt totam cogitationem ad puritatem cogerent, sibi oculos erui[sse]: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Quòd colloquium mulierum valde sit timendum.

CAPVT V.

COLLOQVIVM mulierum valde timend[um] est. Quod patet primò per hoc quòd ser[mo] mulieris insinuatur esse rete. Prouerbior[um] septimo, vbi sic legitur, de fallace muliere: I[rre]tiuit eum sermonibus multis. ¶Secundò [ex] hoc quod comparatur igni. Ecclesiast. nono, vbi sic legitur: Colloquium illius quasi ign[is] exardescit. ¶Tertiò ex hoc quòd comparatur gladio acuto. Prouerbiorum quinto. Fauus distillans, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius ama[ra] quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum.

CAPVT VI.

AVDITVS cantionum valde timendus est. Vn[de] de Ecclesiast. nono. Cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam ne fortè pereas in eff[i]cacia illius. Ad auditum turpiloquiorum possumus referre quod dicit Apostolus prim[a] Corinthiorum decimoquinto. Corrumpu[nt] bonos mores colloquia mala. Musica etiam instrumenta multum sunt timenda. Frangunt enim corda hominum & emolliunt. Et ideo secundum verbum Sapientis essent frangenda.

Quòd

Quòd tactus mulierum sit valde periculosus.

CAPUT VII.

TACTUS mulierum valde periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis scripturæ. Et primo ex hoc quod legitur. Ecclesiast. 9. Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum &c. Secūdò ex hoc quod legitur Ecclesiastic. 26. Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem. Tertiò ex hoc quod legitur Ecclesiastici. 7. Vincula sunt manus eius. Quartò ex hoc quod legitur Prouer. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimēta eius non ardeant? aut ambulare super prunas vt non comburantur plantę eius? sic qui ingreditur ad vxorem proximi sui, non erit mundus quum tetigerit eam. ¶ Ad idem facit exemplum Andreæ episcopi suprà positum, qui sanctimonialem percussit manu, de qua percussione princeps dæmonum adeo lætatus est. Ad idem facit exemplum quod habetur in dialogo de quodā sacerdote qui habuerat concubinam, sed eam dimiserat, & ei non cohabitabat, imò sanctissime viuebat. Tandem eo ægrotante ad mortem, & circunstantibus dubitantibus, vtrum iam spiritus recessisset, illa quæ tunc ibi erat accessit prope tentatura vtrum adhuc spiraret: ille autem vidit eam, & cum magno conamine locutus ait: Recede mulier recede: adhuc viuit igniculus, tolle paleam. Ad idē facit quod legitur in Vitis patrum, de quodam fratre, qui volens cum matre transire flumen, manus suas inuoluit pallio eius & portauit eam vltrà: & interrogatus ab ea, cur hoc faceret. Respondit: Corpus mulieris ignis est, & eo ipso quod contingebam te, veniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

De remediis contra Luxuriam. PARS IIII. *quæ habet quatuor capitula.*

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ.

CAPUT I.

DICTUM est de his quæ dant occasionem Luxuriæ, consequenter dicendum est de remediis contra hoc peccatum. Quum autem Luxuria sit ignis, sicut patet ex prædictis, necessarium erit triplex remedium contra eam, sicut contra ignē nimium triplex solet adhiberi remedium, scilicet aut per aquæ effusionem, aut lignorum subtractio-

tractionem, aut elongationem. Verbi gratia: Si olla quæ iuxta ignem est adeo ebulliat vt effundatur quod in ea continetur, quod horum trium fieri consueuit: vel aqua frigida ollę infunditur, vel de lignis subtrahitur, vel olla ab igne elongatur. Sic & faciendum est contra ignem luxuriæ. Si quis videret se tentari peccato illo, consilium vnum est vt ad aquam recurrat, vel ad aquam frigidam quam proiiciat super se ad literam; vel ad aquam lachrymarum, vel ad aquam, id est tribulationem quamcunque, vel recipiat disciplinam bonam, vel pungat se fortiter, vel trahat sibi pilos barbæ, vel capitis, vel si non vult adhibere tribulationis præsentiam, saltem adhibeat eius memoriam; vt cogitet de pœnis quæ debentur peccato luxuriæ. Ad istud remedium pertinet quod dicitur Prouerbiorum vigesimo. Dolor vulneris absterget mala. Ecclesiast. vndecimo. Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ. Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui quum tentaretur grauiter de quadam muliere quam receperat in hospitio suo, ipse accendit lucernam, & combussit omnes digitos suos. Sicut autem ille meritò combureretur per cuius vestem ignis caderet, qui præ pigritia illum à se non excuteret, nec esset compatiendum ei. Et sicut merito domum suam amitteret qui videns domum suam comburi aquam non quæreret: sic merito ignis luxuriæ eos consumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cùm vident ignem consumere, non vestes suas vel domum, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt quod magis vilipendunt seipsos, quàm aliqua suorum. Senec. Nihil est homini seipso vilius, si homo tunc intraret in aquam frigidam vsque ad pectus, ex quo non immineret ei ex hoc periculum; non esset malum. ¶ Secundum remedium est vt homo subtrahat sibi de cibo & potu: secundum enim ligna syluæ exardescit ignis, vt legitur Ecclesiastici vigesimooctauo. Pamphilus: Detrahe ligno foco, protinus ignis abest, & præcipuè de illis generibus ciborum & potuum quæ inflammant ad luxuriam: vt sunt fortia vina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacunque ligna ad nutrimentum luxuriæ; sed sunt quasi faculæ ardentes ad eam incendendam. Vnde sicut deridendus esset ille qui faculis ardentibus domum suam accenderet, si diceret quòd combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se velle continere, cum talibus cibis & potibus domos suas incendant. ¶ Tertium remedium est, vt homo elonget se ab igne luxuriæ. Hoc remedium docet nos Apostolus primo ad Corint. sexto dicens, Fugite fornicationem. Super quod verbum dicit Ambrosius: Quum aliis nempe vitiis potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximetis, quia nō potest aliter melius vinci. Ad idem monemur exemplo Ioseph de quo

quo legitur Gene. 39. quòd cum domina sua diceret ei, Dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

¶ Quòd fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.

TRiplex autem ratio potest assignari quare fugiendo pugnandum sit cum peccato carnis. Primum est, quòd luxuria ignis est, homo verò est vel fœnum vel stupa. Primum potest haberi ex illo verbo Esa. 40. Omnis caro fœnum. Secundum ex illo verbo Ecclesiast. 1. Stupa collecta synagoga peccantium. Nulla autẽ securitas est stupæ vel fœno esse iuxta ignem. Secũda ratio est, quia luxuria peccatum est valde immundum. Vnde sicut non esset bonũ luctari cum homine lutoso, quia licet deiiceret eum, tamen se inquinaret: & sic non est securum luctari cum peccato isto. Vix enim potest esse quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiastic. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Tertia ratio est, quia non est bonum de prope pugnare cum hoste illo qui ex propinquitate sumit vires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificum, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cum hostibus suis, quando credit quòd in exercitu suo multi sunt proditores qui debeant iuuare hostes suos quando conflictus venerit: sic debet timere homo pugnare contra luxuriam quum corpus nostrũ ad motum proditoris contra nos in pugna illa fiat.

¶ Quòd mulieres sint fugiendæ.

AD hoc enim quòd mulieres nobis fugiendæ sint faciunt testimonia scripturæ quæ sequuntur. Ecclesiast. 30. Commorari leoni & draconi placebit, magis quàm habitare cum muliere nequam. Hieronymus. Ianua diaboli, via iniquitatis: scorpionis percussio, nociuum genus est fœminarum. Idem: Ego iudico si cum viris mulieres habitent, viscarium diabolo non deerit. Ex his occupatum est ab initio peccatum. Ecclesiastici 25. A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. Hieronymus: Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere. CAPVT II.

SED

SED tria solent circa aliquos decipere, sci-
cet sanctitas mulierum, fiducia de propria ca-
stitate, & consanguinitas. ¶ Contra primum
dicit Hierony. Si pudicitiam quæris, fœmi-
nam quam videbis bene conuersantem, men-
te dilige, non corporali frequentes officio.
¶ Contra secundum similiter dicit Hier.
Ostiolum tuum aut rarò aut nunquam mu-
lierum pedes terent. Vide ne sub eodem tecto manseris, nec in præ-
terita castitate confidas. Nec Dauid sanctior, nec Samsone fortior,
nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd pa-
disi colonum mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forte
aliquis se non stipulam esse, sed ferrum, & ideo non oportet eum
timere mulierum familiaritatem, scimus quòd ignis ferrum i-
sum immutat, & quasi ignē induit: Sic & ignis luxuriæ etiam ho-
mines ferreos immutat in malūm. Vnde Hieronym. Ferreas mētes
libido domat. Ex duobus etiam lapidibus si inuicem collidantur
ignis exit: Sic ex familiaritate duarum personarum quæ quasi lapi-
deæ videntur exit quandoque ignis luxuriæ. ¶ Præterea, etsi mu-
rus à candela iuxta se posita non comburatur, tamen denigratur:
Sic licet homo non cadat ex familiaritate mulierum in peccatum
carnis, tamen aliquantulū inquinatur. Vnde Hieron. Crede mihi:
non potest cum Domino toto corde habitare qui fœminarum ac-
cessibus copulatur. ¶ Contra tertium dicit Hieron. Si generis gra-
tia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memento quòd Tha-
mar à fratre suo corrupta sit: præcipuè verò debet homo cauere
ne sit solus cum sola. Vnde Hieron. Solus cum sola secretò absque
arbitris ne sedeas. Ad hoc facit quod legitur Gen. 39. Accidit qua-
dam die vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque ar-
bitris faceret: at illa apprehensa lacinia vestimenti diceret Dormi
mecum: & ipse fugit. Sicut autem fugiendæ sunt mulieres: ita &
munuscula earum. Vnde Hierony. Crebra munuscula, & vestes ori
applicatas, ac degustatos cibos blandasque dulces literas sanctus
amor non habet. ¶ Fugienda etiam sunt loca in quibus homo
possit vel spectare mulieres, vel spectari ab eis. Ad quod pertinet
quod legitur Ecclesiastici octauo. Noli circunspicere in vicis
ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuam a
muliere compta. Ad hoc essent homines multum admonendi post
Pascha. Hęc enim est occasio recidiuandi multis.

De choreis & quàm malum sit ducere eas, multis testimoniis scripturarum ostenditur. CAP. III.

LICET autem sint fugienda loca vniuersaliter in quibus mulieres possunt vel videre, vel videri, specialiter tamen fugienda sunt loca in quibus ducũtur choreæ. Vnde hic de choreis agemus ostendentes quàm malum sit choreas ducere. Primò ex testimoniis scripturarum. Secũdò rationibus multis quàm periculosum hoc sit. Tertiò, quàm fatuum sit hoc. ¶De testimoniis autem scripturarum sufficiat ponere septem. ¶Primum est illud verbum Augustini: Melius est in Dominicis diebus arare vel fodere, quàm choreas ducere. ¶Secundum est illud quod legitur Exod.32. Quum appropinquasset Moyses ad castra, vidit vitulum, & choros, iratusq; valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filijs Leui, interfecit tria millia. Alia litera habet viginti tria millia. Ex hoc quòd Moyses qui erat mãsuetissimus hominum qui erant in terra adeò iratus fuit, & tantam vindictam sumpsit de hoc quòd Dei honores vitulo impenderant & choreas duxerant, satis potest esse manifestum quantum irasci deberet si quis zelum animarum haberet qui diuino seruitio contempto & neglecto videret diuinos honores impendi non vitulo, qui est creatura Dei: sed ipsi vanitati lasciuiæ per vitulum designatæ. vitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis quibus deberent homines audire cantus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuiæ. ¶ Tertium testimonium est illud quod legitur Matthæi decimoquarto, quòd saltatrix fecit amputari caput Ioannis. In hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannem designantur à capite suo Christo. ¶Quartum testimonium est quod legitur Ezechielis vigesimoquinto. Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israël: idcirco ego extendam manũ meam super te, & tradam te in direptionẽ gentiũ, & interficiam te de populis. ¶Quintum est illud Augustin. Omnis motus petulantiæ, saltus est in profundum cloacæ. ¶Sextum est illud quod refert Gregorius in dialogo de quadã sorore, cui de nocte in visione apparuit beata virgo, atque coæuas in albis vestibus ei ostendit puellas quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, beatæ Mariæ voce requisita est an vellet cum eis esse, & in eius obsequiis viuere. Cui cùm puella diceret, Volo: mandatum protinus accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis ab-

stineret, sciens quòd inter virgines quas viderat ad eius obse- die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus pu- la mutata est, & omnem a se leuitatem puellaris vitæ remouit. C- que parentes eius eam mutatam mirarentur, quid sibi beata vir- go iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequiū indicauit. T- post x x v. dies febre correpta est, & die trigesimo cùm hora e- tus sui appropinquasset, eandem Dei genitricem cum puellis q- in visione viderat, ad se venire conspexit. Cui se vocāti respon- & aperta voce bis clamare cœpit, Ecce domina venio: in qua v- ce reddidit spiritum: & ex corpore virgineo habitatura cum i- virginib⁹, exiit. In hoc quòd puella quæ volebat processioni b- tæ virginis interesse, mandatum accepit vt a iocis abstineret, i- potest perpendi quòd ingressus processionis chorearum pro- bebat ab ingressu processionis cælestis. Vnde multum fugien- sunt huiusmodi processiones, quę à tali processione hominē p- hibent. ¶Septimū testimoniū est Apoc. 9. vbi legitur, quòd asc- dit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscurat- est sol & aer de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierūt loc- stæ in terrā. Fumus ascendens de puteo abyssi, est fœtor & ar- luxuriæ qui obscurauit solem id est cœtum sacerdotum, quor- est illuminare ecclesiam & aërem: id est cœtum contemplatiuo- pro magna parte. De hoc fumo exierunt locustæ: id est, cantat- ces & saltatrices se nō regentes ratione, sed incedentes inordina- tè ac si bruta animalia essent. Hę locustę nihil omnino virēs relin- quunt in terra ecclesię, sicut de locustis Aegypti legitur Exod. 10. Hę locustę dicuntur exiisse de fumo putei, non quia habeāt ab eo quòd sunt, sed quia habent inde quòd locustę sunt. Aliquæ enim quarū corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurāt choreas. Alię verò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modū loquēdi dicitur diabolus esse pater malorum, non quia ipsi habeant ab eo quòd sunt, sed quia habeāt ab eo, id est ab eius imi- tatione quòd mali sunt. ¶Sequitur in visione Ioānis quibusdā in- terpositis. Et similitudines locustarū similes equis paratis in prę- lium. Innuitur in hoc quòd ornatus mulierum est quędam præpa- ratio ad hoc quòd diabolus eis insedeat, & Deū in eis impugnet. vnde sicut dicit Propheta de Domino, quod ipse posuit Ierusalem sicut equum gloriæ suæ in prelio: sic diabolus facit de talibus mu- lieribus. Sequitur. Et super capita earum tanquam coronæ similes auro. Hoc pertinet ad ornatum quem habent tales mulieres in ca- pitibus. Et insinuatur quòd ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amasiis, sunt quasi co- ronæ pro multiplici triumpho quem habuit diabolus per eas de filiis Dei. Sic solent strenui milites in torneamentis in capitibus equo-

equorum suorum coronas ponere de floribus. Sequitur. Et facies eorum sicut facies hominum dicit, & non facies mulierum: propter mulieres quæ se depingunt, quarum facies sunt sicut larvæ sub quibus latent facies naturales quas Dominus eis dedit: quæ sunt pallidę. Ad quas facies pertinet quod dicit Hieronymus: Qua fiducia, inquit, erigit ad cælos vultus, quos cōditor non agnoscit? Sequitur: Et habebant capillos sicut capillos mulierum. Sicut dicitur, propter illas quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscisos, qui non sunt capilli mulierum, quia nec mortuarum sunt, quia ab eis abscisi sunt: nec illarum sunt quæ eos deferunt, sicut vuæ non sunt spinarum, etsi eis alligentur. Et mirum est quomodo mulieres non timent deferre capillos mulierum mortuarum, & habere eos de nocte ad caput suum. Sed verisimile est quòd diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cuius signum est hoc, quòd ipsæ deferre timerent camisiam vel aliam vestem mulieris mortuæ: de capillis verò non timent, de quibus videtur magis esse timendum. Sequitur: Et dentes earum sicut dētes leonum. Hoc pertinet ad rapacitatem talium mulierum. Ad hoc pertinet quòd legitur Ecclesiast. nono. Ne respicias mulierē multiuolam: tot enim volunt tales mulieres ab amatoribus suis, quòd mirum est. Sequitur, Et habebant loricas sicut loricas ferreas. Hic insinuatur incorrigibilitas earum. Sicut enim in lorica non potest vna macula ab alia separari, sic nō potest eis persuaderi vt vnum de ornamentis suis dimittant. Et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currētium in bellum. Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes fugat quandoque, & deuincit, & clamore aues volantes cadere facit: sic exercitus diabolicus chorearum solis derisionibus & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas virtutum à sublimitate vitæ inchoatæ cadere facit. Quod dicitur, alarum, pertinet ad velocitatem quam habent in discurrēdo. Quod dicitur, vox curruum pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: Et habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum. Hoc referendum est ad hoc quòd mors æterna est finis carnalium voluptatum. Vel ad hoc quòd ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur, Et potestas earum nocere hominibus mensibus quinq;. Hoc potest referri ad hoc quod à Pascha vsque ad Autumnum præcipuè nocent choreæ ecclesiæ Dei. Sicut enim reges tēpore isto solent ad bella procedere vt hostibus suis auferant quod in hyeme labore acquisierūt: sic diabolus quam citò est Pascha, congregat exercitus chorearum & aufert ecclesiæ quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: Et habebant super se regē angelum abyssi. Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebraice Abaddō. Grecè autē Apollyō, & La-

tinè habens nomen exterminans. Glos. interli. A patria vite exterminare, est exulē facere. Vnde merito vocatur exterminans diabolus tentans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio mus. iuxta verbum Hierony. prius positum. Memento semper paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & valde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare a cælesti patria. ¶ Rationibus ostenditur quam periculosum sit choreas ducere. ¶ Consequenter ostendendū est rationibus quàm periculosum sit choreas ducere. ¶ Sex autem sunt per quæ potest ostendi hoc. Primum est hoc, quòd diabolus in choreis non habet vnicum gladium, sed tot quot ibi sunt personæ pulchræ & ornatæ: iuxta verbum Hieronym. prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parum timēdum est vbi tot gladij hostis conspiciuntur: cùm vnicus etiam gladius eius multum timeatur. Præterea ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia & supertunicalia remouentur. Cùm enim alibi percutit, gladium inuoluit. Cùm etiā gladius iste ex omni parte secet, ibi ex omni parte percutit. Ostendunt enim ibi se ex omni parte antè & retrò à dextris & à sinistris. Percutit etiam ibi gladio exacuto. Ad choreas enim non veniunt nisi prius præparatæ: quæ præparatio quædam exacuatio est gladij diaboli. Motu etiam circulari quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quæ quæ pallida est, & quasi febricitans ibi à fatuis pulchra creditur. ¶ Secundum est, quòd diabolus non vtitur ibi facula vnica ad accendendum corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cùm vix possit esse aliquis diu iuxta vnā de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiet vbi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres quæ filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas vngunt, vt melius ardeant, & in ignem proiiciunt. ¶ Tertium est, quod in choreis vtitur diabolus potentioribus armis quæ habet, & ferè omnibus modis quibus vti potest. Potentiora arma quæ diabolus habet sunt mulieres. Quod patet per hoc quòd diabolus elegit mulierem ad deiiciendum hominem primum. Has etiam elegit Balam ad deiiciendum filios Israël: vt legitur in libro Num. vigesimoquarto. vbi habetur quòd Balaam dixit ad Balach, Dabo consilium quid populus tuus huic populo faciet extremo tempore. Istud consiliū fuit quòd ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israël quæ deciperent eos. Et sic factum est: vt patet parum infrà, scilicet 25. vbi sic dicitur: Morabatur autem eo tempore Israël in Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, qui vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Et Apocalyps. secundo habetur quòd dicit Deus per Ioannem angelo Pergami, Habeo aduersum te pauca: quia

quia habes illic tenentes doctrinã Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum coram filiis Israël, edere & fornicari. Hanc dimisit diabolus Iob, sperans quòd per eam deiiceret eum. Per hanc etiam voluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Samsonem, & Salomonem deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, visu, & colloquio: his tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipiẽtes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostẽsione. In quibus quantum est periculum, ostensum est prius. ¶ Quartum est, quòd nulli sancto vel sanctæ deferunt honorem qui choreas ducunt: immo omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cùm in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cùm prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorem Dei & vtilitatem propriam vel proximi, nunquam concessus est eis labor qui sit in contumeliam Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridendus videtur esse qui petit requiem pro ducentibus choreas, quæ absque pœnitentia decesserunt, cùm laborem in vita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt. ¶ Quintum est, quòd ducentes choreas faciunt quodammodo contra omnia sacramenta ecclesiæ. Primò contra baptismum: quia frangunt pactum quod inierunt cum Deo in baptismo, cùm patrinus earum dixit pro eis, Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius. Pompam enim siue processionem diaboli intrant, cùm choreas intrant: vnde patrini earum possunt timere ne de promissione illa rei apud Deum inueniantur, si non admonuerunt eas diligenter ne choreas intrarent. Processio diaboli, est chorea in qua ad modum conuersarum diaboli se habent, quæ non intrant, sed assistunt. Tanquam moniales diaboli sunt quæ intrant & cantant. Quæ autem assistunt, participes sunt maleficiorum quæ ibi fiunt, sicut conuersæ sunt participes beneficiorum quæ fiunt à sororibus quæ nouerunt cantare. Signũ autem quòd chorea est processio diaboli, est hoc, quòd tendit ad sinistram. Ad hoc potest referri illud quod legitur Prouerb. quarto: Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Contra sacramentum etiam ordinis quodammodo faciunt, qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simiæ clericorum, & tale seruitium diabolo offerunt, quale clerici Deo, & per cantus earũ cantus ecclesiasticus contemnitur & negligitur. Qui enim deberẽt interesse vesperis, intersunt choreis. Contra sacramentum matrimonij etiã fit ibi: & quia maritis multũ

ibi detrahitur, quibus dicitur, Por mon mari si &c. & multi a tantur ad faciendum contra matrimonij fidem : apertè etiam co tra matrimonij legem ibi prædicatur : vt cùm cantatur quod paruo marito vxor dimittere non debeat quin amicũ habeat, c secundum legem Dei etiam leprosum dimittere non debeat, c loco & tempore ei debitum reddat, si ipse voluerit. Faciunt e contra sacramentum confirmationis, in quo in fronte signum cis susceperunt tanquam emptæ passione Christi. In chorei signo crucis abiecto, signum diaboli in capite proprio posuer signum scilicet venalitatis, quasi Christus non emerit eas. Pe rat Christus vexillum suum in fronte earum tanquam in emi tiori parte castri sui, & ipsæ vexillum diaboli pro eo posuerunt absque magna contumelia Christi. Faciunt etiam contra sacra tum pœnitentiæ per quam Deo reconciliatæ erant in Quadr sima, dum pacem illam frangunt, & in exercitum diaboli ada Faciunt etiam contra sacramentum altaris: quia ad mensam D nem cælestem susceperunt, & post nihilominus Dei terram i incendunt, similes Iudę, qui cùm comedisset ad mensam Dom accepit cohortem, & à pontificibus & Pharisæis ministros, & nit contra Iesum: vt habetur Ioannis decimooctauo. Contra sac mentum verò extremæ vnctionis paucæ possunt facere, quia pa cæ illud susceperunt. Si quæ tamen illud susceperunt, faciunt co tra illud quando sanitatem acceptam à Deo, in sacramento illo ex pendunt in contumeliã largientis. ¶Sextũ, per quod potest osten di quàm malũ sit choreas ducere, est multitudo peccatorum quæ committunt personæ quæ choreas ducunt. Peccant enim gressu, ornatu, cantu, tactu, visu, auditu &c. Gressu peccant, nullum enim passum faciunt qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. Nónne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Ornatu verò peccant quinque modis. Primò, quia inde superbiunt. Secundò, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertiò, quia aliis qui non habent similes ornatus erubescentiam faciunt, & dant eis occasionem concupiscendi similia. Quartò, quia reddunt eas querulas & molestias maritis suis. Quintò, quia si similia à maritis suis habere non possunt, per peccatum, ea aliunde habere volunt. Cantu etiam peccant multipliciter. Primò, quia attrahũt corda aliquarum personarum quæ non sunt iuris sui: vt sunt iuuenes maritatæ vel filiæfamilias quibus mariti vel parentes prohibent ne eant ad choreas, & tamen adeò attrahunt corda earum quod vadunt, & in reditu mariti vel parentes verberant eas, iurant, litigant, & multa alia mala occasione ista faciunt. Propter hoc cóparantur cantatrices Sirenis. Esa. 13. vbi sic legitur, Respondebunt ibi vlulæ in ædibus suis, & Sirenes in delubris voluptatis. Vlulæ

auca

aues ſunt quæ roſtro in palude fixo ſtridẽt. Vnde ſignificant cantatrices quæ roſtro cordis fixo in palude luxuriæ cantant. Sirenæ ſunt ſecundum quoſdam piſces marini in ſpecie muliebri, quæ cãtu ſuo dulci homines decipiunt. Delubra vocat loca in quibus voluptuoſi vacant voluptati, vt eos inſinuet eſſe idololatras. Secundò cantus earum tentat etiam corda ſanctorum. Et eſt illa ſagitta diaboli ineuitabilis, à qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu poteſt homo abſcondere ſe, ſed à cantu non ſic. Tertiò, quandoque poteſt eſſe occaſio mortis alicui infirmanti cantus earum qui quiete indiget, & ſi quieſceret curaretur: moritur autem, quia cantatrices non permittunt eum quieſcere. Quartò, aſsiſtentes ad libidinem inflammat. Sicut cantus eccleſiaſticus excitat ad ſpiritualem deuotionẽ, ſic talis cãtus ad libidinem. Quintò, corda audientium inebriat vino gaudij temporalis. Vnde quaſi ebrij Dei obliuiſcuntur omnino, & etiam ſe ratione non regunt. Præter hæc interdum eſt in cantilenis earum turpiloquium, & interdum mendacium contra legem Dei. vnde mirum eſt quomodo apud Chriſtianos hoc toleratur, quòd inter eos contra legem eorum prædicetur, cùm apud gentiles ſtatutum ſit vt quicunque cõtra legem eorum prædicauerit, interficiatur.

Quòd fatuum ſit in præſenti choreas ducere, vel alia ſigna lætitiæ habere.

OStenſum eſt quantum ſit periculum chorearum, conſequenter eſt oſtendendum quàm fatuum ſit in præſenti vita choreas ducere, vel alia ſigna lætitiæ habere. Fatuitas verò iſta ſatis apparebit nobis, ſi diligenter attendamus vbi ſumus, & quò tendimus. In prima conſideratione inuenimus nos eſſe in exilio, in valle miſeriæ & lacrymarum, & in regione vmbræ mortis. De primo dicit Auguſtinus: Neſcimus quo fine claudimur in exilio iſto. Et in Pſalm. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si viris ſanctis graue eſt cantare in terra aliena etiam canticũ Domini, quid debet eſſe de cantico diaboli? De ſecũdo etiã dicit Auguſtinus: In valle miſeriæ ſumus, in qua eo magis flendum, quo minus flemus qui deberemus eſſe in cælo vel ſaltem in terreſtri paradiſo, qui eſt locus amœniſsimus vſque ad globum lunarem attingens, nunc heu ſumus in valle miſeriis plena, vbi interdum infixi ſumus in limo profundi vſque ad genua, vbi ventis & grandine & pluuiis impugnamur, vbi aduerſantur nobis quæ ad ſeruiendum nobis creata ſunt quædam animalia: vt lupi, leones, & ſerpentes quærunt nos interficere, & quædam non permittunt nos quieſcere, nec de die, nec de nocte, vt pulices & ſimilia. Quædam nobis volũt eruere oculos, vt culices & ſimilia. Ad ter-

tium pertinet quod legitur in Psalm. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarũ. Quis locus est cantui vel risui in va lacrymarum? Ideo dicitur Eccles. 2. Risum reputaui errorem. Aug. dicit super Ioann. risum talium esse phreneticorum. Et Ec 22. dicitur quòd musica in luctu importuna sit narratio. Sicut in portuna esset narratio eius qui narrationem suã proponere vel licet omnes imponerent ei silentium: sic importuna est narrati lorum qui in risu & lætitia sunt in mundo isto, cùm omnia ad tum moueant quę in hoc mundo videntur si verè agnoscãtur. V de Eccle. 1. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Mala præse vitæ per se & immediatè luctũ inducunt: bona verò præsentia ducunt caussam luctus: id est, peccatum. Quocũque homo se v tat, videt vnde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, videt triam cælestem à qua exul est, incertus vtrum vnquam ad eam peruenturus. Si deorsum respiciat, videt sepulchrum suum, terr scilicet in quam necessario reuertetur. Si ad dextram prosperi tis, & ad sinistram aduersitatis se vertat, videt quod cadunt a sin stris mille, & à dextris decẽ millia. Si autem respiciat antè, in pro ptu sunt multæ caussæ flendi. In occulto verò, id est, à tergo, sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus quæ non videmus, quàm ea quæ videmus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere videmus? Corpus peccatoris quasi feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias cùm diceret, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo interfectos filiæ populi mei? Ierem. 9. Quis deflere non debeat vbi ad fletum monet ipse Deus & verbo & exemplo? Verbo, vt Lucæ sexto: Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Et post, Væ vobis qui ridetis nũc, quia lugebitis & flebitis. Exemplo verò Lucæ decimonono, vbi post gaudium & cantum cum quo susceperant eum in Ierusalem venientem, subiungitur: Et vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu, innuens cantum huius vitæ & gaudium ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur & ridebit. Etiam ad fletum monent paruuli, qui nondum sunt vnius diei. Augustinus. Puer à ploratu incipit, nec ridere potest propheta calamitatis. Lacrymæ sunt testes miseriæ: nondum loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, vbi infans qui nondum est vnius diei, prædicat esse flendum. Quòd autem sumus in regione vmbræ mortis, patet ex illo verbo Lucæ primo. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Ad idem potest

referri

referri quod legitur Esaiæ nono: Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. ¶Potest autem vocari vita ista vmbra mortis: quia magis assimilatur morti quàm vitæ: Vel propter proximitatem quam habent ad mortem culpæ illi qui hic viuunt, vita gratiæ. Omnia enim quærunt mortem spiritualem eorum. Vnde Dauid: Inimici mei circundederunt animam meam. Item Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. vnde Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, vestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra etiam mortis potest dici, propter proximitatem quam habent ad mortē pœnę æternæ qui in peccato sunt. Quasi ad portam inferni sunt tales, ita vt inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, vt si à corporibus recedant animæ, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: Appropinquauerūt vsque ad portas mortis. Iob vigesimoprimo. Tympanum & citharam tenent, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Illa etiam pars mūdi in qua sumus, quasi stabulum est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mundi. Palatium eius est cælum. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc valet quod legitur Lucæ decimo: Imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulū. vbi gloss. non domū, sed stabulū dixit: quo nomine miserias & fœtores huius vitæ designat, ne homo in hoc exilio quasi in patria gaudeat. Sed hūc fœtorē nō sentiunt qui fœtidi sunt. Vnde Ber. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor vnius minimè sentitur. Si quis etiā attendit quò nos tēdimus, satis videbit quod fatuum hic est cantare vel choreas ducere: quasi enim ducimur ad mortē. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et August. Nihil aliud est tempus huius vitæ, quam cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare vel tardius ire permittitur, sed vrgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietam vnam ad mortem corporis. Et talis est proximus morti qui se credit remotum. Ad hoc potest referri quod narrat Gregorius in dialogo de Fortunato, qui audiuit quendam vnam simiam ferentem qui ante portam suam cœpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu heu mortuus est infelix iste. Et post cibum sibi datum quum egrederetur ianuam, saxum cecidit in verticem eius, altero die funditus vitam finiuit. Quale est hoc hominem morti condemnatum, cum choreis & instrumentis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando vadunt qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes qui ante mortem cantare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimum iudicium ire, lætando, præcipuè cùm sentiat se homo in tot & tantis culpabilem? Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam patre

quï vidẽs quendã ridentẽ ait: Reddituri sum⁹ rationẽ de vita no-
stra coram cælo & terra,& tu rides. Ad idem potest referri exem-
plum de rege illo qui memor malorum suorum & diuini iudicij
gaudere non poterat. Qui interrogatus super hoc à quodam fra-
tre suo,voluit ei caussam ostendere: vnde misit buccinatores suos
ad portam fratris sui,quod secundum consuetudinem illius regni
certum signum erat mortis. Deinde quum frater regis ad regem
esset adductus ,& non modicum timeret & valde tristis esset, re-
quisiuit rex quare non gauderet, qui cùm respondisset ei. Quo-
modo in statu tali possem gaudere: Indicauit ei rex caussam tri-
stitię. Si enim ille tantum timebat, qui sciebat regem esse fratrem
suum , qui in nullo se sciebat esse culpabilem apud eum , quia
qua signa offensæ regis audierat: meritò timere potest qui to-
tantis scit se esse culpabilem, non apud fratrem , sed apud Domi-
num maiestatis.

De alijs remedijs contra Luxuriam.

CAP. IIII.

SEQVITVR de alijs remedijs contra pec-
catum luxuriæ.Et cùm luxuria non sit qua-
liscũque ignis,scilicet ignis infernalis,sum-
mum remedium contra ipsam est oratio:vn-
de sicut ille qui patitur morbum illum qui
ignis infernalis dicitur , alicubi se facit re-
ferre ad ecclesiam beatæ Mariæ virginis, vt
Parisiis. Alicubi ad sanctum Antonium,nec
inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto
corde deberet se conuertere ad Deum & ad suffragium sancto-
rum,& non deberet cessare donec accepisset sanitatem:& post de-
beret sequi gratiarum actio,& singulis diebus reddere deberet ho
mo Deo & sanctis aliquem censum vel seruitium in signum libe-
rationis:quia scriptum est. Eruam te,& honorificabis me. Si quis
tanto ardore quæreret curationem ab isto igne infernali quanto
quærit curationem ab illo , vix non esset quin impetraret. Hoc
remediũ docemur Sapient. octauo , vbi sic legitur. Vt sciui quo-
niam aliter non possum esse continẽs nisi Deus det, & hoc ipsum
erat sapientia,scire cuius esset hoc donum,adij Dominum, & de-
precatus sum illum.Specialiter autem valet contra peccatum illud
beata virgo Maria, quæ sic amatrix est mũditiæ in se sicut in aliis.
Et specialiter aliquod seruitium faciendum esset vt ab hoc igne li
beraret.Tamẽ in hac parte cauendũ est à temerariis votis.¶Quin-
tum remedium est,honesta occupatio:quia, Otia si tollas, periere
Cupi-

Cupidinis arcus. ¶Sextum est, aqua sapientiæ salutaris. Vnde in Canonica Iacob.3. Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, id est, pudicum reddens. Vnde Zachar.9. Vocatur vinū germinans virgines: id est, virginales affectiones. Et Dominus Ioannis 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis & cet. Hieronymus: Ama sacras literas, & carnis vitia non amabis. Et Sapientiæ 8. vocatur sponsa. vbi sic legitur, Quæsiui sponsam mihi eam assumere. In quo verbo insinuatur quòd adhęrere sapientiæ sit remedium contra illicitas delectationes carnis. ¶Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Timotheum quarto: Pietas ad omnia vtilis est. dicit Ambrosius, Si quis misericordiam sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. ¶Octauum remedium habet hoc vitium commune cum vitio gulæ. Et hoc remedium est consideratio mortis, vel status in quo caro post mortem futura est: quia iuxta verbum Gregorij, Nihil adeò valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semper qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

De prohibitione simplicis fornicationis. PARS QVINTA. *Quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur auctoritatibus.

CAPVT I.

QVINTO loco in tractatu de Luxuria est dicēdum de simplicis fornicationis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primò ostendemus simplicem fornicationem prohibitam esse. Secundò ostendetur eam prohibēdam fuisse. Tertiò ostendemus quæstionem illam qua quæritur quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diabolicam esse & irrationabilem & irrisione dignā. Quartò ostendemus quòd egit Dominus misericorditer cum genere humano, quum simplicem fornicationem prohibuit: quum possit tamen alicui contrariū videri, ex hoc quòd ferè totus mūdus perire propter prohibitionē istam videatur: & quia hæc prohibitio videtur esse contra multiplicationem humani generis. ¶ Quòd autē simplex fornicatio sit prohibita, probatur. Primò ex hoc quod legitur Deut.23. Nō erit meretrix de filiabus Israël. Secūdo ex hoc quod legitur 1. ad Cor.6. Nolite errare, neq; fornicarij, neq; idolis seruiētes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neque ebriosi, neq; male-

maledici,neque raptores regnum Dei poſsidebunt. Tertiò ex h[oc] quod legitur ad Gal.5.Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio & cet.Et ſubiungitur: Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Quarto,ex hoc quod legitur ad Epheſ.5. Hoc ſcitote,intelligentes quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Quintò ex hoc quod legitur Act.15. quod dixerunt Apoſtoli & ſeniores fratres: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis,nihil vltra imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum & ſanguine, & ſuffocato,& fornicatione.vbi dicit gloſſ. interlin. Neceſſaria ſunt ſine quibus non eſt ſalus. Vnde quum fornicatio ibi numeretur niſi quis ab ea abſtineat,non ſaluatur.

Quare Dominus prohibuerit ſimplicem fornicationem.
CAPVT II.

OCTO autem ſunt per quæ poteſt oſtendi quòd ſimplex fornicatio prohibenda fuit. ¶Primum eſt ſterilitas,quæ frequenter eſt in illis quæ indifferenter omnibus ſe exponūt. Si enim paſsim ſe omnibus exponere reddit eas ſteriles, ſicut procurare ſterilitatem contra legem naturalem eſt:ſic exponere ſe, cōtra legem naturalem erit.¶Secundū eſt,quòd educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eā non poteſt niſi eā agnoſcat.Agnoſcere verò prolem ſuam non poteſt pater, niſi matrem vt propriā habuerit.Vnde patet quòd conceſsio ſimplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolem ſuam educat,quodammodo eſt contra legem naturalem. ¶Tertium eſt, crebra interfectio prolis quę ſequitur ex fornicatione,& crebrior ſequeretur ſi eſſet conceſſa. Matres enim non potentes proli prouidere,nec habentes auxiliū à patre,ſuffocarent ſæpe eam,ſicut & hodie aliquæ faciunt.¶Quartū eſt hoc,quòd vir reddit mulierem impotentē ad prouidendū ſibi,& tempore quo eſt grauida, & quo iacet de prole,& quo occupata eſt circa prolem educandam:quare videtur de lege naturali obligatus eſſe ad prouidendum ei tempore tali,quod conceſsio fornicationis impediret. ¶Quintū eſt hoc, quòd ita diſplicet viro quando vel vxor vel concubina ſe concedit alij viro. Secundū enim legem naturalem non deberet ſe coniungere alij mulieri, ex quo ſimile nollet fieri vllo modo. ¶Sextū eſt naturalis æquitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quā vnam habeat,ne forte ſit aliquis qui nullam habeat. In æquali numero

mero fuerunt formati a principio vir & mulier: nec est certum vtrum numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis paterfamiliâs qui habet quatuor domos & quatuor filios, ordinat quòd vnus non habeat nisi vnam, ne sit aliquis qui nullam habeat: sic Dominus ordinauit vt vir vnus non habeat nisi vnam mulierem. ¶Septimum est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet vti, sequerentur rixę & odia, & multa homicidia. ¶ Octauum est, quòd aliquæ aues sunt quarum est talis castitas quòd vna vni adhæret: vt patet in turturibus. Vnde quum non minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, vnus vir vni debet adhærere mulieri. Indecens est quòd carnalior sit homo qui præter carnem habet spiritum rationalem, quàm auis quæ carnalitatem habet solum. ¶ Possunt autem præter prædicta tres caussæ assignari quare Dominus prohibuit aliquas voluptates. & secundum gustum & secundum tactum. ¶ Primò in signum dominij. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat vnde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. ¶Secundum vt haberet homo vnde mereretur. Vnde Augustinus similiter super Gene. dicit, Oportebat vt homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, vt virtus merendi esset obedientia, quæ sola verissimè est virtus. Si enim nihil fuisset prohibitum vel pręceptum, non posset aliquis malè agere: & ideo non esset difficile, nec forsitan laudabile bene agere: quæ enim virtus est si quis agat quod sibi placet? Sed in hoc est virtus magna quòd homo contra propriam voluntatem facit, & conformat se voluntati Dei. Vnde Sapient. Hoc solum virtuti adiicies, quod propriæ voluntati detraxeris. Et Poëta: Est virtus placidis abstinuisse bonis. ¶ Tertiò, vt homo assuescat proponere amorē Dei amori carnali. Ad amandum enim Deum super omnia tenetur homo ex illo mandato primo & maximo. Diliges Dominum Deum tuum. Et ex sola transgressione huius mandati posset aliquis damnari, etiam si nullum aliud speciale mandatum transgrederetur.

Quòd fatuum sit quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit. CAP. III.

SEQVITVR videre quomodo illa questio sit diabolica & irrisione digna qua quæritur quare Dominus prohibuerit simplicem fornicationem. Ideo verò diximus eam diabolicam, quia proposita est primo à diabolo talis questio. Genesis tertio, vbi dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis Dominus, vt nō comede-

mederetis ex omni ligno paradisi? Ideo verò diximus eam irrati-ne dignam: quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionem qui cum pro stulto non haberet. Si veniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare non permittis filias tuas prostitui? quare vis eas maritari? Estis vos fatuus? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari qui de cælesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas non permittit fornicari, quum vult eas vel castas permanere, vel nuptiis tradi. Præterea, quærere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod vel aliquod signũ dominij tenuerit, quam quæstionem patet stultam esse: vt si quis quærat à rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum vestrum, vt nec quod signum dominij retineatis? Ibi permiserat Dominus homini omne lignum, præter vnum, bene debuisset ei sufficere.

Quòd Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem.

CAPVT IIII.

EX iam dictis patet manifestum esse quòd Dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit viris, quia potius voluit eos habere fidele adiutorium quam tales qui furarentur eis quidquid possent furari. Concubinæ quæ nesciunt quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quidquid possunt. Cum mulieribus etiam in hoc misericorditer egit. Videns enim Dominus quòd mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in vtero, dolorem in parturiendo, sollicitudinem & occupationem & laborem in nutriendo, voluit viros ante opus carnale eis obligari in iuuando eas. Cum prole etiã misericorditer egit. Frequenter enim periret proles si simplex fornicatio esset concessa, vt prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano Dominus in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit. Misericorditer etiã egit cũ genere humano, ꝙ ab illa voluptate hominẽ cohibere voluit in parte qua nullus vtitur nisi valde raro absque peccato. ¶Ad id autem quod obiicitur, quòd ferè totus mundus perit propter prohibitionem illam, Dicendum est ꝙ fortè plures perirent si non esset prohibita fornicatio quã modo pereant. Quia vel perirẽt propter nimium amorẽ quem haberent ad mulieres. Vehemens enim amator propriæ vxoris sicut dicit Ambr. adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quem non alliceret vna, alliceret altera. vnde Deut. 17. dicitur de rege,

rege Non habebis vxores plurimas ne illiceant animam eius, vel perirent propter rapacitatē. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddunt: vel propter odium, quando auferretur ab aliquo illa quā amaret. Vel propter aliud peccatum quod fornicationem sequeretur. Ad id autem quod obiicitur, quòd hęc prohibitio est contra multiplicationē generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictum est prius, quòd illæ quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus non facit magnā vim in paucitate vel multitudine hominū. vnde Ecclesiast. 16. Ne iocunderis in filiis impiis si multiplicētur. Et subiungitur: Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij. Et vtilius est mori sine filijs, quàm relinquere filios impios. Et Ecclesiast. 15. Non concupiscit Dominus multitudinē filiorum infidelium & inutilium. Scit enim Dominus ꝙ melius fuisset malis mori sine filijs, quàm relinquere filios impios. Vnde Dominus bene præcepit vel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur quòd pauciores sint homines: quoniam videlicet ad hoc quòd plures saluentur, vel ad hoc meliores sint qui saluētur. vnde ipse consuluit castitatē & virginitatē, & similia. Prohibitio verò fornicationis saltem ad hoc valet quòd perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatē quorundam hominum quibus ibi displicet proprietas, vbi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, vbi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

De allegantibus impotentiam continendi, PARS VI. *quæ habet duo capitula.*

De diuersis testimonijs scripturarum contra illos qui dicunt se non posse continere.

CAPVT I.

VLTIMÒ in tractatu de Luxuria, dicendū est aliquid de impotentia continēdi, quam multi allegant. Et primò ponemus diuersa testimonia scripturarum, quibus contra eos qui hoc dicunt possumus vti. Deinde ponemus multas rationes quibus cōtra tales vtendū est. ¶ Et inter testimonia, Primò occurrit illud Gen. 4. quod dicit Dominus ad Cain, loquēs de peccato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Vnde quasi mēdaciū Deo imponūt, qui dicunt se nō posse abstinere à peccato. ¶ Secūdò occurrit illud Iob 6. Aut poterit aliquis gustare, quod gustatum affert mortē. Ex quo verbo videtur quòd potius deberet homo dicere. Non possum fornicari, quàm non possum continere. Et in veritate qui perfectam

fidem

fidem haberet quòd delectatio fornicationis esset venenata, n[on] [di]ceret. Nónne si apponeretur alicui cibus amarissimus vel ven[e]natus, ipse statim diceret. Non possum aliquo modo comedere. [Vo]luptas verò prohibita est venenata & morte amarior. Vnde Ecc[le.] 7. Inueni amariorem morte mulierem. Quod intelligitur de vo[lu]ptate, quę est morte amarior, quia hic morte culpæ interficit: in [fu]turo verò interficit morte æterna tam corporis quàm animæ. [Ad] idem potest adduci quod legitur Eccle. 15. Apposuit tibi aquam [&] ignē: ad quod volueris, porrige manū. Et pòst: Ante hominem [vita] & mors: bonū & malū quod placuerit, dabitur ei. Ad idem fac[it il]lud Apostoli. Fidelis est Deus qui non permittet vos tentari s[upra] id quod potestis. & Mat 11. Iugū enim meū suaue est &c. Quo[mo]do enim leue est si est importabile? Et illud 1. Io. 5. Hęc est cha[ritas] Dei, vt mādata eius custodiam⁹, & mādata eius grauia nō sun[t. Ad] idē potest referri illud Hiero. Maledict⁹ qui dicit Deū præcep[isse] impossibile. Idē: Violentiā facit Deo, qui petit ab eo quod solu[ere] nō potest. Ius enim iustitię humanę est, nō esse licitū petere ab [ho]mine quod soluere non potest. Quod si verum est, multo fort[ius] non est licitum iustitiæ diuinæ petere hoc. Idem: O prophana te[me]ritas, ò vesanorum insania. Deū scientiæ duplici ignorantia c[on]demnatis: scilicet quòd nesciat quid fecit, quòd nesciat quid iu[s]serit, quasi imposuerit mandatum quod impleri non possit. Pro[h] nefas, imponitis iniquitatem iusto, crudelitatē pio, aci vos quo[d] suspicari sacrilegium est, ad salutem non fecerit, sed ad pœnam. In qua auctoritate insinuat Hieronymus illos esse blasphemos, qui dicunt se non posse continere. Deo enim imponunt ignorantiam, iustitiam & impietatem. Contra tales potest etiā adduci illud Augustin. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Et illud: Peccatū adeò est voluntariū, quòd si non est voluntariū, non est peccatū. Et illud Sene. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

Rationibus ostenditur quòd fatui sint qui dicunt se non posse continere. CAP. II.

CONSEQVENTER sunt rationes ponēdę, quibus vti possumus contra eos qui dicunt se non posse continere. ¶ Primò ergo dicimus illis quod ipsi faciunt verecundiam sibiipsis, & confitentur suum magnū opprobrium. Confitentur enim vilissimā partem quæ in eis est sibi dominari, & adeò perfecta dominatione ꝙ oportet fieri ꝙ illa pars imperauerit, & hoc cū vigiliis multis, cū laboribus multis & expensis, cū periculo animę & etiam corporis quādoq[ue].

Be-

Bene videtur cor amisisse qui talem seruitutem tolerat: melius esset tolerare seruitutem leprosi vnius, quàm istam. Vnde rectè numeratur fornicatio cum his quæ auferunt cor. Osee 4. Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor. ¶Secundò dicimus quòd in talibus hominibus est impotentia quæ non videtur esse in paralyticis hominibus. Non enim possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus non ferret eos ad locum in quo fornicarentur. ¶Tertiò dicimus quòd cùm dignitas ista sit data homini præ ceteris animalibus, quòd liberum habeat arbitrium, ipsi non solū similes facti sunt brutis, immo etiam inferiores. Minus enim habent libertatis quàm bruta, & quodammodo magis habent brutalem cōcupiscentiam, & maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca si hamum videat, & auis à granis si laqueum videat: miser verò homo timore mortis æternæ non potest se temperare ab esca voluptatis momentaneæ. ¶Quartò, dicimus quòd talis vno solo gartione præsente non auderet fornicari, sed sola verecūdia cohiberet eū: quantò magis pręsentia Dei & angeli qui sibi deputatus est ad custodiam, deberet eum cohibere? Boët. in lib. Consolat. Magna nobis si dissimulare non volumus indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos iudicis agamus cūcta cernentis. Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente non auderes. Versificator: Cùm quid turpe facis quod me cernente ruberes, Cur spectante Deo non magis ipse rubes? Non est dicendum quòd equus non possit cohiberi ex quo modico fræno cohibetur: sic non debet dicere, non possum me cohibere à peccato carnis ille quē frænum erubescentiæ cohiberet. ¶Quintò dicimus quòd non est verisimile quòd domus alicuius hominis eo inuito comburatur, ex quo ipse voluntariè ignem apponit. Ignē propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinē excitātes sumunt. ¶Sextò dicimus quòd non debet dicere infirmus, nō possum curari, qui solum propter hoc non curatur, quia consilio non acquiescit. Hęc est sola caussa quare laborantes in infirmitate spirituali non curātur, quia consilio cælestis medici non acquiescūt. Illa quæ ad consilium corporalis medici proprios crines deponeret, ad consilium spiritualis medici nō vult deponere alienos. Vsurarius qui corporali medico proprios daret denarios, ad consilium spiritualis non vult restituere alienos. ¶Septimò dicimus quod nulla est eius excusatio, qui castrum fidei suæ commissum hostibus domini sui vili pretio reddit, muris adhuc integris succursu non postulato à domino suo, nec expectato: cùm sciat eū & posse & velle subuenire ei. Nec est credēdum ei à domino suo, si dicat, non poterā me tenere. Omnia ista facile est videre in eo qui pretio

vilis voluptatis castrum corporis sui tradidit diabolo in primo cō-
flictu tentationis, non misso nuntio orationis ad Dominū pro suc-
cursu, quum Dominus possit ei subuenire, & velit. Non vult enim
exhæredari. Vnde Apostolus: Fidelis Deus qui non permittet vos
tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tētatione pro-
uentum vt possitis sustinere. ¶ Octauò dicimus quod non videtu-
inuitus mori qui voluntariè mortem suam carè emit: nec inuitu-
capi, qui hostes insequitur, & inter manus eorum se ponit, quum
sciat se eis non posse resistere, quum sola fuga securus possit es-
Sic non debet dicere. Non possum continere, qui consortia mu-
rum non vult fugere, quum debilem se agnoscat. ¶ Nonò dici-
quòd si talis qui dicit se non posse continere haberet tantam
luntatem continendi quantam habet vinum tuum custodiend-
facili contineret. Si tanta diligentia obstrueret sensus corporis
cùm sentit conscientiam per eos aliquantulum damnificatam, qu-
ta diligentia obstruit foramen dolij sui cùm perpendit per illud a-
liquantulum vini exisse. ¶ Decimò, quærimus ab eo qui se nō po-
se continere dicit à quo cogitur ad fornicādum, vtrum à diabolo,
vel à carne, vel ab ipsa muliere? A diabolo nō, cū dicat de eo Greg.
Non est timendus hostis qui non potest vincere nisi volentem. Su-
per illud Matt. 4. Si filius Dei es, mitte te deorsum. dicit Gl. In quo
infirmus ostenditur, cùm nulli nocere possit nisi ille prius se deor-
sum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculum est hoc, cùm po-
tius ipse eam cogat. Si à carne, ille hanc excusationem non recipit
qui ei dominiū carnis dedit. Vnde Gen. 3. dicitur ad mulierem quæ
tenet figurā carnis: Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.
¶ Vndecimò, quærimus à tali quomodo ipse intelligat hoc, Non
possum continere: vtrum sic intelligat, non possum continere etiā
si velim: vel sic, non possum, quia nolo? Si primo modo, patet hoc
esse falsum: quia si impulerit eum timor vel cupiditas ad hoc quod
velit tam cito, potest continere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex
continentia sua mille marcas, vel castrum, vel ciuitatem, vel domū,
vel si sciat se tam citò post peccatum amissurum pedem suum, vel
aliud membrū, vel si videat sibi paratum lectum igneum in quo o-
porteat eum iacere, cùm à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bernar.
Ignosce Domine, ignosce, excusamus, tergiuersamur, vix est ali-
quis qui in eis quę ad te sunt experiri velit quid possit etiam quod
promptissimè secundū car[illegible]n potest vel secundum seculū, siue ti-
mor impulerit, siue cupiditas traxerit. Si secundo modo intelligat,
non possum continere, quia nolo: igitur non est nō posse in causa,
sed potius non velle in culpa, iuxta verbum August. ¶ Duodecimò
potest quæri ab ipso qui dicit se non posse continere, vtrum intel-
ligat quod non potest continere suis viribus sine Dei auxilio, aut
intelli-

intelligat quòd etiam adiutus à Deo non posit. Si secundo modo hoc est manifestè falsum, & etiã sapit hæresim. Si primo intelligat hoc plane verum est. Sine adiutorio enim diuino, nihil possumus. vnde Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Et 2. Corinth. 5. Non q sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Augusti. Domine, sine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sapient. 8. Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia scire cuius esset hoc donum: adij Dominũ, & deprecatus sum eum. Mat. 19. Cùm quærerent discipuli, quis potest saluus esse? Respondit Iesus: Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt, vbi dicit interlin. Impossibile est apud homines vt per se à suis cupiditatibus conuertantur. Et Ioann. 7. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Hoc autem valde vtile est ostẽdere hominibus quod viribus suis saluari non possunt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis, potest eos monere homo ad tria valde eis vtilia ad eorum iustificationem scilicet, ad excutiendam quandam stultam præsumptionem, & fiduciam qua credunt se conuerti quando voluerint. De qua legitur Ecclesiast. vigesimonono: Repromissio nequissima multos perdidit. Mira insania: ille qui non potest, cùm liber est, diabolo resistere, sperat cùm ab eo captus erit & ligatus, viribus suis de manibus eius liberari, quũ scriptum sit Iob quadragesimo primo quòd factus est vt nullum timeret, & non est potestas in terra quæ ei valeat comparari. Qui in mortali est, captus est & ligatus. Vnde Prouerb. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Item qui non potest se tenere ne ad impulsum tentationis cadat in foueam peccati: quomodo sperat se confractum casu, consuetudine pressum aggere peccatorum obrutum à tam profunda fouea per se exire, eo qui impulit ei resistente? Imò quod amplius est, sperant homines cùm morte spirituali mortui fuerint, seipsos posse resuscitare. Et vt breuiter dicam, in præsenti se nihil posse asserunt: sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores & Dei adiutorio minus digni, quia eum diutius offenderunt, quando etiã diabolus magis laborabit ad impediendũ salutem eorũ. Ipse ẽnim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest ex hoc quod dictũ est serpenti Gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo illius. Tunc, inquam, omnia se posse præsumunt. ¶Secũdò potest homo monere eos ad hoc quod gratiã eius studeant sibi cõparare: sine eius auxilio conuerti non possunt eleemosynas suas largiendo, orando Deũ, & suffragia sanctorũ, & virorũ iustorum implorando. ¶Tertiò non possunt moueri ad hoc ne fingãt se quin faciãt quod possunt etiã aliqua quę vidẽtur sibi difficilia. Dominus enim non

vult iuuare eos qui se non iuuant: imò quasi fingit se, quia ipsi fingunt se. Vnde Sap. 1. Spiritus disciplinæ effugiet fictum. ¶ Item potest sic queri ab eo qui dicit se continere non posse. Aut vis continere, & non potes: aut potes, & nõ vis. Si vis & non potes, infidelis est Deus qui patitur te tentari supra posse tuum. Præterea nonne credis quòd omnia possis cum eo qui omnia potest? Sicut vulgariter dicit qui non habet nisi quinque solidos. Ego & rex habemus centum millia marcarum. Non potest paruum esse illud posse, cuius defectum posse diuinum paratum est supplere. Si autem potes & non vis, inexcusabilis es. ¶ Vltimò potest queri à tali, an possit aliquo tempore continere. Quòd si dixerit, sic per mensem: ostendendum est ei quòd potius sperare debet quòd sequenti mense contineat quàm isto. Primò, quia consuetudo iuuabit eum. Dicit Tullius: Optima forma viuendi est eligenda, quam iocundam reddet assuetudo. Poëta: Quod malè fers, assuesce, feres. Præterea sperare debet Deum esse paratiorem ad iuuandum, quum postquam per mensem pro amore eius continuerit quam ante si tamen ex corde instanter hoc petierit. Item quum ipse non sit securus de vita, non dico per mẽsem, sed nec per vnam horam, qua ratione sperat se accepturum à Deo vitam, eadem debet ipse sperare se accepturum virtutem seruiendi Deo in vita illa. nec debet disponere se seruiturum diabolo in vita quam nondum habet. Non debet similis esse operario ebrioso & lusori, qui prius obolum perdit, quam illum lucratus sit.

TRACTATVS QVARTVS DE AVARITIA.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij. PARS I. *quæ habet nouem capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quòd natura dissuadeat Auaritiam. CAP. I.

POST vitium Gulæ & Luxuriæ dicemus de vitio Auaritiæ: quia tractatus de vitio isto vtilior est prædicationi quàm tractatus aliorum vitiorum. Hunc enim ordinem tradit Bernard. vt id prius quod maturius ad salutem. De quo vitio hoc ordine dicemus. Primò dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, de his quæ fouent aliquo modo auaritiam in cordibus hominum. Quartò, de remediis contra vitium illud. Quintò, tangemus de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auari-

auaritiæ. Intelligimus autem auaritiam in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. ¶ Primò autem facit ad deteſtationem auaritiæ hoc, quòd natura diſſuadet nobis vitium iſtud, & quodammodo eſt contra naturam. Voluit enim natura terram infimam eſſe inter creaturas, & à pedibus omnium conculcari, docens nos in hoc abſque dubio quòd debemus conculcare pedibus mentis terrena iſta, & contemnere. Quale verò eſt hoc, quòd homo Deo & creaturis omnibus præponat creaturam illam quam natura omnibus creaturis voluit poſtponi? Ad ſignificandum diuitias conculcandas eſſe & contemnendas, primitiui de eccleſia cęlitus edocti, pretia domorum & agrorum ſuorum ponebant ad pedes Apoſtolorum, vt legitur Actuum 4. Vnde in fine eiuſdem capituli, vbi dicitur quòd Ioſeph attulit pretium agri ſui quem vendiderat, & poſuit ante pedes Apoſtolorum. dicit Gloſſ. Docet calcandum eſſe aurum quod ſubdit pedibus apoſtolorum. Præterea cùm anima ſecundum naturam ſublimior & purior ſit cælo tanquam Deo ſimilis, exaltata debet eſſe à terrenis iſtis, ſicut exaltantur cæli à terra. Vnde ſicut valde mirabile eſſet & quaſi contra naturam ſi cælum adhæreret terræ: ſic quaſi contra naturam eſt cùm auaritia animã terrenis adhærere facit. Item anima cælum ſpirituale eſt. Dei enim habitaculum eſt. De quo cælo dicit Bernard. Non mirum ſi libenter inhabitat cælum hoc Dominus Ieſus, quod vtique non quomodo ceteros dixit tantum vt fieret, ſed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Comparatione huius cæli, vocat Dominus cælum materiale deſertum. Lucæ 15. Nónne dimittit nonagintanouem in deſerto? quanta verò peruerſitas eſt cælum velle terra implere, vel ei terram ſupponere? Quis locus terræ in cælo vel ſit per cælum? hanc tamen peruerſitatem vult auaritia facere.

De duodecim maledictionibus quas facit ſacra ſcriptura auaris.
CAP. II.

SECVNDO faciũt ad deteſtationem huius vitij maledictiones quas facit ſacra ſcriptura auaris. De quibus ponemus has duodecim quę ſequũtur. Eſaiæ quinto: Væ qui coniungitis domum ad domum &c. Et eiuſdem 32. Væ qui prædaris, nónne & ipſe prædaberis? Habacuc 2. Væ qui congregat non ſua. Et in eodem, Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ. Amos 6. Vę qui opulenti eſtis in Sion. Et in eodem: Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis. Et Luc. 5. Væ vobis diuitibus. Et Iac. 5. Agite nunc diuites: plorate, vlu

Iantes in miseriis quę euenient vobis. In epistola Iudæ, Væ h[...] qui in viam Cain abierunt. Principium malitiæ Cain fuit auar[...] vnde in viam Cain abeunt, qui sequuntur auaritiam. Et Apoc.8. væ væ habitantibus in terra. Ad modum talparũ sunt auari. Et Aug[...]gust. Væ illis qui viuunt vt augeant res perituras vnde æterna[...] mittunt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est D[...]nus. Si scires aliquem sanctum maledixisse ei qui aliquem cibũ [...]mederet, vix auderes eum comedere: quomodo ergo auarus au[...] contingere diuitias amore, quum amatoribus earum sacra scri[...]ra quæ ex ore Altissimi prodiit, vt legitur. Ecclesiast. 23. tot ma[...]dictiones ponat?

De quatuor testimonijs Sacræ scripturæ quibus ostenditur magnitudo huius vitij.

CAPVT III.

TERTIÒ faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia Sacræ scripturæ quæ ostendunt magnitudinem huius vitij. De quibus ponemus quatuor tantummodo. ¶Primum est Eccle.10. vbi dicitur. Auaro nihil est scelestius, id est, nullum scelus maius est auaritia: etiã scelus Iudę nõ videtur maius fuisse scelere auari quãtũ ad hoc quod Iudas Deũ dedit pro triginta denariis: sed auarus quãdoque dat eum pro vno denario, & quandoque pro nihilo, quum non timet periurium incurrere vt denarium vnum lucretur, & quandoque non lucratur vnum denarium, quandoque non vendit illud pro quo periurium incurrit: & in veritate peccatum Iudę fuit auaritia vel ex auaritia. ¶Secundum testimonium similiter est Ecclesi. 10. vbi dicitur, Nihil iniquius est quàm pecuniã amare. Hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. ¶Quam iniquus sit amans pecuniam, manifestari potest. Primò per hoc, quod statera æstimationis suæ iniquissima est. Plus enim in ea ponderat obolus, quàm Deus, & quàm anima ipsius auari, & quàm regnũ ęternum. De hac statera legitur Osee 12. Chanaan in manu eius statera dolosa. Chanaan interpretatur, negotiator. Hęc est statera dolosa quę abominatio est apud Deum. de qua Proue.11. Et bene dicitur abominatio esse, quia non ponderant ibi nisi temporalia, quæ Apostolus Philip.3. stercora reputabat, quem non dimisisset spiritus sanctus decipi in sua æstimatione. Secundò potest ostendi iniquitas amantis pecuniã, per hoc quod in eo non est æquitas illa quæ est tam in creatore quàm in ceteris creaturis.

Creator

Creator enim communicare vult & se & sua. Similiter creaturę sua communicant: vt sol communicat lumen suum, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde Aug. Indiciū maximū diuinæ bonitatis est, quod quęlibet res cogitur dare seipsam. Auarus verò communicare non vult sua nisi cùm à morte cogitur. Nec etiam tunc frequenter, imò abscondita putresiunt, creatura vna defectum alterius supplere cupit. Vnde natura nihil vacuum patitur: auarus verò non curat defectus proximi sui supplere.

¶ Quòd auarus iniquus sit in Deum, in se, in proximum, & in inferiores creaturas.

TErtiò ostēditur iniquitas auari, per hoc quod ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximū, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata a Deo ad dispensandum, proditiosè sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarum Domini. Vnde Apostolus 1. Corinth. 4. Sic nos æstimet homo vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorum Dei. Iniquus est in Deum, quia vilissimam creaturā ei præponit. Iniquus est etiam in Deū, quia inde hostis Dei efficitur. vnde amplius eum amare debuit: scilicet propter bona huius mūdi quę Deus sibi contulit. ¶ Iniquus in seipsum est, Primò quia seipsum inimicis suis vēdit. Valde iniquus reputaretur aliquis qui proximum suū inimicis suis capitalibus venderet. Sed iniquior valde reputaretur qui cognatum vel fratrem venderet. Iniquissimus qui patrem quem plus amare deberet. Sed multò iniquior videtur esse reputādus ille qui seipsum vendit, cùm amplius seipsum debeat amare quàm patrē. Hæc caussa innuitur cùm sequitur in verbo proposito. Ecclesi. 10. Hic enim animam suam venalem habet. ¶ Secundò iniquus est auarus in seipsum, quia se euiscerat. Vnde Dauid, Tabescere fecisti sicut araneam animam eius. Valde crudelis reputaretur qui ventrē patris sui gladio transuerberaret, & viscera proiiceret. quomodo ergo iniquus non est qui seipsum quē debet amplius amare, euiscerat? quod est desperare se. Desperatio enim maius peccatum est ceteris. Ad hoc pertinet quod legitur in verbo Ecclesiast. proposito. Proiecit in vita sua intima sua. ¶ Tertiò iniqu9 est in seipsum, quia amat ea quæ tot mala sibi faciunt: vt patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus comburendus est. Vnde Prouer. 1. legitur de auaris, Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & molliuntur fraudes contra animas suas. ¶ Iniquus etiā auarus est in proximū, quia sibi retinet quod pauperib9 erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis vel executor alicuius testamenti iniquus esset, si ea quæ deberet distribuere pauperibus sibi retineret. Iniquus est etiam in proximum qui quasi occidit eum, cum fame eum permittit perire cùm potest subuenire. Vnde scriptum est, Pasce fame

morientem:quòd si non paueris,occidisti. Vnde Ecclesiast.34.Pa nis egentium, vita pauperum, qui defraudat illum, homo sangui nis est. Pręcipuè autē iniquus est auarus in eos quos amplius de bet amare : scilicet in filios, quibus materiam incendij congregat infernalis, quibus molam asinariam ad colla suspendit qua demer gentur in profundum inferni,quos amore diuitiarū quasi ad col posito quodam fune, hostibus infernalibus tradit.Iniquus est aua rus in vxorem & in totam familiam suam quam strangulat, dū eā facit consentire peccato vsurarū. In creaturas verò inferiores ini quus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, vbi putrescere facit. Vnde Iac.5,dicitur auaris,Diuitiæ vestræ put ctæ sunt,& vestimenta vestra à tineis comesta sunt . Aurum & ar gentum vestrum ęruginauit, & ærugo eorum erit vobis in te stimonium,& manducabit carnes vestras quasi ignis.

¶*Quòd auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.*

TErtium testimoniū est ad Ephesios quinto . vbi dicitur quòd auaritia est idolorum seruitus.vbi dicit glossa:Auari Deus est nummus.Auarus est similis latroni minus bona pro melioribus com mutāti,donec inuentus est & comprehensus. Aegris dantur à me dicis cuncta quę desiderant.Sen.Nunquam Auarus bene facit,nisi cùm moritur.Aug. Nemo habet iustum lucrum sine iusto damno. Vbi lucrum,ibi & damnum:lucrum in arca, damnum in conscien tia. Tulit vestem & perdit fidem. Acquirit pecuniam,& perdit iu stitiam.¶Quod autem auaritia sit idololatria, vel Dei negatio,po test ostendi multipliciter. ¶Primò per hoc quod super illud Matt. 6.Non potestis Deo seruire,& mammonę,dicit gl. Diuitiis serui re, Deū negare est. Duobus modis potest negare aliquis dominiū alicuius principis, vel dicendo. Ego non recognosco vos esse do minum meum,nec aliquid teneo à vobis.Si scirem vos esse domi num meum, vel aliquid me tenere à vobis, libēter soluerem vobis censum vel seruitium vestrum. Item dicendo,bene recognosco quòd debetis esse Dominus meus,& censum debeo vobis,sed nihil sol uam vobis : & hic modus negandi magis est cōtumeliosus Domi no. Sic differt negatio qua mali Christiani negāt Dominum Deū, ab illa qua Gentiles negant eum . Multi enim Gentiles sunt qui Christo libenter seruirent si scirent eum esse Dominum suum: sed solum propter hoc censum seruitij sui ei non reddunt, quia eius dominium non agnoscunt : sed Christiani bene agnoscunt eū esse Dominum suum,& tamen seruitij censum nolunt ei reddere,maio rem contumeliam facientes ei,quā Gentiles, quia scienter hoc fa ciunt. Secundò potest ostendi per hoc quod Deus præcipit auaro vt nomē eius non assumat in vanū.Exod.20. Et ex alia parte num mus vnus quē lucrari cupit,pręcipt ei vt nomen Dei assumat in va num,

num,& ipse potius obedit nummo,quàm Deo,indubitanter ostē-dens se magis esse seruum nummi,quàm Dei. Obediētia enim ostendit quem aliquis vere reputet dominum.Vnde Dominus Luc. 6.Quid vocatis me Domine,Domine,& nō facitis quę dico? Eccl. 10.Pecuniæ obediunt omnia. ¶Tertiò potest ostendi per hoc, q̄ auarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid,est summum honorem ei exhibere, vel diuinam maiestatem ei profiteri.Vtrunque verò facit auarus. Si enim occurrant ei duo, quorum alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorē exhiberet diuitiis in diuite,quā Deo in alio. Hanc idololatriam insinuat nobis Salomon in Prou.dicens: Multi colunt personam potentis &c. Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se:diues verò per accidens. vnde quidam, Dominus nūmi nobis hos præstat honores. Maiestatem etiam diuinam profitetur auarus creaturæ. Maiestas enim est quod signatur per hoc aduerbium summè,cùm dicitur summè bonus,vel summè potens, vel aliquid simile. Facto autem profitetur auarus illud summè bonum quod summè diligit, & prę ceteris charum habet: & sic diuinam maiestatem profitetur auarus illi creaturæ quam diligit amplius quàm Deum.Prętereà cùm transit ante pulchram vineam vel domum,caput cordis inclinat ei.Inclinatio animi est amor,sicut dicit Dionysius. Interius ergo talem reuerentiam exhibet auarus vineæ vel domui, qualem verus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi vel beatę Virginis.¶Quartò potest ostendi per hoc,quòd auarus illa tria dat creaturę quæ propriè Deo danda sunt:scilicet,fidē,spē,& amorē. De fide satis potest ostendi, quia ipse melius sentit vel credit de diuitiis quàm de Deo. Credit enim quòd necessaria debet habere si diuitiis seruierit,& credit se fame perire,si Deo seruierit, quasi Deus posit minus vel minus velit seruientes suos remunerare quàm diuitiæ.Duabus de caussis accidit quòd aliquis non prouidet ei quę sibi videt fideliter seruire: vel quia nō potest, vel quia nō vult: quarum neutra potest esse in Deo,cùm sit omnipotens, & summè bonus. Spem etiam ponit auarus in diuitiis suis quod quodammodo de Deo desperare est.vnde Aug.De Deo desperare est spem in creaturis posuisse.Amorem etiam ponit ibi quē in Deo deberet ponere faciens inde Deum suum. vnde Augustin. super epistolam ad Phil. Hoc ab homine colitur quod præ ceteris diligitur. Quintò hoc potest ostendi auctoritate Hier.dicentis ad Rusticum monachum. Aestimato male pondere peccatorum,leuius alicui videtur peccare auarus, quàm idololatra: sed non mediocriter errat. Non enim grauius peccat qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurij, quàm qui pecuniam auarè cupit,& inutiliter congregat. Ridiculum videtur quòd aliquis iudicetur

idololatra, quia duo grana thuris offert creaturæ quę Deo debu[it] offerre: & ille non iudicetur idololatra, qui totum seruitium v[itæ] quod Deo debuit offerre, offert creaturæ. Ad idem facit illud ve[r]bum Osee 10. Secundum multitudinem fructus sui Israel mul[ti]pl[i]cauit sibi altaria, iuxta hubertate terrę suę exuberauit simulach[ra].
¶ Quartum testimonium est illud verbum quod legitur 1. Tim[oth. 6.] Radix omnium malorũ est cupiditas. Alia litera habet, Radix o[m]nium malorum est auaritia. Ad auaritiam ergo quasi ad radicẽ o[m]nium malorum præcipuè adhibenda esset securis prædicati[onis]. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, [&] radix ista relinquitur.

Quòd grauis infirmitas sit Auaritia.

CAPVT IIII.

QVARTÒ facit ad detestationem auaritiæ h[oc], quod inter infirmitates spirituales ipsa est pes[si]ma, vel vna de peioribus. Vnde Eccles. 5. Est in[fir]mitas pessima quã vidi sub sole, diuitię cõserua[ta] tę in malũ domini sui. Pereunt enim in afflictio[ne] ne pessima. Inter infirmitates quædã sunt bonę, quędã sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corpo[ris]: ꝙ ostẽditur per hoc, ꝙ à summo bono, id est, à Deo, & ꝙ dantur à patre amantissimo, & per hoc quòd sunt vt coctura factæ in minus nobili parte hominis ad sanandum partem meliorem, scilicet animam. Meliora sunt, vt ait Salomon, vulnera diligentis, scilicet Dei, quàm fraudulenta oscula odientis, scilicet mundi. Vulnera diligentis cocturæ sunt vt medicinalia: sed oscula odiẽtis sunt vt morsus serpentini, vel venenati, vel oscula Iudæ proditoris. Dicit enim mundus iste dæmonibus. Matth. 26. Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Infirmitates verò malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod potest ex hoc ostendi quod sunt infirmitates ad mortem, & ad æternã mortem: & hoc, quod medicum, scilicet Dei filium oportuit venire de tam lõginquis partibus ad curationem earum: & ex hoc quod tantas expensas oportuit fieri pro curatione earum: Filius enim Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex consideratione remedij periculi mei æstimato quãtitatem. Filius Dei iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso sanguine istius balsamo medeatur: agnosce homo quàm grauia sunt vulnera illa pro quibus necesse est Christum Domini vulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima vel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

¶ Quid

¶ Quòd in xij. grauitas huius infirmitatis potest ostendi.

DVodecim verò sunt ex quibus potest ostendi grauitas huius infirmitatis. Primum est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt caussæ: scilicet abundantia materiæ & durabilitas. In materia huius infirmitatis est fere totus mundus. Vnde cum difficultate valde magna euacuatur perfectè materia ista a corde hominis: vt scilicet homo omnia temporalia perfectè contemnat: materia etiam huius infirmitatis durabilior est quàm materia luxuriæ. Mulier enim quam aliquis amat potest mori vel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed terra quam amat auarus plus durabit, quàm ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter consimiles caussas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiam materiæ & compactionem. Secundum est, continuitas huius bonitatis. Fornicator quandoque non fornicatur semel in mense: auarus vero quasi continuè laborat. vnde Ecclesiast. 4. Vnus solus est & secundum non habet non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat. Et eiusdem 2. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni sunt. Tertium est, afflictio acerba quam habet infirmitas ista. Affligit autē in hac infirmitate grauiter solicitudo quæ est in cōseruando. Ad quod pertinet quod dictū est in verbo proposito, Diuitiæ conseruatę in malum domini sui. Grauius verò affligit labor in acquirendo. vnde 1. ad Tim. 6. post illud verbū, radix omniū malorū est cupiditas. subiungit Apostolus, Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Grauissimè verò affligit dolor in amittendo. Et ad hoc pertinet quod dictum est in verbo proposito. Pereunt enim in afflictione pessima. Tunc enim pessimè affligūtur, cùm diuitię eis pereūt. Vnde Poëta: Ploratur enim lacrymis amissa pecunia veris. ¶ Quarta est vniuersitas huius infirmitatis. Auaritia enim non parcit seni, nec iuueni: imò secundū verbū Prophetę, A maiore vsque ad minorē omnes auaritię student. Vix est puer septemnis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectant pueri duodecimū annū vel decimumquartum. Item peccatū luxuriæ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit auctoritas, quòd cùm cetera vitia in senibus senescāt, sola auaritia non senescit. Sap. Cùm senes ad omnia alia rectius ceteris sapiant, ad solam auaritiam desipiunt. Senec. Monstro similis est seni auaritia. Quid enim stultius est quàm via deficiente viaticum augere? Auaritia etiam non parcit infirmis, nec sanis. Peccatum luxuriæ ad modicam infirmitatem corporalem fugit. Infirmitas enim grauis sobriam reddit animam: vt legitur Eccle. 31. Sed auaritia tunc interdum augetur. Amat enim tunc auarus amplius suas diuitias, quas iā habet, quia laborare non potest in acquisitione alia-

ne aliarum diuitiarum. Auaritia etiam non parcit nec literatis, nec idiotis: multi sunt viri literati qui fornicari dedignarentur, qui tamen valde auari sunt. ¶ Quintum per quod potest ostendi grauitas huius infirmitatis est hoc, quod cęlestis medicus primò volens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primum cõsilium dedit contra eam. Matth. 5. dicens: Beati pauperes spiritu &c. ¶ Sextũ est hoc, quod quasi ad mortem iudicauit eam tãtus medicus. Matt. 19. dicens: Amen dico vobis: quia diues difficilè intrabit in regnũ cælorum. & pòst: Facilius est camelum intrare per foramen acus & cet. Non dixit hoc de peccato carnis: immo dixit, Meretrices & publicani præcedent vos in regnum Dei. ¶ Septimum est hoc, q̃ ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico vnum de illis quos in se acceperat in cura, scilicet Iudam. Hoc nõ facit ambitio vel aliud peccatum, licet de ambitione pluries sint tentati apostoli. ¶ Octauum est hoc, quod auaritia irrisit cælestem medicum, & ad vltimũ ipsum interfecit. De primo habemus Lucæ 15. Audiebant hęc verba Pharisæi qui erant auari, & irridebant eum. Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ & sacerdotum interfecit eum. ¶ Nonum est hoc, quod cęlestis medicus contra hanc infirmitatem tantam purgationem indixit, dicens Lucæ 14. Omnis ex vobis qui non renunciauerit omnibus quę possidet, non potest meus esse discipulus. Contra gulam non tantùm dixit, sed solùm admonuit, ne corda discipulorum grauarentur crapula & ebrietate. ¶ Decimum est hoc, quod ecclesia in principio contra hanc infirmitatem ita strictam dietam obseruari voluit, vt nullus haberet aliquid proprium. ¶ Vndecimum est hoc, quod multi hac infirmitate laborant qui nesciũt se illa laborare, & ideo non quęrunt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idem: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatẽ peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

¶ *De septem infirmitatibus quæ sunt in auaro.*

DVodecimum est varietas infirmitatum quę infirmitatem auaritię sequuntur. De quibus septem ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata Ioan. 9. per cæcitatem illius cæci nati. Vnde Dominus volens illuminare eum, liniuit oculos eius luto: insinuans esse caussam cæcitatis illius lutum temporalium illorũ. De hac cæcitate legitur similiter Tob. 2. vbi habetur quod Tobias fuit excæcatus stercoribus calidis hirundinum quæ super oculos eius ceciderunt. Hirundo garrula & depicta, significat felicitatem huius mundi quæ est quadam pulchritudine depicta & tumultuosa, quæ calida stercora proiicit super oculos cordis: id est temporalia ista quæ exurunt corda hominum. Gene. 20. legitur quod Abimelech rex Geraræ dedit Sarę millæ argenteos in velamen oculorum

lerũ suorum.& super illud Psalmi: Mane astabo tibi, & videbo: dicit glossa: Deum non videt qui temporalibus adhæret. ¶Secunda infirmitas est febris quæ figurata potest esse per febrem à qua Dominus curauit filium reguli. De qua legitur Ioannis quarto: Auarus febrilem distemperantiam patitur, cuius tremorem habet cùm trepidat vbi trepidandum non esset. Seneca: De ipso videt regem, & æstimat prædonem: videt pauperem, & æstimat furem. Ad tremorem huius febris pertinet quod legitur Iob 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & cùm sit pax, insidias suspicatur. & in Psa. Posuisti firmamentum eius formidinem. & Esa. 24. Formido, & fouea, & laqueus super te qui habitator es terræ. Habitator terræ est auarus qui est quasi talpa. Aestuat autem auarus ex febre ista cùm irascitur ex amissione diuitiarum suarum. ¶ Tertia infirmitas est manus ariditas. de qua legitur Matthæi duodecimo. Extende manum tuam, ait Dominus habenti manum aridam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus dum per largitionem eleemosynarum non valet pauperi extendere.

¶Quarta infirmitas est illa à qua quis dicitur lunaticus de qua legitur Matthæi decimoseptimo. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. Auarus sæpè cadit in ignem iræ, & crebro in aquam voluptatis. Potest autem vocari lunaticus, quia regitur secũdum sapiẽtiam huius mundi: quæ per lumen lunæ intelligitur quæ lucet de nocte. Sapientia huius mundi solùm lucet de nocte præsentis vitę. Cùm post præsentem vitam illuxerit sol iustitiæ. bene apparebit quod sapiẽtia huius mundi stultitia sit. ¶ Quinta infirmitas est inclinatio ad terram. De qua Lucæ 14. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis xviij. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. secundum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum quæ hominem bestiam reddit interius, vt ad terram respiciat qui ad cælos respicere debuit. Vnde Dauid: Oculos suos statuerunt declinare in terram. Bernardus: Quid indecentius quàm curuum recto corpore gerere animum? Idem: Indignè corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. ¶Sexta infirmitas est, respirandi difficultas vsque ad suffocationem. vnde Mat. 13. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum, vbi dicit gl. Solicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare nõ sinit, quasi aditum vitalis flatus claudit. ¶Septima infirmitas, est hydropisis. De qua Lucæ 13. Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum &c. Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insatiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam quæ comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad Tim. sexto: Diuitibus huius seculi pręcipe, non sublimè sapere. dicit

glos.

gloss. August. Vermis diuitum superbia est, vel istam inflationem possumus referre ad vētris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur. Illi enim cui sufficiebat vnum ferculum cùm pauper erat, non sufficiunt tria cùm diues factus est. Fœtorem verò anhelitus referre possumus ad consilia corrupta quæ dant auari familiaribus suis. ¶De siti verò auari planum est quòd est insatiabilis. vnde Prouerbiorum trigesimo. Sanguisugæ duæ filiæ sunt, dicentes: Affer, affer. Sanguisuga diabolus est sanguinem peccati semper sugens & sitiens. Ipse dū in humilitate mansit fuit angelus: superbia verò fecit cū sanguisugam. Ipsius verò duæ sunt filiæ auaritia & luxuria dicentes semper: Affer, affer. Ad eandem insatiabilitatē pertinet quod legitur Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia.

¶Quare auarus diuitijs non satietur.

POssunt autem assignari septem caussæ huius insatietatis. ¶Prima est, animæ capacitas: quia secundum sanctos, animam Dei capacem nihil minus Deo implere potest: vnde quum orbis terrarum sit ante Deum quasi gutta roris antelucani, vt legitur Sap. 11. non sufficit implere cor hominis vnius. Exemplum de Alexandro qui dixit: Mundus vni non sufficit homini. ¶Secunda caussa est: quia cupiditas est infinita, pecunia verò quantumcunque magna sit, est finita. Seneca: Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascentia: innaturalia verò vbi desinant non habent. Cupiditatem infinitam dicimus: quia nullo fine mensuratur, vel fine tali mensuratur qui in præsenti non obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo qui solum vult habere diuitias, vt habeat. Fine, qui in præsenti non obtinetur, mensuratur in eo qui ideo vult eas habere, vt per eas gratiam & gloriam huius mundi sibi acquirat: vel qui tantum de pecunia vult habere, vt necessitati quæ possit sibi accidere sufficiat. Nullus enim vnquam in mundo isto habuit gratiam & gloriam apud omnes, etiam ipse filius Dei, immo alij dicebant de ipso bonus est: alij dicebant non, sed seducit turbas. Necessitati autem quæ potest accidere non sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desiderium suum necessitati præsenti, pauca sufficerent. Sic mensurant animalia: & ideo pauca eis sufficiunt. Seneca: Quibus nihil deest, feris in alimentum solicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus vt nos desideria nostra mensuremus. 1. ad Timotheum sexto. Habentes alimenta & cet. Cùm pecunia quantacunque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia via alia adæquari ei nisi cupiditas finiatur, & sic diminuatur. Vnde non est alia via cupido perueniendi ad satietatem, nisi rescindendo desiderium suum. Vnde Senec. Si vis te diuitem facere, non pecuniæ est adiiciendum, sed cupiditati detrahendum. ¶Tertia caussa quare

te auari desiderium non satiatur, est hæc, quod quasi pars cibi appositi semper venter efficitur. Verbi gratia: Auarus si habet nouũ frumentum, statim condit nouum horreum. Si habet nouam vineam, condit nouum dolium, & tamen facit vt cui prius deerat horreum vel dolium, modò desit vinum vel frumentum. ¶Quarta caussa est hæc, quòd bona quæ auarus acquirit quid vacui secum afferunt. Sicut enim homo habet aliquem defectum, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argento venit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarij, doliorum, & aliorum multorum quæ secum affert: venit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Ecclesiast. quinto: Vbi multę opes, & multi qui comedunt eas. Et sic verum est, permultis illos indigere, qui permulta possident, vt dicit Boëtius. Et sicut dicit Senec. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quidquid multi diuites possident, ex his maiora cupere dicens. Et super illud 1. ad Timotheum sexto: Quam quidam appetentes, errauerunt à fide dicit gloss. Qui pecuniam appetit, capere cupit. Qui vult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi qui vult sitim corporalem extinguere salsam aquã bibendo. Aqua salsa ex eo quod aqua nata est sitim extinguere, & eo quòd salsa nata est eam prouocare: Sic diuitiæ inquantum aliquẽ defectum supplent, sitim sedant: inquantum verò multos defectus secũ afferunt, sitim prouocant. ¶Quinta caussa est, quòd hæc cupiditas est quasi ignis. vnde Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardẽs. Et Prou. 30. Ignis nunquã dicit, sufficit. Ignis verò non extinguitur ex appositione ignorũ siccorũ, sed augetur. Secundum enim ligna syluę exardescet ignis, vt dicitur Eccle. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit enim amor nummi quantum ipsa pecunia crescit: quia pecunia non ponitur vbi sitis auari est. Vnde sicut vinũ in dolio non sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca vel bursa sedat sitim auaritię. Insanis auare qui pecuniã ponis in bursa vel arca: nõ enim est ibi sitis. ¶Sexta est, quod pecunia res est corporalis: anima verò res est spiritualis. Res verò spiritualis corporali nõ potest impleri: nec ecõuersò. Verbi gratia: Sicut arca sapiẽtia nõ potest impleri, ita nec anima pecunia. ¶Septima caussa est vanitas pecuniæ. vnde Dauid: Vt quid diligitis vanitatem? Et sicut plenum vano adhuc vacuum reputatur, vt arca plena aére vacua reputatur, nec propter plenitudinem quam habet minus capax est alterius rei: sic anima auari quantumcunque habeat de diuitiis, adhuc vacua est. Vnde verum est quod dicit beata Virgo. Diuites dimisit inanes. Ad hoc pertinet quod dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aura. & Ecclesiast. trigesimoquarto: Quasi qui apprehẽdit vmbrã, & sequitur ventũ:

sic

fic qui attendit ad visa mendacia. Et Iere. 4. Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil. Non solùm autem inanis & vacuus est omnis auarus, imò & pauper. vnde Tullius: Si propter auiditatem pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, sunt ne hæc signa abundantis an egentis? Animus humanus non arca diues appellari solet, quamuis illa plena sit. Quum inanem te videbo, diuitem non reputabo. Et subiungit: Contentum suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ, quasi diues potest auarus esse, sed verè diues nunquam erit. Vnde Prouer. 14. Est quasi diues quum nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis diuitiis sit. Auar⁹ in veritate nihil habet eorum quæ habere videtur. Vnde Hiero. in magno prologo Bibliæ: Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Quod exponit Bern. dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quàm prospera ipsius æque seruiunt ei, & cooperantur in bonum. Et subiungit: Auarus esurit terrena vt mendicus, fidelis contemnit vt dominus. Poëta: Semper auarus eget: nocet empta dolore voluptas. Dauid: Diuites eguerunt, & esurierunt.

Quòd Auaritia sit misera seruitus.

CAPVT V.

QVINTò facit ad detestationem Auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid, Nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Ordo congruus esset vt diuitiæ virorum essent, non viri diuitiarum. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, vbi viri sint diuitiarum. Dicitur autem auarus seruus diuitiarum: quia non est possessor earum, sed tantùm custos. Et non tantùm non possidet, imò etiam possidetur ab eis. Quòd auarus sit custos diuitiarum, dicit glos. super illud Luc. 16. Non potestis Deo seruire & mammonæ, his verbis. Seruit diuitiis qui custodit vt seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit vt dominus. Quòd autem auarus diuitias non possideat, dicit Seneca his verbis: Pecuniam magnam habet aliquis. Si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestum quod auarus non sit possessor diuitiarum, est hoc, quod non potest inde facere quod vult, vel quod bonum iudicat: imò domina auaritia bene prohiberet ei. Vnde Ecclesiast. 6. Est aliud malum quod vidi sub sole, quod est frequens apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias, & honorem & substantiam, & nihil deest

deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei Deus potestatem vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud. Hoc vanitas & magna miseria est,& Sen. Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit sibiipsi neget,& Bernard. super Cantic. Quæritur à quouis eorum qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiant de illis qui sua vendentes,& pauperibus erogantes, regnum cælorum pro terrena substantia mercantur sapienter ne agant. Respondebit, proculdubio. Sapienter; quære iterum sibi, Cur quod approbat non facit. Non possum, inquit. Quare profectò? quia domina auaritia non permittit. Non habet auarus ea quæ habere videtur, nisi eo modo loquendi quo quis compedes habet quibus compeditus est, qui potius dominātur ei quàm seruiant.

¶Quod Auarus possideatur à diuitiis.

QVòd autē auarus possideatur à diuitiis, ostendit Sidonius, dicens, Res tuas si mediocriter colas, possides, si nimium possideris. Hoc etiam potest probari, primò per hoc, quòd obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo verbo Eccl. 10. Pecuniæ obediūt omnia. Secūdò ex hoc, quòd cōformat se auarus bursæ suę, sicut ancilla dominæ. Bern. super Cant. loquēs ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ non dominū, sed seruum, custodem, nō possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus domino suo: vt quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti. Tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo,& decrescēte pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quū illud exinanitur:& solueris lætitia, aut certe infiaris superbia, quū illud impletur. Tertiò ostenditur quòd diuitiæ possideant auarū, ex hoc quòd ita impediunt eum quòd in nulla necessitate potest se habere. Si infirmus fuerit ad mortem, non potest se habere per horam ad audiendum consilium medici, vt scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, non poterit se habere, vt iudicem pro vita sua oret. August. Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium quàm nosipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus. Senec. Gratuita nobis videntur quæ carissimè constant. Ex hoc potest apparere stupor noster: quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam damus vel soluimus. Ea gratuita vocamus pro quibus nosipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se vilius. Idem: Nostri essemus si nostra nō essent. Nónne bene se amisit diues auarus qui in summa necessitate non potest se habere? infirmus etiam ad mortem, nec potest se habere ad horam vt consiliū medici audiat? id est, vt prædicationē audiat: lata est sentētia mortis super eum, nec per vnā horā potest se habere vt pro vita sua iudicem oret. Si maledictus est qui partē

suam deteriorẽ facit, quid ille qui omnino se reddit expertem ... est sine parte, sicut dicit Bernard.

¶Quòd sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.

SEx sunt quæ faciunt ad miseriam illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primũ est hoc, quod ista seruitus est spiritualis. Multo enim indignius est mente seruire, quam corpore, vt dicit Sap. & Bernard. An non seruus cui dominatur peccatum, & maxime nisi tu forte indignius iudices hominem tibi quam vitiũ dominari. Secundum est vilitas rei cuius seruus est. Rei enim cõtemptibilis & ab omnibus conculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertium est hoc, quòd ipse seruus est cuiusdam dominæ quæ vellet quod ipse nunquã comederet vel biberet. Ista domina est auaritia. Quartum est hoc, quod domina ista eos qui sibi seruierunt per totam vitã suam, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psal. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Item, Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas. Item: Ne timueris cùm diues factus fuerit homo &c. Eccl. 14. Qui cõgregat, ex animo suo iniustè, aliis cõgregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. Iob 1. Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nũdus reuertar illuc. & 27. Diues quum dormierit, nihil secum auferet. 1. ad Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundũ, haud dubiũ quia nec auferre quid possumus. ¶Quintum est hoc, quòd domina ista honestissima præcipit furta, rapinas, periuria, proditiones, homicidia, imò etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, vt filium Dei occiderent. Sextum est hoc, quòd grauia præcepit. Vnde Ierem. decimosexto: Seruietis diis alienis qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. Esaiæ 20. Tradam Aegyptum in manibus dominorum crudelium. Et vt breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturam, & compedes, & occupationes graues, & viles, quæ seruis maleuolis solent exhiberi. Ecclesiast. trigesimotertio. Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet. Greg. Ad cõpedes onerat quicquid homo prҿter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat: & ad molam, id est, ad volubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatum est Iudic. decimosexto in Samsone, quem excæcatum Philistæi molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus auarorum in cophino seruire. Terra enim onerati vadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere, non solum fossorio, imò etiam corde. Vnde & talpis assimilantur, Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc, quod auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, vel auferre, vel conseruare. Seneca. Minus,

quàm

quàm seruus est qui seruos timet.

Quòd magnam vim habeat auaritia ad capiendum animas & detinendum vel submergendum.

CAPVT VI.

SExto ò facit ad detestationẽ Auaritiæ hoc, quòd diabolus non habet machinamentum efficacius ad capiendum vel detinendũ vel submergendum, quàm sit auaritia. Contra eam quasi nullum castrum potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinẽ castri solent facere; scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundantia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem & fossatum paupertatis replet. Vnde benè ei conuenit ꝙ legitur Hab. 1. Super omnẽ munitionẽ ridebit, comportabit aggerẽ, & capiet eam. Cõtra altitudinẽ verò loci congregat molẽ terræ castro altiorẽ. Procurat enim quãdo videt castrũ aliquod in eminentia vitæ, vt tot temporalia habeat ꝙ altiora sint quodãmodo ipsis spiritualibus. Tũc tẽporalia quodãmodo altiora sunt quãdo spiritualibus præponũtur: quando etiam in electione prçlatorũ maior habetur respectus ad illa, & magis occupantur prælati circa ea pòstquam electi sunt. Contrà abundantiam verò aquæ lacrymarum & sapientiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aquæ dum adeo impedit spirituales viros terrenorum solicitudine, quòd non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flendi, vt exitus aquarum, deducant oculi eorum, & hoc est quod legitur Gene. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interfecit, quum solicitudo terrenarum possessionum luctum claustralium impedit. Item etiam impedit ne aqua gratiæ vel sapientię salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legitur Iudith septimo, quòd quũ Holofernes obsedisset Bethuliã, fecit incidi aquæductum. Murum verò castri subfodit auaritia, quũ de muneribus prælatum ecclesiæ corrumpit. Vnde Gene. penult. Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, & quibusdam interpositis, subiungitur. In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Simeon interpretatur exaudibilis. Leui assumptus. Vnde benè tenent hi duo figuram eorum qui munera largiuntur. Illi enim exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad dignitates. Isti occidunt prælatum ecclesiæ qui vir deberet esse, & suffodiunt murum, corrumpendo illum qui resistere deberet malè ingredientibus in ecclesiam Dei. Nullum

etiam vitium est cuius laquei sint potentiores ad capiendum q. auaritia. Quod ideo est: quia auaritia habet laqueos valde absconsos,& diuersos,& ferè vbique positos.

¶Quod laquei auaritiæ tribus modis sint occulti.

DE absconsione legitur Iob 14. Abscondita est in terra pedica eius,& Dauid, Narrauerunt vt absconderent laqueos, dixerũt, Quis videbit eos? Scrutati sunt &c. ¶Absconditi verò possunt dici tribus modis. Primò, quia adeò subtiles sunt quòd periti magistri nõ vident eos: vt patet in subtilibus laqueis vsuræ,& simoniæ, de quibus etiam summi magistri dubitãt. Secũdò, quia velati sunt necessitate naturali: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem vitæ. Vnde Gregorius: Primò diabolus solicitat ho[m] vt quærat necessaria: quando verò est in opere, vt quærat superflua,& ex hoc accidit, quòd diabolus tentat eos de auaritia, qu[os] non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertiò verò quia sunt velati spirituali vtilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere,& multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Ecclesi. septimo. Vtilior est sapientia cum diuitiis, non attendentes quòd valde magnam oporteret esse sapiẽtiam, quæ cum diuitiis duraret diu, quum sapientia Salomonis cum eis durare nõ potuerit. Quòd autem laquei auaritiæ multi sunt & vbique positi, patet per hoc quod legitur Sapientiç 14. quòd creaturç Dei in odium factç sunt,& in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium: In quacunque creatura desiderabili quam videmus, habet auaritia laqueum suum: vnde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Ideo bene dicitur Esaiæ vigesimo quarto. Laqueus super te qui habitator es terræ. Et 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem,& in laqueum diaboli. ¶Et nota quod auaritia vtitur muscipula ad capiendum incautos, in qua pro assere retinente, est tota domus vna, & quandoque episcopatus vnus,& quandoque regnum, vt quando aliquis talia iniustè possidet. De hac muscipula loquitur August. dicens auaro: Præda quam vis rapere, est in muscipula. Tenes alienum,& teneris à diabolo. Et vix tales saluantur, cum valde difficile sit ea relinquere quæ iniustè possident.

¶Quod nullum vitium fortius teneat hominem, quàm auaritia.

NVllum enim vitium est quod fortius hominem teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. ¶Prima est soliditas rei cui ligatus est. Possessio enim sua plus durat quã ipse: & ideo nõ soluitur à vitio auaritiæ, dum viuit. ¶Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligat[us] est. Et multiplici funiculo: quia non solum amore proprio, imò etiam

etiam amore filiorum. Vnde cùm in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filiis suis. Potens etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deuter. 38. Nō habebit rex argenti & auri immensa pondera, dicit interlin. in infernum mergentia. Et 1. ad Timo. 6. loquens Apostolus de diuitū desideriis, dicit, Quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem, & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores enim suos vorare nouit, non portare. Nec mirum si auari demerguntur, cum ligatam habeant ad collum per amorem, non molam asinariam, imò domum vel rem ponderosiorem, & sint in profundo maris.

Quòd Auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primò quod Deo exosa sit, testimoniis sacræ scripturæ ostenditur. CAPVT VII.

SEPTIMO facit ad detestationem auaritiæ hoc, quod ipsa est Deo valde exosa, proximo valde iniuriosa, & proprio subiecto valde nociua. ¶Primum potest ostendi ex testimoniis sacræ scripturæ, quæ Deum odire auaros, vel iratum esse eis, quale est illud, Odisti obseruātes vanitates superuacuas. Vanitates obseruant, qui in diuitiis sperant: & sicut tangitur in gloss. superuacuè sperat, qui sperat in diuitiis: quia quum in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hic dimittit: aut quum viuit, omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac. 4. Amicus huius mundi, inimicus Dei constituitur, & illud 1. Ioan. 2. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, & illud, Inimici eius terram lingent.

¶De quadruplici stultitia auari.

IN quo verbo quadruplex stultitia auarorū insinuatur. ¶Prima est, quia rem immundam corde lingunt quā canis lingua erubesceret lingere: scilicet terram. ¶Secunda est, quia quum diuitiæ spinæ vocentur à Domino, Matt. 13. qui verissimè res scit appellare, quum diuitias terrenas lingunt, solatium in eis quærendo, quasi mel super spinas lingunt. Quòd diuit[illegible] spinæ sint, dicit Greg. super Illud Iob 30. Esse sub sentibus delicias reputabant his verbis: Profectò spinæ sunt, quia cogitationū suarū aculeis mentem pungunt. ¶Tertia stultitia est hæc: quia fonte dulcedinis & solatij neglecto, guttas solatij in terrenis diuitiis quęrunt. ¶Quarta stultitia est, quòd lingendo ad satietatem se posse peruenire credunt.

¶Quòd auaris Deus sit iratus,

QVòd verò Deus iratus sit auaris, patet. Primò ex illo verbo Zach.1. Ira magna irascor ego super omnes gẽtes opulentas. Secũdò, ex illo verbo Esa.57. Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum & percussi eũ. Tertiò, ex illo verbo Osee.12. Ad iracundiã prouocauit me Epharim. Ephraim, id est fructificans, & diues. Quartò, ex illo verbo ꝙ dicit Iac.5. auaris diuitibus. Thesaurizastis vobis irã in nouissimis diebus vbi dicit gl. Nescis miser cum thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari? Signũ etiã ꝙ auarus sit Deo exosus, potest hic esse, ꝙ Deus non vult eũ nominare. Vnde Luc.16. non nominatur diues, Lazarus verò nominatur, & hęc potest esse causa: quia diuites vocauerunt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non vult memor esse nominũ eorũ per labia sua: quia nomina eorũ fuerũt in ore ioculatorũ, & aliorũ hominũ carnaliũ, qui quasi porci sunt, Vnde sicut aliquis nõ portaret libenter in ore suo pomũ quod in ore porci fuisset, sic Deus nomina talium in ore suo non vult habere.

¶ *Quatuor rationes sunt quare Deus odit auaritiam.*

POtest autẽ assignari quadruplex ratio inimicitiarũ quæ sunt Dei ad auaritiã. Prima est hæc, quòd auaritia misericordiã fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee 6. Misericordiã volo, & nõ sacrificiũ: sic auaritia displicet ei. Secũda hæc est, quòd auaritia vili pendit multũ Deũ. Illud enim quod libenter faceret pro obolo, nõ vult facere, cùm dicitur ei ꝙ hoc faciat pro Deo. Tertia est hæc, quòd creaturã ab omnibus cõculcabilem deificat, nõ sine magna contumelia Dei. Ad augmentũ verò contumeliæ Dei, non solum vnum Deum sibi facit, sed tot quot possessiones habet, vnde Osee 10. Israël secũdũ multitudinẽ fructus sui multiplicauit altaria sibi, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris. Ad cumulũ etiã cõtumeliæ facit quòd de bonis sibi à Deo collatis hanc contumeliam illi faciunt. Vnde Osee 2. Ego dedi ei frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerunt Baal. In hoc autem deterior est hæc idololatria, idololatria gentiũ: quia simulachra gentiũ os habent & cætera membra ad similitudinem hominum: sed auaritia deificat informem materiam, scilicet argentum & aurum.

¶ *Quòd auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.*

QVarta causa est hæc, quòd auarus diues quinque rusticitates facit Deo, seu peruersitates quas nulli homini faceret. ¶ Prima est, quia cũ beneficiũ debeat acceptorẽ reddere memorẽ benefactoris sui: auarus tamẽ inde Deum magis obliuiscitur. Vnde Osee 13. Adimpleti sunt, & saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei. Et Esa.57. Viã manus tuę inuenisti propterea Deũ non rogasti. Greg. Qui felicitatẽ quæsitã in terris inuenit, datorẽ

quæ

qui eam tribuit non requirit. Gen.40. Succedentibus prosperis, præpositus pincernarũ oblitus est interpretis sui. ¶Secũda rusticitas est, quod Deo de bonis sibi collatis gratias nõ agit nec propterea eũ magis diligit, imò minus quod nulli homini faceret, vnde Ierem.5. Ibo ad optimates. Et sequitur quibusdã interpositis: Ecce, magis hi simul fregerunt iugũ, ruperunt vincula. ¶Tertia rusticitas est, quia quum beneficium debeat esse quoddam frænum retinens susceptorem beneficij ab iniuria largitoris, iuxta illud Esa. 47. Laude mea infrænabo te, ne intereas, auarus tamen non timet Deum offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantum eum offenderit, in quo etiam cauẽt sibi ipsi latrones. ¶Quarta rusticitas est hæc, quod quanto maiorem terram à Deo tenet, tanto ad minus seruitiũ teneri se credit. Diuites omninò nihil volunt facere de seruitio Dei. ¶Quinta rusticitas est, quia cùm teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus: ipsi nolunt dare vel cõmodare etiã ad centuplam vsurã: quod facerent vni Iudæo vel Saraceno. Vnde Aug. ad Auarum: Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo quod dedi tibi. De meo quæro, & mihi non donas. Da mihi, & reddo. Habuisti me largitorem, facito me debitorem, habeam te fœneratorẽ. Pauca mihi das, plura reddam. Temporalia mihi das, ęterna restituam. Idem: Prębe tectũ, & accipe cælũ. Bern. Quid insanię est quod cunctantur relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius seculi.

¶*Quòd auaritia sit iniuriosa proximo.*

SEquitur de malis quæ facit auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella & lites. Vnde Iacobi quinto: Vnde in vobis bella & lites, nisi ex concupiscentiis vestris? Seneca: Quietissimè viuerent homines si hæc duo pronomina de medio tollerentur, meum & tuum. Ex hac etiam sequuntur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrem suum Abel occidisse. Et Prouerbiorum primo: Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini. Et post subiungitur caussa motiua: Omnem substantiam pretiosam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis & cetera. Ex hac etiam sequitur rapina. Vnde Ecclesiast. 13. Venatio leonis onager in eremo. Sic pascua diuitum sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo, nec homini. Deo non: ipsius enim est vox illa Lucæ decimo. Ecce hæres, venite, occidamus eũ, vt nostra fiat hæreditas. Homini non. Filius enim auarus mortem patris exoptat, & mater filiã vendit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiam accidit quod filij volunt potius parentes comburi ęternaliter, quã hæreditatẽ sibi minui. Hæc facit vt tribunalia velut ta-

bernæ sint in quibus sanguis innocentum venalis offertur. Amos 3. Nescierunt facere rectum, dicit Dominus: thesaurizantes iniquitatē. Hęc mendacia vel periuria non timet, pupillos & viduam exhæredat. Hæc pauperes contemnit & irridet, vnde Iob 12. Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitū, parata ad tempus statutū. Et Eccle. 13. Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio est diuiti pauper. Hæc est immisericors proximo, vnde Iob 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Cor diaboli est auarus. Et Lucę 12. habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis & etiam familiæ illius. Et Amos sexto. Bibentes vinum in phialis & optimo vnguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.

¶Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.

SEquitur videre quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo quòd auaritia rędit hominem stultum, vnde Luc. 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cuius erūt? Sic est qui sibi thesaurizat, & nō est in Deū diues, & supplet. Glos. supra illud. Sic est stultus. Ad idem pertinet illud Apostoli, Sapientia huius mūdi stultitia est apud Deū, & Pro. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiā, & stulti quę sibi noxia sunt cupiēt? Nec est stultus auarus vnica stultitia, sed multiplici. Non solum stultus, imò & insanus est.

¶De insania auari diuitis.

INsania verò diuitis auari potest multipliciter ostendi. ¶Primò per hoc quod occultos laqueos exquirit, vt se strangulet. Vnde Prouerbiorum 26. Cor iniqui exquirit mala. Iniquus potest intelligi auarus propter illud verbum Ecclesiastici 10. Nihil iniquius, quàm amare pecuniam: qui ad modum insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos vsuræ & simoniæ, in quibus se interficiat. ¶Secundò potest ostendi ista insania per hoc, quòd voluntarius vadit submergere se. Singulis diebus facit dietam vnam in infernum. Quis adeo sapiens est qui insanus reputari non possit, si requisitus quò eat, respondeat. Vado me submergere, vel suspendere. Hoc autem respondere potest quicunque est in mortali peccato: vadit enim submergere se in abyssum inferni, quod est summa stultitia, sicut sapientia summa est in paradisum ire. Vnde Ecclesiastes sexto. Quid habet amplius stulto sapiens? & quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita? ¶Tertiò per hoc, quòd cùm insipiens sit, insipientiam suam non agnoscit, imò sapientem se putat: quod plus est quàm stultitia, & quàm insania. Vnde Prouerbiorum 28. Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens, scrutabitur eum. Pauper iste Christus est qui scrutabitur eum quā sibi

sibi sapiens videtur, ostendens eum non fuisse sapientem. Et Prouerbiorum 22. Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit stultus. In quo verbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum qui se putat sapientem quum non sit. ¶Quartò ostenditur insania ista per hoc, quòd auarus spiritualiter interficit omnes qui iuxta se sunt. Si videris aliquem qui claua accepta primò interficeret vxorem suam, deinde filios suos & filias, & totam familiam, & post sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanum reputares? Sic facit auarus, præcipuè vsurarius, dum omnes tales facit communicari peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues vicinos suos. Quandoque enim diuitiæ suæ eum faciunt insanire. Vnde alapa vna quandoque constat ei centum libras. Vnde Ecclesi .21. Obiurgatio & iniuriæ annihilabunt substantiam, & domus quæ nimis locuples est, annihilabitur superbia. De hac persecutione loquitur Dominus, Matth. 24. dicens: Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, Morā facit dominus meus, & cœperit percutere conseruos suos & cæ. ¶Quintò ostenditur insania ista per hoc, quia ad districtissimum iudicem cum re furtiua ire non timet. Dum viuimus, non cessamus ad iudicem ire, & quotidie proximiores sumus. ¶Sextò ostenditur insania ista per hoc quod cum domus conscientię suæ igne cupiditatis succensa sit tempore quo aquam gratiæ ad ignem illum infernalem extinguendum quærere debuit, quærit potius quasi faculas ad incendendum domum suam, quia quærit aurum & argentum, cæteraque concupiscibilia quæ ignem cupiditatis incendunt.

¶De multiplici stultitia Auari.

SEquitur de multiplici stultitia auari. Et est prima stultitia eius, quòd se cęteris rebus minus diligit, quod potest ostēdi. ¶Primò per hoc quod se malū & sua bona vult habere, vnde Aug. Adeò cæcitas mentis conualuit, adeò absorbuit hominem interius, vt omnia velit præter seipsum bona habere. Et iterum Aug. loquens ad auarum. Quid est quod te velis malum habere? Nihil omnino. Non vxorem, non filium, non seruum, non tunicam, postremo non caligam, & tamen vis habere malam vitam. Rogo te præpone vitam tuam caligę tuæ. ¶Secūdò potest ostēdi idem per hoc quod auarus de perditione sui non dolet, de perditione autem oboli doleret. Singulis diebus sotulares suos tergit, seipsum autem per annum in sordibus relinquit: nec etiam tunc bene mundat. ¶Tertiò, potest idem ostendi per hoc quòd de corde suo quasi clypeum rebus suis facit, vt cor suū incommoda rerum suarū primo excipiat, similis cuidam stulto, qui habens sotulares nouos transiens per spinas, se discalciauit. Adeò enim amabat sotulares suos

quod potius elegit sotularibus suis quàm propriis pedibus parcere. ¶Secũda stultitia auari est, quòd sua negligit & de alienis solicitus est.

¶Quæ propriè sint hominis.

QVatuor autem sunt quæ possumus dicere nostra, scilicet bona interna. Vnde Senec: Sapiens intra se omne bonum terminabit. Et dicit quòd quidam patria capta, vxore & liberis amissis, quum ex incendio publico solus & tamen beatus exiret. Interroganti victori, si quid perdidisset. Nihil, inquit, perdidi: bona mea mecum sunt. Ista bona interna negligit auarus. Proiecit enim in vita intima sua, vt legitur Ecclesiast. decimo. Nostrum est etiam tempus, vnde Senec. Cætera à nobis aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Quòd autẽ tẽpus quodã speciali modo nostrũ sit, videtur, per hoc quòd qui tempus amittit, seipsum amittit: qui mediũ vitæ suæ amittit, se dimidium amittit: & qui totum tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiam sunt ea quæ pauperibus largimur. Vnde quidam cùm dominus eius vellet de bonis ei⁹ habere & præcepisset ei vt de bonis suis virtutem diceret ei facta computatione sexcẽtorum aureorum, quos pauperibus erogauerat, respondit, ꝙ nihil plus in mundo habebat præter centum aureos, Cùm autem à circunstantibus obiiceretur ei, quòd falsum esset, & dicerent. Illa grangia tantum valet, & illa domus tantum, & multa alia, Ille respondit, Illa non sunt mea, sed domini mei: quia quando voluerit, accipiet tanquam suũ: sed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum in salua custodia posui, ita quòd nullus potest mihi illud auferre. Ad quod pertinet illud quod legitur Ecclesiast. decimo septimo & 29. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso. Nostra etiam sunt bona æterna: vnde Luc. 16. Si in alieno fideles nõ fuistis, quod vestrũ est quis dabit vobis? Alienum vocat bonum transitorium, nostrum æternũ. Sua igitur negligit auarus qui quatuor prædicta quæ propriè sua sunt, non timet amittere: de alienis verò solicitus est: id est, de temporalibus istis quæ nostra non sunt. Sicut potest ostendi.

¶Quòd temporalia ista non sunt hominis.

PRimò ex hoc quòd Dominus dicit in Luca, Si in alieno & cæ. Secundò ex illo verbo Habacuc 2. Væ qui congregat non sua. Tertiò, ex illo verbo Ambros. super Lucam, Non bona sunt hominis quæ secum ferre nõ potest. Sola misericordia comes est defunctorũ, quod intelligendũ est de illis defunctis, qui cum misericordia in præsenti societatem habuerũt. Quartò potest idẽ rationabiliter ostendi. ¶Primò per hoc quod bona temporalia assimilantur fluuio transeunti. Fatua esset ciuitas aliqua quæ æstimaret aquam Rhodani ante se transeuntem sibi remansuram, cùm per tot ciuitates

tates transierit, nec eis remanserit: Sic fatui sunt qui bona temporalia sibi remansura putant. Vnde quidam: Erras si mansuras putas tibi diuitias quę per tot manus hominum transierunt. Hanc rationem insinuat Dauid, vbi dicit, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Diuitiæ ad modum fluuij sicut affluunt, sic defluunt. Non est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quam transit, sed ad necessitatem suam potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus vti possimus ad necessitatem nostram, nostra tamen non sunt, sed sicut vulgaliter dicitur, Tout fut à autruy, tout est à autruy. ¶ Secundo potest ostendi quòd nostra non sunt, per hoc quòd terra in qua crescunt nostra non est. Vnde Dauid. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Et iterum. Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. ¶ Tertiò per hoc, quod ianitor huius mundi mors scilicet, nō permittit nos ferre aliquid de hoc mundo: quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, scutellæ, & similia in quibus solum vsum habet. Si verò aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua & vellet ea secū ferre, ianitor bene ostenderet ad portam quòd nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis contrarium, cùm dicit. Nihil intulistis in hunc mundum, nec quicquā auferre potestis. ¶ Quartò potest idem ostendi per hoc quia dū canis sequitur duos homines, nescitur quis eius dominus sit: sed si separentur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit. sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt auarum. ¶ Et est notabile exemplum principis magni Saracenorum, qui cum mortem sibi imminere inspiceret, pannum lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signum, & fecit circūferri per ciuitatem à præcone dicente. Hæc dicit princeps vester, Cùm essem dominus vndecim regionum, hoc solum de gloria mea & diuitiis meis mecum auferā. Diuitiæ sunt velut infideles amici qui amatores suos in extrema necessitate deserunt. Vnde quidā cùm à diuitijs suis auxiliū implorasset, nec etiā posset habere respōsionē ab eis, ait, O fallaces diuitię, toto corde vos amaui, & honoraui, & nunc in tanta necessitate positus nihil consilij vel auxilij à vobis habere possum. Paratæ estis me deserere nec vultis me sequi: ego præmittā vos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperibus. ¶ Vltimo potest ostendi quòd tēporalia nostra non sunt per hoc quòd solā dispensationē in eis habemus. Ambros. Nemo dicat propriū quod commune est. Plusquā sufficeret ad sumptū violenter obtentum est. Ille qui sua negligit, & alia excolit, iuxta sapientiā huius mundi, infelix reputatur: quia cùm aliena cōpellitur relinquere, ex suis quæ neglexit non potest

susten-

ſuſtentari. Sic auarus cùm temporalia bona amiſerit, bonis æternis carebit. ❡Tertia ſtultitia auari eſt: quia ea amat quæ amatoribus ſuis non proſunt, imò ſunt eis valde nociua, contemptoribus verò ſuis valde ſunt vtilia, vnde melioris conditionis ſunt qui ea nõ amant, quàm qui ea amant. Quod diuitiæ non proſint amatoribus ſuis, patet ex illo verbo Eccl. 5. Qui amat diuitias, fructũ non capiet ex eis.

❡*De quinque fructibus diuitiarum.*

QVinque fructus videntur eſſe diuitiarum. Primus eſt ſatietas, vnde Tullius: Fructus diuitiarum eſt copia, hũc fructũ non capit qui diuitias amat. Amor enim eſt fames ſpiritualis, fames autem non eſt ſatietas. Secundus autem fructus eſt redemptio animarum. Vnde Prouerb. 13. Redemptio animę viri, proprię diuitię. Et Danielis 4. Peccata tua eleemoſynis redime. Prouerbiorum 14. Corona ſapientium diuitiæ eorum. Tertius eſt emptio regni cæleſtis, vnde Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis & cętera & Auguſt. Prębe tectum & accipe cælum. Quartus fructus eſt patrocinium pauperum. Vnde Gregor. Pauperes non ſunt deſpiciendi vt egeni, ſed rogandi vt patroni. Pauperes ſunt ſicut ſtipendiarij noſtri, vnde Eccleſi. 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & paulò poſt, Super ſcutum potentis & lanceas pugnabit aduerſus inimicos tuos. Quintus fructus eſt, ipſarum diuitiarum multiplicatio, vnde 1. ad Timo. 4. Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſsionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ. Quatuor vltimos fructus non colligit ex diuitiis qui eas amat, quia eas non ſeminat, ſed retinet apud ſe: & ideo non poteſt fructum inde colligere. Non ſolum autem non proſunt diuitię amatoribus ſuis, imò etiam multum nocent. Inquinant enim eos, cruciant & occidunt. Ad primum facit illud verbum Bernard. Beatus qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant. Ad ſecundum facit illud quod dicit Seneca. Proiice quę cor tuum laniant: quæ ſi aliter abſtrahi nequirent, cor ipſum cum eis auellendum eſſet. Ad tertium facit quòd cùm Conſtantinus dedit imperium eccleſię, audita eſt hæc vox. Hodie infuſum eſt venenum eccleſiæ Dei. Diuitiæ ergo vt venenum ſe habent ad amatores ſuos, interficiunt enim eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicens: Vt quid diligitis vanitatem & cætera. Et Prouerb. 1. Vſquequo paruuli diligitis infantiam & cæ. Ipſæ etiam diuitiæ quodammodo ne amentur clamant, dum tot afflictiones faciunt amatoribus ſuis. Vnde Gregor. Mundus iſte dum tot afflictionibus pulſat, tot calamitates ingeminat, quid aliud niſi vt non diligatur clamat? Quòd autem diuitiæ ſint vtiles contemptoribus ſuis, patet ex hoc quòd earum cõtemptores licet pauperes ſint, ex contemptu earũ regnũ

æter-

æternum emūt. ¶ Quarta stultitia auari est, quod ea custodit quæ custodita perduntur, perdita verò custodiuntur, Quod ostendi potest per simile de frumento, quod si custodiatur perditur, si seminando perdatur, renouatur & multiplicatur. Vnde super illud Matt. 16. Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam dicit glos. Quasi dicatur agricolæ: Si frumentū seruas, perdis: si seminas, renouas. Ad idem facit illud Ecclesiast. 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas sub lapide in perditionem. Lapis vocatur cordis duritia. Sub qua dum absconditur in perditionē abscōditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò etiam perdit dominū suū, quod deterius est. Vnde Bernard. loquens de bonis temporalibus, dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. ¶ Quinta stultitia auari est in expendendo prodigè: quod facit dum pretiosum lumen rationis consumit, in quærendo temporalia quæ vilia sunt, de hoc lumine dicitur in Psalm. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Lumen vultus Dei, ratio est, quia secundū eam Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli ceræ imprimitur. ¶ Hoc lumen valde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. ¶ Primò per hoc, quod secundum illud Deo similes sumus. ¶ Secundò per hoc quòd præualet toti mundo absque creaturis rationalibus: quod patet per hoc quòd si alicui lumen rationis tenebrescat, per insaniam vel alio modo, melius est illi lumen restitui quàm totum mundum ei acquiri. ¶ Tertiò potest idem ostendi per hoc quòd sol & luna & omnia alia luminaria cæli, imò etiā omnes creaturæ visibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accēdendum illud. Vnde manifestum est quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accendi valde magni cerei. Hoc lumen expendunt auari in quærendo temporalia, quæ Apostolus arbitratus est vt stercora, quem non credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet quærendo vnum obolum, valde fatuus reputaretur: quanto insipientior reputandus est auarus, qui lumen pretiosum, imò inappreciabile in congregando lutum expendit? Verè insanus est auarus qui vicinos suos reprehendit de hoc quòd ceram consumunt, cùm sepum eis sufficere posset, dicens: Vt quid perditio hæc? seipsum verò non reprehēdit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnum est datum homini, vt eo circa se & Deum vtatur. Auarus verò eo vtetur circa iumenta sua, ipse verò remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedunt, ipse verò comedit in vmbris, vnde Ecclesi.
quinto.

quintò dicitur de auaro. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Et quia in tenebris comedit, ideo noxia & venenata comedit. O quàm fatuus reputaretur quis qui ad præsepe iumentorum suorum cereum magnum poneret, ad mensam verò suam esset sine lumine Sed insipientior eo est auarus, qui nec solum lumen rationis prodigè expendit, imò seipsum dum se totum rebus suis largitur ordinandis & excolendis, & de se nihil retinet sibiipsi, cum ipse amplius regimine & cultura indigeat. ¶ Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est; qui sciens aliquam bonam artem ex qua potest lucrari decem marcas in die, & facit vile opus vnde tãtum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus qui labore diurno tantùm lucratur aliquid terrenum, cum labore eodem, vel minori, & quandoque maiori si propter Deum faceret, posset lucrari regnum cælorum. Ad quod pertinet illud Gregorij, Fatuum est inde temporalia quærere, vnde possumus æterna habere. Minuit Dominus hominem paulominus ab angelis, sed homo ex auaritia sua minuit se multo amplius à iumẽtis, cùm reducit se ad illud opus in quo multo minus valet homo quàm equus. Locatur enim equus duodecim denarijs, quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborem suum ad Deum referat, à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiam negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis non vult commutare. Vnde Bernardus loquens de verbo isto. Centuplum accipietis &c. dicit, Quid insaniæ est quòd cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? vbi ambitiosus? vbi conquisitor huius seculi? Fatuus est qui ad hoc laborat vt spinę diuitiarum sibi multiplicentur quæ eum pungant in pręsenti varijs curis, & occasionaliter succendent eum in inferno. Nunquid colliget auarus de spinis istis vuas, aut de tribulis ficus? Imò etiam in præsenti inueniet in illis molestiam & asperitatem in quibus quæsiuit suauitatem. Auarus etiam talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea quæ male acquirit, quodammodo super se ponit. Impediunt enim eum ne ad vitam gratiæ suscitari possit. Vnde diuitijs quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bernard. homini qui suffocatur in aqua, qui non dimittit quicquid tenere potest. Et cùm deberet amplecti tabulam pœnitentiæ quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurum & argentum & cætera ponderosa, quæ mergunt eum in profundum inferni. Et vt breuiter dicam, Auarus antequam lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. Iusto enim iudicio Dei fit, sicut dicit August. vt à diuitijs quas iniustè capere voluit, capiatur

iustissime,

iustißimè, imò quod deterius est ipsis diuitijs, quasi quadam esca à diabolo capiatur. ¶ Septima stultitia est, quòd nec solum expendendo vel acquirendo insipienter agit auarus; sed etiã custodiendo. ¶ Quòd auarus stulte agat, custodiendo diuitias. ¶ Et hæc quatuor de causis. Primo quia thesaurizat vbi omnes antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Osee 7. Ephraim factus est sicut columba seducta, non habens cor: id est, sapientiam. Hæc est insipientia columbæ, quòd pullos suos ibi ponit vbi omnes amittere consueuit. ¶ Secundo, quia custodire vult quæ durabilia non sunt. ¶ Temporalia ista quatuor de causis consumuntur. ¶ Primò, propter corruptibilitatem propriam. Vnde Iacob. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt &c. Secunda causa est aliena rapacitas. Vnde Matthæi 6. de ista causa & præcedente dicitur, Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. ¶ Tertia causa est superbia quam diuitiæ pariunt, quæ postea diuitias consumit. Vnde August. Vermis diuitum superbia est. ¶ Quarta causa est, ampla familia quam diuitiæ requirunt. Vnde Eccl. 5. Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas. Et quid prodest possessori nisi quod cernit eas oculis suis. ¶ Tertiò insipienter agit auarus custodiẽdo, quia vult sua secum habere, cùm securius posint sibi ab alio custodiri.

¶ *Fatuus est qui vult pecuniam suam secum habere.*

QVinque casus sunt in quib⁹ fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere. ¶ Primus casus est, quando aliquis est viator, & est transiturus per locum vbi scit se spoliandum esse: tũc fatuus est si amplius velit de pecunia sua secum habere quam sit necessariũ ei ad expensas vsque ad locũ illũ. Onus enim esset ei si amitteret eam. Locus per quem necessario sumus transituri, est mors, vbi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustum est foramen. Vnde Bern. Quid tu camele gibbum? quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? non sic impie, non sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas non admittit. ¶ Secundò spoliatur homo quasi rediturus in ventrem matris suæ, scilicet terræ, vnde Ecclesiast. 40. Iugum graue super filios Adæ à die exitus illorum de ventre matris vsque in diem sepulturæ. Et in Iob 1. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: id est, in vterum matris, scilicet in terram. ¶ Tertiò spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus qui diuitias secum vult habere, cùm sciat se in morte spoliandum esse: & non vult eas mitte-

re in locum securum per manus pauperum. Gregor. Securius feruntur diuitiæ de patria ad patriā per manus plurium, quàm vnius ¶Secundus casus in quo fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere, est, cùm naufragium alicui imminet. Vnde Gregorius super illud Iob 31. Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deum. Cùm fluctus desuper imminent, tunc nautæ de naui proiiciunt pro quibus longa naufragia sumpserunt. Fatuus est ergo auarus qui in tanto naufragio positus potius vult pecuniam suam secum habere, quàm eam in saluo esse, præcipuè cum Seneca dicat, Nemo cum sarcinis enatat. ¶Tertius casus in quo non vult aliquis pecuniam suam secum habere, est, cum pecunia illa furtiua est, & scit pecuniam illam testimonium fore suę damnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo auarus qui rem male acquisitam, quæ testimonium erit condemnationis ipsius, ita diligenter conseruat, videtur coniurasse sibi mortem propriam, cum in iudicio tam periculoso testes producere velit contra se. Ad hoc pertinere videtur quod auaris dicitur Iac. quinto. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras sicut ignis. ¶Quartus casus est in quo non vult aliquis pecuniam suam secum habere cùm hostes sui eum insequuntur, & pecunia illa est impedimentum fugæ illius. Ex quo satis manifestum est quàm insipiens sit auarus quem hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniam suam nulli commendare vult, sed potius vult eam custodire, cùm in veritate ipsa potius eum custodiat & detineat, nec de manibus eius possit euadere. Vnde auarus est sicut simia vel vrsus qui quandoque ligantur ad stipitem vel truncum mobilem. Et posset alicui videri quòd simia vel vrsus stipitem custodiat: cùm potius à stipite custodiatur. Sic auari ligati sunt ad temporalia bona, quorum quædam sunt mobilia, quædam immobilia, & potius per ea custodiuntur à diabolo, quàm ipsi custodiant ea. Nec possunt procedere nisi quantum vinculum amoris quo ad diuitias suas ligati sunt permittit. Vnde Exodi octauo. Veruntamen longius ne abeatis. ¶Quintus casus quomodo vult aliquis pecuniam suam secum habere est, cùm timet super eam se inquietari, vel vt largiatur eam, vel vt mutuo concedat. Et ista causa deberet multum mouere auarum, quòd pecuniam suam in loco saluo reponeret. Sicut enim caro circa ossa canes prouocat, vt illa rodant & mordeant: & sicut reclamatoria prouocant aues rapaces: sic diuitię contra auaros fures & raptores prouocant. Vnde Seneca. Auarus diues cupiditatem irritat. Imò sicuti caro quæ ossi adhæret, cæteris carnibus amplius appetitur: sic diuitiæ auarorum. Dicunt enim, Auferamus ei, quia nūquam inde daret nobis: Vnde à multis inquietatur aua-

auarus. Accidit etiam auaro sicut quibusdam arboribus quæ nolunt hominibus fructus suos dimittere, nisi cum difficultate: vel quia non citò maturescunt, vel alia de caussa, nihilominus arboribus illis auferuntur fructus sui: & insuper optimè verberantur, etiam vsque ad fractionem multorum ramorum suorum. Aliæ verò arbores quę de facili fructus suos dimittunt hominibus, remanent absque damno ramorum suorum. Similiter auarus diuitiis suis spoliatur velit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur sæpe ¶ Quartò insipienter agit auarus sua custodiẽdo, quia non vult ea præmittere in cælũ. Non enim vult eleemosynas facere in vita sua, sed expectat ꝙ ab aliis sibi fiant eleemosynæ post mortem. In quo similis illi est qui de nocte transiturus per loca foueis plena, lucernam vellet ferri post tergum. Eleemosynæ enim quas facit homo in vita sua, sunt quasi lucerna quę pręfertur homini, & custodit hominem ne cadat in foueã inferni. Eleemosynæ verò post mortem factæ sunt quasi lucerna post tergũ, quæ nõ custodit hominem quin cadere possit in foueam infernı. Et si iam cecidit, nõ extrahunt eũ inde eleemosynæ: quia in inferno nulla est redẽptio.

¶ *De tribus alijs stultitijs auari.*

SEquitur de alijs tribus stultitiis auarorum. Quarum prima est improuidentia. Secunda, incircunspectio: Tertia vero incautela. Hęc enim tria sunt species stultitiæ, sicut eorum contrariæ sunt species prudentiæ, scilicet prouidentia, circunspectio, & cautela. Quòd autem auarus valdè insipienter se habeat in sua prouisione, potest ostendi multipliciter. Primò per hoc ꝙ vbi in æternum mansurus est, de domo sibi non prouidet: vbi verò quasi per noctem hospitaturus est, palatia magna construit. Hæc est vita præsens, si ad æternitatem futuræ vitæ comparetur. Vnde Sap. 5. dicitur quod spes impij est quasi lanugo, vel tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis: Et Tull. loquens de eo qui bene vixit in mundo isto, dicit quòd ipse ex hac vita discedet tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Immo quod plus est, vita præsens est quasi quoddam diuersoriũ, ad quod homo declinat ad commorandum aliquantulum: vel est quasi via per quam cursim transituri sumus. Ad primam facit quod dicit Tullius, Commorãdi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc significandum Dominus in diuersorio nasci voluit. Breuitas huius vitæ in futuro verius cognoscetur. Vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno, Nos nati cõtinuò desinimus esse: adhuc vero quod nos per viam præsentis vitæ cursim transituri sumus. Facit hoc quod dicit Augustinus, quod nihil aliud est tempus huius vitæ quàm cursus ad mortem, vnde velocitatem huius transitus, satis exprimunt damnati in inferno, qui dicunt Sapientiæ 5. se præterijsse vi-

tam istam tanquam nuntium præcurrentem, & tanquam nauem quæ pertransijt fluctuanté aquam, & tanquam auem quæ transuolat in aére, & tanquam sagittam ad locum destinatū emissam. Quale verò est hoc, quòd in loco ad quem ad horam diuertimus, vel in via per quam curtim transituri sumus, palatia magna construere volumus: vbi verò æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus. ¶ Secundò potest ostendi quòd auarus insipienter agit in sua prouisione per hoc quod horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationem vitæ diurnæ, Nihil verò præparat vitæ æternæ. Vita præsens est quasi vita vnius diei. Dauid: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit. Tertiò potest idem ostendi, scilicet quod auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc quod iumento suo, scilicet corpori vineas plantat, & agros seminat, & prouidere non cessat: animam verò suam propter defectum cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod possumus referre illud Psalm. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Et Eccles. 6. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius non implebitur bonis, quasi diceret, Totus labor hominis est, circa os corporis, animā verò vacuam relinquit. ¶ Quartò potest ostendi quòd auarus insipienter agit in prouisione sua, per hoc quod diligēter cauet ne rami arborum suarum nimio pōdere frangantur, & iumenta sua non vult nimio pondere grauari: seipsum verò onere importabili onerare non timet. Vnde August. Quid miserius est misero non miserante seipsum? Quantumcunque oneratus sit auarus onere temporalium istorum, nūquam dicit quod satis sit. Seneca: Segetem nimia sternit vbertas. Rami nimio onere frangūtur. Omnibus quoque nocet quos immoderata felicitas rumpit. Nec posset auarus sustinere quod iumentum suū vltra vires suas oneraretur, in onerando verò se vires suas nunquam considerat.

¶ *De incircunspectione auari.*

SEquitur de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est quòd terrā continuè inspicit: iuxta illud Psalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Celestem verò patriam non cōsiderat quam amittit. Secunda est, quòd pedes scuto defensionis diligenter protegit: caput verò, id est Christum, hostibus exponit. Caput viri Christus est, sicut dicit Apostolus. De hoc capite non curat auarus, licet ad custodiam illius admoneat, vbi dicitur: Estote prudentes sicut serpentes. Serpens præcipuè caput suū custodit. Capiti asini sui: id est, corporis, multū timet auarus: huic verò glorioso capiti non timet. Tertia incircunspectio est, quòd à sinistris aduersitatis diligenter sibi, à dextris verò prosperitatis nō cauet, ex qua parte sibi magis timendum esset, iuxta illud Gregorij. Quia omnis

omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quàm aduersa. Et Psalm. Cadent à latere tuo mille &c. Quarta est, quòd paupertatem præsentis vitæ quam ante se aspicit, solam attendit, & nimis eam cupiens fugere, quasi retro cadit in foueam paupertatis æternæ: iuxta illud Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eũ nix. Et in Prouerbijs. Quod timet impius, veniet super eum. Quinta est, quòd dum auarus cauet diligenter ne quis sibi furetur argentum suum vel aurũ, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quũ tẽpus suũ ei furatur, & quũ detinet eũ in aliquo mortali peccato.

¶ *De incautela auari.*

DEcima stultitia auari est, stultitia incautelæ. Et est incautela superficialis rerum inspectio, quæ multum abundat in auaro. Videns enim auarus quandam pulchritudinem exteriorem in vita diuitum, turpitudinem & fœtorem quæ in illa est non aduertit. De qua turpitudine dicit Augustin. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra & ipsi sunt turpes. Et Oseæ 8. Factus est quasi vas immundum in nationibus. Videns etiam auarus in vita diuitum exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiam quæ corrodit corda eorum non aduertit. De qua dicit Seneca: Horum qui felices vocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdũ non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Videns etiam auarus vitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem non aduertit. De qua Apocal. 3. Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper. Et Augustin. de diuite: Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, & corde mendicat. ¶ Vndecima stultitia auari est, quòd quum nouerit terram esse cibum dæmonum, iuxta illud Genes. dictum serpenti, Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ: ipse totum ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse: quia vbi est thesaurus suus, ibi est cor suũ. Terram etiam in ore ponit, iuxta illud Ioan. 3. Qui de terra est, de terra loquitur. Et Esa. 29. De humo eloquiũ tuum inusitabit. Auarus etiam in auribus terram ponit: quia ad modum aspidis aurem terra obstruit, vel quia de terrenis audit libenter loqui. Loquimini, dicunt auari, nobis placentia. In oculis etiam terram ponit: quia iuxta verbũ suprà positũ, oculos suos statuerunt declinare in terram. Et Salomon, Oculi stultorum in finibus terræ. Terram etiã in manibus habent: iuxta illud, Manus eius in cophino seruierũt. Terra etiam est in pedibus eorum, immo sordes: secundum illud Thren. 1. Sordes eius in pedibus eius.

¶ *Quando auarus sit stultus tripliciter.*

DVodecimo, stultus est auarus circa sua, stultior circa suos, stultissim⁹ circa seipsum. Circa sua stultus est, quia nescit inde

facere commodum suum, imò est similis cani super aceruum fœni sedenti, qui inde non comedit, & tamē latraret si quis inde sumere vellet. Auarus quidem est bursa siue arca furum, raptorum, & tyrannorum huius mundi. Arca non habet aliud commodum de pecunia quam seruat, nisi quod occasione illius interdum frangitur. Bursa verò hoc commodū reportat de pecunia quam seruat, quòd maculata inde remanet, & custodiendo pecuniam consumitur & rumpitur, & interdum à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, vitam suam in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdum & iugulatur. ¶Valde etiam stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscatur, & inuiscati per paleam incedēdo materiam suæ exustionis colligunt, quia paleæ eis adhærent: Sic auarus quomodo inuiscat filios suos, dum docet eos temporalia amare. Amor enim temporalium viscus est spiritualium pœnarum sicut dicit glos. super Lætatus sum. Et filij sic inuiscati ob amorem temporalium, male congregant materiam sui æterni incendij. Circa se verò stultissimus est auarus, quia luctaturus cum luctatore expeditissimo, impedit se diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Gregorius: Quando ad agonem fidei venimus, luctamē contra malignos spiritus sumimus. Malignus autem spiritus nihil in hoc mūdo proprium possidet. Nudi ergo cum nudo luctari debemus: quia si quis vestitus cum nudo luctam aggreditur, citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur. Ideo adolescens, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Aegyptia. Stultus est etiam auarus circa se, quia plantatus vult esse in aquis diuitiarum, quasi nesciret salices & ceteras arbores quę in aquis crescunt steriles esse.

¶*De sex alijs stultitijs auari.*

PRæter prædictas stultitias, sunt sex stultitiæ auari. ¶Prima est, quod ipse credit ea quæ somnia sunt esse veritatem. Vnde Ecclesiast. trigesimo quarto: Somnia extollunt imprudentes. Præsens felicitas quę imprudentes extollit, somnium vocatur, quia assimilatur ei in quatuor. ¶ Primò in hoc quod sicuti somniantes credunt se contrectare poma aurea, vel lapides pretiosos, vel sumere cibos delicatos propter sola phantasmata: Sic illi qui reputantur felices, credunt se habere veras diuitias, vel delicias, quum sola fantasmata earum habeant. Longè enim amplius distant hæ diuitiæ vel deliciæ à veris, quàm fantasmata pomorum aureorum à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri quod legitur Esaiæ 29. quemadmodum somniat esuriens, & comedit: quum autem fuerit

rit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: Sic erit multitudo gentium qui dimicauerunt contra montem Sion. Rectè sicut somnians secundum visionem suam esurit & comedit, & tamen adhuc in veritate vacuus remanet: sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & tamen æquè vacuus est vt prius vel amplius. ¶Secundò assimilatur præsens felicitas somno in breuitate. Vnde Iob 20. Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet quasi visio nocturna. ¶Tertiò, assimilatur in hoc, quòd diuites finito somno præsentis vitæ, nihil habent in manibus suis. Vnde Psalm. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt: omnes viri diuitiarum in manibus suis. Gloss. quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperum, sunt manus Christi, in quibus bonum est vt nostra ponamus, quia non est qui de manu sua possit eruere. Vnde quidam, Quas dederis solas, semper habebis opes. ¶ Quartò, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi quod somnient: sicut nec alicui quum dormit. Senec. Somnia narrare vigilantis est. Sic quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tunc cognoscent se somniasse: sicut illi qui dicunt Sapié. quinto in inferno, Transierunt omnia sicut vmbra. Quum erunt diuites in inferno, tunc cognoscent bona & mala huius vitæ non fuisse bona vera & mala vera: sed tantùm vmbras verorum bonorum & malorum. Vera enim bona & vera mala futuræ vitæ sunt. ¶Secunda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ vicesimo septimo: Væ coronę superbię, ebriis Ephraim. Ephraim, id est, fructificans, est diues qui amore mundi ebrius est. Vnde Ieremiæ 51. Calix aùreus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram, id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signum. ¶Primũ signum est nuditas, vnde legitur de Noé, Genesis nono: quòd bibens vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: sic auarus veste nuptiali charitatis nudatus est, cum egenis viscera claudat pietatis, secundum illud primæ Ioannis 3. Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Hanc tamen nuditatem non erubescit auarus ad modum ebrij, quia eam non cognoscit. ¶Secundum signum est hoc, quòd damna & læsiones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationẽ istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prouerb. 23. dicit ebrius. Verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi. ¶Tertium signum est hoc, quòd auarus dormit tanquam porcus, adeò quod non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinam diuinæ prædicationis, nec ad tonitrua diuinarum comminationum.

tionum. ¶ Tertia stultitia auari est, quòd committit se diuitijs quas scit esse fallaces ex verbo veritatis. Matt.13. vbi dicitur quòd fallacia diuitiarum suffocat verbum. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundantia diuitiarum vtitur illo verbo Iudæ. Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, vnde à diuitijs quasi a proditoribus cauendum est. ¶ Quarta stultitia auari est, quòd innititur labenti atque præcipitanti, scilicet mundo. vnde Gregorius, Qui labenti innititur, necesse est vt cum labente labatur Prouerbior.11. Qui confidit in diuitijs, corruet. ¶ Quinta stultitia auari est, quòd seruitium suum ponit in eis quæ in summa necessitate non poterunt eum iuuare, vnde Prouerb.11. Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autē liberabit à morte. & Sophoniæ primo. Argentum & aurũ non poterit eos liberare in die furoris domini. ¶ Sexta stultitia auari est, quòd credit diuitijs, quæ non solum sunt mendaces, imò ipsa mendacia vocantur. Vnde Psalmist. Et quæritis mendacium. Et prouerbior.10. Qui innititur mendacijs, hic pascit ventos. Et Augustinus, Domine, volui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est quomodo iam creditur diuitijs, quum tam longum tempus transierit quòd mentiri incœperunt, & tot homines suis mendacijs ad infernum pertraxerũt, & adhuc etiam quotidie mentiuntur, nec vnico mendacio, imò multiplici. ¶ Primo, honorem dominij promittũt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. ¶ Secundo, promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt. vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob 15. Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicatur. ¶ Tertio promittunt satietatem, & faciunt esurire. Vnde Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. Quarto, promittunt suauitatem, & tamen pungunt. Vnde Esa.14. Ponam Babylonem in possessionem ericij. vt scilicet pungatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

¶ *De cæteris malis quæ veniunt ex auaritia.*

DIcto de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala quæ faciunt diuitiæ amatoribus suis. Vnde de illis malis modò dicemus. ¶ Primum malum est, quòd inquinant amatores suos: & ideo luto comparantur, Habacuc secundo, vbi dicitur, Vsquequo aggrauat contra se dēsum lutũ? Et Ecclesiast.13. vbi dicitur. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et Ezech.7. sterquilinio comparantur, vbi dicitur: Aurum eorum in sterquilinium erit. Sterquilinium dispersum vtile est. Agros enim fru-

ctificare facit. Congregatum verò non est vtile, nisi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum. sic diuitiæ dispersæ hominem iuuant: congregatæ verò amatores suos inquinant: quod Dominus voluit in rerum natura significari, quando voluit vel ordinauit, quod argentum & cetera metalla pretiosa contingentes se etiā corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationē pertinet quod legitur Prouerbiorum vigesimo septimo. Qui festinat ditari, non erit innocens. Ditari festinat, qui in mundo hoc qui locus est paupertatis & exilij, vult ditari. vnde Ecclesiast. 11. Si fueris diues, non eris immunis à delicto. & Osee nono, de amatoribus diuitiarum: Facti sunt abominabiles, sicut ea quę dilexerunt. & Seneca. Multū est diuitiarum contubernio non corrūpi. Diuitiæ obliuionem Dei inducunt. vnde Genes. quadragesimooctauo. Ephraim & Manasses dicūtur fuisse fratres germani. Ephraim interpretatur fructificās, per quem intelligimus diuitias? Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio societatem habent adinuicē. Quæ societas innuitur Deuteronom. 8. vbi sic legitur, Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum. & subiungitur. Absque penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris. Deinde sequitur, Obserua & caue, nequando obliuiscaris Domini Dei tui, valde enim turpis est inquinatio quam diuitiæ faciunt. Vnde Tull. Deterius auaritia nullum vitium est. ¶ Nec solùm vna macula inquinant diuitiæ, imò secum vniuersitatem inducunt vitiorum. ¶ Et primò superbiam. vnde Ecclesiast. 21. Domus quæ nimis est locuples annihilabitur superbia. ¶ Secundò iram. vnde Gene. 13. Facta est rixa inter pastores Abraham, & pastores Loth. Erat enim substantia eorum multa, & nequibant habitare simul. ¶ Tertia inuidiam. vnde Prouerbio. 28. Qui festinat ditari, & inuidet aliis, ignorat quod egestas superueniet. Et Greg. dicit de viro iusto: Per hoc quod in terris nihil appetit alienis profectibus inuidere nescit. ¶ Quartò acediam. vnde Iere. 48. Sterilis fuit Moab ab adolescētia sua, & requieuit in fæcibus suis. ¶ Quintò vitium gulæ. vnde Lucæ decimo sexto. Homo quidam erat diues & epulabatur &c. Et eiusdem 12. Anima mea, multa habes bona reposita in annos plurimos, comede & bibe &c. ¶ Sextò luxuriam. vnde Ecclesiast. 57. dicitur ad Salomonem: Collegisti quasi aurichalcum aurum, & computasti quasi plumbum argentum. Et pòst sequitur, Inclinasti femora tua mulieribus. ¶ Secundum malum quod faciunt diuitiæ, est detentio in peccato. Et ideo comparantur luto, vt supra. Et bitumini. Gene. 14. vbi legitur quod vallis syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis syluestris est vallis huius miseriæ, quæ diuersa genera diuitiarum habet quæ corda hominum ad modum bituminis detinent. ¶ Ad hoc pertinet

quod dicit Augustinus: Domine, ea tenebant me longe à te quæ non poteram possidere sine te. Et illud Ecclesiast. 31. Qui diligit aurum, non iustificabitur. Et illud Ieremiæ vicesimosecundo: Locutus sum ad te in abundantia tua. & dixisti, Non audiam. ¶ Tertium malum quod faciunt diuitiæ est, quòd possessores suos spoliant. Bona enim temporalia, secundum Augustinum, bona viscata sunt. Ideo dicit Seneca: Quisquis, inquit, volet vitam agere tutam, ista viscata beneficia deuitet. Sicut ergo virgæ viscatæ aues spoliant plumis suis: sic bona tēporalia spolient homines pennis virtutum, & plumis sanctarum meditationum & sanctorum desideriorum. Sicut etiam spinæ oues lana spoliant, & interdum excoriant, ita vt à muscis molestentur. Sic diuitiæ corda hominum excoriant, & faciunt ea molestari à muscis diuersarum solicitudinum. De quibus muscis legitur Ecclesiast. decimo: Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. Et Exod. octauo: Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruorum eius. Et Gregorius: Nihil laboriosius quàm terrenis desideriis æstuare. Nihil quietius, quàm in hoc mundo nihil appetere. Hinc est quòd Israël custodiā sabbati accepit in munere, & Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Adeò autem spoliant diuitiæ amatores suos, quòd interdum branchæ continentiæ nō remanent eis. Vnde Ieremiæ decimotertio. Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphraté. Adeò etiam spoliant eos quod etiam cor eis non relinquunt, imò vbi thesaurus est eorum, ibi cor eorum est. Mirum est quomodo sapientes mundi vocantur illi, quum mundus ita spoliet eos. Mirum etiam quomodo non cessant ludere cum mūdo, quum incessanter perdant cum eo. Sed de ludo calefacti nesciunt se subtrahere ludo: sic vt non perdat non cessat ludere lusor. ¶ Quarto loco debilitant diuitiæ. Debilis est enim homo diues ad sustinendum, & ad pugnandum, & ad bene operandum. Ad sustinendum adeò debilis est, vt ad sibilū vnius verbi de altitudine virtutum deiiciatur, & si aliquam infirmitatem in aliquo viderit, fere insanit. Vnde Senec. Regum vobis animos induimus: nam illi obliti suæ imbecillitatis, alienę deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles sunt. vnde Ieremiæ quadragesimosexto. Ad Aquilonem iuxta fluuium Euphraten victi sunt, & corruerunt. vnde legitur primo Machab. quòd exercitus Alexandri deuicto Dario, spoliis vltra modum ditatus. paulò post cum hostibus iterum congressus deuictus est. Quod videns Alexander, omnia spolia quæ sui acquisierant, iussit comburi, dicens: Quamdiu sine pecunia fuerunt, non erat qui eis resisteret: sed auro & argento onusti, desides & pigri effecti sunt: quibus amissis, fortiter sicut prius pugnauerunt. ¶ Debiles etiam sunt diuites ad bene operandum,

De

De illis enim verum est quod in Psalm. legitur: Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo. ¶ Ille qui multum poterat laborare antequam fieret episcopus, quum factus est episcopus non potest ire, nec cantare, nec aliquod bonum facere. ¶ Quinto loco affligunt diuitiæ amatores suos. Vnde Ecclesiast. 10. Labor stultorum affligit eos qui nesciunt in vrbem pergere: id est, in paradisum. Affligunt autem eos quasi continuè. vnde Ecclesiast. secūdo dicitur de auaro: Cunčti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit. Et eiusdem quinto: Saturitas, diuitis non sinit eum dormire. & Ecclesiast. decimoquarto dicitur de auaro quòd in tristitia erit super mensam suam. & Philosophus dicit de ipso, nihil infelicius fortunato insipiente. Item Philosophus. Nihil grauius potest imprecari cuiuis inimico quàm auaritia. Qua in præsenti vexāte, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo quòd frater Abel legitur fuisse Cain. Abel luctus. Cain possessio interpretatur. Abel vero & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiones iuncti sunt. Idem figuratum est in hoc quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia & afflictio: Sidon, venatio. Venatio autem cupidorum, angustiam & afflictionem in eis parturit. ¶ Sexto loco faciunt diuitiæ quandam stultam fiduciam & præsumptionem. Vnde Psalm. Ego dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum. Et Ecclesiastic. vndecimo: Inueni requiem, & nunc manducabo de bonis meis solus: & nescit quòd tempus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia alijs, & morietur. ¶ Vltimo interficiunt animæ contemplationem. vnde Genes. quadragesimooctauo: Iacob ingrediente Euphraten, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarū abundantiam. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciunt, facit per consequēs ipsa auaritia, quæ eas congregat.

De duobus alijs malis quæ facit auaritia proprio subiecto.

PRæter ista mala sunt & alia duo quæ facit auaritia. ¶ Primum est, quòd conturbat auarum, & totam domum eius. Vnde Prouerbiorum decimoquinto: Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam. Domus ibi potest accipi pro domo conscientiæ, vel pro domesticis. ¶ Secundum malum est ingratitudo. Vnde Seneca: Nullum malum maius habet cupiditas, quàm quòd ingrata est. Idem: Quisquis de accipiendo cogitat, oblitus est accepti: Cùm deberet auarus regratiari Deo de bonis quæ iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

De his quibus scriptura comparat auarum.

CAPVT VIII.

OCTAVO faciunt ad detestationem auaritiæ, ea quibus scriptura auarum comparat, scilicet inferno & morti. vnde Habacuc 2. Dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors non adimplebitur. Vnde in persona auarorum dicitur Prouerbior. 1. Deglutiamus eum sicut infernus viuentem. & Hieronym. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eò amplius rapere sitit quod deuoret. Comparatur etiam auarus mari. Omnia enim flumina intrant mare, & mare non redundat: vt legitur Ecclesiastic. 1. Sic de diuitiis auarus non redundat. Comparatur etiam cani. vnde Seneca: Vidi aliquando canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captãtem: quidquid excipit protinus integrum deuorat, & semper ad spem venturi inhiat. Idem accidit nobis: quidquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius recti & attoniti aspiramus. Comparatur etiam auarus talpæ eò quod niger sit per nequitiam, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus quot possessiones amat. Comparatur etiam araneæ. Aranea telam facit vt muscas capiat. Muscæ quæ pingunt, signant diuitias, ad quas capiendas totum studiũ est, auarorum. Vnde Esa. 59. Telas araneæ texuerunt.

¶ *De exemplis quæ faciunt ad detestationem auaritia.*

CAPVT IX.

NON ò faciunt ad detestationẽ auaritię exempla sanctorum & philosophorum, de quibus pauca ponemus. ¶ Primum exemplum est Genes. 14. vbi rex Sodomorũ dixit ad Abraham: Da mihi animas, cetera tolle tibi. Respondit Abraham: Leuo manum meam ad Deum excelsum, possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, &c. ¶ Secundum exemplum est eiusdem 33. vbi Iacob volenti dare munera Esau. Respondit Esau, Habeo plurima frater mi: sint tua tibi. ¶ Tertiũ est Exod. 26. vbi artifices tabernaculi dixerũt Moysi: Plus offert populus quàm necessariũ est. Dixit ergo Moyses præconis voce: Nec vir, nec mulier quidquam offerat vltra in opere sanctuarij. ¶ Quartũ est, Num. 22. vbi dicit Balaam: Si dederit mihi

Balach

Balach domum suam plenam argenti & auri, non potero mutare verbum Domini. ¶Quintum est, 1.Reg.12. vbi dicit Samuel: Loquimini de me coram Domino, si de manu cuiusquam munus accepi. ¶Sextum.2.Regum, in fine, vbi dicit Dauid ad Ornan: Nequaquam fiet vt vis. sed emam pretio à te aream tuam. ¶ Septimũ est in Ioanne, vbi dicit Dominus: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam. vbi dicit gloss. Noluit habere quod perderet: venit pauper, ne haberet diabolus quod auferret. ¶Octauum est, secundæ ad Corinthios vndecimo. Gratis euangelizaui vobis: & quum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui. Itẽ Paulus Actu.vigesimo: Argentum, & aurum, & vestem nullius cõcupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ opus erant mihi, & his qui mecũ erant, ministrauerunt manus istæ. & idem: Oportet meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quàm accipere. ¶ Aliud exemplum est quod ponit Hieronymus de quodam philosopho qui proficiscens ad philosophandũ Athenas, magnum pondus auri secum detulit. In via autem secum deliberans & considerans se non posse simul diuitias & virtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, sitis procul à nobis. ¶Aliud exemplum est Diogenis in dolio degentis qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidã Anglicus quum mundaret olera sua accedens ait: Tu quum sapiens & philosophus sis, si mihi credidisses, & regib⁹ seruire voluisses, nõ olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respondens, ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires vti, non oporteret te regibus adulando mentiri. Hic quum vidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphum, & paruulum vas cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. ¶Aliud exemplũ est beati Thomæ Cantuariensis qui instituens cancellarium suum, iuramento eum astrinxit ne vnquam aliquid vsque ad capillum in administratione cancellarij acciperet.

De speciebus Auaritiæ, PARS II. *Quæ habet XV. capitula.*

De peccato vsuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura.

CAPVT I.

DICTO de his quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicendum est de speciebus eius. Inter quas primò dicemus de vsura, & hoc ordinẽ. Primò dicemus de his quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Secundò, de speciebus eius. Tertiò, tangemus aliquid

quid de restitutione vsurarum.¶Ad detestationem verò huius peccati faciũt testimonia sanctarum scripturarum. Quorum primum est Exodi vigesimosecundo, vbi sic legitur, Si pecuniam mutuam dederis pauperi meo qui tecum est, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Secundum est Leuit.25. Pecuniam tuam non dabis fratri tuo ad vsuram & frugũ superabũdantiam nõ exiges. Tertium est Deuter.23. vbi sic legitur: Fratri tuo absque vsura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi Dominus in omni opere tuo, & in terra quam ingredieris possidendam. Vbi insinuatur quanta sit vtilitas mutuanti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei in omni opere suo. Quartum est 2. Esdræ 5. vbi sic legitur. Vsuras à fratribus vestris non exigetis. Aliud testimonium est in Psalm. vbi quærit Dauid ad Dominum: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Et Dominus subiungit, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Tabernaculum eius est habitatio militantiũ: vnde significat militantem ecclesiam, in qua non vult Deus quiescere vsurarios. Vnde ipse legitur mensas euertisse nummulariorum, & æs effudisse, & eos eiecisse de templo. Io.2. non tamen recipiebant manifestas vsuras, sed munuscula fructuum accipiebant vltra sortem. Aliud testimonium est Ezechiel.18. vbi sic legitur de viro iusto. Si ad vsuram nõ commodauerit, & amplius non acceperit &c.

¶*De sex stultitijs vsurariorum.*

SEcundò faciunt ad detestationem vsuræ sex stultitiæ quibus laborat vsurarius. ¶Prima est, cùm vehementer desideret fœnerari, non vult tamen cum Deo fœnerari: quod posset facere sine peccato, & cum magno lucro: sed ibi fœneratur vbi paruum lucrum est, & magnum peccatum. vnde August. Miser homo cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. ¶Secunda stultitia est, quòd ipse accipit pecuniam ad vsuram, quum non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet est anima supra quam accipit: & quidquid vltra sortem accipit, est ad magnã vsuram pœnæ. De qua vsura dicitur in Psalm. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, id est, pœna & culpà. Dicitur autem pœna vsura: quia pœna excedit culpam, cùm peccatũ momentaneum æternaliter puniatur. ¶Tertia stultitia est, quòd largè expendit super seipsum. Largius etiam quam expenderet super deterius pignus quod habeat. vnde similis est animalibus emptis à carnificibus quæ ad occisionem impinguãtur: pro quibus quidquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Iere. 12. Cõgrega eos quasi gregẽ ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis: id est separa eos tanquam ea quæ solent immolari. & Eccle.26. dicitur de

tali, Deus parauit eũ ad rhomphæam. ¶ Quarta stultitia est quòd scienter mortifera exurit, & quodammodo sugit. Vnde comparatur sanguisugæ, quæ membro tumido apposita, prauum sanguinẽ sugit. Et dum membrũ à tumore sanat: sibiipsi est mortis occasio. Et a quibus sibi potius deberet minuere, si iam ea haberet. Ad magnitudinem vero huius stultitiæ facit, quòd non habet inde quãdoque nisi maculatas manus, & mortem animæ suæ. Sicut enim dicitur Iob 20. Diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. ¶ Quinta stultitia est, quòd omnẽ viam paradisi obstruit sibi vsurarius. Vias misericordię obstruit, cùm à paupere petente à se mutuũ, petit donũ quod plus est, & vult sibi ab homine dari, cui potius debuit dare. Viam veritatis obstruit, quũ dicit, se amore pauperi facere cui accommodat pecuniam, quæ incessanter pauperem comedit. ¶ Sexta stultitia est, qua vsurarius laborat in fine vitæ suæ. De qua Ierem. 16. legitur: Et in nouissimo suo erit insipiens: Hæc est summa stultitia, quæ est in nouissimo vitæ, quum non possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc, quod quum deberet vsurarius de diuitiis sibi facere medicamẽta, inde sibi facit vulnera, potius vult inde vti in mortem filiorum suorũ, quàm sibi inde mederi. Aliter est etiam insipiens vsurarius in nouissimo suo, quia circa vitam futuram quę nouissima est, insipiens est, de ipsa sibi non prouidens.

¶ *De multiplici iniquitate vsurarij.*

Tertiò loco facit ad detestationem vsuræ multiplex iniquitas, siue iniustitia quæ est in vsurario. ¶ Prima autem iniquitas est, quòd ipse tempus vendit, quod inter omnia transitoria maximè voluit Dominus esse commune omnibus absque personarum acceptione. Quum enim diues plus de alijs rebus habeat, vel meliores eas habeat quàm pauper, de solo tempore non potest habere, nisi idem quod pauper. Non potest enim esse nisi vnicũ tempus simul & semel. Magna igitur iniquitas est, quum vsurarius pauper vendit quod commune est. Ideo iusto Dei iudicio in temporis indigentia frequenter punitur vsurarius, cùm id vendiderit, vel quia viri impij non dimidiabũt dies suos, vel quia differt conuersionẽ suam quantum potest. Et sic licet diu viuat, tamen semper habet temporis indigentiam. vnde de ipso verum est quod legitur Ecclesiast. 29. In tempore redditionis postulabit tẽpus. Aliter etiam punitur vsurarius pro temporis venditione. Cùm enim vendiderit requiem noctis, & lucem diei, meritò istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cantat pro eo, Requiem æternam dona eis Domine &c. Quum petit vsurario restitui quod vendidit, præcipuè quum vsurarius pretium soluere noluerit. Scriptum est enim Ezechielis septimo. Qui vendit, ad id quod vendidit non reuertetur. ¶ Secunda ini-

da iniquitas est, quòd vendit pauperi id quod ei debet lege triplici: id est, lege naturæ, lege Mosaica, lege Euangelica. Lege naturæ, diues debet pauperi mutuum quod continetur in illo mandato, Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis. Hanc legem videntur implere etiam creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniens vacuitatem foueæ, non pertransit donec eam impleuerit. Lege etiam Mosaica debet diues pauperi mutuum: vt patet ex diuersis testimoniis veteris legis prius positis. Lege etiam Euangelica debet hoc idem illi: iuxta illud Lucæ 6. Date mutuum, nihil inde sperantes. ¶ Tertia iniquitas est, quòd vsurarius qui non est nisi cellarius, vendit pauperi illud quod Dominus præcepit ei dari. ¶ Quarta iniquitas est, quod vult illud quod est contra naturam & rationem. Vult enim quod pecunia quàm pauperi accommodat ad commodum suum apud pauperem operetur. & sic cùm accommodare sit alicui pecuniam ad eius commodum dare, ipse simul vult commodum pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere, quod contra rationem esse videtur. Præterea cùm parere in rebus quæ non viuunt, esse non habeat, iste tamen vult nummos suos, qui non viuunt singulis diebus vel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est: & frumentum in arca iam consumptum vult parere sibi aliud frumentum. Vult etiam pecuniam sibi operari dum quiescit. ¶ Quinta iniquitas est quòd vult pauperi locare pecuniam, quæ iam pauperis est. Quum enim mutuum dicatur quasi de meo tuum, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. ¶ Sexta iniquitas est: quod continuè Deum offendit, & continuò diabolo seruit. Alij peccatores interpolatè Deum offendunt. Fornicator enim quandoque per mensem non committit peccatum suũ plus quàm semel: sed vsurarius absque treuga vel pace Deũ continuè impugnat, & de die & de nocte diabolo seruit: quum Deus vix inueniat qui per dimidium temporis ei seruire velit. ¶ Septima iniquitas est, quòd toti curiæ cælesti contumeliam facit. Nónne videtur contumeliam facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale committit? Sic ei contumeliam facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum vsurarius peccatum vsuræ omni die committat, manifestum est ipsum contumeliam facere, & Deo, & vniuersis angelis, & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omnium sanctorum. Vnde cùm dicitur, Domine Iesu, miserere huius vsurarij: potest respondere: Quomodo miserebor eius qui nec in ipsa die qua per assumptionem humanę naturæ me fratrem eius feci, honori meo pepercit, nec etiam in ipsa die qua pro latrocinio suo suspensus sum? Similiter si dicatur sancto Petro, Ora pro vsurario isto, potest respondere. Omnes festiuitates meas

meas violauit, nec in vlla earũ honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cùm dicitur, Omnes Sancti orate pro vsurario, possunt respondere. Vna festiuitas in anno vobis consecrata est, & hanc vsurarius explorauit in qua omnibus nobis contumeliam irrogauit, nec honori omnium nostrum pepercit. Idem possunt respondere omnes angeli. Si præcepto Domini interfectus est. Numer.35. ille qui ligna in sabbato colligebat: quomodo toleratur vsurarius qui omni die etiã in Natali & Pascha facit, quod peius est quàm colligere? ¶ Octaua iniquitas est, quòd à fratre suo, scilicet Christiano, vsuras accipit, quod Iudæus nõ faceret. Iudæus enim absque vsura Iudæo accommodat. ¶ Nona iniquitas est, quòd quidquid habet vsurarius, quodammodo dentes & fauces habet, quibus homines comedit. Frumentum eius, quod à Deo creatũ est vt comedatur, homines comedit. Nummi etiam eius homines comedũt. Vnde vulgariter dicitur, Ego debeo viginti libras vsurario, quæ me comedũt. ¶ Decima iniquitas est, ꝙ cum gaudio & risu comedunt & bibunt lacrymas pauperũ. ¶ Vndecima est, quòd ipsi beneficio pauperis ad eius destructionem vtuntur, dum de hoc quod dedit eis pauper, vltra sortem suam comedunt, & inde vsuras exigunt. ¶ Duodecima iniquitas est, quod contra legem Domini datam. Gen.3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ipse plus ceteris comedere & bibere vult, & tamen sine labore. Alij laborauerunt, & ipse intrat in labores eorum. Ad vsurarios pertinet quod dicitur in Psalm. In labore hominũ non sunt, & cũ hominibus non flagellabũtur. ¶ Tertiadecima est, quòd peccato suo finem nõ ponit. Fornicator in momẽto peccatum suũ explet: sed vsurarius cùm accommodat quatuor pro quinque, non imponit aliquem terminum peccato suo, nec etiam vellet pecuniam suam sibi reddi.

¶ De duodecim aliis quæ faciunt ad detestationem vsuræ.

PRæter prædicta sunt XII. quæ faciunt ad detestationem vsuræ. Primũ est, quòd vsurarius latro est. Vnde Dominus in euangelio cùm eiiceret nummularios de templo qui pro musculis fructuum pecuniam offerentibus accommodabant, vocauit eos latrones, dicens: Scriptũ est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illã spelũcam latronũ. In hoc etiam deterior est aliis latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendũ, quàm familiaris inimicus, sicut Sapiẽs dicit. Et nullę sunt occultiores insidiæ, q̃ quæ latent sub similitudine officij. Multo plures exheredant vsurarij & depauperant, q̃ fures. Fur solũ occultè spoliat homines: & de nocte: sed vsurarius spoliat homines, & occultè & manifestè, & de die & de nocte, tam potentes quàm

quàm pauperes. ¶Secundum est, quòd ipse est proditor. Confert enim pauperi beneficium mutui, hac intentione vt exhæredet ei à vinea bona, vel alia possessione si habet. Et hoc facit tam amico quam inimico & etiam fratri. Si habet vsurarius fratrẽ minus discretum, primò tradit ei pecuniam mutuo super possessiones suas pòst exhæredat eum. ¶Tertium est, quòd ipse est quasi homicida, quia pauperibus aufert vitam suam. vnde Ecclesiastic. 34. Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Nec solum homicida est vsurarius quantùm ad pauperes quibus aufert vitam suam, immo quantum ad filios proprios quos interficit spiritualiter. Vnde Osee 9. Ephraim ducit ad interfectionem filios. ¶Quartum est, quod is aliquò Iuda est deterior. De Iuda enim legitur Matthæi vigesimooctauo quòd pœnitentia ductus retulit triginta argenteos. Sed vsurarius dum viuit non vult restituere. ¶Quintum est, quòd ipse est deterior inferno. Infernus enim in passione Domini quæ sua non erant restituit: vsurarius verò audita Domini passione non vult aliena restituere. ¶Sextum est, quòd valde similis est diabolo. Sicut enim officium diaboli est peccare: sic officium vsurarij est illud quod est purè peccatum. Ipse facit peccatum negotiationem, sicut meretrices. Aliam negotiationem vel artem non vult vsurarius, nisi vsuras accipere. In hoc etiam diabolo similis est, quòd quantum ad mutuum non dormit. Denarij enim quos mutuo dedit, incessanter operantur: sic diabolus non dormit. Iob decimotertio. Qui me comedunt, non dormiunt. ¶Septimum est, quòd vsurarius similis est bufoni, qui terra pascitur, & de vinea exit cùm florere incipit, non valens eius odorem sustinere: sic vsurarius terrenis pascitur & delectatur, & ab ecclesia exit ad odorem Verbi diuini. Si enim præsentit quòd sermo debeat ibi fieri, fugit in aliã ecclesiam audire missam. Cùm potius intrare deberet si extra ecclesiam esset: Cùm scriptum sit Ecclesiast. 24. de sacra scriptura. Quasi balsamum non mistum, odor meus. ¶Octauum est, quòd vsurarius die & nocte in infernum tẽdit. vnde mirũ est si citius ceteris non perueniat, cùm continuitas ambulandi multũ faciat ad hoc vt aliquis ad locum ad quem tẽdit citò perueniat. Vnde vetula vna aliquando ita citò venit ad sanctũ Iacobum sicut vnus fortis ambulator, eo quòd continuè incedat. ¶Nonum est hoc, quòd vsurarius videtur simul xl. peccata vsuræ in diuersis locis exercere: quod fornicator nõ facit. Fornicator enim non committit simul nisi vnam fornicationem, & in vno loco solo. ¶Decimũ est, quòd vsurarius non audet nomen suũ corã hominibus confiteri, cùm alij homines qui alicuius sunt officij absq; omni erubescentia illud cõfiteantur. ¶Vndecimũ est hoc, quòd vsura quasi cancer est, & quasi morbus contagiosus.

Vnde in Psal. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius. Contagiosum est: quia valde periculosum est ab vsurario aliquid accipere, nisi in quibusdam casibus. Vnde Hieronymus: Cauendum est nobis maximè ne ab his accipiamus munera quos nouimus viuere de lacrymis pauperum: ne dicatur nobis, Videbas furem, currebas cum eo. Vnde legitur in vita beati Fulsei, quòd cùm mortuus esset, obiecit ei diabolus quod vestem à quodam vsurario accepisset, & restituit eum Dominus vitę, vt vitam suam corrigeret: diabolus tamen sic eum percussit, vt per totam vitam eius vestigiũ aliquod percussionis in eo appareret. Contagiosum etiã apparet esse morbum istum esse hoc quod tantum creuerit. Antiquitus enim in tota ciuitate vix inueniebatur vnus fœnerator, & ille nõ fœnerabatur nisi data fide quòd non publicaretur. De quo si fortè praua oriebatur suspicio, dicebatur, Domus eius domus diaboli, & vinea eius vinea diaboli. & sic de ceteris rebus eius. Osculum pacis ei nõ dabatur in missa. Ignis à vicinis in domo eius nõ sumebatur. Pueri ad eius occursum expauescebant, & ad alterutrum cum digito demonstrabant. Nunc ferè nostrorum temporum fiunt homines tã detestabiles, cubicularij principum & prælatorum ecclesiæ, & ab omnibus eis assurgitur.

¶ *De multiplici pœna qua punit Dominus vsurarios.*

DVodecimum est multiplex pœna qua Dominus vsurarios punit. ¶ Prima pœna est, quod spoliantur à tyrannis, sicut ipsi spoliant pauperes. Vnde Esaiæ 33. Væ qui prædaris: nónne & ipse prædaberis? Vnde accidit eis sicut puero paruo tenenti panem in manu, cui canis capit manum, vt panem habere possit. Sic tyrannus vsurarium capit interdum vt eius denarios possit habere. Vnde Ierem. 18. Perdix fouit quæ non peperit. fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum suorum derelinquet eas. Dicunt illi qui nouerunt rerum naturas, quod perdix surripit aliena oua, & fouet: sed cùm pulli adulti fuerint, relinquunt eam. Sic vsurarius congregat ea quæ sua non sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum habet respectum ad Dei iudicium; sed etiam sæpe in vita sua diuitias suas amittit. Secunda pœna est, quòd non habet potestatem restituendi vsuras suas. Vult enim Dominus vt cum re furtiua comprehendatur, & suspendatur. Et nota quòd raro accidit quòd vsurarius vsuras suas restituat: quia vel prodigus est, & tantum expendit quod restituere non potest: vel auarus est: & ideo restituere nõ vult: vel licet non sit prodigus vel auarus, tamen sibi potius placet in eleemosynas centum libras expendere quàm restituere centum solidos. Vnde comparatur vsurarius cuidam vasi in quo denarij reponuntur habenti vnicum foramen per quod denarij immittuntur, nec per idem possunt retrahi. Oportet enim vas illud confrin-

gi antequam retrahantur. Sic est ex vsurario. Illi enim de quo habuit non restitueret, sed forsitan pauperibus daret: nec etiam hoc faceret nisi in morte sua. vnde Seneca: Auarus nūquam bene facit nisi cùm moritur. ¶ Tertia pœna vsurarij est, quòd hæreditas ipsius non transit vsque in tertium hæredem. Vnde Ecclesiast. 21. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme. Aedificium enim quòd fit in hyeme, citò ruit. Sic diuitiæ malè acquisitæ citò dilabuntur. Et eiusdem 41. Filiorum peccatorum peribit hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrij. Et hoc est vnum de iustis iudiciis Dei, quòd filij vsurariorum pauperes sunt & miseri, pro quibus ditandis Deum non timuerunt offendere. Quarta pœna est, quòd vsurarij & eorum filij in inferno sibi inuicem maledicent. Dicet enim pater filio: Maledictus sis fili, quia propter te sum in istis tormentis: fui enim vsurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrariò dicet filius, Immo tu pater maledictus sis: nisi enim malè cōgregasses mihi diuitias, non malè congregatas conseruassem eas. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesiast. 41. De patre impio queruntur filij: quoniam propter illum sunt in opprobrium. ¶ Quinta pœna vsurariorum erit pœna damnationis æternæ. Cuius magnitudo insinuatur Ezech. 22. vbi sic legitur: Vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meique oblita es, dicit Dominus Deus: Ecce cōplosi manus meas super auaritiā quā fecisti. Cōplosa manu, & nō palma aperta percutiet Dominus vsurariū. Et merito: quia ipse manus cōplosas habuit, & nō apertas ad pauperes. Super illud verbū di. gl. interl. Habitū irascētis assūpsi.

¶ *De duabus speciebus vsurarum.*

Dicto de ijs quę faciunt ad detestationem vsurę, dicendum est de speciebus eius. Notandū est ergo quod duæ sunt species vsurę. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta vsura est, cùm aliquis tradit pecuniam numeratam, vel ponderatam, vel mēsuratam, tali pacto vt detur sibi aliquid vltra sortem. ¶ Vsura verò palliata sex habet species. ¶ Prima species accidit circa pignora vel obsides, & hæc quinque modis. ¶ Primus modus est, cùm aliquis habet grangiam, & fructus colligit vltra sortem. Secūdus modus est, cū pignorib⁹ vtitur. Vnde Amos 2. Super vestimētis pignoratis accubuerūt. Tertius modus fit cùm aliquis equos habet in pignore & facit eos comedere plusquā possibile sit. Quartus modus fit cùm vsurarius habet obsides & eorum expensis viuit. Quintus modus fit cū non vult obsidibus dare dilationē, nisi prius aliquid sibi detur. Magna autem crudelitas vsurarij est, cui non sufficit quod per se & per sua pauperē hominē comedat, nisi alienos equos & alienos homines in auxiliū suū assumat. Vnde bene potest Dominus dicere de vsurariis verbū illud: Deuorāt plebem meā sicut escā pa-

nis. Secũda species vsurę palliatę est circa venditiones & emptiones. Fit autẽ species ista tribus modis. Primus est quãdo vsurarius emit aliquam possessionem longè minori pretio quàm valeat, tali conditione quòd vendior eã rehabere posit quãdo pretiũ soluere voluerit. Secundus modus est, cùm aliquid vendit ad terminũ amplius quàm valeat, vel vsque ad terminũ illũ valere debeat. Tertius modus est, quando ante terminũ emit aliquid minori pretio quàm valeat, sicut bladũ in terra. Tertia species vsuræ est, cùm vsurarius aliquid vltra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa consuetudine sic tacite faciente pactum: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cum eis ipsa consuetudo pactũ facit ipsis tacentibus. Et in isto casu palliant vsurarij malitiã vsurę, bonitatis nomine. Tales enim vsuras bonitates vocant. Vnde satis possunt timere ne incurrant illã maledictionem, Esaiæ 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonũ malum. ¶Quarta species est, cùm quis palliat vsuram societate: sicut cùm aliquis tradit pecuniam suam alicui negotiatori, tali conditione quòd sit socius eius in lucro, & non in damno: quod est valde magna iniquitas, cùm pauper cui traditur pecunia laborem habeat & periculum tam animæ quàm corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculum: vult enim vsurarius quod pecunia sua sit quo ad lucrum, & pauperis quo ad periculum. Similiter hæc species vsuræ est, cùm aliquis animalia sua tradit pauperi, tali conditione quòd sibi sint immortalia, quæ animalia vulgariter vocãtur ferrea. Incantator est vsurarius, qui vult quod animalia quæ pauperi sunt mortua sibi sint viua. Quinta species est, cùm quis nomine pœnæ palliat vsurã, sicut faciunt Romani: quod licet aliquando iustè posit fieri, quia iustum est negligentiam alicuius puniri: tamen quantum ad multos, vsura est: quia non intendunt in pœnis talibus vt sibi soluatur citius, sed vt soluatur amplius. Sexta species est vbi palliatur vsura translatione facta de re ad rem, à persona in personam. A re ad rem fit translatio, cùm diues non vult vltra sortem pecuniam accipere à paupere: sed bene accipit vt operetur in vinea sua duobus diebus vel aliquid simile. A persona verò ad personam, vt cùm vsurarius non vult commodare, sed habet aliquem amicum quem facit accommodare.

¶De restitutionibus vsurarum, & maximè de VIII. in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutiones faciendas.

DIcto de speciebus vsuræ, tangendum est aliquid ad restitutionem vsurarum. Et primò dicemus de his in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutionem. Secundò, dicemus de his per quę sunt ad restitutionem inducẽdi. Octo verò sunt in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutionem. ¶Primò in hoc quòd nolunt restituere, sed de alieno volunt eleemosynarij esse.

¶Secundo in hoc, quòd si aliquando habent voluntatem restituendi, tamen differũt quantum possunt & auctoritate sua sibi dilationem dant,& accipiũt,absque mora volunt sibi restitui gratiã a qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolunt pauperi illud vnde eum spoliauerũt. Prius volunt restitui quàm restituere, cùm tamen prius spoliauerũt. ¶Tertiò reprehensibiles sunt in hoc, quod non plene restituunt. Quod tribus modis accidit. Primus modus est,cùm nolunt restituere nisi vsuras quas in propria persona acceperunt, cùm teneantur etiam ad vsuras patris restituendas secundũ portionem hæreditatis quam habent.Secũdus modus est,cùm clamores exteriores pacificant. De clamore autem conscientiæ propriæ qui proximior est & qui sequitur eos vsque ad æternum iudicem, non curant. Si enim aliquis est de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non conqueritur, non curant satisfacere ei.Tertius modus est,cum his qui conqueruntur quandoque nõ soluit etiã quartã partẽ. Satis dissimilis est restitutio nostri tẽporis restitutioni illius Zachæi,de qua Luc.19.Si aliquem defraudaui,reddo quadruplum. Ideo meruit Zachæus tam citò audire, Hodie salus huic domui facta est. ¶Quartò, reprehensibiles sunt vsurarij quòd non humiliter restituũt, imò dicunt illis qui aliquid petunt sibi restitui. Si ego non fuissem, vos & familia vestra fame perissetis.Si Deo placuerit,ego conualescã. Et proponunt quòd si Deo placuerit vt cõualescant,ipsi facient pauperi quę Deo nõ placeant.¶Quintò reprehensibiles sunt in hoc, quod cum difficultate restituunt ea quæ libenter deberent restituere: quia plus sibi à Deo restituitur quàm ipsi restituant.Grati etiam deberent esse cõquerentibus, tanquam illis qui sunt adiutores propriæ salutis,considerantes quòd si isti modò taceant, dæmones postea non tacebunt.¶Sextò reprehensibiles sunt in hoc,quod quando infirmantur proponũt se restituere,si contingat eos mori.Si autem contingat eos euadere, non habent propositũ restituendi. Talem pacem volunt cum Deo facere, quòd si moriantur non infestabunt eum. Sed sciant indubitanter quod Deus non facit pacem cum eis, siue moriantur,siue viuant. ¶Septimò reprehẽsibiles sunt in hoc, quod aliquam certam summam præfigunt, vnde vsuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant quod de aliis bonis eorum restitutio perficiatur,si summa illa non suffecerit.¶Octauò reprehensibiles sunt in hoc, quod filios suos constituũt restitutores: quia verisimile est, cùm vsurarius in vita sua plus amauerit diuitias quàm propriã animã, quod filius suus debeat eas plus amare quam alienam animam, & quod nolit maledictionem illam mũdanam habere. Maledictus qui partem suam deteriorem facit.

¶De

¶De octo quæ valent ad inducendum vsu- :rium vt restituat.

SEquitur de his quæ ad hoc valere possunt vt vsurarius libentius restituat si frequenter ea meditetur. ¶ Octo sunt quæ ad hoc valent. Primò valet ad hoc, si sæpe cogitet ad ea quæ sibi restituentur, si ipse restituat. Sex enim sunt quæ sibi restituentur, quorum quodlibet plus incomparabiliter valet quàm ea quæ ipse restituet. ¶Primò restituetur ei Deus. Vnde patet quod non debet credere diabolo, si ei dixerit, Tu pauper eris si restitues: quomodo enim est pauper qui Deum habet? Vnde Augustin. Aurum habens in arca diues est, Deum habens in conscientia diues non est: Coniunge aurum & Deum, arcam & conscientiam. Coniungere ibi sumitur pro comparare. Item August. Satis diues est Christiana religio, quæ in omnium possessore omnia possidet. Quis diceret aliquem pauperem, qui totum mũdum haberet? Quomodo ergo pauper est qui Deum habet? cuius Deus, secundum iudicium vsurarij, plus valeat quàm mundus? Secundum quod vsurario restituitur, est regnum æternum. Quomodo depauperatur cuius in tali regno acquiritur? Tertiò restituuntur vsurario omnes spirituales fratres quos amiserat per peccatum. Vnde Ecclesiast. decimo tertio. Quæ communicatio sancti ad canem? Velut canis est vsurarius, dum est in peccato, non habens aliquam fraternitatem cũ aliquo amico Dei. Sed cùm vsuras restituit, omnes amici Dei eius fratres fiunt. Quis fratrem suum amissum, duodecim denariis non redimat? Si autem vsurarius pro quolibet fratre quem recuperat restituat xij. denarios, sufficiẽter erit restitutũ. Quartò restituitur ei societas ecclesiæ, ex qua partem habet in omnibus bonis ecclesiæ. vnde Psal. Particeps ego sum omnium timentium te & cet. Quintò restituũtur ei bona quę per peccatum amisit. Si peregrinationem fecit, vel aliud bonum, ipse amisit illud per peccatum vsuræ consequenter commissum, quod sibi restituntur cùm vsuras restituit. Sextò restituitur ipsemet sibi. Saltem tantum deberet restituere quantum redimeret se, si captus esset ab his qui haberent capitales inimicitias cum eo, cùm in peioribus sit manibus, quia in manibus dæmonũ. Secundò potest valere ad hoc vt vsurarius facilius restituat, si cogitet patibulum infernale sibi erectum à quo alio mouere non potest nisi per restitutionem. Non enim dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Quis latro videns sibi patibulum erectum non libenter restituat quidquid potest, si per hoc euadere credat? Vnde Augustin. Quis non vt viueret continuò perdere voluit vnde viueret, eligens potius vitam mendicantem, quàm celerem mortem? ¶Tertiò valet ad idem si cogitet quod iustitia Dei gladiũ tenet euaginatum super caput eius vt secet eum medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis autem potius non eligat

quidquid tenet deponere, quàm gladio perire? ¶Quartò valet ad hoc si cogitet se similem esse illi super quem cecidit domus vel magna massa terræ. Quis in tali statu si nõ possit molam per se remouere desuper se, non roget amicos suos vt se iuuent? Pecunia per vsuram acquisita, quasi mola terræ est, vsurarium impediens ne ad vitam gloriæ possis resurgere. vnde deberet rogare omnes amicos suos vt se inuito vel nesciente pecuniam illam restituerent. Quintò valet ad idem si cogitet se similem esse illi qui molam asinariam habet ligatam ad collum trahentem eum in profundum. Pecunia male acquisita est quasi mola asinaria fune amoris quasi collo eius ligata trahens eum in profundum inferni. vnde cum lacrymis rogare deberet si amicum haberet, quod auferret sibi pecuniam illam, & restitueret. ¶Sextò valet ad idem si cogitet quod ipse relicturus est similiter pecuniam etiam si non restituat, & secũ eat. vnde Eccle. 10. Cùm enim morietur homo, hereditabit bestias, serpentes & vermes. Ista tria diuidunt sibi bona vsurarij in morte eius. Serpentes, id est dæmones habent animam. Bestiæ, id est dominus, vel amici vsurarij qui bestiæ possunt dici à vastando, habẽt pecuniam: vermes verò habent corpus, & quilibet horum non daret partem suam pro duabus aliis partibus. ¶Septimò valet ad idẽ, si cogitet vsurarius quod pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis æternæ. Quis enim potius non eligat pecunia aliqua comparare sibi vitam æternam, quàm hæredibus suis mortem æternam? ¶Octauò valet ad idem, si vsurarius cogitet in compassionẽ & duritiam quæ post mortem suam futura est in eius filiis erga eum. Vix enim semel in anno memores erunt ipsius vt eius anniuersarium faciant. In semetipso autem potest respicere quàm parũ boni pro suis fecerit. Et sic sibi fieri non dubitet: vel multo minus, quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, vt ait Dominus.

De peccato rapinæ, vbi primò ponuntur sex quæ deberent homines cohibere à rapina.

CAPVT II.

POST peccatum vsuræ dicendum est de peccato rapinæ. Sex verò sunt quæ deberent homines cohibere à peccato isto. ¶Primũ est magnitudo ipsius. Secundũ est, macula huius peccati. Tertiũ est, rusticitas vel vilitas quę in peccato isto est. Quartũ est, magnũ dãnũ spirituale, quod raptor incurrit. Quintũ est, parua vtilitas quę inde sequitur. Sextũ est, pœna raptorum quæ in sacra scriptura inuenitur.

¶De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapina.

DVodecim verò sunt quæ valere possunt ad ostendendam magnitudinem huius peccati. ¶Primum est, quod peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ vel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentũ, ostendit Sapiens, dicens, Primum fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde vt communi vtilitati seruiatur. ¶Secundum est hoc, quod Exod. 20. videtur lex amplius prohibere istud peccatum, quàm alia peccata. Postquam enim prohibuit actum rapinæ cum actu homicidij & ceteris malis actibus, iterum prohibet voluntatem rapiendi, dicens: Non concupisces domum & ce. ¶Tertium est hoc, quod adeò est odiosa rapina Deo. Vnde Esaiæ 41. Ego Dominus amans iudicium, & odio habens rapinam. Etiam in holocaustum quod erat dignior species sacrificij, habebat Dominus odio rapinam. ¶Quartò etiã est exosa rapina sanctis hominibus, adeò vt ipsum mundum eis exosum reddat. Vnde Ecclesiast. quarto. Verti me ad alia quæ sub sole geruntur, & vidi calumnias pauperum, & lacrymas innocentum, & consolatorem neminem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quã viuentes, & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Ad idem pertinet quod legitur Habacuc primo: Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te, vim patiens, & non saluabis? Et subiungit: Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? ¶Quintum est quod rapina inter Christianos non solùm rapina est, immo proditio, & quia omnes Christiani fratres sunt. Deprædari enim fratrem suum innocentẽ non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiam propter hoc, quia qui deprædatur subditum alicuius, deprædatur ipsum dominum. Vnde qui fidelem deprædatur, Deum deprædatur Dominum suum. Vnde proditor est, cùm dominum suum deprædatur absque eius culpa. ¶Sextum est hoc, quòd raptor homicida est. Vnde Ecclesiast. trigesimo quarto. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quum raptor vitã suam pauperi auferat, quasi quodammodo mortem ei infert. Auferre enim vitam & inferre mortem conuertibilia sunt. ¶ Septimum est hoc, quod raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter enim peius est peccare apertè, quàm peccare occultè. Sicut adulterari apertè peius est quàm occultè. Peius igitur est iniuriari alicui apertè, vt faciunt raptores, quàm occultè, vt faciunt fures. ¶Octauũ est hoc, quod peiores sunt raptores quàm vsurarii. Cuius signũ est hoc, ꝙ pauperes homines vt euadãt raptorũ manus ponant se in manus vsurariorum, qui tamen valde mali sunt:

vt ostensum est suprà. ¶ Nonum est hoc, quod peccatum rapinæ multum assimilat hominem diabolo. Diabolus enim fuit raptor primus. Voluit enim altitudiné Dei rapere. Vnde Propheta in persona eius. Ero similis Altissimo. Et adhuc incessanter laborat, vt bona nostra rapiat. Nec solùm assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imò etiam torquendo homines vt bona eorum extorqueat ab eis.

¶ Quòd raptores peiores sunt diabolo.

DEcimum est, quòd raptores in tribus peiores sunt diabolo. ¶ Primò in hoc, quòd diabolus eos deprædatur, & torquet qui mala agunt: sed raptores deprædantur & torquent qui à malo recedunt. Vnde Esaiæ 59. Qui recessit à malo prædæ patuit. Et Prouerbiorum vigesimo nono: Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus poterit se iustificare comparatione raptorum in die iudicij. Poterit enim dicere, Ego solus illos in inferno afflixi qui te offenderunt: sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerunt qui non meruerunt. ¶ Secundò sunt peiores in hoc, quod diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, vt corporalem violentiam ei non inferat, quod raptores non faciunt. ¶ Tertiò sunt peiores in hoc, quod diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorum vocatur. Lucæ decimo quinto. sed raptores homines torquent in mundo, vbi homines deberent habere libertatem faciendi de se, & de suis secundum voluntatem suam. Vnde rectè possumus intelligere raptores vocatos angelos diaboli. Matthæi vigesimo quinto, vbi sic legitur: Ite maledicti & cet. qui paratus est diabolo & angelis eius. Missi videntur à diabolo & raptores ad faciendum talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. ¶ Vndecimum est, quod Spiritus sanctus in sacra scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores ecclesiæ leguntur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & commolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michææ tertio: Odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnes eorum desuper ossibus eorum. De secundo & tertio legitur Esaiæ tertio: Rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? De quarto, Ecclesiast. 13. Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes. De quinto, legitur Prouerbiorum 30. Generatio quæ pro dentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De sexto legitur Ezech. 19. Factus est leo, & didicit capere prædam, & homines deuorare. Et eiusdem 22. Sicut leo rugiens capiensque prædam, animam deuorauit inopis. ¶ Quod autem prædicta

dicta testimonia scripturæ de raptoribus vera sint, constat, quum à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligenda sint, non est adeò manifestum. Possumus tamen intelligere raptores talia facere pauperibus, cùm ea faciunt rebus eorum, quæ ad sustentationem vitæ eis sunt necessariæ. vnde qui excoriat vnum bouem qué habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eum. penè enim idem est pauperi acsi excoriaret eum. Vnde Dauid secundo Regum secundo: Quum Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouem vnam, dixit eum dignum morte. Secundum hunc modum etiam molit pauperem, qui frumentum eius ei necessarium molit. ¶ Aliter etiam possumus dicere, quòd raptor pauperem excoriat: quia aufert ei temporalia quæ defectum intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest viuere, sicut nec sine propria pelle: vnde & pelles vocantur, temporalia. Iob secundo: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua. Pellem inquam temporalium, pro pelle propriæ carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi, quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhæret corpori: immo amplius videntur adhærere cordi, quàm ipsa anima corpori. Quum enim pauperes ad mortem infirmantur, potius permittunt animam à corpore recedere quàm à se separarent, dando medicis vel aliter expendendo illud modicum quod habent. Ex hac verò adhęsione patere potest qualis sit dolor in eorum separatione. Carnem etiam & sanguinem auferunt raptores pauperibus, cùm auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprij corporis consumptione, & quæ etiam proprio corpori subtraxerunt, vbi in carnem & sanguinem conuersa essent. Immo etiam plus videtur raptor facere pauperi, quã si eum excoriaret. Ille enim qui eum excoriaret, non auferret ei nisi quod haberet pellem suam: sed raptor aufert ei etiã illud quod non habet, quia aufert illud quod vsurariorum est qui accommodauerunt. Aufert etiam illi raptor quod iam comedit & bibit. Expendit enim pauper & annonam & vinum antequam colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores commolere pauperes: quia inter spem euasionis; & metũ deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt. Notabiliter autem dicitur, facies pauperum commolitis. Præ paupertate enim faciunt facies eorum ad tantam maciem deuenire, quod videntur genæ eorum compressæ fuisse inter duas molas.

¶ *Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.*

DVodecimum faciẽs ad magnitudinem huius peccati est hoc, quod ipsi peiores sunt bestia quacunque. Vnus enim raptor totam vnam patriam deuorat: lupus verò interdum per annum v-

num non deuorat hominem vnum. Vnde sacra scriptura raptores comparat diuersis generibus bestiarum. Quandoque lupo. Vnde Sophoniæ tertio. Iudices eius lupi, vespere non relinquebant in mane, quandoque verò comparat eos leoni, vel vrso. ¶Vnde Prouerbiorum octauo. Leo rugiens & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶Secundò, deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, quod macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfectè ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas vestes quod diligentissimè cauent eis ab oleo, & ab aliis quorum maculæ remoueri non possunt, dicentes: Perdita esset vestis si caderet super eam aliquid tale: quantò iuuenis magis qui nondum rapuit deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se: Perditus sum, si incepero rapere. Nunquam enim de cętero restituam. Tertiò, deberet raptores cohibere hoc, quod magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia versificator, Est dare lætitiæ vox verbum nobile, verbum mellifluum, dantis gloria, dantis honor. Et valde assimilat hominem Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quidquid fecit. Et ad dandum, alia fecit vt haberet quæ daret, alia verò vt haberet quibus daret. Si autem dare hominem nobilem reddit, auferre reddit eum rusticum & vilem. ¶ Quartò, deberet raptores cohibere magnum damnum spirituale quod incurrunt, quando aliquid terrenum rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrum in arca, damnum in conscientia, tollit vestem & perdit fidem, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrum habet in arca quam cum lucro relicturus est: sed damnum habet in conscientia quam cum damno delaturus est. Fidem perdit quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: vnde proditor est. Iustitiam etiam perdit: vnde non habebit eam in auxilium in die iudicij, sed potius erit contra eum. ¶Quintò, deberet cohibere raptores hoc, quod paruam vtilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus enim, eis parum valet, quia citò transit. vnde Ecclesiastic. quadragesimo. Substantiæ impiorum quasi fluuius siccabũtur. Et sumitur ibi fluuius pro torrente, qui à pluuijs congregatur. Quo ad animam verò nullam habent vtilitatem, quia non possunt inde facere eleemosynam vel oblationem. Vnde Ecclesiastici tricesimoquarto: Qui offert sacrificia ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in cõspectu patris. Cùm substantia pauperum vita sit eorum, qui eam offert Domino, quasi vitam vel sanguinem pauperum qui sunt filij Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis vocatur sanguis. Ieremiæ secundo, In aliis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alæ vocantur extremitates pretiosorum palliorum: in quibus alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum fiunt.

Cum

Cum his alis non de facili volat quis in cælum.

¶ *Quod Dominus multum puniturus est raptores.*

SExtò deberet cohibere homines à rapina, magna punitio quã sumpturus est Deus de raptoribus. ¶ Quatuor verò sunt per quæ potest ostendi quòd Dominus multum puniturus est raptores. ¶ Primum est hoc, quòd ipse ita districte iudicat eos qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pauperibus sua tradunt, quid faciet de his qui sua eis auferunt? Vnde dicit gloss. super Luc. 16. Non reprehenditur diues quòd aliena rapuerit, sed quòd sua non erogauerit, quid ergo erit ei qui aliena rapit? Ad idem valet quod legitur Matthæi 25. Tunc dicet rex his qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare &c. Raptoribus verò dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debebam manducare. Ori meo subtraxistis quod canibus & auibus vestris dedistis. Raptores enim ori Dei subtrahunt à pauperibus quod in ore porcorum, id est voluptuosorum hominum, vel in ore canum, scilicet detractorum ponunt. Ad literam, etiam aues & canes pascuntur de rapinis pauperum. Et etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os verò diaboli est os impij. Cum enim impius seruus sit diaboli os & cætera quæ habet diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere: Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: imò quod plus est, sanguinem meũ in pauperibus bibistis, quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiam Dominus eis dicere: Hospes eram, & non collegistis me, imò quod plus est, domum in quam colligi debebam combusistis. Et iterum: Nudus fui, & non me cooperuistis. Imò quod plus est, in pauperibus me excoriastis: & vnde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum vestibus caudatis terram operiunt, pro quibus viri earum Deum in pauperibus nudauerunt: & quandoque trahunt in cauda sua totam substantiam vnius pauperis hominis. Et iterum: Infirmus fui, & non me visitastis: sed super dolorem vulnerum meorum addidistis, & quasi vulnere super vulnus me concidistis. In carcere fui, ibi me cruciastis, & quasi iterum me crucifixistis. ¶ Secundò potest perpendi, quòd Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecationes & maledictiones quas faciunt eis viduæ & pupilli quos ipsi spoliant. Dicit enim scriptura quòd tales imprecationes à Domino exaudiuntur. Vnde Ecclesiastici tricesimoquinto: Non despiciet Dominus preces pupilli, nec viduam si effundat loquelam gemitus. Nónne lacrymæ viduæ

viduę ad maxillam descendunt,& exclamatio eius super deducentem eas? id est super eum qui facit eam lacrymari. Et subiungitur A maxilla eius ascendunt vsque ad cælum , & Dominus exauditor non delectabitur in illis. Minus dicit,& plus significat, dum dicit, Non delectabitur: quasi diceret , grauissimè irascetur in eis . Videntur lacrymæ viduæ tantùm ad maxillam descendere: sed in veritate ascendunt ad cælum vsque ad conspectum Dei, quantum ad virtutem. Ad idem valet parabola quam Dominus ponit Lucæ decimo octauo. de iudice iniquo, qui Deum non timebat, nec hominem reuerebatur , qui nolebat per multum tempus vindicare viduam quandam de aduersario eius , sed potius dixit intra se : Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam. Et subiungit Dominus: Videte quid iudex iniquitatis dicat , Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte,& patientiam habebit in illis ? Multum timendum est raptoribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum non exaudiuntur. Vnde Esaiæ 1. Quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam vos . Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt . Orationes etiam bonorum pro eis factæ , sæpe non exaudiuntur : quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & viduarum , quæ lacrymæ violentæ sunt in precibus. Sicut dicit Augustinus super illud , Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt & frequẽtiores preces pauperum contra raptores , quàm sint preces bonorum pro eis factæ. Vnde multum timendum est raptoribus ne exaudiantur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam caussam habent. Ad contrarietatem istarum precum videtur pertinere quod legitur. Ecclesiastici trigesimoquarto. Vnus orans,& alius maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus ? Imò vnus orans & multi maledicentes: vnde timendum est, ne vocem maledicentium Dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus , vt à rapinis cessent , & oppressis subueniant prout iuste poterũt , & tunc Dominum propitium habebunt. Vnde Esaiæ primo. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam,& venite,& arguite me, dicit Dominus: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.
¶Tertiò potest ostendi , quòd grauiter puniturus sit Deus raptores per amorem quem habet cælestis iudex ad pauperes qui spoliantur. Amor verò cælestis iudicis ad pauperes tantus est quòd sibi fieri reputat quod eis fit . Vnde Matthæi vigesimo quinto: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Propter hoc etiam venit in carnem . Vnde Psalm. Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. Et Esaiæ 61.

Euan-

Euangelizare pauperibus misit me. In primo etiam verbo nouæ legis regnum suum eis communicauit, dicens: Beati pauperes spiritu &c. vnde verisimile est, quod districtè iudicet oppressores eorum. Ideo dicitur in Psalm. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. & Prouerbio. 23. Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit cōtra te caussam illorum. Et Prouerb. 22. Non facies violentiam pauperi, quia pauper est: nec conteres egenum in porta, quia Dominus iudicabit caussam eius, & cōfiget eos qui confixerunt animam eius. ¶ Quartò potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc quod pauperes quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erunt. vnde Iob 36. Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna constātia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum: vt legitur Sapient. 5.

¶ Quòd raptores etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.

PRima verò pœna raptorum in mundo isto, paupertas est. vnde Prouerbiorū vndecimo: Alij diuidūt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Possunt etiam assignari quinque caussæ huius paupertatis. ¶ Prima est hæc, quòd raptores relicto Deo & contempto, qui est fons & abundantia omnium bonorum, de indigentiis pauperum repleri volunt. Vnde Dominus per Prophetam: Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ. Adeò milites deberent sperare ea quæ sibi necessaria sunt, & ei seruire, non laboribus pauperum inhiare. De paupertate enim non colligitur, abundantia. ¶ Secunda caussa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferunt aliis, ita & alij auferent eis. Vnde Esaiæ 33. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Et Habacuc secundo: Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui relicti fuerunt de populis. ¶ Tertia caussa est hęc, quòd oportet eos multas expensas facere. Abyssus enim rapinarum abyssum inuocat expensarū. ¶ Quarta caussa est hæc, quod Dominus non dat libenter eis qui sibi auferunt in pauperibus. Vnde plus amittunt quod Dei liberalitas eis datura erat, quàm sit illud quod pauperibus auferunt. Et facilius ad diuitias peruenirent Dei liberalitati seruiendo, quàm contra Dei voluntatem Dei bona rapiendo. Mira insania: volunt raptores bona eius qui liberalissimus est, per violentiā habere. Cum auaris hominibus hoc soleat fieri, & non illis qui sua libenter largiuntur. ¶ Quinta caussa est hæc, quòd creturæ in locis sibi à Deo deputatis conseruantur & quiescunt. In locis verò vbi violenter ponuntur, non quiescunt, vt ponderosa quæ in infimis

locis quiescunt, leuia in supremis. Si autem in aliis locis violenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitiis. vnde quidā: Non habet euentus sordida præda bonos. ¶ Secunda raptorum pœna, est sterilitas: quum enim raptores contra Deum acquirere velint quæ possideant, Dominus negat eis vel successoribus eorū qui possideant. Non enim dat eis hæredes. Vnde Ecclesiastic. 40. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos. & Sapient. quarto: Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt. ¶ Tertia pœna raptorum est acceleratio mortis eorum. vnde Dauid: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos & cetera. Et Prouerbiorum tertio. Impij de terra perdentur, & qui iniqua agunt auferentur ex ea. ¶ Quarta pœna est, quòd frequenter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ieremiæ 22. Væ qui ædificat domum suam in iniustitia. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Propterea hæc dicit Dominus: Non plangent eum, Vę frater & vę soror: & non concrepabunt ei, Væ Domine, & væ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. De hoc verò quod spiritus eius rapiatur à dæmonibus, dicit Gregorius: Qui mihi visibiliter rapit, subitò vrgente exitu inuisibiliter rapietur. Et Ecclesiastic. 16. Non effugiet rapinam peccator. ¶ Quinta & sexta pœnæ sunt, quod filij eorum mendici fiunt, & gladio moriuntur. vnde Naum 2. Leo cepit sufficiēter catulis suis, & necauit leenis suis, & impleuit præda speluncas suas. Et subditur: Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam vsque ad summum quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædam tuam. Et Iob 27. Hæc est pars impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabuntur pane. In futuro verò pœna raptorū erit, quòd rapinæ eorum collis eorum imponentur: & sic coram toto mundo ducentur, deinde verò suspēdentur. Raptores simili pœna vel maiori debent puniri quàm latrones: sed nō est qui audeat hoc facere: sed cælestis rex qui non timet eos, hoc faciet. vnde Thren. 1. Iniquitates meæ circumuolutæ sunt & impositæ collo meo. Iniquitates possunt intelligi res iniquè acquisitæ. Amos quarto. Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, id est, in perticis, ad modum eorum qui suspenduntur. Rapinæ etiam se habebunt ad raptores, vt molæ asinariæ collo eorum suspensæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prouer. 21. Rapinæ impiorum detrahent eos. Hę sunt pœnæ raptorum quas debent expectare, certi omnino quòd venient super eos nisi pœnituerint. Iurauit enim Dominus se non traditurū

obli-

obliuioni rapinas eorum. Vnde Amos 8. Audite hoc qui conteritis pauperem. Et ſubiungitur: Iurauit Dominus in ſuperbiā Iacob: ſi oblitus fuero vſque ad finem opera eorum.

De iniuſtis talliis, & peccati huius magnitudine.

CAPVT III.

TERTIO loco inter ſpecies auaritiæ dicendum eſt de peccato iniuſtarum talliarum. A quo peccato tria deberent cohibere homines, ſcilicet peccati magnitudo, & vilitas quæ eſt in faciendo tallias, & damnum quod prouenit inde eis, qui eas faciunt. ¶ Magnitudo verò huius peccati ex hoc poteſt oſtendi, quod præter peccatum rapinæ eſt ibi peccatum proditionis. Eſt etiam ibi ingratitudo & contemptus Dei, & angelorum. Quod proditio ſit ibi, poteſt oſtēdi multipliciter. ¶ Primò ſic, Si aliquis paterfamilias filium ſuum tranſiturum per aliquam viam periculoſam, bonæ fidei alicuius commendaret, & certam ſummam pecuniæ pro hoc ei aſsignaret: ſi ille vltra ſummam illam filio eius aliquid auferret, proditor eſſet. Et diceret paterfamilias: Ego commendaueram filiū meum bonę fidei illius, & ipſe ſpoliauit eum. Sed conſtat quod Deus filios ſuos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit eis de quibus deberent eſſe contenti. vnde Luc. 3. quum quęrerent milites à Ioanne Baptiſta quid facerent. Reſpondit Ioannes: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & cōtenti eſtote ſtipendiis veſtris. Prohibentur eis primò duo peccata per quæ ſolent potentes pecuniam à pauperibus extorquere, ſcilicet comminatio & calumnia. Comminatio, vbi dicitur. Neminem concutiatis: calumnia verò in ſequenti verbo. Deinde verò oſtenditur eis quod ſtipendiis ſuis debent eſſe contenti. Vnde ſi vltra ſtipendia ſua accipiunt, ſunt proditores. ¶ Spoliant enim filios Dei bonæ fidei eorum commendatos: niſi faciant hoc in illis caſibus in quibus eis licet. ¶ Secundò oſtenditur idem ſic. Conſtat quod tantam fidem debet dominus ſubdito, quantam ſubditus domino. Sed ſi ſubditus caperet dominum, vel alio modo, malefaceret, & proditor eſſet. Igitur ſi dominus ſubditum capiat, vel aliud malum ei faciat, proditor eſt: niſi ille culpam commiſerit quæ hoc requirat: nec minus indecens eſt, ſi dominus abſque culpa ſubditum capiat, quàm ſi ſubditus dominum caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui qui non eſſet meus ſubditus male facerem, bene ſcio quod peccarem: ſed ſi ſubdito meo

male

male facio, tunc non credo me peccare vel tantum peccare. Quibus dici potest, quod secundum hoc dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, quod sibi subditis loco retributionis afflictionem & pœnam tribuit, & illis qui melius sibi seruiunt plura mala facit: præterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in ciues, quàm in extraneos? quis nesciat crimen proditionis esse cum amicis inimicitias exercere? Subditi verò secundum Sapientem sunt humiles amici. Præterea, cùm certum sit quòd miles iste fidem debebat pauperi homini antequam faceret sibi homagium tanquam fratri suo Christiano, nec pauper illum à fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: imò vinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles immunis est à crimine proditionis quum malum facit ei, nisi ei prius significet quod non vult ei fidem illam seruare, & quod nō vult eum de cetero tanquam subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse verò ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo: in hoc similis militibus qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini susceptа, caput eius percutiebant. In arundine significatur terrena potestas, quam milites à Deo acceperunt: & deinde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contemptus etiam Dei & angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius seculi: tamē ipse noluit eos esse absque custodibus cęlestibus, imò vnusquisque homo habet vnum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam angelo Deum contemnit, cuius nuntium non reueretur.

¶De sex malis quæ proueniunt alicui eò quod tallias faciat.

SEcundo deberet cohibere milites à talliis multiplex damnum quod inde prouenit eis. ¶Primū autem damnum quod ipsi incurrunt est, quod Dominus videns eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis non vult eis ea augere. Scit enim quòd qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundū quod legitur Lucæ decimo sexto. Vnde frequenter videmus milites qui tallias faciunt, pauperes: illos autem qui non faciunt, diuites. ¶ Secundum damnum est, quòd subditi eorum fugiunt eos: & fit iusto Dei iudicio, vt qui plus voluerant habere quàm deberent, non habeant etiam quod deberent habere. Vnde legitur tertio Regum 12. quod Roboam filius Salomonis volens aggrauare iugum filiorum Israël, dominium decem tribuum amisit. ¶Tertium damnum est, cælestis regni amissio. Sicut enim Dominus

dictu-

dicturus est illi qui fidelis est in temporalibus istis: Euge serue bone & cetera. Ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Væ tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te cõstituam: intra in carcerem Domini tui, qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cùm receperunt aliquid terrenum, non curant de Deo, quasi nihil vltrà essent recepturi: & quia plùs habent de terra quàm alij, ideo omnino non curant de cælo. ¶ Quartum damnum est, quod durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo qui præest illis. Vnde non credant Deũ misericorditer acturum cum eis, cùm ipsi non habeant se misericorditer, nec etiam iustè cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapient. 6. Citò apparebit vobis regibus, quoniã iudicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autẽ potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillũ & magnum ipse fecit, & ęqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat curatio. ¶ Quintum damnum est, quod interdum aliquis tyrannus potentior eos opprimit, sicut ipsi minus potentes opprimunt. Vnde in Psalm. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum &c. Per dentes eorum & molas leonum, intelligitur potestas deuorandi pauperes & conterendi, quam Dominus interdum aufert. ¶ Sextum damnum est, quod odio habentur ad modum luporum. Ideo lupus odio habetur, & ab hominibus, & à ceteris animalibus: quia non viuit nisi ex eis quæ aufert. Eadem ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, quod lupi rapinas non exercent contra lupos, sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines cõtra eos qui sunt eiusdem speciei rapinas exercent.

¶ *De vilitate huius peccati.*

TErtiò deberet cohibere milites à talliis vilitas quæ est in faciendo eas. ¶ Sicut enim gloriosum est dare, sic vile est quęrere. Et tantò vilius videtur esse genus quærendi, quãtò vilior & inferior est persona à qua quæritur, & nobilior persona quæ quærit. Vnde vilitas ista quęrendi, repressiuum quoddam deberet esse militibus ne vltra vires expenderent. Plus enim ignominiæ est in quærendo si ipsi scirent intelligere, quàm sit honoris in expendendo indiscretè. Sed dicet aliquis miles. Oportet nos viuere, & viuere non possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui respon-

deo, quòd in valde periculoso statu sunt. Similes enim sunt illi qui in carcere esset, cui non apponerentur nisi toxicata, & sic cogitaret in mente sua. Non possum viuere nisi comedam: & si comedo, mortem meam comedo. In magno animi dolore deberent esse qui in tali statu se vident, & totam vitam istam deberent contemnere.

De fraudibus negotiatorum.
CAPVT IIII.

QVARTO loco inter species auaritiæ dicendum est de fraudibus negotiatorum. Et notandum est quòd negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus vt nulla terra in omnibus sufficiat: vt cùm alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuentio autem ista mediante negotiatione fit. Sed malitia hominũ adeo impleuit fraudibus negotiationẽ, quòd multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus vel vsurarijs. Vnde hodie impletum est quod legitur Apocalypsis 13. de bestia quam vidit Ioannes: Et faciet, inquit, ne quis possit vendere aut emere, nisi qui habuerit characterem aut nomen bestiæ, & numerum nominis eius. Bestia quæ dicitur à vastando, est diabolus, cuius character siue imago est falsitas vel fraus. ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioannis 8. Ipse est mendax & pater eius. Absque ista imagine confitentur multi mercatores quod non possunt emere vel vendere. Et tamen legitur in Apoc. 13. quòd qui acceperit characterem in fronte sua vel in manu sua, hic bibet de vino iræ Dei.

¶De octo malis abundantibus in mercatoribus.

OCto verò sunt mala quæ abundant in mercatoribus. ¶ Primum malũ est, vendere quanto carius possunt, & emere quanto vilius possunt. Istud malum excludit Deũ à negotiatoribus, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullum habet respectum ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere impendit diuitijs, quod indubitanter idololatria est, sicut ostensum est prius. ¶ Secundò abundant mendacia in mercatoribus in quibus non est parua culpa. Vnde legitur Ecclesiastic. 20. quòd potior est fur quàm assiduitas viri mendacis. ¶ Tertiò abundant ibi periuria, in quibus similiter non parua culpa est, quum sint contra illud decalogi. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Præterea cùm tanta culpa sit hominem in falsum testimonium adducere: quanta culpa credenda est, quum aliquis vult ad testificandum falsum adducere?

ducere? quod fit in periurio. Per Deum enim iurare, est eum in testem adducere. ¶ Quartò verò abundant in mercatoribus furta, quæ furta fiunt præcipue per fraudes quas faciunt circa stateras & pondera & mensuras.

¶ De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damno proueniente ex isto peccato.

IN talibus verò tripliciter est fraus. Vno modo quum quis habet diuersa pondera vel diuersas mensuras, & vendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secundo modo cùm quis habet iustam mensuram, & iustum pondus, sed tamen male mensurat vel ponderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implent spuma. Tertio modo cùm quis procurat quòd res quam ad pondus vendere debet ponderosior sit, vt faciunt illi qui lanam madefaciunt. Duo verò sunt quæ deberēt homines cohibere à fraude quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnū quod prouenit. Magnitudo verò huius peccati tripliciter potest ostendi. Primò ex hoc quòd peccatum istud Dei abominatio vocatur. Prouerbior.11. vbi sic legitur: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius. Non vocamus abominationem illud quod displicet alicui, sed quod valde displicet. Secundò potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quod per mensuras, & pondera, & stateras deberent ea quæ iniqua sunt & iniusta ad iustitiam & æquitatem reduci. Vnde sunt quasi instrumenta iustitiæ & æquitatis: ideo magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiò potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quod mēsuræ & pondera pertinere solent ad Dominum terræ, vnde falsitas talium in contumeliam Domini quodammodo redundat. Ideo dicitur Leuitic.19. Ego Dominus Deus vester, nolite facere aliquid iniquum in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mensura. Statera iusta, & æqua sint pōdera: iustus modius, æquusque sextarius. Ego Dominus Deus vester. Ideo cùm loqueretur de mensuris & ponderibus, bis se Dominum dixit, vt timeant in eis fraudem facere, cùm scirent se habere Dominum quem nulla fraus posset latere. Damnum verò proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale & spirituale. De temporali habetur Deuterono.25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram quam Dominus Deus meus dederit tibi. Abominabitur enim Dominus eum qui fecerit hæc. Et Mich.6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa? Et subditur pœna eius qui talia facit: Tu seminabis, & non metes:

& calcabis oliuam, & non vngeris oleo &c. Spirituale verò damnum est quod tangitur Michææ 6. Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensæ diuinæ acquiritur, cùm scriptum est in libro Sapientiæ 11. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Vnde cùm in statera peccent tales, in statera beati Michaëlis punientur, vt mala eorum in ea magni sint ponderis, bona verò nullius. ¶ Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est vendere ad terminum, quod est species vsuræ palliatæ, vt dictum est prius. ¶ Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud vendere: sicut accidit in scriptoribus qui bonam literam ostendunt, & prauam deinde scribunt. ¶ Septimum malum est, verum celare: ¶ Octauum malum est, tenebrosa loca eligere: vel aliter procurare vt res venalis appareat alterius modi quàm sit. Sicut accidit in mercatoribus qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos vendere: in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde meritò dicet de eis Dominus: Proijcite eos in tenebras exteriores. Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se velle malè agere: quia qui male agit, odit lucem. Ioannis tertio.

De acceptione munerum.

CAPVT V.

QVINTO loco inter species auaritiæ dicendum est de acceptione munerũ. ¶ Et primò ostendemus quàm periculosa sit munerum acceptio. Deinde agemus de his quæ reprehensibilia sunt circa acceptores munerum. Quàm periculosa verò sit munerum acceptio, satis apparebit si ostendantur mala quæ faciunt munera acceptoribus suis.

¶ De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.

PRimum malum est, quòd excæcant eum. ¶ Secundum malum est, quòd eum mutum reddunt. De his duobus legitur Ecclesiastici 20. Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem. De excæcatione etiam legitur in Exod. 33. Non accipies munera quæ excæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum. Deuterono. 16. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum à quo debet excæcari? Ad hoc verò quòd munera hominem mutũ reddunt, pertinet quod dicit Gregorius:

Non potest cõstanter argui à quo accipitur. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magisterij inclinaret. Ad idem pertinet quod legitur Esa. 56. Canes muti non valentes latrare. Interdum prælatus aliquis venit ad aliquem sacerdotem cum tanto latratu quòd videtur quòd velit eum deuorare. ¶ Sed ille proijcit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit enim de vna marca argenti, ita quòd aufert ei loquelam. ¶ Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esaiæ 1. Principes tui infideles, socij furum. ¶ Et subiungitur causa: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Et licet aliqui per munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secundum Hieronymum, sicut matrona non est casta quæ cùm rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiens à corruptione immunis iudicatur.
¶ Quartum malum est, quòd munera accipientem in seruitutem redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Et loquitur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit quòd si ab eis sumptus reciperet, iam sub eorũ potestate esset. Vnde quidam sapiens cum pro libertate reipublicę stetisset in causa contra quendam diuitẽ, cuius expensis diu edoctus fuerat, & super ingratitudine à diuite illo in causam vocatus fuisset. Reges enim Romanorum ingratos puniebant. dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil causa odij feci: sed pro libertate reipublicæ & honestate meæ personæ, imò etiam & tuæ steti. Nũc verò hoc video quòd nihil periculosius est acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant seruitutem. ¶ Quintũ malum est, quòd manum suscipientis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. Ephraim cœpit abire post sordes. Homo cupidus cuius cor aurum affectat, videtur post aurum abire, iuxta illud Ecclesiast. 31. Beatus vir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt. Sed secundum iudiciũ viri spiritualis vadit post sordes, & affectat in manibus recipere illud à quo deberet eas excutere si iam illud teneret. Ab eis enim quæ inquinant solent homines manus excutere. ¶ Sextum malũ est, quòd munera maledictionem inducunt super acceptores suos. Vnde Deuter. 27. Maledictus qui munera accipit vt percutiat animam innocentis. Esa. 5. Væ qui iustificatis impium pro muneribus. Cupidus quando munus recipit, credit se benedictionem recipere. Vnde munus vocatur benedictio 4. Regum 5. Vbi dicit Naaman Eliseo, Obsecro vt accipias benedictionem à seruo tuo. Sed latet ibi maledictio quam Giezi sensit, cùm lepra Naamam ei adhæsit. ¶ Septimũ malum est, quòd munera impediunt acceptores suos à melioribus donis. Væ illis qui ideo cælestia accipere non possunt, quia manus eorum terram

impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere &c. iste in excelsis habitabit. ¶Octauum est, quod munera acceptores suos obligant non tantùm ad seruitutem, sed etiam ad mortem. Vnde Prou. 15. Qui odit munera, viuet. Vbi per oppositum innuitur, quod qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Eccle. 10. Hic venalem animam suã habet. Et loquitur de amatore pecuniæ. ¶Nonò, inclinant munera acceptores suos ad omnem iniquitatem. Vnde in Psalm. In quorum manibus iniquitates sunt. Et subditur caussa: Dextera eorũ repleta est muneribus. ¶Decimò, igne infernali eos comburẽt. Vnde Iob 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum qui libenter munera accipiunt. Quis nisi insanus, ea amet quæ amatoribus suis tot & tanta mala faciunt?

¶De quinque in quibus possunt reprehendi acceptores munerum.

SEquitur de his quæ possunt esse reprehensibilia circa acceptores munerum. Quæ sunt quinque. ¶Primum est, quando aliquis qui non indiget recipit quod pauperibus dari deberet. Vnde Hieronymus ad Damasum Papam: Clerici qui de bonis & opibus parentum sustentari possunt, si quod pauperum est sibi accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt. Idem in quadam epistola: O monache, si eges & accipis, potius das quàm accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum spiritualia quæ acceptis meliora sunt. Deinde subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia distribuenda pauperibus tibi vsurpas. Item Prosper in libro de Vita contemplatiua: Habentes vnde sustentantur, non sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat accipiunt. ¶Secundò reprehensibile est in acceptoribus munerum, quando illi qui dant tenentur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hieronymus. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiũt, similes sunt illis qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt & deuorant. Sicut enim sic deuorati nulli vsui sunt apti: ita nec obligatio talium vlli vsui, vllíve religioni apta est. Hoc vitio laborant quidam religiosi nostri temporis exterius prætendentes sanctitatem, interius verò pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarum, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios vsus conuertere volunt. Qui signati sunt per Gedeonem, qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit vt faceret inde sacerdotales vestes. Et factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Vt legitur Iudicum octauo. ¶Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reseruauit, volens immolare Domino, propter quod abiecit

cit eum Dominus ne esset rex. vt legitur 1. Regum 15. Isti etiam similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: vt legitur Iosue 7. Vnde Hieronymus. Diligenter discutiendum est & cauendum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticinium comedunt, & à bestia captum. ¶ Tertio reprehensibile est in acceptoribus munerum, cùm habent impios ministros, qui procurant quocunque modo possunt vt ipsi à subditis aliquid extorqueant, quod est valde magnum peccatum, quos suggillamus hoc exemplo, Quidam clericus cùm ad aleam omnia quæ habere potuisset præter quinque solidos perdidisset: incœpit Deum blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini qui eum doceret quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum supra omnem peccatorum volueris offendere, fias quæstor palatij episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam de qua legitur 1. Regum 2. Veniebat puer sacerdotis cùm coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Quidam prælati ecclesiæ ad modum dæmonum habent fuscinulas suas, quibus subditos spoliant. Isti etiam significati sunt per ostiola per quæ sacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: vt legitur Danielis 14. Isti etiam similes sunt mergulis illis quos vidit beatus Martinus in quodam flumine qui assiduè capturæ piscium intendebant. Et ait, Forma ista dæmonum est. Et præcepit eos auolare. Isti sunt velut aucupes. Vnde Amos 3. Nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe? Laqueus terræ est prælatus malus. vnde Oseæ 5. dicitur ad prælatos: Vobiscum iudicium est: quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super montem Thabor. Isti etiam canes sunt, de quibus dicitur in Psalm. Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt. Dispergentur ministri episcoporum per eorum diœceses. Si non dant eis sacerdotes, accusant illos: iuxta illud Michææ 3. Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium. Asserunt enim rectum esse & iustum, quòd ab officio & beneficio suspendantur. De ijs legitur Ierem. 5. Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. ¶ Quartò reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando ipsi accipiunt munera pro causa pro qua non deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiunt vel vt iustitiam deserant, vel vt iustitiam faciant, quam gratis deberent facere. Vtrunque enim peccatum est. Sicut enim iniquus esset qui cappam meã mihi

venderet:ita iniquus est qui iustitiã quam debet facere ex officio non vult facere nisi sibi aliquid detur. Ad quod referri potest illud Psalm. Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iustitiam venditam Dominus iudicabit, & pro ea venditorem damnabit: munera verò accipere, vt deseratur iustitia, quasi peccatum Iudæ est. Vnde super illud Matthæi 26. Exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet, dicit gloss. Multi hodie sunt qui factum Iudæ execrantur, & idem faciunt. Nam cùm pro munere falsum testimonium dicunt, Deum qui veritas est, vendunt. A simili, qui pro munere falsum iudicium faciunt, Deum qui iustitia est, vendunt. ¶ Quintò reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum. Sicut accidit in illis qui eleemosynas recipiunt, & tamen negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene volunt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psam. Surgite postquam sederitis &c. Panis doloris vocatur panis clericorum: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata eorum à quibus eis datus est panis ille. Ideo postquam sederunt ad mensam, surgere debent ad orandum pro eis. Sed ipsum panẽ doloris, faciunt panem risus & gaudij, iuxta illud Ecclesiast. 10. In risu faciunt panem epulantes, & vinum bibentes. Conuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita quòd epulantur bibentes, id est potum obliuioni non tradentes. Varijs enim vinis & exquisitis vtuntur. Et est alicubi verbum vsitatum, cùm videtur aliquis pinguis & rubicundus, vt de eo dicatur: Iste vt comedit, bibit: id est, potum in comestione obliuioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis delicatè comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernardus. Væ tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse quæ comedis, acsi tua tibi sufficere non viderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt quod mortem continet, cum Iob 6. scriptum sit: Aut gustare quis poterit quod gustatum affert mortem?

De delicijs clericorum quæ mortes septem continent.

NOtandum est quòd deliciæ clericorum mortem continent: nec vnicam mortem, imò septem mortes ibi possunt esse. ¶ Prima mors est peccatorum pro quibus dantur eleemosynæ quas clerici comedunt: iuxta illud Osee 4. Peccata populi mei comederunt. De ista morte loquitur beatus Bernardus in prædicta authoritate. ¶ Secunda mors est illorum peccatorum quæ habẽt sequi ex delicijs: vt est luxuria, & alia vitia quæ ex vitio gulæ nascuntur: vt ostensum est in tractatu de gula. ¶ Tertia mors est, mors sanctorum qua comparata sunt bona ecclesiæ. Acquisiuit enim Christus ecclesiam sanguine suo & suorum. Vnde in recompen-

pensationem debent illi qui bona ecclesiastica comedunt glorificare Deum & sanctos. ¶ Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in delicijs: quia deliciæ mortis sunt occasio, vt prius ostensum est. ¶ Quinta mors est, mors pauperum: quia portione quam deberent habere in bonis ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio verò talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. vbi sic legitur: Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Sexta mors quę ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatum enim res venenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis vel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incurritur. Vnde Lucæ 20. Deuorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernardus. Venient, venient ante tribunal Christi: ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum vixere stipendijs, nec diluere peccata, quibus facti sunt cæci duces: & mediatores fraudulenti. Idē: Quid tibi insidiens deliciæ sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue mercaris iudicium, tam durè te obligas rationi? vniuersum siquidem vsque ad nouissimum quadrantem exegeris. ¶ Septimò comedunt mortem clerici qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorij qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione eleemosynarum: & verisimile est quòd Dominus multum offendatur, cùm animæ quæ igne cruciantur, in tanta amaritudine ei dicant: Domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerunt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & delicijs, & de nobis non curant.

¶ *De munerum diuersitate.*

TErtiò circa acceptionem munerum dicendum est de munerum diuersitate. Distinguuntur autem tres species munerum super illud Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit enim gloss. interli. super illud: Munere oris, munere manus, munere officij. Munus oris est laus vel preces carnales. Munus manus, est pecunia. Munus officij, est seruitium incredibile impensum. Super illud verò Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter. distinguuntur similiter tres species munerum, non omnino eædem cum prædictis. Dicit enim glossa interli. super illud fraudulenter: vel pro corporalis rei premio, vel pro laudis verbo, vel humani iudicij gratia. Gl. etiam dicit ibidem: Tribus modis fraus ista committitur, quia vel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cùm res quælibet exterior desideratur.

De Auaritia Aduocatorum.

CAP. VI.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendum est de auaritia aduocatorum. Et notandū quòd officium aduocationis secundū se non est malum. Vnde Augusti. Non licet iudici vendere iustum iudicium: sed licet aduocato vēdere iustum patrocinium, & iurisconsulto iustum cōsilium. Non peccat aduocatus vendendo iustū patrocinium. si non sit persona cui non sit prohibitum hoc officium: si debito modo procedat, & causa iniusta non sit vel desperata, & salarium recipiat iustum & moderatū. In moderamine verò debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborem aduocationis & qualitatem personæ aduocantis: scilicet ad facundiam, scientiam, & etiam ad consuetudinem regionis.

¶ *De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.*

OCTO tamen sunt quæ deberent homines retrahere ab officio aduocationis. ¶Primum est, venalitas quam nobilis animus naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens est venalitas in aduocatis. Primo, cum carè empti sint à Christo, nō deberent se alij vendere. Vnde Augustinus. Postquam intellexi me pretioso sanguine Christi redemptū, nolui me venalem exhibere. Secundo, quia venalitas habet vilitatem quandam: vnde pugiles & aliæ personæ quæ ad certamen venales se offerunt, viles reputantur. Aliud iudiciū est de illis qui pro iustitia certant. Meretricum etiam est venales esse. Et cū indecentia quæ in nobiliori parte est peior sit, venalitas quæ penes linguam attenditur, quæ est vnum de nobilioribus membris, & in quo magis displicet indecentia, peior videtur esse quantum ad hoc venalitate meretricum. Huic vilitati videtur attestari Apostolus 1. ad Corinth. 6. vbi dicit. Secularia iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandū. & Poëta: Si fortuna volet, fies de rhetore consul. Si volet hæc eadē, fies de cōsule rhetor. Rhetor ponitur ibi pro persona vili, cōsul pro nobili. ¶ Tertio indecēs est venalitas ista: quia decorū esset quòd talentū sciētiæ quod gratis acceperūt, gratis darent, precipuè quū prohibitū sit illud vēdere. Prouer. 23. Vbi dicitur: Noli vēdere sapientiā, & doctrinā, & intelligentiam. Assimilātur enim aduocati vsurarijs in hoc ꝙ sicut vsurarius talētū fortunę ꝙ gratis accepit nō vult tradere proximo, ita aduocatus talentū gratię ꝙ gratis accepit, non vult gratis proximo dare.

¶ *De XII. periculis aduocatorum.*

SEcundo deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculum quod est circa officium illud. Possumus verò

verò ad præsens numerare duodecim pericula quæ ibi possunt esse. ¶Primum periculum est, cum miserabilibus personis non subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire. vnde Esa.1. Subuenite oppresso &c. Et sicut medicus pauperi infirmo potēs subuenire, & non subueniens homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suam pauperi homini quum non conseruat eam, quum possit. vnde Symmachus papa: Non grandis differentia, vtrum mortem inferas, vel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc quum possit non excludit. ¶Secundum periculum est, quum scienter causam iniustam vel desperatam suscipit. ¶Tertium periculum est; quum in processu negotij causam esse iniustam cognoscit, & tamen adhuc eam defendit. ¶Quartum periculum est, quando aduocatus monens ad compositionem illum ex cuius parte est, quem scit causam iniustam habere, consulit ei vt partem suam aduersario relinquat, & partē accipiat: consulit enim ei alienum accipere. ¶Quintum periculum est, quum per infidelitatē, vel negligētiam, vel ignorantiam illius cadit à causa sua ille quem ipse tuetur: tenetur enim ei ad restitutionem. ¶Sextū periculum est, quando ille contra quem patrociniū præstat, propter pertinaciam illius rem suā amittit. Tenetur enim illi similiter ad restitutionem. vnde aliquando pro centū solidis quos habet de aduocatione, tenetur ad restitutionem centum marcarum vel mille. ¶Septimū periculum est, cùm accipitur immoderatum salarium, vel vnde non deberet accipi. ¶Octauum periculū est, quum incurritur odium illorum contra quos præstatur patrociniū. ¶Nonum periculum est, circa modū procedēdi in causa, quū scilicet per leges falsas, vel falsa instrumēta vel falsos testes, vel per mendacia proceditur: vel quū dicit cōuitia, vel proponit quæ non valent nisi ad dilationem causæ. ¶Decimum periculum est, simoniæ, quum aduocatus scientiam suam vēdere intendit. ¶Vndecimum periculum est, vanæ gloriæ, ex cuius amore multi timēt cadere, etiā à causa iniusta, nolētes inscij videri. Vnde per mendacia vel quocunq; alio modo volunt obtinere. ¶Duodecimum est, periculum infidelitatis. Infidelis enim est malus aduocatus erga Dominum, qui talentum naturæ ei commisit, quando de talento illo lucratur contemptibilia, cùm possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris si veniat ad nūdinas aliquas in quibus eodē pretio posset habere brunetam quo burellū, infidelis esset domino suo, si relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare videntur qui in sacra scriptura proficere possunt, & ad lucrum temporalium leges vel decreta discunt. Propter pericula quæ sunt in causis, dicit Apost.1.ad Corint.6. Omnino delictū est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non

magis

magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudē patimini? ¶Tertiò deberet cohibere homines ab aduocatione multiplex pœna qua Dominus malos aduocatos solet punire. Multos enim ante mortem mutos efficit. Cuidam etiam aduocato morięti visa est lingua celerius aura moueri, quasi diceret: Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandum, sicut arundo de facili vento agitatur. Alij visum est inferius labium moueri citius labiis crocodili. Aliis etiam exilit lingua extra os. Insipienter etiam solent agere mali aduocati circa mortem quando præcipuè sapientia opus esset. Vnde quidam quum adferretur ei Eucharistia, in extremis ait: Iudicetur prius vtrum rectum sit quod accipiam. Cui circunstantes dixerunt: Nos quidem rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille: Non est hoc rectum iudicium. Non enim quum sitis mihi pares, habetis me iustè iudicare. Et alius cùm in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistiæ, petiit dilationem: quam quum nollent amici eius dare propter mortem quam ei videbant imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortem verò balneantur aduocati in auro feruenti, vnde legitur in quadam tragædia Senecę, quòd visum est cuidam quod videret Neronem apud inferos balneantem, ministrosque circa eum aurum feruens infundentes. Et quum videret chorum aduocatorum ad se venientem: Huc inquit venale genus hominū aduocati amici mei accedite vt in hoc vase mecū balneemini: adhuc superest locus in eo quē vobis reseruami. ¶Quartò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cæteris videtur esse corruptū. Inuenitur enim quandoq; aliquis morbus incurabilis, ad quē curandū non inuenitur medicus, quia de salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeo inuenitur iniusta ad quam tuendam non inueniatur aduocatus. ¶Quintò deberet homines cohibere ab hoc officio, molestia quæ est in audiendo lites, Propter quam dicit Augustinus: Christum testem inuoco, quod mallem per singulos dies manibus aliquid operari, quàm tumultuosas causarum prolixitates pati. Et Ambros. in lib. de officiis: Dispendio litis carere non mediocre lucrum. Et Bernard. ad Eugenium papam: Lex domini silet in sacro palatio, leges perstrepunt seculares. Miror si plerunque dicere non cogaris: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed nō vt lex tua. ¶Sextò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia valde simile est actibus dæmonum. Vnde Augustinus: Nihil est similius actibus dæmonum, quàm litigare. ¶Septimò deberet homines cohibere ab hoc officio magnum damnum quod faciunt mali aduocati Deo & ecclesię ipsius. Plus enim nocet alicui quandoque vnus malus aduocatus, quàm possent ei nocere decem fures, vel etiam omnes raptores vnius patriæ. Aufert enim alicui abbatiam suam vel archiepiscopatum

patum suum, quod non possent facere omnes raptores vnius patriæ. Omnes etiam dæmones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quantum nocet vnus malus aduocatus, quum episcopatum vnum vel archiepiscopatum subdit dominio alicuius qui seruus est diaboli: per consequens enim ponitur episcopatus vel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. ¶ Mali aduocati hæreticis similes sunt, & quia sunt falsarij legum & decretorum, quæ sacra sunt secundum iudicium eorum, vnde falsarij sunt sacræ scripturæ, sicut & hæretici. Et quia suadent contraria iustitiæ, sicut hæretici contraria fidei. Duo necessaria sunt ad salutem, fides, & bona opera, & neutrum sine altero sufficit. Hæreticus homines errare facit in fide, aduocatus verò in opere. Alij peccatores, etsi mala agunt, non tamen dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet, vt alicui adiudicet quod eius non est. In hoc etiã est deterior hæretico: quia, hæreticus ignoranter peccat, putans credendum esse quod hominibus suadet: sed malus aduocatus suadet iudici vt agat quod scit non esse agendum. Mali etiam aduocati hostes sunt iustitiæ, veritatis & æquitatis, quorum tamen se amatores & defensores profitentur. Vnde hodie impletum est per eos quod legitur Esaiæ 59. Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longe stetit: corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudicium, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationem proxima erat. Oportet enim vt pro iustitia eatur Romam, vbi fortè iustitia etiam non inuenitur, sed solum iudices dabuntur. Corruit veritas in platea, quum aliquod crimen quod populo notum est, alicui prælato obijcitur: & tamen impedientibus hoc malis aduocatis, de illo non punitur. Aequitas verò ingredi non potest, quum correptio in aliquo claustro inchoatur, & opponentibus se aduocatis non perficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiæ: iuxta illud Psalm. Tota die cogitauit iustitiam lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum. Nouacula acuta dolum facit quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

¶ De fraude mali Aduocati.

AD modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolum facit, quãdo iustitiam strangulat cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimum iudicium quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiæ intelligunt? Mali etiam aduocati quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus enim in mundum venit vt pacem faceret. Vnde Apostolus ad Ephesios 2. Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum, ipsi verò discordiam

& litem amant & quærunt. vnde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus præ omnibus discordiam detestatur; quod potest haberi ex illo verbo Prouerbiorum sexto: Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Et est illud septimum, Seminare inter fratres discordiam. Aduocatus verò eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diabolum verò introducunt & custodiũt ibi. Si enim aliquis homo sanctus eligatur in abbatem vel episcopũ, tam citò aduocati se opponunt, nec Deum in sancto viro in ecclesiam intrare permittunt. Si verò electus sit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuuant eum. Mali etiam aduocati quasi præcipitatiua diaboli sunt, iuxta illud Psalmist. Dilexisti omnia verba præcipitationis lingua dolosa. O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: verba præcipitationis sunt verba aduocatorum. Admodum enim illius machinæ quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiam Dei. Quorum pœna innuitur quum subditur: Propterea Deus destruet te in finem &c. Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: vbi dicit: Præcipita Domine, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Solet præcipitium contra præcipitium fieri. sed secũdum hunc modum loquitur hic Dauid. Tunc præcipitium contra præcipitium efficitur, quando aduocati adinuicem corrixantur. Non videtur ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere præcipitia sua ad voluntatem suam. ¶ Aduocati etiam sunt sagittarij diaboli. Vnde Ieremiæ nono. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis. Nec solùm alijs, sed etiam sibiipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumunt. vnde Oseæ septimo: Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Alieni; id est; dæmones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Seneca: Cauillatio verborum multum temporis nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod videtur signatum Genes. 34. vbi Sichem adamauit Dinam, quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter verò Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini qui in alijs scientijs nequeunt proficere, consueuerunt decreta & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab hoc officio amor legis diuinæ & conditiones, scientiæ decretorum. De amore legis diuinæ dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psalm. Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebræ quæ quandoque sunt clausæ, quandoque apertæ, significant

sacram

sacram scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominum vtrum amant Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacræ scripturæ. Sacra verò scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham Gene.16. Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui me habet. Ancilla sacræ scripturæ est scientia decretorum, quæ sacram scripturam despectui habet propter fructum lucri quod ex ea consequitur. Et Genes. 21. Signata est oppressio quam facit scientia lucratiua sacræ scripturæ, per ludum quo opprimebat Ismaël Isaac. Vnde sicut præcepit Dominus, Eijce ancillam & filium eius. Fortè sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solùm cõtemnitur sacra scriptura per scientiam illam, imò etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legislator est. Quod dicitur figuratum esse Leuit.24. vbi legitur, Filius mulieris Israëlitidis quem pepererat de viro Aegyptio, iurgatus est cum viro Israëlitico, & blasphemauit Deũ Israël. Sic Decretistæ qui Israëlitæ sunt in parte quo ad illam partem scientiæ quam à lege diuina accipiunt, & Aegyptij quo ad illam partem quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israël, dum legem quam ipse dedit paleam vocant, quasi inutilem: quum tamen legatur Esaiæ 48. Ego Deus tuus docens te vtilia. Ipsi potius paleæ sunt, de quibus Matt. 3. Paleas autem igni comburet inextinguibili. Et Augu. Si paleam sequeris, palea efficieris.

¶ *De conditionibus scientiæ Decretorum & similium.*

Conditiones etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ arancarum quæ fortia animalia transmittunt, minus fortia & debilia retinent. Etiã ea de quibus est temporalia sunt. Vnde eam oportet secundum varietatem temporum variari. Et quia decreta quodammodo in corde Domini Papæ sunt, sicut quidam ait, vt ea interpretetur sicut sibi videbitur. Canoni autem derogatur canone contrario vel tacito consensu Romanæ ecclesiæ, & vsu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest quod legitur Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas quæ aquas continere non valent. Cisterna non valens continere aquam, est decretum quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina. vnde Dauid dicit Domino:

iustitia tua iustitia in ęternum,& lex tua veritas. Non solum veri si militudo,& in euangelio : Cęlum & terra transibunt : verba autem mea non transient. Terrena est etiam scientia illa , vnde sicut terra aquis commixta impedit ne ibi videatur : ita terreneitas multos decretistas impedit ne rectè iudicent . Sed lex Dei quæ contemptum terrenorum prædicat , quasi aqua clara est. ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ierem. secundo. Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam ? Tumultuosa etiam est, & inflatiua, vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere ventrem suum. Lucæ 15. Siliquæ enim porcorum resonant & inflant . ¶Propter tumultum quem habet scientia illa signantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exod. 7. Et in Psalm. Aedidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum . Sed sacra scriptura est pacifica, vnde Dauid : Pax multa diligentibus legem tuam Domine & cætera. Et iterum: Cótritio & infelicitas in viis eorum,& viam pacis non cognouerunt. Et Esaiæ. 48. Vtinam attendisses mandata mea , facta fuisset sicut flumen pax tua. Scientia etiam decretorum animam non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines inanit, dum exteriorem apparentiam quærere facit. Ad quod potest referri quod legitur Esaiæ 55. Quare appenditis argentum non in panibus,& laborem vestrum non in saturitate? Et vt breuiter dicamus aliæ scientiæ comparatione sacræ scripturæ scientiæ non sunt: vnde Hieronymus: Literas non nouit qui sacras ignorat.

De auaritia ministrorum ecclesiæ, & ordine dicendorum de illa. Et primò, de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem.

CAPVT. VII.

SEQVITVR de auaritia ministrorum ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. ¶Primò dicemus de Simonia. ¶Secũdò, de peccato ædificantiũ Sion in sanguinibus. ¶Tertiò, de peccato choritarum. ¶Quartò, de peccato mercenariorũ. ¶Quintò, tangemus de signis auaritię quę apparẽt in ecclesia Dei . ¶Sextò de peccato indignè cõficientiũ. ¶Septimò, de vitio proprietatum in claustralibus. ¶Octauò, de auaritia scientię. ¶De Simonia primò hic duo dicemus . ¶Primò ponemus ea quę pertinent ad detestationẽ simonię. ¶Secũdò, diuisiones quę pertinẽt ad simoniã. ¶Octo verò sunt quę faciũt ad detestationẽ ipsius. ¶Primum

¶ Primum est illud verbum Damasi papæ: Omnia crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. In quo verbo dupliciter detestabilis ostenditur, & quia ostenditur excedere cetera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiã aliis locis vocatur hæresis peccatũ illud. vnde Nicolaus papa: Statuimus decretũ de simoniaca tripartita hæresi, & super illud Matthæi 21. Et cathedras vendentium columbas euertit. dicit Gloss. Hinc est quod hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioan. 2. Et his qui columbas vendebant &c. dicit gloss. interlin. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et Actuum octauo. vbi dicit Petrus Simoni mago: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. dicit gloss. interlinear. idem est, à duplici malo cupiditatis & prauæ fidei. Et in veritate simoniaci quantum ad hæc hæretici sunt, quòd æstimant mente vel facto quod impretiabile est, sub vili pretio cadere, & separãt corpus ecclesię à suo capite, sicut hæretici, vt inferius ostẽdetur. ¶ Secundò verò facit ad detestationẽ simoniæ, hoc, quòd ipsa est spiritualis sodomia. Sicut enim in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicij obmutescet sodomita secundum interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus qui hostis gratiæ fuit à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia vel maximum peccatum, vel vnum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ scundum legem euangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quæ propriè est contraria gratiæ. Propriè enim facit contra illud Matthæi decimo: Gratis accepistis, gratis date. Vnde rectè significati sunt simoniaci per Sodomitas, volentes infringere fores Loth. de quibus Genesis decimonono: Iamque prope erat vt infringerent fores Loth, & cetera. ¶ Tertium quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud. vnde quarto Regum quinto dixit Eliseus ad Giezi: Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo in sempiternum. Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & vendentes de templo. De prima eiectione habetur Ioannis secundo: De secunda, Matthæi vigesimoprimo. Venerat Dominus iudicari, non iudicare, & vt in mansuetudine peccata toleraret, non vt ea puniret, & tamen contra istud peccatum, immo figuram istius peccati mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas nummulariorum, cathedras

vendentium columbas euertit: & licet primus aduentus esset misericordiæ, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernard. ad Eugenium papam loquens de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures vt audiat, sed flagellum quo feriat: verba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniens. Caussam tamen non tacet, quòd scilicet domum orationis, domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores si fieri potest: si non, timeant. Timeant nummularij, non confidăt in nummis, sed diffidant. Abscondentes suum à te, scientes effundere quàm accipere paratiorem. Propter zelum quem habuit Dominus contra hoc peccatum, scriptum est in Psalmis: in persona eius. Zelus domus tuæ comedit me. Etiam peccatum Iudæ voluit Dominus patienter tolerare, sed istud peccatum noluit. Petrus etiam magnũ zelum habuit contra istud peccatum, quando dixit Simoni mago, Pecunia tua tecum sit in perditionem, vt legitur Act. 8. Quantum etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

¶De XII. *contumelijs* Simoniæ.

QVartò facit ad detestationem simoniæ multiplex contumelia quam facit istud peccatum Deo: & ponemus ad præsens XII. de contumeliis istis. ¶Prima est, quòd Deum vendit. Et hoc dupliciter. ¶Primò quia vendit gratiam sancti Spiritus. vnde super illud Ioan. 2. His qui columbas vendebant &c. dicit gloss. Spiritus in columba apparuit. Vnde per columbam, spiritus accipitur, quẽ simoniaci vendunt: sed Spiritussanctus Deus est, vendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam vendunt Deum, dum Christum in sacramento altaris vendunt pro pecunia celebrando. Nec est parua contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo qui non multum indignaretur, si quis vellet ducere eum ad forum, & ibi eum venalem exhibere tanquam iumentũ suũ: quanta ergo contumelia est Deo cùm ipse venalis exponitur ab his à quibus præcipuè honorădus esset? Sufficere deberet talibus quod Christus semel pro peccatis eorũ venditus est. Venditores isti deteriores vidẽtur esse Iuda in his quinque. Vendũt immortalẽ, & iam glorificatũ quem Iudas vendidit mortalem. & in statu humilitatis: maior autem cõtumelia est quæ fit alicui in statu honoris, quàm in statu humilitatis: vnde cõtumelia illata militi maior est, quàm si inferatur domicello. Nec semel tantum eum vendunt vt Iudas, sed plus quàm centies: minori etiam pretio eum vendunt quàm Iudas. Credunt etiã eum Deum esse, quod non credebat Iudas cùm vendidit triginta denariis: Iudas etiam cùm de hoc peccato pœnituit, pœnitentia ductus reddidit triginta argenteos quibus Christum vendiderat:

fiderat: sed simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt vt ea restituant quæ per simoniam acquisierunt. ¶Secunda contumelia est, quòd Deum venditorem æstimant: quod non est parua contumelia. Si enim aliquis rex vel comes valde liberalis requiratur super venditione vestium suarũ vel armorũ, pro magno malo habet: quid mirum ergo si pro malo habeat ille qui est liberalissimus largitor omnium, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit, quædam vt eis largirentur, alia vt ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat vt ab eo petatur? Hanc contumeliam innuit Petrus, vbi dicit Simoni: Quia existimasti donum Dei pecunia possideri, quasi diceret, donatorem æstimasti venditorem. Et Ioannis secundo dicit Dominus. Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem æstimat.
¶Tertia contumelia est, quòd donum Dei contemnit, quum illud quod adeò pretiosum est quòd pretium est regni cælorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorem contemnit. Non solet parum displicere hominibus quum aliquis bona eorum contemnit: vt patet in mercatoribus & artificibus: præcipuè verò quum dona eorum contemnuntur. Et hoc multum solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo, vnde Dominus Matthæi septimo prohibuit ne dona eius largirentur talibus: Nolite, inquit, margaritas spargere ante porcos, id est, pretiosa de terra dare contemptoribus. ¶Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostium ecclesiæ: quod Dominus maximè voluit seruare: propter quod ostium se dixit Ioãnis decimo, sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quum vult seruare ne quis ingrediatur nisi de voluntate eius. In quo verbo significauit Dominus, quòd quasi violentiã ei faciet, qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc quòd ingressum ecclesiæ maximè seruari voluit, intrauit ipse ad discipulos ianuis clausis: qui enim ingressum bene vult seruare, solet aperire volẽti ingredi quantum minus potest de ostio. Et multum placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit Dominus Exodi duodecimo: Postes ostij in sanguine agni intingi. quasi diceret: saltem ostium ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere volo. Hac de caussa tradidit ipse claues ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius ceteris. In simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt, portæ solent præcipuè custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas.
¶Quinta contumelia est: quia simonia procurat vt ecclesiã quæ sponsa Dei est, aliunde grauida sit quàm à sponso suo. Ecclesia de solo Spiritu sancto concipere deberet: quod figuratum est

in beata Virgine, quæ inuenta est habens in vtero de Spiritusancto. Matthæi primo: Sed simonia facit quod ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est quòd sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim voluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret vnde ipsa concepisset. ¶Sexta contumelia est, quòd Deum facit nutrire filios adulterinos. ¶Septima contumelia est, quòd filios Dei exhæredat à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit. iuxta illud Ecclesiastic. vigesimotertio. Omnis mulier relinquens virum suum peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. ¶Octaua contumelia est, quòd Deum idololaticum facit, idolo auaritiæ eum offerens: & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus auaritiæ. Simoniæ enim non sufficit quod alium Deum constituat: sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat: Magna contumelia esset domino alicuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longe maior esset, si domino constituto verum dominum captum offerrent. ¶Nona contumelia est: quòd illud peccatum nulli loco nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesia vel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ierem. 17. dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus ararum eorum. Per peccatum Iuda, peccatum clericorum intelligitur qui debent vacare confessioni diuinæ laudis. ¶Ista est quæ iuxta filiũ virginis ponit idolum cupiditatis vt videatur impletum illud Daniel. 9. Et in templo erit abominatio desolationis. Simonia non defert Deo, nec angelis eius. Interest enim cùm diuina celebrantur. licet Christus præsens sit, inquantum Deus, & inquantum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt: quia dęmones timent Christum & angelos eius, ipsi verò non. ¶ Decima contumelia est, quòd eisdem vtitur simonia ad hominum inquinationem quæ Christus instituit ad eorũ sanctificationem. Vnde bene videtur triũphasse diabolus de ecclesia: quando ecclesiam impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. ¶Vndecima contumelia est, quòd latrones & sacrilegos facit obtinere locum & vicem Dei. Simoniacus enim latro est. Vnde Ioann. 10. Qui non intrat per ostiũ in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Vnde super illud Matthæi vigesimoprimo: Vos autem fecistis illam speluncam latronum. dicit glos. Latro est qui lucra sectatur: qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelũca. Sacrilegus etiam est simoniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suũ exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum qui furatur vel rapit calicem alicuius ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum

qui

qui furatur vel rapit totam ecclesiam cum calice & aliis quæ ad eã pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum quos bonis ecclesiæ defraudat. Vnde quum prælatus vicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro & sacrilegus vice Dei in ecclesia fungitur. ¶ Duodecima contumelia est, quòd ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet. Suffodit enim murum ecclesiæ, scilicet prælatum, præcipuè si terrenus sit: iuxta illud Gen. 49. Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis. Et subiungitur: Voluntate sua suffoderunt murũ. Et interponit Iacob quandam orationem, quæ frequenter facienda esset prælatis ecclesiæ. In consilio eorum non veniat anima mea. Minus enim periculosum esset prælatis ecclesię habere in consilio suo homines dæmoniacos quàm simoniacos. Suffosso verò muro ecclesiæ, intrat multitudo reptilium & iumentorum, iuxta illud Ezechielis decimo: Ingredere, & vide abominationes pessimas. Et subditur: Et ingressus vidi, & omnis similitudo reptilium & animalium abominatio. Quum aliquis luxuriosus in aliqua ecclesia beneficiatur, porcus tunc in ecclesia ingreditur. Quum aliquis amãs lites & rixas pręficitur: tunc canis in ecclesiam ingreditur.

¶ *De multiplici damno quod prouenit de Simonia.*

QVintò facit ad detestationem simoniæ multiplex damnum quod inde prouenit Deo & ecclesiæ eius. ¶ Primum autem damnum est, quod Deus per eam quasi ecclesiam amittit, dũ amittit ingressum & egressum eius. Non enim est Dominus alicuius castri qui nõ habet ingressum & egressum in eo. Ideo dicebat Psal. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum &c. Aliud damnum est quod ecclesiam quæ deberet esse habitaculum filiorum Dei, conuertit in speluncam latronum, iuxta illud Matth. 21. Scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. In hoc deteriores videntur esse prælati ecclesiarum principibus secularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant: sed illi sustinent claustra in qua simoniacè intratur. Iudicio Domini sunt speluncæ latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iam sunt adiudicati. Aliud damnum est, quod vbi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentum introduxerũt, argento & auro quasi Deo seruiunt. vnde Osee octauo: Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Argẽtum suum & aurum suum fecerunt sibi idola. Qui dignitatẽ emit, vult postea vendere quæ ad dignitatem pertinent. vnde super illud Actuum octauo de Simone mago, dicit Gloss. Spiritum eme-

re volebat vt alijs vendēs plus accipere posset. Et sicut beatus Bernardus dicit. Qui infideliter intrat, & non per Christum, quid nisi infideliter agit, & contra Christum? Ex quo Christus non introducit aliquem in ecclesiam, post nō cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atrium principis sacerdotum, dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est quæ habet quinque sensus quasi ostia animæ. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quem carnalitas introducit. Aufert etiam simonia ecclesiæ Spiritum sanctum: quod videtur esse signatum in hoc quod ignis sacer qui per LXX. annos Babylonicæ captiuitatis vixerat, sub aquis extinctus est. Antiocho vendente sacerdotium Iasoni: sicut dicit Augustinus: Per quem ignem figurabatur Spiritus sanctus. Et hoc est maximum damnum quod posit fieri ecclesiæ Dei sicut maximum damnum quod posset corpori nostro est, si auferatur ei spiritus à quo habet totum suum valorem. Simonia etiam facit vt ecclesia quæ sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare; generet monstruose talpas, serpentes, & etiam asinos cornutos. Quum in aliqua ecclesia canonicatur vel profitetur aliquis auarus, possunt dicere canonici illius ecclesiæ. Mater nostra quum fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generauit. Quum verò canonicatur aliquis detractor, tunc serpentem generat illa ecclesia: iuxta illud Ecclesiast. 10. Si mordeat serpēs in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Quū verò indiscretus aliquis episcopatur in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil enim aliud est stolidus mitratus, quàm asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem, cornutus per mitram.

¶ Sextò facit ad detestationem simoniæ hoc, quod peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. vnde Ecclesiastic. 20. Qui potestatem sibi assumit iniustè, odietur glos. dicit. A Deo & hominibus. Frequenter enim licet simonia sit occulta, tamen hominem reddit exosum hominibus. Punit enim Deus eum in hoc quòd apud homines gratiam non habet. ¶ Septimo facit ad detestationem simoniæ hoc, quod ipsa vitiat radicem. vnde ea quæ sequuntur venenata vel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9. Radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient. ¶ Octauo & vltimo facit ad detestationem simoniæ hoc quòd simoniaci difficile saluantur, & hoc duabus de causis. Primò, propter magnitudinem peccati. Secundò, quia oportet resignare beneficium, quod simoniacè acquisierunt. vnde sunt quasi nassa diaboli. Piscis qui nassam ingressus est, non de facili per locum per quem intrauit regreditur, & per alium locum non exit nisi captus. Sic non de facili renuntiat homo beneficijs quæ simoniacè habet, & non aliter saluatur, vnde quasi vnum pedem

iam habet

iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo intret in ecclesiam: nisi enim caueat sibi in inferno quasi ponit pedem suum. Ideo dicitur Ecclesiastic. 4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini. Qui emit beneficium ecclesiasticum, similis est illi qui emeret vt magna moles terræ super eum caderet quæ eum opprimeret, & non permitteret eum surgere. Ad difficultatem saluandi quæ est simoniacis potest referri illud Ier. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, in vngue adamãtino, exaratum super latitudinem cordis eorum per Iudam clerici intelliguntur, quorum est intendere confessioni diuinæ laudis. Ad quos pertinet peccatum simoniæ, quod innuitur scriptum esse quasi indelebiliter per hoc quod dicitur stylo ferreo, qui idoneum instrumentum est ad scribendum, & per hoc quod scriptum est in adamantino simili vngui, id est, nitido & plano. Scriptura enim in tali materia facta diutius durat. Sed quia scriptura quæ indelebilis est, potest amitti, ideo subditur, Exaratũ super latitudinem cordis eorum. Et ostenditur quod hæc scriptura sit in tabula cordis quæ nõ potest ab eis vel amitti vel relinqui. Ad eandem difficultatẽ pertinet quod dicit Petrus Simoni mago Act. 8. Pœnitentiã age ab hac nequitia tua, & roga Deum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse.

¶ *De diuisionibus Simoniæ.*

POst ista ponendæ sunt diuisiones quæ faciunt ad detestationẽ simoniæ, & quæ pertinent ad simoniam. De quibus tres tantũ ponemus. Et est prima diuisio, quod inter eos qui simoniã committunt, alij committunt eam emendo, vt Simon magus, qui propriè simoniaci dicuntur. Alij verò cõmittunt eã vendendo vt Giezi, qui Giezitæ vocantur. Aliquando tamen largè vocãtur simoniaci & isti & illi. ¶ Secunda diuisio est, secundum diuersitatem munerum per quæ simonia committitur.

¶ *De quadruplici Simonia.*

COmmittitur autẽ simonia quadruplici munere: videlicet cùm quis obtinet aliquod spirituale per pecuniã, vel per adulationem, vel per preces carnales, vel per obsequium sordidum. De primo legitur 3. Reg. 13. quod quicunque volebat implebat manum Ieroboam & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur quod propter hanc causam domus Ieroboam euersa est & deleta de superficie terræ. Si venditio sacerdotij idolorum sic vendicata est à domino: quomodo vendicabitur vẽditio veri sacerdotij? Adulatio verò valde timenda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter, propter quod oleum vocatur in Psalmo. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Et alibi: Intrauit sicut aqua

in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Et fit sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledictio. Oleũ inquantum delectat, maledictio inquantum tormenta parat. Vnde gloss. super illum locum: Quæ male delectant, dicuntur maledictio, quia tormenta parant: à precibus autem carnalibus diligenter cauendum est. Vnde Bernardus: Vbi non licet facere, quis locus roganti? alius pro alio, alius fortè pro se rogat. Pro alio rogans fit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplũ non acquiescendi precibus carnalibus dedit nobis Dominus. Ioannis secũdo, vbi dicit matri suę volenti vt faceret miraculum: Quid mihi & tibi est mulier? Innuens se non habere ex ea potestatem faciendi miracula. & Matth. 20. Non exaudiuit materterã suam petentem, vt daret hanc dignitatem Iacobo & Ioanni, vt vnus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplum etiam non rogandi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Genes. 18. vbi Abraham rogauit Dominum ne Sodomam destrueret: non enim voluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth vt eum ab incendio liberaret. Et dicebat cantor Parisiensis bonæ memoriæ quòd vix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare Dominum vt nepotem suum ab incendio liberaret. De illo verò qui per obsequium vult obtinere beneficium, dicit beatus Bernardus: Circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat, & dissimulat, manibus ac pedibus repens si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi. ¶ Tertia diuisio est secundum diuersitatem eorum quæ vendere simoniaci volunt: quia inter bona spiritualia quæ ipsi vendere volunt, quædam sunt spiritualia quia illis acquiritur Spiritussanctus, vt orationes ecclesiæ. Quædã verò spiritualia, quia illis cõfertur vel augetur gratia Spiritussancti, vt sunt sacramenta ecclesiæ, præterquam matrimonium & societas ecclesiastica, & officia vel dignitates ecclesiæ. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia ipsis habetur Spiritussanctus, vt sciẽtia & virtus. Scientia enim habetur inquantum illuminãs, & ideo prohibetur vendi scientia. Prouerbiorum vigesimotertio, vbi dicitur, Noli vendere sapientiam, doctrinam, & intelligentiam: Virtute verò habetur Spiritussanctus inquantum afficiens animam. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia per ea ostenditur haberi Spiritussanctus, vt miracula; quædam verò dicũtur spiritualia largè sumpto nomine, quia spiritualibus exercitiis deseruiũt, vt sunt vasa & vestes ecclesiæ. Quædam verò dicuntur spiritualia à quibus illi sustentantur qui spiritualibus exercitijs sunt intenti, vt sunt decimæ. Sed ista duo vltima genera potius dicenda sunt annexa spiritualibus quàm spiritualia.

De pec-

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de tribus quæ faciunt ad eius detestationem.

CAP. VIII.

POST peccatum Simoniæ dicendum est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶ Tria verò sunt quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est maledictio, quam facit talibus Spiritussanctus. Habacuc 2. Væ, inquit, qui ædificant ciuitatem in sanguinibus, & præparant vrbem in iniquitatem: id est per iniquitatem. Collatio beneficiorũ facta cõsanguineis, quędã præparatio est vt habeant vrbem ecclesię concordem ad omnem iniquitatem quam facere volunt. ¶ Secũdò valet ad detestationem huius vitij, diuersa exempla & verba scripturæ. Et de exemplis sufficiat ponere octo. ¶ Octo exempla contra carnalem amorem. ¶ Primum est ꝙ legitur de Catone, quòd nullũ dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. ¶ Secundum est exemplum Abrahæ: cui pręcepit Dominus Genesis 22. quòd offerret ei vnigenitum suum in holocaustum. Idem volens ostendere in facto illo quod posteà docuit verbo, vbi dixit: Qui non odierit patrem & matrem propter me, non potest meus esse discipulus. Abraham figuram tenet prælatorum, quos non vult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, immo vult paratos esse ad interficiendum eos si ipse præciperet. Vnde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cùm commisissent peccatum idololatriæ: Occidat vnusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum. ¶ Tertium exemplum est Melchisedec, de quo Apostolus ad Hebr. 7. Melchisedec rex Salem sacerdos Dei summi. Et subiũgitur: Sine patre, sine matre, & sine genealogia. Non facit mentionem de pátre vel de matre Melchisedec, qui propriè figurat sacerdotes nouæ legis: vt ostendat carnalem amorem longe debere esse à sacerdotibus. ¶ Quartum exemplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4. ꝙ cùm iret ad liberationem populi, & duceret vxorem suam, & filios suos, cùm esset in itinere in diuersorio, voluit eum Dominus occidere. Sciebat enim Deus vxorem & filios sibi fore impedimento. ¶ Quintum exemplũ est Exod. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: Prouide de omni plebe viros potentes & timẽtes Deum in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos. De omni plebe, & non de consanguineis consuluit tribunos constitui & viros potẽtes, non puerulos, sicut fit hodie in ecclesia. Pueris enim tradũtur ecclesiæ qui non eas possunt fœcundare, sed vicarios ponunt, cùm valde ridiculosum sit aliquẽ matrimoniũ cõtrahere qui nõ potest fœcũdare

propter solam fiduciam ponendi vicarium. ¶ Sextum exemplum est in Num. 27. vbi dicit Dominus Moysi: Contemplare terram quam daturus sum filiis Israel. Cumque videris eam, ibis tu ad populum tuum. Cui respōdit Moyses: Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. Et Deus ad eum: Tolle Iosue filium Nun in quo est spiritus Domini. Non petiit Moyses aliquem de filiis suis cōstitui ducem. vnde Hieronym. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus potuit vtique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, vt sciremus principatum in populos non sanguini deferendam esse, sed vitæ merito. Dominus etiam innuit ibi quales sint eligendi, vbi dicit, Tolle Iosue in quo est spiritus Domini. ¶ Septimum exemplum est in Petro, cui dedit Dominus principatum Ecclesiæ. Matthæi decimosexto quia ardentioris amoris erat. Habebat Dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorem honestate quia virgo erat, & inter ceteros magis dilectus, noluit tamen dare ei principatum ecclesiæ: matrem suam commendauit ipsi Ioanni, quasi carnem carni: sed ecclesiam commendauit Petro, quia eum ardentius amabat. ¶ Octauum exemplum in Actibus Apostolorum primo: vbi legitur quòd Apostoli statuerunt duos, scilicet Ioseph & Mathiam, vt alter eorum apostolatum Iudæ susciperet. Et cùm Ioseph iustus esset, & haberet fratres apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simonem, & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioannem, & ipse Dominus apostolorum eius cognatus esset, tamen Mathias ei prælatus est.

¶ *De verbis Sacræ scripturæ quæ valent ad detestationem carnalis amoris.*

PRimò ponamus illud quod legitur Deuteronomij trigesimo tertio vbi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum. Illi qui habent carnalem amorem, vix possunt mandata Dei seruare. Malum enim quod pro se non facerent, faciunt pro parentibus suis. Tales non contendunt intrare per angustam portam, cùm per amorem ligent se simul, vt vnus intrare non possit, nisi omnes intrent. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt quadraginta simul congregati per angustam portam per quam vix vnicus intrat? Secundò ponemus illud verbum Psalm. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: id est, non erunt carnales conuentus ecclesiæ, sicut fuerunt synagogæ. Tertiò illud Ioannis primo: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate, & cet. & loquitur

tur de illis qui credunt in nomine Christi. Quartò illud Matthæi decimosexto. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi: Cuius contrarium potest dici prelato qui ex carnali amore confert beneficia sua. Væ tibi Simoni non Bariona, sed satana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, non Pater meus qui in cælis est. Quintò illud verbum Domini Mat. 10. Qui amat patrem & matrem plus quam me, non est me dignus. ¶Sextò illud Matth. 8. quod dixit Dominus vni de discipulis suis roganti vt permitteret eum sepelire patrem suum: Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Noluit discipulum exhibere patri suo officium sepulturæ, cùm tamen illud officium sit vnum de officiis maximè debitis inter amicos Hierony. Ob amorem Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius etiã amore nullus relinquendus est inhumatus. ¶Septimum est illud Matthæ. 18. Si manus tua vel pes tuus scandalizant te, abscinde eum & cetera. Et iterum, Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum & cet. Manus est adiutor valde necessarius, vel pes: oculus consiliarius valde necessarius, à quibus tolerabilius est separari quam à Deo separemur. Nec mirum, cùm Deus caput animæ sit. Abcisio verò capitis indubitanter magis timenda est, quàm abscisio manus vel pedis. sed multi semimortui vel semiui, iuxta illud Luc. 10. Semiuiuo relicto, de abscisione veri capitis spiritualis non curant, sicut corpus mortuum de abscisione capitis corporalis non curat. ¶Octauum est illud Matthæi duodecimo, quod dixit Dominus turbæ dicenti. Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te: Quæ est, inquit, mater mea & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est. ¶ Nonum est illud Genes. 3. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori sui. Amor filiorum spiritualium quos generat prælatus de ecclesia, adeò deberet amorem eius attrahere vt parẽtum carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor enim humorem naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem.

¶*De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.*

Tertiò valet ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesię multiplex malũ quod facit hoc peccatũ in ecclesia Dei. ¶Et est primum malum, quòd oculũ ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita quòd in multis locis non plus videt ecclesia de oculo quàm de calcaneo. Oculus ecclesiæ clerus est, quem carnalis amor alicubi sic excęcat, vt mulierculæ melius videant in spiritualib⁹ q̃ ipsi: vt videatur illud prophetę implerũ, Erit sicut popul⁹ sic sacerdos. ¶Secundũ malũ est, ꝙ inutilẽ reddit cõstitutionẽ illã ecclesiæ

siæ quæ est de continentia seruanda ab his qui sacros habent ordines. hoc enim statutum est ad carnalem amorem excludendum ab ecclesia. sed sicut dicit Alexander papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. ¶ Tertium malum est, quòd carnalis amor est quasi quoddam bitumen quo arca ecclesię bituminata est hodie, ne Spiritussanctus intret: iuxta illud Iob penulti. vbi loquitur de Behemoth: Corpus eius quasi scuta fusilia, compactum squamis sese prementibus: Vna vni coniũgitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Hoc bene apparet cùm aliqua correptio vel electio debet fieri in aliqua ecclesia. ¶ Quartum malum est, quod carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiæ ne ei euadãt, sicut duæ equæ solent simul ligari vt vna aliam custodiat: si enim eorũ vnus qui amore carnali ligati sunt ad religionem velit trãsuolare, amor parentum retinet eum.

¶ *De triplici infidelitate carnalium.*

QVintum malum est infidelitas magna quam facit hoc peccatum in ministris ecclesiæ, quæ infidelitas tripliciter potest ostendi. Primò sic, si princeps aliquis peregre proficiscens tradidisset alicui de subditis suis terram suam tempore oportuno filiis suis diuidendam: & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios Domini exhæredaret, nunquid non infidelis valde esset? Sic prælati ecclesiæ valde infideles sunt qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. ¶ Secundò potest ostendi infidelitas ista per illud verbum beati Bernard. Mira res, inquit, est, Episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas, non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquidò datur intelligi quòd patientius ferimus iacturam Christi, quàm nostram. quandoque aliquis episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarũ committit, cui decem pira non committeret. ¶ Tertiò potest ostendi infidelitas ista prælatorum per hoc, quòd ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferũt. quod sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriam: quem fecit poni ex aduerso belli vbi fortissimũ erat prælium. vt legitur secundo Regum vndecimo: Sic infidelis est episcopus qui nepotulo suo prælationem confert, cùm sciat eum imbellem, & sciat totum pondus prælij spiritualis versum super prælatos. Vnde primo Regum vndecimo legitur quòd totum pondus prælij versum est in Saul. Nunquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudæorũ, cùm præcepit populo suo vt quod nasceretur de Iudæis masculini sexus in flumẽ proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos quos in flumen deliciarum & diuitiarũ proiiciunt,

ciunt, vbi spiritualiter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi consueuerunt esse lecatores. Præterea quæ maior impietas quàm super puerulum vnum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandum, gigantibus vix portabile? Ad primum pertinet illud Berna. Parati sunt filij hominũ ad honores, ad celsitudines graduũ ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur vnus angelus deputatus esse. Ad secundũ pertinet illud Iob 26. Ecce gigantes gemũt sub aquis, id est, perfectissimi viri sub populis. Quę maior impietas quàm illi qui adeò imbecillis est quòd stare non potest quin ad ventum tentationis cadat, superponere vnum magnum castrum vel vnam magnam molam? De onere isto videtur conqueri Moyses Numeri 11. dicens: Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Fortem oportet esse columnam super quam ponitur domus vna. Quanta ergo fatuitas est super virgulam vnam etiam arundineam villam vnam ponere? ¶Sextò peccatum istud facit prælatos ecclesię amittere amicum fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibus, qui verius inimici dici possunt: iuxta illud Prophetæ: Inimici hominis domestici eius: Amicus fidelissimus Christus est, quo nullus maiorem charitatem habuit. de hoc amico legitur Ecclesiast. 6. Amico fideli nulla est comparatio, & non digna ponderatio auri & argenti. Vnde vsualiter dicitur: Amplius valet amicus in platea, quàm aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando ceteri amici hominem relinquũt. Nescit homo quid amittat amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti & oblitus es Dei creatoris tui. vnde Ierem. 2. Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito & vide, quia malum est & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum. Ideo dicitur Ecclesiast. 6. Noli fieri pro amico inimicus proximo. Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: vnde proximus vocatur Lu. decimo, vbi dicitur: Quis horum proximus tibi videtur fuisse illi qui incidit in latrones? Et subditur: Qui fecit misericordiam in illum. Huic præ ceteris amicis adhærere debemus. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ait Dauid. ¶Septimò, peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum. vnde in Iuda fuit, hoc peccatum initium malitiæ eius. Ex amore enim carnali quem habebat ad vxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione vnguenti. vnde Ioann. 12. Quare hoc vnguentum non venditur pro trecentis denariis, & datum est egenis? Et subditur: Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad ipsum: sed quia fur erat & latro, & loculos habẽs, ea quæ mittebantur portabat. Vnde venditione Domini voluit illud damnum recompensare, sicut dicit Gloss. super illud Matthæi

26.

26. Tunc abijt vnus de duodecim & cetera. Damnum de ef-fusione vnguenti vult magistri pretio compensare; dicit inter-lin. Non timuit Iudas Dominum suum tradere vt acquireret quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prælati quibus dominatur amor carnis non timent committere simoniam vel alia enormia peccata, vt consanguineos suos promoueant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos Domini habens dabat vxori & filijs quod dãdum esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur ille qui non vxori, sed concubinæ dat quod pauperibus dandum esset, & consanguineis quibus minus tenetur quàm filijs dat officium dispensandi res pauperum quos scit expensuros eas in vanitates & voluptates? Non faciebat Dominus de quo dicit gloss. super Matth. decimo sexto. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies staterem. Iudas communia habebat in loculis: sed res pauperũ conuertere in suos vsus nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si Ananias qui retinuit ea quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de venditione proprij agri, vt legitur Act. 5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem viri qui electi ab Apostolis vt præessent mensis, furati fuissent ea quæ danda erant pauperibus, nunquid verissimè est quod Petrus in eos vindicasset sicut in Ananiam vindicauit? Et vt breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

¶ *Quòd in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quàm simonia.*

PRimò, quia peccatum simoniæ magis exosum est hominibus quàm carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarentur simoniam committere, qui tamen non dedignarentur nepotulis intuitu consanguinitatis beneficia ecclesiastica conferre: imò inuenitur hoc peccatum in viris qui sancti videntur esse. ¶ Secundò, quia prælatus qui carnalem amorem habet, pluribus vult acquirere beneficia quam simoniacus, inquantum talis: & ideo oportet cũ plura capere. Vnde septem episcopatus non sufficerent ei, cùm plures consanguineos habeat. Simoniacus verò nõ curat nisi tantum de vno. ¶ Tertiò quia citius liberatur quis à peccato simoniæ, quàm à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltem simoniacus resignat beneficio simoniacè acquisito: sed prælatus carnalis etiam in morte sua vult nepotulos suos retinere beneficia, quibus indigni sunt. Nota arcam Dei reductam fuisse à terra Philisthinorum, vaccis non reflexis ad fœtus suos, licet eos haberent, vt legitur 1. Regum sexto. Sic ecclesia de malo statu in quo est pro magna sui parte non

se non exhibit, nisi illi quorum est trahere eam, carnalem amorem deposuerint.

De peccato choritarum, quod maius est simonia.
CAP. IX.

POST peccatum ædificantium Sion in sanguinibus, dicendum est de peccato choritarum quod committitur quum aliquis intrat in ecclesiā Dei per violentiam, vel per preces armatas principū, vel maiorum prælatorū ecclesiæ. Archiepiscopus enim vel episcopus non potest præcipere minori prælato vt det ecclesiasticum beneficium, nec etiam potest dare illud, quum minoris prælati sit primò illud dare, nisi in casu in pœnam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini non potest dare, nec præcipere ei vt det. Primò ergo ostēdemus quàm detestabile sit peccatū istud, per pœnam qua legitur Dominus punisse hoc peccatum. Secundò per diuersas similitudines. Tertiò, per malum quod prouenit in ecclesia. Inuenitur autem Dominus punisse peccatum istud tripliciter, scilicet exustione, terrę absorbitione, & lepra. De exustione Num. 16. quod Chore cum ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succensi sunt quia sacerdotium rapere voluerūt. Et legitur ibidem de Dathan & Abiron qui ducatui Moysi inuiderunt quum essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ videbatur deberi, ꝙ dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit eos cū tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descenderuntque viui in infernum. Legitur verò de lepra. 2. Par. 26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit in templum, vt incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore vitæ suæ. Peccatum istud maius est quàm peccatum simoniæ, sicut asserit Augustin. dicens: Quis dubitet deterius esse commissum quod grauius est iudicatum? quod etiam per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor qui facit violentiā, quam fur: & grauius peccat qui alicui mulieri violentiam facit, quàm qui pecunia facit eam consentire sibi: sic grauius peccat: qui per violentiam intrat in ecclesiam Dei, quàm qui per simoniam. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc ꝙ principes pro tanta contumelia habent, quū aliquis vxores eorū exhonorat, cōtumeliā & violētiā eis inferēdo: vix enim pacificari possunt. Quāta ergo cōtumelia est regi cælesti, cū ostiū ecclesię quę sposa eius est, frāgitur, & violētia ei fit? Valde possūt timere tales

tales ne in eo in quo peccant puniantur, ne ab ingressu triumphantis ecclesiæ omnino prohibeantur. Non est parua contumelia q̃ Domino omnium à suis in terra inferatur violentia. Accidit autem propter peccatū istud quòd in ecclesia omnino indigni promouentur. Vnde legitur secundo Machabæorum quarto de Menelao, quòd acceptis à rege mandatis venit nihil habens dignum sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarum. Vnde legitur secundo Machabæorum octauo de Alchimo quem rex Demetrius constituit sacerdotem, quòd multo plus malefecerit filijs Israël, quàm gentes. Hoc peccatum dissuadet Apostolus ad Hebræos quinto dicens: Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Aaron ostensus est dignus sacerdotio per virgam, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit. ¶ Et hic est primus modus quo quis vocatur à Deo ad honorem quum aliquo miraculo ostenditur dignus honore. ¶ Secundus modus est, cùm aliquis ostenditur dignus dignitate aliqua voce lapsa de cælo. vt Iosue, de quo Numeri vigesimoseptimo. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matthæi decimoseptimo: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. ¶ Tertius modus fit per sortem: qua Mathias ostensus fuit dignus apostolatu. ¶ Quartus modus fit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quando enim in ecclesiis plures erant boni quàm mali, tūc electio quæ est secundum pluralitatem punctorum bona, bona erat. Plures enim erant illi qui eligebant Deo, illis qui eligebant diabolo: sed nunc econtrario est. Quū enim plures sint mali quàm boni in ecclesiis: plures eligunt secundum voluntatem diaboli, quàm secundum voluntatem Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica quàm canonica. Contra illos qui per principes seculares volunt intrare in ecclesiam, est illud Ecclesiast. septimo: Noli ab homine quærere ducatum, neque à principe, neque à rege cathedram honoris. Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominū. vnde in literis quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furore. vnde Oseæ decimotertio: Dabo tibi regem in furore meo &c. Isti sunt simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. hi sunt qui colunt personam potentis vt Deum suum: vnde ad eum verbis vtuntur quibus ad solum Deum vtendum est. Vos fecistis me, inquiunt, ex nihilo in quo eum creatorem confitetur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solùm institutio prælatorum ecclesiæ, sed etiam institutio principum secularium purè à Deo debet esse. Deuteronom. decimoseptimo: Quū dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitū regiones: eum constitues quem Dominus Deus tuus elegerit.

De aua-

De auaritia mercenariorum, quæ multum nociua est ecclesiæ Dei: & quod sex faciunt ad eius detestationem.

CAPVT X.

AVARITIA mercenariorum multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum vitium deterius est auaritia in principibus & rempublicam regentibus. Ad detestationem huius vitij. Primò facit maledictio quam scriptura prædicit his qui sunt in peccato isto. Ecclesiast. 2. vbi dicitur, Væ peccatori ingredienti terrā duabus viis. terram duabus viis ingreditur qui in ecclesia vult seruire Deo & mammonæ, quum tamen Dominus dicat Matth. 7. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. De hac maledictione legitur. Ezech. 33. Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos. ¶ Secundò facit ad detestationem huius peccati pœna qua Dominus puniuit figuram huius peccati. Leuit 10. Vbi quum Dominus ignem cælestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filij Aaron acceptis thuribilis imposuerunt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: egressusque ignis à Domino, deuorauit eos coram Domino. Ignis de cælo missus Dei amorem designat ex quo purè debēt offerre sacerdotes. Ignis verò alienus, ignis ambitionis est vel cupiditatis. Vnde Bern. Habet aduersarius noster, vtpote peruersus diuinorum operū æmulator, ignem ambitionis quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere venit. Si quis autem alienum ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua etiam si patrem habeat Aaron. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius peccati, multiplex malum quod facit prælatus ecclesiæ. ¶ Primum est, quod oculum intentionis lædit in eis, & sic consequenter fert omnia quæ faciūt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matthæi 5. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Tunc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psal. Vnam petij à Domino, hanc requiram &c. Matth. 6. Primum quærite regnum Dei &c. & Apostolus: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tūc totū corpus, id est, tota cōgeries operum lucida erit. Si autē oculus intentionis læsus est, tūc tota cōgeries operū tenebrosa est. ¶ Secundò facit eum amittere Christum, quod figuratum est Gen. 31. vbi quum Laban misisset ad tondendas oues, fugit Iacob: sic dū mercenarij tonsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cùm ascenderet ad tonsores ouium suarum, incestum commi-

fit cum Thamar: vt legitur Genes.38. sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deseruntur, adeò vt incestum committant proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cùm tonderentur oues eius, interfecit fratrem suũ Amon, quum esset temulentus. Et nota quod Iudæi in tonsione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarij de commodo temporali, quod facit ecclesia Dei. Vnde Zach.11. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea dicentes, Benedictus Deus diuites facti sumus. Tertiò facit illud peccatum ecclesiam cum diabolo inire illud ignominiosum fœd' de quo legitur 1.Reg.11. quod Naas Ammonites dixerit viris Iabes Galaad, In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros. Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, vt sinistros scutis celantes ad bellum forent inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iam aliquis spiritualis, sed solùm terreni homines adeò occupati circa defensionem temporaliũ quod ad bellum spirituale sunt inutiles. ¶ Quartum malum est ariditas brachij dextri. vnde Zach.11. O pastor & idolum, derelinquens gregẽ: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachiũ eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabitur. ¶ Quartò facit ad detestationem huius peccati multiplex malum quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Ioann.10. Mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Lupus dicitur diabolus, vel persecutor violentus. Et Aug. loquens de mercenario, dicit: Si ouis deuiat, non reuocat: si infirma, non moedetur: si deuoratur, non lachrymatur. Si fugiunt temporalia quæ ipse amauit, fugit ipse animas quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quando temporalia auferentur ecclesiæ: tunc implebitur illud Esa. 1. Et derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario. In vmbraculo vineæ nullus habitat, nisi quandiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quandiu sunt ibi fructus. Sic mercenarij non habitant in ecclesia, nisi dum ibi lucrantur. Quomodo mercenarij se habeant ad gregem, ostenditur Eze. 34. vbi sic dicitur eis: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit non consolidastis: & quod ægrotum, nõ sanastis: & quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. ¶ Quintò facit ad detestationem huius peccati, peruersitas quam facit hoc peccatum in ecclesia. Altaria enim

nim ecclesiæ in mensas nummulariorum conuertit. vnde super illud Matth.21. Mensas nũmulariorum &ce.dicit Glos. Altaria enim Dei sic vocat, propter auaritiam sacerdotũ. Altare in mensam nũmularij conuertit, qui in eo celebrat potius nummo quàm Deo. Et tali potest dici illud Ouidij: O nũmi, nũmus nobis hunc prestat honorem. Thuribila etiã ecclesiæ quæ deberẽt esse inferius clausa, superius verò aperta, peruertit hoc peccatum, cũ ea quę deberẽt fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et vt breuitet dicam, hoc peccatum facit vt seruitium ecclesiæ in multis locis Deo non placeat. Vnde Malach.2. Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? Et subdit: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus: & munus non suscipiam de manu vestra. ¶Sextò facit ad detestationem huius peccati hoc, quod Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorum: quod potest ostendi primò ex hoc quod legitur Matt.8. quod vnus scriba dixit Christo: Magister, sequar te quocunque ieris. Et noluit hoc Dominus: quia propter lucrum terrenum volebat eum sequi. Vnde dixit ei. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos &c. Vulpes, id est, homines astuti: habent foueas, id est, loca infima in ecclesia Dei: sed volucres cæli, id est nobiles, habent nidos, id est loca alta, scilicet dignitates. ¶Secundò potest ostendi per hoc quod Dominus dixit Ioan.6. turbæ quæ propter lucrum secuta est eum: Quæritis me, inquit, non quia vidistis signa quæ feci, sed quia panem meũ manducastis, & saturati estis. ¶Tertiò potest ostendi idẽ per hoc quod dicit Augu. Noluit Dominus per baptismum amoueri pœnam & mortalitatem nostram sicut & culpam, ne delicatè crederetur in Deum. Præterea Ioann. vltim. præcepit in nauigij dexteram mitti rete. Ibidem etiam postquam dixit Petro, Pasce oues meas, nõ subiunxit mercedem quam habiturus esset, qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quam pro grege erat passurus, dicens: Amen amen dico tibi, cùm esses iunior &c. quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione apostolorum. dixit enim eis, quod paupertatem & persecutionem passuri essent. Vnde Matth.10. Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Et Luc. 9. Nihil tuleritis in via &c. Idem habetur in missione Apostolorum. Lucæ 10. Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum &c.

¶*Quare Deus in primitiua eccle[...]a noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.*

SEd potest quærere aliquis, quum spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit Dominus in primitiua ecclesia temporalia spiritualibus esse connexa? Præterea, nunquid temporalia

 prouo-

prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondemus quod temporalia prouocatiua sunt illorũ quæ Christus noluit habere ecclesiam sanctam. Contemptores enim temporalium voluisse esse rectores ecclesiæ suæ,& non amatores. Qui vult sibi cauere à muscis,caueat sibi à lacte & melle quæ amãt muscæ. Præuidebat Christus quod amatores temporalium auferrent ei ecclesias si spiritualibus officiis temporalia lucra connecterentur. Qui vult a canibus dilacerari aliquid,inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præcepit cuidam monacho qui pecuniam habebat, vt emeret inde carnes,& super se nudus eas sibi afferret:quod faciens monachus,à canibus dilaceratus est.Pisces ferrum transglutiunt, quia esca inuolutum est,licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina.Sic amatores temporalium officia ecclesiæ quibus terrena annexa sunt,assumunt ad damnationem suam, & videntur sequi Christum,quum sola temporalia sequantur.Sen.Multi aliquem comitantur,mel muscæ sequuntur,cadauera lupi, frumẽta formicæ: prædam sequitur turba ista,nõ hominem. ¶Præterea sciebat Christus quod temporalia spiritualibus officiis annexa terrori essent viris perfectis.Quis enim sanæ mentis non timeat dispensator terrenorum esse in ecclesia, quando legitur primum dispensatorem temporalium in ecclesia furem fuisse,& proditorem,& homicidã suiipsius? Quis non timeat per locum illum ire in quo clauos positos esse scit? quomodo non timeat terrena ista qui legit Iob 18. quod abscondita est in terra pedica diaboli. ¶Tertiò præuidebat Dominus tẽporalia putrefactura,imò submersura multos in ecclesia Dei:Propter quod vocantur aqua Apoc. 12. vbi sic legitur, Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.Mulier ista ecclesia est, quã serpẽs antiquus temporalium abundantia quærit submergere. ¶Quartò præuidebat Dominus superbiam quæ nascitura erat in ecclesia ex abundantia temporalium. De qua videtur loqui Dominus Esaię 60. Ponam, inquit, te in superbia seculorum gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mammilla regum lactaberis.Superbia seculorum id est,talis qualis est hodie in secularibus,est hodie in ecclesia Dei, vnde Bernard.ad Eugenium papam: Vides totum ecclesiæ zelum pro dignitate feruere tuenda. Dignitati datur totum, sanctitati nihil, vel paruum gaudium,cui maledixit Dominus Luc. 6. dicens. Væ vobis qui ridetis, præfert ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidem,Beati qui nunc fletis quod autem sequitur.Et mammilla regum lactaberis,potest intelligi dictum in derisionem ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitoriæ consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub Veteri lege. Vnde Dominus promittebat sibi terram

terram fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorum. In aduentu verò Christi, a lacte separata est. Sed modo quãtum ad maiorem partem sui ad lac rediit, quod signũ est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes vocantur superbæ. Prou.8. ¶ Quintò nolebat Dominus quòd ecclesia haberet fiduciam suam in alio quàm in ipso: volebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. vnde Matt.16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meã. Si fiduciã suã habuisset ecclesia in Deum, & nõ in diuitijs, non ita elongasset se ab eo. Legitur in Vitis patrum, quòd quidam venerunt in ciuitatẽ quandã vt distribuerent ibi eleemosynas, & venientes ad domũ cuiusdam pauperis viduę, quę quũ esset candidatrix exierat ad opus suũ, quandam inuenerunt filiam quę apparuit eis quasi tota nuda, & voluerunt ei dare vestes, quę noluit accipere eas: mater etiam quũ venisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorem meũ Deũ, & vos eũ à me vultis tollere hodie? Et illi audientes glorificauerunt Deum. ¶ Sextò sciebat Dominus oculum ecclesiæ impediendum esse temporalibus istis ab officio suo. Modicũ enim pulueris vel paleę, oculum omnino cessare facit ab officio suo. Et ideo voluit duces ecclesiæ pauperes esse, eo quod paupertas expedita est, sicut dicit Sen. Et subdit: Si vis animo vacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Et si cætera membra corporis ad plura officia cõueniant, vt linguá ad gustũ & locutionem, & manus similiter ad multa: oculus tamen vnicũ habet, & cõtactũ terrę maximè timet: sic oculus ecclesiæ contemplationi legis diuinę debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cęteris membris eius separatus non sit: tamen habet separatim artem quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calciamenta eius intenti sunt: quanto magis deberent esse aliqui qui totaliter spiritualibus sint intenti? Sed magis occupata est hodie ecclesia in temporalibus quo ad magnam partem sui, quàm fuerit synagoga. vnde quando datum fuit à Constantino occidentale imperium ecclesię, facta est vox de cęlo, dicẽs: Hodie infusum est venenũ ecclesię Dei. ¶ Mercenarij mali latrones sunt, aliũde enim intrãt in ecclesiã quàm per Christũ. Vnde super illud Io.10. Qui non intrat per ostiũ &c. dicit Gl. Aliũde quis intrat, vel nõ bene de Christo sentiẽdo, vel non Dei gloriã sed suam quærẽdo. Ipsi enim non abhorrent spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerunt Christum crucifigendum. Isti Iudaizant in ecclesia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quàm Christi. iuxta illud Ioannis 9. quod dixerunt Iudæi cęco: Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus. Discipuli Moysi sunt qui temporalia volunt quę promisit Moyses. Discipuli verò Christi sunt

qui contemptis terrenis cęlestia volunt habere quę Christus promisit. Mercenarij enim quodammodo patiuntur pœnā illam qua Dominus solet punire lusores blasphemantes. Habent enim faciē cordis quodammodo præposteratam. Quū enim deberent posteriorum obliuisci, & ad anteriora se extendere, iuxta verbum Apostoli, ipsi potius iuxta verbum Prophetę fiunt in retro & nō in ante. Faciem enim versam habent ad temporalia quæ retro debent esse, & dorsum ad spiritualia bona quæ debent esse ante. Vnde figurati sunt per XXVI. viros habentes dorsa ad templum, quos vidit Ezechiel. Ipsi deberent attendere, quid acciderit Sichem & populo eius qui pro tēporalibus spirituale opus fecerunt, circuncidentes se pro filia Iacob & vtilitate quā sperabant ab Iacob & filiis eius. Vnde Genes. 34. dicit Sichen: Substantia eorū, & primogenita eorum, & omnia quæ possident erūt nostra. Occasione enim illius circūcisionis interfecti sunt. Sic qui pro terrenis spiritualia faciūt, timere possunt ne æternaliter occidantur.

De septem signis Auaritiæ in ecclesia Dei apparentibus.
CAPVT XI.

SEQVITVR de signis Auaritiæ quę apparēt in ecclesia Dei. ¶Primum signum est, cùm vnus habet plura beneficia ecclesiastica, quorum sufficeret sibi vnum secundum statum suæ personę. Secundū est, cùm aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertiū est, cùm aliquis in eadē missa multiplicat officia. Quartū est, quum quis multiplicat altaria non necessaria. Quintū est, promotio ad sacros ordines, vel dignitates eorū qui sunt infra legitimam ætatem. Sextum est, reseruatio fructuū, & congregatio ab eis qui habent annuos redditus. Septimū est, cōcursus ad funera & processiones, & nummos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullum lucrū speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiant, cupiditas tamen ea adinuenit.

¶De pluralitate beneficiorum, & primò quòd non liceat habere plura beneficia ecclesiastica.

MVlta sunt alia signa: sed caussa breuitatis tantū de his tangemus, incipientes à pluralitate beneficiorum. De qua quidam de consilio auaritiæ dicūt, quod meritoriè potest quis habere plura beneficia ecclesiastica licet vnum eorū sit ei sufficiens secundum statum suæ personæ. De quorū numero quidam cū longo tēpore affir

affirmasset hoc esse mortale peccatū, dum vnicū beneficiū habebat, dato sibi secūdo beneficio, asseruit quòd licitè posset quis plura beneficia habere. Et addidit, quod nullus posset intelligere, nisi qui haberet ea. Cuius rei talis potest assignari caussa, sicut legitur Zach. quinto. Impietas est oculus eorum in vniuersa terra. Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de ceteris impietatibus. vnde accidit ꝙ alicui luxurioso videtur aliqua fatua mulier quam nimio diligit amore pulchra quū in veritate turpis sit: & hoc est, quia oculo luxurię eam intuetur: nimius enim amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autē qui nō habet huiusmodi oculū, non videt illā pulchritudinem in illa muliere. Sic ille in quo est oculus auaritiæ videt ꝙ aliquis posset habere plura beneficia ecclesiastica, sufficientia visione falsa vel fantastica. Illi autē qui non habent oculum auaritię, non vident hoc. vnde dicunt malū esse habere plura beneficia talia ecclesiastica, quòd multipliciter potest ostendi. ¶Primò sic. Tria distinguūtur principia operationum nostrarū, scilicet natura, gratia, & vitiū. Igitur cùm aliquis vult habere talia plura beneficia, vel natura est principiū huius operationis, vel gratia, vel vitium. Et videtur quòd non natura. Natura enim paucis contenta est. vnde Sene. Exiguū natura desiderat. & 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his cōtenti simus. Gratia etiam non videtur esse principium huius operationis. Quod multipliciter potest ostendi. Primo per hoc quòd gratia paucioribus contenta est quàm natura: ꝙ patet per hoc quòd ipsa est aqua sitim terrenorū extinguens. Vnde Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Super quod verbū dicit Aug. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta vna maior est quam Oceanus, restat vt in eo extincta sit sitis mūdi. ¶Secūdò potest idem ostendi per hoc quod Dominus consulit contrarium. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est verisimile, quòd gratia ipsius contrarium cōsulat. Si enim gratia ipsius multiplicationem temporaliū consuleret, ipse Deus hoc consuleret. Dicitur enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & sic Deus cōsuleret contraria: & sic esset in eo est vel non. Cuius contrariū dicit beatus Bern. super illud, Ductus est Iesus in desertū &c. Absit, inquit, vt spiritus veritatis qui te adduxit huc, te reducere velit: quia non est in ore eius est & non. ¶Tertiò potest idem ostendi per hoc quod in fine vitæ quū Dominus venturus est ad eos, non audent retinere multitudinem beneficiorū talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederūt, desiderare debent, vt in statu tali à Domino inueniantur, vt ab eo dignam mercedē accipiant. Et si vnctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cū

maior est deuotio, non permitteret eos de hoc dubitare. Non videtur esse consilium diuinæ gratiæ quod aliquis in statu illo viuere audeat in quo non audet mori. ¶ Quartò potest ostendi hoc auctoritatibus quæ sequuntur. Aug. Qui veram fidem habet, non cupit in his miseriis fieri diues. Non videtur ergo habere veram fidem, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo consulit ei gratia quam non habet? Item veritas non volat ad muscas. Charitas etiam cùm ignis est, non tendit deorsum. Præterea cùm charitas Deum super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorum, quibus eum amittat vel impediatur ne ei intendat. Vnde Aug. Otium sanctum quærit charitas veritatis. Idem: Videtur quidem mihi animum pluribus actionibus intentum Deo quodammodo vacuari. Non est verisimile quod charitas quærat quæ eam Deo euacuēt, sed potius quærit pacem in qua factus est locus eius. Ipse etiam est pallium breue quod vtrunque operire non potest. De quo legitur Esaiæ 28. Vnde Augustin. Domine, ego per auaritiam meam te amittere nolui, sed volui tecum possidere mendacium. Itaque te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Præterea, charitas plus diligit legem Dei, quàm millia auri & argenti: nō est ergo verisimile quod ipsa consulat multiplicitatem temporalium, quæ requirit multiplicationem actionum, quæ impedit hominem à studio sapientiæ diuinæ. Vnde Ecclesiastici trigesimo octauo. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet. Patet ergo quod operationis prædictæ non est principium natura vel gratia. Vnde relinquitur quod principium eius sit vitium. Et sic patet quod vni homini non sit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari si considerentur caussæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

¶ *Caussæ plurium beneficiorum, sed inefficaces.*

ALij enim credunt hoc sibi licitum esse, quia beneficia illa bene expēdunt. Alij quia nobiles sunt. Alij quia vicarios ponūt. Alij quia ad ministrationem temporalium vtiles sunt, vel propter sapientiam huius mundi, vel propter potentiam. Contra illos qui credunt quod bene possunt illa habere, quia bene expendunt illa: dicimus quòd non sufficit medico bene expendere ea quæ sibi dantur ab infirmo & nullam curam habere de infirmitate illius. Similiter non sufficit aduocato bene expendere salarium, & se nō intromittere de caussa. Nec stipendiario sufficit stipendia sua bene expendere, & de guerra se non intromittere. Sic clerico habenti beneficia ecclesiastica nō sufficit bene ea expendere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt. Contra illos verò qui credunt se posse habere plura talia beneficia, quia vicarios ponunt. Primò

dicimus

dicimus quod eadem ratione laicus vnus, immo etiam mulier posset habere decem beneficia ecclesiastica: posset enim ponere vicarios. Preterea ridiculum est matrimonium contrahere spe ponendi vicarium: & qui hoc facit, videtur incidisse in illam maledictionem Deuteronomij decimo octauo. Vxorem habebit, & alius dormiet cum ea. Tertiò quærimus de vicario illo: vtrum sit pastor vel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum est. Quum ergo dicit aliquis: Bene possum habere hoc beneficium, quia ponam ibi vicarium, penè idem est acsi dicat, Bene possum illud habere. quia ponam ibi latronem, qui fruetur, & mactet, & perdat. Ioannis decimo. si verò pastor est, quæ ratio est vt tu habeas duas ecclesias, ipse verò nullam? Nunquid dicet tibi Ioannes, id est, gratia Dei, vel in quo est gratia Dei, Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quartò quærimus à tali, vtrum vicarius ille sit minus bonus, vel æquè bonus, vel melior quàm ipse. Si minus bonus, tunc naturalis ratio dictat, quòd non est recipiendus pro eo. Operarius enim in vineam alicuius conductus, non potest vicarium minus bonum ponere. Si verò æquè bonus est vel melior, quæ caussa est quòd iste habeat duo beneficia, & ille nullum? Quintò quòd ipse deberet attendere quid acciderit de primo vicario synagogæ. Sic enim legitur Exod. 32. Moyses relinquens populum, satis paruam moram facturus cum Domino, dimisit vicarium satis bonum Aaron, & tamen in reditu populum quem reliquerat fidelem, infidelem & idololatram inuenit. Præterea dixit Apostolus, quod si quis non laborat, non manducet. Quo iure ergo pascitur aliquis de beneficio illo, vbi ipse non laborat? Ordinauit Deus vt qui seminat spiritualia, metat carnalia. Qua ratione ergo pauper vicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat: Quos Deus coniunxit, homo non separet: quo iure denarius ille quem subditus offert vicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipietur à patrono male viuente? Et si quo ad forum contentiosum ius ibi videatur habere: tamen quo ad iudicium sacræ scripturæ ipse raptor est, vsurpans sibi alterum eorum quæ à Deo coniuncta sunt sine reliquo: id est mercedem sine labore: immo etiam homicida reputatur, & respectu mercenarij quem defraudat, & respectu pauperum subditorum quorum sudorem comedit. De primo legitur Ecclesiastic. trigesimo tertio. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. De secũdo legitur ibidem: Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Vltimò dicemus quod illi qui vicarium ponunt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & non amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ ecclesiæ qualem amorem aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem verum ei auferret, & loco eius

pedem ligneum substitueret, Pes ligneus non viuit, nec corpori adhæret. Sic vicarius qui charitatem nō habet, non est membrum viuum vita spirituali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate viuit quis, & adhæret ceteris membris ecclesiæ. ¶ Contra illos qui dicunt quod possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus quòd si filij Dei sunt, & ecclesiæ Dei vtiles, non volentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitan iustum est vt de beneficiis ecclesiasticis præ ceteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Sed si filij diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipient? Nunquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt ecclesiæ Dei vel nociui suo prauo exemplo, non videtur iustū quod præ ceteris commodum habeant ab ecclesia, ex quo ecclesia commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, quòd ipse non vult habere accipitrem qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus non vult habere in ecclesia sua, qui multum consilent ei, & nihil ei prosint. Similiter si aliquis non est contentus illis quibus contentus esset si clericus non esset, & cum paterna hæreditate exhæredatus sit, superior tamen vult esse quàm frater suus qui est hæres, non videtur iustum esse quòd Dominus eius superbiā pascat, vel sustentet. Cùm enim superbia filia diaboli sit, non pertinet ad Dominum pascere eam. ¶ Contra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapientes vel potentes sunt, quo ad seculū, dicimus quòd auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa enim statera cupiditatis sibi nihil ponderant spiritualia, sed sola temporalia. Vnde Bernardus loquens de auaris prælatis: Optimi dispensatores rerum qui de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt. ¶ Tertio loco potest ostendi non solùm quòd malum sit plura talia beneficia habere, sed etiam quòd nulli nisi cæco debeat hoc in dubitationem venire. Certum enim est quòd nullus est princeps secularis in cuius curia licitum sit illi qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad opus duorū vel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita simplex, qui hoc adducat in dubitationem. Quæ caussa ergo est, vt in curia Dei, id est in ecclesia in qua tot sunt qui de auena ecclesiæ non possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad plures equos? quomodo dubium est inter literatos, quod certum est inter armigeros? Nunquid potest Dominus bene dicere illud Propheticum, Quis cæcus, nisi seruus meus? Præterea etsi licitum esset aliquem habere plura talia beneficia: tamen non expedit. Vnde primæ Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Licebat Apostolo sumptus à subditis sumere, sed non expediebat: quia pseudo apostoli

postoli haberent inde occasionem quærendi & lucrandi. Sic licet licitum esset alicui viro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exemplum cupiditatis & auaritiæ, non expedit. Sicut manducare idolothitum, in se licitum est homini discreto qui non comedit illud cū veneratione idoli: tamen coram infirmis & simplicibus peccatum est comedere idolothitum: ipsi enim credentes illud comedi cum veneratione idoli, scandalizabantur inde. Vnde beatus Bern. Spiritualis homo quia omnia diiudicat, vt ipse a nemine iudicetur, omne opus suum trina quadam cōsideratione præuenit. ¶ Primò quidem an liceat, deinde an deceat, postremò an expediat. Licitū dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionem. Decens dicitur in respectu ad conditionem personæ. Expediens verò in respectu ad offensionē proximi. Considerare ergo debet sapiens an illud quod facturus est, licitum sit, id est, à Deo non prohibitū: deinde an deceat personam eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona quod tamen indecens est in alia. Præcipuè verò in viris literatis qui deberent spiritualiter esse oculus ecclesiæ, indecens est terreneitas & macula cupiditatis & auaritiæ: à talibus enim præcipuè sumitur exemplum, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. Ab omni specie mala abstinete vos. Et illud Roman. 12. Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

¶ *Quæ faciant ad detestationem plurium beneficiorum.*

AD detestationem verò huius peccati. Primò facit maledictio quam facit Dominus illis qui sunt in peccato isto Esaiæ 5. dicens, Væ qui coniūgitis domum ad domum. Quomodo quis absque peccato habet, quod cum maledictione Domini habet? Secundò mutilatio ecclesiæ quę inde prouenit. Non videtur innocens esse, qui matrem suā vno membro mutilat. Sic innocens nō est qui matrē suam ecclesiā mutilat, procurando quòd minus habeat vnū membrum quā debeat habere: quòd si dicatur quòd ecclesia licet non habeat omnia membra quo ad substantiam, tamen habet quo ad officia, vnus enim habet officium plurium. Respōdemus, quòd licet in monoculo vnus oculus suppleat vicem duorum, non tamē tantum valet habere vnum oculū sicut habere duos. Nec bene seruiret matri suæ carnali, qui procuraret vt loco duorū oculorū vnicum haberet. Tertiò facit ad detestationē huius peccati mōstruositas & cōfusio quæ inde prouenit in ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato quòd diuersę ecclesiæ habent eundē oculū. Inauditū est diuersa corpora idē habere membrū. Ex hoc etiā peccato accidit quod eadem persona simul & semel diuersa replet loca,

quod

quod videtur esse contra naturam. Item accidit inde quod oculus vnius ecclesiæ os est in alia ecclesia: quia archidiaconus vnius ecclesiæ cantor est alterius. Accidit enim quòd oculus vnius ecclesiæ distat ab ea plusquam per dietam vnam. Si aliquis cæcus reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: nũquid talis ecclesia reputanda est cæca, à qua oculi eius tantum distant? Oculi enim sapientis in capite eius: stultus autẽ in tenebris ambulat, vt dicit Salomon Ecclesiast. 2. Oculi stultorum in finibus terræ. Prouerb. 17. Peccatum istud etiam introducit quodammodo in Ecclesiam Dei hæresim Sabellij, qui dicebat Patrem esse Filium. Contra quod dicit August. quod hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturam, quod eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic vult facere peccatũ istud. Accidit enim quod duo sunt decani in duabus ecclesiis, & vterque canonicus est in vtroq;, & sic vterque est Pater & Filius respectu vtriusque. Preterea istud peccatum facit, quod eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non vult Dominus in aliquo de hortis suis arborem esse quæ fructum non faciat. Vnde Lucæ 13. dicit de ficulnea non faciente fructum. Succide illam: vt quid terram occupat? Vnde quæritur quod in vtroque horto fructum facere debeat arbor talis, & sic quod duplex officium facere debeat, qui duplex beneficium sufficiens habet. Qua ratione enim primo beneficio ad vnum officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundũ. ¶ Quartò facit ad detestationem huius peccati vilitas quæ ibi est. Vilium enim personarum & abiectarum est, caussa lucri periculo se exponere: vnde viles se videntur ostendere, quando præ nimio desiderio lucri incedunt per illam viam quam tot boni viri asserũt latronibus plenam: præcipuè cùm videant literatos viros, qui per eam cœperunt ire, ad vltimum relinquere eam, & non audere vltrà transire. Resignat enim: nec audent mori cum multitudine talium beneficiorum. Præterea si aliquis cibus assereretur venenatus à multis bonis viris, licet alij essent qui contrarium assererent: tamen qui aliter haberent cibos sufficienter, non committerent se discrimini vt cibum illum comederent. Mirum est ergo quomodo ille qui habet vnum beneficium sufficiens audet suscipere aliud, quum tot boni viri asserant ibi periculum esse. Præterea satis possent erubescere illi ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitum suum, quomodo hoc solo cõtenti sunt vt seruiant sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curant enim quid sit illud quod faciunt, dummodo mortale non sit, non attendentes quod dicit Bernardus loquens ad viros perfectos: Non est vestrum, inquit, languere circa communia præcepta, nec attendere quid Deus præcipiat: sed quid velit, probantes quæ sit volun-

voluntas Dei bona, bene placens & perfecta. ¶ Quintò facit ad detestationem huius peccati, hoc, quòd talis multiplicatio beneficiorum circa vnam personam frequēter generat apostema superbiæ in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrorum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod vocatur, Noli me tangere. non enim potest sustinere superbus quòd vitia eius reprehēdantur. ¶ Sextò faciūt ad detestationem huius peccati diuersa exēpla. & de multis pauca ponemus testimonia. Seneca in libro de beneficiis ait, quòd quidam cùm illi ob virtutem & rempublicam bene gestam tantum agri decerneretur quantum vna die arando circumire posset: Non est opus, inquit, mihi cui plus quàm vni ciui opus sit. Et subdit Seneca: Quantò maioris virtutis putas respuisse munus, quàm meruisse? Et Dauid in Psalm. A fructu frumenti vini & olei sui multiplicati sunt. Et subiungit de se: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Quasi diceret, Alij multitudinem temporalium quærunt: sed mihi adhærere Deo bonum est. Consuluit Iethro Moysi, onus suum partiri in plures vt secum esset Deus. Isti verò congregare volunt multa onera in vnum, vt ab eis recedat Deus. Isti non possunt dicere illud Psalm: Vnicus & pauper sum ego: cùm trini in personis volunt esse, non vnici. Ille qui trinus vult esse in personatibus, cùm vnus sit in substantia, videtur dicere illud verbum diaboli, Ero similis Altissimo. ¶ Sex reprehensibilia in habentibus plura ecclesiastica beneficia. Et ꝙ præsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostenditur. Sex autem videntur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. ¶ Primò est reprehensibilis absentia, cùm officium eorum requirat præsentiam tribus de caussis. Primò propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud verbum Senecæ: Tantum habes negotij quantum medicus in pestilentia. Secundò propter luporum infernalium importunam sæuitiam. Iij enim lupi solo clamore exterrentur, sed de lupo infernali legitur Iob quadragesimoprimo: Non fugabit eū vir sagittarius: in stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus non teneat vel per aurem, vel per linguam, vel per aliud membrū. Illo membro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris præsentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos tertio: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ, sic eruemini filij Israël.

¶ Tertiò, necessaria est præsentia pastoris propter simplicitatem & indefensionē ouiū. Certū enim est ꝙ inter omnia alia animalia vnū de simplicioribus & minoris defensionis est ouis. Cetera animalia vel velocitate, vel astutia, vel fortitudine & dentibus &

vngui-

vnguibus quasi quibusdam armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horum habet: ideo necessaria est ei præsentia pastoris qui eam defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quàm ouis vel capra: ouis enim vel capra naturaliter fugit lupum: oues verò spirituales voluntariè in ore lupi infernalis se ponunt. ¶Secundò reprehensibile est in talibus personis, quod supra suam virtutem spondent. Contra illud Ecclesiast.8. Non spondeas supra virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita. Supra virtutem suam spondet qui animam suam in susceptione primæ ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliam ecclesiam suscipit, cùm aliam animam non habeat quam in pignus pro secunda ecclesia ponat. Dominus animam suam posuit pro ouibus suis: & si ex culpa pastoris eas amiserit, super animam pastoris periculum erit. ¶ Tertiò reprehensibile est circa habentes plura beneficia hoc, quod ipsi se offerunt ad fideiussionem periculosissimam, & instanter rogant vt ad eam recipiantur: & si recepti fuerint, de ea gaudent quasi inuenerint thesaurum. Solent prudentes huius seculi vitare, quòd nõ fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solent euenire. Ad fideiussionem verò longè periculosiorem multi se offerunt. Vnde Prouerb.22. Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Si enim non habes vnde restituas, quid caussæ est vt tollat operimentum de cubili suo? ¶Qui curam animarum suscipit manus suas defigit: id est, obligat. ¶ Sex sunt ad quæ se obligat qui curam pastoris suscipit. ¶ Primò ad excolendam terram ecclesiæ. Ierem. 1. Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. ¶Secũdò ad liberationem. Vnde Prou.24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. ¶Tertiò ad spiritualium infirmitatũ curationem. Vnde Dominus in Euangelio. Matthæi nono. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Et videntur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de caussis. Primò, quia nullorum ægrorum curam recusant, quantumcunque incurabiles videantur. Secundò, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiunt. Tertiò, quia mercedem ab infirmis recipiunt & de infirmis non intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporum quantumcunque mali sint, non solent inueniri. ¶Quartò obligat ad prouisionem eorum quæ spirituali vitæ sunt necessaria. Vnde Matthæi vigesimo quarto. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illi in tempore tritici mensuram? Bene enim deberet præmeditari, qui tantam familiam suscipit, vtrum habeat vnde ei possit prouidere. ¶Quintò obligat se ad præ-

præbendum ducatum. vnde Ioannis decimo, dicitur de pastore: Cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues eum sequuntur. ¶ Sextò obligat se ad placandum Deum, propter quòd oportet ipse placeat. Quomodo eum placabit qui non placet? vnde Gregorius. Quomodo is qui displicet ad intercedendum & cetera. ¶ Sequitur de prædicto verbo. Si enim non habes vnde restituas &c. Operimentum quo cubile conscientiæ debet esse ornatum vt Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimentum amittit qui supra vires suas curam animarum suscipit. vnde Prouerbiorum vigesimo. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo. Idem vocatur hic vestimentum prius operimentum. Et est sensus: Tolle vestimentum: id est, tollendum prædica. Et subditur ibi, Suauis est homini panis mendacij: sed os eius implebitur calculo, Panis mendacij vocatur qui acquiritur ex mendaci promissione cupidi, qui curam animarum suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerbiorum vndecimo. Affligetur malo, qui fidem facit pro alio. De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur. Prouerbiorum decimo septimo. Stultus plaudet manibus suis, cùm spoponderit cum amico. Cuius caussa hæc? quia non intelligit quid fecerit: pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorem constituit, cùm curam animarum suscipit. ¶ Quartò, reprehensibile est in talibus, quod post fideiussionem non curant de hoc quod fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerbiorum 6. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicũ tuũ. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Fideiussionem istã attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Guilielmus de Montepessulano factus monachus abbatem pro salute sua fideiussorem recepit: qui diu conuersatus, ibi honestè migrauit ad Dominum. Ad quem abbas peractis exequiis direxit sermonem in hunc modum: Frater Guilielme, vellem scire si Deo placeret, vtrum de fideiussione quam tibi feci, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo: Domine abbas absolutus estis. ¶ Quintò reprehensibile est talibus personis quod ipsi defraudant plurimos. Primò Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitium de duobus beneficiis, & non habet nisi vnicum. Secundò, corpus ecclesie debilitat membri vnius ablatione: sicut corpus vnius hominis debilius est ex defectu pedis. Tertiò, defraudat aliquem pauperem clericum qui deberet alterum illorũ beneficiorũ habere. Quartò vicarium,

carium, cùm vicarius habeat laborem, & ipse mercedem. Quintò, subditos à quibus metit carnalia, cum eis non seminet spiritua- ¶Sextò reprehensibile est in talibus personis quod ipsi reputan- beneficium, quod est onus valde periculosum. vnde Lucæ 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent benefici vocantur: vos autem non sic, supple; vocandi estis benefici. Solam enim dispẽsationem alienorum bonorũ habetis. Constat ergo quod quando quis committit dispensationem alicui quæ laboriosa est, licet victum & vestitum in ea ei concedat, potius eum onerat quàm beneficium ei impendat.

¶*De multiplici periculo quod est in dispensandis rebus ecclesiasticis.*

MVltiplici verò ratione periculosa est dispensatio bonorũ ecclesiasticorum. Primò, quia difficile est quod dispensator placeat Domino & familiæ simul. Etiam difficile est gratiam familiæ non quærere, cùm ipsa præsens sit, & dominus sit quasi absens. vnde relinquitur quod difficile sit dispensatores bonorum ecclesiæ gratiam Dei habere. Secundò, periculosa est, quia computatio multum differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuisci: sicut beatus Bern. dicit. Dilatio ista securos reddit dispensatores & absque timore furantes. vnde Eccle. 8. Quia non profertur citò cõtra malos sententia, filij hominum absque vllo timore perpetrant mala. Et Matth. 24. Si dixerit malus seruus, Morã facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis. Veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit vel ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium. Tertiò, periculosa est: quia dominus omnia videt quæ fiunt à dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationem prelatorum hoc fieri quod vnus habeat plura beneficia. Respondeo quod si prælati omnia benefacerent, non dixisset Dominus de ipsis Matth. 23. Secundum opera eorum nolite facere. Vnde Bern. Non sum tã rudis vt ignorem vos positos dispensatores: sed in ædificationem, nõ in destructionem: vbi necessitas vrget excusabilis dispẽsatio est, vbi vtilitas prouocat dispẽsatio laudabilis. Vtilitas dico communis, nõ propria: nam cùm nihil horum est non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

¶*De pluralitate Missarum. Et in quibus casibus liceat dicere plures Missas.*

DIctum est de primo signo auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secũdo signo, scilicet de pluralitate missarum. Et verũ est quòd in die natalis Domini licet celebrare tres Missas, in aliis diebus

in tri-

in tribus casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit vt vna de die celebretur, alia pro defunctis. Secundus est, cùm necessitas peregrinorum, vel hospitum, vel infirmorum hoc requirit. Tertius casus est, cùm tempus nuptiarum labitur: tunc si necesse sit poterit quis plures missas propter nuptias celebrare: ita tamen quòd nunquàm propter aliquam necessitatem debet celebrare nisi duas, nec duas etiam causa adulationis vel cupiditatis, quia tunc est peccatum mortale. Quòd autem cupiditas pluralitatē missarū adinuenerit, videri potest ex hoc, quòd ille qui habet duas tenues ecclesias, in vtraque vult missam celebrare cùm horas canonicas vix in altera earū velit dicere: cuius rei alia causa nō videtur esse, nisi ꝙ ad missam offertur, ad horas canonicas nō.

¶ Multiplex malum ex pluralitate Missarum.

POtest autem ostendi multipliciter quod hoc sit malum, scilicet aliquem in die plures missas celebrare. ¶ Primò per illud verbum Augu. Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo, nec vitupero: qui non audebat laudare quotidie semel sumi eucharistiam: nunquid laudasset eam bis in die sumi? imò forsitan grauiter pluries sumentē puniuisset. ¶ Secūdò potest idē ostendi per hoc, quòd maius est conficere quàm simpliciter communicare. vnde cùm nō liceat alicui clerico pluries communicare, non est licitum alicui pluries celebrare. Et forsitā si nihil offerretur celebranti, sicut nihil offertur laico communicanti, nunquā fuisset pluralitas missarū introducta in ecclesia Dei. ¶ Tertiò potest idem ostendi per hoc quod dicit glossa super illud ad Heb. 6. Terra super se venientem imbrem bibens &c. Prædicatio si rara est, non sufficit: si assidua, vilescit. Idem verum est de celebratione missarum: si enim aliquis pluries celebret, vilescit ei opus illud superangelicum. non enim concessum est angelo, vt ad prolationem talium verborum, sub specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse: nec exhibet reuerentiam præsentiæ creatoris sui quam deberet. ¶ Quartò potest idem ostendi per hoc, quòd filij Israël non colligebāt de manna nisi gomor vnū per singula capita. Manna enim propria figura fuit Dominici corporis. De hoc habetur Exod. 16. ¶ Quintò potest ostendi idē per hoc, quòd agnus paschalis semel in anno immolabatur. De quo legitur Exod. 12. ¶ Sextò potest ostendi idem per hoc, quòd verus agnus, scilicet Christus, semel tantum immolatus est, & sacerdos in veteri lege tantùm semel in anno cum sanguine intrabat sancta sanctorum.

¶ De pluralitate officiorum in eadem missa.

SEquitur de tertio signo auaritiæ, scilicet de pluralitate officiorū in eadem missa: quod licet interdū ex deuotione fiat, verius tamen videtur quòd cupiditas hoc adinuenerit. In eisdem

enim matutinis nullus laudes triplicat: in missis verò cupid. hoc adinuenit, vt si non offeratur ad vnum officium, ad aliud saltem offeratur.

¶ De multiplicatione altarium sine necessitate.

QVartum autem signum est multiplicatio altariũ absque necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Oseæ 8. Multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & Dominus non suscipiet eas. Mira insania est quòd altaria multiplicentur ad peccandum, quæ purè deberent fieri ad Deum placandum. Corpus Dominicum super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantum ad operationem immolantis. Simile legitur Ierem. 9. vbi sic legitur: Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?

¶ De conseruatione fructuum.

QVintum signum auaritiæ est, conseruatio fructuum, in his qui habent annuos redditus sufficientes, quorum fatuitas multipliciter potest ostendi. ¶ Primò per hoc, quòd ipsi videntur esse similes cuidam stulto, qui videns quendam magnum fluuium impetuosè currentem, cogitauit quòd citò pertrãsisset, & mutuatus est vasa à vicinis suis, & retinuit in ijs de aqua illa, ne cùm pertransisset aqua fluui indigentiã haberet. Annui redditus quos habent clerici sunt, velut fluuius iugiter manans: sed diuitiæ laicorum qui non habent ita annuos redditus, sunt velut torrens qui quandoque siccatur. Vnde nõ est mirum si ipsi reseruant de fructibus suis. ¶ Secundò potest ostendi fatuitas taliũ per hoc, quòd ipsi de portione pauperum volunt thesaurum facere, vel possessiones acquirere, cùm ipsi pauperes fame & frigore moriantur. Contra quos dicit Hierony. Accepisse pauperibus erogandum & esurientibus plurimis: vel cautum esse, vel timendum, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, omnium prędonũ crudelitatẽ superat. Idem: Optimus dispensator est, qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas quæ aliter diligit proximum, aliter seipsum. Portionem suam de bonis ecclesiasticis integrè accipit, scilicet & victum & vestitum suum: Pauperes verò esurientes & nudos dimittens: diuites thesaurizare facit de portione, non attendens quanta iniquitas sit, quod pauperum est, successori suo diuiti reseruare, cũ vniuersaliter dissuadeat Dominus in terra thesaurizare. Match. 6. non videtur esse concessum prælatis ecclesię qui exemplo suo debent alios ad contemptum terrenorũ prouocare, quòd ipsi in terra thesaurizent. ¶ Tertiò potest fatuitas eorum ostendi per hoc, quod ea quæ ipsi subtrahunt pauperibus aufert eis tyrannus vel maior prælatus. iuxta illud Aug. Hoc tollit fiscus quod nõ accipit Chri-

Christus. ¶ Quartò potest fatuitas eorum ostendi per hóc, quòd ipsi ignorant qualem successorem habituri sint. vnde Eccle.2. Detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiẽs aut stultus futurus sit. & dominabitur in laboribus meis &c. Congruum esset vt prælatus qui bona ecclesiastica purè à Christo recepit, membris Christi ea impẽderet. iuxta illud Eccl.1. Ad locum vnde exeunt flumina reuertentur. Fatuũ autem videtur esse hoc, quod homo qui bene potest dispensare reseruet eius dispẽsationi, qui forsitan in voluptates & vanitates expendet. Illud etiam erit materia peccati: quod potuit esse materia virtutis. Contra illũ quĩ sic facit videtur esse illud Hierony. Da, inquit, pauperibus, nõ locupletibus, non superbis. De quo necessitas sustentetur, non quo augeantur opes. Pars sacrilegij est, non dare pauperibus res pauperum. ¶ Quintò potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quòd melius esset quòd ipsi de eis quæ sibi abundant eleemosynas facerẽt ante mortem, quàm fieret eleemosyna illa postquã mortui essent. Eleemosyna enim ante mortem facta, est velut lucerna quæ præfertur homini custodiens eum ne cadat in foueam inferni. Eleemosyna post mortem facta, est quasi lucerna quæ fertur homini post tergum, quæ non custodit eum à casu foueæ. Si enim in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna quæ pro eo fiet liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in vita ipsius, valde melior est quàm illa quæ fit post mortem. Illa quæ fit post mortem, non valet ei ad plus, nisi ad liberationẽ à pœna purgatorij: illa autem quæ fit in vita, potest Domini mereri gratiam & gloriam, & liberationem à debito pœnæ æternæ, & à pœna purgatorij, & abundantiam bonorum temporalium, & multa alia. Pietas enim ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nũc est, & futuræ, vt legitur 1. ad Timoth.4.

¶ *De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.*

SEquitur de sexto signo Auaritiæ, quod est promotio puerorũ ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates. A quo peccato valde est cauendum ecclesiæ Dei. Valde enim est nociuum, quod innuit Salomon Ecclesiast.10. dicens. Væ tibi terra cuius rex puer est. Et Dominus Esa.3. comminatur hoc synagogæ tanquam pœnam magnam, dicens: Dabo pueros principes eorum. ¶ Multiplici autem ratione cauendum esset ecclesiæ ab hoc peccato. ¶ Primo propter defectum sapientiæ, qui est in pueris. vnde Aristoteles. Nemo iuuenes eligit duces, eò quòd non constet eos esse prudentes. Et Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tẽpore prudentia. Et etiam si scientia esset in talibus personis, non tamen habent experientiam, quæ valde necessaria est rectoribus, vnde

Ecclesiast.14. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa. Et deinde subditur: Qui non est expertus, pauca recognoscit. ¶Secundò propter defectũ virtutis. vnde Ecclesiast.7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, vbi dicit Glossa, Debet quisque virtutes proprias perpendere, & pro quantitate virium curam aliorũ suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum ecclesiæ inflexibilem esse. Aetas iuuenilis vel puerilis tenera est in iudicium: sicut virga antequam adulta sit flexibilis est. Vnde glos. super illud Ecclesiastici 10. Væ tibi terra, cuius rex puer est, cuius ætas leuitati & inconstantiæ proxima est. ¶Tertiò cauendum est ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint. Vnde Prouerbiorum 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ volantis in cælo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua. Et si valde incertus sit volatus aquilæ in cælo, eo quòd diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit: & via nauis in medio mari, quia variatur secundum quòd ventus variatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solùm viam viri in adolescentia sua. Vnde sapientiores Salomone se videntur facere illi qui propter signa aliqua bona quæ videntur in iuuenibus, asserunt eos futuros bonos & faciunt eos promoueri non attendentes quòd oportet columnam prius robur suum accepisse quàm ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, vel per superbiam, vel aliquod aliorum vitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timotheum 3. Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Vnde dicit Glossa, In arrogantiam, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales voluptatibus vacant. Vnde post illud Ecclesiast. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est. subditur, Et cuius principes mane comedunt. Et super illud Ecclesiastici 12. Adolescentia & voluptas vana sunt. dicit interlinear. quòd voluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiuntur. Habent enim diuitias quæ sunt materia gulositatis: habent etiam mulieres quarum custodes fiunt. Vnde consequens est vt gulæ & luxuriæ intendant. Ex quo gallo non succincto lumbos gallinæ traduntur. bene potest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi. Prius tentandum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alij regendi committerentur eis. vnde Augustinus. Prius vide si nosti diligere teipsum, & committo tibi proximum. Si autem non nosti diligere te,

te te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendendum etiam esset antequam committeretur alicui familia ad pascendum, an habeat vnde etiam pascat. Ridiculum est quòd famelici & nudis vestimenta & alimoniam alijs promittant, & vlcerosi medicos se iactent. Potius decere tales verbum illud Esaiæ 3 Non sum medicus, & in domo mea non est panis &c. ¶ Quartò cauendum est à promotione iuuenum propter derisionem hostium. Derideri enim potest ecclesia ab inimicis suis cùm ipsa senuerit si nubat puero, & pro sponso habeat quem deberet portare in gremio, & lactare lacte simplicis doctrinæ. Et potest ei dici illud, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quando enim debuit nubere illi qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre. ¶ Quintò cauendum est ecclesiæ à promotione talium: quia scandalizabitur populus de talium promotione subita. vnde super illud 1 ad Timotheum 3. Non neophytum &c. dicit gloss. Heri in theatro, hodie in ecclesia, vespere in circo: hodie in altari, dudum fautor histrionum, nunc constuprator est virginum. Et quod legitur ibi. Cui opus est patrono, mihi parant defensorem: & cui opus est pædagogo, mihi instituunt doctorem. ¶ Sextò cauendum esset ecclesiæ à tali promotione: quia sicut senectus exornat quodãmodo ecclesiasticas dignitates, sic pueritia quasi deturpat eas. Ad primũ pertinet quod legitur Ecclesiast. 25. Quàm speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium. Quàm speciosa veternis sapientia, & gloriosus intellectus, & cõsilium. Corona senũ multa peritia, & gloria illorum timor Dei. Ad secundum pertinet illud verbum quod dicit quidam de Nerone. Nero quum quosdam ornare vellet, non ipsos ornauit, sed ornamento deturpauit. Et in veritate quum presbyter idem sit quod senior, ordo sacerdotalis ad senes videtur pertinere: & quasi contraria de aliquo videntur dici, quum dicitur esse iuuenis presbyter. Idem enim est acsi diceretur iuuenis senior. vnde Dauid in Psal. cathedram senio attribuit, dicens: In cathedra seniorum laudent eum. ¶ Septimò cauendum esset ecclesiæ ab huiusmodi promotione, quia multis exemplis mouetur ad hoc. Primo exemplo Domini, qui XXX. anno incœpit facere opera quæ ad prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in XXX. anno fuisse quando vidit visiones. Petro etiã & non Ioanni commendauit Christus ecclesiam. Vna potuit causa esse, quia Ioannes erat adolescens. Apud Hebræos etiam prohibita est lectio principij Geneseos, & finis Ezechielis, & Cãtica Canticorũ ante trigesimũ annum. Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed fortè aliquis obijciet, quòd Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescens episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regem promotus. Cui

responderi potest, quòd Ieremias antequam prædicaret, audiuit: Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnã ferream. vt legitur Ierem. 1. Si Dominus virgam vnam in vnam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur quòd virga simpliciter sit vtilis ad hoc vt ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculose sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prædicandum sit missus, non tamen hoc ad consequentiam est trahendum. De Timotheo verò respondet beatus Bernardus: Da mihi talem Timothæum, & ego cibo si vis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone verò dici potest quòd forsitan ideo male accidit Salomoni, quia adeo iuuenis factus est rex. Diuitiæ enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta. Dedit enim ei dominus subito cor ita sapiens quòd nullus similis ei fuerit.

¶ *De libenter currentibus ad nummos horarios &c.*

SEquitur de vltimo signo auaritiæ, quod est concursus ad nummos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signum auaritiæ in multis locis apparet in ecclesia Dei. Vidimus enim clericos concurrere ad horas illas ad quas decantandas constituta est certa pecunia, sicut piscis concurrit ad panem in aqua proiectum, de alijs verò horis non curãt. Vnde in quibusdam ecclesijs vocantur à laicis horæ illæ in quibus nummi dantur, horæ nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua villa, cõcurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus villis, vt possit dici de illis quod dicit Dominus Matthæi 14. Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Et Iob 39. dicitur de aquila, Contemplatur escã, & oculi eius de longè prospiciunt. Et subditur: Vbicunque fuerit cadauer, statim adest. Pisces escam non sentiunt nisi eis proxima fuerit: sed tales funus sentiunt etiam si distat ab eis per vnam leucam, vel per duas, & statim concurrunt. Vnde similes sunt vulturibus: de quibus dicitur, quòd existentes in regione vna sentiunt cadauera in alia.

De peccato indignè conficiendi.

CAPVT XII.

QVIA Simonia & alia peccata de quibus proximo loco dictum est frequenter solent comitari peccatum indignè conficiendi. Ideo subiungemus hic tractatum de peccato isto, & primò agemus de his quæ pertinent ad dignitatẽ conficiendi: deinde agemus de his quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Ad hoc verò quòd

quòd aliquis dignè conficiat, Primò necessarium est vt probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sicut ille qui vult infundere aliquem pretiosum liquorem alicui vasi, prius probat vel tentat vtrum vas sit mundum vel immundum, sanum vel corruptum: sic debet videre de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio vocatur dijudicatio in eodem capitulo, vbi dicit Apostolus: Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. ¶ Secundò immunditia inuenta in se necesse est vt homo eam abluat. Manibus enim illotis accedere ad mensam Domini valde indecens est: & in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cùm singulis diebus bis manus corporis lauent vt ad mensam corporalem accedant: tamen ad mensam Domini in qua Dominus præsens est, & cui angeli assistunt per vnum mensem vel duos accedunt manibus illotis: id est operibus, non attendentes quod dicitur in Psalm. Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Non secundum pluralitatem missarum, sed secundum puritatem manuum retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionem manuum pertinet quod dicitur in Psalm. Lauabo inter innocentes manus meas &c. ¶ Tertiò necessarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret virtutem sacramenti: vt scilicet habeat fidem de effectu sacramenti illius qui est collatio vel augmentum gratiæ. Ad lumen etiam istud debet inspicere quæ latent sub specie panis & vini. Indecens est mēsam talem esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos obcæcatos ne videant ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideo dicitur in Psalmista. Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Et post subditur. Et introibo ad altare Dei. ¶ Quartò necessaria est fames de percipiendo effectum istius sacramenti, quam famem sacerdos nō habebit nisi per humilitatem, cogitando defectus suos, & se vacuum & pauperem inueniri. Fastidiosos & plenos non vult Dominus saturare, sed esurientes & sitientes. Vnde Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et ista quatuor sunt ex parte ipsius qui debet conficere. ¶ Ex parte vero cibi qui sumendus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparandi tangitur. Exodi duodecimo vbi sic legitur de agno paschali: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Crudum comedit ille in quo ignis charitatis non est. Coctū aqua comedit, qui in diuitijs viuit. Assum verò ille comedit qui passionem Dominicam, cuius figura est sacramentum illud, diligenter recolit, ita vt meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nonnulli qui in præparatione cibi corporalis quem sumpturi sunt, volunt quòd laboretur à mane vsque ad tertiam: sed præparatione huius cibi spiritualis nollent laborare

rare per dimidiam horam. Secundò necessaria sunt azyma cum la-ctucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum e-nim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ ama-ræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debent esse in conficiente. Vnde August. Panis iste salus est ægris, quem lacrymæ faciunt dulciorem. In azymis, intelligũtur opera, vt sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptio-nẽ Dominici corporis. ¶ Tertiò necessaria est dijudicatio Domi-nici corporis, vt cum magna reuerentia recipiatur. De quo tan-git Apostolus 1. ad Corinth. 11. dicens: Qui manducat & bibit in-digne, iudicium: id est, damnationem sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. ¶ Quartò necessaria est diligens cu-stodia post susceptionem, & præcipuè custodiendum est in quo Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pixide vbi Domini-cum corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudi-caretur. Qualis ergo iudicandus est ille qui os suum in quo cor-pus Domini recepit, detractione, vel ebrietate, vel alia spurcitia polluit, cùm spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia cor-porali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerbiorum vice-simoseptimo: Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui cu-stos est domini sui, gloriabitur. De diiudicatione & custodia si-militer habetur Prouerbiorum vicesimotertio, vbi sic legitur: Quando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende quę sunt posita ante faciem tuam. ecce dijudicatio, & subditur, Et sta-tue cultrum in gutture tuo. Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponendum est, vt non admittat homo in ore suo vnde ipsum possit inquinari. ¶ Vltimo necessarium est, vt in confectione forma tradita obseruetur. De hoc habetur in glossa super illud 1. ad Corinthios 11. Quicunque manducauerit hunc panem, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit cor-poris & sanguinis Domini. vbi sic dicitur. Indignus est qui aliter celebrat, quàm à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, vel in voluntate peccandi manens. In summa ergo colligi potest, quòd ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis dignè confi-ciat, vel pertinent ad ipsum conficientem, vel ad ipsum cibum qui sumendus est, vel ad formam conficiendi diuinitus traditam. Ille verò qui debet conficere vel etiam cõmunicare, deberet esse præ-paratus quasi transiturus esset de mundo isto ad patrem. Ad men-sam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. vnde Exod. 12. præcipitur quòd comedentes agnum paschalem sint præparati ad eundum. vbi sic legitur: Renes vestros accinge-tis, & calciamenta habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus. hæc est forma hominis parati ad eundum. ¶ Præter-

ista

ista leguntur quædam alia in sacra scriptura quæ ad dignitatem Sacrificij qui debet conficere vel communicare pertinere videntur. Sicut illud quod legitur Gene.14. de Melchisedech, quòd protulerit panem & vinum Abraham regibus deuictis. Post victoriam enim peccatorum ad sacramentum altaris accedendum est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. præcipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur, quòd verus agnus post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quæ de sepultura Domini in Euãgelijs leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum. sepultus enim est in monumento in quo nondum quisquam positus fuerat. Non ponat ergo aliquis Dominum vbi iam est diabolus: quia nulla conuentio Christi ad Belial. 2.Cor.6. Recipitur etiam in syndone munda, id est, cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matth. penult. Adsint etiam myrrha & aloë, quæ Nicodemus attulit: vt legitur Ioan.19. Amaritudo cõtritionis & mortificatio carnis adsint: vnguenta quæ mulieres præparauerunt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionem Dei & compassionem proximi.

¶ *Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.*

VEstes etiam sacerdotales instruunt nos circa idem. Præparatio enim quam facit qui celebraturus est, sacras vestes induendo, significat qualiter præparatus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod legitur Leuitici 16. vbi sic dicitur: Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrẽ tuum, ne ingrediatur omni tempore sanctuarium quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc antè fecerit. Et subditur: Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorum, sed de ingressu quo intrabat cũ sanguine: & ideo rectè significatur per hoc ingressus sacerdotis euangelici, ad confectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam videtur per hoc quod ibi dicitur. In nube apparebo super oraculum. Quasi enim in quadam nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicam habeat lineam innocentię, vt sit absque peccato odij. Et feminalia linea continentiæ: vt sit absque peccato carnis. Et zonam lineam per sobrietatem, vt sit absque peccato ingluuie ventris. Et cidarim lineam per puritatem intentionis, vt sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam cõficiendi vel communicãdi pertinet quod legitur Exod.12. vbi sic dicitur: Hæc est religio phase. Omnis alienigena nõ comedet ex eo. Omnis aũt seruus emptitius

circuncidetur,& sic comedet. Aduena & mercenarius non comedet ex eo. Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationẽ: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. octauo: Vos ex patre diabolo estis. Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. vnde Dominus dicit de Iuda, Vnus ex vobis diabolus est. In hæreditate. Vnde Matthæi vicesimoquinto, Discedite à me maledicti in ignem æternũ qui paratus est diabolo & angelis eius. Seruus emptitius est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redemptus esse videtur, qui circuncidendus est si agnum verum vult sumere, vt linguã suam refrenet à verbis illicitis, & sobriè cibo & potu vtatur. Superbiæ etiam ornatus deponat. Non videtur securum esse illi qui æquè superbus vult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentum altaris. Aduena est ille qui de nouo conuersus est, cui non est securum ad sacramentũ altaris accedere. In quo non parum videntur errare multi in ecclesia qui illos qui manserunt in peccato carnis per totum annum vsque ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, quòd decem annis vel amplius post tertiam diem Paschæ, ad peccatum carnis redierunt, communicant indifferenter: non attendentes quòd hic dicitur, Aduena non comedet ex eo. Interlin. illum aduenã vocat, qui nuper venit ad fidem, nec adhuc firmus est. Mercenarius verò est qui pro lucris temporalibus Christo seruit, qui agnum verum comedere non deberet: quod valde male obseruatur in ecclesia Dei.

¶ *Quæ faciunt ad detestationem indignè conficientium.*

POstquam ostensum est in quibus dignitas cõficiendi attendatur, subiungendæ sunt authoritates & rationes, & exempla quæ valent ad detestationem huius peccati. ¶ Et primò valet ad hoc illud Greg. De quolibet indignè conficiente vel sumente corpus Christi, sicut de Iuda dicit Dominus. Veruntamen ecce manus tradentis mecum est in mensa. ¶ Sicut Iudas tradidit Christum persecutoribus: sic conficiens vel sumẽs corpus Christi indigne, tradit eum quantum in se est dæmonibus, dum ponit eum in loco qui est in potestate dæmonum. ¶ Secundò facit ad hoc illud August. Magis peccant qui tradunt Christum peccatoribus membris diaboli, quàm qui tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis. ¶ Tertiò facit ad hoc quod dicit glossa super versum illum, Dederunt in escam meam fel, vbi sic hab[etur], Hoc adhuc facit contemptor sedentis in cælo, & grauius peccat quàm qui crucifixerũt ambulantem in terra. Quod verum est ad minus quo ad circunstantias multas. ¶ Prima est: quia indignè sumentes corpus Christi, scienter contumeliam Christo inferunt, quem verum Deum esse credunt: deteriores in hoc Iudæis, qui si cognouissent, nunquam Dominum

num gloriæ crucifixissent. 1. Corinth. 2. Vnde nō potest Dominus rogare pro indignè sumentibus, sicut pro Iudæis rogauit, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Luc 23. ¶ Secunda: quia contemnunt Christum regnantem, quem Iudæi contempserunt mortalem. Maior autem contumelia est quæ infertur alicui in statu honoris, quàm quæ infertur ei in statu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cùm miles est, maior est quàm quæ infertur ei quum domicellus est. ¶ Tertia circunstantia est, quia contumelia crucifixionis tantum semel à Iudæis illata est: ab indignè verò conficientibus vel sumentibus quotidie infertur.

¶ Quarta, quia vilitas & macula culpæ magis Deo displicet, quam vilitas pœnæ quęcunque sit. sed indignè sumentes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc quòd Christus polluatur, sicut infrà patebit. Ergo quantum in se est faciunt illi, vt videtur, quod magis sibi displicet quàm quod fecerunt ei Iudæi. ¶ Præterea quam maiorem contumeliā potest quis inferre Domino suo, quàm si eum capiat & in carcerem immundissimum proijciat? Non esset maior contumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Contumelia verò ista satis insinuatur ad Heb. 10. vbi conculcatio vocatur. Sic enim ibi legitur: Irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione, duobus aut tribus testibus, moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit? Vbi dicit gl. Christum conculcat, qui liberè peccat absque timore & pœnitentia. Et indignè eo participat. Idem insinuatur nobis Ioan. 13. vbi dicitur: Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum suū. Calcaneo conculcatio fit. Et vbi nos habemus in Psalm. Magnificauit super me supplantationem. Alia litera habet, Ampliauit super me calcaneum suum: id est, erexit pedem vt me conculcaret. ¶ Ad detestationem huius peccati facit quod legitur 1. ad Cor. 11. Quicunque manducauerit hūc panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. vbi dicit glos. id est, reus erit acsi Christum occideret. Si quis qui fidem haberet sciret semel se Christum crucifixisse, ipse vellet nudis pedibus per totum mundum toto tempore vitæ suæ pœnitentiam agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties commiserunt peccatum simile illi peccato? Item dicit Ambrosius. Qui indignè Christum sumit, idē est acsi interficiat. Talis iterum Christum crucifigit: iuxta illud ad Heb. 6. Rursum crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes. Ipsi quantum in se est Christum iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Illudunt enim ei dum simulāt se eum adorare, quem in veritate inhonorāt. Vnde potest Christus dicere de eis quòd super dolorem vulnerū suorū ei addiderunt. Tales quantū in se est corpus Chri-

Christi polluunt. Vnde Malach. 1. Dicit Dominus exercituum: ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, In quo despeximus nomē tuum? Et subditur: Offertis super altare meum panem pollutum. Vbi dicit glos. Panem, id est corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare & ad mensam Domini. Talis sordidus & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excómunicatione eius. 1. ad Corinth. vltim. Si quis non amat Dominū nostrū Iesum Christū, sit anathema. Ad aliud verò pertinet quod dicit quidam sanctus indignè conficienti: Quomodo labijs illis oscularis filium Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? ¶ Attendere deberet talis etiam formam verborum qua Christus admonet eum, vt aduertat hoc esse corpus suum quod sic contrectat. Hoc inquit, est corpus meum, super quod os tuum fœtidum aperis, quod quum sis fera pessima, deuorare præsumis. Et idolothitum facis, quia cani vel porco apponis. In cuius faciem expuis, quando in lutum platearum proijcis. Ad primum potest referri quod legitur in Psalm. Os peccatoris & os dolosi super me apertum est. Hoc verè potest dicere Christus, quando indignè conficiens os aperit ad suscipiendum eum. Ad secundum potest referri quod dicit Iacob Gene. 37. Fera pessima comedit eum. Tertio, de corpore Christi idolothitū facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit, Cani vel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus sit per luxuriam, imò porco immundior, vel canis per detractionem. Vnde videtur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid. 1. Regum 22. Veni, inquit, ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestijs terræ: cùm ipse sit volatile celi per superbiam, & bestia terræ per cupiditatem & auaritiam. Ad duo verò vltima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idôlum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, qua in faciem eius spuit, dum sumit filium Dei, quasi in lutum platearum proijcit. Cùm de Sarracenis dicatur, Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam &c. De indignè conficientibus potest amplius dici: scilicet quòd polluerunt filium sanctum suum. Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd indignè conficientes Deo contumeliam inferunt, quasi coram curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, adsunt homines & angeli. Vnde Greg. Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliç facit hoc, quòd tales inferunt Deo contumeliā in propria domo eius. Vnde Ierem. 11. Quid est quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa? ¶ Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt

ad

ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est, magna ingratitudo quæ est ibi. Venit enim diuina maiestas visitare hominem in sacramento altaris, & hoc cum plenitudine charismatum: vnde Eucharistia vocatur sacramentum istud, & miser homo non timet contumeliam ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare. Satis admirari possumus in hac parte bonitatem diuinam & peruersitatem humanam. Quid est homo, (ait Dauid) quia magnificas eum: aut filius hominis, quia visitas eum? Etiam latrones illis ad quorum mensam comederunt: seruant fidem: per annum indignè verè conficiens vel communicans, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde bene potest dici de Domino illud Ecclesiastic. 29. Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinem ingratitudinis facit hoc, quòd in sacramento illo mors Domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Magna verò ingratitudo est, aliquam ei contumeliam inferre quem recordatur mortuum pro suo amore. ¶ Secundò facit ad detestationem huius peccati hoc, quòd indignè conficientes vel communicantes, infeliciores videntur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxium, & ex ipsa vita moriuntur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando quod debuit curare hominem ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Bene esse non potest male accipienti quod bonum est. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius peccati, pœna quam Dominus accipit etiam in præsenti de indignè sumentibus corpus Christi. Vnde 1. Corinth. 11. postquam dixit Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. subdidit: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Et exponit Glos. Infirmi febribus, imbecilles longis valetudinibus, & infirmitatibus, & dormiunt morte corporis. Legitur etiam in libro Paschasij, quòd quicunque indignè communicat, nisi bonitas Christi cuius iudicio omnia pendent, gladium suspenderet, & temporalem iudicem vt pœniteant remoueret, ab angelis ad hoc positis perimeretur. Nec mirum. Si enim pro morte Christi gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorum qui crucifixerunt Christum, sicut prius ostensum est: iustissime possunt tales à Domino interfici. ¶ Vltimo faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in vtero matris sanctificatus, à pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à Domino, timuit tangere verti-

cem Domini, ipsis angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat ecclesia de eo: Baptista contremuit, & non audet tangere sanctum Dei verticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator. Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totum corpus Christi iam glorificatum? Item beata Magdalena quæ tanto feruore Dominum diligebat, & tam deuotè ei viuo & mortuo seruiebat, non est permissa tangere pedes Domini, eò quòd non crederet Filium æqualem esse Patri: Item beatus Marcus sibi abscidit pollicem, vt reprobus esset sacerdotio: tantum reuerebatur Dominicum corpus conficere. Et quidam senior inter eremitas, cùm ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab episcopo Aegypti ordinatus esset, ait: Ego licet sim sacerdos, in vita tamen mea non conficiam. Legitur etiam 2.Reg.6. De Oza, quod cùm bobus recalcitrantibus arca declinaretur, ipse extendit manum suam & tenuit eam. Et iratus indignatione Dominus contra Ozam percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi. Tradunt Hebræi, quòd ea nocte dormierat cum vxore sua. Si Oza interfectus est à Domino, quia præsumpsit tangere arcam quæ erat figura Dominici corporis, cùm ea nocte iacuisset cum propria vxore: quid meretur ille qui iacuit cum sua concubina, & tamen ipsum verum corpus Domini tenere vel sumere præsumit? Itē legitur 1.Reg.6. quòd Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eò quòd vidissent arcam Domini & percussi sunt L x x. viri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt quia attentauerunt circa arcam Domini quod eis erat prohibitum, scilicet videre arcam Domini nudam: quid merentur illi qui attrectant aliquid circa corpus Domini quòd eis prohibitum est? Præterea sancta Maria Aegyptiaca pœnitentiam agēs in deserto, semel tantum hoc sacramentum accepit à Zosyma eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamē tunc amplius quasi vsque ad effusionem oculorum. Legitur etiam Mat. 8. quod Centurio dixit Domino dicenti sibi. Ego veniam & curabo puerum tuum. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Et Luc.5. legitur, quòd Petrus ait Domino. Exi à me, quia homo peccator sum. Legitur etiam Exod.3. quum Dominus apparuisset in rubo Moysi, quòd dixit ei Dominus: Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas terra sancta est. Sic cū Dominus adest in sacramento, omne morticinium remouendum est.

¶ De peccato eorum qui non curant communicare.

POst peccatum eorum qui indignè conficiunt vel cōmunicant, dicendum est de duobus peccatis quæ videntur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquam curant communicare, & de peccato eorum qui postquam Dominum in sacramento altaris sumpserunt, per peccatum mortale eum à se expellunt.

sunt. ¶ Ad detestationem verò primi peccati triplex testimonium scripturæ potest adduci. ¶ Primum est in veteri lege. Numeri 9. vbi sic legitur: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul, faciat phase Domino mense secundo. Si autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis. Immundus super anima dicebatur ille, qui immundus erat ex contactu mortui. ¶ Secundum testimoniū est in noua lege Ioann. 6. vbi dicit Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. ¶ Tertium testimonium est, constitutio ecclesiæ, quæ dicit quòd quilibet postquam ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de consilio proprij sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui non communicaret saltem semel in anno. ¶ Primò debet esse causa doloris hoc, quòd Dominum multum offendit. Non enim parum offenditur Deus, quando à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus deberet habere continuè hospitium. Quòd autem Deus multum ex hoc offendatur, potest ostendi ex hoc quod legitur Lucæ decimo de his qui non essent recepturi discipulos eius: Dico vobis quòd Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati quæ non receperit vos. Si tantum offenditur Deus quando discipuli eius non suscipiuntur: quantum credendus est offendi quando sibi ipsi hospitium negatur, & præcipuè quia à suis? Vnde Ioan. primo In propria venit, & sui eū nō receperunt. Qui Domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud verbum quod legitur Matthæi vigesimo quinto. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et subditur causa: Hospes eram, & non collegistis me. Timere etiam possunt ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erant, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes, Domos hospitales ingressi sunt angeli: scilicet domum Abraham & Loth. Domos verò hospitibus clausas ignis & sulphur succendit. Talem vindictam volebant Iacobus & Ioannes sumere de Samaritanis qui nuntios Christi non susceperant: vt legitur Lucæ nono. Vnde dixerunt Domino. Vis dicamus vt ignis de cælo descendat, & consumat illos? Secundò debent dolere de indignitate sua. Sunt quidam qui sibi applaudunt, dicentes: quòd melius est corpus Christi non sumere, quam indignè sumere. Quibus dicimus quod in hoc bene faciunt quòd nō indignè sumunt: quia nō est bonū sumere indignè panē

filiorum,

filiorum, imò panem angelorum, & dare canibus: tamẽ dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filij Dei esse deberent. Dolere etiam deberent de hoc quòd vident se esse vasa mortis & iræ, & receptacula immunditiæ, qui deberent esse receptacula gratiæ & vitæ. De homine qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo verò locum præparare negligit, potest dici illud verbum quod legitur Oseæ 8. Israël factus est quasi immundum in nationibus. Israël est Christianus, qui per fidem Deum videt. Verus Christianus deberet dicere illud verbum Dauid: Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino: supple, male mihi accidat. ¶ Tertiò potest dolere qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quod Dominus præcepit discipulis suis, quum recessurus erat ab eis, volens illud insigi maxime memoriæ eorum. Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Hoc quasi signum sui amoris reliquit Dominus ecclesiæ suæ. Et væ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. ¶ Quartò dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia. ¶ Quintò dolere posset: quia fraudatur vtilitate quæ consequitur ex aduentu Domini in aliquod hospitium. Non enim est aduentus eius absque magna vtilitate. Vnde cùm Zachæus Dominum in hospitio suo recepisset, audiuit à Domino: Hodie salus huic domui facta est: vt legitur Lucæ 19. Raab etiam saluata est, quia suscepit nuntios Domini: vt legitur Ios. 6. Et viduæ quæ Eliã suscepit, non defecit farina, & oleum non est diminutum: vt legitur 3. Regum 17. Si adeò vtile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quàm vtile est credendum esse ipsum Dominũ in hospitio suo recepisse: Non modica securitas est talem socium habere. Vnde Dauid: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo: quoniam tu mecum es. & iterum: Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Et subditur: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. De illo verò qui Dominum non suscipit, potest intelligi illud quod legitur Eccle. 4. Væ soli: quia si ceciderit, non habet sublenantem se. Talis cùm mensa altaris indignus sit, etiam est indignus mensa cælesti. Et cùm Domino hospitium negauerit, merito ianua cælestis regni ei clausa erit.

¶ *De peccato illorum qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.*

HVius peccati magnitudo potest ostendi multipliciter. ¶ Primò per hoc quòd turpius eijcitur quàm nõ amittitur hospes. Si enim peccatũ tantum est Domino negare hospitiũ, manifestum est magnum valde esse peccatum iam susceptũ expellere ab hospitio suo. ¶ Secũdò potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc

quòd

quòd talis similis est Iudæ, qui postquam ad mensam Domini comederat, eum tradidit hostibus suis. Etiam latrones timent contumeliam inferre eis ad quorum mēsam comederunt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccl. 6. Est amicus socius mensæ, & nō permanet in die necessitatis. Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur Dominica in Ramis Palmarum, Christum honorificè susceperunt, & pòst eum eiecerunt cū contumelia magna. Sunt aliqui qui septē septimanis Christo hospitium parāt: postquā verò susceperūt eū, nullā reuerentiā sibi exhibent, imò tot contumelias ei inferunt quòd eum oportet inde exire. Venturo magnam reuerentiam exhibent, præsenti verò nullam. Vnde Bernardus admirans dicit: Quid minus præsenti quàm venturo debetur? Quid minus reuerentiæ Temporis Resurrectionis exigit, quàm passionis? Tales etiam ad modum Iudæorum Barrabam latronem filio Dei præponunt, dum filium Dei à se expellūt, & infernalem latronem introducunt. Expellunt eum qui eos protegebat, & introducunt eum qui eos iugulet. Vnde Ioannis decimo: Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Quantum autem displiceat Deo tale peccatum, innuit Dominus in Psalm. vbi dicit: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos &c. Et subditur: Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Et alibi: Homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos &c. Et subditur: Domine resuscita me, & retribuam eis.

De vitio proprietatis in religiosis.
CAPVT XIII.

AD huius peccati detestationem possumus ponere duodecim exempla. Primum est Genes. decimonono, vbi legitur, quòd vxor Loth post se respiciens, versa est in statuam salis. Vir religiosus tunc post se respicit, quando diuitias huius mundi quas reliquit, concupiscit. Statua corpus est sine spiritu. Vnde claustralis tunc statua efficitur, quando solo corpore in claustro conuersatur, corde verò in mundo. Statua similitudinem habet hominis, & non est homo: sic talis similitudinem monachi habet & monachus nō est. Notabile enim est quod vxor Loth versa est in statuam salis, quia talis monachus exemplo suo condit alios, sed sibi vtilis non est. Hoc exemplū reuocat Dominus ad memoriam Lucæ decimosexto dicens: Memores estote

vxoris Loth. Ad idē pertinet illud Lu. 9. Nemo mittēs manū suā ad aratrū &c. Secūdū exēplū est Gen. 31. vbi legitur Rachel furatā fuisse idola Labā. Laban, cādidatio interpretatur, siue cādidus. & significat mundū qui habet quēdā cādorē exterius. Rachel verò virū cōtemplatiuū figurat. Rachel verò idola furatur Labā, quādo claustralis diuitias huius mūdi amplectitur amore. Notabile verò est in hoc exēplo quòd Iacob tāta pœna iudicauit esse puniendū qui hoc fecisset. Ait enim: apud quēcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Notabiliter etiam diuitiæ quas claustrales illicitè possident, idola vocantur, & quia inutiles sunt eis, sicut aurū & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidē & spem & amorē quę in solo Deo ponere deberent, in pecunia ponunt. Vnde nec veram fidem, nec veram spē, nec verā charitatē habent. Primum patet ex eo quod ait August. Qui veram fidē habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Non enim plus est mundus quàm Deus. De spe verò idē potest ostēdi: quia dicit August. quòd de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam quam deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eū diuitiæ, & ipse corruit in infernū. iuxta illud Prouerbiorum 11. Qui cōfidit in diuitiis, corruet. Amorem etiam qui in solo Deo ponendus est, ponūt proprietarij in pecunia: amant enim pecuniam plus quàm Deum. Quod patet ex hoc, quòd cùm ipsi non possint simul habere Deū & pecuniam, potius eligunt amittere Deū, quàm pecuniā non habere. Sed illud Deus est vniuscuiusque quod præ ceteris diligit, sicut superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarij deus eius est. Vnde ipse idololatra est. ¶ Tertiū exemplum est Exod. 16. vbi Deus qui prouisor erat filiorum Israël, noluit quòd aliquis eorū de manna in mane relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerunt, computruit. ¶ Quartū exēplum est Iosue 7. vbi legitur quòd cùm prohibuisset Dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam regulam auream, & ducentos siclos argenti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mundum istū qui mutabilis est ad modum lunæ, qui anathema debet esse viris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cū Achor furātur, dum pecuniam sibi prohibitam habere volunt. In illis verò tribus quæ furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietas sensus & voluntatis. In auro autem propter splendorem, sapientia solet intelligi. Regula verò quæ à regendo dicitur, bene pertinet ad voluntatem quæ habet regimen & imperium in homine. In pallio verò coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum.

catum. In coccino peccatũ intelligitur, sicut & in principio Esaiæ vbi dicitur. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Pallium coccinum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari, vel in habitu, vel in tonsura, vel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi pallium valde bonum: multis enim claustralibus videtur valde bona conuersatio secularis. Hoc est pallium illud de quo legitur Cant. 5. Tulerunt pallium meum custodes murorum. ¶Quinque autem notabilia sunt in isto exemplo. ¶Primum est hoc, quod Dominus dixit filiis Israël: Non ero inquit, vltra vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. In quo innuitur quod Dominus contra totam vnam abbatiam iratus est, quandoque propter vnũ proprietarium quem tolerant. Vnde omnes qui sunt in aliqua tali religione, deberent persequi illum quem sciunt proprietarium esse. ¶ Secundum verò vbi legitur: Anathema in medio tui Israël est: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui cõtaminatus est hoc scelere. In quo verè innuitur ꝙ propter illud peccatum potestatem habet diabolus præcipitandi claustrales in multa alia peccata. ¶Tertium notabile est ꝙ ea quæ Achor furatus est non proficiunt illi: nullum lucrum inde habuit, nisi peccatum & pœnam peccati. In terra ea abscõdit, & cùm moriturus erat ea manifestauit. Sic proprietarij sæpe aliud lucrũ non habẽt de pecunia sua, nisi ꝙ custodes sunt dum viuunt, & in morte manifestãt eã. ¶Quartũ notabile etiã est quod legitur Iosue dixisse ibi, Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. In quo innuitur ꝙ propter turbationẽ proprietarij non debet diminui quin ei propriũ auferatur. ¶Quintum notabile est quod subditur, Lapidauitq; eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. In igne intelligitur magnus zelus quem debent habere claustrales contra illud vitium. In lapidibus verò intelligũtur increpationes quibus lapidandus est proprietarius. ¶Quintum exemplum est de Iuda, qui in congregatione Domini loculos habuit qui figurã tenet proprietariorũ. Notabile verò est in isto exemplo quod amor lucri occasio fuit Iudæ tot & tantorum malorum, & tamen paruã vel nullam vtilitatẽ inde habuit. Pœnitentia enim ductus retulit triginta argẽteos, Matthæ. 22. nũquam comedit vel bibit inde. Sic proprietarij multa mala committunt vt pecuniam habeant, quandoq; nullam vtilitatem inde consequuntur. ¶Sextũ exemplum est 1. Reg. 15. vbi legitur ꝙ Dominus prohibuit Saul, ne ex reb⁹ Amalech aliquid cõcupisceret: & non obediuit Saul, imò reseruata sunt meliora de ouib⁹, & armẽtis, & adeò offensus est Dominus, vt hac de caussa regnũ abstulerit Sauli. ¶Septimũ exẽplũ est 2. Mach. 12. vbi legitur ꝙ Iudas Machabe⁹ venit quadã die vt tolleret corpora

quorundam de suis qui prostrati fuerant in bello, volens pone ea in sepulchris paternis, & inuenerunt sub tunicis interfectorũ denarios idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifestum factum est ob hanc caussam corruisse eos. Si enim in talibus qui professionem non promiserant Deus morte puniuit hoc quòd acceperant denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est punire peccatum tale in viris perfectis? ¶ Octauum exemplum est in Anania & Saphira vxore eius, qui fuerunt primi proprietarij in Nouo testamento: qui propter peccatũ istud, morte subita interfecti sunt. vt legitur Actuum quinto: ¶ Nonum exemplum est in Vitis patrum, de quodam hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas quæ de suo labore acquirebat, præter tenuem victum. Tandem suggestum est in inspiratione spiritus maligni vt colligeret aliquam pecuniam, quam cùm senex esset vel ægrotaret, posset expendere. & fecit sic. Contigit autem eum infirmari in pede, & expendit quidquid habebat in medicos, & curari non potuit, & tandem vnus de expertis medicis, dixit eum non posse curari nisi per pedis abscisionem. Et cùm die sequenti medicus allaturus esset instrumenta ad pedem abscindendum, nocte præcedente hortulanus ille pœnituit de nummis collectis quòd non dederat pauperibus. Et astitit ei statim angelus Domini, dicés: Vbi sunt nũmi quos collegisti, & vbi est spes quam tractasti? Qui cùm pœniteret & misericordiam peteret, angelus Domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane verò medicus veniens, inuenit hortulanum in agro sanatum atque operantẽ, & glorificauit Deũ. ¶ Decimum exemplum est de quodam fratre, qui renuntians seculo, & sua dans pauperibus, venit ad abbatem Antonium, quædam tamen sibi retinuit. Quòd cùm comperisset Antonius, dixit: Si vis monachus esse, vade cõpara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & veni sic ad me. Qui cùm hoc fecisset tam canes quàm aues corpus suum propter carnem rapiendam dentibus & vnguibus dilacerauerunt, & sic dilaceratus venit ad Antonium. Cui Antonius. Quicunque renuntiauerit seculo, & vult adhuc habere pecuniam, sic à dæmonibus laceratur. ¶ Vndecimum exemplum est, de quodam fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cùm in infirmitate pœnitentia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmum & mortuum puniret. Subtraxit enim ei in infirmitate visitationem fratrum, & post mortem voluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exemplo suo docens prælatos ecclesiæ quantum zelum debeant habere contra peccatum istud. ¶ Duodecimum exemplum est in Vitis patrum, de quodam qui erat eremita in Aegypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurũ sub terra, qui fuerat

rat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc quòd diabolus thesaurum illum ostendebat eremitæ, satis apparet quantum diabolo placeat viros perfectos habere diuitias, & per consequens quantum Deo displiceat.

¶ De duodecim stultitijs religiosi proprietarij.

SEcundò possunt valere ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ quibus ostenditur laborare proprietarius. ¶Prima est, quòd ipse est valde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autē vna pretiosa margarita, vendit omnia quæ habet & emit eam. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deus est pro quo claustralis quidem mundum dedit totum, & etiam seipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cùm pro aliqua re temporali Deū amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit quòd eandem margaritam quotidie non cessat emere: scilicet ieiuniis, vigiliis, & orationibus, cùm tamen in tali statu nullo pretio possit eā emere. ¶Secunda stultitia est, quòd cùm Dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in naui religionis, ipse furtiuè aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerūt accidisse Paulo, Actuum 28. cùm euasisset de naufragio, & adhæsisset vipera manui eius. Vtique homicida est homo hic, dixerunt ipsi, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere. ¶Tertia stultitia est, quòd cùm ipse iam mortuus sit: tamē timet fame mori. Et cùm solam vitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola vita æterna quæritur, ipse tamen adeò cupidus est, vt cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Colossens. tertio: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. De morte etiā legitur in Vitis patrum, quòd cùm quidam senator reliquisset abbati Arsenio magnam hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamentum, ipse ait: Ego prius mortuus sum quàm ille, Ipse autem modò mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiens. ¶Quarta stultitia est, quòd ipse in loco saluationis sibi facit locum perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde Dominus: Nemo ex vobis periit nisi filius perditionis. Bene fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. ¶Quinta stultitia est, quòd videtur habere magnam voluntatem quòd furetur, & per consequens quòd suspendatur, qui vendidit sua & dedit pauperibus vt

in monasterio furaretur aliena. ¶ Sexta stultitia est, quod ipse locũ illũ quẽ declinãt homines scelerati ne scelera sua ibi cõmittãt, ipse intrat vt ibi malã vitã ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, nõ timet furari in loco sancto. De quo videtur admirari Dominus Ieremiæ nono, dicens: Quid est quòd facit dilectus meus in domo mea scelera multa? ¶ Septima stultitia est, quòd cùm Dominus ab eo remouerit iram suam, ipse tamen conatur ad hoc quòd habeat aliquid de ipsa. Ira Domini effusa est super abundantiam diuitiarum. Vnde legitur Apocalypsis decimoseptimo quod angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum in Euphratem. A qua ira liberatur qui mundo renuntiat. Sed proprietarius de ira ista vult habere, dum diuitias vult possidere. Vnde Iacob. vltimo dicitur de diuitibus: Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Ibi dicit Gloss. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse aliena colligit, & propria negligit. De his quæ propria esse non possunt, vult facere sibi proprium, & iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostensum est prius. Quia secundum Ambrosium non sunt hominis bona, quæ ferre secum nõ valet. Nec possunt esse propria, cùm sint separabilia, quæ dum proprietarius colligit, & ibi appropriare quærit, ipse omne proprium amittit. ¶ Primò amittit proprium Dei, cuius proprium est misereri & parcere: quia iuxta verbum beati Bernard. monacho habenti proprium negabit Dominus propriũ suum. Nec est parua amissio ista, homini peccatori. ¶ Secundò amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur, & verum est. Monachus habens de proprio obolum, non valet obolum. ¶ Tertiò amittit bona interiora quæ propriè possunt dici nostra: sicut ostẽsum est prius. ¶ Quartò amittit bona æterna quæ propriè possunt dici nostra, quia non possunt homini auferri. ¶ Nona stultitia est, quòd ipse sua facit pretiosiora seipso. Cùm enim se Deo dederit, sua tamen dare non vult, cùm tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale videtur dictare ei quòd cùm ipsum à se alienauerit, nihil propriũ habere possit. Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit. Cùm enim se ipsum Deo dederit, non est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet. ¶ Ex quo se Deo dedit, ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere. ¶ Decima stultitia est, quòd ipse de scala cæli facit scalam inferni. Immo cùm iam multos gradus in scala cæli ascenderit, & ipse vult præcipitare se, & quasi saltare in infernum. Scala cæli est crux religionis, de qua scala legitur Genes. 28. quòd Iacob vidit in somnis scalã stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum. ¶ Vndecima stul-

ſtultitia eſt, quòd ipſe de porta cæli facit ſibi portam inferni. Porta cæli religio eſt. vnde Geneſ. 28. Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. ¶ Duodecima ſtultitia eſt, quòd ipſe laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahũtur, qui iam contritus erat, reparat, & molam aſinariam à collo ſuo amotam iterum ſibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas ſe ſuſpendit. Idem enim quo ad literam in Iuda accidit, qui dum ſitiuit lucrum, peruenit ad laqueum, & ſuſpenſus crepuit medius, & effuſa ſunt viſcera eius, ſpiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniæ laqueus eſt, quo occaſionaliter ſuſpenditur in inferno. Euiſceratur quodammodo, dum proiicit interiora bona, & dum per terrenorum ſolicitudinem cor eius quaſi exit ab eo. iuxta illud Eccl. 10. Proiecit enim in vita intima ſua.

¶ *De multiplici peruerſitate huius peccati proprietatis religioſorum.*

TErtiò poteſt valere ad deteſtationem huius peccati multiplex peruerſitas quam facit peccatum hoc in eccleſia Dei. ¶ Prima peruerſitas eſt, quia illam partem eccleſiæ quæ deberet eſſe proximior cælo, facit hoc peccatum adhærere terræ. Illum etiam qui deberet eſſe ſtella fixa in firmamento cæli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatũ fixum in limo profundi. Aſtra cæli, viri clauſtrales ſunt. Vnde Iob 38. Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Hæ ſtellæ cadunt de cælo in terram per peccatũ proprietatis, vt videatur eſſe impletũ illud Apocal. 6. Stellæ cæli ceciderunt ſuper terram. Hoc peccatũ etiam facit vt in cælo eccleſiæ, quod eſt religio, in quo deberent eſſe angeli Dei, ſint talpæ, immo etiam diaboli. Diabolus eſt, qui malus eſt inter bonos. Ioan. 6. Ego vos elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt. Hoc etiam peccatum facit illos qui aues deberent eſſe, circa terrena iſta repere. vnde etiã immundi ſunt, iuxta illud Deuteron. 14. Omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit. Proprietarij in clauſtris ſunt velut veſpertiliones inter aues. Et ſicut veſpertiliones in eccleſiis habitant, ſic & clerici. Non tamen ad idem. Clerici enim ſunt ad Deum glorificandum, ſed veſpertiliones ſunt ibi ad oleum bibendũ. Sic proprietarij licet ſint cum eis qui Deum glorificant: ipſi tamen Deum ſua mala blaſphemant vita. In illis impletur quod legitur Iob 1. quod quum aſsiſterent filij Dei coram Domino, affuit inter eos etiam ſatan. Proprietarius inter bonos clauſtrales eſt velut ſatan inter filios Dei.

¶ *De multiplici malo quod eſt in proprietario.*

QVartò poteſt valere ad deteſtationem huius peccati, ſi mala colligantur ſimul quæ ſunt in proprietario. ¶ Notandũ ergo eſt quòd proprietarius fur eſt. Vnde domus proprietarij plena iudicio

dicio scripturæ, est velut spelunca latronum. Et de mera iusti[tia] posset eos Dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiam & Saphiram interfecit. Vel posset ignem mittere de cælo qui omnes combureret. Nec solùm fur est, sed etiam sæpe sacrilegus: quia furtum suum sæpè in loco sacro committit, quia res pauperibus consecratas furatur. secundum Hieronymum pars sacrilegij est, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est etiam proprietarius proditor, & in Deum & in proximum. In Deum, quia eum peccãdo impugnat, quum expẽsis eius viuat. In proximum, quia fratres suos defraudat bonis illis quæ sibi appropriat. ¶ Quartò proprietarius voti transgressor est. Voluntariam enim paupertatem vouit, quam modò à se repellit. ¶ Est etiam apostata. Si enim apostata iudicatur qui habitum deponit, quum paupertas voluntaria magis sit de substantia religionis quàm habitus, proprietarius potius iudicandus erit apostata, qui voluntariam paupertatem à se expellit. Iudicio etiam scripturæ homicida est: quia ea inutiliter custodit quæ pauperum deberent esse, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Ecclesiast. trigesimoquarto: Panis egẽtium vita pauperũ, qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Est etiam proprietarius idololatra: vt ostẽsum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animum gerit secularem. Extrà videtur aureus, intus autem luteus est. ¶ Est etiam mendax Spirituisancto. Vnde Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Et subditur: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Alia litera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiam naturali videtur esse excommunicatus. Quum enim ipse bona sua aliis non communicet, ipse indignus est communicare bonis aliorum. Est etiam maledictus iudicio scripturæ: iuxta illud Iosue sexto: Maledictus vir coram Deo qui reædificauerit Iericho. Frequenter enim indignè conficit vel communicat proprietarius: quod quantum sit peccatum, satis ostensum est prius. Prætet ea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritum sanctum. In Patrem peccat dum de sua potentia dubitare videtur. Dum enim timet mori fame, si ea quæ vouit Deo seruauerit, videtur facto dicere illud Psal. Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare mensam in deserto? In Filiũ peccat, dũ sapientiã eius deridet. iuxta illud Prouerb. 15. Stultus deridet disciplinã Patris sui. Sapientia Christi fuit, paupertatem diuitiis præponere, & molestias deliciis. Vnde ad Hebræ. 12. legitur de ipso, quòd proposito sibi gaudio sustinuit crucẽ. Super quem locum dicit Augus. Omnia terrena bona contempsit homo Christus, vt contemnenda monstraret. Omnia mala terrena

sustinuit quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiam deridet proprietarius. In Spiritumsanctum peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dum credit quod si seruierit Deo ad eius voluntatem, ipse debeat permittere eum mori fame. Aliter etiam peccat contra Spiritũ sanctũ: quia facit contra charitatẽ quæ Spiritus sanctus est, & quia mẽtitur Spirituisancto, sicut ostẽsum est prius.

¶Quòd religio maximè persequi debeat hoc vitium.

AD vltimum notãdum est, quòd religio maximè deberet persequi vitium istud. Primò quia detrahit fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamentum posuit filius Dei, quando doctrinam à paupertate inchoauit, dicens. Matth. 5. Beati pauperes &c. matrem etiam religionis iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacem aufert quæ totum bonum est religiosorum. ¶Vnde super illud, Pax super Israël. dicit glossa. Vno verbo omne bonum dixit. Senec. Quietissimè viuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

De auaritia scientiæ. CAP. XIIII.

VLTIMO loco inter species auaritiæ quæ pertinent ad ministros ecclesiæ Dei, dicendum est de auaritia sciẽtiæ, quæ videtur deterior esse quàm auaritia pecuniæ. ¶Duodecim verò sunt per quę potest ostendi, quòd valdè detestabilis sit auaritia ista. ¶Primum est hoc, quòd scriptura in multis locis monet, vt communicemus sciẽtiam nostram aliis. Prouerb. 5. sic legitur: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ecclesiast. 11. Mane semina semen tuum, & in vespere non cesset manus tua. Et Ecclesi. 29. Quod habes in manu, ciba ceteros. In manu habet homo quæ opere implet, vel quæ habet ad manum, vel in promptu. Talis enim multo amplius proficeret in docendo qui bene sciret ea quæ doceret, & qui ea opere impleret. ¶Secundum est, quòd etiam natura & consuetudo idem suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum omnibus communicant, quantum virtus eorum se extendit, nisi aliqua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet vt homines adinuicem lumen gratis communicent. Inauditum est lumen exhiberi venale. Et miser valde reputaretur, qui lumẽ candelæ suæ candelis aliorum nollet communicare. Cui similis est ille qui lumen sapientię non vult aliis communicare. ¶Tertium est, quòd ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimẽto: qui diuitias terrenas habet, non est mirum si largus est

de eis,quia eas largiri non potest,nisi eas desinat possidere. Vnde Boëtius in lib.consol.O angustas inopesque diuitias quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt.In hoc habent præeminentiam spirituales diuitiæ,quòd in largitate non minuuntur,quum corporales vel imminuuntur,vel omnino desinant haberi. Hoc etiam vnum est in quo attenditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona sua largitur absq; perditione vel detrimēto, ita spiritus noster bona sua communicat absque detrimento. Est etiam quoddam bonum spirituale, scilicet summum bonum, quod potest simul totū à multis haberi. Et quanto plus habetur, tanto ab eis melius habetur.¶Quartum est hoc,quòd dū scientia datur,non solùm non amittitur,immo etiam augetur,radicatur,& melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incrementum, & auarum dedignatur possessorē,nisi publicetur,elabitur. Et Augustin. in lib.de doctr.Christ. Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur & non datur,nondum habetur quomodo habenda est. ¶Quintū est hoc,quòd eleemosyna de ipsa facta valde pretiosa est,valde necessaria Deo & proximo.Vnde sicut valde miser reputandus esset ille qui in tempore in quo est magna caristia & fames haberet thesaurum qui diminui non posset,sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fame, & eis non subueniret: sic valde miser est qui de sciētia sua auarus est. Quàm pretiosum donum sit scientia vel verbū diuinum,innuitur Zach.9.vbi dicitur,Quid est bonum eius,& quid est pulchrū eius,nisi frumentū electorum, & vinum germinans virgines? Frumentū electorū dicitur frumentū verbi diuini,quo electi ad regnū æternum vescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumento materiali amplius vescuntur reprobi, quàm electi. Frumentū autē vocatur illa pars scripturæ quæ propter sui difficultatem fractione indiget:vinū autē germinans virgines, dicitur verbū diuinū quod virginales & castas generat affectiones.Et dicitur hoc ad differentiā vini materialis,quod luxuriosas reddit mentes. vnde Prouerb.20. Luxuriosa res est vinum, Quàm vtilis sit eleemosyna ista proximo,insinuat Sen. dicēs: Nō minus pium est docere animę scientiā,quàm corpori dare escā.Et August.Non est magnū pascere ventres morituros: sed magnū est pascere animas in æternum victuras. Et Grego.Maius miraculum est verbo consolationis peccatorē conuertere, quàm carnē mortuam suscitare.Deo etiā honorificū est. Vnde Tob. 12. Opera Dei reuelare honorificū est.¶Sextū est ꝙ ille qui largus est de scientia benedicitur ab hominibus.vnde Eccl.31.Splendidū in panibus benedicent labia iustorū.Et in futuro benedicetur à Deo, quum dicetur ei,Euge serue bone & fidelis &c.Matth.25. ¶Septimum est hoc,

hoc, ꝙ scientia quæ est in homine auaro, est quasi perdita. Vnde Eccl.41. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Et Hier. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularũ circumpositæ sepulchro. Item Eccl.20. Melior est qui abscondit stultitiam suam, quam qui abscondit sapientiam suam. Vnde bene dicitur sapientiã melius esse perditam in auaro, quàm pecuniam: quia pecuniã potest auarus in morte pauperibus erogare, quod de scientia tũc fieri non potest. ¶ Octauum est hoc, quòd non solùm inutilis est scientia in homine auaro, immo etiã noxia est ei. Scaturit enim vermibus sicut legitur Exod.16. Vnus vermis procedens ex scientia. Vnde Apostolus 1. ad Corinth. 8. Scientia inflat. Aliis est inuidia, aliis indignatio. vnde Eccles.1. In multa sapientia multa indignatio: & qui addit scientiam, addit dolorem. ¶ Nonum est, quod ad literam interdum auarus amittit in præsenti scientiam suã. vnde Matth.25. Omni habenti dabitur, & abundabit: & ei qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Super quem locum dicit Gloss. Habenti studium verbi erogandi, dabitur gratia super gratiã. Et alia Gloss. Multi naturaliter sapiẽtes & acuti, si sunt desides perdũt bonum. Et in eod. cap. iubet Dominus talentũ tolli, & dari ei qui habet decẽ talenta. ¶ Decimum est, quòd talis odibilis est hominibus. vnde Prouer.21. Qui abscondit frumenta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendẽtium. ¶ Vndecimum est, quòd iniuriosus est proximo. Vnde Bernard. Rem profectò proximi retines, si donis scientiæ & eloquentię adornatus, verbũ bonum quod posset prodesse multis, inutili, imò damnabili silentio ligas. Certè maledictus qui frumenta abscondit in populis. ¶ Duodecimũ est, quòd ipse est valde dãnosus Deo. Quia sicut dicit beatus Bernard. modica sementis detractio, non modicum est messis detrimentũ. Vnde sicuti agricolis facit maius damnum ille qui furatur semen eorum, quàm si aliam rem furaretur, quia non solùm aufert eis semen, sed etiam & fructum qui debuit exire à semine: sic multum damnificat Deum qui semen diuini verbi quod seminare debuit, inutiliter abscondit.

¶ De prædicatoribus sibi solùm viuere eligentibus.

ET nota quòd illi qui officio prędicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum viuere eligunt, licet ex bona intentione faciant & timore Dei, scilicet vt cum puriori conscientia Deo viuant, multum timendum videtur esse eò quòd ille seruus qui pecuniam sibi commissam abscondit in sudario, vocatus est à Domino seruus nequam. In sudario puritas consciẽtię intelligitur. In sudario ergo talentũ abscondit, qui amore puritatis conscientiæ, officium prædicationis deserit. Et dicit Gloss. super illum locum,

eum. In sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandum idoneus officium prædicationis suscipere renuit, vel susceptum non bene gerit. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius: Qui scientia & virtute præditi secessum speculationis appetunt, tot animarum rei sunt quot animabus in publicum prodeundo prodesse potuerunt. Tales vt quidam dixit ligant sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matthæi vigesimotertio: Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Et Matthæi vicesimoquinto: Inutilem seruum eiicite in tenebras & cet. Iracundiam enim inutilis sustinebit, vt legitur Prouerbiorum decimoquarto: ista tamen ex illo intelligēda non sunt qui tantæ infirmitatis est, quòd non videt salutem suam in mundo. Ad quod videtur pertinere illud quod dicit Dominus: Quid prodest homini si totum mundum lucretur, & detrimentum sui faciat? Marc. 8.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. XV.

VLTIMO loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorum, quia frequenter in lusoribus est peccatum cupiditatis vel auaritię. Et primò ponemus ea quæ possunt facere ad detestationem huius peccati, deinde aliquid tangemus de his qui miscent se lusoribus, & de his qui locant eis necessaria ad ludum, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. ¶Quinque verò sunt quę possunt facere ad detestationem huius peccati.

¶ De XVI. peccatis quæ circa ludum accidere possunt.

PRimò potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorum quæ in ludo accidunt. Possunt verò ibi accidere XVI. peccata. ¶Primum est cupiditas quæ est radix omnium malorum. Nec est ibi quæcunque cupiditas, sed rapina. Vult enim spoliare proximum suum rebus ipsius. ¶Secundum peccatum est proditio: vult enim spoliare illum cum quo comedit & bibit. ¶Tertium est immisericordia. ¶Vellet enim spoliare ipsum si posset camisia & brachis: quod non faceret vnus de latronibus illis qui spoliant peregrinos in nemoribus. ¶Quartum peccatū est, vsura valde magna: scilicet II. pro XII. non in anno vel in mense, sed in eadem die. ¶Quintum peccatum est, afflictio Dei patris: scilicet quem ibi crucifigit ille qui amittit, blasphemando & laniando eum. ¶Sextū peccatum est contemptus ecclesiæ, cuius præceptum contemnit. Ad ista duo peccata vltima potest referri illud quod legitur Prouerb.

uerb. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Ignominia ista vel infelicitas satis manifestè videtur in lusoribus. Contra lusores in canonibus Apostolorum sic habetur: Episcopus autem presbyter & diaconus aleæ aut ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Similiter & laicus. ¶ Septimum peccatum est, scandalum proximi. Corrumpuntur autem multi qui ad ludum inspiciendum conueniunt. ¶ Octauum est, omissio bonorum, quæ deberet facere lusor tempore illo. ¶ Nonum est, peccatum periurij. Sæpè enim iurat lusor, dicens se lucratum fuisse, quum in veritate perdiderit. ¶ Decimum peccatum est fraudis. Sæpe enim vnus defraudat alium ibi. ¶ Vndecimum est peccatum iræ. ¶ Duodecimum peccatum est, cõuitiationis. ¶ Tertiumdecimum peccatum est, verberis. ¶ Decimũ quartum peccatum est, fractio solennitatum. In præcipuis enim solennitatibus præcipuè committunt lusores peccatum suum, nõ attendentes quod legitur Numer. 15. de illo qui collegerat ligna in sabbato: Moriatur homo ille, ait Dominus: lapidibus obruat eũ omnis turba. Constat quod peius est cum blasphemiis & periuriis ludere, quàm in sabbato ligna colligere. ¶ Decimumquintum est, homicidium. Interdum enim vnus lusor pro obolo interficit alium. ¶ Decimumsextum est, idololatria: Lusor enim ludum Deum suum facit, cùm ludum Deo in amore suo præponit. Hoc enim ab homine colitur quod præ ceteris diligit: vt dicit Glossa super illud Apost. Philip. tertio: Quorũ Deus venter est. Præterea ipse subiicit se iurisdictioni taxillorum, vt quod illi dicunt ipse faciat. Et sicuti Deus dedit x x I. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam voluntas Dei fidelibus indicatur: sic taxillus habet x x I. puncta quibus lusor cognoscit voluntatem Dei sui. Diabolus enim quasi simia est Domini.

¶ *Quòd transgressio totius Decalogi in ludo accidere poßit.*

PRæterea, potest accidere in ludo transgresio omnium mandatorum decalogi. ¶ Primum mandatum lusor transgreditur, quando Deum negat & idololatrat. Primum enim mandatum est, Non habebis deos alienos coram me. ¶ Secundum mandatum transgreditur, quando inutiliter vel falsè iurat. Secundum enim mandatũ est, Nõ assumes nomẽ Dei tui in vanũ. Nomẽ Dei sui in vanum assumit qui per nomen Dei iurat pro falso vel pro nihilo. ¶ Tertium mandatum est. Memento vt diem sabbati sanctifices: quod mandatum lusor transgreditur, dum diebus solennibus in ludo Deũ blasphemat. ¶ Quẽmodo autẽ transgresio aliorũ mandatorũ ibi accidat, de facili potest videri, excepto hoc, Non mœ-

habe-

e haberis. Sed in veritate illud mandatũ spiritualiter transgreditur, Deum dum negat. Infelicitas enim spiritualis, est fornicatio secũdum iudicium scripturæ. ¶Secundo potest facere ad detestationẽ huius peccati, multiplex malum quod ex ludo sequitur. Sequitur enim inde ira parentum ipsius lusoris, si ipse est filiusfamilias. Si verò est paterfamilias, sequitur inde ira vxoris & totius familię, & interdum etiam verbera. Remanent etiam quandoque odia inter lusores. Sequitur enim & quãdoque exhæredatio & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdum furtum: qui enim calefactus est de ludo, furaretur etiam super altare si posset. Furtum verò sequitur suspendium quandoque.

¶ De duodecim stultitijs lusorum.

TErtiò faciunt ad detestationem huius peccati, duodecim stultitiæ quæ possunt assignari in lusoribus. ¶Prima stultitia est, quòd lusor vilissimæ seruituti se subiicit, dum taxillum Dominũ suum constituit, ad hoc adstringens se, vt faciat quod ipse iusserit. Si videas, ait Seneca, murem velle dominari alij muri, nunquid risum teneas? Quantò magis ridiculum est, quando os caninũ quod minoris valoris est, cominus homini dominatur? ¶Secunda stultitia est, quòd ipse ad præceptum taxillorum largitur quòd non largiretur ad præceptum Dei. Ipse largior est ad præceptum taxillorum quàm fuerit beatus Martinus ad præceptum Domini. Ipse enim dat non solùm medietatẽ pallij, sed etiam totũ pallium, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur dominũ suum nudum, scilicet diabolum. Etiam ea quæ non habet, dat ipse. Multa enim accipit ad vsuras vel furatur. ¶Tertia stultitia est, quòd postquàm cognouit malitiam Domini sui, quum ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius verum Deum negat qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se vindicat de eo qui absque culpa est. ¶Quarta stultitia est, quòd ipse voluntariè iurisdictioni illius se subiicit qui nunquam iustè iudicare nouit. Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum quod eius non est. ¶Quinta stultitia est, quòd delectationem quæ est in contractione triũ ossium caninorum diuinæ gloriæ proponit: quod non solùm stultitia est, sed etiam insania videtur esse. ¶Sexta stultitia est, quòd ipse ne otiosus sit, otiosa agit. vnde Bern. Pro vitando otio otia sectari, ridiculum est. ¶Septima stultitia lusoris est, quod ipse consentit vt hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet, vel vnã de pretiosioribus, scilicet tempus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore. sicut dicit beatus Bernar. Donec hora prætereat, inquit, verbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi concessum est ad impetrandum veniam & gratiam, & ad agẽdam

iam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus enim dicit, quòd si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret &c. Sed lusor affectat vt fur veniat qui furetur ei vitam suam. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse propriis manibus se consumit & perdit, quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. vnde beatus Bernard. loquens in persona Domini ad talem, dixit: Ego acquisiui te manibus cruci affixis, & tu cõsumis te manibus delicijs dedicatis. Et est magna ingratitudo quòd homo impugnet eum in ea parte corporis sui, in qua Dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. ¶ Nona. stultitia est quòd ipse ludit, & in curia cælestis iudicis lata est contra ipsum sententia mortis. vnde Bernard. Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. ¶ Similis stultitia fuit in Ierosolymitis qui in lætitia erant, non præuidentes mortem suam, cui adiudicati iam erant propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: vt legitur Lucæ decimonono: Lusor ludendo currit ad mortem suam. vnde Iob vigesimoprimo: Infantes eorum exultant lusibus. Et deinde subditur: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Secundum Augustinum nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quàm cursus ad mortem. In quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu vrgentur. ¶ Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suam vadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolus ibi non perdit. ¶ Decima stultitia est, quòd lusor quando posset facere aliquid ad propriam vtilitatem & proximi ædificationem & Dei honorem, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Vere seruus nequam & maledictus, si cùm venerit dominus eius, inuenerit eum sic facientem. De tali seruo legitur Matth. 24. Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autẽ & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat. Morte enim subitanea sæpe moriũtur tales. ¶ Vndecima stultitia est, quòd cùm puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sen. Plerunque est cum pueritia: sed quod grauius est puerilitas remanet ibi. sed & hoc quidẽ peius est ꝙ auctoritatem habemus senum & vitia puerorũ: nec puerorum tantũ, sed etiã infantium. Dubiũ non est puerilitatẽ magnã esse, exercitum militibus & peditibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quædam infantia: vt ludere par & impar, equitare in arundine longa: sed quem delectat barbatũ insania vexat. ¶ Duodecima stultitia est, ꝙ nullũ opus credũt habere aliquid iocunditatis, nisi tale sit quòd nihil habeat vtilitaris,

tis, quod magnæ corruptionis indicium est. Salomon Prouerb. 15. Stultitia gaudium est stulto. Senec. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. ¶ Nec solum vanis gaudent multi homines, imò etiam in his quæ diabolica sunt, vt patet in his qui in auibus cæli ludũt, qui gaudent quando vident vnam auiculam ab alia capi vel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino: qui quum vidisset mergulos in quodam flumine captioni piscium intendentes, dixit: Forma ista dæmonum est. Et cùm non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiam dicitur, quòd si ipse videbat accipitrem insequi aliam auem, ipse faciebat signum crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando videbat canem insequi aliam feram, ipse habebat cor humanum, non ferreum sicut multi habent. ¶ Quartò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd quocunque vertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire quòd sibi peccatũ suum dissuadeat. Si ipse vertat oculos suos ad id quod supra se est, occurrit seueritas Domini seruum inutilem æternaliter condemnans. vnde Matt. 25. Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Quomodo ludere audet seruus qui tam seuerum dominum habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissimè remunerans, quasi vtraque manu plena. Vnde Prouerbior. 3. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Similiter si lusor vertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se. scilicet ad vitia & dæmones, occurrit ei quod sibi ludum dissuadet. Non enim locus ludendi est, quum gladium tenet hostis. vt eum perimat. Vnde Seneca. Quum hostis à tergo instat, & mouere se iussus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi meritò videretur, qui cùm saxa in munimentum senes fœminæq; congererent, cùm iuuẽtus intra portas armata expectaret, sederet otiosus. Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ quæ ludum sibi dissuadent. Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus, ad miseros aduocatus es, opem te laturum naufragis, ægris, egentibus pollicitus es: quò diuertis? quid agis? succurre, omnes vndique ad te manus tendunt, perditæ vitæ periturǽque auxilium implorant, loquitur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali stricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt, Specialiter tamen potest hoc verbum dici illis, qui curam animarum susceperunt. Illis enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa

ie caussa conductus esset, multũ remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia; qui non subuenit ei quem scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est infra se, id est ad inferiores creaturas, potest ei occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus elegit seminare agrum suum potius inutilibus quàm vtilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus vel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint vtiles corpori & animæ? ¶ Quintò potest facere ad detestationẽ huius peccati hoc, quod Dominus etiam in præsenti vindictã interdũ accipit de lusoribus. Quandoque enim dum ipsi blasphemant, præposterantur eis facies. Cuidam etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam etiam sagittarius quum valde iratus esset ex hoc quod in ludo perdidisset, sagittam direxit versus cælum quasi vellet se vindicare de Deo. Sequenti verò die quum idem sagittarius eadem hora sederet ad ludum, rediit sagitta, & super alearum cecidit sanguinolenta.

¶De his qui se lusoribus immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.

NEc solùm cauere debet aliquis ne ipse ludat, sed etiam ne ludentibus se immisceat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludum caussa spectandi, de ludo calefiunt. Vnde legitur Tobiæ 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, nec cũ his qui in leuitate ambulant participem me præbui. Cauere etiam debet homo ne locet taxillos, vel alia ad ludum necessaria. Sicut enim valde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladium locaret, vnde aliquem sanctum virum interficere deberet: sic valde malus reputatur qui locat taxillos si credat eorum occasione Deum esse blasphemandum, & quasi crucifigendum. ¶Illi etiam non videntur omnino esse innocentes, qui in domibus propriis permittunt inferri Domino suo contumelias infinitas, & non prohibent, cùm tamen possint prohibere.

De his quæ dant occasionem auaritiæ.

PARS III.

DICTO de speciebus auaritiæ, dicendũ est de his quæ dant occasionem auaritiæ, quæ sunt sex. Primum est familiaritas cupidorum & auarorum. Sicut enim carbones viui carbonem mortuum accendunt si eis immisceatur: sic diuites verbis & exemplis igne cupiditatis

tatis igniti familiares suos inflammant ad eam. vnde Ecclesiast.13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et subditur: Ditiori te ne socius fueris. Ad idem facit quod dicit Seneca. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Secundum est, consideratio diuitiarum. Ideo dicitur Prouerbioru 23. Ne erigas oculos ad opes quas habere non potes. Tertiu, quod homo attendit in diuitiis illa solum per quæ possunt videri pretiosæ: ea verò per quæ in veritate contemptibiles sunt, non attendit sicut fugacitatem earum, & similia. vnde Gregorius. Ideo temporalia diligunt, quia quàm fugitiua sint non attendunt. Quartum est, amor mundanæ gloriæ. vnde talibus qui diuitias amant, quia vident gloriam mundanam eis annexam, primò prædicandum esset de contemptu mundanæ gloriæ, quàm de contemptu diuitiarum. Securis enim prædicationis ad radicem malitiæ ponenda est. Quintum est amor filiorum. Talibus qui diuitias amant propter amorem filiorum, ostendendum esset in prædicatione, quod hoc non sit amare filium, sed potius odire, diuitias ei male congregare. Ostendendum etiam esset in prædicatione quàm duri sint filij parentibus defunctis. Ad ostendendum verò quod non sit amor, sed potius odium filiis male congregata relinquere potest induci tale exemplum. Erat quidam vsurarius habens duos filios, quoru alter nolens succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius verò volens succedere patri suo, remansit cum patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et post non multum tempus ipse etiam decessit. Cùm autem nuntiatum esset eremitæ de morte patris & fratris doluit valde, credens eos damnatos esse. Et cùm rogasset Dominum vt reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernum ductus, & non inueniebat ibi eos. Sed ad vltimum exierut de quodam puteo in flamma, primò pater, deinde filius: mordentes se & litigantes adinuice, patre dicente filio: Maledictus sis tu, quia pro te vsurarius fui. filius autem econtrario dicebat: immo maledictus sis tu, quia nisi iniustè acquisiuisses, ego non retinuissem iniustè, nec damnatus fuissem. Sextum est hoc, quod homo sibi longam vitam promittit. De qua promissione dicitur Eccle.29. Repromissio nequissima multos perdidit. Talis erat ille cui dixit Dominus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te.

De

De remediis contra Auaritiam.
PARS IIII.

DICTO de his quæ dant occasionem auaritię, dicendum est de remediis contra auaritiam. De quibus sufficiat ponere octo. ¶Primũ est mortis consideratio. Hoc remediũ insinuat Hieron. in magno prologo Bibliæ, in fine dicens: Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendunt ab importunitate muscarum caussa sua, & aues, & pisces cauda sua regunt se: Sic homo consideratione finis, scilicet mortis, defendit se ab auaritia, & etiam à ceteris vitiis, & regit se in mundo isto. vnde Iob 12. Interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi: Mors quasi ad oculum demonstrat contemptibilia esse quæcunque quæruntur in hoc mundo: scilicet delicias, diuitias, & gloriam, & vanum esse laborem eorum qui talibus intendunt. Labor quærentium diuitias vanus ostenditur, quum homo nudus in terram reuertitur. Labor quærentium delicias vanus ostenditur, quãdo corpus nutritũ in deliciis vermibus esca datur. Tunc enim apparet eos quasi coquos vermium fuisse, qui delicatè vixerũt: escam enim vermibus præparauerunt. Mira insania. Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse vnius comititis, & non dedignatur esse corpus vermiũ. Labor etiam eorũ qui quærunt esse super alios, vanus ostenditur, quando ille qui volebat esse super alios sub terra ponitur, & à iumẽtis conculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur Eccl. 11. Homo meminisse debet tenebrosi tẽporis, & dierũ multorũ: qui cũ venerit, vanitatis arguẽtur pręterita. ¶Secundum remediũ est, consideratio Dominicę paupertatis, vnde Bern. Magna siquidẽ est abusio & nimis magna, ꝙ diues velit fieri vermiculus vilis, pro quo Deus maiestatis & Domin⁹ sabaoth pauper fieri voluit. & Thren. 3. Recordare paupertatis meæ, & trãsgressionis absynthij & fellis. ¶Tertiũ remediũ est, cõsideratio periculi in quo sumus. Et insinuatur nobis illud remediũ Iob 26. vbi sic legitur: Quasi tumẽtes super me fluctus timui Deũ, & põdus eius ferre non potui. vbi dicit Greg. Cùm fluctus tumẽtes desuper eminent, tũc de naui proiiciũt, pro quibus lõga naufragia sumpserũt. Ad idẽ potest referri illud quod legitur 1. Mach. 4. Non cõcupiscetis spolia, quia bellũ contra nos est. Ad literã: quando periculosum bellũ imminet, interdicitur exercitus ne spoliis intẽdat: & si spoliis iam oneratus est, iubetur ea deponere: sic periculũ in quo sumus debet cohibere nos ne diuitiis nos oneremus. Si verò iã habemus eas, mo

nere debet nos ad hoc vt eas relinquamus. ¶Quartum remediu est consideratio miseriȩ quæ annexa est deliciis, sicut diffusè ostensum est prius. De qua miseria dicit beatus Bernard. Si habes cor, si est tibi lumen oculorum tuorum, desine ea sequi, quæ assequi miserum est. ¶Quintum remedium est, quod homo elonget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis qui terrena contemnunt. Vnde in Psal. Cũ sancto sanctus eris &c. Sanctus in græco dicitur agios, quasi sine terra. vnde sensus est, id est, cum eo qui absque terreneitate est, absque terreneitate eris. Sic accidit ei qui conuersatur cũ auaro, sicut dicitur accidisse cuidam paruulo qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea non potuit quàm tempora habebat. vnde duabus manibus pro pedibus vtebatur. Sic ille qui cum auaro conuersatur exemplo eius circa terrena ista repet. Ille verò qui conuersatur cum illis qui terrena contemnunt, erectus incedet, contemptisque terrenis cælestia appetet. ¶Sextũ remedium est, consideratio æternarum diuitiarum. vnde Greg. Vilescunt temporalia, cùm desiderantur æterna. Et Prouerbiorum 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. vbi dicit interlin. Laqueum in terra facile euadit, qui oculos habet in cælis. Ad idem pertinet quod ait Senec. Non potest contemnere laquearia ebore fulgentia, deriuata in domos flumina, donec terrarum orbem supernè despiciens sibiipsi dixit, Hoc est punctum illud quod inter gentes ferro & igne diuiditur. Cùm in corporibus sphæricis illud quod est in medio, se habeat velut punctum respectu circunferentiȩ: terra se habet velut punctum, respectu cȩli. Ex quo patet fatuitas amatorum huius mundi qui quærunt in puncto latitudinem quæ in circunferentia quærenda est. vnde Augustin. Noli pati angustias, euola in sublime in amplitudine cȩlorum. Cùm terra centrum mundi sit, ex necessitate angusta est respectu circunferentiȩ. vnde dicit Sen. amatoribus huius mundi: Punctum est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem: Ab vltimis litoribus Hispaniæ vsque ad Indos, paucissimorum dierum spatium iacet, si nauem ferat ventus. At cælestis illa regio per triginta annos velocissimo syderi viam præstat. Ex angustia terræ accidit pressura illa, de qua dicit Dominus Ioannis decimo quinto. In mundo pressuram habebitis. ¶Septimum remedium est, quod homo fiduciam suã in Deo ponat, quod Deus ei necessaria præbebit, si ipse ei seruierit secundum quod Dominus sciet ei expedire. Vnde Matthæi sexto, post illud verbum, Non potestis Deo seruire & mammonæ. subiungit Dominus: Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid mãducetis, neque corpori vestro quid induamini. Deinde monet ad hoc vt in eo fiducia ponatur. Mammona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiam hoc nomen esse dæmonis qui præest diuitiis.

uitiis. ¶Octauum & vltimum & summum remedium est, quod homo eleemosynis & orationibus, & omnib⁹ aliis modis quibus poterit gratiam Dei sibi impetret, quæ sola sufficit hominem liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matth. 19. cùm dixisset Dominus, difficile diues intrabit in regnum cælorum. & discipuli admirarentur, dicentes: Quis poterit saluus esse? Respõdit Dominus, Apud homines impossibile est. Et supplet interlin. vt per se à cupiditatibus suis conuertantur. Ideo valde timendum est cupiditatis peccatum vel auaritiæ quæ cum tanta difficultate hominem dimittit. Sicut terra quandam stabilitatem videtur habere quã non habet aqua & aër, iuxta illud Eccl. 1. Terra in æternum stat: sic peccatum auaritiæ, quod est peccatum terrenum, diuturnius videtur esse peccato vanitatis & voluptatis. Et fortè propter hanc diuturnitatem dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

De prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ PARS V. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et de distinctione prodigalitatis à liberalitate.

CAPVT I.

POST remedia auaritiæ dicendum est de prodigalitate, quæ est vitium contrarium auaritiæ. de quo hoc ordine dicemus. Primò distinguemus prodigalitatem à largitate. Secundò ostendemus quæ mala ex prodigalitate proueniunt. Tertiò assignabimus quasdam stultitias prodigi. Vltimò tangemus aliquid specialiter de prodigalitate clericorum. ¶Quadrupliciter verò possumus distinguere prodigalitatem à largitate.

¶Primò in hoc, quod prodigus sua non confert, sed ventus vanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, si ventus pallium suum ei auferat. Nec arbores liberales dicuntur, si ventus ab eis fructum excutiat. Sic nec prodigus largus dicendus est, vel liberalis, cui inuito vel volenti frequenter ventus aufert sua, eo quòd stultas manus habeat, sicut accidit in illis qui ex frigore dicuntur stultas manus habere. ¶Secũdò possumus in hoc prodigum à largo distinguere: quia prodigus sua non tribuit, sed perdit. In tribus casibus videtur aliquis rem suam velle perdere. Primò, cùm liquorem vasi pleno superinfundit. Secundò, cùm in vase corrupto vel immundo ponit. Tertiò, cùm dat pro nihilo. Et his tribus modis possumus dicere quod perdit prodigus sua. Quasi

enim eà pleno vasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de vita Contemplatiua: Habentibus dare nihil aliud est, quàm perdere. ideo monet Dominus Luc. 14. ad dandum pauperibus, dicens: Cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles & claudos &c. Item in eodem: Pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. & Luc. 1. dicit beata Virgo, Dominum esurientes impleuisse bonis. & Dauid etiam dicit in Psalm. Pauperes eius saturabo panibus. & 4. Reg. 4. legitur quòd stetit oleum cùm vasa plena essent. Sed quorundam oleum tunc solùm fluit, quando vasa plena sunt: vasis autem vacuis stat, diuitibus autem parati sunt dare, pauperibus verò non. Prodigus etiam quasi vasi corrupto sua infundit, quando dat ea histrionibus vel aliis inhonestis personis. Contra illud Eccl. 12. Benefac humili, & ne dederis impio. & iterum: Si benefeceris, scito cui benefeceris. In duobus casibus precipue non est dandum impio: scilicet cùm creditur quod propter hoc iustitiam debeat negligere, vel cùm propter aliquod officium inhonestum hoc quærit, sicut faciunt histriones. Hierony. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare dæmonibus. Prodigus etiam pro nihilo rem suam dat, quando dat eam pro vana gloria quæ nihil est in valore. vnde Ioã. 8. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. ¶ Tertiò potest distingui prodigus à largo in hoc, quod largitio ipsius quędam est aucupatio. vnde sicut aucupes non dicuntur largi, nec liberales in aues, quantumcunque frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in pisces vel mures quos capere vult, etsi escam delectabilen apponat in hamo vel muscipula: Sic liberales dicendi non sunt qui ideo sua largiuntur hominibus, vt eos capiant, vt pro eis sint si venerit aliqua electio, vnde Ierem. 5. Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. ¶ Quartò potest distingui prodigus à largo: quia verè largus, de suo largus est: prodigus verò de alieno frequenter. Sen. Magni animi non est qui de alieno liberalis est.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate.

CAPVT II.

MALA verò quæ sequuntur ex prodigalitatè hæc sunt, scilicet paupertas vsque ad mendicitatem. vnde Luc. 15. de illo filio prodigo qui cupiebat implere ventrem suũ de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Sequitur etiam inde quod prodigus incidit in manus vsurariorum, qui totũ eum comedunt vt videatur incidisse in illa[...]

illam imprecationem Psalm. Scrutetur fœnerator omnem substãtiã eius. Quanta sit seruitus vsurariorũ illi soli nouerunt, qui quandoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiam inde peccatum rapinæ. Frequenter enim aliena aufert qui prodige confert. vnde prodigus similis est araneæ quæ muscas deuorat, & texendo telas inutiles, euiscerat se. Sequitur etiam inde contemptus bonorũ spiritualium. Ille enim qui prodigus est, interdũ dat omnia bona sua spiritualia pro XL. solidis ex quibus conuiuium aliquod facit, similis Esau qui primogenita sua dedit pro lenticula, & abiit paruipendens quòd primogenita sua vendidisset, vt legitur Gen. 25. vnde Thren. 1. Dederunt quæque pretiosa pro cibo ad refocillandã animam. Prodigus adeò spiritualia contemnit, vt magnum reputet ventres pascere, & opprobrium credat esse animas pascere, cùm tamen dicat Aug. Non est magnum pascere ventres morientes: sed magnum est pascere animas in æternum victuras. Prodigus honorem reputat pascere porcos: id est, homines gulosos & luxuriosos, qui iudicio scripturæ porci sunt, vnde legitur de filio prodigo, Adhæsit vni ciuium regionis illius, & misit illum in villam suam, vt pasceret porcos suos. Magnum verò dedecus reputat filios Dei pascere, in hoc absque dubio filio Dei magnam faciens contumeliam, dum officium illud cõtemnit quod filius Dei specialiter sibi assumere voluit. vnde in Psalm. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctũ eius. quod est contra illos prælatos qui dedignantur prædicare, quia comites sunt: licet enim essent reges, non tamen indignum esset eis officium prędicationis, cùm filius Dei specialiter ad prædicandũ venerit: vt haberi potest ex eo quod dicitur Marc. 1. In vicos proximos eamus & ciuitates, vt ibi prædicemus. & Luc. 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare &c. & Ioã. 18. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhiberem veritati.

De stultitijs prodigi. CAP. III.

PRIMA stultitia prodigi quod ipse sciens & volens partem suam facit deteriorem, quandoque etiã nullã. Ideo maledictus est. vnde Bern. Si maledictus est qui partẽ suam deteriorẽ facit: quid ille qui penitus se reddit expertẽ? Expertẽ se reddit, qui de bonis suis nullam partẽ sibi reseruat. ¶Secũda stultitia prodigi est, quod ipse rem illã quam super omnia amat facere, ita vult facere quod diu facere nõ possit: Hanc stultitiã ostẽdit nobis philosophus, dicẽs: De re familiari impartiendũ est, sed moderatè. Quid enim stultius, quã quod liben-

libenter facias, curare vt diu facere non poſsis? ¶ Tertia ſtultitia prodigi eſt, quod ipſe contra rationem de modico multum vult largiri, non attendens quod legitur Tob. 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, libenter impartiri ſtude. Illud ordinatum eſt: vt qui modicum habet, modicum tribuat. Sed bona voluntas ſuppleat modicitatem muneris. Grego. Non eſt vacua manus à munere, ſi arca cordis plena ſit bona voluntate. Sene. Non quid detur refert, ſed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguum tribuit, ſed libenter. ¶ Quarta ſtultitia prodigi eſt, quod ipſe non videtur de diuitiis quærere niſi peccata. peccat enim & in acquiſitione earum, & in largitione, & alius habet inde vtilitatem. Ipſe ſimilis eſt canali ex aqua retinenti fæces & limoſitatem. Bernar. Si rectè ſapis, concham exhibebis, non canalem. ¶ Quinta ſtultitia prodigi eſt, quod ipſe quodãmodo vult largior eſſe Deo. vnde Bern. Non Deo largior eſſe velis. Concha imitetur fontem. Non ire in riuũ fons permittit, donec ſuis ſatientur aquis. Non pudeat concham non eſſe fonte ſuo profuſiorem. Prodigus videtur plus diligere proximum, quàm ſeipſum: cùm tamen in veritate, nec proximum, nec ſe diligat, licet ex ſtultitia ſua effundat. Ipſe quaſi dolium eſt ſine fundo: & ideo non eſt mirum ſi effundat quidquid acceperit. Et vt breuiter dicam, inſipientior videtur eſſe prodigus, quàm auarus, quantum ad hoc quod auarus inſipiens eſt quantũ ad Deum ſolum: prodigus verò quantũ ad Deum, & quantum ad mundũ. Prodigo deeſt ſapientiæ fundamentũ quod eſt ſibiipſi ſapientẽ eſſe. vnde Bern. Non ſapiens eſt qui ſibiipſi ſapiens non eſt. Et Prouer. 9. Si ſapiens fueris, temetipſi eris. Iniquior etiã videtur eſſe prodigus, quàm auarus, quantum ad hoc quod prodigus iniquus eſt in ſeipſum, ſed auarus iniquus eſt in proximum. Vnde Eccle. 14. Qui nequam eſt, cui bonus eſt? Et iterum: Qui ſibi inuidet, nihil eſt illo nequius.

De prodigalitate clericorum.

CAP. IIII.

NOTANDVM quod ſex conſideranda ſunt quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis eccleſiaſticis prodigi eſſent. ¶ Primum eſt, quod bona eccleſiaſtica bona pauperum ſunt, vnde pauperibus eroganda ſunt: ſicut manifeſtum eſſe poteſt ex verbis ſanctorũ quæ ſequuntur. Hierony. Quidquid habent clerici, pauperum eſt. quod de bonis eccleſiaſticis intelligimus. Berna. Facultates eccleſiarum patrocinia ſunt pauperum, & ſacrilega crudelitate eis ſubripitur,

ripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores non vtique domini & possessores vltra victum & vestitum accipiunt. Idem: Res pauperũ non pauperibus dare, crimen esse sacrilegij dignoscitur. Hierony. Pars sacrilegij est, res pauperum non pauperibus dare. Idem: Accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis cautũ esse vel timidum, vel apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Idem: Maximum periculum est de patrimonio Christi non pauperibus dare. Itẽ Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur. Et ponit verba pauperum conquerentium de clericis, sic dicens: Nobis fame & frigore laborantibus miserabiliter, quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis vel plicata in manticis. Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis, & nos Dei plasmatio, & Christi nos sanguine redẽpti sumus. Vos ergo fratres mei videte quale sit peccatum, de fraterna portione pascere oculos vestros, vita vestra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur quidquid accidit vanitatibus vestris. Idem: O vanitas vanitatũ, sed non vanior quàm insanior. Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides suos induit auro, & filios suos nudos deserit. De sumptibus egenorũ seruit oculis diuitum. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Et si deuotio in talibus possit Deo accepta esse, curiositas tamẽ vel superbia ex qua multi talia faciũt, Deo detestabilis est. Item Bernar. loquens de illo verbo Esa. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, & videbit gloriã Domini. Timeant, inquit, clerici, timeant ministri ecclesiæ, qui in terris quas possident tam iniqua gerunt, vt stipendiis quæ sufficere deberent, minimè contenti, superflua quibus egeni sustentandi essent, impiè sacrilegeque retinent, & in vsus superbiæ atque luxuriæ victũ pauperum consumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccantes quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

¶Quòd rapina talium est periculosa.

VAlde enim periculosa est rapina quam tales faciunt tribus de caussis. ¶Primò quia non agnoscitur. vnde accidit quod multi eam non confiteantur, tamen non proponunt abstinere à tali rapina. Et etiam aliqui simplices confessores non dicunt eis vt restituant pauperibus ea quibus defr[au]dauerunt eos, licet patrimonium habeant vnde restituere possint. Mira cæcitas. Si quis dãnificasset diuitem vnum in quinque solidis, si ipse confiteretur & haberet propositum cauendi de cetero, restitueret sibi pro posse suo: aliter sciret non valere pœnitentiam sibi. Ille verò qui pauperes dãnificauit in centũ libris vel amplius, nihil tale facit, & tamen

 credit

credit se agere veram pœnitentiã. ¶Secũdò periculosa est propter magnitudinem culpæ quæ est in rapina tali. Quam ostendit gloss. super Matth. 5. vbi dicit Dominus Petro: Vade ad mare, & mitte hamum, & eũ piscem qui primus ascenderit tolle: & aperto ore eius inuenies staterem. Glos. Iudas quidẽ cõmunia in loculis habebat, sed Dominus res pauperũ in suos vsus cõuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. ¶Tertiò periculosa est, quia multum impedit hominem à salute. Et si ille qui habet bona ecclesiæ, pauperibus fideliter portionem suam redderet, contentus victu & vestitu sibi necessariis, vix accideret quin ipse ad salutẽ perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi non esset, gratiam suã largiendo, qui sibi largus esset pauperibus subueniendo? Vnde Augustin. Fluit riuus, & fons siccabitur. Misericordia enim Dei velut fons est, misericordia enim nostra velut riuulus. Non est verisimile quod fons non fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambrosius super 1. ad Tim. 4. vbi sic legitur: Pietas ad omnia vtilis est. Qui pietatem sequitur, si lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, sed non peribit. Quod intelligendum non de illo qui confidens de eleemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim vtitur eleemosynis ad Dei impugnationem: ideo non est dignus peccatorum suorum remissione sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligendum est hoc, qui videns incontinentiam suam, eleemosynas facit, vt misericordia Dei gratiam sibi conferat per quam continere possit. Talis enim frequentius ad bonum finem venit. Vnde Hieron. Non memini me mala morte vidisse mortuum, qui liberalem antè duxerit vitam. De illis verò qui de bonis ecclesiasticis pauperes defraudant, non est mirum si peccant & damnentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiam qua continere possint, qui bona Dei potius volunt prodigè expendere quàm Deo in pauperibus dare? Et cùm hominibus non solum largi, sed etiam prodigi sint, tamen soli Deo sunt auari de bonis ipsius, qui subtrahunt ori Dei ea quæ ponunt in ore porci, imò in ore diaboli: cùm enim malus sit seruus diaboli, & os & cetera membra ipsius diaboli sunt. Præterea misericordiam Dei quomodo consequentur illi de quibus tot iniuriæ pauperum à Deo postulant vt ipsi damnentur? Tales homines sunt oues diaboli, cùm diabolus eos tondeat singulis annis, vestes quas ipsi deponunt accipiẽdo in membris suis. Non solum periculosa est rapina ista, sed etiam ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperibus rapere. verbi gratia: Si facta esset vniuersalis donatio pauperibus alicuius ciuitatis. valde miser & vilis reputaretur ille qui pauperibus eleemosynas eis datas auferret, licet etiam pòst expenderet eas faciendo magna conuiuia. Sic valde viles sunt qui de bonis ecclesiasticis

sticis quæ bona pauperũ sunt, conuiuia superflua faciũt. Tot enim pauperibus ea auferunt, quot inde habere potuerunt: etiam ignominia magna erit in die iudicij, quando pauperes conquerentur vno dicente. Iste mihi abstulit vnum prandium. Alio dicente, Iste mihi abstulit vnum denarium, vel aliud. ¶Secũdum est hoc, quòd bona clericorum frequenter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incongruum est de eleemosynis pauperum superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit enim interdum quod in XX. solidis quos clericus prodigus expendit in conuiuio vno, multi pauperes posuerunt quod proprio ori subtraxerunt, & talis posuit ibi vnum obolum cui alius obolus non remansit. Similiter valde incõgruum est, ea quæ sanguine Christi empta sunt, superfluè expendere, vnde super illud Ierem. 22. Væ qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide, id est, Christi sanguine, dicit glos. ¶Tertiũ est hoc, quod clerici debent esse forma gregis, & bonum exemplum aliis dare: & valde incongruum est quando suis superfluis conuiuiis, illos corrumpunt quos sanare debuerunt, & alios maculauit quos debuerunt emundare & sanctificare. vnde dicitur de illis in epistola Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes. Non solùm sunt maculati, sed etiam maculæ sunt alios maculantes suo malo exemplo, & materiam ministrando suis superfluis cõuiuiis, gulositati & ebrietati, & multis aliis peccatis. ¶Quartò deberet cohibere clericos à vitio prodigalitatis multitudo & magnitudo peccatorum quæ sequũtur in eis ex vitio isto. Ex prodigalitate accidit in multis quod ipsi fiunt raptores, simoniaci, oppressores pauperum, excoriatores subditorum. ¶Quintũ est hoc, quod vitium multum impedit eos ab officio suo. Non possunt enim illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et visitatio eorum potius est subditorum corruptio propter nimias expensas, quàm eorum correctio. ¶Sextò deberet cohibere dispensatores bonorum ecclesiasticorum à prodigalitate, cõsideratio districti iudicij. Si enim ex isto verbo, Esuriui & non dedistis mihi manducare, illaturus est Dominus in iudicio, Ite ergo maledicti in ignem æternum: quid dicturus est prodigis dispensatoribus, qui non solũ ipsi esurienti non dederunt manducare, sed etiam ipsi esurienti abstulerunt quod debuit manducare?

TRA-

TRACTATVS QVINTVS DE ACEDIA. De his quæ valere possunt ad detestationem Acediæ, PARS PRIMA, quæ habet quatuor capitula.

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis quæ valere possunt ad detestationem Acediæ.

CAPVT I.

POST peccatum auaritiæ, dicendum est de peccato Acediæ: quia pigritia interdum ex auaritia sequitur. Vnde Lucæ 12. dicit ille diues cuius ager fructus vberes attulit, Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe. dicemus autem hoc ordine & de vitio isto. ¶Primò, ponem⁹ ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitij. Secūdò tangemus de diuersis generibus peccatorum quæ pertinent ad hoc vitium. Tertiò, tangemus aliquid de remediis contra vitium istud. Quartò, de indiscreto feruore qui acediæ videtur esse contrarius. ¶Ad detestationem verò huius peccati possunt valere diuersa exempla. Et possumus primò sumere exemplū à rebus quæ non habent sensum, nec vitam, nec rationem, sicut à sole. Secundò, ab his quæ vitam habēt, & non sensum: vt ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertiò, ab his quæ habent vitam, & sensum, & non rationem, vt à brutis animalibus. Quartò, ab his quæ habēt sensum, & rationē, & gratiā, vt à sanctis viris. ¶Et primò prosequemur de primo. Posuit Domin⁹ pręceptum soli vt de singulis diebus ab oriente veniat ad occidentem, & singulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquam præteriit sol illud præceptū. Non pigritatur nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum. Quantumcunque laboret in vno die nihilominus tamen summo mane surgit in sequenti die, & tamen non expectat talem remunerationem laboris sui, nec talem pœnam negligentię suæ qualem homo. Ad hoc videtur habuisse respectum Aug. cùm dicit. Indecens est Christiano si radius solis eum inueniat in lecto: posset enim dicere sol si potestatem loquendi haberet: Amplius laboraui heri, quàm tu: & tamē cùm iam surrexerim, tu adhuc dormis. ¶Possumus etiam accipere exemplum ad detestationem acediæ ab eis quę ex terra nascuntur. Videmus enim herbas & arbores, quæ tam minimum habent initium, crescendo ad magnam quantitatem deuenire. habent tamen tot aduersantia sibi vt hyemem & aliam aëris intemperiem. Singulis etiam annis aufertur eis labor florum, & fructuū, & frondiū, & tamen nihilominus opportunitate inuenta operandi operātur: qui videret nuditatem earum in hyeme, vix crederet quod tanta pul-

chritu-

chritudine indui possent, nisi idem aliàs vidisset. Qui videret quã parua arbor sit nucis in initio sui, vix crederet quod ad tantam magnitudinem peruenire deberet, nisi simile aliàs vidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum bonorũ in se videt, vel si aliqua sibi resistant. Plus enim potest homo quã credat. Tali exemplo vtitur Dominus. Matt. 6. dicẽs: Considerate lilia agri quomodo crescunt. Et subditur: Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. ¶Tertiò verò exemplo vtitur Salomon Prouer. 6. dicens: Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam: quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibũ sibi, & cõgregat in messe quod comedat. Et sunt quinque attendenda in isto exemplo. ¶Primò paruitas formicæ, quam Salomon proponit quasi magistram homini. Multum enim potest confundi homo quando videt se tam paruæ scientiæ quod à tam paruo animali potest doceri. Vnde multũ conari deberet ad addiscendum. Sicut accidit in scholis quando aliquis magnus à puero paruo docetur, ex quadam erubescentia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri quod dicit Sen. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest homo quod tã paruum animal melius morigeratum est quàm ipse. ¶Secundò attendendum est quod dicit Salomon: Considera vias eius, & non viam. Viam vocans discursus quos faciunt pro quærendo cibo. Pluries enim in die vadunt ad quærendum frumentũ vnde satis possent erubescere illi homines qui semel in septimana grauantur venire ad sermonem ad quærendum animę suæ cibum. ¶Tertiò attendendũ est, quod formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplum sequatur, nec præceptorem cuius verbo ad hoc doceatur, nec principem à quo puniatur eius negligentia: homo tamen omnia ista habet. ¶Quartò attendendum est, quod ipsa purum granum eligit vt de ipso pascatur. Vnde multum possent in hoc confundi illi, qui spurcitias & immunditias alienorum peccatorum eligunt, vt illis os suum pascant: iuxta illud Prou. 16. Os stultorum pascitur imperitia. ¶Quintò attendendum est in hoc exemplo, quod formica adeò se onerat frumento, vt interdum videatur minor esse suo onere. In quo possent satis confundi illi qui à sermone redeunt vacui, nec vnum verbum reportantes secum. ¶Potest etiam valere ad detestationem acediæ, exemplum eorum qui amant mũdum. Si enim respiciamus quot & quantis laboribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatum æternum, satis poterimus cõfundi quod adeò sumus pigri laborare pro regno æterno. vnde August. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitę permanentis, quales sunt homines

mines amatores vitæ fugientis, quis non vt viueret, continuo perdere volet vnde viueret, & potius eligeret vitam mẽdicantem, quã celerem mortem? Cui dictum est. Nauiga, ne moriaris, & distulit. Cui dictũ est: Labora, ne moriaris, & piger fuit. Leuia iubet Deus, vt in ęternum viuamus, & obedire negligimus. Ad idẽ potest adduci quod legitur in Vitis patrum de quodam sancto patre, qui quũ vidisset ornatũ cuiusdam mulieris, flens inquit: Ignosce mihi omnipotens Deus, quia vnius diei meretricis huius ornatus, superauit totius vitæ meę industriæ ornamenta. Et abbas Pambo videns mulierem in Alexandria ad quam descenderat de eremo, fleuit. Et interrogantibus caussam sui fletus, ait: Duæ res me mouerũt. Vna de illius perditione: alia quia non habeo tale studiũ placendi Deo, quale studium habet ista vt hominibus placeat. ¶ Ad detestationẽ etiam acediæ possunt valere exempla bonorũ virorum. Et de multis pauca ponemus. Ait Dauid, Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et de sapiente muliere legitur in fine Prou. quod panem otiosa non comedit. Et Apostolus dicit de se: Plus omnibus laboraui. De Christo legitur Ioan. 4. quod ipse fatigatus ex itinere, sedit super fontem. Et in multis aliis locis in Euangeliis legitur de labore ipsius. Vnde Berna. Quandiu vixero, memor ero laborũ quos Christus sustinuit prædicando, fatigationum in discurrẽdo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum, conuitiorum, sputorũ, colaphorum, subsannationum, exprobrationũ, clauorum, horumque similium. Alioquin requiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram. Legitur etiam quod beatus Arsenius primò Palatinus, postea eremita maximus, quærentibus à se in quo cõfideret, Respondit: In hoc quod homines fugi, aliquandiu tacui, fleui. Potissimè in hoc gaudeo, quod manibus laboraui. Et quædam vidua moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicens: Sepeliar in camisia elaborata propriis manibus, & nõ alienis. Et de beata Virgine legitur Luc. 1. quod abiit in montana cũ festinatione. Legitur etiã Gene. 18. Festinauit Abraham in tabernaculũ ad Saram, dixitque ei, Accelera, tria sata similę commisce, & fac subcinericios panes. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditque puero, qui festinauit &c. De quo verbo loquens Origen. ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

De verbis Sacræ scripturæ quæ laborem suadent, & otium, vel pigritiam dissuadent.

CAPVT II.

AD detestationem etiam acediæ possunt valere illa verba sacræ scripturæ quæ suadent laborem vel dissuadent otium vel pigritiam. vnde Eccles. vltimo. Verba sapientum quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. Stimulus valet cōtra tarditatē iumentorū: sic verba sapientū contra pigritiam hominum. Et notandū quod homo laborat quasi contrariis vitiis. Est enim lentus ad bonum, & preceps ad malum. Sed verba sapientū sunt velut stimuli quando excitant hominem ad bonum. Et sunt velut claui in altum defixi, dum retinent hominem ne se præcipitet in malis. De multis verò verbis quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponem⁹. Ait Hieronymus super illud Ezechiel. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, Superbia, saturitas panis, & abundantia, & otiū ipsius & filiarum eius. Semper, inquit, est aliquid agendum, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationum sentibus occupetur. Ecclesiast. 7. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam. Rusticationem Deus creauit quando Adæ dixit Genesis tertio: In sudore vultus tui vesceris pane tuo, vel quum posuit hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur. vt legitur Genesis secundo. & Ecclesiast. decimo quarto. Non defrauderis à die bono, & pericula diei boni non te prætereant. Et ibidem: Ante obitum tuum, operare iustitiam, quia non eit apud inferos inuenire cibum. Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari qui leprosus fuerat petiit. Tunc non erat ipse ita indignantis naturæ sicut in seculo isto fuerat. Adhuc non impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquam mille anni transierunt ante quos petiit. Item Ecclesiast. nono. Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapiētia apud inferos est quò tu properas. Apud inferos non est opus, sed merces operis. Nec ratio, quia nihil prosunt ibi artis argutiæ. Nec sapientia, nec scientia sunt ibi ad excusationem vel defensionem, sed potius ad accusationem. Seruus enim sciens voluntatem domini sui & non faciens, vapulabit plagis multis. Item Ecclesiast. vndecimo. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua. Et Apostolus secundæ ad Timoth. 4. In omnibus labora, opus fac Euangelistæ. Item 2. Thessal. 3. Si quis non vult operari non manducet. Ideo dedit Dominus diuersa membra

omini,

homini, vt ex omnibus ei seruiret. vnde quandoque debet homo seruire Deo ore, cantando: quandoque manu, scribendo, & sic de ceteris membris. Item ad Galat. 6. Bonum facientes, non deficiamus. tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et Eccle. 6. Ne acedieris in vinculis eius. & loquitur de sapientia. Vincula sapientiæ sunt diuina præcepta quibus ligatus est homo qui ex morsu pomi prohibiti quasi venenati incidit in spiritualem insaniam. Cuius insanię sunt hæc signa, quod mente quasi aliena loquitur, fatua cogitando, quod gaudet inde vnde flendum esset. vnde Prou. 20. Stultitia est gaudium stulto. Et August. dicit super Ioan. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signum etiam huius insaniæ est hoc, quod homines exquirunt pericula quibus se perimant. Vnde Prouerb. 27. Cor iniqui exquirit mala. Sicut occultos laqueos vsuræ vel simoniæ quibus se perimat. Item in Psal. Labores manuum tuarum quia manducabis &c.

Quantum peccatum acedia Deo displiceat.

CAPVT III.

TERTIO potest valere ad detestationem acediæ si ostendatur quantum hoc peccatum Deo displicet, diabolo placet, & hominib⁹ nocet. Quàtum Deo displiceat, potest ostendi primò ex illo verbo Apoc. 3. Vtinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus est, qui feruens est ad bonum. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus verò est qui medio modo se habet. Et dixit glos. interlin. quod maior spes est de frigidis quàm de trepedis. Cuius rei hæc est caussa, quod tepidi quandam fiduciam & securitatem accipiunt de hoc quod aliquid boni agũt, & ideo se non corrigũt. Tepidus verò de ore Dei euomitur, qui prædicatores in quibus Deus loquitur, de consortio sanctorum remouetur per excommunicationem: vel tunc tepidus euomitur, quando in deteriora præcipitatur, vel quando impœnitens moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus: Tepiditas sola est, quæ solet Deo vomitum prouocare. ¶Quod autem acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc quod legitur Lucæ 15. vbi sic habetur: Dico vobis quod maius gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia. quod exponit Gregorius, de iustis illis

qui

qui desiderioſè ſe habent, & de peccatore feruente ad pœnitentiam. vnde Dominus feruentem peccatorem nonagintanouem iustis acedioſis præponit. Sicut dux in prælio plus eum militem diligit, qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter premit, quàm eum qui nunquam fugit, nec vnquam fortiter egit. Plus amatur ager qui poſt ſpinas & tribulos fructus vberes reddit, quàm ille qui ſpinas & tribulos nunquam tulit, & ſemper ſterilis extitit. Ad idem oſtendendum induci poteſt quod legitur Lucæ decimotertio de ficulnea fructum non faciente. Succide illam. Vt quid etiam terram occupat? Et quod dicitur Matth. 25. Tollite ab eo talentum, & loquitur de ſeruo pigro. Et ſubditur: Et inutilem ſeruum illum eijcite in tenebras exteriores. Et Matt. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

¶ *Quòd peccatum acediæ multum placet diabolo.*

QVòd autem hoc peccatum multum placeat diabolo, poteſt oſtendi ex hoc quod legitur Iob 40. Circundant eum ſalices torrentis. Per torrentem cuius aquæ citò deficiunt, intelligitur voluptas præſens quæ citò finietur. In qua diuites huius ſeculi plantati ſunt velut ſalices, quæ ſunt arbores infructuoſæ, & huiuſmodi ſalices circundant diabolum quaſi faciendo ei vmbram. In hoc verò quod homines qui nihil faciunt ſalices vocātur, inſinuatur quanta ſit fatuitas eorum qui ſe meliores alijs iudicant, & honorabiliores, quia nihil faciunt. Similis enim fatuitas eſt, acſi aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eò quòd ſteriles ſunt. Ad oſtendendum etiam quantum hoc peccatum placeat diabolo, poteſt adduci quod legitur Iudic. 1. de Adonibezech, qui amputauerat LXX. regibus manuum ac pedum ſummitates. Adonibezech interpretatur, dominus fulgurans, qui amputat illis qui habent regere alios ſummitates manuum ac pedum, dum procurat vt tales ad opera vtilia ſint quaſi impotentes: qui habet ſummitates manuum ac pedum amputatas, inutilis eſt quo ad vſum membrorum iſtorum, etſi membra iſta habeat. Sic multi ad vtilia opera ſunt impotentes, ſed ad inutilia vel noxia potentiam habēt. Ad idem oſtendendum valet quod legitur Matthæi duodecimo de immundo ſpiritu, quòd inueniens domum à qua exierat vacantem, vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & intrantes habitant ibi. & eiuſdem 8. legitur de dæmonibus quòd dixerūt Domino, Si eijcis nos hinc in gregem porcorum mitte nos. Porci ſunt qui nihil faciunt, niſi quòd voluptati corporis deſeruiunt, qui ſunt quaſi proprium hoſpitium dæmonum. In acedioſis habet diabolus quaſi hoſpitium quietis. vnde Iob quadrageſimo dicitur dormire in ſecreto calami. Calamus qui vacuus eſt, figurat hominem vacantem & otioſum, in quo diabolus quieſcit & dormit.

¶ Quantum acedia noceat proprio subiecto, & quod ipsa repleat hominem malis pœnæ.

SEquitur videre qualiter noceat peccatum acediæ homini. Nocet autem ei mala inferendo tam pœnæ quàm culpæ, & plurima bona auferendo, & primò ostendemus quomodo hominem repleat malis pœnæ: mala verò pœnæ tria sunt, paupertas, vilitas, & afflictio siue dolor. Quòd paupertas peccatum acediæ sequatur, manifestum potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur. Prouerbiorum 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Item Prouerb. 10. Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat. Et 28. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui verò sectabitur otium, replebitur egestate. & 23. Vestietur pannis dormitatio & 24. Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, paululum conseres manus, vt quiescas: & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus. Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lentè incedit, ideo multi fugiunt eam, vel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, vt homo non possit ei resistere, & veniet quasi cursor vt homo non possit eam effugere. & Prouerbiorum 21. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est. & Eccle. 10. In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. Tigna vocantur ligna illa quæ vulgariter dicuntur capiones, eo quòd se mutuo capiunt. vnde domorum contignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte tecti, quā pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. ¶ Quòd verò vilitas sequatur peccatum acediæ, manifestum potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur Eccles. 22. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationem ipsius. Item in eodem: De stercore boum lapidandus est piger, & omnis qui tetigerit eum excutiet manus. Tunc piger lapide luteo lapidatur quando increpatione dura & conuitijs plena increpatur. Omnis qui eum tetigerit, manus excutiet, quia onerosus est hominibus, & libēter homines se expediunt ab eo. Item Prouerb. 10. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem sterterit æstate, filius confusionis est. Messis in qua colligendus est cibus spiritualis, est doctrina. Vnde Prouerb. 24. In doctrina replebuntur cellaria vniuersa substantia preciosa atque pulcherrima. Vel messis potest intelligi præsens vita, in qua merita colligenda sunt. ¶ Quòd autē afflictio sequatur peccatū acediæ, potest ostendi primo ex hoc quòd acediosus est quasi totus famelicus. Eo enim quòd vacat et vacuus est, quasi totus esuriens

riens est. Omnes sensus eius esuriunt, vt aures eius esuriunt rumores, visus vanitates, tactus & gustus voluptates carnales. Vnde Prouerbior.21. Desideria occidunt pigrum. Noluerūt enim quicquam manus eius operari, tota die concupiscit & desiderat. Acediosus laborat paralysi spirituali. vnde non est mirum si affligatur: & est figuratus per paralyticum illum de quo dicit Centurio Matthæi 8. Puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. qui torquetur laborando, bene torquetur, quia vtiliter torquetur. Sed qui torquetur quiescendo, male torquetur, quia inutiliter. Acediosus est in tædio vitæ. Vnde habet quandam tristitiam quæ ad modum vermis corrodit cor eius. vnde Prouerbiorum 25. Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia nocet cordi. Seneca: Traditione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet inertia impatiens sui.

¶ *Quomodo acedia repleat hominem malis culpæ.*

SEquitur videre quomodo acedia repleat hominem malis culpę. Hoc autem primo potest ostendi ex illo verbo Prouerb. 24. Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat: quod cùm vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Sicut ager spinas profert & tribulos, & cætera inutilia nisi vtilibus seminatus fuerit, sic homo spinas & tribulos germinabit vitiorum, nisi vtilibus occupationibus se repleuerit. Vnde Bernard. Hæc maledictio Adæ, & in terra laboris nostri, & in agro cordis & corporis nostri, vt noxia vel inutilia gratuito passim proueniant: vtilia verò vel necessaria cum labore. Potest etiam idem ostendi multis alijs exemplis. Corrumpitur enim aqua quiete. vnde Poëta: Et capiunt vitium ni moueantur aquæ. Vinum ex se etiam fæces generat: & nisi à fæcibus illis mundetur, totum corrumpitur. Idem accidit in homine. vnde Ieremię 48. dicitur de Moab: Requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de vase in vas, & in transmigratione non abijt. Idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus. Sapor corrumptus & odor prauus non recedit à vino si supra fæces remanserit, imo interdum totaliter corrumpitur. Idem accidit de acedioso, qui totus quasi acidus & acetosus efficitur. Adeò enim corrumpitur, vt bona ei displiceant, quæ debeant sibi placere. Homo in præsenti vita est similis illi qui est in flumine impetuoso, qui in vno loco stare nō potest, & nisi ad summa conetur ad ima labitur. Eo enim quòd omnis homo ex nihilo est, ad nihilū tendit, & ad nihilum culpæ, & etiam ad mortem. Vnde nisi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit. vnde Bern. In via vitæ non progredi, regredi est, quū nihil adhuc in eodem statu permaneat.

Homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille qui remissior est totum amittit, alius enim paulatim aufert ei ius suũ. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eũ concupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritum. vnde Prouerb. 12. Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet. Pannus candidissimus quasi impreceptibiliter niger efficitur, vnde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. vnde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligentia igitur & acedia hominem replent malis culpæ. Homo admodum vineæ putatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Cantic. 2. Tempus putationis aduenit, dicens: Quis ita ad vnguem omnia, à se superflua resecauit, vt nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendunt extincta, & sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpe putandum est, imò si fieri possit semper: quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantumcunque in hoc corpore manens profeceris. Erras si vitia putas emortua, & non magis compressa, velis nolis inter fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. vnde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter, & mox vt renascentium vitiorum capita apparebunt, promota seueritate succidere.

¶ Quomodo acedia auferat homini bona gloriæ, gratiæ & naturæ.

AD hoc ostendendum adduci potest quod legitur Matth. 25. de seruo pigro, Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta, Omni enim habenti dabitur, & abundabit: & qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Et qui non habet studium vel voluntatem operandi, sæpe aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, vt ille qui non vult bene operari quum possit, postea non possit quum velit. Et Lucæ 19. dicitur similiter de seruo pigro, Auferte ab illo mnam. Et subditur: Dico vobis quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet (supple, voluntatem operandi) & quod habet, auferetur ab eo, scilicet facultas. ¶ Aufert autem acedia homini & bona gloriæ, bona gratiæ, & bona naturæ. Bona gloriæ aufert quia illa promittuntur solis strenuis & vigilantibus. Vnde Luc. 12. Beati serui illi quos quum venerit dominus inuenerit vigilantes. Amen dico vobis: quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et Matth. 11. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Econtrario acediosi & pigri amittunt illud. Super quod verbum dicit gl. Grandis violentia est in terra nasci, & cælũ ca-

capere, & habere per virtutem quod per naturam non possumus. Non est verisimile quòd acediosus talem violentiam cælo faciat, Acediosus adeo lentè incedit quòd in cælo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona gloriæ. vnde Greg. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idem: Iustus vt cælestia capiat, cauet ne inanis dies eat. ¶ Quòd autem acedia bona gratiæ auferat, potest ostendi ex hoc, quòd gratia Spiritussancti est sicut ignis, qui non potest esse otiosus. Desinit enim esse si desinit agere. Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea non operatur, vnde super illud Ioan. 13. Qui non diligit me, sermonē meū non seruat, dicit Greg. Nunquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si autem operari renuit, amor non est. vnde Apostolus 1. Corinth. 15. Gratia Dei in me vacua non fuit. Nec solum gratiam aufert homini acedia, sed etiam fructum qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam vtilitatem huius vitæ, quod non est paruum damnum. vnde Bernard. Quàm mitius me priuares, ô amara mors, vitæ vsu, quàm fructu: nam vita sine fructu, grauior mors. Denique duplex damnum paratur ligno infructuoso, securis, & ignis. ¶ Aufert etiam acedia bona naturę. Naturale enim ingenium & cætera bona naturalia deteriorat. Etsi nullum aliud damnum faceret acedia homini nisi de amissione temporis, non parum damnificaret hominem.

¶ De octo quæ valere possunt ad temporis conseruationem.

SEd multi sunt qui damnum istud nō reputant. Ideo agemus hic de his quæ deberent mouere homines ad temporis conseruationē. ¶ Et sunt octo quæ valere possunt ad hoc. ¶ Primò possunt valere ad hoc verba scripturæ quibus monemur ad temporis conseruationem. Sicut est illud Ecc. 4. Fili conserua tempus, & declina à malo. Et illud Prou. 5. Fili ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. Fatuus est qui rem ita pretiosam sicut est tempus dat hosti suo crudeli, expendendo illud in seruitiū dæmonū. ¶ Secundò possunt valere ad hoc exempla creaturarum, quæ quodammodo videntur tempus considerare quantū possunt. Accepta enim opportunitate operandi operantur, nec permittunt tempus vacuum transire. Vnde Ecclesiastic. 3. Omnia tempus habēt. ¶ Tertiò debet mouere hominem ad temporis conseruationem ipsa natura temporis. Tempus enim breue est, & velociter transit: & postquam transierit, recuperari non potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob 14. Breues dies hominis sunt. Et debemus intelligere breuitatem istā respectu vitæ æternæ, cui debemus prouidere tempore isto. De breuitate etiam ista tangitur in Psalm. vbi dicitur: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt. De hac etiam breuitate dicit Senec. Si multum ætatis

 esset

esset, parcè dispensandum erat vt sufficeret necessarijs. Nunc quæ dementia est superuacua discere in temporis egestate? De velocitate verò legitur Iob 7. Dies mei velocius transierunt. Et Seneca. Infinita est velocitas temporis. Punctum est quod viuimus, & puncto minus. Item Iob 9. Dies mei velociores cursores fuerunt. De irreuocatione temporis, dicit beatus Bernard. Non parũ æstimes tempus quod in factis vel in dictis expenditur otiosis. Volat enim irreuocabile verbum, volat tempus irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. ¶ Quartò potest valere ad hoc pretiositas tẽporis. De qua Bernar. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Ostenditur autem pretiositas temporis tripliciter. Primò, per hoc quòd possessio temporis valde rara est, quantum ad hoc quòd vnicum tempus est semper, sicut de phœnice dicitur, quòd est phœnix vnica semper auis. vnde quum omne rarũ pretiosum sit, valde pretiosum debet esse tempus. Secundò ostenditur ex hoc, quòd aliquis locus est in quo plus amaretur vna hora temporis ad agendum pœnitentiã, quàm tanta massa auri quantus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertiò ostenditur ex hoc quòd in vna hora temporis potest homo promereri dimissionem pœnæ æternæ, & peccatorum suorum remissionem, Dei gratiam & æternam gloriam. ¶ Quintò potest valere ad hoc, si consideramus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debemus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodigè expendit. Debita nostra ostendit nobis beatus Bern. dicens: O si cognouisses quàm multa & quàm multis debeas, videres quòd nihil est quòd facis. Primò, Christo debes omnem vitam tuam, quia ipse pro tua posuit suam. Secundò exigunt præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendã, qui eam vendicet sibi? Puto quòd desideres gloriam quam oculus nõ vidit. Nónne ad hanc emendam totum te & quodcunque poteris dare oportebit? Et cùm omnia compleueris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. Quartò debitori debes totum quod es à quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horum proponis reddere quod debes. ¶ Sextò deberet hominem mouere ad conseruationem temporis hoc, quòd oportebit districtã rationem de eo reddere coram Deo. Omne enim tempus tibi impẽsum requiretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bern. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momentum de tempore peribit. Vnde Psal. Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et Thren. 1. Vocauit aduersum me tẽpus, vt cõteret electos meos.

Bene-

Beneficium temporis multũ erit aduersus homines, etiam aduersus eos qui boni videntur esse. Valde enim ingrati apparebunt illi, quibus Dominus tantũ beneficiũ dabat singulis momentis quantum est beneficium temporis, qui tanto beneficio non cessauerũt ab impugnatione ipsius. ¶ Septimò deberet homines mouere ad idem hoc, quòd tempus quodam speciali modo est nostra possessio. vnde Sene. Reliqua à nobis aliena sunt, tempus tantũ nostrum est. Tali modo tempus nostrum est: quòd si tẽpus amittimus, quodammodo nosmetipsos amittimus: qui medietatem sui temporis amisit, quodammodo dimidium se amisit. ¶ Octauò debet mouere nos ad temporis conseruationem hoc, quòd temporis amissio quędam mors est. Est enim amissio vitę. vnde Sen. Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idẽ: Quotidie morimur, quotidię enim demitur aliqua pars vitæ, Et tunc quoque cùm crescimus vita decrescit: quemadmodũ clepsedra non extremũ stillicidiũ exhaurit, sed quicquid antè defluxit: sic vltima hora qua esse desinimus non solũ mortem facit, sed sola consummat. Et conseruatio temporis in hoc attenditur, vt in Dei seruitio expendatur: & sic ex tempore quodãmodo summato æternitas in futuro colligatur. Illi verò qui prodigè tempus expendit, frequenter accidit: quòd citius tẽpus amittat. Viri enim impij non dimidiabũt dies suos. Et implebitur in eo illud Ecc. 29. In tempore redditionis postulabit tempus.

De alijs sex quæ valere possunt ad detestationem acediæ.

CAPVT IIII.

PRAETER prædicta sunt sex alia quæ possunt valere ad detestationem acediæ. ¶ Primum est hoc, quòd ipsa inquinat pulchriorẽ partem ecclesiæ, scilicet viros contemplatiuos. Et est mirum quod illi sunt magis acediosi, qui minus esse debuerunt. Viri enim contemplatiui, quorum esset non solum currere, sed volare (aues enim spirituales sunt) ad modum testudinum lentissimè incedunt. vnde iam non potest dici de illis illud verbum Esa. 40. Qui sunt isti qui vt nubes volãt, sed velut mortui immobiles stant? Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, vt in via Domini viuificentur, & vt pennæ columbæ eis dentur, vt volare possint & requiescant. ¶ Secundò potest valere ad detestationem acediæ hoc, quod ille qui hoc vitio à diabolo capitur, ignominiosius capitur cæteris peccatoribus, sola enim ignauia capit eum, & quandoque solus timor. vnde Prou. 18.

Pigrum deijcit timor, & animæ effœminatorum esurient. Multum posset erubescere ille quem solus timor deiecit de equo virtutum, cùm timor non sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cùm timor sit de malo futuro, ille quem timor vincit, quodãmodo vincitur ab hoste qui nondum est, sed futurus, & quandoque etiã futurus non est. vnde Sen. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus. Illa quæ velut imminentia expauisti, fortassis nunquam ventura sunt. ¶ Tertiò potest valere ad detestationẽ acediæ, hoc quòd homo acediosus valde ignominiose detinetur captus. Nõ enim ligatus est vinculis ferreis, imò nec stupeis, sed potius nullis. Sola enim desidia detinetur: nec habet aliquem carcerẽ quo claudatur, vel custodes quibus custodiatur, nisi prout summat. vnde Prou. 15. Iter pigrorum quasi sepes spinarum. Homini pigro videtur quòd viæ sibi spinis clausæ sint, & quòd nullo modo fugere possit de manibus diaboli. Videtur sibi quòd si conuertatur ad Dominum, statim debeat mori. vnde Gene. 4. dicit Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Idem legitur Prou. 22. Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidẽdus sum. Et 26. Dicit piger, Leo est in via, in itineribus leæna. Mirum est quare ita timent pigri conuerti ad Dominum, cùm videant eos qui ad Dominum conuertuntur, diutius viuere, & pulchriores esse. ¶ Quartò potest facere ad detestationem acediæ hoc, quòd vitium istud solũ vel maximè homines infestat & impugnat quando sunt in seruitio Dei. vnde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eam: quãdoque enim efficit vt psalterium vnũ cum fastidio & acedia dictum minus sit gratum Deo, quàm psalmus vnus cum deuotione & hilaritate dictus. vnde Hierony. Malo psalmũ vnũ cum hilaritate mentis decãtare, quàm totum psalterium cum fastidio & torpore & acedia. ¶ Quintò potest valere ad detestationem acediæ hoc, quòd acedia est valde grauis infirmitas. Tria autem faciunt ad grauitatẽ istam. Primum est hoc quòd illi qui laborant hac infirmitate nesciunt se infirmos esse: vnde se sapientes esse reputant, & alios iudicãt. Ideo dicitur Prou. 26. Sapientior sibi videtur piger, septem viris loquẽtibus sententias. Periculosa verò solet esse infirmitas quæ nõ agnoscitur, quia eius remedium non quæritur. vnde Bern. Scio longius à salute absistere membrum quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem periculosius laborare. Secũdo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim acedia velut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur Eccle. 10. Languor prolixior grauat medicum. Tertio facit ad grauitatem huius infirmitatis hoc, quòd reddit hominem impotentem ad operandum. vnde significatur per paralysim Matth. 8. & Matth. 9. per ariditatem manus. Matth. 12. vbi legitur sic. Et ecce homo habens manũ aridam

dam &c. Acediosus manum dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad bene operandum, sed non ad male operandum. vnde Zach. 11. dicitur de malo pastore: Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur. Tunc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est velut febris illa quæ dicitur ethica, quæ prouenit ex consumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sexto potest valere ad detestationem acediç hoc, quòd acediosus iniquus est in Deum: quia defraudat eum in lucro talenti quod ei commisit. Iniquus est in proximum, & quia eum scandalizat, & quia defraudat eum in hoc quòd vult comedere & bibere sicut & ipse, & tamen non vult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est, quia hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet vitia.

De diuersis generibus peccatorum quæ ad hoc vitium pertinent, PARS II. *quæ habet* XVII. *capitula.*

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit. CAPVT I.

DICTO de his quæ faciunt ad detestationẽ acediæ, consequenter dicendum est de diuersis speciebus vitiorum quæ ad acediam pertinent. Videntur autem ista xvj. vitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerantia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium vitæ, desperatio. ¶ Tepiditas est paruus amor boni. Et videtur esse tepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac videntur nasci cætera vitia enumerata. Facit autem tepiditas multa mala in homine. ¶ Primò Deo vomitum prouocat, vt prius ostensum est. Tunc tepidus à Deo euomitur, quum in deteriora labi permittitur, vel impœnitens moritur. ¶ Secundò fiduciam tentandi & accedendi diabolo præstat. De multis enim vitijs tentat diabolus hominem tepidum, de quibus non auderet tentare hominem feruentem. vnde dicit authoritas. Ollæ feruenti muscæ nõ insident. ¶ Tertiò reddit hominem quasi impotentẽ & contractum: vt pat[et] in illis qui cùm valde fortes sint, non possunt sextam partem pœnitentiæ facere quam fecit vetula vna, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruum habent desiderium agendi pœnitentiam. vnde Bern. Forsitan ideo non possumus, quia non multum volumus. Tepiditas etiam facit vt homo petat & non accipiat. Accidit enim quòd aliquis x x. annis

nis nō accipit quod in oratione petit, quia petit tepidè quod alius qui feruenter peteret, vna die impetraret. vnde August. Seruat tibi Deus quod nō vult citò dare, vt & tu discas magna magne desiderare. Tepiditas etiā facit vt homo semper pugnet, nec vnquā vincat, nec illam sublimē promissionē vincentiū vnquā accipiat, quæ habetur Apoc. 2. Vincenti, inquit, dabo manna absconditum. Tepidus autem adeò remisse agit, quòd nunquam peruenit ad retributionem quæ est in custodia mandatorum. Quæ tanta est quòd non potest dici sicut dicit gl. super illud. In custodiendis illis retributio multa. Tepidus similis est homini auaro, de quo dicitur vulgariter, quòd tantum expendit quantum largus, & tamen non habet inde gratiam, nec mercedem, quia pro modico multam perdit. Tepidus semper seminat in præsenti vita, & nunquā metit, quia ad pacem animi non peruenit. Ideo dicit beatus Bern. contra tepiditatem istam: Si incipis, incipe perfectè: si imperfectus es, hoc iam perfectè age: si perfectionis aliquid attigisti, teipsum in temetipso metire.

De Mollitie. CAPVT I.

SEQVITVR de mollitie quæ est impatientia rei duræ. De qua legitur Prouerb. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Mollis est ille qui cedit duris: id est tribulationibus succumbit. Vnde quādo in opere inchoato aliquod durum occurrit, ipse ab opere desistit. & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim est acsi ea dissiparet. Mollities ista est velut quædam culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiam mollis est velut homo viuens, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit & ad nihilum redigitur. Ad quantam miseriam deuenturi sint qui molles sunt, insinuatur Deuter. 28. vbi sic legitur: Homo delicatæ vitæ & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne de eis det carnibus filiorum suorum quos comedet, eo quòd nihil habeat aliud. & paulò post: Tenera autem mulier & delicata, quæ super terram ingredi nō valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam inuidebit viro suo, quæ cubat in sinu suo super filij & filiæ carnibus. Summū remediū cōtra mollitiem istā est ignis spiritussancti, qui lutea cōsolidat, valet etiam contra istam mollitiem assuetudo durorum. vnde Bern. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed cum corpore mollescit. Dissolutus potest vocari in verbo proposito qui mollis est, & qui nullo amore ligatus est ad opus bonū, vel qui paralyticus est. Paralysis enim dissolutionem sonat.

De

De somnolentia, vbi ponuntur duo exempla quæ valent contra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam. CAP. III.

SEQVITVR de peccato somnolentiæ quod ad acediam pertinet. Quia sicut legitur Proue.19. Pigredo immittit soporem, quod potest intelligi de sopore contemplationis, & de sopore corporis. Somnum contemplationis pigredo immittit in illos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suã, nolẽtes operari aliquid. Contra quos possunt valere hæc duo exempla quæ subiungimus. ¶Legitur in Vitis patrum, quòd quidã peregrinus venit ad abbatem Syluanũ in montẽ Sina. Et cùm videret fratres operãtes, dixit: Quare operamini cibũ qui perit? Maria enim optimã partẽ elegit &c. Tũc senex fecit ei dari codicem vt legeret, includens eum in cellula. Cùm igitur transisset hora nona circũspiciebat ille vtrum quis vocaret illũ ad cibũ: & veniens ad senẽ interrogauit vtrũ fratres comedissent. Cui respõdit senex: Tu homo spiritualis es, et nõ necesse habes hãc escã. Nos aũt tanquam carnales comedimus, & ideo operamur. Quod cùm audisset, cœpit pœnitere. Cui abbas: Ergo necessaria est Martha Mariæ. Itẽ abbas Ioannes dicebat fratri suo maiori: Vellẽ semper esse securus sicut angeli securi sunt, nihil operantes, sed sine intermissione Deũ collaudantes. Et proiecto pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pulsauit ad ostium fratris sui, qui quæsiuit, Quis es tu? Et ille respondit, Ego sum Ioannes. Et frater dixit: Ioannes angelus factus est, & vltra inter homines non est. Ille autem pulsabat, dicens: quia ego sum. & non aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandem aperuit ei, dicens, Si homo es, iterum habes necesse operari, vt viuas. Si autẽ angelus, quid quæris intrare in cellam? Et ille statim pœnitentiam egit.

¶ De somno corporis.

DE somno verò corporis satis planum est, quia pigredo immittit eum. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendum, cùm tamen dormire non possint. ¶ De somno verò corporis ad præsens tria ostendemus. ¶ Primò, ostendemus ea quæ sunt reprehensibilia circa somnum. ¶ Secundò ea quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. ¶ Tertiò, quæ sint necessaria ad hoc quod aliquis dormiat prout debet.

¶ Quinque reprehensibilia sunt circa somnum corporis.

QVinque verò reprehẽsibilia sunt circa somnũ. ¶ Primò nimietas somni: ad quod pertinet illud Prouer.33. Vsquequo piger dor-

dormis? ¶ Secundò, reprehensibilis est circa somnum brutalitas: videlicet quando aliquis dormit vt porcus. vnde Bernard. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur letheus abominandus est seruo Dei, Idem: Caue inquantum potes serue Dei, ne sit somnus tuus vt requies lassi sed sepultura corporis suffocati. ¶ Tertiò, reprehensibilis est tristitia in surgendo à somno. vnde Eccl. 32. hora surgendi non te tristet: ¶ Quartò, reprehensibilis est pigritia in surgendo a somno. vnde legitur Eccl. 29. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. ¶ Quintò reprehensibilis est circa somnum inopportunitas somni: vt quando aliquis dormit quando non esset dormiendum, vt in tempore orationis. Contra illud 1. Petr. 4. Estote prudentes, & vigilate in orationibus: vel cùm aliquis obdormit in sermone, vel lectione: iuxta illud Eccl. 22. Cum dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam. Si stultus nō habuisset voluntatem dormiendi per duos dies: tamen tempore lectionis vel sermonis dormiret. Tempus etiam in quo dormiendū non est, tempus matutinum est. Illud enim tempus non est somno occupandum: quia valde vtile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei consolatio frequentius tempore illo recipitur. ¶ Ad primum pertinet quod dicitur in Psal. Mane astabo tibi &c. Et ad secundum pertinet quod legitur Iob 8. Si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentē fueris deprecatus statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum tuum. Et Sap. 16. Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortū solis te adorare. Primo pauperi qui eis occurrerit consueuerunt diuites dare: sic Dominus libentius eos exaudit, qui mane valde orant eū. Ad hoc autem quòd matutina hora sit idonea ad laudandum Deum, pertinet illud quod legitur Iob 38. Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Astra matutina sunt viri contemplatiui, qui horis matutinis præcipuè laudant Deum. Ad hoc verò quòd consolatio Dei matutinis horis præcipuè recipiatur, pertinet illud Iob 7. Visitas eum diluculo. & illud Esa. 26. De mane vigilabo ad te. Et Exod. 16. Filij Israël colligebāt manna hora matutina. Ad significandum quòd tunc dulcedo Spiritussancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliunt corpus aliquid in mane gustando: sic dulcedine Spiritussancti in mane stabiliendus est spiritus. Vnde ad Heb. 13. Optimum est gratia stabilire cor.

¶ De tribus quæ deberent homines cohibere à nimietate somni.

TRia autem sunt quæ deberent homines cohibere à nimietate somni. Primo exēpla, ad quod pertinet illud verbū Aug. prius positum: indecēs est Christiano si radius solis inueniat cum in lecto. Secundo hoc, quod somnus absque necessitate, est temporis amissio. vnde Bern. Quantum ad debitum cōtinui profectus, nihil

ita

ta deperit de vita nostra, quam quod somno deputatur. In veritate somnus est quasi quædam species vel imago mortis. Tertio debe- ret cohibere homines à nimietate somni multiplex malum quod in scripturis legitur ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinque exēpla. Primum exemplū est Iudic. 4. de Sisara, qui cùm bibisset lac, obdormiuit & interfectus est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secundū exemplum est Iudic. 16. de Samsone, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & rasis septem crinibus, captus est & exoculatus. Tertium exemplū est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiens à muliere Hebræa interfectus est. Quartum exemplum est Mat. 26. vbi Apostoli somnolenti leguntur Christū amisisse. Quintum exemplum est Act. 20. de quodam adolescēte, nomine Eutycho, qui cū disputante Paulo, graui mergeretur somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

¶ De tribus necessarijs homini vt debito modo dormiat.

TRia autem necessaria sunt homini ad hoc quòd debito modo dormiat. Primo, necessarium est ei vt vigilando laboret. vnde Eccl. 5. Dulcis est somnus operanti, siue parū siue multū comedat. Homo otiosus affligitur non solum dormiendo, sed etiam vigilando. Secundo, necessarium est ei vt sobriè potu & cibo vtatur. Tertio, vt sensus suos sobrios custodiat. vnde Bern. Sobriū cibum, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

De otiositate, & quòd stultus sit otiosus.
CAPVT IIII.

CIRCA hoc peccatū, primo ostendemus quàm stultus sit qui otium diligit. Secundo ostendemus quòd otiosi licet semper reprehensibiles sint, præcipuè tamen tempore gratiæ reprehēsibiles sunt. Tertio tangemus ea quæ attendenda sunt alicui in occupatione quam vult eligere. Quàm stultus verò ille sit qui otium diligit, ostenditur Prou. 12. vbi sic legitur: Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Non solum stultus est talis vel stultior, sed etiam stultissimus.

¶ De tribus gradibus stultitiæ.

PRimus gradus stultitiæ est, vitam suam negligere, ei necessaria quærendo. ¶ Secundus gradus est, vitā suam hostibus indefensam exponere. ¶ Tertius gradus est, hostes qui eum interimant pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet qui sectatur otium. Vitæ enim æternæ quæ futura est non prouidet: hostibus etiam suis, scilicet vitijs & dæmonibus se exponit, vt iam ostendetur.

Hostes

Hostes etiam suos nutrit, quia otio vita nutriuntur, & impinguantur: sicut & anseres & etiam equi solent otio impinguari.

¶ *De xij. stultitijs hominis otiosi.*

ET possumus asignare XII. stultitias quæ sunt in homine otioso. ¶ Prima stultitia est, quod ipse diabolo locum facit. Contra illud Apostoli ad Ephe. 4. Nolite diabolo locum dare, vnde videtur diaboli societatem amare. Apud hominem occupatum non habet diabolus vbi posit esse: quia res perfectè occupata non est capax alterius rei. Ideo dicit Hierony. Semper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatũ. Ex hoc verò quod aliquis in se diabolo locum facit, iam est indignus omni loco præterquã inferno. vnde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostendi. Constat quod otiosus cælo non recipietur. Cælum enim merces erit tantum eorum qui operarij fuerint. vnde Matth. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem. In paradiso etiam terrestri non recipietur. vnde Genes. 2. Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis vt operaretur. In purgatorio etiam non recipietur. vnde Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Otiosi non laborant cum hominibus, & ideo non flagellabuntur cum hominibus in purgatorio, sed cum dæmonibus in inferno. Otiosus etiã indignus est esse in mundo isto. vnde Lucæ 13. de ficulnea sterili. Succide eam, vt quid terram etiã occupat? Relinquitur ergo quod solũ in inferno digni sunt otiosi. ¶ Secunda stultitia est, quod otiosus in tali statu se ponit quod brutis animalibus inferior est, quo ad hoc quod brutis animalibus licitum est comedere: homini verò otioso prohibet hoc Apostolus 2. ad Thess. 3. dicens: Si quis nõ vult operari, nec manducet: homo otiosus est velut homo mortuus. vnde Sene. Otiũ sine literis, mors est, & viui hominis sepultura. Et Eccle. 9. Melior est canis viuus leone mortuo. Leo mortuus est aliquis magnus otiosus, cui præualet canis viuus: id est, aliquis vilis strenuè operans, imò etiam homo otiosus est plusquam mortuus. vnde in epistola Iudæ dicitur de quibusdam, quod sint arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ. Arbor in autumno plantata quando fructum facit, sero facit illum. Sic aliqui dum sani sunt, otiosi volunt esse: sed in articulo mortis tunc primò volunt fructũ pœnitentiæ facere. Ideo frequenter accidit quod absque fructu decedũt. Et tales homines infructuosi quasi bis mortui sunt: quia non solũ mortis tẽporalis: sed etiã æternæ sunt debitores. In quo deterioris cõditionis sunt quã bruta animalia. Illa enim solam mortem temporalem habent. ¶ Tertia stultitia est, quod ex negligentia excolendi se, fructum suiipsius amittit. Si quis vineam haberet in qua mille asinatas vini posset colligere, valde reputaretur fatuus, & in-

& infelix ab omnibus si ex negligentia excolendi eam, fructum illum amitteret. Fructus quem quis in se colligeret si se diligenter excoleret, præualeret vino regni vnius. Quàm fatuus est ergo qui ex negligentia tantum fructum amittit, quem in se colligere posset? Multum deberet confundi talis. Ideo dicit Sen. Turpissima iactura est quæ per negligentiam fit. Turpissimam ideò vocat eam, quia est erubescẽtia plena. Nemo est ita pauper qui de fructu oris sui ita ditari non posset, si bene excoleret illud, vnde Prouerb. 12. De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis.

¶ *De octo fructibus oris.*

EX ore suo posset homo colligere octo genera fructuũ valde pretiosorum, non solum per annũ vel per mensem, sed etiã singulis diebus si quis bene excoleret os suum. ¶ Primus fructus est Dei laudatio. ¶ Secundus est gratiarũ actio: pretiositas verò horũ fructuũ ex hoc manifesta est, quòd cœlestes arbores tales fructus ferunt. Ibi enim sonat gratiarum actio & vox laudis. Iuxta verbum prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est, ex hoc quòd ab angelis in cælis defertur. vnde Tob. 12. dicit angelus. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino. Non est vile xenium vel donũ quod à tantis nũtijs Deo pręsentatur. Ex virtute etiã orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magna virtus orationis quæ effusa in terris cęlo operatur. ¶ Quartus fructus est confessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc quòd Deus vult fructum istũ semper ante se habere. vnde in Psal. Cõfessio & pulchritudo in conspectu eius. Consueuerunt diuites quando diuersi fructus portantur ante eos, illum retinere ante se quẽ præ cæteris amant. Ideo autem Dominus amat confessionem, quia confessio efficit & custodit pulchritudinẽ. Pretiositas etiam huius fructus ex hoc patet, quòd nullus Deo adeò displicet qui nõ placeat ei, si fructum humilis confessionis ei offerat, vel etiam offerre proponat. vnde Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino &c. Latro dum in cruce humilem confessionem Deo obtulit à patibulo inferni se absoluit, & regnum æternũ meruit. ¶ Quintus fructus est modestia quæ in hoc attenditur, vt homo modum ponat in verbis suis, quo ad quantitatem, & vt loquatur qualia debet loqui, scilicet vera, & quæ ad Dei sint gloriam & proximi vtilitatem, & vt loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamose. Pretiositas huius fructus patet ex hoc quod legitur Prouerb. 17. Qui moderatur sermones suos prudentissimus est. ¶ Sextus fructus est abstinentia, cuius fructus pretiositas patet ex hoc, quòd tantę virtutis est abstinentia, quòd vitam hominis prolongat. vnde Eccles. 37. Qui abstinẽs est, adijciet vitam. Talis virtutis

tutis dicuntur fuisse fructus arboris solis & lunæ. De quibus legitur in historia Alexandri. Sacerdotes enim solis & lunæ fructibus illis vescentes, referũtur vixisse annis XL. absque læsione. ¶ Septimus fructus est, fraterna eruditio. Fructum istum specialiter ferre voluit ipsum lignum vitæ: scilicet ipse filius Dei. Marc. 1. Eamus in ciuitates & vicos proximos, vt ibi prædicem, ad hoc enim veni.

¶ Octauus fructus est, fidelis reclamatio quando homo videt iniurias inferri Deo vel proximo. Pretiositas verò huius fructus manifesta est ex eius raritate. Pauci enim inueniuntur qui istum fructum habeant. Vnde Prouerbio. 20. Multi misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet: Videmus quotidie fratres nostros à canibus dilacerari. & non est qui reclamet: id est à detractoribus. Imò quod plus est, videmus ipsum Deũ à lusoribus crucifigi, & non est qui inde loquatur. Illi qui solo verbo possent Dei has contumelias impedire non curant hoc loqui. ¶ Quarta stultitia otiosi est, quod ipse exponit se absq; defensione hostibus suis. Otiosus est sicut signum ad sagittam. Potest enim à dæmonibus vndique sagittari. Vnde potest dicere Threnor. 3. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Occupatio velut quidam clypeus est contra sagittas diaboli. vnde Poëta: Otia si tollas periere Cupidinis arcus. Est etiam otiosus velut castrum absque muro. Vnde Ezech. 38. Ascendam ad terram sine muro. verbum est diaboli. Veniam ad quiescentes habitantesque securè. Homo verè occupatus, est velut castrum bene clausum. vnde August. Non facilè capitur à tentatore qui bono vacat exercitio. Homo otiosus non tantum vni hosti expositus est, sed etiam pluribus. Vnde habetur in vitis patrum quòd dixerunt seniores operantem monachum dęmone vno pulsari, otiosum verò innumeris spiritibus deuastari. ¶ Quinta stultitia est, quòd cùm ipse valde pauper sit, & nihil lucretur, tam largè expendit res valde pretiosas, scilicet tempus suum, & bona sua naturalia: vnde in hoc negotio nihil est deterius otio, quod non solùm noua non acquirit, sed etiam parta consumit. ¶ Sexta stultitia otiosi est, quòd ipse facit quasi receptaculum omnium sordium. vnde Bernard. Omnium tentationum & cogitationum malarum & inutilium sentina est otium. In sentina sordes recipiuntur in nauibus marinis: Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit vitiorum. Licet autem otium origo possit esse omnium peccatorum, spiritualiter tamen occasio est istorum peccatorum, scilicet luxuriæ, verbositatis, nugarum, & curiositatis, & superbiæ. De peccato luxuriæ habemus exemplum Dauid, qui dum occupatus fuit bellis, continẽs fuit, postea verò tempore otij adulterium commisit: vt legitur 2. Regum vndecimo. Salomon etiam dum occupatus fuit circa templũ & alia ædificia non

ita

ita infatuatus fuit in amore mulierum vt postea quando factus est otiosus. Poëta etiam dicit, Quæritur Aegisthus quare sit factus adulter. In promptu caussa est, desidiosus erat, & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ superbia, saturitas panis: abundantia & otium. De verbositate & curiositate legitur 1. ad Timo. 5. Adolescentiores viduas deuita. Et subditur, Discunt enim circuire domos: non solùm otiosæ, sed etiam verbosæ, & curiosæ, loquẽtes quæ non oportet. De nugis verò dicit beatus Bern. Otiositas est mater nugarum, nouerca virtutũ. De superbia verò dicitur in Psal. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia. ¶ Septima stultitia otiosi est, quòd ipse secum vult habere qui eum de malitia instruat: vnde si sapiens sit, non faciet mala. Otiositas quasi quædam magistra malitiæ est. vnde Eccle. 33. Seruo maleuolo tortura & compedes: mitte eum in operationem ne vacet. Multam enim malitiam docuit otiositas.

¶ Octaua stultitia otiosi est, quòd quum ipse sit submersus in profundo stultitiæ, sine malitia, non vult tamen porrigere manum ad laborẽ, licet aliter euadere non possit. Vnde Seneca: A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. Homo otiosus qui non vult se occupare vt à peccato possit exire, tali stultitia laborat qua laboraret ille qui cecidisset in aquã profundam, & pigritaretur manum porrigere ad arborem sibi proximam: quum tamen aliter non posset à naufragio liberari, occupatio bona lignum vitæ est his qui apprehenderint eam. Et frustra laborat otiosus ad exeũdum à peccatis, nisi se occupet. ¶ Nona stultitia otiosi est, quòd ipse quiescit quando laborandum esset, scilicet in præsenti: & ideo laborabit quando esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo similis est illi qui dicit Esaiæ 14. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Cui dicit beatus Bernar. O impudens & imprudens, millia milliũ ministrant ei, & decies cẽtena millia assistebant ei, & tu sedere præsumis. Mundus iste locus laboris est. Vnde Iob 5. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum. Vnde dictũ est ad Adam quando erat eiiciendus à paradiso, & ponendus in terra ista. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. ¶ Decima stultitia otiosi est, quòd ipse vult Deum quodammodo præire, dum solus vult quiescere, & non laborare, cùm Dominus sex diebus operatus sit, & in septimo requieuerit. Vnde Genes. secundo: Compleuitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat. ¶ Vndecima stultitia otiosi est, quòd ipse refugit illud quod est iocunditas & sanitas tam animæ quàm corporis, scilicet moderatum laborem. ¶ Duodecima stultitia otiosi est, quòd ipse diligit illud vnde Dei maledictionem incurrit, & vnde in vniuersitatem vitiorum incidit. Ad primum pertinet quod

legitur Matthæi vigesimoprimo de ficulnea, quam Dominus maledixit, ideo quòd esset sine fructu. Ad secundum pertinet illud verbum Bernardi, Summa mentis malitia est otium iners.

¶ Quàm reprehensibiles sint otiosi tempore gratiæ.

SEquitur videre quare potius reprehensibiles, sint qui tempore gratiæ sunt otiosi: quàm qui fuerunt antè otiosi. Quod patet ex hoc quod legitur Matthæi vigesimo: Quid hìc statis tota die otiosi? Illos reprehendit paterfamiliâs quos otiosos inuenit vndecima hora. Per quos significantur illi qui sunt otiosi in tempore gratiæ. ¶ Et possunt super hoc quatuor caussæ assignari. ¶ Prima caussa est hæc, quòd Dominus dedit nobis formam iam laborandi & exemplum. Vnde ad Philippens. secundo: Exinaniuit semetipsum formam serui accipiẽs. Magna superbia esset si vellet quiescere seruus ex quo laborat Dominus. Vnde Matthæi decimo: Nõ est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. ¶ Secunda caussa est, quia tempore gratiæ sumus serui emptitij: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus primæ ad Corinthios sexto: Empti estis pretio magno. ¶ Tertia caussa est quia melior merces nobis promittitur. Iudæis enim promittebatur terra, nobis verò promittitur cælum. Vnde Matthęi tertio: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. ¶ Quarta caussa est, quia & si spiritualibus qui erant in veteri lege promitteretur regnum cælorũ sub figura terræ promissionis tamen illa multum illis differebatur. Non enim acceperunt mercedem suam vsque post passionem Christi. Nimis erat longa via in paradisum, quando oportebat ire per infernum: sed modo in momento vno lucratur aliquis paradisum, vt cùm post verum baptismũ decedit, vel cùm post tantam contritionem quæ sufficiat ad deletionẽ culpæ & pœnæ. Vnde Bernardus in persona ecclesiæ: Labor meus vix est vnius horæ: & si amplius, præ amore non sentio. Vnde Lucæ decimoquarto: Misit dominus seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Hora cœnæ est tempus gratię, in quo omnia sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc quòd aliquis ad ęternam cœnam introducatur, nisi ꝙ manus suas lauerit: id est, purgatus perfectè fuerit.

¶ Quòd tria sint attendenda circa occupationem.

SEquitur videre quid attendendum sit in occupatione quam aliquis eligit. Tria autem attendenda sunt circa eam, scilicet quòd occupetur. Vnde Hieronymus: Semper aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum. Et vt tædium remoueat, iuxta illud verbum Senecæ: Occupatione bonarum artium occupandi sumus, quoties malè habet inertia impatiens sui. Et vt vtilitatem

habeat.

habeat. Pro vitando enim otio, otiosa sectari ridiculum est, vt dicit Bernardus: Idem: Non tantummodo agendum est, vt cum aliqua delectatione vel sine grandi nausea dies transigatur: sed vt etiã de peracta dieta ad perfectũ mẽtis semper aliquid in consciẽtia resideat: aliquid in thesaurũ cordis quotidie cõgeratur. Magis attendendũ est etiã in occupatione, quod occupet animũ, quàm quòd occupet corpus. Item secũdum Bernar. Meliora sunt exercitia spiritualia, quàm corporalia. Et inter corporalia melius est quod similius est spiritualibus, vt scribere. Et notandum quòd quidam noluñt operari: quia hoc sibi dedecus reputant. Credunt enim honorabiliores burgenses esse illos qui nihil agunt: nisi quòd comedunt & bibunt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis & ceteris animalib9, qui nihil agunt nisi quòd comedunt & bibunt. Et in veritate tales homines per porcos etiã significantur. Matthæ. 8. vbi dicunt dæmones Domino: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

De vitio dilationis. Et primò de dilatione conuersionis. CAP. V.

SEQVITVR de vitio dilationis, quo vitio multum laborat genus humanum. vnde Seneca: Nemo quidquam habet facti. In futurum enim nostra distulimus. Et nocet hoc vitium multum homini. Vnde versus. Et nocet, & nocuit semper differre paratis. Item: Qui non est hodie, cras minus aptus erit. Duæ autem sunt species dilationis quæ multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modò prosequemur. De prima legitur Ecclesiast. quinto. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Et eiusdem decimoseptimo, Ne demoreris in errore impiorum. & vigesimoprimo. Fili, peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominum vt tibi dimittantur. Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ vigesimooctauo. Erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur. Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi enim quando admonẽtur de sua cõuersione respondẽt Domino, ad minus facio sic, Manda remãda &c. Hoc procurat diabolus, vt dum differunt venire ad Deum vadant ad infernum, & cadant retrorsum: id est, improuisè moriã-

tur & conterantur, id est, irrecuperabiliter damnetur. Ad eandem dilationem pertinet illud verbum August. loquẽtis ad Dominum, Non erat quod tibi responderem dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi verba somnolento & lenta modo, ecce modo sine paululum. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululum ibat in lõgum. Item Augusti. de eadem dilatione: Differebam de die in diẽ viuere in te, & non differebam in memetipso mori. Et illud Senecæ: Quidam tunc viuere incipiunt, cùm desinendum est. Quidam autem desierunt antequam inciperent. Et illud Sophoniæ 2. Vox cantantis in fenestra, & coruus in superliminari. Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vnde Apocalyps. tertio: Ecce ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.

¶ De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris. Et de repromissione eius qui differt conuerti.

DVo verò sunt quæ impediunt ne Dominus intret ad peccatorem. ¶ Primum est hoc, quòd peccator habet oculum ad prospera & læta, cùm potius deberet habere ad tristia, scilicet pericula quæ sibi imminent. Vnde Eccle. 7. Cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia est. Et ista cogitatio dicitur in prædicto verbo Sophoniæ secundo: Vox cantantis in fenestra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta vnde gaudebat cùm fleret dominus pro ea. vnde Lucæ decimonono: Videns Iesus ciuitatem, fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua: quæ ad pacem tibi. ¶ Secundum quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est velut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostium, Cras, cras. Prouenit autem ista procrastinatio ex hoc quod peccator repromittit sibi longam vitam. Vnde Ecclesiast. vigesimonono: Repromissio nequissima multos perdidit. Repromissio qua peccator sibi repromittit longam vitam, non solùm nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequam est ideo, quia sibi vsurpat peccator hoc quod proprium Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. vnde Actuum primo: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Et Bernardus dicit ei qui de futuro tempore disponẽdo præsumit: Quid de futuro miser tam temerariè disponere præsumis, tanquam pater tempora & momenta in tua, & non magis in sua posuerit potestate? Nequior verò est repromissio ista: quia cùm tempus infiniti valoris sibi à Domino datum fatuè expenderit, adhuc tamen præsumit quòd Deus multum temporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborans qua laboraret ille qui the-

ſaurum magnum ſibi à patre deditum ad negotiandum fatuè expendiſſet, & adhuc large expendere vellet, dicens: Bene poſſum expendere, pater meus ſatis adhuc mihi dabit. Cui reſponderi poſſet: Verum eſt: quia ita bene cuſtodiſti quæ tibi iam dedit. Tales deberent aduertere hoc quòd Dominus tempore Noë recidit de tempore pœnitentię hominibus promiſſo, ſecundum Strabum viginti annos, eò quòd videbat quod homines pœnitere nolebãt. Si verò Dominus tempus promiſſum nolentibus pœnitere abſtulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promiſit? Nequiſsima verò eſt repromiſsio iſta: quia talis non tantum tempus ſibi datum perdidit, immo etiam in contumeliam ipſius largitoris expendit, & futurum tempus in contumeliam eius expendere diſponit. Qua fronte ergo præſumit quòd Deus qui iſta nouit, debeat ſibi longam vitam dare? Ad hanc dilationem poteſt etiam referri quod legitur Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuèrtere, cùm ſtatim poſsis dare.

¶ *De octo quæ mouere deberent ad accelerationem conuerſionis.*

OCto verò ſunt quæ deberent hominem mouere ad accelerandam cõuerſionem. ¶ Primum eſt, mortis incertitudo. Vnde Lucæ duodecimo: Eſtote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. Et Matthæi decimonono: Veniet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat. Et iterum Lucæ duodecimo dicitur illi qui dicebat animæ ſuæ: Anima mea, multa bona habes repoſita in annos plurimos, requieſce, comede &c. Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem paraſti cuius erunt? Et Eccleſiaſt. nono: Neſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſces hamo, & ſicut aues comprehenduntur laqueo: ſic capiuntur homines in tempore malo. Et Seneca: Neſcis quo loco te mors expectet: ideo tu eam omni loco expecta. Qũ neſciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, neſciat homo quo loco eã magis debeat expectare: in omni loco expectanda eſt. Vnde Senec. Iuuenes mortem habent à tergo: ſenes ante oculos. Licet illud nõ videatur quod à tergo eſt, nihilominus tamen nocere poteſt, & etiam amplius quàm quod eſt ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda eſſet vt ſenibus, licet illi nõ aduertant. Et hoc eſt vnũ quod multum deberet homines mouere ad accelerationem conuerſionis, ꝙ tot homines defuncti ſunt qui bene proponebant ſe quandoque facturos pœnitentiam, & preoccupati morte non fecerunt, nec de cetero vnquam facient. Nimius eſt theſaurus quem fatuus homo tanto diſcrimini ſubiicit, dum differt conuerſionem ſuam. ¶ Secundò deberet homines mouere ad accelerationem conuerſionis multiplex bonum quòd prouenit inde. De quo bono legi-

tur Thren.3. Bonum est viro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.

¶De octo bonis quæ sequuntur accelerationem conuersionis.

Octo verò bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. ¶ Primum est, quòd bonitas alterius & profundius infigitur, eò quod inuenit subiectum magis tenerum. vnde versus: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. ¶ Secundum est, quòd homini iocundum est bene viuere. vnde Sapiens: Optima forma viuendi eligenda est, quàm iocundam reddet assuetudo. Ante assuetudinem molestū est equis ambulare, adeò vt oporteat vincula poni in pedibus eorum: postquàm verò consueti fuerint, facilè est eis. Similiter pueris in principio molestum est addiscere, adeò quòd verberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquàm verò consueuerint, amore literarum patriam suam relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, vt addiscere possint. Sic bene viuere quod primò hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundum. ¶ Tertium bonum est, quod homo securè viuit. Vnde Seneca: Pulchrum est ante mortem consummare viam, deinde expectare securè reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prouerbiorū 15. Secura mens quasi iuge conuiuium. ¶ Quartum bonum est, quòd homo Deo diutius seruit & diutius bene viuit. Vnde August. Quid differs in crastinū? Longa vita bona erit si ipsa vita sit, Vtique si longa erit, melius bona erit. In veritate quanto habiturus est longiorem vitam, tanto amplius desiderare debes vt bona sit. Sicut aliquis quanto amplius habet de vino, tanto amplius desiderare debet vt bonum habeat, & amplius displicet sibi si corrumpatur. ¶ Quintum bonum est, quòd gratius est seruitium eorum Deo qui citò ad eum conuertuntur. Illi enim de puro & optimo vitæ suæ, & quasi de flore & vigore Deo offerunt: qui autem tardè volūt conuerti, quasi fæces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fæcibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psal. Fex eius non est exinanita: bibēt omnes peccatores terræ. Isti de vita sua primo offerūt quod pulchrius est & melius in ea diabolo vel mundo, tanquam domino: reliquias verò volunt Domino offerre, illud scilicet de quo mundus non curat: cùm tamen ea optima & electa debeant esse. Vnde Ecclesi. 13. Fili si habes: benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer. Et in libro Numerorū 18. Omnia quæ offertis de decimis & in donario Domini separabitis, optima & electa erunt. De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominus Malach. 1. Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac susceperit faciē tuam dicit Dominus exercituū. Et iterū ibidē. Maledictus qui habet in grege suo masculū, & votū faciēs immolat debile Domino qui rex magnus est, dicit Dominus, exer-

exercituum. Præcipuè placet Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matt. 19. Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. Et 21. Nunquam legistis: quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? ¶ Sextum bonum est, quòd homo moritur certus certitudine spei salute sua. Econtrario incertus moritur qui in fine pœnitet. Vnde Augu. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & hinc vadit, fateor vobis non ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiā dare possumus, securitatem verò non. Nō dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitētiam dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi quod es securus: quia pœnitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item Augustinus: Duæ res sunt, aut ignoscitur, aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. ¶ Septimum bonum est, quod ignis purgatorij euitatur. Licet ille qui tardè conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignem 1. ad Corinthios 3. ¶ Octauum bonum est, quòd maius præmium recipit. Habet enim Deus vnde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierunt, Et licet saluetur qui tardè conuertitur, si verè sicut ille qui citò conuertitur: tamen in domo Patris cælestis mansiones multæ sunt.

¶ *De periculis malæ consuetudinis.*

TErtiò deberet homines mouere ad accelerationē conuersionis magnum periculum malæ consuetudinis. Quod periculū manifestari potest ex diuersis testimonijs scripturarum quæ subiungentur. Legitur Iob 20. Ossa eius implentur vitiis adolescētiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ vix curatur. vnde talia vitia non relinquunt hominem dum viuit. vnde Prou. 22. Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea. Vnde narrat historia Græcorum, quòd Alexander Magnus carere non potuit moribus & incessu Leonidis pædagogi sui, & vitijs quibus paruus fuerat infectus. Et Ier. 13. Si mutare potest Aethiops pellē suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere dum didiceritis malum. A medicis etiam dicitur quod consuetudo sit altera natura. De natura autem dictum est, Naturam expelles furca tamen vsque recurret. Et secundum Augustin. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Quantum sit periculum malæ consuetudinis, ostendit nobis gloss. super Matt. 26. vbi Petrus in prima negatione dixit, Nescio quid dicis. In secunda cum iuramēto negat. In tertia detestatur, & iurat quòd non nouerit hominem. Perseuerare in peccato, vt dicit

glos. dat incrementum scelerum: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostendendum etiam pericula malæ consuetudinis, valere possunt quæ de Lazaro leguntur. Ioannis vndecimo: Lazarus enim figuram tenet eorum qui sunt in peccato malæ consuetudinis: de quo dicit Martha, Domine, iam fœtet. Lapis etiam ei erat superpositus. Ligatus etiam erat manus & pedes institis, & facies eius erat velata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiuntur in homine qui est in peccato malę consuetudinis. Natura enim ipsius quasi corrupta est, adeò vt ei sapiant quæ debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt corā Deo & angelis eius sicut corpora corrupta hominibus fœtēt. Vnde in Psalm. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Nimis tardè adhibetur sal vel myrrha pœnitentiæ hominibus qui in peccatis consueti sunt: sicut carnes tardè sale condiuntur quæ iam scaturiunt vermibus. ¶ Homo etiam qui est in peccato malæ consuetudinis habet velut magnum lapidem supra seipsum positum, scilicet ipsam malam consuetudinem. Vnde super Ioann. 11. dicit gloss. quòd Dominus fremuit, lacrymatus est, & clamauit: quia difficile surgit quem moles malæ consuetudinis premit. Homo qui in peccato malæ consuetudinis est, similis est illi qui in puteum cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. vnde in Psalmo: Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Tempestas aquæ hominē demergit in consensu peccati mortalis. Profundum absorbet quum peccatum peccato additur. Puteus vrget os suum, quando homo in seruitutem malæ consuetudinis redigitur. Manus verò & pedes habet talis ligatos institis, propter magnam difficultatem ad bene operandum quæ in eo est. Vnde Augustinus. Ligatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Faciem etiam habet velatam sudario, quia ex hoc quòd diu in tenebris peccatorum fuit, spiritualem visum amisit. Homo peccatis assuetus, est velut equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri. vnde Ierem. 8. Nullus est qui pœnitentiam agat super peccato suo, dicens: Quid feci? sed omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. In quanto periculo sit talis homo ostenditur. Psalm. trigesimoquarto. Viæ illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos. Mirum est si non cadat, qui per viam tenebrosam & præcipitem & lubricam vadit, & incessanter impellitur à forti tentatore, cùm ipse sit debilis. Verè potest dicere illud, Domine, vim patior. Et trahi videtur ab ipsa consuetudine ad interitum. vnde Prouerbiorum vigesimoquarto: Et qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Peccatum ante consuetudinem est vt funiculus, immo vt filum

lum stupeum respectu status, in quo est post consuetudinem. vnde Esaiæ quinto: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis,& quasi vinculum plaustri peccatum. Peccatum consuetudinis est velut vinculum plaustri, quod decem boues, id est, decem prædicatores, vix rumpere possunt. Vnde dicit gloss. super illum locum, Meritò iniquitas in funiculis vanitatis trahitur: quia peccata peccatis connectuntur, & inania sunt vt fila aranearum. Sed si exire volumus, tanquam vinculis solidissimis tenemur. Peccatum etiam consuetudinis est velut languor inueteratus, qui difficile curatur. vnde Ecclesiastic. decimo. Languor prolixior grauat medicum, sed breuem languorem præcidit medicus. Item Ecclesiast. decimooctauo: Ante languorem adhibe medicinam. Et Senec. Minus negotij haberet medicus, si ad recens vulnus aut vitium adhiberetur: sequerentur teneri & rudes tecta monstrantem. Nemo difficulter ad naturam reducitur, nisi qui ab illa defecerit.& Matt. 9. legitur, quòd discipuli nō potuerunt expellere malignū spiritū à quodam in quo fuerat infantia, & Basilius Magnus dicit, quòd sicut non potest aliquis dediscere maternam linguam, sic vix longam peccati consuetudinem. Tanta est vis consuetudinis, vt quod homo consueuit facere vigilans quandoque facit dormiens: & quando consueuit facere viuens, interdum faciat moriens: vnde refertur de quodam medico, cui debebantur XIII. libræ ad tres annos soluendæ, quòd quum laboraret in extremis, & admoneretur vt confiteretur, & Eucharistiam sumeret, nihil aliud ab eo poterant extrahere nisi XIII. libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

¶ De conuersione dilata. Et de XII. quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.

QVartò deberet mouere homines ad accelerationem cōuersionis hoc, quòd conuersio dilata difficilior est, accelerata vero facilior. vnde Beda super Lucam: Diabolus quanto diutius possidet, tantò difficilius dimittit. Et iterum: Quantò citius, tantò facilius diaboli dominium euitatur. Sicut optimus modus occidēdi serpentem materialem est per contritionem capitis: sic optimus modus vincendi serpentem infernalem est per contritionem capitis ipsius. Tunc caput eius conteritur, cùm in principio conflictus ipse deuincitur. Vnde Dominus dicit ad serpentem de muliere, Ipsa cōteret caput tuū.& Hiero. Lubricus est antiquus serpens,& nisi capite teneatur, statim illabitur.& Ecclesiast. 25. Nō est caput nequius super caput colubri. & Cant. 2. Iubet Dominus capi vulpeculas.& 1. Reg. 17. legitur Dauid percussisse Goliam in fronte,& sic eum interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio vitæ suæ eū deuincit. Sed velut in calcaneo vult eū per-

eutere, qui in fine vitæ suæ quærit eum vincere. Pharao autem populum Iudæorum in morte primogenitorum dimisit: vt legitur Exo.2. per alias plagas non dimisit eũ: nec diabolus populũ Christianum perfectè dimittet, donec ecclesia studeat correctioni paruulorum, & laboret ad interficiendum peccata dum recẽtia sunt.

¶ Duodecim verò sunt quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.

PRimum est induratio. Puerilis enim ætas tenera est & susceptibilis impressionis: senilis verò dura est: vnde Eccles.30. Curua ceruicem filij tui in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & ne credat tibi. Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinem adduci si curua est. Trabem verò postquam desiccata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci: Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De senibus verò in malitia sua induratis non multum sperandum est. Omnis malus animus priusquam indurescat, malitia eius molliri potest: sed postquam indurauerit, desperandum: id est, non multum sperandum. ¶ Secundum faciens ad difficultatem conuersionis est hoc quod contrarium gratiæ Dei iam occupauit hominem: ideo Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquã difficilius accipit ignem, quia ignem inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestum in candela madefacta. De facili capitur castrum in quo nullus repugnat, & de facili vestis rectam formam suscipit, quæ nondum prauam suscepit. [In paruulis vitia nondum sunt: vel si sunt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideo dicitur in Psalm. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. ¶ Tertiò facit ad hanc difficultatem hoc, quòd ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtutes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet virginitatem, innocentiam, humilitatem. Propter quas virtutes dicit Dominus Matt. 19. Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnum cælorum, scilicet illorum qui habent per gratiam ea quæ habent paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parentibus, quàm illum qui bona paterna iam consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius ditari potest diuitijs spiritualibus, quàm ille qui peccando bona naturæ consumpsit. ¶ Quartò facit ad difficultatem hanc hoc, quòd ille qui differt conuerti habet vas minus idoneum, cui Dominus libenter infundat balsamum gratiæ suæ. Verisimile enim est quod vas cordis quod diutius immunditiam peccati continuit, ad gratiam suscipiendam minus sit idoneum. Nullus libenter infundit balsamum vasi quod diu continuit lutum. ¶ Quintò facit ad difficultatem istam hoc

quod

quod quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius onératur peccatis: quia peccatum quod per pœnitentiam non diluitur suo pondere ad aliud trahit. Vnde onus & pœnæ & culpæ crescit in peccatore:& ideo minus semper potest surgere à peccato, præcipue cum ipse semper debilior fiat. Et hoc est vnũ vnde multum apparet, quam stulti sunt illi qui differunt conuerti. Ille enim qui non potest leuare onus peccatorum quando minus est, quomodo leuabit illud quando maius erit? Vnde legitur in Vitis patrum, quod beatus Arsenius qui habitauit in eremo Scythiæ, talem vidit visionem. Venit ad eum vox, dicens: Egredere, & ostẽdam tibi opera hominum: & egressus vidit Aethiopem nigrum cum securi cædentem ligna,& facientem grandem sarcinam,& tentabat leuare eam,& præ magnitudine non poterat:& iterum cædebat alia ligna,& addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hanc visionem, dicens: Qui cędebat ligna,& adhuc super sarcinam addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis,& semper addit alia peccata, quum oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat qui differt agere pœnitentiam vsque ad senectutem, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia.& imponeret onera quatuor iumentorum debiliori ex illis. Sic homines senio, quod est debilissima pars vitæ hominis, totum onus vitæ volunt imponere. ¶ Sextò facit ad difficultatem conuersionis hoc, quod quanto aliquis in peccato diutius moratur, tanto amplius à Deo elongatur. Non est verisimile, quòd ille qui non cessat se elongare à Deo per XL. annos posset de facili in octo vel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, ad Deum redire. Licet hoc possit accidere & interdum accidat quando ventus Spiritussancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. ideo scriptum est: Qui elongant se à te, peribunt. Et Esa.55. Inuocate eũ dum propè est, solet dici quod tantum est à sancto Dionysio vsque ad vrbem Parisiensem, quantum ab vrbe Parisienſi vsque ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se à Deo elongauit, non nisi longo tempore ad Deum redit, nisi Deus valde magnã gratiam ei facere voluerit. ¶Septimò facit ad difficultatem conuersionis hoc, quod homo circa mortẽ multa habet impedimenta: scilicet infirmitatem & solicitudinem de dispositione domus suæ, quæ non permittunt hominem cogitare de anima sua. vnde Hiero. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare quàm sentis.& Aug. Mors vrget, peccata terrent, vxor & filij quos amauit ad se vocant. ¶Octauò difficile conuertitur talis: quia iustũ est vt à Deo cõtemnatur moriens ille qui eum contempsit viuens. vnde Esa.33. Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? & Io. Chrysostomus: Hac animaduersatione percutitur impius, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est

Dei.

Dei. ¶Nonò difficilè cõuertitur homo qui differt conuerti vsque ad mortem: quia tunc magis diabolus impugnat hominem sciens quia si tunc hominem amiserit, de cetero eum non recuperabit. vnde Genes. tertio dicitur serpenti: Tu insidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui est extrema pars hominis, intelligitur finis vitæ, cui diabolus maximè insidiatur. Tunc enim summum studium & laborem apponit vt hominem deuincat. Interdum x x. annis prouidet diabolus ante mortem vnde hominem in morte detineat. Faciet enim hominem aliquid iniustè acquirere, quod in morte non vult restituere. Vnde magna est fatuitas eorum qui ita præsumunt quòd in morte conuertantur, & quòd tunc diabolum deuincant, quando ipse melius præparatus est ad præliũ. Similes videntur esse illi qui ludens ad schachos & parũ de ludo sciés cogitaret apud se, ego permittam mihi familiam auferri, deinde in fine mactabo illum cum quo ludo in angulo, cùm tamen sciret illum cum quo ludit peritissimum esse lusorem. Velut Imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam virtutũ amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua præsumptione ergo cõfidit peccator quòd in angulo debeat eum mactare. idem in fine vitæ suæ vincere, præcipue cũ sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeò indignum se fecerit, vt non solùm non sit dignus à Deo adiuuari, sed irrideri. vnde Prouerbio. I. Vocaui, & renuistis, & subiungitur: Ego quoque in interitu vestro ridebo. ¶Decimum faciens ad hoc quòd ille cum difficultate conuertatur qui consueuit peccare, est amatitudo quam inuenit cùm attentat bonum operari: ex diuturna enim infirmitate in qua fuit, amaritudinem inuenit: vbi debuit inuenire dulcedinẽ. vnde August. Palato ægro pœna est panis qui sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux quæ sanis est amabilis. Inuẽta autem amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator ad modum simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis: tam citò eam proiicit. & ideo ad dulcedinem nuclei non peruenit. Sic peccator ad dulcedinẽ præmij, vel spiritualiũ consolationum non peruenit, quia dimittit bene operari, quando inuenit aliquam difficultatem in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinẽ illarũ aquarũ quas inuenerunt filij Israël de Aegypto reuertentes, vt legitur Exod. 15. quę dulcoratæ fuerunt, cùm lignum misissent in eas. In quo ligno significata est memoria Dominicæ crucis, quæ valet ad dulcorandum pœnitentibus amaritudinẽ quam sustinent: iuxta illud Greg. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeò durũ quod non æquo animo toleretur: Propter difficultatem quam habet aliquis in bono opere post peccatum, dictum est Euæ postquam peccaue-

cauerat, Gen.3. In dolore paries. ¶Vndecimũ faciens ad difficultatem conuersionis est tristitia quam inuenit peccator, quando cogitat se separari à vita in qua diu fuit. Et hæc est caussa quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia non possunt sustinere etiã quod cogitent se separari a diuitiis quas amauerũt. Vnde Eccl. 41. O mors, q̃ amara est memoria tua homini iniusto, & pacem habẽti in substantiis suis. ¶Duodecimũ faciens ad difficultatem cõuersionis, est quidam magnus timor qui est in peccatore de inexperientia bonę vitæ: quia omnis peccator ad modũ Cain habet caput tremulum, trepidãs vbi timendũ non esset. Credit enim quòd mori debeat si Deo seruiat: iuxta illud Prouer. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

¶ Quòd ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.

QVintò debet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc, quòd ille qui differt conuerti iniquus est in Deũ, in angelũ, in seipsum, in proximum, & etiam in inferiores creaturas. ¶In Deũ sex modis iniquè agit. ¶Primò, quia quasi apponit fel in escam eius: iuxta illud Psalm. Dederunt in escam meã fel. Velut esca Domini est bonũ opus: quia in eo Dominus delectatur. iuxta illud Canticorum 2. Qui pascitur inter lilia: id est, inter munda opera. Escæ ergo Domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit amaritudinem peccati admiscet. Valde peruersus esset coquus alicuius principis si in esca Domini sui absynthium poneret. ¶Secundò iniquè agit in Deum, quia illud affert ante oculos eius quod maximè Deo displicet: scilicet peccatum. Quòd peccatum maximè displiceat Deo, ostensum est in principio tractatus. ¶Tertiò iniquè agit in Deũ: quia contemnit eũ se misericorditer vocantẽ, & æterno regno volentẽ pacẽ eius emere, cùm ipse meruerit mortẽ æternam. Vnde Esa. 31. Audiẽt aures tuæ verbũ post tergũ monẽtis. scilicet Domini. Et ad Rom. 2. An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Gregor. Debemus Dei misericordiam saltem erubescere, si nolumus eius iustitiam formidare, qui tanto ampliori improbitate cõtemnitur, quãto contẽptus vocare non dedignatur. ¶Quartò iniquè agit in Deũ: quia Deũ qui eũ expectat vt pius pater, quãtũ in se est affligit tarditate sua. Ad quod possumus referre illud Tob. 9. Scis quoniam dies computat pater meus: & si tardauero vna die plus, contristabitur anima eius? verba sunt minoris Tobiæ ad angelum. ¶Quintò iniquè agit in Deum: quia deteriorem partem vitæ suæ Deo reseruat, meliorem partem diabolo immolãs. ¶Sextò iniquè agit in Deũ: quia ex misericordia Dei irã sibi prouocat: & ex hoc vnde debuit sumere occasionẽ Domino seruiendi, sumit occasionem

nem Deum impugnandi. Ex eo enim quòd sperat quòd Deus eū misericorditer debeat expectare, proponit diutius eum offendere Vnde Apostolus ad Rom. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adduxit: secūdum autem duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei. Talis de bonitate Domini malitiam colligit.

¶ Quomodo differens conuerti sit iniquus in angelum.

IN angelum etiam peccat tripliciter. ¶ Primò, quia quantum in se est eum affligit, in expectatione gaudij de cōuersione ipsius, vt dicitur Prouer. 13. Spes enim quæ differtur affligit animam. De gaudio verò legitur Lucæ decimoquinto. Gaudiū est angelis Dei super vno peccatore pœnitētiam agente &c. ¶ Secundò, quia frustratur angelus fructu laboris sui, cùm peccator cui deputatus est ad custodiam ad eius admonitionē se non corrigit. ¶ Tertiò verò quia angelo sibi deputato reuerentiam debitam non exhibet, dum ante eum abominationes suas committere non veretur, vel in ipsis iam commissis manere. Contra quod dixit Bernar. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerētiam habe angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me vidente non auderes.

¶ Quomodo differens conuerti sit iniquus in seipsum.

INiquè etiam agit in seipsum, dum se potius vult habere malum quàm bonum, infirmum quàm sanum, mortuum quàm viuum, seruum pessimum quàm liberum; in statu latronis quàm in statu regis, nihil habentē quàm omniū bonorū ecclesiæ participē, inutilem quàm multū valentē. Quòd ille qui differt conuerti potius amet se malum quàm bonum, manifestum est ex hoc, quod nullis admonitionibus malitiam vult relinquere & bonitatem recipere, in quo seipsum viliorē habet omnibus rebus suis. Omnes enim res suas potius vult habere bonas quàm malas. Vnde Augustinus dicit ei qui talis est, Bona vis habere, & malus vis esse. Quòd talis amet se infirmū quàm sanum, patet ex hoc quòd peccatum mortale infirmitas est ad mortem. Quòd etiā potius se amet mortuum quàm viuum, patet ex hoc verbo Augustini prius posito: Differebam, inquit, viuere in te, & non differebam in memetipso mori. Quòd etiā talis potius se amet seruū quàm liberum; patet ex hoc quòd peccatum est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatum, est seruus peccati. Bernard. An non seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius fortè iudices hominem tibi quàm vitium dominari. In statu etiam latronis plus se amat quàm in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modum latronis adiudicatus est patibulo inferni: qui verò est in statu gratiæ, ad regnum æter-

æternum inunctus est. Item qui est in mortali, nihil habet, immo etiam nihil est: iuxta illud 1. ad Corin. 13. Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatē autem non habeam, nihil sum. Qui verò est in statu gratiæ, particeps est omnium bonorum ecclesiæ. vnde Dauid: Particeps sum ego omnium timentium te. Itē qui in mortali est, inutilis est. Vnde Psal. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Qui verò in statu gratiæ est multi valoris est. vnde Ecclesiast. decimosexto: Melior est timens Deum, quàm mille filij impij.

¶ Quòd differens conuerti sit iniquus in proximum.

IN proximum etiam iniquè agit, qui differt conuerti, tripliciter. ¶ Primò, quia corrumpit eum suo malo exemplo. vnde Matthę. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. Dicitur aliquis peccare in eū, quo sciente peccat: quia eum suo malo exemplo corrumpit. ¶ Secundò peccat talis in proximum: quia debito auxilio eum defraudat. Cùm deberet eum iuuare in pugna contra diabolum ipse potius nocet ei. Magna iniquitas est socium suum in bello deserere, & ad partē inimicorum se vertere. Eccle. 4. Melius est duos esse simul quàm vnum. Habent enim emolumentum societatis suæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. ¶ Tertiò iniquè agit in proximum, quia peccato ipsius sæpe punitur proximus. vnde legitur Iosue 7. ꝙ propter peccatum Achor populus Israël punitus sit. Terga enim verterunt hostibus suis, & xxxvi. ex eis corruerunt.

¶ Quomodo differens conuerti sit iniquus in inferiores creaturas.

IN creaturas irrationabiles peccat ille qui differt conuerti, quia propter peccatum hominis creaturę irrationabiles quodammodo puniuntur. Vnde possent conqueri de homine in die iudicij. Sol posset dicere, Ego propter hominis peccatum claritatē meam amisi. Irrationabilia enim animalia possent dicere si facundiam haberēt loquēdi. Nos propter ipsum in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere. Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos germinaui. ¶ Sextò deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quod difficile est aliquem verè conuerti. Vnde Gregorius: Plures inueni innocentiam baptismalem seruasse, quàm veram pœnitentiam egisse. Propter hanc difficultatem securum est vt homo citò conuertatur & frequenter doleat de peccatis suis, & frequēter confiteatur illa, si fortè vna inter multas confessiones inueniatur placens Deo. Non enim prima vice qua homo citharizat vel viellat, bene scit citharizare vel viellare, vt idoneus sit coram rege opus illud exercere, & dignus sit stipendio: Ita nec prima vice qua aliquis confitetur, interdum bene cōfitetur; imò pauci sunt qui nō faciāt sibi perizomata, vt legūtur fecisse pa-

ſe parentes noſtri, Geneſ. tertio: Excuſant enim homines peccat. ſua. Ideo dicitur ad animam peccatricem. Eſaię 23. Sume citharam, circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticum, vt memoria tui ſit. Cithara iſta confeſsio eſt, qua ſumpta, circumeunda eſt ciuitas animæ vt homo omnia peccata ſu confiteatur. Et oportet bene cantare: quia confitendo coram rege cæleſti cantatur. Et cantus ille ſi homo bene cantet cæleſti regn remuneratur.

¶ Quòd peccator ſit in periculoſo ſtatu.

SEptimò deberet mouere hominem ad accelerationem conuerſionis hoc quòd ſtatus peccatoris eſt valde periculoſus. Vnde Geneſ. tertio legitur quæſiuiſſe Dominũ ab Adam cùm peccaſſet, vbi eſſet: ad ſignificandum quòd conſideratio periculoſi ſtatus in quo eſt peccator poſsit & debeat mouere eum ad deſerendum peccatum. ¶ In quanto autẽ periculo ſit peccator, oſtendi poteſt multipliciter. ¶ Primò, ex hoc quòd iuſtitia Dei tenet gladium euaginatum ſuper caput eius: qui ſecet eum medium, animam à corpore ſeparando, & meliorem partem, ſcilicet animam, in igne inferni ponet. Sed miſericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet, ſi fortè peccator pœnitentiam agere velit. Ad gladium iſtum poſſumus referre quod legitur Iob 19. Fugite à facie gladij: quia vltor iniquitatum gladius, & ſcitote eſſe iudicium. Ad idem poteſt referri quod legitur Ioannis tertio: Qui incredulus eſt Filio, non videbit vitam: ſed ira Dei manet ſuper eum. Hæc ira velut gladius manet ſuper caput peccatoris. In ſtatu etiam periculoſo eſt peccator, quia eſt in terra inimicorum ſuorum. Vnde Baruch 3. Quid eſt Iſraël, quòd in terra inimicorum es? In terra inimicorum ſuorum morari periculoſum eſt: ex quo ſciunt inimici eius eum ibi eſſe, & ſunt fortiores eo. Item in periculo eſt peccator: quia ex ſolo pariete vitreo hoſtes eius prohibentur ne habeant in manu ſua. Paries iſte corpus eſt: poſt iſtum parietem ſtat diabolus malis hominibus: ſicut Deus in Cantic. dicitur, poſt parietem iſtum ſtare quo ad bonos. Paries iſte de facili diſsipatur: vnde non eſt neceſſe erigi magnas machinas ad eius deſtructionem. Vnus enim paruus lapis manualis ad eum deſtruendum ſufficit. Vnde mirum eſt quomodo peccator ſecurus eſt qui capitales inimicos habet adeò potentes, ſicut ſunt dæmones, & eſt in caſtro ita debili. Itẽ in magno periculo eſt peccator, quia ad mortẽ vadit. Vnde Eccle. 21. Via peccatorum complanata eſt lapidibus, & in fine eorum inferi & tenebræ & pœnæ. Debet ergo peccator cogitare vias ſuas quò tẽdant, & conuertere pedes ſuos. iuxta illud Pſalmiſtæ: Cogitaui vias meas,

meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. In magno etiam periculo est peccator, quia quodammodo ad portam inferni est: iuxta illud, Appropinquauerunt vsq; ad portas mortis. Portę mortis vel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim vocantur Matth. 16. vbi dicitur, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est medium nisi trāsitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in puncto infernum intrat. vnde Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

¶ *De magna stultitia differentium conuerti.*

OCtauò & vltimò deberet homines mouere ad accelerationē conuersionis magna stultitia quæ ostenditur esse dilatione conuersionis. Patet autem hæc stultitia sic. Manifestè fatuus esset qui in vitulo caudam quæreret equinam; cùm talis cauda non sit de vitulo. Simili fatuitate videtur laborare, qui malam vitam vult ducere, & bonam mortē habere. Cauda enim ista non est de hoc vitulo. Talis erat Balaam, qui dicebat Num. 23. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Ille qui vsque ad mortem differt conuerti, per totam vitam suam parat mansionem in inferno, cùm tamen nullo modo ibi manere velit, sed in paradiso. Item seminat maledictionem, & tamen vult metere æternam benedictionem, non aduertēs illud Apostoli, ad Gala. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. & illud Prouerbiorum vigesimo quinto. Quod in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute? Item talis vult colligere de spinis vuas, & de tribulis ficus: quærit enim bonum finem in vita spinis peccatorum plena.

¶ *Octo casus in quibus fatua est dilatio.*

ET notandum est quod octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis concordant proposito. ¶ Primus casus est, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cùm conuersio quædam inchoatio sit vitæ quę ducit in cælum, fatuum est differre eam, & hoc multis de caussis. Primò, quia breue est tempus: iuxta illud Iob 13. Breues dies hominis sunt. ¶ Secundò, quia longa est via. vnde 3. Reg. 10. dictum est Elię: Surge, comede, grandis enim tibi restat via. Tertiò à magnis expectamur. Curia enim cælestis nos expectat. Quartò, quia ad magna expectamur, scilicet ad regnum. vnde Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum &c. Quintò propter impedimenta quæ in via possunt accidere. Potest enim locus pœnitentiæ auferri, dum homo nimis differt conuerti. vnde ad Hebr. 12. dicitur de Esau, quod non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eum. Sextò, ne fortè ianua clausa inueniatur: secundum

dum quod legitur de fatuis virginibus Matth.25. ¶ Septimò, qui: quando aliquis tardè inchoat dietam suam, oportet eum amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessarium esset illis qui vsque ad senectutem differunt conuerti, vt tunc ampliꝰ laborarent: & illa ætas minus est idonea labori pœnitentiæ. Senec. Faciamus quod in itinere fieri solet: qui tardius exierunt, velocitate moram compensant. Et vt vno verbo dicam, omne bonum ił deficit, qui de nocte ad hospitium venit. Satis malum hospitium habebit, cuius hospitium infernus erit. In hoc autem hospitio *hoc* præcipuè timendum est, quod de cetero mutari non poterit. *Malũ* etiam hospitiũ habebit, qui in igne purgatorij hospitabitur. ¶ Secundò, fatua est dilatio in rerum repetitione, propter periculum præscriptionis: quando enim aliquis rem aliquam diu possidet, ratione diuturnę possessionis vult postea detinere eam. Sic diabolus quantò diutius hominem possidet, tantò difficilius dimittit: vt dicit Beda. ¶ Tertius casus est, si quis in locum immundum cecidit, fatuus est si voluntariè inde differt exire. Nulla enim immunditia est maior quàm immũditia peccati. Quod patet ex hoc quod luciferum pro nulla creatura pulchrior erat, vnica macula peccati adeò deturpauit vt absque horrore ab homine conspici non possit. Quanta ergo fatuitas est, quòd homo de peccato differat exire? Mira insania, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò vult eum extrahere. Si verò ipsemet in peccato ceciderit, nõ curat exire inde. Vnde Bernardus. Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & non est qui recogitet. Et Dominus Lucæ secundo. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuò extrahit illum die sabbati? ¶ Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quando aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cùm ex dilatione possit impedimentum interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Franciæ vellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eam recipere. Citò enim posset rex consilium suum mutare: Sic valde fatuus est ille, quem Deus vult inungere vnctione gratię suæ ad regnum cæleste, si ille differat vnctionem illam recipere, cùm ipse sciat quod diabolus pro posse suo conabitur impedire eam. ¶ Quintò fatua est dilatio in præparatione eorum quæ scit homo sibi fore necessaria, & nescit qua hora, & præcipuè quando illa non possunt in breui præparari. verbi gratia: Si quis transfretare debeat, & incertus est qua hora nauis in litore debeat discedere, fatuus est si ea quæ ibi necessaria sunt, differat præparare. Sic cùm sine charitate quæ vestis est nuptialis, nemo possit in paradisum intrare, & incertum sit qua hora debeat homo de vita ista discedere, fatuus est qui differt eam sibi præparare. Si enim tunc quando mors vrget, primò quærat lanam, & linum, & nere incipiat,

piat,& ordiri,& texere, forsitan ad tempus præparata non erit. Et frequenter euenit illud, quod ille qui creditur cum charitate discedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum qua aulam cęlestis regis non poterit intrare. vnde legitur Esther 4. quod non erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. ¶Sextò fatua est dilatio in rebus illis quarum tempus & opportunitas transit: vt in transportatione plantarum, directione virgarum; edomatione animalium, instructione puerorum, curatione infirmitatum, resistentia hostium, lotione vestium, salitione carnium, informatione vestiũ. Fatuus esset qui transplantare vellet arbores iam inueteratas, vel dirigere trabes magnas iam desiccatas. Virgæ teneræ transplantari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in horum ecclesiæ, & ad rectitudinem vitæ reduci. In senectute verò valde difficile est. Vnde Ecclesiast. tertio. Est tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est. Fatuus etiam esset qui diceret. Nolo equum meum assuefacere ambulationi, donec insenuerit, & donec in foueã me pręcipitauerit, & mihi collum fregerit. Sic fatuus est qui corpus suum non vult domare per pœnitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec vetus canis vinculo nec vetusta pellis tenet futuram. Tardè adhibetur medicina infirmitati, cùm ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tardè etiam abluuntur vestes, cùm ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset qui haberet vas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutum multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiam Dei in pueritia non vult recipere: sed vult vsque ad senectutem vas esse peccati & immunditiæ. Tardè etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupauerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quando iam scaturiunt vermibus. Tardè etiam informantur vestes, quando prauam formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore verò opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis vilius: iuxta illud verbum Senec. Sotulares suos student homines in nouitate rectè informare: de seipsis verò rectè informandis in sua nouitate non curant, chariores habentes sotulares suos seipsis. Diligenter instruunt filios suos de informatione vestium, de informatione verò ipsorum filiorum non curant. ¶Septimò fatua est dilatio, quando subueniendum est alicui rei in qua aliquid cõtinuè deperit: vt quando subueniendum est domui quæ succēsa est igne. Ignis enim qui nõ est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia cõsumit. Et ideo

 fatuus

fatuus est qui differt eum à se excutere. Vnde Bernardus. Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere, nudatis iam visceribus, iam sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illum.

¶Octauò fatua est dilatio quando aliquis debet subuenire rei quę in periculo est: vt si quis ceciderit in aquam profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit quãdo debeat descendere in profundum sicut lapis, fatuus est qui differt tali subuenire dũ potest. Et præcipuè ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus. dicens: Nolo adhuc mihi subueniri vsque ad quadannum. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquam profundam, si incertus quando ad profundum inferni descendere debeat. Et cùm ad pœnitentiam monetur, quasi quædã tabula ei ponitur, in qua de naufragio euadat. Pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium: vt dicit Hiero. Vnde valde fatuus est peccator si differt tabulam istam recipere: vel si nimis paruã eã quęrit, quæ eũ à naufragio liberare nõ possit: vel si postquã super eam ascenderit, illam dimittit, donec ad securitatem portus peruenerit. Mira insania est, quod homines postquam tabulam ascenderunt: iterum in mare voluntariè insiliunt.

¶*De dilatione confeßionis. Et de fatuitate eorum qui differunt confiteri.*

DIcto de dilatione conuersionis, consequenter dicemus aliqua specialiter de dilatione confessionis. Et primò ostendemus communiter de fatuitate eorum qui differunt confiteri. Secundo, tangemus de his qui nolunt confiteri donec infirmentur ad mortem. Tertò, tangemus de fatuitate eorum qui ante Pascha nolunt confiteri, donec tota Quadragesima vel maior pars Quadragesimæ transierit. ¶Potest autem fatuitas eorum ostendi qui differunt confiteri. Primò per hoc quod ipsi volunt se Deo abscondere. Ille enim qui peccatum suum homini confitetur, illud Deo propriè confitetur. Et qui ei vult abscõdere peccatum suum, illud vult abscondere Deo: similis Adæ, qui Domino quærenti vbi esset, ait, vt legitur Genesis 3. Vocem tuam Domine audiui in paradiso, & timui eò quod nudus essem, & abscondi me. Quanta autem iniquitas sit absconsio huiusmodi, ostenditur Iob 31. vbi sic legitur: Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meũ cũ ossibus suis conteratur, si abscondi sicut homo peccatũ, & celaui in sinu meo iniquitatem meam. Mira fatuitas est quod homo velit Deo abscondere mala sua quo vidẽte ea commisit. Ad cumulũ etiam fatuitatis facit hoc, quod si homo abscondit mala sua, à Deo deteguntur. Si verò detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua. Et super illud Psalm. Iniustitias meas nõ abscondi dicit glossa, Quum homo detegit, Deus tegit: cùm homo tegit,

tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus ignoscit. ¶ Secundo ostenditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo enim qui differt confiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Bernard. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiam ipse Deus. ¶ Tertiò ostenditur fatuitas talium qui differunt confiteri per hoc, quòd minus amant seipsos sotularibus suis. Singulis enim diebus volunt sotulares suos tergere, ne si lutum in eis fuerit desiccatum, postea de facili illud remouere non possint: à seipsis verò differunt remouere sordes vitiorum per dimidium annum vel amplius. Stabulum etiam suum vult purgare homo antequam lutum fenestras occupauerit: seipsum verò non vult purgare per cõfessionem, licet videat se inquinatum per peccatum vsque ad fenestras oculorum & aurium.

¶ *De sex bonis quæ ex confessione proueniunt.*

QVartò potest ostendi fatuitas talium per hoc quòd illa bona amittuntur quæ proueniunt ex confessione. ¶ Primum bonum quod ex confessione prouenit est, quòd diabolus non ita libenter tentat eum qui per confessionem eius secreta reuelat. Vnde Ecclesi. 27. Qui denudat arcana, amici fidem perdit. Et Hieronymus, Potestas & virtus traditoris adnihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum sciẽtes se deprehensos fugiunt. Vnde Iob 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. ¶ Secundum bonum est, quòd peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quam sustinet confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, quasi erubescerent denudatione suæ turpitudinis, renouare nõ audent. ¶ Tertium bonũ est, consilium ipsius sacerdotis. Vnde Prouerb. 24. Erit salus vbi multa consilia. ¶ Quartum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi confitetur. ¶ Quintum bonum est, quòd pars pœnæ cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex vi clauium, & ex erubescentia quæ magna est pœna. ¶ Sextum bonum est, quòd accedenti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia si eam non habet, & augetur si eam habet. ¶ Quintò potest fatuitas talis ostendi per hoc, quòd ille differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicens Canticorum 5. Aperi mihi soror mea. Et tunc ei aperitur, quum aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsis enim vitiorum obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: qui autem differt confiteri, differt ei aperire. Si quis de subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti non parum offenderet eum. Quantum ergo potest Deus offendi, quan-

do aliquis de subditis suis differt ei aperire, per dimidium annum vel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan.1. In propria venit, & sui eum non receperunt. ¶Sextò potest ostendi fatuitas eorum per hoc quod pessimum hospitem cuius societatem experti sunt esse valde noxiam, per dimidium annum vel amplius apud se detinere volunt. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioëlis secundo, Quasi hortus voluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti. Antequam diabolus veniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna vacuitas. Mira fatuitas. Si Christus in se vel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquem, vix permittitur ibi esse per diem vnum: diabolum verò permittunt ibi esse plusquam per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, non solùm fœtet hominibus quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus vel biduanus. ¶Septimò potest ostendi fatuitas taliũ per hoc, quòd cùm ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob 36. Saluabit te de ore angusto latissimè: nescit tamen clamare, imò nec summisse peccatum suum dicere vt euadat os diaboli. Os diaboli latissimè recipit, angustum tamen est ei qui vult inde exire. Insipientiores videtur esse tales brutis animalibus, quæ clamant quum à fortioribus animalibus rapiuntur. ¶Octauò potest ostendi fatuitas talium per hoc quod ipsi nesciunt ostium aperire quod est sine sera, vt euadant de miserrimo carcere peccati. Ostium sine claue & sine sera, est os quod ipsi nolunt per confessionem aperire.

¶De fatuitate differentium confiteri vsque ad mortem.

Specialiter potest ostendi fatuitas eorum qui confiteri nolunt, donec infirmentur ad mortem, multis modis. ¶Primò per hoc quod tales tunc primo medico spirituali infirmitates animę suę ostendunt, quum iam consilium eius implere non possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agẽdam pœnitentiam. Ideo dicitur Eccle.17. Viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius. ¶Secundò potest ostendi per hoc, quod confessio quæ fit morte vrgente, non est pretiosa Deo. Est enim velut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam viderint ¶Tertiò potest ostendi fatuitas talis per hoc quod interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. ¶Quartò per hoc quod interdum tales loquelam amittũt: & qui noluerunt confiteri dũ potuerunt, non possunt cùm volunt. ¶Quintò per hoc quod infirmitas & solicitudo quam habent de dispositione domus suæ nõ permittit eos

tis eos cogitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de consuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul confessionem eius auditurus, & viaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, coram quibus infirmus peccata sua non vult confiteri. Erubescit enim quòd illi à domo exeant, ne credatur enormia cõmisisse. Et si fortè illi exierint, erubescit infirmus quòd nimium faciat eos expectare.

¶ *De fatuitate differentium confiteri donec ferè tota Quadragesima sit transacta.*

SEquitur de fatuitate eorum qui in Quadragesima nolunt confiteri donec transierit ferè tota Quadragesima. ¶ Potest autem ostẽdi talium fatuitas multipliciter. ¶ Primò ex hoc quòd ipsi sunt præposteri Volunt enim vltimo facere quod Dominus vult primo fieri. Vult enim Dominus quòd illi qui ei seruiunt incipiant à confessione. Vnde Psalm. Præcinite Domino in confessione. Et iterum: Præoccupate faciẽ eius in confessione. Et Prou. 18. Iustus in principio accusator est sui. ¶ Secunda potest ostendi fatuitas talium per hoc quòd tales laborem septem septimanarum amittunt in magna parte pro labore vnius horæ, eo scilicet quòd nolunt in principio Quadragesimæ confessionem peccatorum suorum facere, quæ in vna hora fieret. Plus enim valeret ieiunium vnius diei post veram pœnitentiam, quàm valeat ieiunium totius Quadragesimæ ei qui remanet in peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamẽ frequenter homines qui instructi non sunt, nesciunt peccato renuntiare, donec in confessione instruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confessionem. Fatui etiam sunt tales qui tunc primò manus abluere volunt quando iam cibũ sumpserunt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus est. vnde Ioannis 4. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Post cibum ergo manus abluit, qui postquam in quadragesima sua bona opera facit, tunc pòst peccata sua confitetur. Tales etiam tunc primò vineam suam putant, quando maior pars vindemiata est: quia putatio præparat ad hoc vt vinea melius fructificet. Ideo valde fatuus esset qui putationem differret. donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum confessio pręparet ad fructum bonorum operum: fatuus est qui confessionem vult differre donec maiorẽ partem fructuum Quadragesimæ collegerit. ¶ Istud facile est videre in purgatione segetum. Nullus enim differt purgationem segetum in agris, donec maiorem partem frugum messuerit. Item tales tunc primo medico spirituali infirmitatem animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerunt, & quando tempus aptum curationi

vel ex toto vel ex maiori parte pertransiit. Item tales tunc primò volunt ferrum remouere de vulnere, quando iam curationem impediunt: cùm tamen dicat Auicenna, quod dum ferrum est in vulnere, non est malagma apponere: ferrum est in vulnere, dum peccatum est in homine: & dum hoc est, non valent opera quæ homo facit ad vitam æternam. Tales etiam in cibo Domini fel apponũt, iuxta illud Psal. Dederunt in escam meam fel: id est, amaritudinẽ peccati. In escam Domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus habet delectari, peccatũ admiscet. Et vt breuiter dicam, tales quando iam ieiunium amiserunt, tunc primò ad illud præparare se volunt. Fatuus reputaretur si quis crucem transmarinam accepisset, & nolet confiteri donec perfecisset peregrinationem suam. Si præuenienda est peregrinatio confessione, vt sit inde gratior: quare non similiter ieiuniũ? Tales etiã tunc primò vas lauare volunt, quando iam vinum infuderunt, & non euacuata materia morbi curare præsumunt. Tales etiam prius redẽptionem suã in magna parte exsoluunt, quàm de liberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quod soluta magna parte redemptionis suæ, adhuc æquè capti sunt à diabolo sicut prius. Tales morsum serpentis infernalis volunt sanare adhuc veneno in eis remanente.

De vitio Tarditatis. Et de sex quæ hoc vitium dissuadent.

CAPVT VI.

SEQVITVR de tarditate, quæ est sextum vitium pertinens ad acediam. Sicut enim acediosus differt inchoare opus quod facturus est: sic tardè procedit in opere iam inchoato. ¶Sex verò sunt quæ possunt dissuadere nobis vitium tarditatis. ¶Primum est, ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. Noli cunctari in tempore angustiæ. ¶Secundum est velocitas ipsarũ rerũ quę velociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde Sapient. 5. Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam percurrens nuntius. ¶Tertium est velocitas & strenuitas quam mali habent in eis quæ sibi inutilia vel noxia sunt. Vnde Prouer. 10. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem. & in Psalm. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Item Horatius: Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes. Et Bernard. Magna confusio. Ardentius desiderãt seculares perniciosa, quàm nos vtilia, Alacrius currunt ad mortem, quã nos ad vi-

ad vitam. Vnde cùm imminente passione Domini, ceteri apostoli somnolenti essent, vt legitur Matth.26. solus Iudas somno nō opprimebatur: sed procurabat vt eos adduceret, qui Dominum comprehenderent. ¶ Quartum est, magna offensa Dei quæ ex tarditate ista incurritur. Vnde Prou.10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum in via. Acetum molestum est dentibus, & fumus oculis. Sic Deus molestatur in nimia tarditate eorum qui sibi seruiunt. Nec mirum, quum videat eos qui strenui erant, antequam ad seruitium eius venirent, tunc tardos & pigros fieri quando ad seruitium eius veniunt, quum volare deberent: iuxta illud Esa.40. Qui sperant in Domino, mutant fortitudinem: assument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficiēt. ¶ Quintum est, magna gratia quam habent apud Deum, seruientes Deo qui ei velociter & strenuè seruiunt. Vnde Prouer. 22. Vidisti virum velocē in opere suo coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶ Sextū est, vtilitas quam habent tales ex sua velocitate & strenuitate. Opera enim illorum non impediuntur vel tędio, vel alia de caussa quin perficiantur. Vnde Ecclesiast.22. In omni opere esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

De vitio Negligentiæ.

CAPVT VII.

SEQVITVR de negligentia quę est septimum vitium pertinens ad acediam. Et attenditur negligentia in hoc quod homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, vtrum bene vel male: sed hoc solum curat, vt ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia verò hoc modo sumpta contraria est diligentiæ. Et attēditur diligentia in hoc, quod homo ad hoc studeat, vt opus inchoatum bene fiat. De hac diligentia commendatur mulier habens decem drachmas. Luc.15. vbi legitur de ipsa, ꝙ amissa drachma vna, accendit lucernam, & euertit domum, & quęrit diligenter donec inueniat. Ad hanc diligentiam monemur Prouerbior. vigesimo quarto, vbi sic legitur, Diligenter exerce agrum tuum. Et 27. vbi sic legitur, Diligenter agnosce vultum pecoris tui.

¶ De sex quæ faciunt ad detestationem negligentiæ.

SEx verò sunt quę possunt valere ad detestationem negligētiæ. ¶ Primum est illud Ieremiæ 47. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter: vel negligenter, secundum aliam literam. Quam

literam innuit hic Glossa interlin. super illud verbum, fraudulenter vel desidiosè. ¶Secundò facit ad detestationem huius diligentia quam habent creaturæ irrationabiles circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborum, satis patet per hoc, quod eos ita obuoluit duris vel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinem interius reponens. Diligentia etiam quam habēt animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. ¶Tertiò potest valere ad detestationem negligentiæ, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad vtilitatem corporis, vel ad honorem mundi, vel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autē solum quę propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiat. De diligentia malorum habetur Matth. 2. vbi sic legitur de Herode: Diligenter didicit ab eis tempus stellæ. Et subditur, Ite & interrogate diligenter de puero. ¶Quartò facit ad detestationem huius vitij sublimitas personarū coram quibus negligentia talis committitur: quia coram Deo & angelis eius committitur. Magna diligentia adhibenda esset in psallendo, & aliis operibus quæ fiunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psal. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter. & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est. Et Dauid: In conspectu angelorum psallam tibi. Et Cantic. 8. Qui habitas in hortis, amici auscultant te. Amici isti angeli sunt qui psallentem auscultant te. ¶Quintò potest valere ad detestationem negligentiæ, vtilitas magna quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim valet vna oratio bene facta, quàm mille cum negligentia factæ, tanta potest esse negligentia. Plus etiam valet dies vna ieiunij si fiat eo modo quo debet, quàm ieiunia decem annorū si in mortali fiant. ¶Sextò facit ad detestationem negligentiæ hoc quod diligentia in seruitio Dei valde honorifica est Deo. vnde Prouerbiorum decimo tertio. Mulier diligēs corona est viro suo. Anima quæ debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christum, qui est sponsus animarum: sicut corona quæ reddit illum gloriosum cuius capiti imponitur. Præcipuè autem videtur facere ad detestationem negligentię hoc, quod ex negligentia ista prouenit quod ex seruitio illo vnde deberet acquirere apud Deū gratiam, reportat eius offensam.

¶De remedijs contra negligentiam.

Contra hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. ¶Primum est, timor. Vnde Eccle. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. ¶Secundum est amor Dei. Qui enim perfectè Deum diligit, diligentiam adhibet in eis quæ ad Deū pertinent, sicut ille qui aliquem

quem recipit in hoſpitium, quem multum amat, & ad cuius ſuſceptionem lætus eſt, cum magna diligentia præparat quę ei neceſſaria ſunt. Vnde Eccle. 30. Splendidum cor bonum in epulis. Epulæ enim illius diligenter fiunt.

¶ De tribus quæ impediunt diligentiam ſtudij.

DE negligentia ſtudij ſpecialiter notandum eſt, quod tria ſunt quæ impediunt illud. ¶ Primum, eſt nimia velocitas. Quidam enim ſunt qui quaſi curſim conſiderant ea in quibus ſtudent: nec poſſunt expectare donec veritas quam quærunt ſibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Ioan. decimo octauo, quod quum quæſiuiſſet à Domino quid eſſet veritas, exiit ad Iudæos, non expectata Domini reſponſione. Quod talis velocitas diligentiam ſtudendi impediat, oſtendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura citò effici voluit: præpoſuitque pulcherrimo operi cuique difficultatem. Naſcendi quoque hanc legem fecit, vt maiora animalia viſceribus parentum diutius continerentur. Sic tardior dum diligens ſit ſtilus, quæramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Repetenda ſæpius erunt ſcriptorum proxima. Sic namque melius iunguntur prioribus ſequentia. Omnia noſtra dum naſcuntur placent. Sed redeamus ad iudicium. Citò non fit vt bene ſcribatur, & bene ſcribendo non fit vt citò. ¶ Secundò impedit diligentiam ſtudij, curioſitas, quæ vult videre omnia quæ ſequuntur. Contra quam remedium eſt, animo velut quoddam frænum imponere, & non permittere vagari illum ad ſequentia. Vnde Sapiens: Reſiſtamus & prouideamus vt effrenatos equos frænis quibuſdam coërceamus. Oculos cordis ſemper noua videre appetit, ſicut & oculus corporis: iuxta illud Eccle. 1. Non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu. Ideoque refrænandus eſt. ¶ Tertiò impedit diligentiam ſtudij, fatigatio. Vnde bonum eſt, vt quando aliquis videt ſe fatigatum circa materiam aliquam ſtudendo, quod ipſe quieſcat, & poſt quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obſtat diligentiæ ſcribendi etiam fatigatio. Non dubium eſt optimum emendandi genus eſſe, vt ſcripta in aliquod tempus reponantur, & ad ea poſt interuallum aliquod velut noua atque aliena redeamus, vt nobis tanquam recentes fœtus blandiantur.

De vitio inconsummationis.

PARS VIII.

SEQVITVR de octauo vitio pertinẽte ad acediam, quod possumus vocare vitium inconsummationis, seu imperseuerantiæ. Hoc vitio laborant illi qui rarò ad perfectionem ducunt aliquod opus quod inchoant. ¶Ad detestationem huius vitij primò potest valere exemplũ Christi, de quo habetur Matth. 27. quod obtulerunt ei Iudæi quod crederent in eum si de cruce descenderet. Ipse verò pro tanto munere sibi oblato, noluit opus redemptionis nostræ incõsummatum relinquere. Ad idem potest referri quod ipse dicit Ioannis 4. Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius qui me misit vt perficiam opus Dei. Et Ioan. 8. Ego te clarificaui super terram, opus cõsummaui quod dedisti mihi vt faciã. Legitur etiam Deut. 33. quod Dei perfecta sunt opera. ¶Secundò potest valere ad detestationem huius vitij hoc, quod hoc vitium adeò placet diabolo. Cuius signum est hoc, quod ipse tantum conatur ad hoc vt homines non perseuerent. Vnde dictum est serpenti. Gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius: id est, fini, cui præcipuè diabolus insidiatur. Scit enim finem optimum esse in re, & quod cetera habent ab eo bonitatem suam. ideo finem præcipuè impedire conatur. ¶Tertio valere potest ad detestationem huius vitij hoc, quod vitium istud valde nociuum est homini: quasi enim perdita sunt cetera quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum non sequatur. Parum etiam prodest per mare laborasse nauigando, si tũc nauis perierit quãdo portui proxima fuerit, per leucam vnam. Ideo dicitur Prou. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipãtis: quasi enim idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solùm est damnosum vitium homini, sed etiam verecundum, & irrisione dignũ. dicitur enim: Iste homo cœpit ędificare, & non potuit consummare: secundum quod legitur Luc. 14. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum: vt patet in simia: sic opus sine cõsummatione. ¶Vltimò potest valere ad detestationẽ huius vitij, magna vtilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim valet vltimus dies quo aliquis bene viuit, quantum omnes dies præcedentes quantum ad hoc quod si illo die male vixisset, tota vita præcedẽs perdita esset. Sola perseuerantia hominem saluat. Vnde Berna. Perseuerantia est singularis filia summi regis. Illa enim sola hæres est regni æterni.

De

De vitio remißionis.
CAPVT IX.

VITIVM remiſsionis eſt, nonũ vitium pertinens ad Acediam. Hoc vitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die aliquantulum ſtrenuè operatur, ſecundo die minus, ad vltimum nihil. De tali dicitur Eccleſiaſt.22. Filia fatua in deminoratione fiet. Filia fatua eſt anima ſale ſapientiæ non condita, quæ ſemper decreſcẽdo procedit: ſicut econtrario vita iuſti procedit à creſcendo. vnde Prouerbiorum quarto. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. Et Proue. 21. Cogitationes robuſti ſemper in abundantia. Robuſtus aliquid quotidie lucratur ſuper hoſtes ſuos: ſed remiſſus quotidie aliquid amittit. Remiſsionem verò iſtam ſequitur paupertas, primò. Vnde Prouerb.10. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem fortium, diuitias parat. Secundò ſequitur remiſsionem iſtam ſeruitus vitiorum. Vnde Prouerb.10. Manus fortium dominabitur: quæ autem remiſſa eſt tributis ſeruiet. Sequitur etiã remiſsionem iſtã, frequens fractio propoſiti. Vnde Sen. Arcum frangit intenſio animum remiſsio.

De vitio quod poteſt vocari Diſſolutio.
CAPVT X.

DECIMVM vitium quod pertinet ad acediam, poſſumus vocare diſſolutionem. Hoc vitio laborat ille qui inueniens difficultatem in ſui regimine, ſed dimittit omnino abſque gubernatione: iuxta illud Prouer. 23. Eris ſicut dormiẽs in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo. Talis animum ſuum non recolligit. Diſperſus enim & diuiſus adeò quòd non tenet de ſeipſo vnũ fruſtum cum alio. vnde Eccle.23. Qui docet fatuum quaſi qui conglutinat teſtam. Teſta in minutas partes confracta non de facili cõglutinatur: nec animus hominis diſſoluti de facili recolligitur. Eſt enim tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Si aliquod bonum, vt ſcientia, vel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Eſt enim velut dolium non ligatum. vnde Eccle. 21. Cor fatui quaſi vas confractum, & omnem ſapientiam non tenebit. Ex hac diſſolutione ſequitur penuria omniũ bonorũ. Vnde Proue.19. Anima diſſoluta eſuriet. Solet autẽ vitiũ iſtud prouenire ex quadã diffi-

diffidentia de Deo, videntes enim aliqui infirmitatem suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt: vnde Ecclesiast. 2. Væ dissolutis corde: quia non credunt Deo, & ideo non progreditur ab eo.

De vitio incuriæ.

CAPVT XI.

VNDECIMVM vitium quod pertinet ad acediã possumus vocare incuriam. Hoc vitio laborat ille, qui suorum debitam curam non habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandum quod sapientia conseruandi non minus valet ad hoc quod aliquis ditetur & abundet, quàm sapientia acquirẽdi. vnde quidam: Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri. Parua vasa quæ non tenent, licet abundanter recipiant, non tamen implentur: vt patet in cribro. Vasa verò magna quæ tenent, licet non ita abundanter recipiant, paulatim replentur. Scriptor vnus totam Bibliam scribendo vno in anno sibi acquirit, quod aliquis per totam vitam suam addiscere non potest. Et tamen aliquis citius vnã propositionem addiscit, quàm scriptor scribat vnam dictionem. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur nõ memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio vellet proficere, summè necessarium esset vt illud quod addisceret, pro posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud & quasi de pergameno aliam sibi memoriam faceret. Parum enim prodest quod aqua ita de facili impressiones recipit, quum eas non custodiat.

De vitio Ignauiæ.

CAPVT XII.

DVODECIMVM vitium, quod pertinet ad acediam, possumus ignauiam nominare. Hoc vitio laborat ille qui potius eligit in miseria magna permanere, quàm aliquantulũ laboris substinere. ¶Et possumus assignare duodecim ignauias quæ solent inueniri in hominibus acediosis.

¶Prima est, quod homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quàm labore acquirere quod habeat ad comedendum. Vnde Eccle. 4. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est pugillus cum requie, quã plena

vtraque manus cum afflictione & dolore animi. Acediosus quodammodo carnes suas comedit, quum potius vult eas attenuari paupertate & inopia, quàm labore proprio acquirat quod sibi necessarium est. ¶Secunda est quod potius eligit fame perire, quàm laborem pascẽdi se velit sustinere. vnde Prouerbiorum vigesimosexto. Abscondit piger manus suas sub ascella, & laborat si ad os suũ conuerterit. Otiosus totus famelicus est, vt ostensum est prius. Fames autem eius sedaretur si operaretur. Vnde quum pigritatur operari vt fames repellatur, quodammodo vult potius se famelicũ esse, quàm laborem pascendi se sustinere. ¶ Tertia est, quod ipse potius eligit non lotis manibus manducare, quàm ablutione harum aliquantulum laborare. Hæc ignauia manifestè potest videri in eis qui per totum annum comedunt immundi: quia manus suas, id est, opera sua per confessionem abluere nolunt. ¶Quarta est, quod cùm ipse à dęmonibus ad patibulum infernale trahatur, non tamen vult se signare cruce pœnitentiæ vt ab eis liberetur. ¶Quinta est, quod cùm stillicidium prauarum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, sed à stillicidio eum corrumpi permittit. ¶Sexta est, quod si ignem praui desiderij super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit quod ignis pedem suum exurat, quàm vt ipse laborem excutiendi ignem sustineat. ¶Septima est, quod cùm Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Ecclesiast. 25. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit, dabitur illi. ¶Octaua est, quod ipse potius eligit in luto per annum permanere, quàm inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quod aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Canticor. primo. Lectulus noster floridus. ¶Nona est, quod postquam ipse posuit vnũ pedem, scilicet intellectus vel boni propositi in via munditiæ, alium tamen pedem, scilicet affectus vel operis, differt mouere per duos annos vel amplius, remanens in immunditia ex pigritia remouendi illum. Multi enim sunt qui postquam iudicauerunt bonum esse inchoare nouam vitam, & proposuerunt vel vouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. ¶ Decima est, quod quum ipse in profundum stultitiæ ceciderit: tamen potius eligit vt stultitia submergat eum, quàm vt ad occupationem per quam euadere posit, manum extendat. Seneca: A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. ¶Vndecima est, quod potius eligit per aquam diuitiarum & deliciarum ire ad mortem suam, quàm aliquantulum laborando per teram siccam paupertatis, ad portum peruenire vitæ. Diuitiæ deliciæque aquæ sunt tendentes ad amare infer-

inferni. Ideo prohibemur ponere pedem nostrum super aquam. Psal. Ibi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. ¶ Duodecima e[st] quod ipse potius eligit in carcere immundo in quo ad mortem s[er]uatur remanere, quàm pro euasione sua laborem exeundi sustin[e]re. Mundus iste carcer est peccati.

De vitio Indeuotionis.

CAPVT XIII.

VITIVM indeuotionis, est tertiumdecimum. E[t] est indeuotio quædam ariditas spiritualis. *vnde* Psalm. Anima mea sicut terra sine aqua tib[i]. *Et* Numeri. 11. Anima nostra est arida, nihil re[spi]ciunt oculi nostri nisi manna. Prouenit autem [ista] ariditas multis de caussis. ¶ Quandoque ex [su]perbia, quę est mons Gelboë, in quo nec ros [nec] pluuia descendit. Vnde Bern. loquens in pers[ona] illius qui deuotionem amisit occasione superbię. dicit: Ab her[i &] nudiustertius inuasit me languor animæ, & inde hebetudo insol[i]ta, quædam inertia spiritus. Superbia inuēta est in me, & Deus d[e]clinauit à seruo suo in ira. Non compungi ad lacrymas queo, tan[ta] est duritia cordis vt non sapiat psalmus. Non legere libet, non o[]rare delectat, meditationes solitas non inuenio. Ideoque ad op[era] manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad od[ium] pertinax, linguę & gulę indulgentior, securior, & obtusior ad pr[æ]dicationem. Heu omnes montes in circuitu meo visitat Dominu[s], ad me autem non appropinquat. ¶ Quandoque autē prouenit ari[]ditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psal. Aruit cor meū, quia oblitus sum comedere panem meū. ¶ Prouenit etiam quandoq; ex acedia. Cùm ceteræ creaturæ ex otio impinguentur, & ex labore attenuentur: anima humana econtrario ex labore impinguatur, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prou. 13. Vult & nō vult piger: anima autē laborātiū impinguatur. Quod ideo accidit, quia opera bona cibi sunt eorū qui ea faciūt. vnde vita spiritualis sustētatur & roboratur. Homines verò qui patiuntur illam spiritualem ariditatem, duri sunt frequēter ad ea quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quæ sunt obedientiæ. Dura facilius frangūtur, quàm flectantur. Si ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittūt: quia nec gaudēt, nec gratias agūt, sed statim ardēt, & exuruntur per impatientiā. Ad modicum flatū tentationis igne peccati succenduntur. Ad bona opera sunt steriles. Quę aliis facilia sunt vel etiam iocunda, videntur eis importabilia: sicut panis aridus quandoque transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

De vitio Tristitiæ in diuino seruitio.
CAP. XIIII.

TRISTITIA est XIIII. vitium pertinens ad acediam. Et notandum quod tristitia est vitium valde detestabile in seruitio diuino, valde enim displicet Deo, & placet diabolo, & homini valde nocet. ¶Primum patet per illud secundæ ad Corinthios nono. Hilarem enim datorem diligit Deus. Et econtrario. Tristem datorem odit Deus. Et meritò. Tristitia enim in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei, bonum enim opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sunt, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse quum oportet nos ei dare. Item quum eis quæ nullius vel parui valoris sunt, parua vel quasi nulla occasione adeò læti efficiamur, satis potest Deo displicere; vt in eius obsequio vbi sunt tot caussæ lætitiæ lætificari non possumus. ¶Caussæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio, hæ sunt: scilicet quod tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & quod in domum Dei imus. Vnde Dauid: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi &c. Et quod tantū lucramur, scilicet gloriam æternam. Vnde Psal. Et cantent in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini. ¶Quod verò tristitia ista valde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium: scilicet per hoc quod lætitia spiritualis valde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4. dicunt Philisthæi. Vę nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis &c. Et beatus Antonius dicit quod vnica ratio vincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam 1. Machab. 4. de Iuda, quod prælibabatur prelium Israël cum lætitia. Et subditur, quod dilatauit gloriam populi sui. ¶Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet eum affligendo. vnde Prouer. 25. Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia viri nocet cordi. Nocet etiam homini eum excęcando in his quæ ad Deum pertinent. Vnde in Vitis patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ visionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter etiam est alterius peccati occasio. Vnde Eccl. 30. Tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia.

De tædio vitæ.

CAPVT XV.

TAEDIVM vitæ, est vitium decimum quintum, pertinens ad acediam, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio, postquam enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeo vt nõ solùm displiceat ei Deo seruire, sed etiã viuere. ¶Notandum tamen est, quod tædiũ huius vitæ prouenit ex diuersis caussis. Quãdoque prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerãt quidquid non sonat id quod amant. ¶Quandoque etiam prouenit ex consideratione malorum quibus mundus plenus est. Vnde Eccle. 2. Tęduit me vitæ meæ videntem mala vniuersa esse sub sole & luna, & cunctam afflictionẽ & vanitatem spiritus. Et eiusdem 4. Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem, & nõ posse resistere eorum violentiæ &c. ¶Quandoq; prouenit tædium vitæ ex vehementia tribulationis. vnde Iob 10. Tædet animam meam vitæ meæ. Et 2. ad Corinth. 1. Super modũ grauati sumus, ita vt tæderet nos etiã viuere. ¶Quandoque etiã prouenit ex acedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petiit animæ suæ vt moreretur, proiecitque se subter vnam iuniperum, & obdormiuit: & ecce angelus Domini tetigit eum. Et subditur quibusdam impositis quod iterum obdormiuit.

De Desperatione, & vnde prouenire consueuit.

CAPVT XVI.

DESPERATI est vltimum vitium pertinens ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde Prouerb. 15. In merore animi deiicitur spiritus: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdẽ 17. Spiritus tristis exiccat ossa. Tristitia etiam fortem animam excæcat ab humore gratię, vt per peccatum desperationis frangatur. vnde Eccle. 14. Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua. ¶Et notandũ quod peccatũ desperationis valde displicet Deo. vnde dicit Hiero. super Psal. 108. quod magis offendit Iudas Deum in hoc quod ipse se suspendit, quàm in hoc quod Dominũ tradidit. Valde etiã diabolo: quia ille qui dicit verbũ desperationis, dicit malum verbũ quod dicũt illi qui victi sunt. Et ideo diabolo valde gratũ est, qui est aduersarius

ſarius noſter.vnde Prouerb. 14. Si deſperaueris in die anguſtiæ lapſus,minuetur fortitudo tua. Multũ valet ſpes ſeu fiducia in Deo ad fortitudinem.vnde Eſa.40. Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem . Fortitudo enim Dei quodammodo eorũ efficitur, quia de ipſa eis ſubuenitur.Ideo in Pſal.dicitur: Sperans in Domino,non infirmabor . Cùm fortitudo Dei ſit, eorum qui ſperant in Deo:ſicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo ſperãt. Hac de cauſſa dictum eſt illud Pſal. Non derelinquet omnes qui ſperãt in eo.Sicut vanitatis eſt fulcimentum negare innitenti: ita veritatis eſt non negare.Vnde quũ veritas Deus ſit, confidenti de ſe non negat auxilium. Ideo ipſe dicit in Pſal . Quoniam in me ſperauit, liberabo eum.

¶De remedijs contra deſperationem.

SVmmum remedium contra peccatum deſperationis eſt, memoria Dominicæ paſsionis. vnde.Bern.Peccaui peccatum grande: conſcientia mea turbabitur;ſed non perturbabitur,quia vulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortem quod non morte Chriſti ſoluatur?Si in mente venerit tam potens tãque efficax medicamentum,nulla iam poſſum morbi malignitate terreri. ¶Secũdum remedium eſt,conſideratio magnæ virtutis quam habet pœnitentia . Eſt enim pœnitentia medicina contra quam nulla ſpiritualis infirmitas præualet. Eccle.10. Si ſpiritus poteſtatem habentis ſuper te aſcenderit, locum tuum ne dimiſeris: quia curatio ceſſare facit peccata maxima. Et beatus Martinus legitur dixiſſe diabolo: Si veram pœnitentiam poſſes habere, adhuc veniam poſses conſequi.¶Tertium remedium eſt, conſideratio illarum perſonarum cum quibus Dominus legitur miſericorditer egiſſe. Vnde Bernard. Omnino propter manſuetudinem quæ in te prædicatur currimus poſt te Domine Ieſu , audientes quod non ſpernas paupertatem,peccatores non horreas. Non horruiſti confitentem latronem,non lacrymantem peccatricem,non ſupplicantem Chananæam,non deprehenſam in adulterio,non ſedentẽ in teloneo,non ſupplicantem publicanum, non negantem diſcipulum,nõ perſecutorem diſcipulorum,nõ impios crucifixores tuos:ideo in odorem vnguentorum tuorum currimus. Poteſt etiam valere contra deſperationem illud quod legitur Luc.15. Dico vobis,quia gaudium eſt angelis,& ce. Ad idem valet quod legitur de filio prodigo,de quo dicitur,quod cùm adhuc longe eſſet, videns eum pater eius,miſericordia motus eſt,& occurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum . Præterea, quis dominus exhæredatus à terra ſua & hominibus ſuis,nõ gaudeat de eorũ recuperatione? Quomodo ergo nõ gaudebit Dominus de cõuerſione peccatorũ? Ad idẽ poteſt valere , ſi attendatur magnitudo odij quod habet Deus contra

peccatum: de quo dictũ est suprà in principio. Ex hoc patet qui destructio peccati plus placet Deo, quàm ipsi peccatori.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea proueniunt.

CAPVT XVII.

PRAETER istam diuisionem peccatorum, cuius membra iam prosecuti sumus, sunt multæ aliæ diuisiones pertinentes ad peccatum acediæ, quos prætermittimus, nisi quod de vna breuiter tangemus. ¶Notandũ est ergo quod acedia potest diuidi in acediam secularium & acediam claustralium. De acedia seculariũ nihil dicemus. Sed contra acediam claustraliũ ostendemus duodecim mala quæ in claustralibus solent inueniri ex peccato acediæ. ¶Primum est, quod licet die & nocte in ore habeant cibum regium qui de ore Dei procedit, scilicet verbũ Dei, tamen ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die versantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorum non confortantur. Sacra scriptura apotheca est spiritus sancti. vnde Eccle. 24. dicitur de Sapientia: Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi. ¶Secundum est, quod cùm ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamen multos dies transire quod non aperiunt oculos cordis, vt videant quis loquatur cum eis, vel quid loquatur. Sicut dicit Gregor. Cùm oramus, ipsi cum Deo loquimur: cùm verò legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est non attendere cum quo loquimur, quando cum Deo loquimur: præcipuè cùm ipse moneat ad hoc, dicens: Vacate, & videte quoniam ego sum Deus. ¶Tertium est, quod ipsi non proficiũt in his quæ religionis sunt: imò quantò diutius in religione sunt, tantò magis dissoluti sunt. Quod valde verecundum est: sicut in scholis diu esse, & in scientia non proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, vt faciãt melius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quantò enim orant diutius, tantò orant indeuotius. ¶Quartum est, quod quantò diutius Deo seruiunt, tantò minus certi sunt quod habeant gratiam ipsius. Et in veritate satis dolere potest qui reliquit mundum vt Deo seruiret, & postquam diu seruiuit nullã cum eo familiaritatem habet. Pauca vel nulla signa habet, quod seruitium eius sibi placeat. Interdum tamen accidit quod Dominus minus bonos consolatur tanquam firmos, & tãquam eos qui propriis expensis non sufficiunt ei seruire. Meliores verò inconsolatos relinquit tanquam fortiores, & tanquam eos qui propriis expensis

pensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Lu.15.ait maior filius patri, Ecce tot annis seruio tibi &c. Et respondit pater: Fili, tu semper mecũ es &c. ¶Quintum est, quod quantò diutius in camino paupertatis existunt, tantò meliores & delicatiores existunt. Caminus vasa lutea consolidat: sic paupertas claustrales illos qui molles & delicati erant in seculo consolidare debet. Sed multi cùm deberent consolidari: potius dissoluuntur. Quod tribulationes, paupertas, & huiusmodi excoquant & consolident, potest haberi ex Vitis patrum, vbi legitur, quod si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur: cocta verò non. Ita & homo carnalem habens sapientiam: qui non est tentationum igne decoctus. Item Esa. 48. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Non quasi argentum excoquitur qui de eo quod excoquitur fæces assumit, nõ deponit. In camino paupertatis Dominus seruos suos vel eligit, vel assumptos alibi reponit. ¶Sextum est, quod quantò diutius soli iustitiæ approximauerunt, tantò frigidiores existunt. Et satis admirandum est vnde hoc accidit: quantò enim proximiores fiũt, tantò videntur quod feruentiores esse deberent. Sed timendum est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, vel ne per aliquem errorem fiat, vt cùm progredi debeant ingrediantur, & cùm deberent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongentur. Sicut accidit filiis Israël, qui triginta octo annis in deserto errauerunt. Qui cùm crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabantur. ¶Septimum est, quod quanto diutius existunt in loco impinguationis, & saginationis spiritualis, tantò macilentiores inueniuntur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & tranquillitas claustri. Sed acediosi quantò magis ibi sunt, tantò magis inueniuntur macilenti. Quod bene ostendit ignis tribulationis quem sustinere nõ possunt, quin statim per iram exurantur. ¶Octauum est, quod in statu in quo nõ solum currere, sed etiam volare deberent viri contemplatiui, cùm aues spirituales sint, pigri & tardi efficiuntur. Etiam illi qui strenui erant in seculo, interdum desidiosi efficiuntur in claustro.

¶Nonum est, quod in loco vbi est maior conflictus, securi & somnolenti efficiuntur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt claustrales, quàm alij. Plus enim gaudet diabolus quãdoque cùm claustralem aliquem ad hoc deducit vt mulierem mala intentione tangat, quàm gaudeat de adulterio vnius hominis secularis. Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales non deberent esse securi: sed cum timore & solicitudine salutem suam operari. ¶Decimum est, quod ipsi volunt esse otiosi vbi minimè locus est otij. Licèt aliquis toleret quandoque arbores steriles in terra sua deserta: tamen in terra bene culta, sicut in horto,

Dei. Hoc remedium insinuat nobis Bernar. super Cantic. ibi: Trahe me post te, dicẽs in persona eorum qui pigri sunt, Opus habemus trahi: quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec valemus facie frigoris huius currere, sicut heri & nudiustertius: curremus post ea, cùm reddideris lætitiam salutaris tui, cùm redierit melior temperies gratiæ. Vnde cùm aliquis sentit se segnẽ vel acediosum, instare debet orationi coram Deo, vt orãdo impetret gratiam qua ab eo expellat acediam. Et notandum quod omnia quæ dicta sunt ad detestationem acediæ, possunt esse remedia contra acediã: ideo de remediis Acediæ hic finem faciamus.

De indiscreto feruore: qui acediæ videtur esse contrarius.

PARS IIII. *quæ habet quinque capitula.*

De feruore indiscreto, de his quæ exiguntur ad hoc vt aliquis Deo discretè seruiat.

CAP. I.

SICVT in vitio Auaritiæ tractauimus de vitio prodigalitatis, eò quod auaritia & prodigalitas vitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo videtur esse vitia opposita. Ad cuius detestationem valere possunt: Primò testimonia scripturarum: sicut illud ad Rom. 12. Rationabile sit obsequiũ vestrũ. ¶ Tria sunt quæ exiguntur ad hoc vt homo cum discretione & rationabiliter Deo seruiat. Primũ est, nobilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudicium diligit, scilicet iudiciũ discretionis. Secundũ est, humana natura. Homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quàm fortitudini. Belluinum enim est viribus decertare, sicut dicit Philosophus. Tertiò requirit hoc ipse hostis contra quem pugnam habemus: diabolus enim contra hominẽ pugnat potius astutia & sapientia, quã viribus: ideo & nos sapientia contra eũ pugnare debemus, non viribus: vires enim non sufficerent resistere sapientiæ: quia melior est sapiẽtia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis. Sap. 6. Ad signandum quod Deo non placeant opera sine discretione facta, non offerebatur in lege animal cæcum. Ideo etiã in omni sacrificio offerebatur sal. Sale condiũtur cibi vt hominibus bene sapiãt: per quod signatur discretio, quę facit opera grata Deo. Ad idẽ Prou. 4. Palpebræ tuæ præcedant gressus: id est, cõsidera opera tua. Et illud Apostoli 1. ad Timo. 5. Noli adhuc aquã bibere, sed vino modico vtere. Gl. Prudẽter sibi vult Deus seruiri: nõ in nimietate, ne debiles fiãt, & post

& pòst medicorum suffragia quærant. Temperandum est enim, vt si fieri potest, cœptū obsequium gradatim prouehatur, potius quā in consideratione minuatur. Ad idem 1. Petr. 4. Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit. Et Ecclesiast. septimo. Noli esse iustus multum. Ibi dicit gl. interli. quod summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo volunt condescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idem potest valere illud philosophi: Arbitror primo in vita vtile esse, ne quid nimis.

De multiplici malo quod ex indiscreto feruore prouenit.

CAPVT II.

SECVNDO potest valere ad detestationem indiscreti feruoris, si ostendamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit beatus Bernar. quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretionis vitio ieiunia & vigilias & huiusmodi sic agit, vt deficiente spiritu vel corpore languente, spiritualia impediantur, abstulit corpori suo boni operis effectum, spiritui affectū, proximo exemplum, Deo honorē. Sacrilegus est, & omniū bonorum in Deum reus. Sacrilegus talis dicitur, qui violat templū Domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit quod malū sequitur ex indiscreto feruore. Prou. 19. dicēs: Qui festinus est, pedibus offendit. Ille ex festinatione offendit qui ex indiscreto feruore infirmitatem corporis sui seu animæ incurrit. Et licet ex infestinatione sequi posset casus in quocunque ambulante: tamen præcipuè in eo qui per scalam vadit. Præterea talis casu suo multū descendit. Vnde cū conuersio viri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascendere. Si enim per infirmitatē corruat, ipse descendit vsque ad initium scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in seculo. Vnde dicit beatus Bern. Nemo repentè fit summus. Ascendendo, non volādo, apprehenditur summitas scalæ. De indiscreta etiam festinatione legitur Prouerb. 13. quod substantia festinata minuetur. Et eiusdem 20. Hæreditas ad quā festinatur in principio, in fine benedictione carebit. Et licet ista festinatio in omnibus timenda sit, præcipuè tamen in nouitiis. Ille qui equum suum nimis fatigat in mane, non videtur facere in die bonam dietam. ¶ Sequitur etiam ex indiscreto feruore, peccatum superbiæ & vanæ gloriæ. Vnde quidem corpus non frangendum, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quę ita corpus attenuent

Dei qui digni essent cibari auro & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bernard. Da mihi alterum Timotheum, & ego eum si vis cibo auro, & poto balsamo. Ad cumulum huius stultitiæ facit hoc, quod ipsi vident tot filios diaboli qui omni bono sunt indigni, ita largè bona domini sui expendere. ¶ Octaua est, quod quum ipsi velint multum Deo seruire: ita tamen volunt ei seruire quod non posint ei diu seruire. Sapiens: Quid stultius quàm quod libenter facias, curare vt diu facere non posis? ¶ Nona est, quod quũ equis suis subtrahunt auenam, volunt facere maiorem dietam tam male proportionantes ea quæ asino debentur, scilicet cibaria, virgam & onus. Virgam & onus duplicant, cibaria autem dimidiant. de his habetur Eccle. 33. Cibaria, virga & onus asino &c. ¶ Decima est, quod ipsi se perfectos non æstimant, nisi magistrum suum Christum excedant, cùm scriptum sit. Luc. 6. Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Constat cuilibet fideli Christum perfectissimũ fuisse, & tamen comedebat & bibebat mediocriter. ¶ Vndecima est, quod ipsi credunt seipsos esse sanctos non posse, nisi prius fuerint homicidæ. Si ille qui auferret victum alicui quo victurus esset per annum, homicida reputaretur: Quantò magis ille qui nimiis ieiuniis & afflictionibus efficit, vt decem annis citius moriatur quàm esset moriturus? ¶ Duodecima stultitia est, quod quum ipsi aliis boni sint, & caueant à nocumento omnium: tamen sibiipsis mali sunt & immisericordes. Sed qui sibi nequam, cui bonus? Eccle. 14.

De malis quæ faciunt delicata cibaria.

CAPVT IIII.

SCIENDVM est, quod in cibis qui sumuntur valde timenda est delectabilitas, quia frequenter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, consolatio in cibis delectabilibus, quandoque prohibet hominem à diuina consolatione. Secundum Bernard. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittentibus alienam. Sed si quis in cibis quos sumit in quantitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, non solũ absque peccato, sed etiam meritoriè potest sumere de cibis illis quantum necesse est ad sustẽtationem corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendum cum gratiarũ actione fidelibus. 1. ad Tim. 3. Et vt breuiter dicam, sic debemus habere corpus sicut ægrum comedentem, cui multum volenti inutilia sunt neganda, vtilia verò etiam nolenti sunt ingerenda.

De

De condescensione patrum spiritualium circa fratres.

CAPVT V.

ET notandum quod sicut apud religiosos viros præcipuè oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales condescendere fratribus quandoque. Vnde legitur de beato Antonio quod quidam venator vidit eum gaudere cum fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius volens ostendere, quod quãdoque oporteret eum condescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahe. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursum, Trahe, dixit. Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei. si supra mensuram tendimus, fratres deficiunt. Expedit ergo aliquando laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parũ tendantur, raucè sonant: si nimium, rumpuntur: si moderatè, dulcẽ sonum reddunt. Impetus animi obice inuento intumescit: ideo aliquid libertatis concedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in doliis ferratis, circuli in eis rumpantur, & fundus exiliat. Castanea non incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam quod terræmotus fiat ex multis vaporibus in viscerib⁹ terrę meatum non habentibus: ideo oportet homines ab hominibus non nimis coartari, imò aliquis locus relinquendus est gratiæ Dei & libertati arbitrij.

TRACTATVS SEXTVS DE SVPERBIA.

Quare vitia sic ordinentur, & de radicibus vitiorum. Et de ordine dicendorum de Superbia.

PARS I.

DICTO de vitio Gulæ, Luxuriæ, Auaritiæ, & Acediæ, dicendum est de tribus vitiis sequentibus, scilicet vitio superbiæ, inuidiæ & iræ. Cuius ordinis ratio sic potest manifestari. Sicut virtus secũdum August. amor est ordinatus: sic vitiũ est amor inordinatus. Amor verò duabus de caussis potest esse inordinatus. Est enim inordinatus si sit amor mali. Licet etiam amor boni sit, est tamen inordinatus si sit nimius vel nimis paruus: & hoc secundum duas species bonorum. quædam autem bona sunt parua, scilicet temporalia seu corporalia: quædã verò magna: vt sunt bona gratiæ & bona

glorię

Quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia.
CAPVT II.

SEQVITVR videre quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. Notandum ergo quod vitiũ superbię quasi rex est vitiorũ. Vnde maximũ peccatũ vocatur in Psal. vbi dicitur; Emundabor à delicto maximo: id est, à superbia. dicit gl. Et coronã dicitur habere, sed maledictã. De qua legitur Esa. 27. Vę coronæ superbiæ. Et ad modũ regis quando hoc vitiũ venit ad aliquem, non solum venit, sed adducit magnam societatẽ vitiorũ. Vnde Eccles. 10. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis: id est, vitiis. vbi dicit glo. De superbia nascuntur hæreses, schismata, detractiones, inuidiæ, verbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bern. Initium omnis peccati & caussa totius perditionis est superbia. Propterea quisquis es qui salutem tuam studes operari aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in superbiam. Hoc vitium etiam ad modum regis magnas expensas requirit, ita quod superbis hominibus non sufficiunt episcopatus, archiepiscopatus, vel regna. vnde Eccle. vigesimo primo. Domus quæ nimis locuples est, adnihilabitur superbia. Et quum superbia maiores expensas requirat, quàm cetera vitia: tamen minus vtilitatis habet. Ex vitiis quæ pertinent ad concupiscentiam carnis vel concupiscentiam oculorum, consequitur vtilitas saltem corporis: superbia autem animæ nocet, corpori verò non videtur prodesse. vnde Sapient. 5. dicunt damnati in inferno: Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Vitium superbiæ postquam dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: sicut reges de facili non amittunt castrum quod semel possident, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccle. 3. Synagogæ superborum non erit sanitas. Si in tanto timore & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorum incurabilis esse dicitur, in quanto timore deberent esse qui vitio superbiæ laborant, quum Spiritus sanctus dicat eis quod vitium illud non sanetur? Vitium etiam superbiæ caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maximè est insistendum. vnde dictum est Genesis tertio, serpenti de muliere quæ ecclesiæ tenent figuram, Ipsa conteret caput tuum. Serpens modica percussione capitis extinguitur. Si autem capiti parcatur, frustra cetera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus viuit. Similiter frustra alia vitia à se amputare nititur

nititur qui superbiam in se relinquit. vnde Hieronymus: Lubricus est antiquus serpẽs, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Eccle. 21. Quasi à facie colubri, fuge peccatũ. In colubro caput præcipuê fugimus: sic superbia pręcipue fugienda est, quæ est caput vitiorũ. De hoc capite potest intelligi illud Eccl. trigesimo: Non est caput nequius super caput colubri. Contrito hoc capite, cetera vitia facile extirpantur. vnde Ioannes Chrysostomus: Tolle hoc vitium, vt non velint homines apparere hominibus, & sine labore omnia vitia resecantur. Vitium superbiæ est primogenitus Pharaonis, in morte cuius filij Israël liberantur. Goliath in fronte percussus à Dauid, cecidit in faciem suam, & præualuit Dauid aduersus eum, vt legitur primo Regum decimoseptimo: Sic qui superbiam quæ caput diaboli est, in se viriliter percusserit, aduersus diabolum præualebit. Superbia etiam turris est Babel. De qua legitur Genes. vndecimo: cuius culmen attingit cælum: quia hoc vitiũ etiam cælestes viros & spirituales impugnat: iuxta illud Gregor. Superbia natione cælestis cælestes appetit mentes. Cetera vitia quando sunt cum superbia, se habent sicut domus iuxta turrim, quæ non de facili expugnatur, quia turris defendit eam: sic vitia quæ sunt cum superbia, de facili non expugnantur, quia ea superbia defendit: sicut patet in vsurariis & raptoribus, qui ab vsuris & rapinis cessare nolunt: quia si ab eis cessarent: inter vicinos suos honorificè viuere non possent, vt ipsi dicunt. vnde manifestũ est, quòd superbia peccatum rapinæ & vsuræ cõseruat in eis. Ideo necesse esset vt prædicator conaretur diruere turrim superbiæ in talibus personis, qua diruta nulla pars castrorum huiusmodi se teneret. Superbia primò animam aggreditur, & vltima cessat ab eius impugnatione. vnde super illud Psalm. Si mei non fuerit dominati &c. dicit gl. Vitium superbiæ vltimum est redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus. Aliis vitiis in fugam conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatione hominis dum ipse viuit. vnde quidam. Quum bene pugnaris, cùm cuncta subacta putaris, Quæ prius infestat, vincenda superbia restat. Superbia fuit primum peccatum. iuxta illud Ecclesiast. decimo: Initiũ omnis peccati est superbia. Etiam non videtur aliquod peccatum esse absque superbia, quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut ex transgressione: & in vtroque casu non videtur esse sine inobedientia, quæ non videtur esse sine superbia. Vnde nullum peccatum videtur esse sine superbia. Et vt breuiter dicamus, superbia est caussa omnis peccati. Vnde dicit Gloss. super illud Psal. Si mei non fuerint dominati &c. Superbia est initium omnis peccati, & caussa: qua qui caret vere est immaculatus.

¶ *Quomodo superbia se habeat ad diabolum.*

CAPVT III.

NOTANDVM quòd superbia signum est quo diabolus suos distinguit ab aliis. Vnde legitur Iob 41. de ipso, quòd ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Gregorius: Euidentissimũ signum reproborum, superbia est: humilitas electorum. Cùm ergo quam quisque habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenitur. Vnusquisque quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris valde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est velut quædam imago diaboli. Vnde homo superbus expressè est similis diabolo: iuxta illud Gregorij: Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad vmbram. Superbia enim velut mons est, soli iustitiæ oppositus, lumen gratiæ repellens. vnde vmbram facit diabolo. De qua vmbra legitur Iob 40. Sub vmbra dormit. Superbus est etiam munitio diaboli ferè inexpugnabilis, eò quòd in altitudine montis superbiæ situs sit.

Quomodo se habeat superbus ad proximum.

CAPVT IIII.

SVPERBVS coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddã onus ei imponit. De dilatatione superbi legitur Matt. 23. Dilatãt enim phylacteria sua, & magnificãt fimbrias. Et Prouer. 24. Qui se iactat & dilatat, & iurgia concitat. De onere verò superbi dicit Sapiẽs: Qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere videtur. Supra modũ ille se extollit, qui extollit se supra debitam mensurã. De tali dicitur vulgariter: Iste homo sedet mihi super meũ collũ. Superbus etiã proximũ corde contẽnit, verbis molestat & factis. Ad primũ pertinet illud Eccle. 13. Sicut abominatio superbo est humilitas: sic execratio diuitis est pauper. Verbis autem molestat superbus proximũ multipliciter, & se iactando & cum eo litigando, & contumelias ei dicẽdo. Ad primũ pertinet illud Amos 6. Nunquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Et illud Eccle. 11. Sicut eructant præcordia fœtentiũ, & superborũ cor. Ad literam

teram: stomachus ventositate inflatus eructare solet, sic & homo superbia inflatus ventosa verba emittit. Ad secundũ pertinet illud Prou.13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad tertiũ pertinet illud Prou.11. Vbi fuerit superbia, ibi & cõtumelia. ¶ Factis similiter molestat superbus proximũ multipliciter, & corporaliter eũ affligẽdo, & suis eũ spoliãdo. Ad primũ illud Prouer.22. Arma & gladij in via superbi: custos autẽ animę suæ longè recedit ab eis. Et illud Eccle.28. Effusio sanguinis in rixa superborũ. Ad secundũ pertinet illud Prouer.16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cũ superbis. Nec solũ superbi molestãt proximos, imò etiã occasio sunt vt ab aliis molestentur. vnde illud: Quidquid delirant reges, plectũtur Achiui. Et illud Psal. Dum superbit impius, incenditur pauper. Quomodo superbi se habeãt ad proximũ, satis ostẽdit Psalm. dicens: Superbi iniquè agebant vsquequaque. & iterum: Confundantur superbi: quia iniustè iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.

¶ *Descriptio sapientis, & quomodo se habeat superbus ad proximum.*

SApiens etiam describit quomodo se habeat superbus, dicens: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu põposus: huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat, sententias suas & facta & verba iactat, reuerentiam in obsequio non seruat. Non solùm malũ temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrumpit enim eum suo malo exemplo. Vnde superius dicitur sedere in cathedra Pestilentiæ: & superbia vocatur pestilentia, super primum psalmum vbi dicit Gloss. Pestilentia est morbus latè peruagatus omnes aut penè omnes inuoluens. & subditur. Hic est amor dominãdi, quo vix caret aliquis. Fornicatores & vsurarij & alij peccatores occultant peccata sua quantum possunt: sed superbus peccatum suũ publicè committit nec de seipso erubescit: & ideo peccatũ superbiæ adeò mundũ corrupit vt iam nõ reputetur superbia peccatũ, ꝙ quandoq; magnum peccatũ fuisset reputatum. vnde ornatus ille vestium qui in primitiua ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputetur peccatum.

¶ *Quomodo se habeat superbus ad Deum.*

CAPVT V.

NOTANDVM ergo quòd superbia primã Deo contumeliam intulit, quæ ei illata est in primo angelo. Vnde Tobiæ quarto: Superbiam nũquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo verbo dominari permittas. Ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Nulla

contumelia infertur Deo quin assit superbia: quia nullum peccatum committur sine superbia sicut ostensum est prius. Superbia Deum impugnat in omni loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio aut nunquā aut rarò in loco sacro committitur: sed superbia potius committitur in loco sacro, quàm in alio. Tunc enim magis superbè indutæ incedunt mulieres, quando ad ecclesiam vadunt. Multæ etiam sunt peccata à quibus cauetur in præcipuis solennitatibus: sed superbia tunc maximè exercetur. Multæ enim sunt personæ quæ fornicari dedignantur, quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere & cilicio: iuxta verbum beati Gregorij. Itē cetera vitia Deo auferunt pauperes & ignobiles: sed superbia aufert ei potentes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboë Saul & Ionathas interfecti sunt: vt legitur 2. Reg. in principio. Item alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia verò bonis operibus insidiatur, vt pereant: sicut dicit beatus Aug. vnde opera de genere bonorū quæ in partē Domini cedere deberēt, non timet sibi vsurpare superbia: imò opus bonum bona intentione inchoatum, quod iam est in manu Domini, nititur sibi auferre: & quandoque diuidit illud opus cum Domino, ita vt ipsa habeat illius operis finem, vnde Dominus habuit principium. Item sumit inde occasionē Deum impugnandi, vnde occasionem sumere debuit ei seruiendi. Ideo enim superbit & contēnit Deū: quia Deus de bonis suis plus contulit illi, quàm quibusdam aliis. Et quia Deus fecit illum gloriosum, ipse vult facere eum ingloriosum. Superbus Deum odit inquantum Deus dictus est. Nulli enim vult subesse, & ita non vult sibi Deū præesse, nec dominum suum esse. De hoc odio habetur in Psalm. Superbiæ eorum qui te oderunt ascendit semper. Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui omnibus præest, & subest nulli. Vnde non solùm primus superbus æqualis voluit esse Altissimo, sed etiam quicunque superbus. Nec solùm æqualis, sed etiā superior Deo vult esse. Vnde Bernar. loquēs de illo verbo 2. Thessal. Qui extollitur & aduersatur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Horret, inquit, humanus intellectus verbū hoc: vtinam horresceret similiter cogitatum malignum pariter & affectū. Dico enim vobis quod non ille tantùm, sed omnis etiam superbus extollitur supra Deū. Vult enim Deus fieri voluntatē suam, & superbus fieri suam. Videtur iam æqualitas, sed vide malam proportionē. Deus enim in his quę ratio approbat suam fieri vult voluntatē, superbus verò cum ratione & contra rationē. Superbus etiam apostata est a Deo. Vnde Eccle. 10. Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo. Vnde verisimile est quòd finis superbiæ sit valde malus ex quo initium ita malum est. Incipit

enim ab apostasia. Superbus tunc apostatat, quādo illius rei in qua solùm habet administrationē, sibi vsurpat dominiū bona suæ fidei commissa proditione sua faciens, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse Dominus: vnde Deum negat, inquantū dominus est. ꝙ Itē illud quod Dominus specialiter voluit habere, superbus non timet sibi assumere, videlicet gloriam. vnde Bernar. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus proximum violat, elatus quantū in se est Deū inhonorat. Gloriam meam, ait Dominus, alteri non dabo. Et superbus, Ego mihi, etsi non dederis, eam vsurpabo. Sicut humilitas Deum specialiter honórat: sic superbia eum inhonorat. Ecclesiast. 3. vbi sic legitur: Magna potētia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solam potentiam Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eam laudat: & si non exterius, saltem interius. vnde Grego. dicit de eo ꝙ laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manū suam osculari. Iob 31. vbi sic legitur: Si osculatus sum manum meam ore meo, quę est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimū? & dicit gl. ibi: Manum suam ore suo osculatur, qui quod facit laudat: quod est iniquitas maxima: quia auctoris sui gratiam negare cōuincitur quisquis attribuit sibi quod operatur. Superbus sæpius ipsum glorificat de bonis quæ à Deo recipit, vel quæ Deus per cū operatur, quam Deum. vnde seipsum quodammodo deificat, dum seipsum præfert Deo, & est idololatra suiipsius, & idolum seipsum colens. Item sicut dicit Greg. cùm omnia vitia fugiant à Deo, sola superbia se opponit Deo. vnde Iob 15. legitur de superbo: Tetendit aduersus eum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus. vbi dicit gl. Contra Deum manū tendere, est in operatione praua, despectis eius iudicijs perseuerare. Contra Deum roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deum currit, dū quæ creatori displicēt cùm audacia perpetrat: Pinguis ceruix, est opulenta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alicui principi & maiorem contumeliam reputat, quando ab eo qui minoris potentiæ & nobilitatis est, ipsius deprædatur castrum, in quo est ipse præsens, quàm si deprædetur alia castra, vel rapiat ea quæ ipsi principi appropriata sunt, vt proprium equum, vel proprias vestes: sic contumelia quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quàm cōtumelia illa quā infert cupiditas vel aliud vitium. Alia enim vitia Deum fugiunt cōuertendo se ad creaturam aliam: vt cupiditas ad aurum & argentum, luxuria præcipue ad delectationes quæ sunt secundum tactū: sed superbia vult vsurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus. Sicut non est muris præesse vel dominari aliis

muribus: sic non est hominis præesse vel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si videris murem dominari velle ceteris muribus, nunquid risum teneas? ¶ Superbus peccat directè in Deum, & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas comparatur, vt principium & vt finis. Est enim α & ω: vt legitur Apocalyps. primo: Est etiam Dominus. vnde Dauid: Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, verè Dominus est. vnde sæpe dicitur in veteri lege, Ego sum Dominus Deus, Hoc est nomen meum. Largitor etiam omnium bonorum est. Superbus peccat in Deum, inquantum Deus principium est, dum opera quorum Deus principium est, sibi attribuit, non attendens illud verbum Ioannis octauo: Ego principium, qui & loquor vobis. Hoc modo peccauerunt in Deum philosophi, qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant etiam superbi in Deum inquantum est finis, dum omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: vt legitur Matthæi vigesimotertio. In Deum verò inquantum ipse est Dominus peccant dum in se & in rebus suis volunt habere dominium vbi deberent habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebant: Quis noster Dominus est? In Deum verò, inquantum ipse est largitor, peccant, quum per dona Dei impugnant eum, accipientes materiam superbiendi, & Deum contemnendi: vnde debebant sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuotè. Peccant etiam in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad voluntatem suam quod dispensare debuerunt secundum voluntatem Dei.

Quomodo se habeat Deus ad superbum.

CAPVT VI.

VIso qualiter superbus se habeat ad Deum, videndum est quomodo Deus se habeat ad superbum. Notandum ergo quòd Deus vilipendit superbum & detestatur, odit & abominatur. Ad primum pertinet illud Gregorij: Quanto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo & angelis suis eris vilior. Signum huius contemptus est hoc, quòd Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata virgo: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. & Ecclesiast. decimo: Sedes ducum superborum euertit Dominus, & sedere facit mites pro eis. Preterea, vilibus impugnat Deus superbos, ad eorum ignominiam. vnde Augustinus. Potuisset Deus vrsis & leonibus domuisse superbū populum: sed

ranas

ranas & muscas immisit, vt rebus vilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiam curat eos. Quandoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatum, vt turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Gregor. Qui se de virtutibus extollit, ad humilitatem per vitium redit, qui acceptis virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento sibi vulnus facit. quia ergo de medicamento vulnera facimus, facit ille qui de vulnere medicamentum, vt qui de virtute percutitur, de vitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ioël.2. Ascendet fœtor eius, & ascēdet putredo eius: quia superbè egit. Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, vt superbia eius humilietur. ¶Quòd autem Dominus superbum detestetur, habetur Amos 6. vbi legitur: Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituum, Ego detestor superbiam Iacob. & Prou.8. Arrogātiam & superbiam, & viā prauam, & os bilingue detestor. De odio verò quod habet Deus ad superbum, habetur Prouer.6. vbi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes: id est superbiam oculorū. Et Ecclesiast.10. Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Meritò superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniuriosa. Deo, quia sibi vsurpat quod est eius: scilicet dominium. Homini verò, quia vult eū sibi subiicere, quem natura ei coæquauit. Vitiū superbiæ adeò est odibile ꝙ etiā a suis odio habetur. Vnus enim superbus odit alium superbum & eius superbiam: quū tamen duo superbi velut duo fratres sint in hoc vitio eiusdē patris filij, scilicet diaboli. Vnde in superbo videtur falsum esse ꝙ legitur Eccle. 13. Omnis homo simili suo sociabitur. Et illud etiam quod legitur eiusdem 27. Volatilia ad sibi similia conueniūt. Vnus enim superbus non amat societatem alterius, humilem verò ferè omnes diligunt, tanquā rem quæ omnibus se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus verò in hoc quòd se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideo intolerabilis est eis. Vnde Philosophus: Habet mens nostra sublime quoddam, & erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura cōtumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

¶ De signis specialis odij quod habet Deus ad superbum.

MVlta autem signa odij specialis sunt quæ habet Deus ad vitiū superbiæ. ¶Primum signum est hoc, ꝙ in præsenti adnihilat eos. Vnde Eccle.10. Perdidit Deus memoriam superborum. & ibidem: Radices gentium superbarum arefecit. Et in Psalm. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.

¶Signum etiam huius odij est hoc, q. Deus auxilium ab eis subtrahit. vnde vitium superbiæ specialiter dicitur auferre Deum homini, quia Deus superbū non iuuat: ideo dicit magister Hugo de sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Econtrario humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxilium. Cuius caussa est hæc: quia humilitas totam gloriam Deo attribuit: & ideo per consequens totū pondus laboris & præmij in eum ponit. Eiusdem enim gloria est pugna. dicit Dauid: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Humilis habet Deum vt regē gloriæ, quia gloriam ei reddit. Ideo Dominus se habet ad eum vt Dominus virtutū: quia per eum virtutem operatur. Superbus verò se regem gloriæ constituit: & ideo Deus ei renuit esse Dominus virtutum. Non solùm Deus superbo auxilium subtrahit. imò etiā superbis resistit, humilibus verò dat gratiam. Sicut natura nihil vacuum esse patitur quin repleat illud: sic gratia non patitur vacuum humilitatis quin repleat illud. Si superbus sibi relinqueretur vt nec à Deo iuuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascendere cælum: quantò minus cùm Deus ei resistat?. Nec tamen miremur si Dominus superbum sinat ascendere ad aliquam dignitatem. Tollitur enim in altū vt lapsu grauiore ruat. Signum etiam huius odij est hoc, quòd vterque aduētus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduentu venit ipse vt medicus omnium, leniter sanans superbiam, exemplo humilitatis suæ. vnde Gregorius: Propter magnum peccatum superbiæ Deus humilis venit. Iste ingens morbus animarum omnipotentem medicum de cælo deduxit, vsque ad formam serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspendit, vt salute tantæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandem erubescat homo esse superbus propter quē factus est humilis Deus. Secundus etiam aduentus erit contra superbiam non sanandam. sed puniendam. Vnde Esa. 2. Dies Domini exercituum super omnem superbū & excelsum, & super omnē arrogantē, & humiliabitur. Signū etiam huius odij est hoc, quòd Dominus tot commina tiones facit superbiæ. Vnde Mich. 1. Calcabit Dominus super excelsa terræ. & Esa. 28. Væ coronæ superbiæ. Et in eodem: Conculcabitur corona superbię. Et Iere. 50. Ecce ego ad te superbe, dicit Domin⁹ De⁹ exercituū: quia venit dies tua. tēpus visitationis tuę. Et cadet superbus, & corruet, & nō erit qui suscitet eū. Item libro eiusdem: Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis totam terram, extēdam manum meam super te. & Abdię 1. Si exaltatus fueris vt aquila, & inter sydera posueris nidum tuum, inde extraham te, dicit Dominus. Et Iob vigesimo. Si ascenderit in cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Et Amos 6. Iurauit Dominus in superbia Iacob: si obli-

cus

tus fuero vsque in finem omnia opera eorum. Signum etiam huius specialis odij est hoc, quòd Dominus minus misericorditer puniet superbos, quàm alios peccatores. Vnde in Psalm. Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam. & Sapien. 5. Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Et ibidem: Fortioribus fortior instat cruciatio. Signũ etiã huius specialis odij est hoc, quòd superbos qui inferiores suos opprimunt, facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Ecclesiast. 11. Multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

¶ *Duodecim exempla Sacræ scripturæ, quibus ostenditur quòd Deus multum odiat superbum.*

AD ostensionem etiam huius odij valere possunt exempla personarum quæ leguntur in Sacra scriptura deiectæ propter suã superbiam. De quibus exemplis sufficiat ponere duodecim. ¶ Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esa. 14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? Et Lucæ decimo: Videbam satanam quasi fulgur de cælo cadentem. Adeò autem deiectus est Lucifer propter superbiam suam, vt cùm esset angelus, factus est diabolus: cùm esset nobilissima creatura, factus est sanguisuga, sanguinem peccati semper sugens. Prouerbiorum trigesimo: Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes, Affer, affer. De cælo præcipitatus est in abyssum, & de primo ordine creaturarũ positus est in nouissimo. ¶ Secũdum exemplũ est in homine, qui voluit esse sciens vt Deus, & insciens factus est vt pecus. Vnde Bernardus: Puto iumenta dicerẽt, si loqui fas esset, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et Dauid: Homo cùm in honore esset, nõ intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. ¶ Tertium exemplum est in Saule, qui cùm humilis esset, in regem sublimatus est 1. Reg. 15. Nónne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? superbus autem factus, à regno deiectus es? Vnde subditur ibidem: Quia proiecisti sermonẽ Domini, proiecit te Deus ne sis rex super Israël. ¶ Quartum exemplum in Roboam filio Salomonis. De cuius superbia legitur tertio Regum duodecimo: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autẽ addam iugo vestro. Pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus. Est autem scorpio rubus cum aculeis, vel flagellum virgarum nodosum, vel scutica habens in summitate glãdes plumbeas. De humilatione verò Roboam, subditur ibidem: Misit enim rex Aduram, qui erat super tributa, ad populũ post responsionem istam: & lapidauit eũ omnis Israël. & mortuus est. Et rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalẽ, recess-

recessitque Israël à domo David vsque in præsentem diẽ. ¶ Quintum exemplum est de Sennacherib. De cuius superbia legitur Esa. 37. Superbia tua ascendit vsque ad aures meas. Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labijs tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Et subditur ibidem de eius deiectione: Egressus autem angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum LXXXV. millia. Et cũ adoraret in templo Deum suum, filij eius percusserunt eum gladio. ¶ Sextum exemplum est in Nabuchodonosor. De cuius deiectione, sic legitur Dan. 5. Quãdo eleuatum est cor eius, & spiritus eius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est à filijs hominum.

¶ Septimum exemplum est in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius superbia legitur Iudith 6. Factum est autem cùm cessasset loqui Achior, indignatus Holofernes dixit ad eum: Quoniam prophetasti nobis, dicens: quod gens Israël defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quod non est Deus nisi Nabuchodonosor, cùm percusserimus eos quasi hominem vnum, tunc & ipse cum eis Assyriorum gladio interibis. De superbia verò exercitus sic legitur Iudith 14. Excitate illum, quoniam mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Præ magnitudine superbiæ Iudæos mures vocabat. De deiectione eorum legitur Iudith 15. Cùm omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis. Solo timore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt, ita vt nullus loqueretur proximo suo. ¶ Octauum exemplum est de Aman. De eius superbia legitur Esth. 4. Cùm vidisset Mardochæum sedentẽ ante fores palatij, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidẽ de loco suo, indignatus est valde. De deiectione verò eius legitur in fine eiusdem capituli: Suspensus est itaque Aman in patibulo quòd parauerat Mardocheo. ¶ Nonum exemplum est in Antiocho. De cuius superbia legitur 2. Mach. 9. Locutus est superbè Antiochus se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Et subditur de eius deiectione. Vt finiuit hunc sermonem, apprehendit eũ dolor dirus viscerum. Et iterum quibusdam interpositis: Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, &c. ¶ Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui præ superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlæ. vnde Esaiæ 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo prætulit. ¶ Vndecimum exemplum est in superbo Pharisæo, qui non erat sicut cæteri hominũ, vt ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa veritas publica-

num pœnitentem ei prætulit, dicens: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: vt ibidem habetur. ¶ Duodecimum exemplum est in Petro, qui præ ceteris præsumpsit, dicens: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Vt legitur Matthæi vigesimosexto: Et vilius ceteris cecidit: cùm ad vocem ancillæ negauit vt legitur eodem capitulo. ¶ Ad ostēsionem autem huius odij valere potest illud Psal. Oculos superborum humiliabis. & illud, Dominus concidet ceruices peccatorum. Potius dicit ceruices, quàm manus & pedes: quia in ceruice perpenditur specialiter superbia. Ad idem valet quod legitur Numeri 15. Anima quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Vnde Dominus peccatum per superbiam commissum, tanquā valde exosum morte punit: alia verò peccata per oblationem præcipit expiari.

¶ De diuturnitate huius odij.

ODium verò illud quod est Dei ad superbiam, quasi inueteratum est. Incœpit enim quā citò superbia incœpit. Vnde Iudith 9. Superbi verò ab initio non placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum placuit tibi deprecatio. Caussa verò huius odij in magna parte patere potest per ea quæ dicta sunt prius, vbi ostēsum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

¶ De caussis quare superbia ita exosa sit Deo.

POtest tamen adhuc idem ostendi aliis rationibus. Vnde notādum est quòd peccatū superbiæ ideo est ita exosum Deo, quia eum exhæredat inquantum in se est. Dominium autem quod habet Deus in creaturis, vsurpat superbus sibi. Præter hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudentia verò peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantùm placet Deo erubescentia pœnitentis. Item alij peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus verò non, quare multū displicet Deo. Vnde Augustinus. Nil aliud adeò Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatum. Superbus etiam Deum multum contemnit: quia vanitates ei proponit. Item maximum peccatum est superbia. Sic enim vocatur in Psal. vbi dicitur. Et emundabor à delicto maximo. & Iob 30. vbi sic legitur: Si osculatus sum manum meam, quod est iniquitas maxima. Præterea homo multa habet dehortantia à superbia: & ideo magis displicet Deo superbia in homine, quātum ad hanc conditionem, quàm in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorem esse superbiā in diuite, quā in paupere? Homo quasi pauper creatura est respectu angeli.

Vnde Ecclesiastic. vigesimo quinto: Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde eorum animæ. Pauperem superbum, mendacem diuitem, & senem fatuum & insensatum. Pauper homo est ex parte corporis, immo & pauperrimus. Oportet enim eum mendicare victum & vestitum à ceteris creaturis. Quis iuxta verbum Augustini, mandatum euangelicum implens, de duabus tunicis dat vnam non habenti? Etiam ab herbis mendicat vestimentum suum homo vt patet in vestibus lineis: vnde multum displicet Deo, si homo ex parte corporis ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest hic dici spiritus mendax, cuius mendacium multum displicet Deo: vt cùm dicit se à corpore vinci, nec posse continere: cùm tamen Dominus melius sciat potestatem eius qui ei corpus subdidit, & continentiam ei præcepit. Senex fatuus & insensatus est mundus iste, qui quanto amplius senescit, magis diligit vanitates & puerilitates, & magis decipitur mendaciis rerum temporalium, licet infinitis vicibus mendacia eorum expertus sit. Quàm contra naturam videtur esse peccatum superbiæ in homine, præcipuè ex parte corporis. vnde Ecclesiast. decimo: Non est creata in hominibus superbia. Hieronymus. Quomodo superbiat qui semper secum sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cùm cor suum quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multũ displiceat, præcipuè tamen in Christianis qui in ipso ingressu Christianæ religionis abrenuntiant specialiter superbiæ, cùm dicunt: Abrenuntio satanæ, & omnibus pompis eius. Præuidebat Spiritussanctus quòd multi Christiani qui aliis peccatis renũtiarent, pompam superbiæ retinere vellent: ideo ordinauit vt specialiter profiterentur hanc abrenuntiationem. Præterea Dominus ecclesiæ Christus seruus esse hominum voluit. Humiliauit enim se vsque ad ablutionem pedum. vnde in nullo Christiano locus superbię relinqui debet. Inordinatum verò valde est quòd seruus velit esse dominus, cùm dominus efficiatur seruus. Ioannis decimotertio: Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. & Matthæi decimosexto: Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Vnde qui primus est in ecclesia, scilicet dominus papa, seruum seruorum se vocat, & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium contra superbiam, præcipuè in Christian[illegible]. vide in principio huius capituli.

¶ *De abominatione superbiæ.*

Sequitur de abominatione superbiæ. De qua Prouerbiorum decimosexto: Abominatio Domini est omnis arrogans. & Lucæ decimoquinto: Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.

Quòd

Quòd ſuperbia hominem inflet, infelicem reddat, areſaciat, & bona eius conſumat. CAP. VII.

SEQVITVR videre quomodo ſe habeat ſuperbia ad propriũ ſubiectum. Vnde notandum eſt quòd ſuperbia inflat hominẽ. De qua inflatione legitur Sapien. 4. Diſrumpat dominus illos inflatos. Et Apoſtolus 1. ad Cor. 8. Scientia inflat, charitas autem ædificat. ¶ Reddit etiam hominẽ valde infelicẽ. Conſiſtit autem infelicitas ſuperbi in his octo. ¶ Primò de bono ſemine paruã meſſem colligit: quod ſemen melius eſt quam gratia Dei, Ex hoc ſemine oritur ei vitium ſuperbiæ. Ipſe colligit de vite ſpinas, & de tribulis ficus. Superbia eſt quaſi monſtrum quod quandoque ex ſuo contrario naſcitur. Nunquid non monſtruoſum eſſet, ſi ex muliere bufo naſceretur? Sic monſtruoſum eſt quòd ex aliqua gratia à Deo data homo ſuperbus efficitur. ¶ Secundo bona ei mala ſunt: & ſicut de viro iuſto legitur, quòd nox ſicut dies ei illuminabitur. ita econtrario dici poteſt, quod ſuperbo dies in noctem vertitur, & lumen eius in tenebras, vnde Matth. ſexto: Si ergo lumen quod in te eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Tunc lumen tenebræ ſunt, cùm opera de genere bonorum mala ſunt, eò quòd fiunt propter vanam gloriam, vel alia mala intetione. ¶ Tertiò ſuperbus de vita moritur, de ſanitate ægrotat, de medicamine interficitur. Vnde Gregor. Qui de virtutibus ſe extollit, non gladio, ſed medicamine ſe interficit. Superbus de hoc quòd ſe viuere credit & ſanum eſſe ſuperbit, & ſic ex ſanitate infirmitatem recipit, & ex vita moritur. ¶ Quartò ſuperbus ab eo quẽ vincit vincitur, & quaſi de ictu ſuo corruit. vnde Gregorius: Difficile eſt quidem valde vitare peccatum quod ex victoria vitiorum naſcitur. ¶ Quintò ſuperbus a mortuo occiditur. vnde ſuper illud prime Machab. vndecimo, vbi Eleazar elephantem legitur occidiſſe. dicit Greg. ſub hoſte quem occidit moritur, qui de culpa quam ſuperat eleuatur. ¶ Sextò ſuperbus ſua pretioſa viliter vendit, dum pro laude vel gloria humana ſe & ſua cõſumit. Vnde Gregorius: Valde bona ſua diiudicant qui ad mercedem eorum ſufficere fauores humanos putant. Idem: Cùm pro recto opere laus tranſitoria quæritur, res æterna retributione digna pro vili pretio venundatur. ¶ Septimò, ſuperbus vilia charè emit, dum pro vento ſuperbiæ regnum cælorum amittit. De hoc vento dicit Auguſtinus: Qui non tumet vento ſuperbiæ, non cremabitur igne gehennæ. ¶ Octauo, infelix eſt ſuperbus, quia ignominioſe à modico vento deijcitur. Vnde Iob vigeſimo: Nollet eum ventus vrens, & auferet eum turbo de

loco suo. Ventus omnia vrens est superbia. ¶ Item superbia fu[...] hominem & omnia bona quæ in homine sunt, & quasi præparat eum infernali incendio. Vnde Ecclesiast. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo. Ex elatione quandoque eliditur virtus corporis: quia homo elatus præsumit quandoque opus quod supra vires suas est: vnde rupturam quandoque incurrit, vel debilitatem tantam quòd inutilis efficitur. Sed frequentius virtus animi eliditur per elationem. Debiliorem enim inuenit se homo sæpe, postquam se de aliquo opere extulit. Exemplum habemus de hoc in Petro Matthæi 26. qui se extulit super alios apostolos, dicens: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Sed non multo post valde debilem se inuenit, vt habetur in eodem capitulo. ¶ Superbia etiam folia & fructus comedit, dum quo ad meritum verba & opera hominis consumit. Ipsa est quæ hominem & bona hominis quasi imperceptibiliter occidit. vnde Iob 18. Consumat brachia illius primogenita mors. Gloss. Primogenita mors est superbia, initium omnis peccati.

Quòd superbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet. CAP. VIII.

ITEM superbia hominem decipit, & excæcat, & infatuat. De primo dicit Augustinus: Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alij periculosi errores ex superbia proueniunt. Vnde super illud Ieremiæ quadragesimono. Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te. dicit Gloss. Omnis hæreticus arrogãs, quia superbia facit hæreticum, non ignorantia. Ad secundũ pertinet illud Apocalyp. tertio: Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis &c. Ioan. 9. In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant super illud, Qui non vident dicit Gloss. interlin. humiles cæci. Et super illud, Qui vident cæci fiant. dicit alia gloss. interlinear. Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur: superbi sapientes excæcantur. Ad tertium pertinet illud Bernard. Omnis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superba, & illud ad Roman. 1. dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. & dicit August. Si dicendo te sapientem stultus factus es, dic te esse stultum, & sapiens fies. Idē: Qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi placet. vnde consequens est, vt ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista ꝙ sibi placet, quum ipse Deo, angelis & hominibus displiceat.

ceat. Item legitur Prouer. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo ecõtrario, vbi superbia, ibi stultitia. ¶ Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogãtia, & appetitu excellentiæ. Quòd præsumptio stulta sit, patet quum supra vires suas præsumat. vnde illud Ierem. 48. Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis illius. Ego scio, ait Dominus, iactãtiam eius, & arrogantiam, ꝙ non sit iuxta eam virtus eius. & Hieronym. Superbia plus audet quàm possit. De appetitu excellentiæ & arrogãtiæ, legitur Prouer. 21. Superbus & arrogans vocatur indoctus. superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille qui sibi falso attribuit quod non habet, ideo vocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogãtia videatur esse quidam error. De appetente verò propriam excellentiam quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum verò ꝙ superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, quòd seipsum non agnoscit. Nescit enim se hominem esse, id est, de humo. Si enim de humo se esse veraciter cognosceret, nouissimum locum contenderet tenere, ad similitudinem terræ, & humilis esset, vnde rogat Psalm. Sciant gentes, quoniam homines sunt. Signum etiam cæcitatis est hoc, quod superbus nescit discernere inter aliquid & nihil, putans se aliquid magnum esse, cùm nihil sit in valore. iuxta verbum Apostoli dicentis ad Galath. 6. Qui putat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.

¶ De quinque modis quibus superbia hominem infatuat.

INfatuat autem hominem superbia quinque modis. ¶ Primo ad modum ebrietatis, vnde Habacuc secundo: Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus. Vinum hoc modo decipit potantem. Ingreditur enim blande, vt legitur Prouer. 23. postquam verò receptum est incommẽsuratè, ipsum dominatur in homine, & facit eum fatuè credere & fatuè loqui: sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea eam de facili recipit in intellectu, vt alta de se credat: & in ore, vt de se alta loquatur, & est velut ebrius. Altitudo enim quam appetit, facit eũ fatue credere, & fatuè loqui. Exemplum habemus de hoc Esaiæ decimoquarto in Lucifero dicente: Similis ero Altissimo, quod non dixisset, nisi amore illius altitu[illegible]is ebrius fuisset: cùm certum sit illud quod dicitur per superlationem, vni soli conuenire. ¶ Secundo infatuat superbia eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum visum impedire. Superbia enim est inflatio faciei interioris, vnde Iob 15. Operuit faciem eius crassitudo. & Augustinus: Facies mea inflata non sinebat me videre. ¶ Tertio modo aufert superbia

sen

sensum homini, eo modo quo phrenesis vel paralysis, quæ val-
magna solet homini sensum auferre. Ad primum pertinet quod di-
cit Gregorius loquens de illo verbo Lucæ septimo: Videns autem
hoc Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se. Hic si esset prophe-
ta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tãgit eum. inter duos
ægros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum
tenebat: alter verò in febre & sensum perdiderat mentis. In ægri-
tudine sensum perdiderat, quia hoc ipsum quod longè esset a sa-
lute, ignorabat. Nec solùm velut phreneticus est superbus, sed e-
tiam velut paralyticus. Cùm enim humilitas sensus sit propriæ
paupertatis, superbia est insensibilitas propriæ paupertatis. Vn-
de velut quædam paralysis est. ¶ Quarto modo infatuat superbia
hominem, quia facit eum alta solùm respicere; ex quo enim ani-
mo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia vbi amor, ibi oculi.
Vnde Prouerbiorum sexto: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum
detestatur anima illius, Oculos sublimes, &c. Vnde superbus quæ
sunt infirma in se & infima non videt. ¶ Quinto modo infatuat su-
perbia hominem: quia est velut moles soli iustitiæ opposita, non
permittens lumen ipsius ad superbum venire. Vnde Matthæi 11.
Abscondisti hęc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea par-
uulis, & Gregorius dicit de superbis: Tanto à Dei lumine longè
sunt, quanto apud se hummiles non sunt.

¶ *De stultitijs quibus laborat superbus.*

NEc sola vna stultitia laborat superbus, sed multis: quarum 11.
ponere sufficiat. ¶ Est autem prima stultitia superbi, quòd ip-
se vult altum ædificium constituere, & absque fundamento, ideo
certus potest esse de ruina sui ædificij. Vnde dicit Gregorius de su-
perbo. Soli ruinæ crescit quòd ædificat, quia ante molem fabricæ
fundamenta humilitatis non parat. Prouerbiorum decimosepti-
mo: Qui altam facit domum suam, quærit ruinam. Augustin. Ma-
gnus esse vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricã cõstrue-
re celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quanto altius
erigitur ædificiũ, tanto altius foditur fundamentum. Quò super-
uenturũ est cacumẽ ædificij? Ecce dico vsque ad conspectum Dei.
Qualiter autem aliquis fundamentum debeat facere, habetur Esa.
2. vbi sic legitur: Abscondere in fossa humo. ad literã, fundamen-
tũ in terra absconditur. Et sapiens vitã suam abscondit, præcipuè
in principio. Vnde Prouer[illegible]o. Iustus quasi fundamentum sempi-
ternum. Istam stultitiam superbi, ostendit Augustin. alijs verbis di
cens. Arborem attendite: figit radicem in humili, vt vertice tẽdat
ad cælum. Sine humilitate vis excelsa apprehẽdere, sine radice au-
ras petis: ruina est illud, nõ incrementũ. ¶ Secunda stultitia superbi
est, ꝙ ipse appetit exaltationem, quæ fit ad maiorẽ eius præcipi-
tatio-

cationem. Legitur Luc. 4. quòd quũ Dominus venisset Nazareth, & dixisset prophetiam illam, Spiritus Domini super me, &c. hodie esse impletam in auribus eorum, ipsi duxerũt eum ad supercilium montis, super quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Nunquid ista exaltatio bona erat, & appetenda Domino, quæ fiebat ad eius præcipitium? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altũ, vt lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, vt comminuatur, & statim descendit, & comminutam comedit. Sic diabolus quando in statu humili non potest aliquem frangere, procurat vt eleuetur ad aliquam dignitatem, & deinde vt de ipsa cadat, vel in futuro in infernum, vel etiam in præsenti per depositionem: & tunc confractum deuorat, vel ad pœnam æternam ducit, quia cadit in odium vel inuidiam erga eum qui sibi succedit. Ad istã confractionem potest referri illud Iob 29. Eleuasti me, & quasi super ventum tollens allisisti me validè. De præcipitio superbiæ, dicit Bernard. loquens ad superbum: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur in spiritu vehementi. Et cum LXXII. discipuli dicerent Domino, Domine etiam demonia subijciuntur nobis in nomine tuo, ipse ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cęlo cadentem, insinuans eis, quòd qui ad modum satanæ superbiunt, ad modum eius præcipitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Et hoc quod legitur Matthæi 4. quòd quũ Dominus esset super pinnaculũ templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitium, dicens: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Fiduciam autem accepit diabolus ex hoc, quòd multos in altitudine positos præcipitauerat. Ad idem etiã pertinet illud Lucæ 18. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c. Sæpe enim in præsenti hoc accidit. Cuius rationem insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores videmur. At qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur: nec tam se maiorem quam cæteros minores facere: & ideo alij libenter eum humiliant. In futuro etiam qui se exaltat, humiliabitur. Est enim ex violentia quòd superbus in alto est, cùm locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex violentia est, quòd humilis est in loco infimo, cùm dignus sit regno æterno. Vnde cessante violentia superbus descendet in infernum, & humilis aduolabit in cælum. Sic fit de superbo sicut de vase quod confringi debet, quod eleuatur vt perfectius frangatur. Vnde Prouerbiorum 16. Ante ruinam exaltatur cor. Et etiam quãdoque non expectat Dominus, quòd superbus in dignitate, quam appetit, eleuatus sit, sed dum in ipso ascensu est, Dominus eum

deijcit. Vnde in Psalm. Deiecisti eos dum alleuarentur.

¶ Quòd mons superbiæ sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostenditur.

TErtia stultitia est, quòd ipse elegit mansionem suam in loco infelicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. ¶ Prima ratio est, quòd bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cælo sunt proximiores alijs locis: sed mons superbiæ remotissimus est à cælo. Maximè enim distat ab humilitate, cum superbia & humilitas sint contraria. Contraria autem à se maximè distant. In cælum autem non fit via, nisi per humilitatem. Vnde Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Et Apocal. 3. dicit Dominus humili: Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo poterit claudere, quia modicam habes virtutem: id est, humilitatem. Sic econtrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te ostium clausum, quod nemo poterit aperire: quia maximum habes vitium, scilicet superbiã. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eo quòd hostes non habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & vitia, & dæmones facillimè accedunt. Vnde Ecclesiast. 10. legitur de superbia, Qui tenuerit eam, adimplebitur maledictis, id est vitijs. Item montes solent esse mundi & sani, quia ibi sordes confluere non possunt. Sed mons superbiæ inmundior est & minus sanus cæteris locis, quasi enim contra naturam, ad eam sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est: secundum illud Ierem. 51. Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrumpis vniuersam terram. ¶ Secunda ratio est, quia ferè omnia bona fugiunt montem superbiæ. Est enim mons Gelboe, in quo nec ros nec pluuia descendit. Si omnes montes qui sunt in circuitu eius visitaret Dominus, à monte tamen superbi transiret. Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratiæ, neque pluuiam interioris doctrinæ. Fluuius etiam humanæ doctrinæ non potest ad eum ascendere. Superbi enim impatientes sunt eruditionis vel correctionis. Duæ verò sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ est in monte superbiæ. Vna est hæc, quod mons iste situs est in lateribus aquilonis: iuxta illud quod dicit primus superbus, Esa. 14. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ventus enim aquilo dissipat pluuias: vt legitur Prouerbiorum 25. Alia causa est ipsa altitudo. Aqua enim gratiæ vel doctrinæ confluit ad loca humilia. vnde in Psalmist. Inter mediũ montium pertransibunt aquæ. ¶ Tertia ratio est, quia si qua bona sunt in monte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens: Superbia omnia habet in periculo, humilitas in tuto. ¶ Quarta ratio est, quia ferè omnia mala accidunt in

monte

monte isto. Perflant ibi diuersa genera ventorum, quia perflant altissima venti. Corda etiam eorum, qui morantur in monte illo, congelantur. Vnde Eccl. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua. Flatus aquilonis intelligitur suggestio diaboli. Ad quem flatum congelantur corda superborum: & quia indurantur, & quia sunt absque dilectione Dei & proximi. In monte isto angelus factus est diabolus. Vnde Bernard. Quem sequimini miseri homines, quem sequimini? An non videtis satanam tanquã fulgur cadentem? Nonne iste est mons, in quem ascendit angelus, & diabolus factus est? August. super Psalm. Superbia angelum fecit diabolum, humilitas hominem Deum. In isto monte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est. vnde 1. Reg. 16. Ecce spiritus Domini malus exagitat te. In hoc etiam monte Nabuchodonosor in bestiam est conuersus, vt leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad minus secundum quod sibi videbatur. Ista eadem hodie accidunt multis in monte superbiæ. Alij enim ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam ad modum diaboli gloriam alijs inuidẽtes. Alij arreptitij per iram. Alij verò boues, solũ de pastu sui corporis curantes. Psalm. Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. Alij vero leones, per cupiditatem & rapinam. Prouerbiorum 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶ Quarta stultitia superbi est, quum ipse possit descendere cum facilitate & maxima vtilitate, potius elegit ascendere cum magno damno, & cum magna difficultate. Bern. O abusio, ô peruersitas filiorũ Adam: quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius parati ad honores & celsitudines graduum ecclesiasticorũ ipsis angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montẽ potestatis ascendere, quantos, putas, contradictores habebit: quantos inueniet repulsores? obstacula quanta? difficilem viam? Nec est ista stultitia superbi parua, quum potius vult per arduam viam ire ad mortem suam, quàm per humilem ad vitam. Potius vult ascendendo ire ad suspendium, quam descendendo ad regnum æternum. ¶ Quinta est, quod ipse ad dignitatem tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimam seruitutem. De primo dicit Seneca. Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indignitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, quòd diabol[us] quum ostendisset Domino gloriam mundi, dixit ei: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me Matthæi 5. In quo facto insinuatur, quòd diabolus eos qui appetunt dominationem, antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutem: quæ enim miserior seruitus, quàm seruitus vitiorum? Bernardus. An non seruus, cui dominatur iniquitas?

Ita, & maximè nisi indignius iudices hominem tibi quàm vitium dominari. ¶ Sexta est, quòd ipse tantum appetit exaltationem, quòd non videtur curare qualis sit exaltatio illa: vtrum sit ad malum, vel ad bonum suum. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum: vt legitur Ecclesiast. 8.

¶ *De sex speciebus exaltationis.*

VT autem appareat quanta sit stultitia hæc, sex species exaltationis ponemus. Quarum vnica appetenda est. ¶ Prima est ad Dei honorem, & ecclesiæ ædificationem: vt cùm aliquis habens eminentiam vitæ, ponitur in eminentia dignitatis, vt sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriam & proximorum exemplum. Vnde Lucæ 11. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur lumen videant. Ad Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Et Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona: & glorificent Patrem vestrũ qui in cælis est. ¶ Secunda est ad deiectionem seu præcipitium: de qua satis dictũ est prius: quam constat non esse appetendam. ¶ Tertia est ad supplicium: hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, quòd ipsi exaltentur, vt amplius crucientur, & in præsenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Bernard. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud quòd Dominus coronam spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absque cruciatu. De secundo, Sapient. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. ¶ Quarta est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorum qui ponuntur in pandulacro, vel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existens præficitur alijs, quantò enim in altiori loco pònitur, tantò peccatum eius pluribus ostenditur. Vnde Senec. Eorum qui in turba sunt qui nõ excedunt, latent virtutes: vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent: nostra facta dictaque accipit rumor, & ideo nullis magis curandum est qualem famam habeant, qui qualemcunque habuerint, magnam habituri sunt. Bœtius in lib. cons. Collata improbis dignitas, non modò non efficit dignos, sed potius prodit & ostendit indignos. Quale est hoc vt ille qui mortuus est in peccato, non solũ quatriduanus, sed etiam quadragenarius, vt fœtore suo alios corrumpat in alto loco velit poni, qui potius desiderare deberet vt sub terra absconderetur: sicut corpora mortua absconduntur, ne fœtore eorum homines corrumpantur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi 2. Mach. 9. vbi dicitur, quod fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est velut lucerna extincta, tetrũ fumum de se emittens.

tens. vnde abſcondendus eſſet, non ſuper candelabrum ponendus.
¶ Quinta eſt ad ludibrium, vt quando alicui fatuo traduntur inſignia regia vel epiſcopalia, qui tamen non eſt rex vel epiſcopus. Et talis eſt exaltatio hominis ſuperbi, qui ſignum habet libertatis, cùm ſeruus ſit omnium vitiorum. Tull. Omnis ſtultus ſeruus, omnis ſapiens liber. Putetur ne imperator hoc nomine dignus? quonam quomodo enim libero imperabit, qui non poteſt cupiditatibus imperare? Refrænet prius libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat: coerceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tunc incipiet imperare, cùm ipſe turpidini ac dedecori parere deſierit. Dum his obediet, non modo imperator, ſed liber omnino habendum non eſt. Superbus habet ſigna dignitatis, cùm ipſe omni bono ſit indignus. Indignus etiam eſt pane quo veſcitur, & etiam vita. Vnde prælatus qui non habet ea quæ pertinent ad prælatum, non eſt prælatus, ſed ſimia prælati, iuxta verbum Bernardi, dicentis: Simia in tecto, rex fatuus ſedens in ſolio. Simia non eſt in tecto ad ſuum honorem, ſed ad hominum deriſionem. Sic prælatus inhoneſtus, deriſio eſt hominum. Quaſi prælatus eſt, & non eſt verè prælatus. Vnde Eſaiæ vigeſimo ſecundo, dicitur ad Sobnam præpoſitum templi: Tu quid hic, aut quaſi quis hic? quaſi diceret ei, Non es quis, ſed quaſi quis. Illuſio iſta figurata eſt in illuſione Domini, Matthæi vigeſimoſeptimo vbi dicitur: Et exuentes eum chlamydem coccineam circundederunt ei: & plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius: & genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Omnia iſta fiunt ſpecialiter indigno, qui alijs præficitur. Veſte enim innocentiæ exuitur, & rapacitate & crudelitate, quæ eſt velut veſtis coccinea pauperum ſanguine cruentata induitur. Corona etiam de ſpinis plectitur, quia dignitatem illius multiplex punctio comitatur. Arundo, quæ eſt exterius lucida & interius vacua, in manu eius ponitur: quia ipſe potens eſt in alios, ſed in ſe infirmiſſimus eſt, nulli vitio reſiſtere valens. Genu flexo ille à miniſtris ſuis illuditur, quia ab illis vocatur Dominus, quorum verè eſt ſeruus, cùm ſolicitudo de victu & veſtitu eorum ad eum pertineat. Salutatur etiam ab eis qui procurant mortem eius. Spuunt etiam miniſtri in faciem eius, dum eum facinoribus ſuis polluunt. Arundine caput eius percutiunt, dũ [illegible] poteſtate ab eo recepta animam eius lædunt. ¶ Sexta ſpecies exaltationis eſt, quæ fit ad ventilationẽ & diſperſionẽ. Sic palea exaltatur, vt à grano ſeparetur. Puluis etiam exaltatur, vt à vento diſpergatur: & talis eſt exaltatio ſuperbi, qui diabolo procurante in ſublimitate dignitatis ponitur, vt à bonis ſeparetur & elongetur. Iob 20. Tollet eum ventus vrens.

 &in

& in Psalm. Non sic impij, nõ sic: sed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ. Non est ergo omnis exaltatio appetenda, quum non omnis sit ad honorem. Vnde super illud Ioan. 19. Plectentes coronam de spinis, dicit glos. Loco ignominiæ est apud indignum dignitas. ¶ Septima stultitia superbi est, quòd cùm ipse omnia appetat ascendere, tamen viam refugit, per quam solam est ascensus: scilicet humilitatem. Bernard. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem: quia hæc est via, & non alia præter eam: qui aliter vadit, potius cadit quàm ascendit. Christus cùm per naturam diuinitatis non haberet quò ascenderet, quia vltra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret inuènit. ¶ Octaua ést, quòd cùm ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infimo se ponit, & cùm credit ascendere, descendit. Locus valde altus est humilitas, quum sit vicina Altissimo. Ambrosius. Nihil excelsius humilitate, quæ tanquam superior nescit extolli. Superbia verò locus valde infimus est, cùm maximè distet à Deo, Vnde super illud Psalm. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. dicit Glos. Altus quidẽ Dominus est: vicinatur tamen humili, & non se erigenti. Et Greg. loquens de illo verbo. Deiecisti eos dum alleuarentur, ait, non dicit postquam eleuati sunt: quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idem: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. ¶ Nona est, quod ipse potius elegit esse in tempestate, quàm in tranquillitate. Tempestas est ipsa potestas. Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? ¶ Decima est, quòd cùm ipse ingredi velit per humile ostium, collum tamen extendit, & caput eleuat. Iob 15. Cucurrit aduersus Deũ erecto collo. Ostium paradisi Christus est, & est valde humile ostium. vnde super illud Ioan. 10. Ego sum ostium dicit glos. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hanc vult intrare, oportet vt se humiliet: ne si erectus sit, offendat inhumilem ianuam. ¶ Vndecima est, quòd illos quibus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Greg. super Iob 26. Tantorum pondera vnusquisque ferre compellitur, quantis in hoc mundo principatur. ¶ Duodecima stultitia superbi est, quòd ipse per viam arduam incedere quærit, qui per viam planam incedere nescit: non attendens illud Poëtæ, Qui cadit in plano, vix hoc tamen euenit vnquam, Sic cadit, vt tecta surgere possit humo. Mirum est, quòd ille qui ita se videt in plana cadere via, ita appetit ardua loca: & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bernard. Facile est in alto se continentem obstupescere, & de vita periclitari.

Quòd

Quòd superbia sit valde periculosa infirmitas.

CAPVT IX.

ITem facit ad detestationem etiam superbiæ hoc, quòd ipsa est valde periculosa infirmitas, & valde magna deformitas. Habet etiam miseram seruitutem & magnam debilitatem. Est autem superbia periculosa infirmitas, quia de facili incurritur, & non de facili curatur. Post curationem etiam de facili in eam recidiuatur. Quòd de facili non curetur, patere potest ex eo, quòd nullus sine ea perit. Vnde Glos. super illud Ioannes 6. Hæc est voluntas eius qui misit me patris, &c. De tumentibus pariter, de pusillis nihil, & Matthæi 18. Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.

¶ Triplex ratio quòd de facili in superbiam incurratur.

TRiplex autem ratio potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatem superbiæ. ¶ Prima est, quia non putatur esse tanta infirmitas quanta est, & ideo non vitatur sicut vitanda esset. Vnde Greg. Cùm minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem eam esse nouerunt. ¶ Secunda est, quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, quàm aliorum vitiorum. Fornicatores enim & alij peccatores occultant peccata sua: sed superbia palàm committitur. ¶ Tertia propter multiplicem materiam à qua superbia oritur. Potest enim oriri ex quocunque bono. Quòd autem non curetur de facili, patet ex illo verbo Eccl. 3. Synagogæ superborum non erit sanitas, & ex illo verbo Iob 15. Cunctis diebus vitæ suæ impius superbit, quãdo aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odij vel luxuriæ, ipse cõfitetur, & dimittit illud peccatũ. Peccatum verò superbiæ nec confitetur, nec proponit dimittere.

¶ Multiplici ratione ostenditur quòd superbia non de facili curetur.

MVltiplici autẽ ratione potest ostendi, quòd nõ de facili curetur hæc infirmitas. ¶ Primò per hoc, quòd infirmitati diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur. Peccatum enim Luciferi fuit superbia. ¶ Secundò per hoc, quòd nõ cognoscitur hæc infirmitas. Etiã illi qui pleni sunt superbia vsque ad oculũ, qui superbè comedũt & bibũt, incedũt & dormiunt, nõ cognoscunt eã: & quia nõ cognoscitur, ea de facili nõ curatur. Quòd aũt non ita de facili curetur, quia nõ agnoscitur, patet ex his testimonijs scripturę quæ sequũtur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Bern. Scio longius esse à salute membrum quod obstupuit, & ægrum sese

non sentientem periculosius laborare. Ambr. Grauissimè pecca & ignoras. Seneca. Initium salutis, est cognitio peccati. Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia non ægrotare nescimus. Idem: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri sanitatis indicium est. ¶ Tertiò per hoc quòd remedio non iuuatur, imò deterior fit. Superbia fuit causa quare Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioan. 9. Ego in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Glos. interlin. super illud, Qui non vident. humiles cæci. Et super illud, Qui vident. alia Glos. interlin. Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, vt humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excæcarentur. Vnde & subdit in eodem cap. euangelij Dominus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: id est, si verè cæcos vos esse reputaretis. Nunc verò dicitis quia videmus: ideo peccatum vestrum manet. quod figuratú esse videtur Matth. 26. vbi legitur Petrum amputasse auriculã seruo principis sacerdotum. Petrus enim, id est cognitio, aufert multis literatis auditum prædicationis, vel aurẽ obedientiæ. Ad quod videtur pertinere illud Prouerbior. 26. Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiens. ¶ Quartò quia pietas Dei non ita respicit superbum, sicut alios peccatores. vnde Gregor. Cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri videt. ¶ Quintò, quia superbia maximè distat ab humilitate quia est ei contraria: sola autem humilitas est via ad curationẽ. vnde super illud Iob 31. Si lætatum est in abscondito cor meum. dicit Gregor. Superbia quanto longius ab humilitate, tanto grauius est in desperatione: id est, tanto minus potest haberi spes de futura correctione eius. Ad ostendendum etiam quod de facili in eam recidiuatur, eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostendendum quòd de facili non curatur.

Quòd superbia est deformitas magna.

CAPVT X.

EST autem superbia magna deformitas, quia gibbus est quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur. Leuitic. 21. Loquere ad Aaron Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi & torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in

oculo,

oculo, si iugem scabiem, si impetiginem habuerit, vel herniosus. Cæcus est homo illiteratus. Vnde Esa.42. Quis cæcus, nisi seruus meus? Cæcitas ista multũ nocet hodie in ecclesia Dei. Vnde Esa.5. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia nõ habuit sciẽtiam, & eiusdem 56. Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quandoque inclinatur ad seruiendum Deo, quandoque diabolo. De qua claudicatione 3. Regum 18. Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Paruum nasum habet cui parum fœtent peccata. Grandem nasum habet sed tortum, cui multum fœtet peccatum: sed ipsi personæ peccanti indignantur. Contra quod dicitur ad Eph.4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollantur à vobis. Fractum habet pedem vel manum, qui impotens est ad ambulandum in via Domini, vel bene operãdum. Gibbum habet qui superbus est. Lippus qui terrenã solicitudinem habet, qua visus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio propij candoris vel innocentiæ. Iugem scabiem habet, qui in corde suo immundas cogitationes iugiter versat. Impetigo ad literã, est sicca scabies, sine dolore fœdans decorem. Vnde impetiginem habet, qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendunt. Vnde signat auarum qui proiecit in vita intima sua. Superbus etiam in vili seruitute est. Cùm enim omnium iudicia timeat, omnium seruus est 1. ad Corinth.4. Qui autem me iudicat, Dominus est. Senec. Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

¶ Quòd superbia arundini & vento comparatur.

Tantæ etiam debilitatis est superbus, vt propter eam arundini cõparetur. Matt.11. Quid existis in desertũ videre? arundinem vento agitatã? Comparatur etiã arundini, eo quòd interius sit vacuus. Aug. Extrà plenus, intus vacuus, carne crepat, corde mẽdicat.

De diuersis rebus, quibus superbus comparatur.

CAPVT XI.

VALERE etiam possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia vel superbus comparatur. Comparatur enim vẽto, fumo, paleæ, spumæ, corniculæ, vesicæ. Vento autem comparatur multiplici ratione. Primò vt ostendatur quantum timenda sit homini, quum ipsa sit ventus, homo verò puluis. vnde Gen.3. Puluis es, & in puluerem reuerteris. ¶ Secundo, vt ostendatur quantũ noceat superbia luci sapientiæ, & rori gratiæ.

Ventus enim extinguit lucem & ſiccat rorem. Auguſt. Lucerna non extinguatur, ventum ſuperbiæ non patiatur. ¶ Tertiò, vt oſtendatur ſuperbia præcipuè eſſe timenda his qui in alto ſunt. Perflant enim altiſsima venti. Ideo dicit Apoſtolus 1. ad Timoth. 6. Præcipe diuitibus huius ſeculi, non ſublime ſapere. Superbia in alto orta eſt: primo ſcilicet in cælo, & ideo libenter in alto moratur. ¶ Quartò, quia ſuperbi ſicut ventus ſonant. Sunt enim frequenter garruli & tumultuoſi. Pſalm. Perijt memoria eorum cum ſonitu. ¶ Quintò, quia facit in homine quandam tempeſtatem, ſicut ventus in mari. Pſalm. Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Cùm laudantur, tunc aſcendunt ad cælos: quum autem vituperantur, deſcendunt vſque ad abyſſos Eſaiæ 57. Cor impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt. Fumo etiam comparatur ſuperbus: quia ad modum fumi quanto plus aſcendit, tanto plus euaneſcit. Pſalm. Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Et ſicut ſuperbus fumus eſt in culpa: ſic erit in pœna Eſaiæ 65. Qui dicunt. Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ¶ Spumæ etiam comparatur ſiue bullæ quæ eſt ſuper aquam, quæ citò tranſit. Oſeæ 12. Tranſire fecit Samariam regem ſuum, quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ. Populus ſuperbiæ principi conſentiens, quandoque eſt cauſa vt citò princeps tranſeat de vita iſta. Corniculæ etiam comparatur ſuperbus, quæ dicitur aſſumpſiſſe pennas aliarum auium, & inde ſuperbiſſe: quibus ablatis, manſit turpis & nuda. Sic ſi à ſuperbo aliena auferas, puluis & cinis remanebit. Comparatur etiam veſicæ vento plenæ, quæ veſica ad nihilum redigitur, dum mortis aculeo vel ęgritudine pungitur. Cõparatur etiam paleæ propter leuitatem, & inconſtantiam. Et ſicut non facit ad valorem fumi, vel ſpumæ, vel paleæ quòd ſuperiorem contendunt habere locum: ſic nõ facit ad honorem ſuperbi, quòd ſuper alios vult eſſe, imò in hoc oſtendit ſpumam vel paleam eſſe: quia ſi granum eſſet, infimum locum teneret. Aurum, quod inter cætera metalla eſt pretioſius, infimum locum ſua ponderoſitate contendit habere. Ad idem nos monet dominus Lucæ 14. Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſsimo loco.

Quòd

Quòd diligenter Dominus velit suis à vitio superbiæ cauere. CAPVT XII.

VLTIMO potest valere ad detestationem superbiæ hoc, quòd Dominus ita vult diligenter cauere seruis suis à vitio isto. Potius vult habere stultos seruientes ignobiles, infimos contemptibiles, pauperes peccatores & etiam pauciores, quàm habeat eos superbos. Omnia ista ex verbis scripturæ quæ sequuntur possunt esse manifesta 1. Corinth. 1. Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, &cæ. Et super illud Ioannis 1. vbi loquitur de Nathanaële, dicit Glos. quòd Nathanaël quia doctissimus erat, non est in apostolatum electus. Omnes enim apostoli de indoctis assumpti sunt, vt confundantur sapientes, & Augustin. Nisi humiliter & fideliter præcederet piscator, non humiliter sequeretur orator, & 1. ad Corinth. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Et super 2. Reg. dicit quædam Glos. quæ mundus per fastum elationis spernit, Deus per deuotionem humilitatis acquirit, & 1. ad Corinth. 1. Infirma mundi elegit Deus &c. Iac. 2. Nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Gregor. Nonnunquam Dominus quibus magna tribuit, quædam parua reprehensibilia relinquit, vt semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos adhuc aduersarij minimi fatigant. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte damna pertulit, & ex parte fortiter stetit, vt electi angelorum spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent. Permisit etiam Deus Dauid & Petrum mortaliter peccare, vt sic humiliarentur. Permisit etiam Iudam omninò perire, qui erat de ordine & numero apostolorum & societate Domini, vt nullus in quocunque ordine sit, inquit, superbiat. Et breuiter, omnes miseriæ, quas viri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiant. Vnde 2. ad Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationem extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizet. Gregor. Dum vitia tentant nos, proficientes in nobis virtutes humiliant. August. O venenum superbiæ, non nisi veneno tentationis curandum. Et Gregor. super Iob. Iebusæum Israël tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat dum minima non superat, & tamē neque per omnia ista domatur superbia humani cordis. vnde Bernar. O mira fatuitas cordis nostri, cuius elationē perfectè dimittere, cuius ceruicosos motus omnino

omnino domare, humilitatis tanta materia non sufficit, quin adhuc superbiat terra & cinis. ¶ Absque modo videtur Dominus persecutus fuisse superbiam, doctrina scilicet & exemplo. Doctrina cùm consuluit Lucæ 14. Recumbe in nouissimo loco. Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo. Et Matthæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnum cælorum. Et ibidem: Quicunque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum. Exemplo etiam videtur persecutus esse superbiam sine modo in formatione hominis, cùm quasi in eadem veste sociauit purpuram cum sacco, animam carni coniungendo, & ex brutali natura & anima, quæ similis est angelicæ naturæ, hominem constituit dignissimam creaturam, immo terræ copulauit, & iuxta verbum Esaiæ 50. cælos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum: quod constat esse factum specialiter contra superbiam. Item absque modo videtur superbiam persecutus fuisse, cùm ad ipsam destruendam semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & cùm pedes discipulorum lauit. Vnde Ioann. 13. dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes, quasi dicat: Non lauabis mihi pedes in æternum: quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipuè videtur extitisse in passione. Vnde passio eius excessus vocatur Lucæ 9. Dicunt aliqui quòd nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit se, tamen humilior Christo non erit, cùm ipse nouissimus virorum fuerit Esaiæ 53.

De diuisione Superbiæ. PARS III. *quæ habet quadraginta capitula.*

De diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ, quando quis credit se bona sua habere à se.

CAPVT I.

POSITIS his quæ pertinent ad detestationem superbiæ, consequens est vt diuisiones ad idem vitium pertinentes ponamus & prosequamur. ¶ Et notandum quod superbia primò diuiditur in superbiam interiorem & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiam intellectus & superbiam affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est, quando aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est, cùm aliquis credit à Deo sua bona habere, sed à suis meritis. Tertia, quando credit se habere quod non habet. Quarta, quando in opinione sua præfert se alijs. Vnde versus: Ex se pro meritis, falso, plus omnibus inflant. ¶ Prima specie labora-

borabant philosophi qui dicebant, Labia nostra à nobis sunt. De hac specie Iob 11. Vir vanus erigitur in superbiam, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tamen quòd nullus habeat hanc speciem superbię. Nullus enim est qui nō credat bona sua à Deo habere. Vnde Bernardus super illud, Oleum effusum nomen tuum. Quis tam insanus erit vt aliunde quàm à Deo aliquid habere præsumat? Nemo sanè etiam infidelis videtur esse in hoc errore. Bernardus. Inexcusabilis est infidelis, si non diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute. Nempe clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se diligere debet illum, cui se totum debere non ignorat. Ad quod dici potest, quòd ideo dicitur superbus credere bona sua à se habere, quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo, quòd non credit Christum filium Dei esse: cùm nec terretur eius comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit: vt dicit Bernard.

¶ De sex quæ facit superbus, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo.

SEx verò sunt quantum ad hoc quod dicitur superbus facere, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo. ¶ Primò, quòd de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apostolus 1. ad Corint. 4. Quid habes quod non accepisti? ¶ Secundò, quòd de bonis suis iactat se Iob 31. Si osculatus sum manum meam. In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est contractus oris, laudatio proprij operis. ¶ Tertiò, quia de bonis suis gratias non agit Deo. vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficium acceptum, eo quòd faciat quasi non cognosceret. Et est illud vitium valde nociuum homini. Bernardus. Ingratitudo est ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Gregorius: Non est dignus dandis qui non agit grates de datis. ¶ Quartò, quia non habentem similia bona, contemnit. vnde Bernardus loquens Pharisæo: Frustra inflaris aduersus publicanum, qui ideo non habet vt tu, quia non accepit vt tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, cæteros aspernando prodis quid in corde locutus sis. Nō enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non præ illo honorandum te censeres. ¶ Quintò, quòd sibi vult viuere, & non Deo. Vera recognitio Domini, est redditio census vel seruitij. Vnde cùm superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione verborum quæ est ridiculosa. Ridiculum enim est dicere aliquem, dominium in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam Domino quòd aliquis eum dominum fateatur, qui ei seruire dedignatur. ¶ Sexto facit superbus quasi non credens bona sua se habere à Deo,

Deo, quia de bonis suis Deo non tribuit quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quærentem, dicens. Vos quæritis quasi nobis commodassetis: non attendens quòd Deus illi bona dedit, qui per pauperem ea requirit. Gregorius. Gratuitum putas quod impendis proximo, velis nolis debitor es. Augustinus. Dicit tibi Christus. Da mihi ex eo quod dedi tibi: de meo quæro, & mihi non donas. ¶ Superbia ista valde nociua est homini. Homo enim superbus aliter viueret, si bona sua à Deo sibi data recognosceret, quàm viuat. Et hoc quo ad multa. ¶ Primò, si hostem suum se fortiorem videret, ad dominum suum pro succursu orationem quasi quendam nuntium mitteret, & de impetrando succursu valde consideret, sciens illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. ¶ Item si videret quòd castrum corporis sui defendere non posset, domino suo redderet vt ipsemet defenderet illud. Sicut quidam cùm tentaretur de peccato fornicationis multum, & resistere vltra non posset, prosternens se ante Crucifixum, dixit: Domine terram corporis quam à te teneo amplius tueri nõ possum: ego reddo eam tibi, defende eam. Et statim recessit tentatio. ¶ Item qui bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniurijs sibi illatis se non vindicaret, sed expectaret quòd Dominus suus sibi iustitiam faceret. Prouerb. 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum & liberabit te, a labore scilicet vindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas vindicando. ¶ Item quo Deum solum omnium bonorum suorum dominum recognosceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timẽda est sententia à nõ suo iudice lata. Sic nec iudicia hominum sunt timenda. 1. ad Corint. 4. Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer. Deinde subditur. Qui autem me iudicat, dominus est. Item Deo tanquam domino non hominibus placere studeret. Apostolus ad Galat. 1. Si hominibus placerem. Christi seruus non essem. Figuram verò illorum qui sibi attribuunt bona sua, tenent illi qui volebant Ioannem vocare nomine patris sui. Figura verò illorum, qui bona sua Deo attribuunt, tenent Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Et meritò Ioannes: id est, gratia, vocatur, qui natus de sterili secundum naturam. Sic bonum opus gratiæ Dei debet attribui, cum anima ex se sterilis sit: nec habeat nisi ex Deo quod bonum agat. Psalm. Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem.

De

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantùm pro meritis suis.

CAPVT II.

SEQVITVR de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona quæ à Deo habet. Ad cuius vitij detestationem, primò facit hoc, quòd vitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit? Sicut si paterfamilias soluat operario operationem quam ipse meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. ¶ Secundò quòd liberalissimum largitorem reputat venditorem dum ea quæ Dominus ei dat, credit se pro meritis emere, in quo Deo magnam contumeliam facit. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius vitij hoc, quod vitium illud omnino obstruit homini fontem misericordiæ. Si enim laborantes hoc vitio petant aliquid sibi dari à Domino, meritò dicit eis Dominus, Ite potius ad vendentes, & emite vobis: sicut dicunt virgines prudentes fatuis, Matth. 25. ¶ Quartò facit ad detestationem huius peccati magna fatuitas quæ comitatur hoc vitium. ¶ Multiplici verò ratione potest ostendi fatuus qui hoc vitio laborat. ¶ Primò, quia quãtumcunque conetur homo, tamen non sufficit soluere quod Deo debet. Vnde Bern. in lib. de diligendo deo. Si totum me debeo pro me facto, quid addam pro me refecto? Nec enim tam facilè refectus quàm factus. Si quidem non solum de me, sed etiam de quocunque quod factũ est, scriptum est. Dixit & facta sunt. At verò in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed etiã indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo, quid Deo retribuã pro se? Nam etiã si me millesies repẽdere possem, quid sum ego ad Dominũ? quanta ergo fatuitas est, q homo credat pro meritis suis bona sua habere, cũ nõ sufficiat soluere Deo quod debet? Solutio enim debiti, recipientẽ non obligat, sed debitorẽ absoluit. ¶ Secũdò potest ostendi fatuus qui bona sua credit habere pro meritis, quia bene operãdo facit ipse propriã vtilitatẽ, & nõ Dei. Deus enim bonorũ nostrorũ nõ eget. Lu. 17. Cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo verbo innuũtur nobis duæ dictæ rationes, scilicet q bene operando soluimus q debemus, & quod Deo inutiles sumus, vel ad minus reputare debemus vnde timere debemus quasi serui inutiles, illam sententiam Domini Matth. 25. Inutilem seruum proijcite illum in tene-

tenebras exteriores. Quid ergo debetur homini ex hoc qu[i] propriam vtilitatem facit. ¶Tertiò potest ostendi fatuus per h[oc] quod ipse nihil dat Deo nisi prius hoc Deus dederit illi. vnde D[o]minus Iob 41. Quis dedit mihi vt reddam ei? Et Dauid ad Dom[i]num 1. Paralip. vlt. Quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. [Et] Esaiæ 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. [Et] Augu. Domine supererogatur tibi vt debeas. & quis habet qu[i]quam nisi tuum? Reddis debita nulli debens, dās debita nihil p[er]dens. Et Bernard. Non sunt talia merita, vt propterea vita æte[rna] debeantur ex iure, vt Deus eis iniuriam faceret, nisi eam do[naret]. Nam vt taceam quòd multa Dei sint dona, et ita homò magis [pro]pter ipsa debitor est domini, quàm Deus homini, quid sunt o[mnia] merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condignæ, &c. ¶Q[uar]tò, quia opera bona nostra ex se sunt velut moneta absque arg[en]to. Gratia enim Dei valor est in operibus: sine ea sunt opera ve[lut] falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatem illam agn[o]scit. ¶ Quintò, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequen[ter] videntur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita Iob 4. Ecce q[ui] seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitate[m]. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, &c. & Esaiæ 44. Fa[cti] sumus vt immundi omnes nos: vnde quasi pannus menstrua[tæ] vniuersæ iustitiæ nostræ. Gregorius. Sæpe iustitia nostra ad exam[en] iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & sordet in conspectu iud[i]cis, quod fulget in estimatione operantis. Nullus ergo de suis me[ri]tis confidat, non modicum valet ad meritum, scire quòd nō suf[f]iciant merita. Bernardus. Exaggera quantum vis merita, & extol[le] sudores, melior est misericordia Domini super vitas. Idem: Meū meritum est miseratio Domini. Idem: Vapulem sanè vt male ope[r]rans, si fortè immerita verbera cōputentur, fortè miserebitur fla[g]gellato, qui in me non inuenit meritum quod remuneret. Idem: Nemo se seducat, quia si bene cogitare voluerit, inueniet procul[-]dubio, qui nec cum decem millibus posit occurrere ei qui cū viginti millibus ad se venit. Et est sumptum de Luca 14. Idem: Spiritussanctus illos quos repleuerit, & spiritu feruere, & veritatē agnoscere facit: quia sola misericordia est quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia vndique attraxerat Dauid cùm diceret: Misericordia eius preuenit me, & misericordia tua subsequetur me, & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus & misericordia mea.

De superbia qua quis credit se habere quod non habet.

PARS III.

SEQVITVR de tertia specie superbiæ pertinente ad intellectum, quæ est quando quis credit se habere bonum quod non habet. Ad cuius vitij detestationē primo potest valere commendatio eius contrarij. Vnde Bernardus. Magna & rara virtus profectò est, mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Ego cæteris virtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest quòd valde magnum vitium est, te miserabilem apparere, & laudabilem reputare. Hoc cæteris vitijs mirabilius iudicandum est. ¶Secundò maledictionem imprecatur Esaias laborantibus hoc vitio, Esa. 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris. ¶ Tertiò, quia hoc vitium impedit hominem à gratia. Prouer. 26. Vidisti hominem sapiētem sibi videri, magis illo spem habebit insipiens. ¶ Est autem triplex ratio quod hoc vitium impedimentum sit Dei gratiæ. ¶Prima est, quòd laborans hoc vitio, gratiam Dei non petit, cùm credit se eam habere: & quia non petit, ideo non accipit. Senec. Ideo imitari nolumus, quia nos optimos credimus. ¶Secunda, quia tali non libenter Dominus dat gratiam suam, quia scit quòd non esset gratus, cùm ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet Dominus gratiam suam, si illi eam daret. Bernardus: Nunquid non perit quod datur ingrato? ¶ Tertia est, quòd ille quasi plenus est de nihilo: ideo non potest capere aliquid. Bernardus. Non est quo se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Ita non est quo sè immisceat veritas, quando aliquem occupat falsitas. ¶ Quartò, facit ad detestationē huius delusio magna, quæ fit laborantibus hoc vitio. Deluditur enim eis sicut delusum est cuidam rustico portāti agnum venalem ad forum: quem quidam leccator videns, dixit socijs suis. Vultis habere agnum quem portat rusticus? Illi dixerunt: Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus, dicens quòd quilibet eorum quæreret si rusticus ille vellet vendere canem illum. Et cùm primus quæreret: Respondit rusticus, quòd non esset canis, sed agnus. Sed cùm quæsiuissent alij similiter, deinde credidit de agno quòd canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quàm sibi credēs, deinde credit se habere bonum illud quod prius certissimè sciebat se nō habere. Sen. Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit, ista scilicet, hominem qui verum sibi dicat, & hominem inter mētientes stupentem ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem, aduersa producat. Sic adulatores faciūt de superbo sicut de vesica pueri, quam vnus aliquantulum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene in-

ſlata eſt. Sic vnus adulator inflat ſuperbum, alius verò amplius inflat. Seneca. Omnium adulatorum vnum officium, vna intētio eſt, quis blandiſsimè fallat. ¶ Quintò facit ad deteſtationem huius vitij hoc, quòd hominem in tanta cæcitate ponit, vt etiam cæcitatem ſuam agnoſcere non poſsit. Alij cæci ſaltem cæcitatem ſuam agnoſcunt, licet alia cognoſcere non poſsint. ¶ Vltimo facit ad deteſtationem huius vitij hoc, quòd diabolus facit de tali ſaccum, non ſolum ad continendum vilia, ſed etiam ad continendū nulla.

¶ De remedijs contra ſuperbiam.

TRiplex autem poteſt eſſe remedium circa hoc vitium. ¶Primum eſt, frequens meditatio proprij ſtatus. Bernard. Meditatio quid deſit docet, oratio ne quid deſit obtinet. Et eſt illud valde vtile homini, & Deo valde placet quòd homo ſe inſpiciat ſæpe. Bernard. Illam animam diligit Deus quæ ſine ceſſatione ſe conſiderat, & ſine ſimulatione ſe conſiderando iudicat. Idem: Si noueris myſteria omnia, noueris alta cæli, lata terræ, profunda maris: ſi te non noueris, eris ſimilis homini ędificanti ſine fundamēto, ruinam, non ſtructuram faciens. ¶ Secundum, vt corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulanti triſtis. Sic enim fiet vt à multis corrigaris, & à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libenter narrat, vt ait Hierony. Econtrario autem multos inuenit adulatores qui libenter eos audit. Prouerb. 29. Princeps qui libēter audit verba mēdacij, omnes miniſtros habet impios. ¶Tertium eſt, vt ſpeculum Sacræ ſcripturæ faciei mentis ſæpe opponatur. Vnde Greg. Sacra ſcriptura tanquam ſpeculum mentibus noſtris opponitur, vt ſi quid in ea fœdum fuerit verius videatur.

De ſuperbia intellectus, qua quis præponit ſe alijs in æſtimatione ſua. CAPVT IIII.

SEQVITVR de quarta ſpecie ſuperbiæ, quæ eſt quando aliquis in æſtimatione ſua præponit ſe alijs. Quæ eſt magna ruſticitas, & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quòd ſit magna ruſticitas, patet per hoc quòd laborās hoc vitio quaſi vult ſedere altior alijs in hoſpitio proprio, & ibi maximè inhonorat homines vbi deberet maximè honorare eos, ſcilicet in propria domo. Non ſic faciebat Abraham, qui dicit Ge. 18. Loquar ad Dominū meū, cùm ſim puluis & cinis. vbi dicit Greg. Apertè cernimus in quo loco ſe poſuerat, qui ſe puluerem & cinerem etiam cùm Domino loqueretur, æſtimabat. Qua ergo pœna feriēdi ſunt qui ad ſumma nō proficiūt, & de minimis ſe extollūt?

¶ Quòd

¶ *Quòd stultum sit se alijs præferre?*

QVòd autem magna fatuitas sit se alijs præponere, patet. ¶ Primò per hoc, quanto quis magis se appretiat, tanto minus appretiabitur à Deo, & tanto minus valet. Exemplum in Saule, qui cùm esset paruus in oculis suis, factus est rex. E conuerso aũt cùm magnus esset, à regno deiectus est. 1. Reg. 15. Despicientem autem se Deus appretiat. Psalm. Cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Secundò per incertitudinem quam habent homines in præsenti vita de bonitate sua vel aliena. Ecclesiast. 9. Sunt iusti & sapientes, quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua vel malitia aliena, finaliter tamen incertus est: qui enim hodie est homicida, forsitan in Dei prouidentia est de ordine Cherubim: & licet tu modò sis bonus, tamẽ in Dei præscientia fomes affixus infernali patibulo. Ecclesiast. 8. Vidi impios sepultos, qui cùm adhuc viuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno qui in mundo isto sancti credebantur. Ideo nulli debet se homo comparare. Bernardus: Noli te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vel vni. Nemini te non dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima planè non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autem nimiumque pauenda vel nimia temerè præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostium bassum, cui non nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, ledet caput suum, quod accidit his qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. Augustin. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite volumus intrare, oportet nos caput demittere. ¶ Tertiò per hoc quòd æstimatio qua aliquis præfert se alijs apud Deum, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernard. Pharisæus exufflat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriam. ¶ Quartò per hoc, quòd talis vult esse iudex suiipsius, cùm proprius amor homines fallat in iudicio suiipsius. Bernard. Amor sicut nec odium, veritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutum, & in caussis tam ecclesiasticis quàm secularibus scio seruatũ, homines speciales amicos causantium non debere admitti in iudicium, ne vel fallant, vel fallantur amore suorũ, quod si culpam amici tuo iudicio illius amor aut minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Senec. Ita ferè cõparata est omnium natura hominum, vt aliena melius iudicet quàm sua. Tali potest dici. Tu iudicium de teipso facis, iudicium tuũ non est verum.

¶ Quintò, quia tales credunt solem iustitiæ non lucem dare, nisi in domo conscientiæ eorum. quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bern. Nolo vt nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum, nisi penes te: nusquam operari gratiã Dei, nisi in conscientia tua: malo te cogitare vbique esse serenum, nisi apud te: & peius de te, quam de aliquo alio æstimare.

¶ Quòd sit magna iniquitas se præferre alijs quantum ad Deum.

INiquitas etiam magna est præferre se alijs, & quo ad Deum, & quo ad proximum. Quantum ad Deum, quadrupliciter est iniquus qui se alijs præponit. ¶ Primò in hoc quòd iudicium datum filio Dei sibi vsurpat. Ioan. 5. Omne iudicium dedit filio. ¶ Secundò, quòd opus eius despicit. Prou. 14. Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius qui fecit talem. Multum displicet mulieri qui despicit filium suum, vel artifici, cùm quis despicit opus eius: ita Deo displicet cùm quis despicit creaturas eius. ¶ Tertio quia cùm se solum bonum credit quodammodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei malè sentit, qui credit quod Deus in vno solo loco diuitias posuerit. Et de bonitate eius malè sentit, cùm credit quod alijs Deus non sit bonus, nisi sibi: vel credit quòd alijs sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matth. 5. Qui dixerit, fatue: dicit gl. Non modicus furor est quem Deus sale sapientiæ condiuit, infatuatum dicere, & sic eum Deo derogare. ¶ Quartò, iniquus est talis in Deum: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est, cũ contrario modo oporteat esse. Oportet enim hominẽ minui, vt Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris, Ioan. 3. Illum oportet crescere, me autem minui.

¶ Quod sit magna iniquitas se præferre alijs, quantum ad proximum.

IN proximum verò iniquus est, qui se præfert alijs, dupliciter. ¶ Primò, quia præsumit proximum iudicare, in quo non habet iudicium, & contra prohibitionem Domini, Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apost. Roman. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat aut cadit. ¶ Secundò, quia inique iudicat eum, & quasi habet stateram dolosam, cùm pro vno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cùm se sciat multa peccata commisisse. Præterea nescit circunstantias peccatorum in proximo, quæ multum possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intẽtione fecit, vtrum ex surreptione vel debilitate, vtrum ex ignorantia vel ex certa scientia, vtrum casu vel ex proposito, & vtrum ex vehementia tentationis. Item pro ridiculosa argumentatione, quam non auderet etiam recitare in scholis, proximũ suum iudicat malum, vel pro aliquo leui signo. De hac statera,

Pro-

Prouerb.11.Statera dolosa abominatio est apud Deum:qui sapiens esset,longe peccata sua maiora quàm aliorum æstimaret,cùm melius cognoscat circunstantias peccatum suum aggrauantes,quàm circunstantias quæ aggrauant peccata aliorum. Vnde Bernar.Qui perfectè semetipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum intelligit. Homini qui se præfert alijs qui de se solo bonam habet opinionem, quandoque ita accidit sicut accidit Aman, qui de se solo credebat quòd à rege esset honorandus, cùm à rege esset suspendendus, Esth.6.Cogitans Aman in corde suo quod nullum alium rex nisi se vellet honorare,respondit,&c. Et subditur, quòd suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo:Mardochæū verò quem Aman suspendere voluit,rex honorari præcepit. Sic ille qui alium iudicat quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur,ad regnum est sublimandus.

De diuisione superbiæ affectus. Et primò de præsumptione,& de triplici damno quod ex ea prouenit.

CAPVT V.

SVPERBIA affectus,diuiditur in præsumptionem,& appetitum propriæ excellentiæ. Primò igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quantum præsumptio homini sit timenda. ¶ Secundò præsumptuosos homines fatuos esse. Tertiò distinguemus diuersas species præsumptionis.¶Tripliciter potest ostendi quòd valde timenda est præsumptio.¶Primò per hoc, quòd Dominus cum tanto damno & iactura animarū voluit huic morbo mederi.Ideo enim distulit incarnari longo tēpore,vt præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim venire donec homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quòd neutra iuuari potuisset. Secundo per hoc quòd Dominus aliquando viros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant.Augu.Audeo dicere,superbis esse vtile cadere in aliquod apertum & manifestum peccatū; vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim sibi Petrus quādo fleuit displicuit quàm placuit quando præsumpsit.¶Tertiò per hoc,quòd multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum quod inde prouenit. Deus enim præsumenti de se,auxilium suum subtrahit:subtracto Dei auxilio homo in bono non proficit,& tandem in malo corruit.De primo,Iudith.6.Præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humilias. De secundo

super illud Psal. Infirmata est, tu verò perfecisti eam. Non firmaretur, inquit August. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit a firmitate præsumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui vilius omnibus corruit, quia præ ceteris præsumpsit. De presumptione eius Mar. 14. Et si omnes scādalizati fuerint in te, sed non ego & Luc. 22. Domine paratus sum tecum in carcerem, & in mortem ire. De ruina eius. Matt. 26. qualiter ad vocē ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: vbi tibi placuisti, ibi periisti.

¶ *De fatuitate illius qui de se præsumit.*

FAtuitas verò de se præsumentium ostenditur. Primò per verba scripturæ quæ infirmitatem humanam ostendunt. 2. Corinth. Non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis, &c. Si nec sufficit homo ad bene cogitandum quod minimum est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Ioann. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit illum. Item dicit Ecclesiast. Cantic. 1. Trahe me post te. vbi dicit Bernard. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquam esse perventurum ad te, nisi gradiendo post te. Sed neque hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideo precor vt trahas me post te. Beatus siquidem est, cuius auxilium abs te. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, peruenturus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Osee 13. Ex te perditio tua Israël: tantummodo ex me auxilium tuum. Et Psalm. dicit, homo: spiritus vadens, & non rediens. quia per se vadit homo ad peccatum, sed per se non redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum. Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. vnde Augustinus loquēs de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quàm verum sit, Sine me nihil potestis facere. Ecce ad vnius auræ impulsum firmissima colūna contremuit. ¶ Secundò per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum. nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes vincere. vnde Origines super Numer. vbi loquitur de exploratoribus missis à Moyse, Vult Dominus Iesus res mirabiles facere, vult de locustis superare gigantes, & de his qui in terra sunt cælestes vincere nequitias. ¶ Tertiò exemplis virorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, Dauid, Salomonis, & similium. Gregorius, Dauid cadente nemo superbiat,

Multos

Multos legimus in monte præsumptionis corruisse. vnde multum fugiendus esset mons iste. vnde Augustinus: Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt qui operantur iniquitatem. Præcipuè potest agnosci fatuitas præsumentium de se per experientiã propriæ imbecillitatis. Leuem enim correctionem vel modicũ verbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatem præsumentiũ de se insinuat nobis Salomon, Prouer.14. dicens: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.

¶De quatuor speciebus præsumptionis.

SEquitur de speciebus præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor species ipsius. ¶Prima species est, quando aliquis præsumit, quod alij non præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferentes se antecessoribus suis, & qui coram aliquibus sibi æqualibus, vel maioribus præsumunt quod non ipsi. Ad hanc speciẽ præsumptionis videtur referri illud Ecclesiast. 32. Audi taceas simul & quærens, & in medio magnatorum loqui non præsumas.

¶Secunda est, quando aliquis præsumit, de quo præsumendum non esset. Vt cùm aliquis præsumit de viribus suis, vel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Contra videtur pertinere quod dicitur Ierem.17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ suum. Et subditur: Benedictus vir qui cõfidit in Domino, &c. Et illud Esa.36. Ecce confidis super baculum arundineũ confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam. Et illud Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis suis, corruet. ¶Tertia est, cùm quis præsumit aliquid ante tempus: vt cùm quis præsumit de victoria, qui est adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob duodecimo. Memento belli, nec vltra addas loqui. Et illud 3. Regum 20. Non glorietur accinctus æquè vt discinctus. & vocat Glossa accinctum illum qui indutus est armis & adhuc est in acie. Discinctum verò, qui victor est, & iam arma deposuit. Ad idem potest referri quod dixit quidam pater cuidam fratri dicenti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait pater, diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciem præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, qui adhuc est in inchoatione. Quantumcunque aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. vnde Eccle. decimo octauo. Cùm consummauerit homo, tũc incipit & cetera. Greg. in Moral. Nescit mens per torporẽ veterascere, quę semper studet per desideriũ inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus lassescere, valde necesse est, vt semper ea credamus nos inchoare. Vnde Dauid: Et dixi, Nũc cœpi. & Ier.3. Patrẽ vocabis me, & post me

 ingredi

ingredi non cessabis. Et Ecclesiast. 43. A luna signum diei festi lu-minare quod minuitur in consummatione mensis. Sic vir iustus quanto perfectior efficitur, tanto in oculis suis minuitur. ¶ Quarta species præsumptionis est quando aliquis præsumit quod est supra vires suas. Sicut cùm aliquis præsumit quòd exibit à peccato cum voluerit, cum tamē casum in peccatum modo cauere nō possit, de qua præsumptione Ecclesia. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. De hac præsumptione dictum est amplius vltimo capit. circa finem, de Luxuria. Ad hanc etiā speciem pertinet quando aliquis insufficiens recipit curam animarum, & promittit se alios à lupo infernali liberare, cùm ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendum vitium præsumptionis posuit Dominus hominem iam formatum in paradiso: vt legitur Genesis 2. Ipse homo non posuit se ibi, imò etiam positus à Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in cælesti paradiso se viribus suis ponet?

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primo de appetitu dominij, & eius detestatione.

CAPVT VI.

Dictvm est de speciebus præsumptionis, consequenter dicendum est de appetitu propriæ excellentiæ. Et cùm sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominij, & excellentia magisterij, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamen quòd nō est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellētiæ in tres species, scilicet in appetitum dominij, in appetitum magisterij, & appetitum simplicis excessus. De appetitu verò dominij, primo prosequemur. Qui ideo peccatum est, quia locus dominij proprij excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. vnde Gregorius in Moral. Non est homini data prælatio, vt dominetur hominibus, sed bestijs terræ, & volucribus, & piscibus: id est hominibus in eo quòd induunt faciem horum: vbi enim non delinquimus, pares sumus, & est sumptum illud de Gene. 1. super hoc verbo, Faciamus hominē ad imaginem & similitudinē nostrā, &c. Et subditur, præsit piscibus, &c.

¶ De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij.

Ad detestationem verò huius vitij. Primo possumus vti dissuasionibus quæ faciunt scripturę de hoc vitio, & de multis pau-

ęa ponamus. Vnde Ecclesiastici 7. Noli quærere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris. Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui loco eius sit: & regi iniuriaretur, qui ab alio quàm à rege sine eius cōsensu obtinere vellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quàm à Deo dignitatē quærit. Item Ecclesiast. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates: sicut in conflictu corporali, hostes præcipue irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet vitia & dæmones, irruūt præcipuè super illū, qui in dignitate est. Vnde oportet eum virtutem habere dirumpendi eos. vnde Hieronym. Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horū, magnitudo scelerum est. Et Greg. in Pastoral. Pollens virtutibus inuitus, & coactus accedet ad regimen animarum. Si ille qui virtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui vitijs sordet? Ille non modò debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi & populo. De damno populi. Prouer. 28. Regnantibus impijs ruinæ hominum. Item leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Item: Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniam, & Prouerbiorū 29. Cum impij sumpserint principatum, gemet populus. Damnum autem quod incurrit, qui cum indignus sit sublimatur: dicit Aug. In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quàm in hoc quòd cum indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre, siue ad gubernaculum in capite regiminis ecclesiæ. ¶ Secundò ad detestationem huius vitij valēt exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primò exemplum Christi, de quo dicitur Ioan. 6. quòd cùm quidam vellent eum regem facere, fugit: quærentibus autem eum ad mortem, vltro se obtulit Ioan. 18. Quærentes autem se ad regimen, fugit: vt ostenderet quòd quibusdam potius expediret esse mortuos, quàm esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles & potētes, quòd potius expediret eis asse leprosos, quàm esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo vtitur Apostolus ad Hebr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. De Augustin. similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ non habebat episcopū, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufredo priore Clareuallensi, quòd quum electus esset in episcopum Tornacen. & ab Eugenio papa, & abbate suo sancto Bern. cogeretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbatis, & clericorum qui se elegerant, in modum crucis, ait: Monachus fugitiuus si me eijcitis esse potero, Episcopus verò nūquam ero. Cui laboranti in extremis, quidam monachus ei charus assistens ait: Chare mi, oro te vt si potes, statum tuum mihi post

mortem reueles. Cui oranti post mortem eius, coram altari apparuit in visione Gaufredus, dicens monacho: Ecce assum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene: sed reuelatum est mihi à sancta Trinitate, quòd si promotus essem in episcopum, fuissem in numero reproborum.

¶ *Quòd ambitiosis sit male, peius, pessime, dum tendunt ad dignitatem.*

TErtiò potest valere ad detestationem huius vitij hoc, quòd ambitiosis male est dum ad dignitatem tendunt: peius est eis cum ipsam iam acquisierunt: pessime erit eis cum punientur de hoc quòd in dignitate male se habuerunt. Quòd male sit ambitiosis dum ad dignitatem tendunt. Primò patet ex verbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere videntur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis via est. Item Philosophus, Hoc maximũ malum habet ambitio, quod non respicit vel Deum, vel se, vel alios, sed per fas & nefas & mille pericula ad dignitatem tendit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat vel faciat quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatem simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius: grauem pugnam habet in se, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio continet manum. Quòd autem valde male sit ambitioso cum iam habet dignitatem, multipliciter potest ostendi. Primò ex verbis Bernard. dicentis: O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotijs eius. Idem Seneca. Nemo ex his quos purpuratos vides, felix est, non magis quàm ex illis quibus sceptrum vel chlamydem in scena fabulæ assignant. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animam frequenter. Vnde Hieronym. Honores secum pericula trahunt: citò periclitatur potestas, & quanto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. vnde August. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Interdũ principes propter magnum periculum in quo sunt, non audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circundentur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nónne millies melius est perire, quàm in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse viuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Iere. 5. Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerũt viam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et in eodẽ cap. in fine: Inuenti sunt

in

in populo meo impij insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati sunt & ditati in terra. Incrassati sunt & impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè. Vnde Seneca. Abstrahunt à recto diuitiæ, honores, & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui vilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimenta superiora quæ in tabernaculo erant de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exodi 25. Operimenta illa custodiebant operimentum inferius quod erat valde pretiosum. Sic illi qui præsunt: custodiunt filios Dei, quos ipse tenerè diligit, nec vult incommoditatibus & vexationibus exponi. vnde Gregor. Misericors Deus quos tenerè diligit, ab extremis actionibus ascendit. Nam & pater familiás ad eum laborem seruos mittit, à quo subtiles filios suspendit. Et inde filij sine vexatione decori sunt, vnde serui in puluere deturpantur. Capa pluuialis non ideo superponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed vt potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad vtilitatem capæ, sed cæterarum vestium. Sic qui superior est, non debet se reputare cæteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter vtilitatem populi, non propter honorem. Expedit enim vt vnus homo moriatur pro populo: id est, laboriosæ vitæ & periculosæ exponatur, quæ est velut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, vt mortē istam appetant, & dulcedinem quietæ vitæ fastidiant. Vnde Gregorius. Cessationem à laboribus mundi dominus imperat: sed vesana mens plus assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & cæpas desiderant, quæ non sine lacrymis comeduntur. Præterea ambitiosi ex dignitate quam appetunt, non obtinent honorem quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideo egregiè de Cæsare Tullius ait: Cæsar cum quosdam honorare voluit, non ipsos honestauit, sed ornamento deturpauit. Boëtius: Quanto maior est dignitas: tanto despectiores improbos facit. At non impune. Reddunt nanque improbi parem dignitatibus vicem, quas ipsi sua contagione maculant. Et licet valde male sit ambitiosis dum sunt in dignitate: deterius tamen erit eis cùm pro abusione sua punientur. Vnde Hieronym. In maiori gradu maior sine dubio pœna. Et Sapient. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et Apocalyp. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit tantum date illi tormentum & luctum. ¶ Quartò potest etiam ad huius vitij detestationem facere hoc, quòd vitium istud est valde

effi-

efficax ad homines capiendos. vnde quidam: Plurima cum soleant hominum corrumpere mores, Fortius euertunt fœmina, census, honor. Idem: Quem res nec fœmina vincere possunt. Subiugat ambitio. ¶Quintò possumus etiam vti ad detestationem huius vitij, parabola illa Iudic. 9. Ierunt ligna, vt vngerent super se regem: dixeruntque oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua dij vtuntur & homines; & venire vt inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficu: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam fructusque suauissimos, & ire vt inter cætera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna promoueri? Dixerintque omnia ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis cōstituitis, venite & sub vmbra mea requiescite. Ligna super se regē vngunt, quando aliqui aliquem eligunt, vt eis dominetur. Notanter autem dicuntur eum vngere. Occasionem enim dant vt vnctè & mansuetè debeat se habere erga eos, in hoc quòd eum sibi præficiunt, & sibi præponunt. Valde enim peruersum est eos exhonorare, qui eum in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta in oppresionem ierunt. Vtique peruersitas est figurata Matthæi 27. in hoc quòd milites præsidis accipientes arundinem de manu Christi, percutientes inde caput eius. In arundine, enim quæ vacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominesque vtuntur, signatur aliquis vt misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorum condit, & quasi impinguat, & lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit, timens ne occasione eius bonum amittat quod accepit. In ficu intelligitur aliquis contemplatiuus iam dulcedinem Dei per contemplationem sentiens, qui prælationem refugit, quia timet dulcedinem, quam sensit, perdere. Scit enim quòd oportebit eum per solicitudinem exteriorum extra se ire. vnde Lucæ 14. Villam emi, & necesse habeo exire, dicit Glossa interlin. ab interna contemplatione, & ibidem dicit Glossa. Augustin. In empta villa dominatio notatur & superbia. Villam possidere homines sibi subdere, vitium malum, vitium primum. Per vitem propter vini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis, qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis, & aculearum sicut sentes, & secundum Iosephum, ad impetum venti ignem naturaliter producit:

ducit: & est primò molle, & pòst durescit. vnde signat aliquem malum ambitiosum, qui spinis vitiorum spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis quo se & subditos comburat incendio infernali. Qui primò se subditis suis mollem exhibet & mansuetum, deinde verò durum, quia tyrannicam vitam exercet, talis regimen non recusat. ¶ Responsio contra illud verbum Apostoli. Si quis episcopatum, &c. quod ambitiosi pro se allegant. Poterit tamen videri alicui quòd appetitus dominij malus non sit, quum dicat Apostolus 1. Timoth. 3. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed nulla est obiectio ista, si quis verbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit Apostolus, quòd si quis desideret episcopatum, quod ipse bene faciat, vel quòd desiderium eius bonum sit: sed vult ostendere quid significetur hoc nomine episcopatus, quia nomen Græcũ est. vnde dicit glos. super illum locum: Exponere voluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomen est operis, non honoris. Græcum enim est, & inde dictum vocabulum, quia ille qui præficitur, superintẽdit curam eorum gerens. Scopos enim intentio est. vnde episcopus Græcè, superintendens Latinè dicitur: vt intelligat se non esse episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse. Episcopus enim est super suam & aliorum vitam intentio, nec valet hoc argumentum, Si quis episcopatum, &c. ergo desiderium episcopatus est bonum: sicut non valet Latro qui vult furari bonam capam, desiderat bonam rem, quia bonam capam: ergo desiderium eius bonum est. Ibi eadẽ glo. Locus superior, sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur atque administretur vt decet: tamẽ indecenter appetitur. Vnde Hieron. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati. Si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deserenda est delectatio veritatis, ne subtrahatur ipsa fatuitas, & opprimatur ista suauitas. Patet ergo quòd non appetẽdus est locus dignitatis 1. Corinth. 13. Charitas non est ambitiosa. Quid autem in dignitatibus homines appetant, vtrum lucrum animarum, vel lucrum bursarum, vtrum laborem, vel honorem, satis apparet, si honores & diuitiæ ab officijs ecclesiasticis separentur. Vnde legitur quòd mortuo Sixto papa, diu vacauit papatus, nec inuentus est qui subiret illud onus: quoniam non habebat ecclesia diuitias, vel pompam secularem. His adiunctis tẽpore Syluestri illico ambitio nascebatur, & late peruagabatur.

De

De appetitu magisterij. CAPVT VII.

DICTVM est de appetitu dominij, consequenter dicēdum est de appetitu magisterij, de quo hoc ordine dicemus. Primò ostendemus ex quibus causis appetitus magisterij posit esse culpabilis. Secundò ostendemus de magisterio curiosorum, quantæ sit vexationis & afflictionis. Tertiò ostendemus quanti meriti sit ministerium magisterij, quod habēt viri quos regit timor & charitas Dei. ¶ Primum igitur notandum est, quòd appetitus magisterij culpabilis potest esse quinq; de causis. Primò propter ignorantiam, quando scilicet aliquis præsumit docere quod non addidicit. Vnde Iac. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Glossa: tantum discreti & in scripturis docti, & Prouer. 18. Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demōstrat, & confusione dignum. Vnde Salustius: Postquam honores adepti sunt, tunc primū acta & præcepta maiorum legere incipiunt præposteri homines. Eccl. 32. Audi tacens, & pro reuerētia accedet tibi bona gratia. Vnde Hierony. Cæteri qui variam supellectilem & vilia opuscula fabricant, sine doctore esse nō possunt quod cupiunt: quod medicorum est, promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Et subditur: Hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant, & Greg. Turpe est tunc solutionem quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quomodo posset optimè discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. ¶ Secundò potest esse appetitus magisterij culpabilis propter inhonestam vitam. Indignum enim est cælestem doctrinam esse in vase immundo. Vnde Dauid: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu &c. Prouerbiorum 26. Quomodo si argēto sordido ornare velis vas fictile: sic tumentia làbia cum pessimo corde sociata. Dignus irrisione esset qui argento vas fictile ornare vellet, si cum vellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est qui cùm malus sit, tamen ad superbiam & vanā gloriam bona verba dicit. Docens quodam modo obligat se ex doctrina sua ad bene faciendum. Vnde super illud Iob 39. Aut circundabis collo eius hinnitum, dicit Gregor. Collo equi hinnitus circundatur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibus vita prædicantis obsidetur. Et super illud Prouerbiorum 3. Circunda eas gutturi tuo. dicit Glos. Virtutes docet circundari gutturi, quum vox potius in gutture [illegible] soleat: quia scilicet prædicationis vox de interius manat, sed exterius circundati: nam quo aliquos ad bene operandum

dum & viuendum excitant, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Gregor. Qui verbū Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, & post ex actu colligat quæ & qualiter dicat. Et Ecclesiasti. 29. Quæ in manu habes ciba cæteros. Ea in manu habemus quæ opere implemus, & talia debemus prædicare alijs & Eccles. 29. Confirma verbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessarium est. Bona operatio est verbi confirmatio: mala verò operatio, infirmatio est verbi. Fideliter agit cum verbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam venenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, non videtur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum verbo.

¶ *De doctrina bona & vita mala.*

ET notandum quod habere doctrinam bonam & vitam malam, ipsi habenti valde est verecundum & erubescentia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multum nocet. ¶ Primum multipliciter potest ostendi. ¶ Primò ex hoc, quòd ille qui bene docet & male viuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit, Dauid: Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c. Prouerbior. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux est. Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenuè alios exhortatur. Item literas etiam propriæ damnationis publicat. vnde Apostolus ad Romanos 1. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Item in libro Prosperi. Bene loqui & male viuere, nihil aliud est quàm seipsum sua voce damnare. Talis sibiipsi contradicit, & seipsum confundit. vnde Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc quod dicis ipse facis? Delicatus magister est qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manusque concordent. Talis opere destruit, quod verbo ædificat. Eccle. 34. Vnus ædificans & alius destruens, quid prodest illis nisi labor? Talis habet linguam longe maiorem manu, quod sine dubio monstruosum est, vnde Greg. Monstruosa res est manus remissa & lingua magniloqua. De tali ironice solet dici illud Genesis 27. Vox quidem vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau. Quod hoc autem multum displiceat Deo, potest ostendi ex hoc quod Dominus maledixit ficulneæ habenti folia sine fructu, vt legitur Matth. 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est prædicator habens verba sine bonis operibus. Item ostendi potest ex hoc quod Dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia verborum sine fructu bonorum operum. Quas maledictiones habes Matthæi 23. Quòd autem valde noceat hoc ecclesiæ Dei, multipliciter potest ostēdi.

Primo

Primo per hoc quòd doctrina ecclesiæ in eis non habet talem virtutem, qualem deberet habere. Vnde authoritas: Qui non ardet, non incendit. Gregor. Magis valet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Idem: Nulla est dulcedo linguæ, nisi condiatur sapore vitæ. Item Gregor. super Ezechiel. Sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. Idem: Illi soli de Deo dulciter loqui voluerunt, qui eum cordis visceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per vitam malā prædicantium. Vnde Gregorius: Cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio contemnatur. Ipsa etiam veritas suspecta redditur hominibus. Quis enim crederet alicui qui aliquam viam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absque spoliatione & iugulatione, si post assertionem illam candem viam eligere vellet? Idem, quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factam ab eo quē sciret esse ex parte hostium. Propter malam vitam eorum qui habent instruere alios, multa mala euenerunt ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4. Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo. ¶ Tertiò potest esse culpabilis appetitus magisterij propter hoc quod appetitur, quod proprium est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed propriè non docet nisi Deus. vnde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cælo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare quæ videtur, & aliud est visum conferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrum pertinet, vt ad videndum sensum cordis aperiat: & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, vt visus in actu fiat: nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur. vnde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequam acquiescat consulat magistrum interiorem. ¶ Quòd autem Dei sit propriè magisterium, multis testimonijs scripturæ potest ostendi. De quibus pauca sufficiant ponere. Legitur Matthæi 23. Nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester. vbi dicit Glos. Interlin. Ne quod Deo debetur, vobis præsumatis attribuere. Glos. Vnus est qui illuminat hominem, quod non alius homo: sed tantum exercet docendo, non intellectum præstat. Item Glos. Magister ex consortio veri magistri tanquam eius nuntius, &

& pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur. Item Prouerb. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. & Ecclesiast.1. Omnis sapientia à Domino Deo est. & Ioan.6. Et erũt omnes docibiles Dei, vbi dicit glos. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Item Ioan.14. dicitur de Spiritu sancto, Ille vos docebit omnia. & 16. Docebit vos omnem veritatem. Interlin. Intus sine sono. Sic fit & aliis sanctis. Item 1. Ioan.2. Non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. glos. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exterius in vanũ laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idem ostendendum valet quod dicit Philosophus, quod studium est expectatio diuinę illuminationis. Idem: Impossibile est de pellibus caprarũ aut ouiũ haurire sapientiam. Ideo oratio præmittenda est ab his qui studere volunt. Sapientia enim, Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam violentia laboris, vel studij irrequisito domino. Iaco. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. & Augu. Oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione alia. ¶ Quarto potest esse culpabilis appetitus magisterij, quia homo appetit esse superior illo, quem natura genuit sibi æqualem. Vnde August. hominem homini subdi, non natura est hominis bene instituti, sed pœna damnati. Aequalitas multum placet Deo. vnde Dauid: Mirabile templũ tuum in æquitate. ¶ Quinto potest esse culpabilis appetitus magisterij, si propter vanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. Vnde Matth.23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

¶ *De afflictione magisterij curiosorum.*

DIctum est ex quibus caussis possit esse culpabilis appetitus magisterij, nunc dicendum est quantę afflictionis magisteriũ curiosorum sit. Quod satis ostendit nobis Salomon. Eccles. 1. dicens: Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimã dedit Deus filiis hominum, vt occupentur in ea. Alia translatio habet, hanc dissensionem pessimam. Studium curiosorum dici potest occupatio mala, peior, & pessima. Mala propter afflictionem tam corporis, quã animę, quæ est ibi, & præcipuè ista afflictio vbi parua vel nulla vtilitas est. Vnde Sen. Quid te torques in illa quæstione, quã vtilius est contempsisse, quàm soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuenisse. Peior verò est propter contemptores sapientiæ, & fa-

& fastidiosos auditores. De contemptu sapientiæ habetur Prou. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Ideo despicitur sapientia a stultis, quia ab eis non cognoscitur. Sicut aurum & argentum à brutis animalibus conculcantur, quia ab eis non cognoscuntur. De contemptu etiam sapientię dicit Seneca. Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iudicat, nisi quam in transitu nouerit? Quis philosophum aut vllum liberale studium respicit, nisi cum aliquis pluuius interueniat dies quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parũ inuestigata antiqui reliquerunt. At si hic iuuentus sobria incumberet, hic maiores docerent, minores addiscerent, vix ad fundum veniretur vbi veritas posita est, quam nunc summa & leui manu quærimus. Dicit iterum Sen. Fastidientis stomachi est multa degustare. Quidam auditores ideo fastidiosi sunt, quod non possunt sustinere quod aliquid eis dicatur, quod aliâs audierunt, licet illud nesciant. ¶ De quibus mirum est, quomodo ipsi possunt audire missam de beata Virgine quã toties audierunt. ¶ Pessima verò occupatio est propter multiplex periculum quod ibi est. Difficilè enim est, docentes à superbia & vana gloria non seduci. Etiam pedibus apostolorum, id est affectibus dicitur puluis vanæ gloriæ adhæsisse. De hoc periculo habetur Matthæi quarto, super illud, & statuit illum supra pinnaculum templi. Ibi enim dicit Glossa in eo loco Christum tentat in quo multos deceperat. Et alia Gloss. Ibi erant sedes doctorum vnde populo loquerentur, vbi multos capit vana gloria honoris magisterij inflatos. Aliud periculum est infidelitatis in Deum. Hoc[illegible]ter enim magistri Deo infideles sunt in talento sibi commisso. Eodem enim pretio quo ipsi emunt cuprum, quãdoque possunt emere aurum. Et eodem labore possunt habere ædificatiua, quo ipsi acquirunt inflatiua. ¶ Tertium periculum est impietatis in proximum. Frequenter enim magistri volunt cauillationibus inutilibus intendere, quàm fratres suos qui ad mortem trahuntur eripere. Seneca. Securius est munita conquirere cùm hostis instat à tergo, & mouere iussus est se miles & ce. Necessitas excutit quod pax otiosa collegit. Demens merito viderer si cùm saxa in munimentum, senes fœminæque congererent, cùm iuuentus manu portis armata expectaret, sederem otiosus, & huiusmodi quæstiũculas ponerem: Quod non perdidisti habes: cornua non perdidisti: ergo cornua habes. Non vacat ad istas ineptias. Ingens negotium in manibus est, mors me sequitur, fugit vita, aduersus hæc me doce.

¶ De merito bonorum doctorum, & triplici genere hominum.

Sequitur

SEquitur videre quanti meriti sit ministerium bonorum doctorum, quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiam notandum est quod triplex est genus hominum. Alij enim sunt indocti, alij sunt docti: non tamen adeò vt sufficiant docere alios: tertij verò adeò docti sunt vt docere possint. Primi miseri sunt in vita ista. Quodammodo enim brutis inferiores sunt. Vnde Boëtius in libro Consolat. Humanæ naturæ ista conditio est: vt tunc tantum ceteris rebus excellat cùm se agnoscat: eadem tamen infra bestias redigitur, cùm se nosse desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare naturæ est, homini verò non conuenit. Ad idem facit quod legitur Cantic. 1. Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum. Sponsa si se ignorat, post greges vadit: quia quodammodo iumentis miserior fit. Miseriores autem sunt indocti, quando moriuntur. Prouerbiorum 10. Qui indocti sunt, in cordis egestate morientur. De merito verò eorum qui docti sunt legitur Daniel. 3. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas æternitates. Sicut enim stellæ valde splendidiores sunt, quàm firmamẽtum: sic maior est gloria docentium alios, quàm eorum qui non docent. Præcipuè tamen vtile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequam obiicitur. Matth. 25. quod oportuit pecuniam domini sui cōmittere numulariis: vbi dicit glos. Numularij sunt, qui prędicationem auditam volunt verbis & opere exercere. Et quod valde vtile sit docere tales, quàm docere alios homines si bene & fideliter doceantur, manifestum potest esse ex hoc, quod maior vtilitas potest sequi ex eruditione vnius talium quàm ex eruditione mille aliorum.

De appetitu simplicis excessus.
CAPVT VIII.

DICTVM est de appetitu dominij & de appetitu magisterij. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus. Hoc vitio laborant illi qui volunt excedere alios in diuitiis vel pulchritudine, vel in aliquo alio bono, nec vellent aliquẽ sibi æquari. Ad hoc vitium videtur pertinere illud quod legitur Lucæ 22. Facta est contentio inter eos quis eorum videretur esse maior. ¶ Ad detestationem verò huius vitij. Primò videtur facere hoc quod hoc vitium peccatum est malitiæ (malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali.) Qui enim vult excedere alios, per consequens non

vult excedi ab aliis, vt sic vult malum aliorum. Vnde enim aliorũ paruitatem, quia quodammodo facit ad hoc vt sua magnitudo vel sic appareat. Secundò potest valere ad detestationem huius vitij hoc, quod ipsum reddit animum valde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc vitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quando verò aliquem à quo exceditur, tristatur, & sic modò tumet, modo dolet, modo inflatur, modo tristatur. Hanc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicens: Magnitudo certum modum non habet, comparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est. ¶ Tertium vitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderium eius qui omnes alios vult excedere: quia si excedit vnum excedetur ab alio. Preterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus quem appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundantia humoris in quo membro apostema solet generare: sic excessus in homine apostema generat superbiæ. Et sicut fatuus esset, qui vellet vnum oculum alium excedere, cùm secundum naturam debeant æquales esse: Sic fatuus est, qui desiderat vt ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiam debet ei placere profectus aliorum quo ei æquentur. Debent omnes filij Dei velut fratres amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebræ. 2. quod debuit fratribus per omnia assimilari. Eccle. 32. Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis quasi vnus ex ipsis.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primò de superbia in corpore.

CAP. IX.

DICTVM est de superbia interiori, consequenter dicendum est de superbia exteriori. Vocatur autem superbia exterior aliquid extrinsecum quod à superbia interiore procedit, & eã ostendit. Et potest distingui ista superbia secundum diuersitatẽ rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autẽ apparere superbia hominũ vel in ipso corpore, vel in lectis, vel in equis, vel ornatu, vel amplitudine familiæ, in conuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris & in cantu. Et primò prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quæ potest distingui secundũ diuersitatem membrorum quę sunt in corpore: scilicet oris, oculorum, nariũ, colli, & sic de ceteris membris. Ad su-

perbiam oris pertinet illud Psal. Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa. Et illud Prouerbiorum 14. In ore stulti virga superbiæ. Stultus enim verbis superbis quasi quadam virga homines cædit. De superbia narium. Esaię 2. Quiescit ab homine cuius spiritus est in naribus eius. De superbia oculorum. Ecclesiast. 23. Extollentiam oculorum ne dederis mihi. Et Prouerbiorum sexto. Oculos sublimes detestatur Dominus. Et Palm. Neque elati sunt oculi mei. De superbia colli vel ceruicis. Iob 15. Currit aduersus Deum erecto collo. Et Psalm. Dominus iustus concidet ceruices. De superbia aliorum membrorum. Esaiæ 3. Pro eo quod eleuatę sunt filię Sion, & ambulauerũt collo extenso, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarũ Sion, & Dominus ceruicem earum nudabit. Contrà Ezech. 1. Pedes eorum pedes recti, &c. Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistas prę-figurantibus. Doctores enim veteris legis habuerunt pedes seruorum, dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui cælestia promittunt. Vnde beati pauperes spiritu. Item: Agite pœnitentiam &c. Vnde de eis dicitur Esaiæ 52. Quàm speciosi pedes euangelizantis pacem, annuntiantis bona. In veteri lege annuntiantur verba bona, scilicet æterna. Similiter doctores nouæ legis pedes habent rectos. Cantic. 7. Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis. Ecclesia filia principis, id est, cælestis regis, cuius ancilla fuit synagoga. Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorum, synagoga verò spiritum seruitutis. In calceamentis autem sunt pulchri gressus ecclesiæ, quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorum. Nota quod sponsus ecclesiæ volens totam ecclesiam pulchram esse, lauit pedes eius, & de quorum inquinatione pręcipuè timebat. Vnde diligenter debet pedes, id est affectus custodire. Cantico. quinto. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Non debet iam ecclesia vel fidelis anima pedes suos ponere, nisi vbi sunt florida & viridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt æterna præmia. In virore enim intelligitur æternitas. Vnde pedes sanctorum suorum seruat: pedes enim custodiendi sunt ne calore adurantur, quod malo exemplo frequenter accidit, & ideo discalceandi sunt. Exod. 3. Solue calceamenta de pedibus &c. Qui tempore negligentiæ frigescunt, exemplis sanctorum calceandi sunt. Exod. 12. Calceamenta in pedibus habebitis. Qui agnum paschalem comedit, Dominicam imitatur passionem, ad quod multum valent exempla sanctorum. Si pedes collisi sunt per iram vel odium ad proximum, tunc butyro diuinæ sunt misericordiæ vngendi & considerationis misericordiæ quam nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus

 simi-

si misericordiam proximo impendamus. Iob 29. Lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Hæc petra Christus est, qui riuos misericordię multiplicis nobis fundit. Si luto voluptatis inquinati sunt pedes lauãdi sunt aqua lacrymarũ vel tribulationis pœnitentialis. Ioannis 13. Vos debetis alter alterius pedes lauare: Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matthæi 10. Excutite puluerem de pedibus. Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quod collegit pedes suos super lectulum.

De superbia ornatus, & his quibus vti possumus contra eam.

CAPVT X.

CVM ornatus posit esse diuersarum rerum- cor, vt hominum vel locorum, & multorum a- liorum. Primò ponemus ea, quibus possum contra superbiam ornatus humani, & viror. & mulierum. Contra hanc superbiam prim- sumus vti verbis sanctorũ & sapientum. De- bus pauca ponere sufficiat. Ecclesi. 11. In ve- ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris. Et 1. Tim. Volo mulieres orare in habitu ornato cum verecundia, & sob- tate ornantes se, nõ in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis. veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem opera bona, habitum ornatum, in quo vult Apostolus mulieres rare, vocat glossa, religionem earum ornantem eas. Vult etiam ornatas esse aliis virtutibus, cum verecundia vultus, vt non sint tritæ frontis vt meretrices. Vult eas esse sobriæ mentis. Vult etiam eas esse ornatas non in crinibus tortis, id est crispis & cet. Vel non ornantes se auro &c. scilicet vt semper hæc crinibus intorqueantur. Itẽ 1. Petr. 3. Mulieres subditæ sint viris suis. Et subditur: Quarum tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est, hom- cordis in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus. Super eum locum talis gloss. habetur sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutæ Christum induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quare de illis indubitanter verum est, quæ ad capiendas animas ornant se. Et subditur in gloss. quod si Petrus etiam mulieres admonet coërcendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare possunt cultus suos per maritos: quantò magis id obseruare fas est virginem, cui nulla ornatus sui competat venia? Item primæ ad Timotheum sexto. Habentes alimenta

menta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Contenti debemus eſſe tegumento, non quærere ornamentum. Item Apocalypſis decimo octauo. Væ væ ciuitas magna, quæ amicta erat purpura, & byſſo, & cocco, & deaurata eſt auro, & lapide pretioſo, & margaritis: quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ. Item Auguſt. Tibi veſtis purpurea circundetur, nõ ad pulchritudinem, ſed propter neceſſarium tegumentum, ne dum exquiſitis veſtieris, alteram turpitudinem aſſumas. Ideo dicitur, Veſtis purpurea & cæt. quia ſordes poteſt homo in veſtimentis vitare. Vnde dicitur e Auguſtin. Veſtimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hieron. Ornatus & ſordes pari modo fugienda ſunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Seneca. Non ſplendeat tota, nec ſordeat quidem. Hierony. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt. Si tamen veſtem ſordidam pro Chriſti amore quandoque oporteat ferre: non eſt curandum, cùm propheta viderit Ieſum ſacerdotem magnum indutum ſordidis veſtimentis. Et cùm Dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiam. Matthæi 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et iterum: Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Et in veritate immunditia corporis vera immunditia eſſe non videtur: conſputum quaſi mundum iudicatur, dum eſt in ore: quàm citò eſt extra, immundum iudicatur. Seneca. Argumentum bonæ voluntatis grabatus & pannus, vbi apparuerit aliquem non neceſsitate hoc pati, ſed velle. Idem: Nemo naſcitur diues: quiſquis exit in lucem, viſus eſt lacte & panno eſſe contentus.

De exemplis quæ diſſuadent ornatum ſuperbum, & humilem ſuadent.

CAPVT XI.

SECVNDO poſſumus vti contra ſuperbiam ornatus exẽplis. Multa autem ſunt quæ exemplo ſuo diſſuadent nobis ſuperbum ornatũ, & ſuadent humilem habitũ. Primò ſuadet nobis hoc ipſe Deus. Et hoc dupliciter. ¶ Primò in plaſmatione hominis. Voluit enim Deus pretioſũ ſpiritum vili ſacco carnis abſcondere. Nec eſt veriſimile quod voluerit corpus quod vile eſt, pretioſum tegumentũ habere, qui pretioſo ſpiritui vile tegumentũ voluit dare. ¶ Secũdò in hoc quod parẽtibus noſtris poſt peccatũ tunicas pelliceas fecit, vt legitur Gene. 3. Ad idẽ etiã monemur diuerſis exẽplis hominũ.

De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. vnde Augusti. de ipso dicit: Fateor, de pretiosa veste erubesco. Esther 14. Domine, tu scis quod abominer signum superbiæ & gloriæ, quod est super caput meũ in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei. Meritò abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicæ subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ: vt dicitur Iob 41. Et sic dicit Greg. Euidentissimũ signum reproborũ est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si vilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatẽ: Sic regina Esther quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: ornatũ enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cùm sunt cum maritis non curant de ornatu: quando verò in publico volunt procedere, volunt esse ornatæ, & tamen dicunt quod ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui. Et meritò: melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatum, quàm ad vanam gloriam, vel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vitta enim ad vanam gloriam croceata peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis. Item Iob 15. Saccum consui super cutem meam. Talis deberet esse vestis ad minus pœnitentium. Vnde Ionæ 4. Vestiti sunt Niniuitæ saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco. Item Matth. 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiam tegebantur vel sacco vel cilicio. Maria etiam Aegyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacinthinis, ad hoc respondet Hieronim⁹ sic: Olim ista approbabantur quãdo sanguis pecudis remissio fuit peccatorum. Nunc autem pauper Dominus suam paupertatem & simplicitatem in ecclesia consecrauit. Et subit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo mercatorum, qui quando torsellum est de panno pretioso, faciunt ipsi coopertruram de burello. Quis fatuum non iudicet illum qui velit torsello pretiosam facere coopert uram? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius Sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit: Vnde Sapiens. Sæpe enim sub pallio sordido sapientia. Vade, & fac tu similiter, vt sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiam monet nos ipsa natura,

quæ

quæ sub terræ vilitate aurum & alia pretiosa abscondit, & sub vilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

De duodecim stultitijs se ornantium.

CAPVT XII.

TERTIO ò valet contra superbiam ornatus, si ostẽdantur multiplices stultitiæ ornantium se. ¶Prima est, quod exteriora sua vilia interiorib⁹, quæ pretiosa sunt, præponunt: vnde quasi paraturam pomi ipsi pomo præeligunt. Quando vnum pomum datur duobus, & alter parat, nónne stultus esset si paraturã detineret, alij verò daret totum? Item si paraturam daret suo socio, & sibi retineret totum residuũ, fatuus esset qui portionẽ acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodam modo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi vilem coopertur am pretioso torsello præponunt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Genesis decimoquarto dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: Da mihi animas, cetera tolle tibi. Istam stultitiam superbiæ innuit Glossa super illud Ioannis sexto: Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras. Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic, nec in futuro. ¶Secunda est, quod ipsi ordinem Dei peruertunt in seipsis. Volunt enim quod ancilla habeat ea quæ dominæ sunt, & econtrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & deliciis pascunt, & oportet vt fiat quod ab ea imperatur, licet mors animæ inde debeat sequi. Econtrario anima quæ domina fame & siti affligitur, & male induta est, & ad præceptum carnis operatur: quod est valde magna peruersitas. vnde Bernard. Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio & nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omnino se haberent vt ancillæ, quum diceret vix crederetur sibi. Sed in veritate terra illa patria ista est. In ea enim ferè per totum annum fit festum ancillarum, quod alicubi consuetum est fieri in festo beati Vincentij. Tunc enim accipiunt ancillæ vestes dominarum suarum. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomon Ecclesiast. decimo, seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram. & peruersitas ista est valde magna & nociua ecclesiæ Dei. Vnde Prouerbiorum trigesimo. Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruum

cùm regere cœperit. ¶ Tertia quòd ipsi valde care emunt quod nihil valere sciunt: scilicet vanam gloriam, quæ non valet eis, nec quo ad animas, quum animabus sit valde nociua, nec quo ad corpora. Ioan. 8. Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est: nihil, inquam, in valore. ¶ Quarta est, quòd ipsi plus expendunt vt pascant oculos aliorum, quàm vt pascant ventrem suum. Seneca. Nō sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & ventre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquam ciuitatem, plures artifices inueniet operantes vt pascant oculos, quàm qui pascant ventrem. Vnde dixit quidam, mundum esse animal mirabile, qui maiores habet oculos, quàm ventrem. Potius volunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quàm os Dei in pauperibus famelicum pascere. Vnde Bernard. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cum periculo animæ suæ acquirunt, vnde oculos hominum delectant. Mira fatuitas est quum videns in pulchritudine rei visæ habeat delectari naturaliter potius quàm res visa, eo quòd videtur melius pertinere ad inspicientes pulchritudinem eorum quæ inspiciunt prouidere, quòd ad eos qui inspiciuntur. Debet ergo homo pulchritudinem exteriorem negligere: procuret autem eam, si voluerit, qui habet eam inspicere. ¶ Quinta stultitia ornantium se est, quòd ipsi similes sunt illi qui ex decore sellæ & fræni equum æstimat. vnde Seneca: Quemadmodum stultus est qui equum empturus non ipsum aspicit, sed stratum & frænos: sic stultissimus est qui hominem ex veste circundata æstimat. Idem: Cùm voles æstimationem in re scire qualis sit, nudam inspice. Et sicut quidam ait: Ex auro frænum non meliorat equum. ¶ Sexta est, quòd omnia sua volunt habere pulchra, & se turpes. vnde Augustin. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidam regi qui conuocatis magnatibus terræ suæ, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & alijs pretiosis. Et affuit quidam philosophus, qui volés spuere, spuit in faciem regis. Et cum ministri propter hoc vellent eum suspendere, non permisit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argento, & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incrassata est ciborum pinguedine, quam immundam vidi, expui. Non enim vidi locum minus mundū. Et compunctus est rex. Sic diabolus videns hominem qui debet esse dominus aliarum creaturarū, minus pulchrum cæteris creaturis, in faciem eius spuit, vel eum cōtemnendo, vel animam eius maculando. Quod figuratum est ex spuitione facta in faciem Domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semē fratris

fratris defuncti, Deuterono. vicemoſiquinto: Frater hominis defuncti ſine ſemine, diabolus eſt, qui ſine ſpe damnatus eſt. Cui homo debet ſuſcitare ſemen: quia ex hominibus angelica ruina eſt reparanda. Erubeſcat ergo homo videns ſe malum & turpem inter ſuas res bonas & pulchras: ſicut dominæ habentes ancillas pulchras, cum ipſæ ſint turpes, erubeſcunt. vnde Auguſtinus: Nónne vides debere erubeſcere te de bonis tuis: ſi domus tua plena eſt bonis, & te habet malum? ¶ Septima eſt, quòd cum morte damnati ſint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quàm quomodo liberent animas ſuas: Seneca. Omnes capitis ſupplicio condemnati ſumus, & inceſſanter ad mortem tendimus. vnde Auguſtinus: Nihil aliud eſt tempus præſentis vitæ, quàm curſus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, ſed pari motu omnes vrgentur. Vnde cum ornatus ſuperborum, ſit ornatus hominum morti adiudicatorum, potius eſt illuſio, quàm honor. Sicut purpuratio Chriſti poſtquam adiudicatus fuerat morti, illuſio fuit. vnde Bernardus: Omnis purpura illuſio eſt, poſtquam Domino Ieſu in purpura illuſum fuit. ¶ Octaua eſt, quia inde gloriantur, vnde deberent erubeſcere. ¶ Triplici ratione poteſt oſtendi quòd homo de veſte debet erubeſcere. ¶ Primò, quia veſtis ſignum eſt peccati parentum noſtrorum. vnde Bernardus: Qui gloriatur de veſte, ſimilis eſt furi glorianti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus eſt vſus veſtium. Quis latronum non irrideat, ſi videat eum gloriari de ſigno ſibi facto pro latrocinio ſuo, quod in fronte portat? ¶ Secundò, quia veſtis remedium eſt turpitudinis erubeſcentiæ, quam per peccatum contraximus. Ante peccatum ſufficiebat homini pulchritudo ſua, nec habebat aliquam cauſam verubeſcentiæ. vnde non oportebat quòd abſconderet ſe ſub veſte. Sicut ſol veſte non eget: ſufficit enim ſibi pulchritudo ſuæ lucis pro veſtimento. Similiter roſa non eget ornatu: ſufficit enim ſibi pulchritudo coloris ad veſtiendum, & ſic de cæteris floribus. Matthæi ſexto: Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis quoniam Salomon in omni gloria ſua coopertus non eſt ſicut vnum ex iſtis. Sed ſi per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubeſcentiam, neceſſarium eſt veſtimentum, quod eſt remedium turpitudinis & erubeſcentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit quòd habet pedem ligneum, quum ſit remedium infirmitatis: nec ad gloriam ſcabioſi quod ſcabiem velat: ſic nec ad gloriam hominis ornatus, etſi alicui videatur. Vnde Auguſtin. Qui ſuperbit ex abundantia temporalium, eſt tanquam ægrotus qui ſuperbit ex ſuperabundantia medicamentorum vel emplaſtrorum. Quis non irrideat

irrideat aliquem, si videat eũ depingere domum, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinq; dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt qui variis ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, quod ille qui superbit ex pulchritudine vestium, est tanquã ægrotus, qui superbit ex pulchritudine emplastrorũ. Et sicut ridiculũ esset si loripes pedem ligneũ depingeret, vel deauraret: sic ridiculum est cũ homines se ornant. ¶Tertiò ostenditur per hoc, quod ornantes se mendicant pulchritudinẽ suam à creaturis vilioribus quàm ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à vilibus hominibus mendicare, & potius indigentiam sustineret, quàm mendicaret ab eis: sic debet homo erubescere à vermibus, & muribus suũ mendicare decorẽ. Vnde frater Guido Cartusien. Quomodo nõ gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de turpitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. ¶Nona stultitia est, quod ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cùm equus eorũ, scilicet corpus, bene ornatus est, cũ tamẽ omnino nudi sint. vnde Apoc. 16. Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videant homines turpitudinẽ eius. Et Ezech. 18. Denudabunt te vestimentis suis. Et ibidẽ: Dimittent te nudã, & ignominia plenã. Ipsi sunt similes cuidã clerico, qui in festo stultorũ induit equũ suũ scarleto, & ipse indutus erat matta vna. ¶Decima stultitia est, ꝙ ipsi turpitudinẽ suã detegũt, quãdo tegere debuerũt: quia qui vidẽt suꝑbũ ornatũ eorũ, male suspicãtur de eis. Vnde suꝑ illud 1. Ti. 2. Nõ in tortis crinibꝰ. dicit gl. Superbus habitus nõ recta facit de se credi. Et Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentiũ, & ingressus hominis enũtiãt de illo. Si nux relinquat corticẽ exteriorẽ ante tẽpus, signũ est interioris corruptionis. Sic si Christianus nõ habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit, signum est quod vermis alicuius peccati intus lateat: magis erubescibilis culpa est, quàm nuditas hominis, quũ nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberẽt illi, quorum peccata apparẽt hominibus, quã si ipsi nudi hominibus apparerent. Illi ornãtes se dũ volunt vitare turpitudinem corporis, turpitudinẽ assumunt mentis, & dum se ornare volunt, inquinant se ad minus quo ad vitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quæ sunt in homine. Vnde illud, Si tibi gratia, si sapientia formaque detur: Inquinat omnia sola superbia si comitetur. ¶Vndecima stultitia est, quod mulieres volunt videri fatuę, licet nolint esse, & potius volunt similari statuis, quàm matronis. Si equus venalis nõ est, quare signa venalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domum, si ibi non est vinum venale? Ouis Dei quare vult habere signum ouis diaboli? Nũquid non meritò dicet ei pastor ecclesiæ, Non noui te. & rapietur à lu-

po in-

po infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles, id est, signo pœnitentiæ, Vnde Apostolus ad Galat. 6. Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Præcipue enim deberent habere in capite signa pœnitentiæ & humilitatis. Et ideo illis, qui baptizantur vel confirmãtur, imprimitur signũ crucis in fronte. In capite enim ieiunij aspergũtur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apoc. 7. Nolite nocere terræ & mari, quousque signemus seruos Dei in frontibus eorum. Et Ezech 9. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gementium. Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori ad scribendum titulum. Crucẽ ergo quæ per thau intelligitur, vult Dominus figi in frontibus fideliũ: sed mulieres abiecto signo Domini, posuerunt signum diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. Posuerunt signa sua. Et Apoc. 17. Mulier circũdata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso. Et subditur: Et in fronte eius nomẽ scriptum, Mysterium. Vnde timendũ est eis illud quod legitur Ezech. 9. de non habentibus thau. Percutite, & non parcat oculus vester, neque misereamini. Et subditur: Omnem, super quẽ videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. ¶ Duodecima stultitia ornantiũ se est, quod ipsi habent charam pulchritudinem corporis, quæ adeò parua est, vt pellibus muriũ & stercoribus vermiũ adiuuetur. Decorem autẽ animę qui similis est diuino, sic vilipendunt quod etiã non reputant, cùm dæmones eis aures & nasum precidunt: iuxta illud Ezech. 23. Nasum tuum & aures tuas præcident, &c. Quod nõ fit sine magna cõtumelia Dei, cùm potius velit esse similis in decore muribus, quàm Deo. Pulchritudinem etiam sotulariũ suorum bene custodiunt homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchritudine autem animæ (quę Dei imago est) vix semel in anno cogitant, imò quod plus est, peccatorum facies quæ sunt facies dæmonum superinduant. Psalm. Facies peccatorum sumitis. Non attendentes illud Eccle. 4. Non accipies faciem aduersus faciem tuam. Nec offenditur parum Deus in hoc contemptu imaginis suæ. Vnde super illud Psal. In ciuitate tua imaginem ipsorum, &c. dicit gloss. Meritò imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem ipsius ad nihilum redegerunt.

De alijs quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

CAPVT XIII.

PRAETER ista sunt alia multa quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. ¶Primum est, Dei ordinatio, quæ vult vt in præsenti tempore intendatur reformationi animarum: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filij *Dei* in mundum. In futuro verò vult vt fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secundus aduentus. Tunc enim resurgent corpora sanctorum, & gloriā suam habebūt qui hîc sine gloria fuerunt. vnde Bern. Noli, ô corpus, præripere tempora. Potes enim impedire animæ tuæ, salutē suam operari nō potes. Omnia tempus habent: patere vt nūc anima pro se laboret: magis autem collabora ei, quia etsi cōpateris, & conregnabis. ¶Secundū est, quod ornatus iste tunc deficiet quando magis esset necessarius, quando scilicet anima venire debebit ad illam magnā curiam, in qua congregata erunt quæ in terra, & quę sub terra, & quę in cælo sunt. Vnde Esaiæ 3. Decaluabit Dominus verticem filiarū Sion. Et ibidem: In illa die auferet Dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra, &c. Armillas vocat Gl. ornamenta brachiorum. Periscelidas vocat ornamenta talorum similia armillis. Murenulæ sunt catenæ circa collum. Olfactoriola vocat illa, in quibus continebat muscum, & similia. Theristra vocat vestes æstiuales valde subtiles, visui peruias, quæ dicuntur à theron, quod est æstas. Tunc enim mulieres quæ se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebāt, amittent plumas, & turpissimæ apparebunt: & non solùm deficiet gloria ornatus tunc, sed etiam mutabitur in ignominiam, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Osee 4. Gloriam eorum in ignominiam commutabo. & Esa. 3. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertium est hoc, quod corpora quæ hic fuerunt superbè ornata, à Domino tunc non ornabuntur. Vnde Bernard. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pellibus muriū & stercoribus vermium informant: quia cùm Dominus ad iudicandum venerit, non reformabit nisi quod abiectionis & humilitatis inuenerit. Vnde Apostolus ad Philip. 3. Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, & cet. Super quod

verbum

verbum dicit Bernard. Requiesce in hac spe misera caro: qui propter animam venit, propter te quoque venturus est: qui reformauit illam, tui quoque non obliuiscetur. ¶ Quartum est, magnus cõtemptus æternæ gloriæ in eis qui se ornant. Multum enim contẽnunt æternam gloriam, qui ei præponunt gloriam & laudem hominum. Charius enim habent vt pulchri dicantur, quàm quod regnum æternum consequantur. Nec etiam laudem semper habent, quam habere intendunt. In arca enim non serata thesaurum suum faciunt, & ideo leuiter illum amittunt. Vnde Bernardus. Insipiens tu, qui congregas merces in saccum pertusum, qui thesaurum tuũ in alieno ore constituis, ignoras quod arca ista non clauditur, nec feras habet. ¶ Quintum est, ingratitudo magna quæ est in eis qui superbè se ornant. Valde enim ingrati sunt qui Deum inhonorant in hoc in quo ipse voluit eos præ ceteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ ceteris hominem, quod eum ad imaginem & similitudinem suam creauit, vnde multum ingratus est ei qui in imagine sua contumeliam facit. Quis enim non timeat irreuerentiam aliquam facere imagini beatæ Virginis, vel imagini Christi hominis, scilicet Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem beatæ Trinitatis irreuerenter seruare? illi, qui se ornant exterius, similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt omni spurcitia & ossibus mortuorum. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum: vt dicit Augustinus. vnde Dominus Matthæi vigesimo tertio. Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus pretiosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ad quod potest induci quoddam exemplum: Barlaam rex quidam magnus habuit in itinere duos viros obuiam in veste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebant Domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos. quod videntes principes eius, indignè tulerunt, & cùm per se non auderent corripere eum, rogauerunt fratrem eius vt quæreret ab eo quare tantam reuerentiam exhibuisset talibus vilibus personis. Rex autem volens ostendere illis errorem suum, præcepit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorũ, obfirmans eas aureis seris. Alias duas de pice & bitumine, in quib⁹ posuit pretiosas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magn...es, vt æstimarent quid singulæ valerent. At illi deauratas magni pretij iudicauerũt. Quibus rex ait: Erratis, omnia oportet inspici interioribus oculis, non exterioribus, siue honorem, siue contumeliam. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorum qui exterius sunt gloriosi, intus

tus repleti mortuis & fœtentibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Ipse est typus eorum, qui extrà sunt sordidis vistibus operti, intus pretiosi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorum veneratione me reprehendi fecistis. Et sic cõfudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo coöperto.

Quòd superbus habitus potest esse culpabilis multis de caussis.

CAP. XIIII.

NOTANDVM ergo quod superbus habitus potest esse culpabilis multis de caussis. ¶ Prima caussa est, pretiositas. Vnde super Lucam 16. de diuite qui induebatur purpura & bysso, dicit gl. Si culpa pretiosarum vestium culpa nõ esset, sermo Dei non ita vulgariter exprimeret, quod diues purpura & abysso indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregorius: Nemo pretiosa vestimenta, nisi ad inanem gloriam quærit: videlicet vt honorabilior ceteris videatur. Nemo vult pretiosis vestibus ibi indui, vbi à nemine potest videri. ¶Secunda caussa est mollities vestium. Vnde Matthæi vndecimo. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Et super illud Matthæi tertio. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. dicit glossa. Seruus Dei non debet habere vestimẽtum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad tegendũ nuditatem. vnde Gregorius. Nemo æstimet in fluxu ac studio pretiosarum vestium peccatũ deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus Ioannem de vestimenti sui asperitate laudasset. ¶Tertia caussa est, extraneitas: quando scilicet aliquis vult habere vestes aliis dissimiles. vnde Sopho. 1. Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. ¶Quarta caussa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, vel quo ad multitudinem, vel quo ad magnitudinem. ¶ Primo modo est superfluitas in illis qui volunt habere vestes longas, vt maiores esse videantur: quod vitiũ multum abundat in quibusdam prælatis, qui pileos longos deferunt in capitibus, calopodia in pedibus, & vestes longas per terrã trahunt, volentes sic adiicere ad staturam suam cubitũ vnum. Vnde Lucæ vigesimo. Attendite Scribis, qui volunt ambulare in stolis. Stola vestis est longa. Illi qui vel magnitudine vel altitudine corporis sui dignitatem volunt honorare, non videntur attendere quod legitur de Saul, quod rex malus fuit, & altior vniuerso populo ab humero & sursum. 1. Regum 10. & illud quod dicit Dauid in Psalm. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Et illud Prouerbiorum

rum decimosexto: Spirituum ponderator est Dominus. Fatui corpora ponderant, & iudicant hominem ex ea parte, ex qua non est homo: Dominus verò spiritum ponderat. Vnde 1. Regum 16. dicit Dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de vnctione Dauid in regem: Ne respicias vultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt quæ apparent, Dominus autem intuetur cor. Pretiosiores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, vt gariophylli, & similia.

¶De caudis mulierum.

HOc vitio laborant dominæ, quę longas caudas trahunt post se terram pretiosis vestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes caudis suis pulices colligunt, & puluerẽ mouent hominibus: Christum verò, quem in tot pauperibus nudum respiciunt, & non operiũt, timendum est eis ne in caudis earum diabolus quiescat. Vnde legitur de quodam sancto, qui vidit diabolum quendam ridentem: & quærens ab eo caussam risus, dixit: Vidi socium meum equitantem super caudam cuiusdam mulieris, quæ dum retraheret caudam, cecidit socius meus in lutum, & inde risi. ¶Secundo modo est superfluitas in illis qui volunt habere diuersa paria vestium, & potius volunt vestimenta sua à tinea comedi, quàm inde Christum in pauperibus indui. Iacob. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis quæ eueniẽt vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Et Bernardus: Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur: Nobis fame & frigore miserabiliter orantibus, quid conferũt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? ¶Quintò potest esse reprehensibilis habitus propter materiam, vt si est serica, vel aurea, vel argentea. Et notandum quòd circa materiam vestium multum proficit, vel potius deficit curiositas humana. ¶Primò enim fuit materia vestium pellis cum lana. Vnde Genesis tertio. Fecit quoque Deus Adam & vxori eius tunicas pelliceas. Deinde processum est vsque ad lanam puram, quę est leuior quàm pellis. ¶Tertiò processum est ad cortices arborum vel herbarum, scilicet ad linum, & huiusmodi. ¶Quartò ad sterçora vermium, scilicet ad sericum. Deinde ad aurifrigium, & ad lapides pretiosos.

¶De Superbia corrigiarum.

INter ornatus verò qui propter materiam reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ vel deargentatæ. Et hoc multiplici ratione. ¶Primò, quia superbia talium corrigiarum in loco humiliationis est. vnde Mi-

chææ sexto: Humiliatio tua in medio tui. Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo, quàm in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuum superbiæ: sic potius Deo displicet superbia circa ventrē vbi tāta materia est humilitatis, quàm in alia parte hominis. ¶ Præterea sicut ignis vehemens est qui ardet cum aqua quæ contraria est ei: sic valde magna est superbia quæ durat vbi tanta est materia humilitatis. Bernardus: Non est magnum humilem esse in abiectione: magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Sic econtrariò potest dici quòd magnum prorsus vitium est superbia cum humilitate magna. Ideo humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit cùm Dei mater fuerit. Sic superbia ventris superbiam aliorum membrorum superat: quum maiorem materiam humilitatis habeat. Item saccus bono tritico plenus bene ligatur fune vnius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum saccum immunditia plenum, quærere corrigiam sericam deauratam, vel deargentatam, & vasis vinum pretiosum continentibus circuli lignei sufficiunt. ¶ Ridiculum ergo est circulis deauratis vel argentatis ligare saccum ventis abominatione plenum. Præterea quis non irrideat si videat ornatum templi poni circa fimum, vel aliquem locum continentem immunditias? Sic faciunt mulieres quæ ornant se circa medium corporis. Vnde Psalm. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi. ¶ Est etiam magna stultitia mulierum quòd corrigiæ illæ carè constant eis, & non prosunt animæ, nec corpori, immo Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdum magis ponderosæ sint, quàm circuli ferrei quos pœnitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro pœnitentia vt ita ponderosas ferrent corrigias, non acquiescerent iniungenti. Mira insania mulierum, quòd tantis expensis diabolo se ligant, & quòd tam carè emunt vnde à diabolo ligentur. ¶ Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio cingulo. ¶ Sextò reprehensibilis est propter colorem, vt in vestibus clericorum color viridis, rubeus, & varius. Cuius rei ratio esse potest, quod talis color in lana ouium naturaliter non inuenitur. Si enim Deus voluisset lanam ouium talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et fortè in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate. Audiui quandam virginem quam conscientia remordebat, quia habebat vestem alterius coloris quàm naturalem, allegantem contra se quod ouis, quæ nunquam peccauit, contenta esset naturali colore: ipsa verò, quæ multum peccauerat, pretiosiori colore vteretur.

tetur. Et in veritate cùm homo mendicet vestem ab oue, iuxta illud Augustini: Ouis mandatum Euangelicum implens, de duabus tunicis, dat vnam non habenti. Sufficere deberet homini mé-dicanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Superbus mendicus est, cui non sufficit illud, quòd sufficit illi, à quo mendicat.

¶ *De peplis & vittis croceatis mulierum.*

INter ornatus verò, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibilia pepla, siue vittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primò, quia displicet alicui principi quando videt vexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si videt in aliqua de villis suis. Multo plus si in aliquo de castris suis, & præcipuè si videat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet quando videt superbiæ vexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & videt vexillum suum remotum à loco, in quo potius volebat illud esse. Humilitatem enim pœnitentiæ potius voluit Dominus esse in capite. Ezechielis nono: Signa thau super frontes virorum gementium. In signum huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunij capita cinere asperguntur. ¶ Secundò per hoc, quòd velum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostenditur quòd superiorem habet, scilicet virum suum. In hoc enim ostenditur quòd ab ea præuaricatio incœpit, & ideo potius mulieres velamina deferunt, quàm viri, & præcipuè quando à viris suis cognitæ sunt. Vnde super illud 1. ad Corinth. vndecimo. Capilli mulieri pro velamine dati sunt. dicit gloss. Ad hoc habet mulier velamen vt se ream agnoscat, & subditam: & iterum in eodem capite super illud. Non est vir creatus propter mulierem, sed mulier propter virum, dicit gloss. Ideo debet mulier super caput suum habere velamen propter angelos, vt dicit Ambrosius, vt scilicet ostendatur subiecta viro, & quia per eam præuaricatio cœpit. Vnde cùm peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret vt illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres quæ volunt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærũt gloriam vbi esse non potest. Non cedit ad gloriã furis, si bursa ad collũ suspensa sit deaurata. ¶ Tertiò per hoc q̄ mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorẽ decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus mundi cordis vilipendunt: colorem verò minus decentem contra doctrinam ecclesiæ

deferunt,ſcilicet croceum.Color decens & amabilis Deo & angelis eſt color albus.Quòd croceus color minus ſit decẽs, quàm cãdidus, patet ex hoc quòd nulla eſt quæ non velit habere faciem ſuam candidam potius, quàm crocei coloris. Quòd autem color iſte placeat Deo,patet per hoc quod dicitur Cantic.quinto: Dilectus meus candidus. ¶Non dicit,croceus.Sapiẽ.7.de ipſo:Candor eſt lucis æternæ.Et Bernardus loquens de ſapientia increata, dicit: Candor eſt lucis ſapientia, & candidam oportet eſſe animam, in qua ipſa ſedem elegerit. ¶Sic etiã placet Deo cãdidus color in ornatu corporis,potius quàm croceus. Quòd patet per illud Matth. decimoſeptimo: quòd in transfiguratione Domini veſtimẽta eius facta ſunt alba ſicut nix. Magiſterio enim Spiritus ſancti inſtitutũ eſt,quòd ſanctiſsimum corpus Domini panno cãdido inuoluatur, non croceo, vel alterius coloris. Vnde bene deberet ſufficere immundo corpori color ille ad inuoluendum ſe, qui ſufficit Dominico corpori. Quòd etiã color iſte placeat angelis, patet per hoc, quod legitur Marci vltimo Angelum apparuiſſe ſtola candida. & Matthæi vltimo legitur,veſtimenta angeli alba fuiſſe ſicut nix. Et Ioannis 20.Et vidit duos angelos in albis ſedentes. Quòd autem hominibus mundi cordis placeat color iſte,patet: quia ſi quis occurrat duabus mulieribus, quarum vna habeat peplum candidum, & altera croceum, ſtatim illam quæ defert candidum honeſtiorẽ iudicabit, & ita magis ei placebit, niſi iniquitas propria cor eius ſubuerterit. ¶Quartò poteſt idem oſtendi per hoc quod cùm ornatus propter vanitatem reprehenſibilis ſit, quod vanius & mutabilius erit in ornatu,magis reprehenſibile erit. Vnde cùm croceus color in peplis valde mutabilis ſit,reprehẽſibilis eſt.Si aliqua mulier tunicam ſuam qualibet ſeptimana tingeret & lauaret, ſatis fatua diceretur: tales ſunt quæ ſingulis ſeptimanis pepla ſua & tingunt & abluunt.

¶ *De peccato illarum, quæ præſumunt ponere alienum colorem in vultibus ſuis.*

SEptimò eſt reprehenſibilis habitus vel ornatus propter præſumptionem, quãdo ſcilicet aliqua præſumit facere quod ſpecialiter ad Deum pertinet, ſicut faciunt illæ quæ alienos crines apponunt capiti, vel colorem innaturalem ſuper faciem, huiuſmodi enim proprium eſt Dei. Vnde tales cum Lucifero ſimiles volunt Altiſsimo eſſe.Ipſæ ſunt veluti ſimiæ, quæ dum volunt ſe decorare,ſpecialiter ſe iugulant.Sunt etiam angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis,non attendentes illud Eccleſiaſtic.4.Ne accipias faciem aduerſus faciẽ tuam. Quam mulier aſſumit contra faciem interiorem animæ,quia eam deturpat.Dum enim mulier exterius vult habere pulchrã faciẽ, interius aſſumit faciem diabolicam.

eam. iuxta illud Psalm. Facies peccatorum sumitis. Facies enim assumpta, contraria est faciei naturali, quia ante debitum tempus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioëlis 2. Omnes vultus redigentur in ollam. Multum offenditur aliquis artifex quãdo alius præsumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnam contumeliam facit Deo talis persona, quæ potius vult talem faciem habere qualem pictor facit, quàm qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronym. Qua fiducia erigit ad cælos vultus, quos conditor non agnoscit?

¶Quòd sex deberent cohibere mulieres à portando alienos crines.

SEx verò sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter ostẽdantur. ¶Primum est, pœna quam scriptura comminatur eis. Vnde Esa. 2. Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit. Et in præsenti etiã quandoque crines earũ nudantur. Vnde Parisijs accidit in quadam processione, ꝙ quędam simia cuidam dominæ peplum cum alienis crinibus abstulit corã populo, & turpis & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remãsit: quod iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esa. 33. Væ qui prædaris: nónne tu prædaberis? Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus suis: & ideo merito eam simia deprædauit. vnde Poëta: Non est lex æquior vlla, Quam nescis artifices arte perire sua. ¶Secũdò fatuitas magna quæ comitatur hoc vitiũ, quod patet ex hoc, ꝙ pugiles crines suos abbreuiant quando duellũ facturi sunt, ne per crines ab hostibus capiantur. Et illi similiter qui intrant religionem tanquam pugiles spirituales. Fatuæ tamen mulieres crines suos augẽt, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Nõ de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando scilicet mulier habet nimiũ amorẽ ad decorẽ crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis quam habẽt, augent, cùm potius deberẽt eam minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autẽ valde periculosa est, sicut prius ostensum est, superbia: quę materia augetur, quando crines alieni propriis crinibus adduntur. Satis sunt istę superbæ quæ parũ habent de crinibus. ¶Tertiò peruersitas magna. Faciũt enim tales ad contumeliã Dei, ac damnũ animarum suarum, quod nullo modo facerent propter amorem Dei & salutem propriam. Si iniũgeretur alicui mulieri pro pœnitentia ꝙ haberet per noctem ad caput suum manũ mulieris mortuæ, nullo modo vellet habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autem mortuæ mulieris vult habere in nocte ad caput suũ in contumeliam Dei, & cõtra voluntatẽ ecclesiæ. Nec terretur inde, nescio quo diabolico mira-

culo. ¶ Quartò deberet cohibere mulieres à vitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando scilicet ipsæ volunt habere in loco isto crines ad Dei cõtumeliam, vbi Christus pro amore earum tulit spineam coronam. ¶ Quintò contemptus Dei qui est in vitio isto. Valde enim Deum contemnunt qui capillos Deo præponunt, cùm capilli videãtur esse superfluitates hominis, sicut & vngues. De receptaculo lendium & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum, immo Deum suum: quia hoc ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur: sicut dicit gloss. super illud ad Philippenses tertio: Quorum Deus venter est. De Maria Magdalena legitur Lucæ septimo quòd capillis capitis sui tersit pedes Domini. Non enim eos amabat tantum, quantum amant dominæ nostræ. ¶ Sextò deberet cohibere mulieres à vitio isto, multiplex malum quod inde prouenit tam eis quàm proximis earum. Proximis de facili malũ prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim velut quidã laquei sunt quibus fatui capiũtur. Vnde legitur Iudith decimoquarto quòd ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernẽ. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciunt de pilis caudæ equi ad capiendum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierum, ad capiendum viros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo crinium. Accidit enim eis sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Regum 14. Porrò sicut Absaloni, vir non erat pulchrior in omni Israël. Et subditur; A vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quanto magis tondebat capillos, tanto plus crescebãt (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. Quid autem ei acciderit, legitur 2. Reg. 18. scilicet quòd caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cælum & terram, mulus cui insidebat, pertransijt, & venies Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius. Sic per pulchritudinem crinium adhæret fatua mulier alicui viro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert quo porci pascuntur: sic luxuriosi opera faciunt in quibus infernales porci delectantur: & veniens Ioab, id est diabolus, infigit tres lanceas in cor fatuæ mulieris. Prima lancea est vitium superbiæ. Secunda, vitium luxuriæ. Tertia, vitium discordiæ propter ipsam inter mulierem & virum suũ. De hoc require in tractatu de Luxuria, in capitulo de Choreis: vbi ponitur illud verbũ Apoc. 9. Et similitudines locustarum, &c.

¶ *De habitu reprehensibili propter formam vel compositionem.*

Octauo potest esse reprehẽsibilis habitus vel ornatus propter formam vel compositionem. In forma verò reprehensibilia

sunt

sunt ista, incisio ex parte inferiori, sicut fit in vestibus ioculatorũ, corrugatio ex parte superiori. Vtinam, si Deo placeret, facies earum corrugare facerent, quo vestes corrugatę fierent. Reprehensibile etiã est quòd caudæ ibi assumantur. Natura caudam negauit hominibus, sed miseri homines eam sibi assumunt. Præcipuè autẽ videntur reprehensibiles quo ad formam & compositionem, sotulares rostrati, & perforati, & stricti. Rostrum in sotularibus diabolica videtur esse inuentio, cùm non inueniatur simile in rerum natura. Nullum enim animal est quod in pede rostrum habeat, etsi habeat aliquod in capite. Mulieres verò quæ nusquam rostrum deberent habere, volunt habere in pedibus. Perforatio etiam in sotularibus magna videtur fatuitas, cùm sotulares integri meliores sint quàm perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cùm etiam Deus inde offendatur, pedes grauentur. Non enim ita constringerentur pedes si essent in compedibus, sicut constringuntur quandoque à sotularibus. Multi sunt qui non reciperent pro pœnitentia tale grauamen, si sacerdos eorum vellet hoc eis iniungere. Magna etiam ingratitudo est velle deferre sotulares perforatos, in contumeliam Dei in pedibus suis, cùm Deus pro amore eius pedes suos voluerit perforari. Magna etiam fatuitas est, quærere pulchritudinem in sotularibus, cùm ad hoc inuenti sint vt inquinentur, & per hoc pedes ab inquinatione seruentur. Nec enim in radicibus arborum vel fundamentis domorũ pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

¶ *De superbia ornatus raptorum & vsurariorum.*

NOno potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus, quia est de re iniustè acquisita: sicut accidit in vxoribus vsurariorum vel raptorum quæ vestes pretiosas deferunt de lacrymis pauperum. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Ieremiæ secundo: In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperũ. Alæ sunt extremitates superborum palliorum. Alis istis volatur in infernum, non in cælũ. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperum. Spolia enim pauperum ex quibus est vestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperum, & vita eorum. Vnde Eccle. 34. Panis egentium vita pauperũ est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert pallium quod emptum est de re iniustè acquisita. Mors enim sua latet ibi, cùm ad damnationem suam illud deferat. Cruentatio ista quæ est in vestibus diuitum, figurata est per chlamydem coccineam, in qua illusus est Dominus. Illusione autem illa ostensus est status principũ huius mundi. ¶ Decimo potest esse reprehẽsibilis ornatꝰ vel habitus, propter amorẽ nimiũ, quẽ ha-

bent mulieres ad pulchritudinem. Tantus enim potest esse amor ille quod est mortale peccatũ,& quasi idololatria, vt quando amor ille amorem Dei superat. Hoc enim ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur, sicut prius dictum est.

¶ De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.

QVinque autem sunt quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. ¶Primum est vanitas ipsius pulchritudinis. De qua legitur Prouerbio. vltimo: Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deũ, ipsa laudabitur. Pulchritudo vana est, quia ad nihil valet ei qui eam habet: potius videtur valere illis qui vident eam, & in ea visa delectantur. Potest etiam dici vana, quia vadit in nihilum, propter quod flori comparatur. Esaiæ quadragesimo vbi sic legitur: Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius tanquam flos agri. Licet flores sint magni decoris, tamen parum amantur, quia citò transit decor eorum. Sic parum amanda esset pulchritudo corporis, quia citò perditur: ad minus in morte quando maximè necessaria esset, cũ Deo debeat pręsentari, & angelis eius, cùm ituri sunt ad curiam cælestis regis. ¶Secũdò deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, quòd pulchritudo talis frequenter maledicta est. Vnde Iob 5. Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Vnde dicit gloss. super hoc verbum, statim: Infirmus cum inæqualitate rerum variatur: dum videt prospera, laudat: cùm mutantur nihil esse iudicat: sed sanus cùm gloria ipsam pœnam sequentem considerat, & statim damnat. Male fuerũt pulchrę illæ mulieres, quę propter pulchritudinem suam damnabuntur. ¶ Maledicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re vera potius expedisset quòd fuissent leprosæ, vel naso, vel auribus mutilatę, quàm ꝙ essent pulchræ. ¶Tertiò deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudo & immunditia quę frequenter comitatur pulchritudinẽ corporis. Vnde dicitur Ezechielis decimosexto: ad fatuam mulierem: Abominabilem fecisti decorem tuum. Hoc est vnum, de quo multum dolendum est, quòd pulchræ mulieres quæ plus deberent abhorrere immunditiam, amplius se inquinant per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris comparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouerbiorum vndecimo: Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. id est, pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulum aureum haberet in naribus distraheret illum per quodcunque volutabrum luti. Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suam distrahunt per quodcunque volutabrũ luxuriæ. Sus non parcit ori sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ, immo illam prę ceteris mem-

membris operit iniquitate & impietate sua. Vel aureus circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quam diabolus trahit per omnem immunditiam, quia habet eam in potestate sua, sicut sus circulum aureum traheret per immunditiam, quem haberet in naribus suis. ¶ Quartò deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc, quòd pulchritudo earum valde nociua est. Est enim pulchritudo illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis viui. Et est etiam pulchritudo vulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gladij. Vnde Hieronymus, Gladius igneus est species mulieris. Et Prouerbiorum quinto legitur de fatua muliere, quòd nouissima illius amara sunt velut absynthium, & acuta quasi gladius biceps: Sicut puer in gladio fulgenti primò solam aduertit pulchritudinem, & ideo gladium amplectitur, sed nouissimè sentit læsionem: Sic fatui homines in specie muliebri primò solam aduertunt pulchritudinem: sed postquàm eam tetigerint per amorem, ex vulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierem, in qua est, lædit per superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis æternæ. Et verè gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multū enim potens ad exurendum cor humanum. Vnde Barlaam rex quidam habuit filium, de quo dictum est ei à medicis quòd cæcus fieret si infra decem annos solem videret. Vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis fecit eum egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentum, & multa alia pretiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula: Cùm autem inquireret anxiè de mulieribus quæ præsentes erant quæ res essent, dixit ei quidam iocosè, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cùm reductus ad regem requireretur ab eo quid magis ipse desideraret: Respondit, se super omnia quæ viderat desiderare dæmones qui seducunt homines. Et miratus est rex quòd tam tyrannica res esset species mulieris. ¶ Quintò debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc quòd pulchritudo aduersatur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine. Poëta: Lis est cum forma magna pudicitiæ. Vnde cùm pulchritudo auferat bonitatem quæ longè melior est quàm pulchritudo, ipsa non est multum desideranda, immo valde timenda. In magno periculo est pulchritudo mulieris. Est enim quasi thesaurus in aperto, qui à multis concupiscitur. Vnde Gregorius: Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Fatuæ sunt quæ neglecta bonitate pulchritudinem quærunt. Similes sunt pueris qui pyra vel poma vermes habentia (quia pulchriora aliis sunt) præeli-

præeligunt. Præcipuè autem fatuæ sunt illæ, quæ naturaliter deformes sunt, & tamen laborant ad hoc quòd sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possunt. Ad hoc autem quòd sint bonæ laborare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt. Mulier quæ laborat amplius ad hoc quod sit pulchra quàm bona videtur plus amare alterius vtilitatem, quàm suam. Si enim pulchra fuerit, alijs pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autem bona fuerit, sibi bona erit. Prouer. 9. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.

¶ *Quantis, & quot personis noceat superbus habitus.*

VNdecimo potest esse culpabilis ornatus mulieris, quia multis nocet. ¶ Primò nocet viro suo quem interficit spiritualiter, dans ei occasionem quòd vsurarius sit vel raptor. ¶ Secundò nocet illis quibus debuit restitui: quod præcipuè verũ est in vxoribus vsurariorũ & raptorum. ¶ Tertiò nocet ipsi mulieri. Et hoc multis modis. ¶ Primo, quia ei materia est infirmitatis magnæ scilicet superbiæ. ¶ Secundo, quia aufert sibi illud vnde debuit redimere animam suam morti æternæ condemnatam. ¶ Tertio, quia aufert ei tempus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruum damnum, cùm tempus res pretiosissima sit. vnde Bernardus. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. ¶ Quarto, aufert ei orationes quas facit in ecclesia. Non enim exaudit Deus orationes quas facit mulier ipsa superbè ornata, cũ ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostensione incautæ suæ pulchritudinis. vnde super illud 1. ad Timotheum secundo. Non in tortis crinibus &c. dicit Gloss. Superbus habitus non impetrat. Non est paruum damnum mulieri quæ pauper est spiritualiter, si orationes quas in ecclesia facit amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorum quæ ipsa facit: frequenter potius vtile esset eis humiliter esse in domo, quàm superbè in ecclesia. Si aliqua mulier esset quæ in nulla solennitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hæretica. Quid ergo est de ea quæ facit quod deterius est? Quomodo talis mulier remissionem peccatorum suorum cõsequetur, quæ in ecclesia Deum offendit, vbi eum placare debuit? ¶ Quinto, nocet ei superbus habitus, quia bonam famam aufert ei. vnde super illud 1. ad Timoth. 2. Non in tortis crinibus, &c. dicit gloss. Superbus habitus nõ recta facit de se credi. ¶ Sexto, nocet ei, quia facit eam solicitari sicut equus. Ex quo enim equus habet signum venalitatis in fronte, non quæritur vtrum sit venalis, sed pro constanti habetur, & de pretio quæritur. Sic mulier habens ornatum meretricium, solicitatur, & solicitata nisi valde fortis sit, facilè labitur: quia casta est quam nemo rogauit, vt ait Poëta. Quartò nocet

cet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplũ superbiæ. Dat etiam eis occasionem inuidiæ & discordiæ ad viros earum, & quandoque occasionem adulterij: quia quando non possunt habere similes ornatus à viris suis, rixantur cum eis, & quandoque eos habere volunt ab aliis viris, & sic adulterium committunt. ¶Quinto nocet maritis aliarum mulierum. Reddit enim eis vxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. ¶Sexto nocet domino cuius templum exurit. Templum Dei est vnusquisque fidelis. Plus diligit Deus vnum templum spirituale, quàm omnia templa materialia mundi: vnde magna Dei offensio est, incendere huiusmodi templa. ¶Septimo nocet sanctis, quia festa eorum nõ obseruant mulieres quæ sic se ornant, quia tunc magis peccant quàm in alijs diebus cùm magis superbè se habeant. Tunc etiam quandoque violant festa, præparando ornatus suos. ¶Octauo, nocet angelis, quia filios Dei in eorũ positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1. ad Corinth. 11. quòd mulier debet habere velamen super caput suum propter angelos: ne scilicet offendat angelos, occidẽdo homines quos ipsi custodiunt. Et vt breuiter dicam, Deo & angelis eius non timent contumeliam facere etiam in ecclesia, quando corpus Christi præsens est, & angeli assunt, & populus ibi est congregatus scilicet quãdo missa celebratur. Quòd angeli ibi assint, patet ex verbis Gregorij sic dicentis: Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad vocem sacerdotis cælos aperiri, atque in illo Christi mysterio choros angelorum adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi. Et super illud 1. ad Corinth. 11. Vbi dicit Apostolus quòd mulier debet habere velamen super caput, dicit glossa: Angelici spiritus nobis adesse credendi sunt, maximè cum diuinis obsequiis mãcipemur: id est, cùm ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus, vel missarũ solennia celebramus. ¶ Ideo monet Apostolus velamen habere propter angelos. Nec dubitari debet vbi Dominici corporis & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium conuentus adesse, qui monumentum, quo venerabile corpus positum fuerat, & vnde resurgendo abscesserat, tam sedulis excubiis seruabant.

¶ *Quòd habitus mulierum se ornantium est culpabilis propter intentionem multiplicem.*

VLtimo potest esse culpabilis ornatus propter intentionem. Multiplex potest esse intẽtio mulierum ornantium se. Quædam enim ornant se vt concupiscantur ab alijs, quàm à viris suis: quod constat esse mortale peccatum, licet non habeant voluntatẽ cõsentiendi illis qui eas concupiscũt: quia secundum Augustinũ, nõ solũ appetere, sed etiam appeti velle, criminosum est. Alię verò

ornan

ornant se ex superbia, vt pulchiores sint aliis, vel saltem non excedãtur ab aliis, vel ex amore vanæ gloriæ & laudis, vt dicatur quod ipsæ sint pulchræ. Istæ videntur multum impiæ esse, non curantes de morte fratrum suorum, dum solum habeant ventum vanitatis vt pulchræ reputentur. Non videtur quod tales mulieres charitatem habeant: quia verba vanæ laudis chariora habẽt: quàm fratres suos. Aliæ verò ideo se ornant, vt viris suis placeant: vt sic contineant ab alijs mulieribus. Sed de talibus accidit, quòd sic quandoque occidunt eos spiritualiter, dum dant eis occasionem quod nimis ament eas, quia nimius amator vxoris propriæ, adulter est, sicut dicit Ambros. Ex quo amor iste non sit citra Deum, iam iudicatur peccatum mortale. ¶ Præterea si ornatu suo velut quodam rete vult capere virum suum, ne capiatur ab aliis mulieribus, quare illud rete expandit vbi non est vir eius? Multæ enim potius ornant se quando prodeunt in publicum, quàm quãdo sunt cum viris suis in domo. Tales similes sunt illis qui dicũt se velle capere aues syluestres, & capiũt domesticas. ¶ Preterea sicut mulier cauet ne perdat virum suum, sic vir debet cauere vxorem suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderatè ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim murilegus syluestris fugit quando habet pulchram pellem, & quandoque hac de caussa amittitur. Aliquis enim propter pulchram pellem vellet eum habere. Sic mulier ornata libentius vadit ad spectacula, vt ab aliquo cõcupiscatur, & à viro quandoque amittitur. Potius deberet velle, vir eam habere minus pulchram: quàm aliis pulchriorem. Item si non placet viro quòd vultures, id est luxuriosi, sequantur vxorem suam, quare vult eam esse absque pelle conuersationis honestæ. Item cùm nõ vult vxorem suam meretricem esse, quare vult eam similem meretrici esse & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouerbiorum septimo: Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. Et cùm ex hoc verbo constet aliquem ornatum meretricium esse, non video quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia. Ezechiel. decimosexto: Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es. Ad omne caput viç ædificasti signum prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere quando diuersæ viç sunt circa domum, vt transeuntes per quamcunque viam sciant ibi vinum esse venale. Sic fatuæ mulieres signa venalitatis ponunt in capite, in pedibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, volentes quod magis credatur vni testi assueto mẽdaciis, quam multis testibus veris qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mendaciis, lingua est earum. Testes veri sunt cetera membra quæ impudicitiam ostendunt. Hieronymus: Aut loquendum nobis est

vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Quòd autem pollicemur & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier viro suo adiutorium salutis. Genesis secundo: Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Similiter & vir debet vxorem iuuare, vt saluari possit. Et cùm mulieres, vt sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, vir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad gloriam ornatus insinuatur Matthæi vigesimoquinto, de decem virginibus, quarum quinque quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cùm viri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, quia habent prouidere familiis suis, vxores debent iuuare eos & prohibere a cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo victu & humili vestitu, si ipsi cessauerint ab vsuris & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remedium versum est in venenum. Vxores enim impellunt viros ad infernum dando eis occasionem malè acquirendi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt vxores ad infernum, dum eas consentire faciunt vsuris suis, & dum non permittunt eas facere bonum quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittentur, quia non possunt separari. Est etiam velut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

¶ *De mulieribus se ostentantibus.*

MVlieres pulchritudinem suam per vicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet virorũ: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud primo ad Corinthios tertio: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Ipsæ etiam sunt homicidæ fratrum suorum & filiorum Dei. Sunt etiam venatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam vtitur eis tanquam esca ad capiendos viros, sicut cum catis & aliis vilibus animalibus excoriatis vultures solent capi. Vtitur etiam eis tanquam laqueis. vnde Ecclesiast. septimo: Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est. vnde legitur quòd beatus Bernardus cùm quædam soror eius venisset cum superbo habitu ad abbatiam in qua ipse erat, noluit exire ad eam asserens eam esse rete diaboli. Quæ confusa & compuncta mandauit ei vt non despiceret animam eius, etsi carnem despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere voluntatem eius. Quo audito vir sanctus gaudẽs venit ad eam præcipiens ei vt illum superbum habitum de cetero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est, vt homines eius

muta-

mutationem mirarentur. Vtitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. Etiam si dicat aliqua se non habere malam intentionem: Respondeo, quòd neque gladius malam intentionem habet quando ab illo aliquis occiditur, sed vtens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui vtitur his mulieribus ornatis tanquam gladio, ibi malam habet intentionem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset qui occisus esset. & secundum leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Dicitur etiam Exodi vigesimoprimo: Si quis aperuerit cisternā & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretium iumentorum. Cisterna quæ habet aquam ad remediū sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis vel præcipitij. Sic vxor etiam alicuius quæ viro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiam vocat Salomon vxorem, Prouerbiorum quinto vbi sic legitur: Bibe aquam de cisterna tua, id est, de propria vxore. Hæc cisterna aperitur, quando mulier nimium ornatur. In eam verò non coopertam bos vel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis, quā mulier incautè ostēdit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incautè deferendo ignem domum aliquam incēdat, nónne tenebitur ad emendam? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinem suam incaute ostendendo, domos spirituales exurit? Quædam etiam ideo se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus quos deferre consueuerunt, vel quos aliæ mulieres deferunt: vel quia timent ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

De bona erubescentia & eius commendatione. Et quòd peccatum sit valde erubescibile.

CAPVT XV.

ET quia verecundia hæc multum nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de verecundia. Et quia quædam verecundia bona est, & quædam mala est, iuxta illud Ecclesiast. quarto: Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. ¶ Primò de bona erubescentia dicemus. ¶ Secundò de mala. ¶ Tertiò tangemus de irridentibus eos qui bene faciūt. ¶ Notandum ergo quod erubescentia bona est quoddam frænum quo aliquis regi[tur] in viam paradisi. Dum aliquis habet frænum istud, sperari p[otest] de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubescentia salua res est. Ad[...]

men

mendationem huius erubescentiæ facit illud Ecclesiastic. vigesimosecundo: Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia. Præcipuè verecundia placet in mulieribus. Ecclesiast. septimo: Gratia verecundiæ mulieris sensatæ super aurum. Verecundia etiam specialiter placet Deo in pœnitentibus. vnde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet erubescentia pœnitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ tertio: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. & Esaiæ tertio dicitur de non habentibus erubescentiam istam, Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Legitur etiam Ieremiæ sexto: Confusi sunt, quia abominationem fecerunt, quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Verè erubescere nescit, qui de peccato non erubescit. Peccatum enim valde erubescibile est. ¶ Magis erubescibile est peccatum, quàm nuditas totius corporis, quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubescibilem. Parentes enim nostri non erubescebant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cùm illud propter quod aliquid est tale, magis erit tale: magis erubescibile videtur esse peccatum, quàm nuditas. Præterea quum erubescentia sit fuga rei indecētis, peccatum autem indecentius sit quàm aliquid aliud quod sit in mundo, cùm sit opus diaboli, & ipso amoto omnia decentia essent, constat magis erubescibile esse, immo comparatione ipsius alia non sunt erubescibilia. vnde dicit Gregorius de Maria Magdalena, Quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. ¶ Præterea peccatum est immūditia, & comparatione ipsius immunditia corporalis non reputatur immunditia. Matthæi decimoquinto: Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Et quibusdam interpositis subditur: Non lotis manibus mãducare, non coinquinat hominem. Est etiam peccatū abominatio magna. vnde Psalmista: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Vnde patet peccatum valde erubescibile esse. Multis autem aliis modis ostendi potest quòd peccatum sit valde erubescibile. Et quia hominem proditorem reddit apud Deum, & quia facit eum valde vilem: facit etiam inferiorem brutis animalibus, quæ tantum vnam mortem soluūt: sed peccator debitor est duplicis mortis, & quia peccatum est finis est quo quis in inferno suspendatur: non habet diabolus vnde hominem suspendat, nisi ipsemet funem istum ei attulerit. Est etiam peccatum illud cum quo fustigabitur homo in die iudicij coram toto mundo. Thren. 1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ côllo meo.

¶ De

¶ De XVI. *erubescibilibus.*

ILla de quibus erubescendum est enumerantur nobis. Ecclesiast. 41. Erubescite à patre & à matre de fornicatione &c. ¶ Et sunt XVI. quæ ibi tãguntur, de quibus multum erubescere debemus. ¶ Et ponitur primò fornicatio, quę quadruplici ratione valde erubescibilis est, quia tam vilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi vẽditur, dat animam suam quandoque pro duobus denariis diabolo, & corpus leccatori: non faceret tale forum de sotularibus suis. ¶ Notabiliter etiam dicit, Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multum erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eã honorificè maritare. Nónne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cùm ipse posit eam optimè maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet homo de mendacio quia potior est fur, quàm asiduitas viri mendacis vt legitur Ecclesiast. vigesimo, & quia mentiens non seruat fidem, licet velit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescendum est enim propter Deum præsidentem: id est, præsentem, & potentem vindictam sumere de mentiente. & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate factæ. ¶ Tertiò erubescendum est de delicto: id est, de negligentia & pigritia. Seneca: Turpissima iactura est quæ per negligentiam fit. Eccles. 22. In lapide luteo lapidabitur piger. A principe autem ideo erubescendũ est de delicto, quia multum displicet ei pigritia serui, sicut velocitas multum placet. & Prouerbiorum vigesimosecundo. Vidisti virum velocem in opere suo, coram rege stabit. Præcipuè tamen à summo principe erubescendum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligẽter expẽso exiget rationem. ¶ Quartò erubescendum est de iniquitate à synagoga & plebe. Et primò de hoc ꝙ homo sibi iniquè appropriat quod debet esse cõmune: vt faciunt vsurarij, qui tempus omnibus commune sibi appropriant, quod Dominus voluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispẽsatores qui sibi retinent quod pauperibus debent diuidere, quibus dicitur Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia iniquè vel inæqualiter detenta. ¶ Quintò erubescendum est à socio & amico, de iniustitia: id est, hoc quod iniustè agit erga socium & amicum. Hoc valdè iniquum est. Prouer. 3. Ne moliaris amico tuo malum cùm in te habeat fiduciã. ¶ Sextò erubescendũ est de furto. Tob. 2. Non licet nobis aliquid edere de furto, aut contingere. Et præcipuè erubescendũ est, si quis furtũ fecerit, vel sustinuerit fieri in loco in quo ipse habitat.

tat. ¶ Septimò, erubescendum est de veritate Dei & testimonio: id est, de veritate quam Deus docuit, & tot testimonijs confirmauit, si aliquis illi fidem non adhibuit. ¶ Octauò erubescendũ est de discubitu in panibus, siquis se inhoneste habuerit, vel si ei, ad cuius mensam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciunt illi qui postquam ad mensam Domini sederunt, vel spiritualiter vel temporaliter, non timent ei contumeliam inferre. ¶ Nonò, erubescendum est ab obfuscatione dati & accepti. Datum obfuscat, qui cum tristitia dat. Eccle. trigesimoquinto. In omni dato hilarem fac vultum. Vel qui dat cum dilatione: Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere. Cras enim tibi dabo: cùm statim possis dare. Datum etiã obfuscat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum diminuere, quam extollere. vnde Genes. 33. dixit Iacob ad Esau, Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manu mea. Acceptum etiam obfuscat qui de beneficio est ingratus, vel ipsum attenuando vel obliuioni tradendo. Sene. Lex beneficij est, quod alter obliuisci debet dati, alter debet memor esse accepti. Cato: Exiguum munus cùm det tibi pauper amicus, Accipito placidè, plenè & laudare memento. ¶ Decimò erubescendum est à salutantibus de silentio. Quod in duobus casibus præcipuè intelligendum est, scilicet quando aliquis non vult reddere salutem alicui causa superbiæ, vel causa odij. Sapiens: Saluta libenter. Eccl. 22. Amicũ salutare non confundaris, & à facie illius non te abscondas. Nec obstat illud Luc. 10. Neminem per viam salutaueritis. Et illud 4. Reg. 4. quod dixit Eliseus ad Giezi: Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te, ne respondeas ei. Per hoc enim prohibetur prolixitas vel curiositas salutationis. Quod autẽ bonum sit salutare, patet per illud Matth. 10. Intrantes autem domũ, salutate eam. ¶ Vndecimo, erubescendũ est à respectu mulieris fornicariæ. Quia secundum Augu. Impudicus oculus impudici cordis est nuntius. ¶ Duodecimò, erubescendum est ab auersione vultus cognati: quia sicut legitur 1. ad Tim. 5. Si quis suorũ, & maximè domesticorũ curã nõ habet, fidẽ negauit, & est infideli deterior. Nec solũ erubescendũ est ab auersione vultus cognati, sed etiam proximi, præcipuè pauperis. Vnde Tob. 4. Noli auertere faciem tuã ab vllo paupere. Ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Vnde sequitur in verbo proposito Eccl. 4. Ne auertas faciem à proximo tuo. ¶ Tertiodecimò, erubescendum est ab auferendo partem, & non restituendo. Sicut enim valde honorabile est dare, sic erubescibile valde est auferre, & præcipuè fratri suo fideli: scilicet partem quam pater cælestis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem non restituere ablata, videtur esse erubescibile vsurarijs & raptoribus, qui cùm sint iam condemnati

suspendio inferni pro male acquisitis, potius volunt retinere & suspédi, quàm reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui omnia libenter restituerent si scirent se per hoc posse liberari. ¶ Quartodecimo à respectu mulieris alieni viri. Periculosus est enim valde respectus talis. Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterij, & homicidij, vt dicitur 2. Reg. 11. Nec solum à respectu isto erubescendum est, sed etiam à quacunque familiaritate, vel ad ipsam vel ad ancillam eius, vnde posit oriri mala suspicio. Vnde sequitur: Ne scruteris ancillam eius, & ne steteris ad lectum *eius*. ¶ Quintodecimo, erubescendum est ab amicis de sermonibus improperij. Et si amicus debet arguere amicum, tamẽ absque improperio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ, ita tamen quòd adulatione careat admonitio, & contumelia careat obiurgatio. ¶ Sextodecimo, erubescendum est ab improperatione dati. Imitari debet illum qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt legitur Iac. 1. ¶ De fatuo verò legitur Ecclesiastic. 20. Exigua dabit, & multum improperabit. Qui enim non erubescit male agere, est sicut equus absque fræno, qui de facili regi non potest. ¶ Duo solebant homines cohibere à malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parum cohibet à malo. Benignitate enim Dei & misericordia abutuntur homines male agẽtes, quia Deus benignè eos ad pœnitentiam expectat. Eccles. 8. Quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Non attendentes quod misericordia ista superexaltat iudicium: iuxta verbum Iac. 2. Quia quanto misericordius hic parcit, tanto iustitia in futuro durius ferit, vt dicit Hieronym. Quanto amplius malleus eleuatur, tanto postea durius percutit: & quanto arcus plus curuatur, tanto vehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Augustin. Lento gradu diuina procedit seueritas, sed tarditatem compensat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum, quàm cohibeat à malo: quia qui solebant erubescere male agere, iam erubescunt bene facere.

De mala erubescentia, & eius detestatione.

CAPVT XVI.

DE erubescentia mala, hoc modo dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem erubescentiæ malæ. Secundò ponemus remedia quibus vti possumus contra eam. ¶ Primò, valere potest ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timidas eorum, & ignorantia qui propter erubescentiam non audent be-

benefacere. Ipsi sunt sicut equi vmbram timentes. Vera mala non sunt præsentis vitæ, sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut vmbra futurorum. Vnde qui erubescentiam præsentem timent, & nõ futuram, ipsi timent vmbram, non veritatem. Trepidauerunt, ait Dauid, timore vbi non erat timor. Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrentur latratu catulorum, qui mordere non possunt. Senec. Authoritatem habemus senum & vitia puerorum. Nõ puerorũ tantũ, sed etiam infantiũ. Illi leuia formidant, hi falsa, nos vtraque. Leuia formidant, qui verba irrisorũ formidãt. Falsa formidant, qui reputant dedecus quod in veritate est honor. Mundus iste est velut catulus latrans irrisionibus contra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia nõ eos percutit, & cum satis latrauerit, tacebit. O quàm strenui milites sunt, qui propter latratum relinquunt domũ suam: sed bene relinquerent eam si viderent milites armatos insequentes se. Si aliquis de militibus regis Franciæ ipso petente debitum seruitiũ ab eo, diceret se non audere ei seruire, quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorum qui propter verba hominũ dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi vt lepores. Vtinam tamen essent leporibus in alijs similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suum, vt legitur Prouer. 30. Labia habet in motu, aures longas, pedes veloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilem se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciam habet. Labia habet in motu qui sæpe orat. Longas habet aures qui iuxta verbum Iacob 1. velox est ad audiẽdum, & tardus ad loquendum, ad respondendũ scilicet opprobrijs quæ sibi dicũtur. Pedes veloces habet, quem timor Dei occupat. Quia qui timet Deum, nihil negligit: vt legitur Eccle. 7. Causa huius timoris est duplex. ¶ Prima est amor placẽdi mundo. Senec. Desines timere, si desperare desieris. Contra tales qui volunt placere mundo, dicitur Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo. Quicunque ergo voluerit amicus huius seculi esse, inimicus cõstituitur Dei. Psal. Confusi sunt qui hominibus placẽt, quoniã Deus spernit eos. Et Apostolus ad Gal. 1. Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. ¶ Secunda causa potest esse hæc, quòd Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esse tanta timiditas in eo cũ quo esset Deus. Psal. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es, quòd autem aliquis timidus fiat, postquã Dominus recesserit ab eo, patet ex eo quòd Cain caput tremulũ habuit, & adeò timidus fuit vt Domino diceret: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Ge. 4. Ad idẽ facit illud Le. 26. Si spreueritis leges meas, & iudicia mea contẽpseritis, vt nõ faciatis ea quæ à me cõstituta sunt, & ad irritũ perducatis pactũ

 meum,

meum, ego quoque hæc faciam vobis, Corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos. fugietis nemine persequente. Tanta timiditas est erubescentium, quòd ex hoc quòd sunt coram hostibus suis corruunt. Non enim possunt sustinere aspectum irridentium. Imo sicut fluit cera à facie ignis, & nix à facie solis: sic corda erubescentium defluunt à facie irridétium. Ipsi etiã subditi sunt hostibus suis. Cùm enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent quod eis displiceat: quòd tamẽ deberent libentius facere, quam quod eis placeret. Erubescentes etiam fugiunt nemine persequente. Irrisor enim non persequitur, sed obsequitur. Ministrat enim materiam, vnde corona æterna fabricetur. irrisiones enim sunt velut aurum & argẽtum, & lapides pretiosi ex quibus fit corona paradisi. Prou. 33. Fugit impius nemine persequente. Mala pœnæ quidã succursus sunt à Deo missi contra mala culpæ. Mira fatuitas quod homines fugiũt mala pœnæ, & sequuntur mala culpæ. Succursum à Deo missum timent & fugiunt & mortem suam sequuntur, scilicet peccatum. Ecclesiasti. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et subditur: Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Item de timore eorum quos deseruit Dominus, dicitur Leuitici 26. Terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium. Cadent nullo persequente & corruent singuli super fratres suos. Folium volans est verbum irrisionis, quod terret homines erubescentes. Folium illud plus timent quam Dei gladium, qui paratus est interficere eos. Deuteron. 33. Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis. Et Iob 19. Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatis est gladius. Exod. 15. Euaginabo gladium meum, & interficiet eos manus mea. Dicunt erubescentes, quid dicerent de me si hoc facerem? tamen non attendunt, quid fiet de eis si hoc non fecerint. Plus dicta hominum timent, quàm facta Dei: & plus timent verba hominum, quam gladium Dei euaginatum. Dicit erubescens: Non possum pati vt hoc de me dicatur. non erubescit confiteri tantam ignauiã de se, quòd tam facilè sibilis hominũ deijciatur, verè de illis est, de quibus dicit Psal. Non sic impij, non sic, sed tãquam puluis quẽ proijcit, &c.

¶ *De triplici fatuitate erubescentium bene agere.*

SEcundò potest valere ad detestationem erubescentiæ malæ, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum qui erubescunt bene agere: quæ fatuitas primo potest ostendi per hoc quod ipsi permittunt se vinci ab irrisoribus, quos tam facile vincere possint, quia solum taciturnitate vincerentur irrisores, Esa. 30. In silentio & spe erit fortitudo tua. si enim qui irridentur, tacerent & animum haberent ad mercedem quam expectant pro tolerantia irrisorum confusi

fusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo non respondere, conuitiũ est. Sicut enim garrulus vincitur à non respondente, atque contra ignem pugnandum est aqua, cùm sit ei contraria: sic taciturnitate pugnandum est contra garrulitatem: Cogitare debet erubescens quando irridetur, quod plus potest audire duabus auribus, quàm irrisor loqui vno ore. Sapiens: Vnum os à natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret: Plus debemus audire, quàm loqui. Poeta: Quis labor est, inquam, quàm tacuisse minor? ¶ Secundo, quia timent ab eis irrideri qui irrisione sunt digni. Quando mali irridēt bonos de bonis operibus quæ agunt, idem est ac si cæci irriderent videntes de hoc quod ipsi vident, & claudi rectè incedentes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Senec. Aequo animo audienda sunt imperitorum conuitia. Contemnendus est ipse contemptus. Quis sanæ mentis non contemnat claudicantem, si videat se irrideri ab ipso, eò quòd rectè incedat? Et quis talem non iudicet fatuum, si ideo claudicanti velit assimilari, quòd ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in Vitis patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundum, aut quæ in mundo sunt. Stultum teipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis quod derisio malorum præualebit, quia plures sunt: Respondeo, quia Deus & sancti sui iuuabunt bonos, irridēdo malos. Psa. Qui habitat in cælis, irridebit eos. Et iterum: Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, &c. Non est vituperium Solis quòd noctua non appretiat vel aspiciat eum: nec vituperium auri & argenti quod iumēta non appretiant ea. Iumenta enim nesciunt æstimare nisi fœnum & similia. Et porci nisi furfur, & similia. Sic non est vituperium bonorum, si à malis deridētur. Mali enim sunt velut noctuæ. vnde Boëtius de eis dicit: Hi sunt similes auibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cæcat. Non est curandum de vituperio eorũ, qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Esaiæ quinto. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, &c. Ipsi etiam sunt sicut iumenta, qui viros sanctos, qui sunt velut aurum & argentum, & lapides pretiosi, despiciunt. Vnde Prouerb. 14. Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via. Et 29. Abominantur impij eos qui in recta via sunt. Aristippus, cùm quidam ei diceret, Homines te contemnunt, inquit: Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperium talium laus est, & laus vituperium. De primo dicit Seneca. Malis displicere, laudari est. Non potest sententia vllam authoritatem habere, vbi qui damnatus est damnat. De secundo etiam dicit Senec. Tā turpe sit tibi laudari à turpibus, quàm si lauderis ob turpia. ¶ Tertio potest ostendi fatuitas erubescentiũ per hoc, quod ipsi erubescũt de hoc vnde gloriari deberēt, dum erubescunt bene agere, eò quòd

consueuerunt male agere, vel quia vident alios malè agere. Hoc enim valde gloriosum est quum aliquis bene agit inter malè agentes: vel vitare illum qui male agere consueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc quòd de naufragio euasisset, vel de hoc quòd non fecisset sicut facere solitus esset, vel de hoc quòd sanus esset alijs existentibus leprosis, vel mundus alijs inquinatis. Tales derisiones non solum non sunt timendæ, sed etiam appetendæ. Senec. Nondum felix es, si nondum turba deridet te. Et Dominus, Matth. 5. Beati eritis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentiẽtes propter me. Quandò quis vituperatur vel laudatur, primo debet attẽdere quis est qui eum laudat vel vituperat: & tunc placeat ei laus, vel displiceat vituperium. Seneca. Non quam multis, sed quibus placeat cogitatio.

¶ Quòd erubescentes de bono, se malè habeant ad Deum.

TErtiò valere potest ad detestationẽ erubescentiæ si ostẽdatur quàm malè & iniquè se habeãt erubescentes ad Deũ, & ad ea quæ Dei sunt. ¶ Ad Deũ male se habent tripliciter, & inquantũ dominus est, & inquantũ Pater est, & inquantum sponsus animæ est. ¶ Inquantũ Dominus est, dum ipse erubescit Dominum cõfiteri, diabolum autem non erubescit confiteri dominũ, seruitiũ diaboli manifestè faciendo. Nulla enim certior Domini cõfessio, quã seruitij redditio. Si autẽ Deum dominũ habet, non tamen vt primum maiorem sed vt secundũ. Solum enim seruitiũ vult ei reddere in quo mundus præbet assensum, non attendens quòd Deus rex est, & regaliter & liberè vult dominari. Erubescentes adeò negauerũt Christũ, quod nec etiã leui signo volunt videri eius discipuli. Erubescentes signa diaboli liberè portant, vexillum verò Christi non volunt portare nisi occultè, nõ attendentes illud Ier. 4. Leuate signũ in Siõ, & cõfortamini, & eiusdẽ 6. Leuate vexillũ, &c. ¶ Inquãtum Pater se malè habet erubescens ad Deũ, dum eũ negat. Vix aliquis negat patrẽ suũ, licet pauperẽ. Quantam ergo contumeliã facit tanto patri qui eum negat? Meritò ipse negabitur ab eo. vnde Mat. 10. Qui aũt me negauerit corã hominibus, & negabo eũ, &c. Ita accidit fatuo erubescẽti, sicut accidit cuidã scholari, qui cũ esset indutus pretiosis vestibus & à socijs suis honoratus, cũ visitasset eũ pater suus in humili habitu, timẽs ne socij contẽnerent eum si scirent eum habere talẽ patrem, rogauit patrẽ vt nullo modo se indicaret eis: & simulãs ipsum esse vnum de seruiẽtibus patris sui, fecit eum comedere cum gartione domus. Quòd pater patienter sustinuit. Sed cum finito prandio scholaris duxisset eum in cameram suam secreto & quæsisset ab eo quid ei attulisset, ostẽdit ei pater denarios quos attulerat, asserens, quòd nec vllum de illis ... haberet.

haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cætero non comedes vel bibes de eo quod tibi mittam. ¶ Erubescens etiam male se habet ad Deum inquantum Deus sponsus est animæ, dum de tanto sponso erubescit. O anima, non est ita ignobilis iste sponsus, vt de eius ignobilitate erubescas. De nobilitate eius legitur Prouerbiorum vltimo. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Non est etiam ita deformis quòd anima eius deformitatem debeat erubescere. Psal. Speciosus forma præ filijs hominum & candor est lucis æternæ: vt legitur Sapi. 7. Splendor gloriæ. & ad Hebr. 1. Legitimus etiam sponsus est non adulter, vt de eo debeat anima erubescere. Sed mira insania, legitimũ sponsum confiteri dedecus creditur, adulterum verò mundum scilicet: absque verecundia confitentur, scilicet quando dicunt quòd ideo se ornant vt mundo placeant. vnde Ierem. 3. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israél dicit Dominus. Hunc sponsum non erubescebat illa, quæ dicebat: Ipsi sum desponsata cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. O anima, sponsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est quem nec mors ab amore tuo separauit. ¶ Male etiam se habet erubescẽs ad opera bona, dum ea contemnit, & ea facere erubescit. Iniquum est valde bona opera inhonorare, à quibus homo sic honoratur. Ecclesiastic. 13. Omne opus electum iustificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo: quando gloria huius mundi deficiet, tunc gloria dabitur pro bonis. De defectu præsentis gloriæ dicit Psalm. Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: nec descendet cum eo gloria domus eius.

¶ Quòd bona opera tripliciter glorificent hominem.

BOna opera tripliciter glorificant hominem. ¶ Primò, faciendo ei societatem in morte, quando relinquitur ab amicis carnalibus. vnde in Apocaly. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. ¶ Secundò ministrando materiam coronæ æternæ. Bernard. Si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur, paulatim gemmis corona nostra priuatur. ¶ Tertiò verò ad modum vestimenti hominum decorando. Psal. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circũdata varietate. Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta. Hæc tria sunt quæ solent hominem facere gloriosum, Honorabilis societas, decor vestium, & nobilitas. Hæc tria, vt ostẽsum est, vir iustus ex bonis operibus consequetur. Ad hũc statum peruenit Christiana religio, quòd hodie inter Christianos Christianè viuere opprobrium est: & facilius posset Christianus viuere inter aliquos paganos, quam inter multos Christianos. Mira insania. Ipsi pagani fidem Christianam honorabilem reputant: ipsi verò Christiani vitam Christianam, à qua fides habet valorẽ suum

opprobrio habent. Bernardus. Quid diuidis opus à fide? Iniquitas diuidis, fidem tuam perimens. Nam si fides sine operibus mortua est, munus mortuum offers Deo. Idem: Quid fides quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras Deum munere fœtido? bene placas Deum fidei tuæ interfector? Iac.2. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, &c. Veritas Christianę religionis adeò oditur à multis, etiam qui dicunt se Christianos, vt scilicet signa eius videre non possint: quam tamen veritatem deberent amare super omnem thesaurum terrenum: imo etiam adoranda esset eis veritas ista, quantumcunque fatuis contemptibilis esset. vnde frater Guido Cartusiensis: Sine aspectu & decore cruci affixa adoranda est veritas. In signum huius osculantur fideles & adorant crucem: multi tamen adorantes crucem exterius, crucem spiritualem interius per contemptum conculcant, & in eam expuunt, & magnum odium videntur habere ad veritatem Christianæ religionis, qui etiam signis ei bellum indixerunt.

¶ *De quatuor remedijs contra malam erubescentiam.*

POsitis his quæ possunt valere ad detestationem erubescentiæ malæ, consequēter tangemus aliquid de remedijs quibus possumus vti contra erubescentiam malam. ¶ Et sunt quatuor meditationes valentes contra erubescentiam malam. ¶ Prima meditatio est erubescentiæ, siue opprobrij, quod Christus pro nobis sustinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thre.3. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs. Si quis bene attēderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quando positus fuit in cruce, paruā reputaret verecundiā quam pro Christo sustineret. Solennitas enim paschæ erat tunc, propter quam de diuersis partibus mundi Iudæi conuenerant in Ierusalem, qui viderunt eum pendentem in cruce. Bernardus. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. Et ad Heb.12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextra sedis Dei sedet. ¶ Secunda meditatio est erubescentiæ seu opprobrij quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Heb.11. Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Et Actuum 5. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. ¶ Tertia meditatio est illius erubescentiæ, quam patientur in futuro illi qui hic fugiunt eam. Prouerbiorum 10. Quod timet impius veniet super eum. Et Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eum nix.

nix. Gregorius dicit de illis qui volunt repugnare voluntati Dei. Hinc Dei voluntatem peragunt, vnde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur, qui verecundiã, vel egestatem, vel aliam tribulationem à Deo missam nolunt recipere modò, habebunt in futuro eam longe maiorem. Tunc veniet quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus Prouerbior. 6. Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De verecundia quam mali in futuro patientur, legitur Ierem. 20. Confundentur vehementer qui non intellexerunt opprobrium sempiternũ quod nunquam delebitur, & 23. Dabo vos in opprobriũ sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. ¶ Quarta est meditatio illius verecundię de qua Lucæ 9. dicit Dominus, Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Tunc illi qui contemnunt modò alios, contemnentur à Deo, vt mors eorum nõ reputetur sicut nec mors vnius canis. Ipse enim Deus ridebit de morte eorum. Prouerb. 1. Ego quoque in interitu vestro ridebo.

De malitia irrisorum, quàm nociua sit ecclesiæ Dei.

CAPVT XVII.

VLTIMO loco in tractatu de erubescentia, tangendum est aliquid de malitia irrisorum quæ multum nociua est ecclesiæ Dei, etiã plusquam hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dum paruuli sunt, hæc enim est vna de astutijs diaboli suffocare bonum incœptũ in germine. Vnde per serpentem religionem inchoatam in paradiso suffocauit. Et per Pharaonem populum Israëliticũ destruere voluit submersione paruulorum: vt legitur Exod. 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere voluit: & vt eum occideret, paruulos innocentes occidit Matth. 2. Vnde malitia irrisorum malitia Herodiana est, quæ filios Dei paruulos occidit. Bernard. Malitia Herodiana est, nascentem persequi religionem. Imò maior quàm Herodiana videtur esse malitia irrisorũ, quo ad hoc quòd Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores verò occidũt filios matris propriæ: id est ecclesiæ, in vtero adhuc existentes. Non enim expectant quod ecclesia pariat eos in sacramẽto pœnitẽtiæ, imò quam citò apparent in eis signa bonæ voluntatis ipsi suffocant eos, verecundiam eis faciendo. ¶ Irrisores peiores sunt quàm draco. De

quo dracone legitur Apocal. 12. quòd stetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cum peperisset filium eius deuoraret. Ipsi autẽ partum matris ecclesiæ non expectant, sicut dictum est. ¶ Derisores sunt vulpeculæ vineam Domini demolientes. Ad modũ enim vulpecularem fraudulenti sunt & dolosi. Cant. 2. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas. ¶ Irrisores sunt vt bufones venenati, qui pati nequeunt odorem vineæ Domini florentis. Ipsi videntur esse socij dæmonum, & in lucro & in damno. Si diabolus aliquem amittit, dolet tanquam de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquem, sicut fit cum aliquis vadit ad prostibulũ vel ad tabernam, gaudent tanquam de proprio lucro. ¶ Irrisores sunt aduersarij Saluatoris: quia qui summè Saluatori placent, ipsi odio habent: scilicet salutem animarum. Gregor. Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarum. Ergo sic Deo nihil displicet sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum vocauit Dominus satanam, quia salutem animarum volebat impedire: vt habetur Matth. 16. Vade, inquit, post me satana. Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quando irrisionibus suis impedit salutem animarum. Maius damnum videtur facere irrisor Deo, quando aufert ei vnam animam, quàm si auferret ei mille corpora: cùm vna anima præualeat mille corporibus hominum. Item cùm Deus & tota curia cælestis gaudeant de conuersione vnius peccatoris, irrisores domino suo diabolo se conformantes de illa tristantur. Ipsi videntur Christiani, & potius sunt antichristi: id est, Christo contrarij & inimici. 1. Ioan. 2. Nunc antichristi multi facti sunt. Et subditur: Hic est antichristus qui negat Patrem & Filium. ¶ Irrisores apostatæ sunt, vexillum Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui non permitteret crucem esse in templo materiali: quantò magis apostata iudicandus est qui non permittit crucem pœnitentiæ esse in templo spirituali? ¶ Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christum persequentes, quo ad mensam eius comedunt. Ipsi sunt noctuæ lucem odientes. Et cùm claudicent, & cæci sint, irrident tamen rectè incedentes & videntes. Sunt etiam lupi agnos Dei & oues clamoribus exterrentes. ¶ Itẽ ipsi sunt impij in Deum, & matrem ecclesiam, in proximũ & in seipsos. In Deũ dum filios eius occidunt in matrẽ ecclesiam tam militantẽ quàm triumphantẽ, dum defraudant eam gaudio quod habere debuit de conuersione peccatorum. Nónne impius esset in matrem suam, qui postquã peperisset filium cum magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illum? Sic facit irrisor matri ecclesiæ. Ioã. 16. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autẽ peperit puerum, iam nõ meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo. ¶ Item impij sunt irrisores in Deũ, quia

rursum

rursum crucifigunt filium Dei, ad Hebr. 6. Et in Psal. Super dolorem vulnerum eius addiderunt, dum animas pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. ¶Irrisores etiam sunt impij in proximum, dũ vulnus spirituale ipsius iam per pœnitentiam sanatum iterum concidunt. Iob 16. Concidit me vulnere super vulnus. ¶Derisores fratres suos à diaboli carcere liberatos iterum capi faciunt. Non reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carceribus paganorũ iterum capi faceret: quid ergo dicendum est de his qui liberatos à carcere diaboli iterũ capi faciunt? Hi retrogradè diaboli videntur esse. Maiorẽ compassionẽ haberent derisores de cane vno vel de asino suo, quã de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarẽt eũ si possent. Et si asinus alicuius cecidisset in lutum, ipsi iuuarent ad leuandum eum: fratres verò suos impediũt ne à lupis infernalibus liberentur, vel ne à luto peccati subleuentur. Fratres suos à naufragio liberatos iterum submergi faciunt. Impij etiam sunt in seipsos: quia cum in mari huius mundi naufragentur, tamen pœnitentiam quæ secundum Hieron. est secunda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeunt, odio habent. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes angeli & sancti rogarent pro eo, non posset saluari nisi pœnitentia pro eo intercedat. vnde mirabiliter esset pœnitentia amanda peccatoribus tanquam singulare remedium ipsorum. Irrisores ad paradisum transire volunt: tamen pontem, per quem solum transire possunt. scilicet pœnitentiam odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cùm rei sint æternæ damnationis: tamen propitiatorium odiunt. scilicet pœnitentiam, per quam solam Deum possint habere propitium. De propitiatorio legitur Exod. 25.

De superbia ornatus lectorum.
CAP. XVIII.

POST superbiam ornatus humani, dicendum est de superbo ornatu lectorum. Notãdum ergo quòd tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. Aliqui enim tã magnos lectos faciunt, quòd diabolus bene posset quiescere ibi cum eis. In paruo lecto pauperis nõ inuenit diabolus vbi quiescat. Esa. 28. Coangustatũ est stratũ, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrunque operire non potest. Et Matth. 12. Cùm immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida quærens requiem & non inuenit. Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, vbi diabolus non inuenit requiem.

¶ De

¶ De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.

SEx verò sunt quæ possent & deberent cohibere homines à lectis superbis. ¶ Primum est, maledictio quæ fit eis. Amos 6. Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Pauper intrans lectum suum, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suum superbum, maledictione Dei præmissa. ¶ Secundum est consideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto Augustin. Lectum suum dimisit Christus discipulis suis. Quicunque vult cum illo quiescere in cælo, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si vult Crucifixum placatum videre. Crucem autem Christi intelligo totam vitam eius cruciatu plenam. Superbus minister est, cui non sufficit lectus domini sui. Bernard. Circuire possum cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem: Omnem reuolue vitam Saluatoris, ab vtero virginis vsque ad patibulum crucis, non inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. ¶ Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esaiæ 14. Detracta est ad inferos superbia tua, cōcidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Interlin. Cui prius pallia auro gemmisque distincta. Satis molestè sustinebunt superbi, qui nunc nullo modo iacerent in lecto in quo alius iacuisset, qui nunc pati non possunt quòd in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis & vermes super eos. Ad augmentum verò molestiæ erit quòd nunquam consueti fuerunt talibus. Ad augmentum etiam pœnæ erit quòd lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mundo in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies continuè: quàm graue erit iacere in tam horribili lecto homini delicato pluribus annis quàm sint aquæ guttæ in mari? ¶ Quartum est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerēt ipsi de nocte & de die, & etiam Deus cum illis, si diligentiam debitam haberent circa illum. Ideo laudandus esset per singulas noctes, exemplo Dauid, sicut viri delicati volunt habere candida linteamina quasi singulis noctibus. De lecto isto legitur Canticorum 1. Lectus noster floridus. Econtrario lectus aliquorum per negligentiam eorum non floridus est, sed sordidus: & vbi quiescere debuerunt cum Deo, ibi inquinantur & cruciantur cum diabolo. ¶ Quintum est, consideratio lecti in quo corpus ponetur in morte: scilicet consideratio sepulchri in quo à vermibus corrodetur. Ecclesi. 10. Cùm morietur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes. Incon-

gruum

gnum est cadauer poni in tam superbo lecto quod ponendum est in tam vili sepulchro. ¶ Sextum est consideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet, scilicet cor: velit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenum, scilicet stomachum.

De superbia quæ apparet in equitaturis.

CAPVT XIX.

SEQVITVR de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet. ¶ Primò, in multiplicatione equorum, quæ prohibita est etiam regi, Deuter. 17. Cùm fuerit rex constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero subleuatus. ¶ Secundò, in non necessario vsu equorum. Sicut accidit illis qui per modicam leucam nolunt ire nisi equitent, qui pro nihilo videntur pedes habere, cùm non ambulent ex illis. Dauid: Pedes habent & non ambulabunt. Impotentiores videntur esse tales homines paralyticis, cùm ire non possunt nisi habeant multos equos. ¶ Tertiò, in nimia exquisitione equorum, sicut accidit illis qui equos volunt habere impinguatos ad pascendum oculos hominum. ¶ Quartò, in superbo ornatu equorum: sicut accidit illis qui Christum dimittunt in pauperibus nudum & famelicum, & equos suos phaleris deauratis & deargentatis ornant.

¶ De his quæ debent homines cohibere à tali superbia.

MVlta sunt quæ possent & debent homines cohibere à superbia ista. ¶ Primum est multiplex comminatio quam facit sacra scriptura equitantibus. Vnde Zach. 10. Confundantur ascensores equorum, & 12. eiusdem: In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stupore, & ascensorem eius in amentia. In stupore, dicit gloss. ita vt qui viderint percussos stupeant, & ascensores eorum pressi magnitudine periculi vertantur in demētiam. Et Esa. 31. Væ qui descendunt in Aegyptū in equis sperantes. ¶ Secundum est exemplum Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tantum asinasse, & tunc ibat ad mortem suam, in signū quòd multi equitando tendunt ad mortem æternam. Multum deberet mouere homines exemplum istud. Zachar. 9. Ecce rex tuus veniet tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinæ. Et disperdam quadrigam Ephraim, & equum de Ierusalem. Dispergere deberet exemplū istud de ec-

clesia

clesia Dei equum. Mirum est quòd non erubescit seruus ire equester, ex quo dominus vadit pedes. Bern. Intolerabilis impudentiæ est, vt ipse sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus, & tumescat. ¶ Tertium, exempla sanctorũ. Indecens enim est ex quo filij Dei, scilicet viri iusti pedites incedunt, seruos diaboli equites incedere: hanc peruersitatem dicit Salomon se vidisse, Eccles. 10. Vidi seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram. ¶ Quartum est hoc, quòd cùm equitaturæ habeantur à superbis ad gloriam, tamen diligenter aspicienti potius cedunt ad ignominiam vnde frater Guido Cartusiensis: Quomodo non gloriatur de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est: fortitudo esset si eum ferres. ¶ Quintum est hoc, quòd superbia ista apostasia est infidelibus. Abrenuntiauerunt enim pompæ diaboli in baptismo. vnde pompaticè incedere, apostasia est ipsis. Amos 6. Væ vobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël. ¶ Sextum est hoc, quòd superbia ista multum constat, & parum habet vtilitatis, quantum constet hæc superbia, multi apertius legunt in libro experientiæ, quàm in libris scripturæ: multi enim depauperati sunt hac de causa, & merito depauperantur: quia carè emunt equos, & voluntariè equi comedunt super eos. Hic est enim vnus de velocioribus modis depauperandi aliquem, quando equi comedũt super eum: nec solum superborum equi comedunt super eos, imò etiam comedunt eos quando illi equi comedunt de rapina. Comedunt enim super animas pauperum. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere pallium suum, quando comedit illud pro quo palliũ suum impignoratum est, possumus dicere quòd superborum raptorum equi comedunt eos. Non multũ etiam vtiles sunt huiusmodi equi, cùm facilius sine equo perueniatur ad cælestem patriam, quàm in equo. Facilius enim fugit aliquis, & effugit manus hostium infernalium sine equo, quàm cum equo. Vnde Esaiæ 30. dicũt mali. Super equos ascendemus. Et subditur: Ideo velociores erunt qui persequentur vos. Nec solum parum vtiles sunt equi superbis, imò etiam valde nociui sunt eis, cùm enim illis sint alligati vinculo vani amoris, ipsi trahunt eos ad patibulum infernale. Merito in inferno punietur qui proprijs expensis equos pascit à quibus illuc trahitur. ¶ Septimum est, amor pauperum. Timendum est ne Deus multum offendatur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, vnde equi impinguantur. ¶

De

De superbia quæ apparet in familia.

CAPVT XX.

NOTANDVM quòd tria possunt esse reprehensibilia in familia alicuius potentis. ¶ Primum est, multitudo, vnde Eccles. 5. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? ¶ Secundum est, vita inhonesta. vnde Bernardus. Nec te dixeris sanum dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum malis innitentem. Non tuta est bonitas tua obsessa malis, non magis quàm sanitas vicino serpenti, & Dauid in Psalm. Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, &c. ¶ Tertium est inutilitas. Fatuum enim est habere familiam sibi inutilem. Prouerbiorum 14. Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit Matth. 25. Seruum inutilē proijcite in tenebras exteriores, & sicut diximus prius, Christianos qui pompatici sunt quantum ad multitudinem equorum, apostatas esse & transgressores baptismatis quo promiserunt abrenuntiare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui pompatici sunt, quātum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familię sequentis eos. Tali fatuitate laborant quasi laborat ille qui deferens mel, gauderet eo quòd multæ muscæ sequerentur eum. Senec. Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista, non hominem. Quandoque familia quam credit superbus esse suam, potius est familia diaboli, custodiens eam diabolo: vendit etiam eam diabolo, dum procurat quòd ipsa corrumpatur in iudicio vel alio modo: quandoque etiā viuum sepelit eum dum ei adulatur. Vnde Gregor. loquens de illo verbo Matthæi 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos, dicit. Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia etiam superbi eum comedit, dum temporalia quæ illi vnita sunt per amorem consumit. vnde August. Nimij amatores temporalium fecerunt ea membra sua. Vnde vsualiter solent dicere auari cum bona eorum comeduntur, se comedi.

De

De superbia conuiuiorum. CAP. XXI.

SVPERBIA conuiuiorum apparet. ¶Primò in hoc, quod magni & diuites inuitantur qui non indigent, & pauperes relinquuntur: cõtra illud Luc. 14. Cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent vnde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorum. ¶Secundò in hoc, quòd sunt multi ministri ibi in superbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine superborum ministrorum, adhuc veniet hora quòd vellent habere vnum ministrum leprosum, nec poterunt habere. vnde Luc. dicit diues qui erat in inferno: Pater Abraham, miserere mei: mitte Lazarum &c. Lazarus plenus fuit hulceribus, & tamen diues eius ministerium desiderabat, pro superbis ministris quos habuerat hic. Non gaudebat Dauid de talibus ministris, cùm diceret: Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam. ¶Tertiò apparet superbia in varietate ferculorum, & deauratione, & splendore eorundem ad vanam gloriam. Senec. Non magno constat nobis fames, sed ambitio. Idem: Iam non sunt homines dentibus, & ore, & ventre ad pompam contenti: oculis quoque gulosi sunt. ¶ Quartò apparet superbia in vasis aureis & argenteis. Mira fatuitas quòd homines volunt habere vasa aurea, & argentea ad replendum ventrem, qui est vas immunditiæ, cùm ad replendũ vasa vinaria quæ munda sunt, sufficiant mediocria seu vasa lignea. ¶ Quintò apparet superbia in multitudine musicorum instrumẽtorum Iob 21. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducũt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt Esaiæ 5. Cithara, & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris: & opus Domini non respicitis, scilicet iustitiam quam faciet in die iudicij.

De superbia ædificiorum. CAP. XXII.

NOTANDVM quòd circa ædificia sex possunt esse reprehensibilia. ¶Primum est multitudo. Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum. Itẽ reprehẽsibilia sunt in ædificijs magnitudo sumptuositas, & delectabilitas. Delectabilitas verò attẽditur circa colores picturarũ, & quantũ ad caliditatẽ in hyeme, & frigiditatẽ in æstate. Ier. 22. Væ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa, ecce magnitudo. Qui aperit sibi fenestras

fenestras, ecce delectabilitas. Et facit laquearia cedrina. ecce sumptuositas. Pingitque sinopide. Interlin. id est, Christi sanguine. Itẽ reprehensibile est in ædificiis, quando de rebus iniuste acquisitis fiunt. Ierem. 22. Væ qui ędificat domum suam in iniustitia. Item reprehensibile est in ædificiis intentio mala: quando scilicet fiunt ad vanitatem, non ad necessitatem. Seneca. Domus munimentum sit aduersus infesta corpori: hanc vtrum sepes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. Scitote homines tam bene culmo, quã auro tegi. ¶ Contemnite cetera quę superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil pręter animum esse mirabile, cui magno nihil est magnum.

¶ *De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.*

ITem notandum quod sex sunt quæ debẽt homines cohibere ob amore superborũ ædificiorũ. ¶ Primũ est hoc, quod illi qui amãt ea, maledicti sunt, vt patet ex illo verbo Esa. 5. Væ qui coniungitis &c. & ex illo verbo Ierem. Væ qui dicit, Aedificabo mihi domum latam. Multum esset maledictio Dei timenda in scriptura sacra, cũ tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto viro: & cùm Dominus dicturus sit maledictis, Ite maledicti in ignem æternum. Matthæi 25. Secundum est hoc, quod ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Magna peruersitas est, quod homo superba ædificia amet, quæ Deus odit. ¶ Tertium verò sunt exempla & præcipuè exemplum Christi, qui in natiuitate sua pro domo habuit diuersorium. In morte pro domo habuit sepulchrum. In vita sua non habuit vbi caput reclinaret. Matth. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli in ædificiis nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Bernardus. Intolerabilis impudentiæ est, vt vbi sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus, & tumescat. Ad idem valere possunt exempla sanctorum, qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebræos vndecimo. Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor est Deus. Item Paulus primus eremita visitatus est à beato Antonio, qui quæsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificiis sumptuosis imitaretur: & audito quòd sic, ipse flens deplanxit hanc superfluitatem, conquestus homines tantæ vanitati deditos: cùm Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Quidam etiam antiquorum habitabant in ca-

uernis petrarum, alij in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita qui habebat hospitium ad modum sui sepulchri. Cùm Imperator eum interrogasset, cur hospitium suum cõmensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro. sic præueni sepulchrum, & addidit idem: Melius prosilitur de tugurio in cælum, quàm de palatio. ¶Quartũ est, quia superba ædificia sępè fiunt de iniuriis pauperũ. Ibi enim ponunt quæ deberent dari pauperibus. Hiero. loquens de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & seculo transituri sunt: sed in viuis lapidibus qui voluũtur super terram, ex quibus magni regis ciuitas extruitur. ¶Quintum est, quia sæpè ex rapinis & aliis iniustè acquisitis fiunt: vnde lapides & huiusmodi quæ sunt, accusabunt dominum domus apud Deum. Habac. 2. Lapis de pariete clamabit, lapis qui inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

¶De fatuitate illius qui superba ædificia construit.

SExtum est, fatuitas quæ est in extruendis huiusmodi ædificiis quod patet primò quod cùm vita hominis breuior nũc sit, quam antiquorũ, ipsi tamen magis sumptuosas domos volunt habere, quàm antiqui habuerint. Ipsi, secundum Hiero. sic ædificant, quasi semper victuri sint: sic autem comedunt & bibunt, quasi cras morituri, dicentes: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Secundò ex hoc quod pulchrum stabulum, scilicet habitaculũ corporis volunt habere, de domo verò cõscientię, in qua Deus debet habitare, non curant. Ipsi pulchras domos ædificant in via, cũ potius deberent ædificare in patria. Ipsi domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Matt. 23. dicit Dominus de ædificationibus tẽpli: Amen dico vobis, non relinquetur lapis super lapidem, qui nõ destruatur. Et inter signa 15. dierum quæ præcedent diem iudicij enumerat Hiero. istud, quod omnia ædificia ruent. Amos 3. Percutiam domum hyemalem cum domo æstiua: & peribunt eburneæ domus, & dissipabuntur ædes multæ.

¶De his quæ deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis.

SPecialiter autem deberent cohibere claustrales à superbis ædificiis ista quæ sequuntur. Primò hoc, quod cùm ipsi sint iã mortui mundo, necessaria sunt eis sepulchra, potius quàm palatia. Secundò hoc, quod solicitudinem circa huiusmodi solet sequi morum negligentia. Bernardus. Video quod non sine magno dolore videri debet, quosdam post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotiis, rursum terrenis cupiditatibus immergi, cum magna cura erigere muros, negligere mores. Praterea, negligentia exteriorum ædificiorum signum est quod claustrales

ſtralis diligentiam habeat circa interiora. Bernar. Animum intentum interioribus magis decerent inculta & neglecta exteriora, quibus incola domus ſæpius alibi conuerſari dignoſcitur qui circa exteriora ſibi viliſsime denuntiat. Item conuerſatio clauſtraliũ in cælis debet eſſe: ideo non ita ſolicitè debent ædificare in terra, ſicut illi quorum conuerſatio eſt in terra. Præterea, ſuperbia ædificiorum eſt quædam inuitatio ſuperborũ hoſpitum à quibus clauſtrales ſuperbiam addiſcunt. Eccl. 13. Qui cõmunicauerit ſuperbo, induet ſuperbiã. Veriſimile eſt quod ſic oportet clauſtrales habere domos humiliores aliis, ſicut & humiliores veſtes aliis. Et ſicut color viridis, & rubeus, & varius, intolerabiles ſunt in veſtibus clauſtraliũ: ſic huiuſmodi colores intolerabiles videntur eſſe in domibus eorũ. Quòd ſi aliquis dicat, quod in huiuſmodi condeſcenditur infirmitatibus hominum: Reſpondeo quod tantum condeſcenſum eſt in aliquibus clauſtris carnalibus hominibus & infirmis, vt penè omnes carnales facti ſint. vnde Bern. Abiecta ſancta ſimplicitate, quaſi religioſas nobis quaſdam curamus habitationum honeſtates, in quibus tantum eſt compaſſum animabus, vt penè in hoc omnes effecti ſimus animales. Idem: Admittantur animales, ſuſcipiantur in omni beneuolentia charitatis, portentur in omni patiẽtia benignitatis: ſed qui eis compatiuntur, non eis conformentur, nec ſic quærant eorum profectum, vt propter eos cogantur incurrere propoſiti rigoris in religione defectum. ¶Item clauſtrales vt veri Iſraelitæ vel veri Hebræi debent eſſe, & reputare ſe peregrinos ſuper terram. vnde ædificare debent non domos ad habitandum, ſed tabernacula ad deferendum. Vnde Berna. Obſecro in peregrinatione huius ſeculi, in militia ſuper terram, non ædificemus nobis domos ad habitandum: ſed tabernacula ad deferendum, vtpote citò euocandi & migraturi in patriam & ciuitatem. In caſtris quippe ſumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile eſt quidquid naturale eſt. Nunquid non facile eſt ſolitario, & ſufficiẽs naturæ, & congruum conſcientiæ, ipſum ſibi cellam de virgis contexere, de luto plaſmare, vndecunque operire, & decentiſsimè inhabitare? Quid amplius quærẽdũ? Et ſi vſu ſapiant huiuſmodi delectationes, & ſint qui vtantur tanquam non vtentes, tamen contẽptu melius quàm vſu vincuntur huiuſmodi affectiones. Idem: Ipſi de quibus ſolicitudo ſuorũ vitiorum inducit contemptum, & negligentiam omnium exteriorum, ipſi ſibi ædificent formam paupertatis & ſanctæ ſimplicitatis ſpeciem, nulla ſic arctabit artificiũ induſtria ſicut eorum negligentia. Debent etiã clauſtrales à ſuperbis ædificiis cauere propter bonorũ exemplũ. Humiles enim domus eorum, & pauperes, in aliis frænant concupiſcentiam, in aliis verò circa amorem paupertatis efficiunt conſcientiam. Præterea

quando claustrales construunt superba ædificia, accidit frequenter vt ipsi construant ea de mendaciis. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiam ea de donis male acceptis ab vsurariis & raptoribus: à quo periculo liberi sunt, quando domos humiles construere volunt. Si verò aliquis dicat, pulchritudines domorum necessarias esse claustralibus ad recreationem: Respódeo, quòd viri spirituales potius debent delectari in aspectu cęli, quàm in aspectu tecti: & potius debent admirari opera Dei, quàm opera hominum. Legitur de B. Bernardo, quod ipse fleuerit quum videret tuguriola pastorũ tecta culmo, similia casulis pristinis Cistercien. tunc incipiebãt habitare in magnis ædificiis. Pulchritudines istæ forenses, sicut dicit beatus Bernard. citò propositum eneruãt, & masculinum animum effœminant.

De superbia librorum, & de octo quæ valent ad eius detestationem. CAP. XXIII.

SEQVITVR de superbia librorum, qua specie laborant qui volunt habere libros deauratos. ¶ Octo verò sunt quæ possunt valere contra hoc peccatum. ¶Primò possunt valere contra hoc peccatum exempla, & præcipuè exemplũ filij Dei, qui liber vitæ est, qui humiliari voluit vsque ad hoc quod nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber vitæ tantum humiliatus est. Dicit enim Hieronym. in primo prologo super Iob: Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgò aiunt, literis, onera magis exarata quàm codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros codices, quàm emẽdatos. Et Paulus 2. ad Timotheum 4. Affer autem & tecum libros, maximè autem membranas. ¶Secũdò verò hoc, quod sapientia declamat contra humilia. vnde Matthæi 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis. Amat etiã verba humilia, patet in verbis sacræ scripturæ, quæ valde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapientes homines frequenter parui sunt. Vnde Sapiens: Sæpè est sub palliolo sordido sapientia. Prouerb. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Eodẽ modo amat Sapientia humilem scripturam. ¶Tertiò hoc, quod sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatem debet habere. Patere legẽ, ait Sapiens, quam tu ipse tuleris. Legem humilitatis præcepit sacra scriptura, vnde eam debet seruare. ¶ Quartò verò hoc quod pue-

rilitas

rilitas est aureas & argenteas amare literas, & in his delectari. Sen. Plerunque est quod non pueritia, sed quod grauius est, puerilitas remanet. ¶ Quintò verò hoc, quod quasi quoddam spirituale adulterium est, quando amore amplectuntur pulchritudinem scripturæ quo deberent amplecti ipsam sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2. Petr. 2. Habentes oculos plenos adulterij & incessabilis delicti. Sapientia sponsa est intellectus nostri. vnde Sap. 8. Hãc amaui, & exquisiui eam à iuuẽtute mea, & quæsiui eã mihi spõsam assumere, & amator factus sum formæ illius. Scriptura verò quasi quædam ancilla est ipsius Sapientiæ. Vnde plus debet amari sponsa, quàm ancilla: id est, sapientia, quàm pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est ne ancilla tantæ pulchritudinis sit, quòd relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cũ pulchritudine scripturæ. ¶ Sextò hoc, quod valde impium est oculos suos pascere auro & argento, quando homo videt tot filios Dei famelicos. Visus plura habet vnde pasci potest, quàm gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde valde impium videtur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, vnde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines vel flores in libro suo? Nónne sufficiunt ei, homines & flores quos Deus creauit. ¶ Septimò hoc, quòd tales contumeliam inferunt sapientiæ, cùm non reputent dulcedinem eius sufficientem ad consolationem studentium: cùm scriptum sit Ecclesiast. 23. Nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini. Et Sapient. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa, scilicet Sapientia. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. ¶ Octauò hoc, quod parum valet ista pulchritudo scripturæ: non enim hominem satiat. Vnde Ecclesia. primo. Non satiatur oculus visu, nec auris auditu.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantum.

CAPVT XXIIII.

NOTANDVM ergo quòd circa cantũ hæc sunt reprehensibilia. ¶ Primò reprehensibile est, cùm quis nimis blandam vocem quærit, vel ad gloriandum, vel ad delectandum. vnde Gregor. Cùm blanda vox quæritur, sobria vita deseritur. Aug. Quoties plus me delectat cantus, quã res quæ cantatur, toties me grauiter peccasse confiteor. Item reprehensibilis videtur esse in cantu vocis fractio.

ſed quia his honeſtè ſit vſus. ¶Ideo dicit Seneca, quòd ſtulto nulla re eſt opus, nulla enim re ſcit vti. ¶ Quintò fatuus eſt impius qui de bonis ſuis ſuperbit: quia tantum habet diſpenſationem in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculum enim eſt ei ſi ſortem amiſerit: periculum etiam eſt ei ſi lucrum nō reportauerit. Et de vtroque diſtricta ratio exigetur ab eo. Vnde qui de multitudine iſtorum bonorum ſuperbit, ipſe ſuperbit de magnitudine oneris ſui.

Quòd fatuum ſit de bonis corporis ſui ſuperbire, videlicet ſanitate, fortitudine, velocitate & pulchritudine, &c.

CAPVT XXVII.

SPECIALITER verò fatuum eſt ſuperbire de ſanitate corporis. ¶Primò quia iſta ſanitas momentanea eſt. Hodie enim qui ſanus eſt, cras infirmus vel mortuus eſt. Iacobi quarto: Quæ eſt vita veſtra? Vapor eſt ad modicum parens, &c. ¶Secundo, quia corpus hoſtis familiaris eſt, & ideo multū nociuus. Nulla enim peſtis efficacior eſt ad nocendum, quàm familiaris inimicus: ait Sapiens: Nō debet ergo aliquis ſuperbire propter ſanitatem corporis, ſed poti' timere. In maiori enim periculo eſt homo, cùm hoſtis eius ſanus ſit. ¶Tertiò fatuus eſt, qui de hac ſanitate ſuperbit, quum ipſa ſanitas vt frequentius occaſio ſit infirmitatis animæ, ſicut econtrariò ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 31. Infirmitas grauis ſobriam reddit animā. Non eſt quare aliquis ſuperbiat de ſanitate pedis, ſi in capite infirmitatem habeat ad mortem: ſic non eſt ſuperbiendum de ſanitate corporis, ex quo in anima infirmitas eſt ad mortem. Homo ſanus corpore, infirmus mente, ſimilis eſt pomo exterius ſano, interius putrido. ¶ De fortitudine etiam corporis fatuum eſt ſuperbire, quum ſcriptum ſit Sapient. 6. quòd fortioribus fortior inſtat cruciatio. Et cùm continua lucta ſit inter ſpiritum & corpus. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Vnde quantò corpus fortius, tantò magis ſpiritui timendum eſt. Et ad literam hoc videmus frequenter, quòd fortiores corpore, infirmiores ſunt mēte. Minus enim reſiſtere poſſunt irę & luxurię & ceteris vitiis. Fatuum etiam eſt ſuperbire de corporis velocitate, cùm corpus ſit velut equus quidam, in quo hoſtes infernales vt frequenter ducunt ſpiritum ad mortem ipſius, & vt frequentius quantò iſte equus velocior eſt, tantò facilius ſpiritus ab hoſtibus ſuis capitur. Præterea in velocitate iſta etiā à canibus ſuperamur. Vnde fatuum eſt quòd homo de hoc ſuperbiat, in quo canibus in-
[illegible] riorem

feriorem se videt. ¶ De pulchritudine etiam corporis est fatuum superbire, quum corpus sit velut quoddam sepulchrum. Augusti. Corpus peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum. Vnde cùm peccator de pulchritudine corporis superbiat simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilinij niue cooperto.

Quòd fatuum sit de nobilitate generis superbire.
CAPVT XXVIII.

DE nobilitate etiam carnis fatuum est superbire, quum illa nobilitas valde cõtemptibilis sit. Multæ autem caussæ possunt assignari quare ista nobilitas sit contemnenda. ¶ Primò contemnenda est, quia vt frequenter nobilitas carnis meliorem nobilitatem aufert, scilicet mẽtis nobilitatem. Sapiens: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis vel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. ¶ Secundò contemnẽda est, quia omnes sumus ex eodem patre & ex eadem matre: non legitur Dominum fecisse vnum Adam argenteum, vnde essent nobiles, & vnum luteum ex quo essent ignobiles: sed vnicum, & illum de luto plasmauit, ex quo omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erim⁹ nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerunt nobiles, aut ignobiles. ¶ Si ipsi fuerũt nobiles, ergo & nos omnes nobiles sumus, & etiam æquè nobiles sumus, quum geniti ex æquè nobilibus æquè nobiles iudicentur. Si verò ignobiles fuerũt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æquè ignobiles, quũ geniti sumus ex æquè nobilibus. Malach. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suum vnusquisque vestrûm? ¶ Tertiò contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus cõtempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imò primum regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fœtantes accepit. In tempore etiam gratiæ potius voluit ignobiles eligere, quàm nobiles. vnde 1. Cor. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus. ¶ Quartò verò cõtemnenda est nobilitas carnis, quia non est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorum á quibus ipse descendit. vnde Sene. Nemo in gloriam nostram vixit, nec quod ante nos fuit nostrum est animus nobilem facit. ¶ Quintò verò contemnenda est nobilitas carnis, quia materia quam à parentibus contrahit aliquis, ratione cuius nobilẽ se credit, vile quid

est, & immundum, & erubescibile, & opere immundo & erubescibili procedit ab eis. ¶ Vnde quomodo ratione illius materiæ habebit quis nobilitatem, quum illa materia vilis fuerit? Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quum quilibet exẽplo Iob posset dicere: Putredini dixi, Pater meus es, & cet. Ideo meritò nobilitatis carnis cõtemnenda est, imò abominanda est. vnde Luc. 16. Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deũ. ¶ Sextò contemnẽda est nobilitas carnis, imò potius nõ est reputanda, quũ in veritate nobilitas non sit, sicut etiam ipsi philosophi reputauerunt. Sen. Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingeniũ, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quàm antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione vel iniuria nata? Item Plato ait: Neminem regem, nisi ex seruis oriundũ esse: neminem seruum, nisi ex regibus. Omnia ista lõga miscuit varietas, & sursum deorsum fortuna versauit.

¶ Quòd nullus sit nobilis ex eo quod ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

RAtionibus etiam ostendi potest, ꝙ aliquis nobilis non sit ex eo quod ex nobilibus parentibus genitus. Ex eadem enim radice exeunt vile & nobile. ¶ Flos farinæ & furfur ex eadem radice exeunt: tamen furfur cibus vilis est quo porci pascuntur, flos autẽ farinæ cibus nobilis est. Item ex eadem radice procedit spina & rosa. Rosa creatura nobilis est, quia nõ cessat benefacere hominibus qui sunt iuxta eam, suum gratum odorem vndique spargendo. Spina verò quoddam vile est, quia pũgit ea quę iuxta eam sunt. Sic ex eodem patre & ex eadem matre possunt nasci duo. Vnus tamẽ erit nobilis, ali⁹ ignobilis. Vnus ad modũ rosæ nõ cessabit benefacere vicinis suis. Iste nobilis erit. Alius erit spina in ignem infernalem mittenda, qui nõ cessabit pungere vicinos suos, hic erit ignobilis. Multis aliis exemplis potest idem ostendi. Ex eadem arbore nata sunt duo poma, quorum vnum est sanum, aliud putridum, vel vermem habens. Item ex eodem libero arbitrio procedunt bonum & malum. Item si nobile esset quidquid à nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quum omnes simus à Deo qui nobilissimus est. Mala. 2. Nunquid non Deus vnus creauit nos, &c. Item si omne quod ex nobili procedit nobile esset, ergo pediculi & aliæ superfluitates qui ex nobilibus procedunt, nobilia essent. ¶ Septimò contemnenda est nobilitas carnis propter onus magnum quod ei est annexum. Nobilitas car[nis] quædã possessio est, quæ tanto censu onerata est quod magni co[m]itatus & archiepiscopatus non sufficiunt ad soluendũ censum illum: imò preter hec necesse est, sicut ipsi nobiles dicunt, quod ipsi impignorent regnũ cælorum, & seipsos diabolo pro censu isto soluendo. vnde multis nobilibus magis expe-

diret quod ipsi essent leprosi quã quod essent in statu in quo sunt, sicut aliqui etiam ex eis recognoscunt.¶Octauò contemnenda est nobilis carnis, quia est rei contemptibilis, scilicet corporis, quod est quasi quidam saccus immunditiæ plenus, sicut ea ostendunt quæ exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuũ. Origines. Vilis nobilitas quæ in locis tam turpibus generatur. ¶Nono contemnenda est nobilitas carnis, quia inferior videtur esse nobilitas ista quæ est in hominibus, nobilitate illa quę est in canibus: quum illa nobilitas quæ est in canibus, certa signa habeat exterius quib⁹ agnoscitur: nobiles verò homines non habent certa signa necessario quibus ab aliis hominibus dignoscantur.¶Decimò, contemnẽda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculum enim est vnum seruum aliis seruis nobiliorem dicere, vel vnum rusticũ nobiliorẽ aliis rusticis. Sicut filio cuiusdam diuitis Burgen. derisoriè dictum est à quodam quod ipse esset de nobilioribus rusticis suę ciuitatis. Sic cũ corpus naturaliter seruus sit (datũ est enim spiritui ad seruiẽdum) & naturaliter rusticum sit, quum tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculum est corpus vnum nobilius dicere altero, vel vnũ nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonum habet nobilitas quę carnis dicitur esse, quod quasi frænũ est quoddã quod homines debet cohibere ne male agant. Hieron. Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles quadam necessitate astringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philosophus: Nobilitatis tantum ad hoc memineris, vt cum claritate generis, morum sanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Item. Laudatur in quibusdam quod geniti sint nobiles, in aliis quod nobilitatẽ virtute sunt assecuti. Pulchrũ est respondisse nobilitati, pulchrum etiam humilius genus factis illustrasse. Item quidã vituperabat alium de genere suo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille. Et tu es cauda generis tui. Item quidã sapiens, quum quidam ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatem generis illi obiiceret, inquit: Gaudeo quod ego ex me surrexi, tu ex te cecidisti: generis nostri vtrique sumus decus, & dedecus. Et alius philosophus similiter alij obiurganti, respõdit: Mihi obiicis profecisse: crimen meum imputas gloriæ, dum tuum imputas ignauiæ.¶Et notandum est quod vera nobilitas animi est. Vnde illud: Nobilitas sola est animum quę moribus ornat.

De

De animi nobilitate duplici.
CAPVT XXIX.

ANIMI verò nobilitas duplex est. Quædam naturalis, de qua Sene. Quis est generosus ad virtutem, bene à natura cōpositus. Alia nobilitas est gratuita, quando aliquis gratiam Dei habet, qua Dei filius est, quę custodit eum vt nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber æstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Item Sapiens: De illa nobilitate glorieris, quę filios Dei & cohęredes facit. Tunc ille nobilitatem suam integrā seruare se putet, si dedignetur seruire vitiis, & ab illis superari. A quo enim quis superatur, eius & seruus est. Bernar. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Quantumcunque aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est si Deum contēnat, & noluerit ei seruire. Et econtrario quantumcunque ignobili ortus sit, nobilis tamen est si Deo seruiat. Vnde 1. Reg. 2. dicit Dominus ad Heli: Absit hoc à me: sed quicunque honorificauerit me glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

¶ *Quòd sex sunt signa veræ nobilitatis.*

ET notandum est quod sex sunt signa veræ nobilitatis. ¶ Primū est, liberalitas. Vnde Deus qui nobilissimus est, ipse est liberalissimus. Liberalitas eius tanta est, vt non solùm sua det, sed etiā seipsum: nec solum seruientibus sibi dat, sed etiam hostibus suis. Ipse enim solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Matt. 5 Ipse propter liberalitatem suam fecit quęcunque facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcunque fecit. Creaturas enim rationales fecit vt eis daret, alias autem creaturas vt eas daret. Leo etiam, qui dicitur esse rex animalium, quod animal nobile est, liberale est. Vnde Arist. dicit ipsum esse animal communicatiuum. Et sicuti liberalitas signum est nobilitatis: ita rapina signū est rusticitatis. Vnde multi hoc die qui nobiles reputantur, rusticissimi sunt, cùm non cessent auferre pauperibus, & illis qui non possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdam militibus. Legebat Alanus apud Montempessulanum, & audierunt milites vicini quod tātus clericus esset, & quod ad omnia interrogata responderet: vnde accesserunt ad eum de communi consilio, & quæsierunt ab eo quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, quod dare curialissimum est, quo audito, omnes consenserunt respōsioni eius. Ideo dicit Dominus, quòd beatius est dare, quàm recipere: quia dare facit similem Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse verò dixit eis, vt habito consilio ad inuicem dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerunt

consilium adinuicem, & non potuerunt conuenire in idem: vnde reuertentes ad eum, dixerũt quod non poterant concordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicens: Ego posueram vos in via per quam possetis quæstionis vobis propositæ solutionem cognoscere. Si enim dare curialissimum est, auferre, quod est ei contrarium rusticissimũ est. Vnde vos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticissimi estis. ¶Secundum signum nobilitatis est, gratitudo seu recognitio beneficij. Et per contrarium ingratitudo seu beneficiorum non recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet quod illi qui nobiles reputantur, qui Deum, qui eos præ ceteris hominibus honorauit, prę ceteris hominibus inhonorãt, subditos etiam suos, qui multo sudore lucrantur vnde ipsi viuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt, rusticissimi sunt. Feris etiã videntur tales deteriores esse: feræ enim officia siue beneficia sentiunt. sicut ait Sen. ¶Tertium signum nobilitatis est, mãsuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est vnum quod valde decens est in his qui potestatem habent. Vnde Sene. Nullum ex omnibus magis clementiam, quàm regẽ & principem decet. Idem: Iracundissimę ac pro captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeũ in vulnere relinquunt. Sed ipse rex sine aculeo est: noluit ipsum natura nec sæuũ esse, nec vltionẽ quæ magno constaret petere, & iram eius inermẽ reliquit, exemplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signũ huius mãsuetudinis vel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philoso. Maximam potestatem habens creatorem potestatis iuxta possibilitatem suam debet imitari. In hoc autem Deum maximè imitabitur, si nihil iudicauerit, quàm misereri, pretiosius. Et sicut mansuetudo in subiectos, signũ est nobilitatis: sic & crudelitas in subditos signum rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prouer. 30. Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere. Per seruum, cùm regnare cœperit. Ouid. Asperius nihil est humili si surgit in altum: Cuncta ferit dum cuncta timet, desæuit in omnes, Vt se posse putet, nec bellua tetrior vlla est, Quàm serui rabies, in libera terga furentis. ¶Quartum signum nobilitatis est, virilitas seu strenuitas in eos qui repugnant. In signum huius datur ensis militibus nouis, quo gladio vti debent in hostes, nõ in subiectos. Multi verò ex istis gladio isto in subiectos vtuntur, quos deberent valde diligere. Hi enim sunt qui iuuant eos, qui etiam fratres eorũ proprios impugnãt, hostibus verò Dei & ecclesiæ peccatis, sed & dęmonibus vel etiam ipsis persecutoribus ecclesiæ vniti sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autem impius est in eos qui sibi seruiunt. ¶Quintum signum nobilitatis est, timere opprobrium vel seruitutis, vel proditionis, vel alterius cuiusque turpi-

turpitudinis. Multos tamē ex illis qui nobiles reputantur, videm⁹ quod non timent pessimam seruitutem vitiorum suorum, vel dæmonum, qui non erubescunt confiteri se seruos vilissimorū membrorum illorum, scilicet qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescunt etiam proditiosè impugnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis viuunt & vestiuntur. Et non erubescunt etiam omni immunditiæ peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed valde rusticos. ¶Sextum signum nobilitatis est, cordis magnitudo qua quis modica cōtemnit, & magna appetit. E contrario verò signum rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna verò negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius volūt amorem suum ponere in vno misero milite, quàm in rege gloriæ, quòd ipsę verè nobiles non sunt. Milites etiam non videntur nobiles esse, qui amorem suum in terra ponunt, contempto regno cælorum, cùm tamen tota terra quasi punctum sit respectu cæli: & qui plus habent de terra, quàm alij, nolunt aliquid habere de cælo. Si ad aliquem pertineret terra vnius pauperis militis ex parte matris, regnum verò ex parte patris: nunquid non infelix esset, si contempto regno adhæreret illi terræ quę cum contingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cęlorum nō curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, cōtenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuæ. Pater noster Deus est, mater nostra Heua. Nō sic faciebat Dauid in Psal. Quid est, mihi est in cælo, & à te qui volui super terram, &c.

De consuetudine illarum Ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles.

CAP. XXX.

OSTENSO quod nobilitas carnis contemnenda sit, vel non reputanda, tangendum est aliquid de consuetudine illarum Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est ꝙ consuetudo illa videtur esse reprehensibilis. Et videntur posse assignari sex caussæ huius reprehensibilitatis. ¶Prima caussa est, peruersitas quæ videtur esse in hac consuetudine, quæ peruersitas apparebit si respiciatur caussa huius consuetudinis quam ipsi assignant. Dicūt enim ꝙ ipsi habent multa temporalia quę defensione indigent, nec habēt regem, nec alium principē secularem qui eos defendat, ideo oportet nobiles canonicari qui possint ea defendere. Quibus respondeo,

pondeo, quod sicut ecclesiæ eorum habent tẽporalia, ita habent & spiritualia, quę in infinitum meliora sunt. Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multò fortius oportet aliquos literatos & sanctos canonicari ad defensionem spiritualium. Si verò dicant quod ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionem spiritualium, sed non canonici: Ex hoc apparet quod ipsi bona temporalia præponunt spiritualibus, ex quo defensores temporalium canonicos constituunt & superiores aliis.

¶*De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.*

ET possunt assignari quinque peruersitates in huiusmodi ecclesiis. ¶Prima est, quod ibi est terra sursum, & cælũ deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena verò multum appretiant: contra illud Prouerbiorum vigesimo quinto. Cælum sursum, & terra deorsum. ¶Alia peruersitas est, quod pedes sunt in loco vbi deberet esse caput, & caput in loco vbi deberent esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt qui circa terrena soliciti sunt: velut caput sunt qui regere habent ecclesiam, viri scilicet literati. Sed in his ecclesiis pedes sunt in capite, imò ipsi hostes in capite ponuntur. Thren.1. Facti sunt hostes in capite. ¶Tertia peruersitas est, quod ecclesię huiusmodi faciem habent ad posteriora, & dorsum ad anteriora: ipsi iuxta verbum Ieremiæ facti sunt in retro, & non in ante. ¶Quarta autem peruersitas est, quod ipsi latitudinem scuti qui debebat esse ex parte superiori, posuerunt ex parte inferiori: & ideo contingit q; ferè omne caput languidum est: iuxta verbum Esaiæ. ¶Quinta peruersitas est, quod sacerdotes inferiores sunt subdiaconis & diaconis: quod ridiculum est, sicut beatus Bernar. dicit ad Eugenium papam. Ridiculum est, inquit, quod ministri nostri nostris se presbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consensit auctoritas: & si de sua consuetudine colũna struitur, melius profectò illa quàm summus ordo contemnitur. ¶Secunda caussa reprehẽsibilitatis est, indiscretio quæ videtur esse in huiusmodi consuetudine, quę indiscretio primò cõsistit in hoc, quod quando ipsi deberent quærere, quis sit idoneus ad hoc vt sit canonicus, id est, regulariter regens se, & ad regimen plebis episcopum iuuãs: ipsi quærunt, quis sit idoneus ad militiã. ¶Secundò in hoc, quod quando quęrere deberent, an persona sit idonea quæ canonicanda est: ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis potest dici quod dicit angelus Tobiæ 5. Genus quęris mercenarij: an mercenariũ? Indiscretio etiã eorũ in hoc est, quod ipsi credunt illud, qualis pater talis filius: quod verum est in personis increatis, ad personas creatas extendunt: ibi enim frequenter fallit: frequenter enim est pater sapiens & filius fatuus, & patet in Salomone, & Roboã filio eius. ¶Tertiò videtur hęc cõsuetudo reprehẽsibilis, quia valde

valde nociua est ecclesiæ Dei. Canonici enim militares non be… custodiunt Christum, sicut figuratum videtur esse in hoc quod mi… lites malè custodierunt Christum in sepulchro. Lapides sepulchr… bene custodierunt milites, sed Christum perdiderunt. Vnde canta… ecclesia: dicant nunc Iudæi, &c. Sic militares canonici lapides ca… strorum bene custodiunt, sed Christum amittunt. Item ista consue… tudo occasio ruinæ est in ecclesiis illis, quantum ad spiritualia. Vn… de Prouerbiorum 17. Qui altam facit domum, quærit ruinam. Ista etiam consuetudo in ecclesiis illis in magna parte exhæredat Chri… stum. Frequenter enim quando deberent institui ibi filij Dei, in… stituuntur ibi filij diaboli. ¶ Quartò videtur reprehensibilis con… suetudo ista, quia Christo contraria est. Christus enim ignobiles elegit in ecclesia sua, vt essent humiles. 1. Corin. 1. Isti verò nobiles canonicant quasi velint ipsos esse superbos. Christus ex pastor… & bubulcis elegit reges: isti verò ex regibus eligunt canonic… Christus fundamentum ecclesiæ posuit humilitatem: ipsi verò contrario fundamentum ecclesiæ ponunt superbiam. Tale fund… mentum poneret diabolus si ædificaret. Quomodo implent tal… illud verbum Domini, Ioan. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur. Non sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1. Ioan. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Bernardus. Si omnis qui se dicit in Christo manere, de… bet sicut ille ambulauit & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, … eum non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Mat… thæi 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non in… trabitis in regnum cælorum. Paruulus quantumcunque nobilis sit, societatem pauperum non refugit: sic quantumcunque aliquis nobilis sit in ecclesia Dei, societatem ignobilium non debet refu… gere. De societate hominum diuersorum generũ in ecclesia Dei, videtur esse dictum illud Esaiæ 11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. ¶ Quintò videtur esse reprehensibi… lis illa consuetudo, quia videtur esse Deo abominabilis. Altitudo enim secularis non videtur Deo placere. Vnde Lucæ decimo se… xto: Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum. Abo… minationes Deo offerũt, qui nobilis tãtũ canonicare volunt. Exo. 8. Abominationes Aegyptiorum immolabimus Deo nostro. ¶ Se… xtò videtur esse reprehensibilis hæc consuetudo, quia filios dia… boli filiis Dei præponit, & generationem immundam generatio… ni celesti, & nobilitatem putredinis præponunt cuique gratię Dei. Nullam autem sapientiam, nullam aliam gratiam nobilitati carnis adæquant. Vnde consuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundum iudiciũ eorum nõ inueniunt recompensationẽ, ꝗ non

non est absque magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret volutabrū luti, auro & lapidibus pretiosis. Ad sola temporalia videntur habere oculum ecclesiæ istæ, non solùm in canonicorum institutione, sed etiam in prælatorum præfectione: quod omnino intolerabile videtur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad ad spiritualia.

¶Quòd fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis, &c. & bonis naturalibus animæ. CAP. XXXI.

VISO quòd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est videre quòd fatuum sit superbire de aliis bonis quæ prius nominata sunt. ¶Notandum est ergo, quòd fatuum est superbire de libertate corporis, cùm corpus sit seruus maleuolus, & ideo tortura & compedibus dignus: iuxta illud Ecclesiastici trigesimo tertio: Seruo maleuolo tortura & compedes, & cetera. De bonis verò naturalibus animæ fatuum est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malum suum sicut ad bonum. Vnde Bernardus: Si in professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorum quàm virtutum. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitiis. Hoc enim est superbire de hoc quod habet maiorem molam ad collum, quàm alij. Fatuum est etiam de potestate superbire, cùm scriptum sit Sapientiæ sexto, quòd potentes potenter tormenta patientur. Ibidem legitur, quòd durissimum iudicium his, qui præsunt, fiet. Et Augustinus dicit quod quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cùm scriptum sit Prouerbiorum vltimo, quòd fallax gratia, & cetera. Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cùm gloria talis flos sit decidens. Vnde Esaiæ vigesimooctauo. Erit flos decidens gloria exultationis. Puerorum est, flores colligere, quæ ex arboribus decidunt, & inde lætari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuum est etiam superbire de scientia, cùm scriptum sit Ecclesiast. primo: Qui addit scientiam, addit & laborem. De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de virtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine vulnerari. Gregorius: Qui de virtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento vulneratur.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primò de superbia ministrorum ecclesiæ in communi.

CAPVT XXXII.

POSITIS autem duabus diuisionibus superbię, consequenter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundum diuersitatem personarum in quibus est superbia. ¶Notandum ergo quòd superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbiam ministrorū ecclesiæ. Superbia verò ministrorū ecclesiæ potest subdiuidi in superbiā prælatorum & superbiā subditorū: vel in superbiam claustralium, & superbiam seculariū clericorū. Sed de superbia laicorū nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum ecclesiæ hoc modo tractabimus. ¶Primò dicemus aliquid de ea in communi. Secūdò verò aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorū. Tertiò verò dicemus aliquid specialiter de superbia claustraliū.

¶ Quòd superbia multum sit timenda ministris ecclesiæ.

NOtandum ergo est quòd superbia multum timenda est ministris ecclesiæ quinque de caussis. ¶Primò, quia multas occasiones habent superbiendi. Vna occasio est, quòd ipsi sunt excepti à labore aliorum hominum. Vnde in Psalm. In labore hominū non sunt, & cet. Ideo tenuit eos superbia. Alia occasio est, libertas quam habent, quæ libertas aliquibus eorum est velamen malitiæ, cōtra illud 1. Pet. 2. Quasi liberi, & non quasi velamē habentes malitiæ libertatem. Tertia occasio est reuerentia quæ exhibetur eis, eo quòd sunt ministri summi regis, & vicem eius gerunt in terris, & contemptum eorum Deus reputaret contemptum suum: iuxta illud Lucæ decimo: Qui vos spernit, me spernit. ¶ Secundò timenda est, superbia in ministris ecclesiæ, quia multum displicet Deo in eis. Vnde Prouerbiorum sexto: Sex sunt quæ odit Deus, & septimū detestatur anima eius, Oculos sublimes. Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Soph. 1. Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limē. Dies hostiæ Domini erit dies iudicij quando Dominus mactabit incrassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc Dominus visitabit super clericos superbos. Nec mirū si Dominus odiat superbiam in ministris suis, cùm proprium signum [illegible] superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorij, Euidentis[illegible]mū signum reproborum est superbia, humilitas electorū. Non parum doleret princeps aliquis si in castro suo vexillum inimici sui videret. Tertiò valdè timenda est eis superbia, quia valde contraria est officio eorum. Ipsi enim sunt qua-

quasi custodes scientiæ & vasa gratiarum. Vnde Malachiæ 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiā & legem requirūt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Propter hoc quod custodes sunt scientiæ, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad vallem humilitatis confluit. Prouerbiorū 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Propter hoc etiam quia vasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim vas non est idoneum aliquid recipere absque concauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate 1. Petri vltimo, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propterea oportet ministros ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod etiam multum valet humilitas. vnde Gloss. super illud Psalm. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Altus quidē est Dominus; sed vicinatur humili, & nō se erigenti. Necessaria etiam est eis humilitas propter seruitium quod debent hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioann. 13. in ablutione pedum. Ideo summus inter ministros ecclesiæ, seruum seruorum se vocat humiliter. ¶ Ergo oportet quòd se habeant vt à pauperibus & humilibus non timeantur: sed audeant ad eos accedere confidēter, & vt solatium pauperes habeant in humilitate eorum: quia secundū verbum Augustini, Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si videant prælatos suos in simili vel maiori humilitate. ¶ Quartò timenda est eis superbia, quia multi ex eis non habent vnde pascant superbiam, nisi hoc faciant de spoliis pauperum. Bona enim ecclesiæ, bona pauperum sunt. Præterea valde indecens est superbia in eis, cum ipsi de eleemosynis viuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarum quotidie edant. ¶ Quintò timenda est eis superbia, quia peccatum superbiæ in eis scandalizat populum, cùm sit manifestum. Incontinentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in vestibus & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

¶ *Persuasiones contra superbiam ministrorum ecclesiæ.*

SEd contra has & similes persuasiones quę fiunt ministris ecclesiæ vt caueant superbiam exteriorem, dari solet quadruplex responsio. ¶ Prima est, quòd Dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se profitetur. Matth. 11. dicēs: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et ideo videtur minime quibusdam necessaria humilitas exterior. ¶ Secūda responsio solet esse, quòd licet homini pulchritudines istas exteriores habere secūdum modū personę suę, & mores eorū inter quos viuitur: quòd videtur sumptum esse ex Glos. super illud ad

Timotheum secundo: Non in tortis crinibus quæ dicit sic: vt in his omnibus vltra modulum personæ suæ & mores ecclesiæ, monendæ ne concupiscentiæ studeant. ¶Tertia responsio solet esse, ꝙ in huiusmodi honor ecclesiæ quæritur. ¶Quarta est, ꝙ ipsi nõ faciãt hoc amore vanę glorię: sed vtãtur talibus tanquã nõ vtẽtes.

¶ A corde humilis personæ de facili non procedit superbia exterior.

SEd contra primam responsionem primò videtur esse hoc, ꝙ non potest esse de facili quòd à corde perfectè humili exterior superbia procedat. Sicut enim arbor bona non potest malos fructus facere, vt legitur Matth.7. sic nec cor humile superbiam à se producit. Ex fructu siquidem arbor cognoscitur, vt legitur Matthæ.12. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis: quia sicut vulgariter dicitur, Non potest exire de sacco, quod ibi non continetur. Quis credet mulieri si asserat se castam mente, ex quo homo videt eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tanta superbia apparet exterius.

¶ Quòd clericis non sola sufficit interior humilitas.

PRæterea non videtur clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. ¶ Primò, quia oportet eos vitare scandala infirmorum. Et sicut tangit Apostolus de illo qui coram infirmo comedebat idolis immolatum, quòd peccaret scandalizando infirmũ, qui credebat hoc fieri cũ veneratione idoli: licet ille qui sciẽs erat idolum non veneraretur, sed contemneret. Sic ille qui vestes superbas coram illo defert, qui credit quòd ipse faciat propter vanam gloriam, licet ipse non faciat hoc tali caussa, tamen ipse peccat, vt videtur ipsum scandalizando. 1.ad Corinth.8. Si quis viderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nónne consciẽtia eius quum sit infirma ædificabitur ad comedendum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quẽ Christus mortuus est? Sic enim peccãtes in fratres, & percutientes cõscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternũ. Sic minister ecclesiæ debet dicere: Si vestis pretiosa scandalizat fratrem meum, non deferam eam in æternum. ¶Secundò sufficit humilitas interior clericis: quia ipsi debent Christum imitari, qui non solùm habuit interiorem humilitatem, sed etiam exteriorem. Ipse enim ad literam pedes iuit, regnum fugit, vt legitur Ioannis sexto: Pedes discipulorum lauit. Ioannis decimotertio: Societatem pauperum elegit, vbi caput reclinaret non habuit. Matthæi octauo: Ad imitandum Christum monentur ministri Christi. Ioannis duo-

duodecimo:Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et 1.Ioãnis secũdo:Qui dicit se in Christo manere,debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. ¶Tertiò non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplum humilitatis dare aliis. vnde Ioannis vigesimoprimo ter dictum est Petro,Pasce oues meas,Pasce verbo,pasce exemplo,pasce temporali subsidio.Exemplo autem humilitatis quomodo pascet,qui humilitatem exteriorem non habet? Ad humilitatem exteriorem monemur 1.Pet.5. Omnes inuicem humilitatem insinuate,quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ibidem paulò ante: Neque dominantur in clero, sed forma facti gregis ex animo. Exemplum superbiæ ostendere hominibus,hoc est pascere dæmones & non oues. Bernardus ad Eugenium papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate:oues quid capiunt: si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium pascua hæc. Sic faciebat Petrus? sic Paulus ludebat? Idem:Petrus nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus,vel sericis,non tectus auro,nec vectus equo albo,nec stipatus milite,nec circunstrepentibus septus ministris: neque hic tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum; Pasce oues meas. ¶Quartò non sufficit interior humilitas clericis: quia non solùm à malo,sed ab omni specie mali eos abstinere oportet:iuxta monitionem Pauli 1.ad Thessalonicẽses vltimo. Ab omni,inquit, specie mala abstinete vos. Ad hoc autẽ quod Dominus dicit,Discite à me,quia mitis sum & humilis corde,&c. Dicendum,quòd hoc dicitur ad ostendendum quòd humilitas cordis necessaria sit, & non ideo quòd sufficiat sola:sed dicitur hoc contra hypocritas, qui solam iustitiam exteriorem habere solebant. Matthæi 24.Væ vobis Pharisæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & catini:intus autem pleni estis rapina & immunditia. Et Ecclesiastici decimonono:Est qui nequiter se humiliat,interiora autem eius plena sunt dolo.Contra hoc verò quod dicitur, quòd licet alicui habere has pulchritudines exteriores secundum modũ suæ personæ, videtur esse illud Ecclesiastes tertio: Quanto maior es,humilia te in omnibus:qui dixit in omnibus,nihil excepit. Et Lucæ decimoquarto:Cùm inuitatus fueris,&c.recumbe in nouissimo loco.non dixit,in medio loco,sed in nouissimo.Prȩterea qui præeminet in dignitate,debet præeminere & virtutibus.vnde debet esse excellentioris humilitatis; virtutes enim sunt æquales. Contra hoc verò quod dicitur, qu[illegible] homo debet se conformare moribus hominum inter quos vi[illegible], est illud: Nolite conformari huic seculo. Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea quæ ibi seruantur, sed ad ea quæ instituerunt antiqui patres vt ibi seruarentur. Ordinauerunt enim

Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quòd cauerent à pretioso ornatu. primæ ad Timotheum secundo: Non in tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, vel veste pretiosa. Et illud eiusdem sexto: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. Et secundæ Petri tertio: Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Ad ea ergo quæ secundum ordinationem eorum debent fieri respiciendum est, non ad ea quæ fiunt. Præterea, si quis episcopus vel presbyter in tali habitu in principio ecclesiæ fuisset, multum reprehenderetur, & haberetur pro magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desijt esse peccatum quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccati aufert vel minuit peccatum? Immo potius hominem magis peccatorem constituit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & vanitas, modò factum est necessitas? Præterea si viuendum est alicui secundum mores eorum inter quos viuit, secundum hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos viuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene verum est, vbi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secundum verbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus vti, cauendum esset ei qui vtitur ne licentia sua aliis offendiculũ fieret. Vnde 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant sine veneratione idolorum: Videte, inquit, ne licẽtia vestra offendiculum fiat infirmis. Et 1. ad Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Bernard. Sapiens opus suum trina consideratione præuenit. Primò considerat an liceat. Secundò, an deceat. Tertiò an expediat. Sed de hoc dictũ est in tractatu de Auaritia. in capite de pluralitate beneficiorum. Et in veritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse minoribus, vestes pretiosę. Augustin. Fateor de pretiosa veste erubesco: non enim decet hanc professionem, nõ decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra responsionem eorum qui dicunt se talibus vti propter honorem ecclesiæ. Primò esse videtur quòd dicit Gregorius: Nemo pretiosa vestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Præterea, non cedit ad honorem ecclesiæ quòd minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cùm scriptũ sit Ecclesiast. 23. Magna gloria est sequi Dominum. Neque sponsus ecclesiæ decorem exteriorem in ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam Dauid dixit, regem concupiscere decorẽ ecclesiæ, ipse volens innuere de quo decore intelligitur, subdit: Omnis gloria eius scilicet filiæ regis, est ab intus. Ecclesia etiã dicit

dicit de se Canticorum primo: Nigra sum, sed formosa. Nigra est ecclesia exterius, formosa verò interius. Quod etiam habitus ministrorum ecclesię manifestè exprimit. Habent enim capas nigras exterius, superpellicium candidum deferentes sub capis: in quo ostendũt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinem & gloriam interiorem. Sed multi si veritatem in habitu suo ostendere vellent, potius capam nigram sub candido superpellicio deferrent, quàm econtrario. ¶ Præterea qui dignitatem ecclesiasticam terreno honore volunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto volunt ornare. Honor enim terrenus in comparatione ad dignitatem ecclesiasticam se habet vt lutum ad aurum. Contumeliam etiam videtur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, qui talibus hominem ornare vult, vel honorare. Seneca: Scitote tam bene homines culmo quàm auro tegi. Contemnite omnia quæ superuacuus labor vult, ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cùm aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, videtur quòd similiter non debeat eam amare proximo, cùm debeat proximum diligere sicut seipsum. Igitur nec debet eam amare ecclesiæ, cùm ecclesia nihil aliud sit, quàm collectio fidelium. Præterea, quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quærúntne ibi beneplacitum Dei, vel vtilitatem propriam, vel proximi? Si quærunt bene placitum Dei, fatuè agunt. Deus enim spiritus est, & decor spiritualis placet ei. Hieronymus: Non tenera vestis, sed munditia mẽtis ornatum facit clericum. Multa etiam sunt quæ constat magis placere Deo, vt sunt opera pietatis, in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pro pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum verbum Augustini, & dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere. Illam enim expressè requirit Dominus. Leuit. 19. Sancti, inquit, estote: quia ego sanctus sum. Et Apostolus 1. ad Thessalonicens. 4. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra. Si ergo quærunt Deo placere, sanctitatem honori, non honorem sanctitati debent præferre. Cuius contrariũ in multis ministris ecclesiæ apertè quotidie videmus. Vnde Bernardus: Videmus omnem ecclesiasticum zelum feruere pro sola dignitate tuẽda. Honori totum datur, sanctitati nihil: immo, quod plus est, de placitis Dei non curan[t] nec de propria salute, & plus grauarentur expendere denariu[m v]num pro amore Dei, & propria salute, quàm decem libras [p]ro amore huius mundi. Bernardus: De placito Dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi quod sublime est hoc salutare dicamus,
 & quod

& quod gloriam redolet, hoc iustum. Constat etiam quòd nõ vtilitatem proximi in hoc quærunt, quum videant quòd in hoc potius proximum scandalizent, quàm ædificent. Vtilitas etiam propria non apparet ibi. Bene apparet quòd multum constant talia, sed fructum quem consequentur ex huiusmodi expensis, non videmus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium. Seneca: Omnibus consilijs & rebus faciamus quod solemus facere, quoties ad institoré alicuius mercis accesserimus, videamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur. ¶ Prætereà distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, vt appareat vtrum aliquo modo talia mininistris ecclesiæ licita sint. Et cõstat quòd si fiant propter luxuriam vel vanam gloriam, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellédi alios, constat similiter quòd sint illicita. Si verò fiant vt erubescentia vitetur, quia erubesceret aliquis quod non esset honorabiliter indutus sicut alij, neque in hoc casu absque culpa esse videtur. Non enim debent Christiani humilitatem Christi erubescere. vnde Bernardus: Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. & Dominus Lucæ nono: Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Si verò talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, videtur quòd hoc sit ponere laqueum simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quando ministros ecclesiæ propter pulchritudinem vestium honorant. Ad quod videtur pertinere illud Osee quinto dictum ad sacerdotes: Laquei facti estis speculationi. Qui homines propter vestes honorant, vel propter diuitias videntur cõtemnere humanam naturam, cui vestes & diuitias præponunt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est. vnde Iacobi secundo: Si introierit in conspectu vestro vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est veste pretiosa, & dixeritis, Tu sede hîc bene: pauperi autẽ dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedũ meorum: nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationum? Si verò ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se. licet hæc intentio recta videatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere videntur. Sicut enim humilis habitus ali[illegible]os diuites forsitan fugaret: sic pretiosus habitus pauperes ab eis [illegible]gat, vt non audeant ad eos accedere. Si verò ista faciant ministri ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neque in hoc laudabiles videntur, cùm ad perfectioné pertineat spernere seipsum. vers[illegible] Spernere mundum, spernere [illegible]ullum,

nullum, ſpernere ſeſe, Spernere ſe ſperni, quatuor hæc bona ſunt. Seneca: Aequo animo audienda ſunt imperitorum conuicia, & ad honeſta eunti contemnendus eſt ipſe contemptus. Bernard. Verus humilis non vult humilis prædicari, ſed ciuilis reputari. Si verò talia faciant ne vileſcat dignitas eccleſiaſtica, reſpondeo quod magis vileſcit, quum conſpicitur in hominibus qui ſuperbi apparēt. Homines etiam illiterati nō poſſunt credere quòd dignitas vel poteſtas eccleſiaſtica in hominibus ſit, quos credunt eſſe malæ vitæ. vnde dicunt hæretici quod ſacerdotes praui non dant vera ſacramenta. Præterea ſi dignitas eccleſiaſtica ſic ſeruanda fuit ne vileſceret, nūquid hæc ignorauit Chriſtus? Quare ergo nō inſtituit ꝙ apoſtoli & diſcipuli ſui equitarēt, & purpura & byſſo induerētur? Nónne quòd ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus? vt legitur 1. ad Corint. 1. Item quis neſciat quod diſplicet ſponſo, ſi videat ſponſam ſuam facere multas expenſas ad ornandum ſe, vt placeat adultero ſuo & inimico ſponſi ſui, præcipuè ſi filij ſponſi indigeāt illis quæ ſic expenduntur: ſcilicet pauperes Chriſti, qui eſuriunt. Sponſus eccleſiæ Chriſtus eſt: adulter verò mundus iſte, qui inimicus Dei eſt adeò vt qui amicus vult eſſe mundi, inimicus Dei cōſtituatur. Iaco. 4. Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo? Qui ergo voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus conſtituitur Dei: Vnde veriſimile eſt, quòd multum diſpliceat Deo quando miniſtri eccleſiæ tot & tanta expendunt vt placeant mundo, cùm videant tot filios Dei eſurire, & ſitire, & nudos eſſe. Mirum eſt etiam cum qua conſcientia multi magni prælati dicant verſum illum in horis ſuis, Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam, cùm coram Deo apertè mentiri videantur, ex quo permittunt miniſtros ſuos floribus coronatos, & aliō ſuperbo modo ornatos ſibi miniſtrare. Præterea quæritur quare Dominus ſacco vili carnis hominē induit, ſi ſaccum illū purpura ſuperindui voluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagam ſuam de ſcarleto burello cooperiret, ſi voluntas ſua eſſet ꝙ iterum ſuper burellū ſcarleta poneretur? ¶ Contra quartam verò reſponſionem, qua dicunt miniſtri eccleſiæ quòd ipſi non amant vanam gloriam, nec ad vanam gloriam talibus pulchritudinibus vtantur, ſed habent eas tanquam non habentes, primò videtur eſſe verbum Greg. prius poſitum. Nemo enim pretioſas veſtes, niſi ad inanem gloriam, quærit, vt videlicet ceteris honorabilior videatur. Nemo vult ibi pretio[illegible] veſtibus indui, vbi à nemine poſsit videri. Secundò videtur [illegible]e contra illam reſponſionem hoc, quòd mirum eſt ꝙ vanam g[illegible]oriam tam carè emunt, ſi eā non amant. Videmus quòd multi non libenter expenderent pro æterna gloria decē ſolidos, pro vana gloria centum ſolidos expendunt.

 Item

Item si non amant vanam gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo quòd ament, cùm in hoc ipso scandalizẽt eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cùm secundum Bernardum efficacior sit vox operis, quàm vox sermonis. Præterea, nónne ministri ecclesiæ exemplum debent dare hominibus contemnẽdi gloriam mundi, sicut & Christus fecit? August. Omnia terrena contẽpsit homo Christus Deus, vt ab hominibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret. Quare etiam quædam alia pertinentia ad hanc materiam in tractatu de Auaritia in cap. de prodigalitate clericorum. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & contra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter valere contra superbiam clericorum.

De superbia prælatorum, & quòd multum conandum sit contra eorum superbiam.

CAP. XXXIII.

ET notandum est quòd multum conandum est prælatis contra superbiam, & ad humilitatem. ¶Primò, quia multum monet eos sacra scriptura ad hoc. Vnde Deut. 17. precipitur de rege cõstituto super Israël, vt non eleuetur cor eius in superbia super fratres suos. Et Ecclesi. 3. Quanto magnus es humilia te in omnib⁹. Et 32. eiusdem: Rectorem posuerũt te, noli extolli, sed esto in eis quasi vnus ex illis. Et Matth. 18. dicit Dominus ad apostolos, quorum locum tenent prælati: Amen dico dico vobis, nisi conuersi fueritis à vestra elatione. Dicit interlinear. & efficiamini sicut paruuli, non intoibitis in regnum cælorum. ¶Secundò monet eos ad hoc ipsa natura. Aurum enim quod pretiosissimum est inter metalla, contendit habere infimum locum: ponderosissimum est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tanto ad humilitatem conari debet. ¶Tertiò verò quia ipse auctor naturæ monet eos ad hoc, qui cùm esset summus, nouissimus virorum fieri voluit, iuxta illud Esaię 53. Desiderauimus eum virum despectum, & nouissimum virorum. Bernardus. Quid magis admirandum, quid amplius detestandum, quid grauius puniẽdum, quàm quòd videns Dei filium summum in regno cælorum, nouissimum [illegible]tum in regno hominum? vt quid apponat magnificare se homo s[illegible]er terrã? ¶Quartò verò quòd valde pretiosa est & magnæ virtu[illegible]s in talibus personis humilitas. Bern. Quum omni indifferenter personę humilitas sit quædã turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis eius maior in maio-

maioribus,& clarior in clarioribus comprobatur.Idem:Non magnum est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. ¶Quintò verò quia ex hac parte prælati sunt debiliores.Ex illa parte præcipuè muniendum est castrum,ex qua parte debilius est.Ex illa parte præcipuè resistẽdum est hostibus,ex qua parte præcipuè impugnant.Sic quando aliquis videt se pronum ad aliquod vitium,vel a natura,vel alia occasione,ipse debet se multum flectere ad oppositum. sic enim faciunt, secundum verbum Sapientis,qui tortuosa lignorum dirigunt,Superbia enim multum infestat prælatos. Perflant enim altissima venti. Superbia in alto loco nata, scilicet in cælo,alta petit. vnde pauci sunt qui in dignitate veram humilitatem seruent.Quod patet in lib.Reg. vbi de tot regibus legitur,quòd excelsa non abstulerunt.¶Sextò,quia prælati maiori scientia & gratia indigent quàm alij, & ideo maius vas humilitatis eis est necessarium.Præterea prælati custodes sunt sponsæ: & ideo necesse est,vt nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa,vel lasciuiæ,vel luxuriæ, quod tamen valde male hodie seruatur.Bernar.Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati,circumamicti varietatibus,tanquam sponsa procedens de thalamo suo.Nempe si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris,sponsam potius putabis quàm sponsæ custodẽ. ¶Et notandum quòd ad hæc duo prælati multum deberent niti,vt prę- essent vtiliter & humiliter: & infra hęc duo limitata deberent esse ea quæ ipsi iniungunt subditis.Sed sicut Bernard. dicit.Pauci profecto sunt qui vtiliter,pauciores qui humiliter præsint.

De quadruplici superbia claustralium.
CAPVT XXXIIII.

QVADRVPLEX superbia in claustralibus solet inueniri.¶Prima species superbię est eorum qui sapientes se credunt,& ideo sensu suo se regere volunt,& multum sunt suæ voluntatis.De hac superbia dicit Bernardus. Superbia quantum illis prudens videatur esse, dimittenda est & abigenda.Si enim admittatur superbia,prima die qua incipit habitare,incipit leges dare. Prouerbior.26. Vidisti hominem sibi sapientem videri? magis spem illo habebit insipiẽs. Tales nolunt facere quòd eis dicitur, etiam si prius habebant voluntatem quàm eis diceretur. Gregorius: Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationibus flectitur: ad ea verò quæ appetit sponte, etiam cogi quærit: Et hæc species superbiæ præcipuè periculosa est in nouitiis. vnde Bernardus:Nouitium prudentem, insipientẽ,sapientem in cella diu posse consistere impossibile

sibile est. Stultus ergo fiat vt sit sapiens. Et hæc omnis eius sit di-
scretio, vt in hac nulla ei discretio: hæc omnis eius sapientia sit, vt
in hac parte ei nulla sit. ¶Secunda species superbiæ est eorũ clau-
stralium qui despiciunt seculares & peccatores, credentes se in-
quinari ex consortio eorum, similes Iudęis, de quibus dicitur Ioã.
18. qui non introierunt in prætorium, vt non contaminarẽtur, sed
manducarent pascha. ¶Timebant enim se inquinari cohabitatio-
ne infideliũ, & non timebant se inquinari sanguine innocẽtis, sci-
licet Christi. Duces cæci excolantes culicem, camelum autẽ glu-
tientes: vt dicitur Matthæ. 23. De talibus legitur Esaiæ 65. Qui di-
cunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immũdus es. Isti
fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Deuter. 23. Non
abominaberis Idumæũ, quia frater tuus est: nec Aegyptium, quia
aduena fuisti in terra eius. Isti non attendũt quòd in seculo aliq.
potest ducere vitam religiosam, & aliquis in claustro vitam secu-
rem: quod figuratum videtur esse Iosue 4. vbi præcepit Domi.
quòd duodecim lapides sumerentur de medio Iordanis, & pon-
rentur in loco castrorum. Alios etiam duodecim lapides de sic
posuit Iosue in medio Iordanis. Aliqui enim seculares quo ad me-
ritum sunt claustrales, & econtrario. Per lapides qui in fluuio erã
intellige eos qui sunt in fluxu huius mundi. Per illos qui in arido
intellige illos qui sunt in claustro. Gregor. In examine recti iudi-
cis, mutat merita ordinum qualitas actionum. Et quidam in melio-
ri ordine deteriores sunt: quia & isti sortem extremi habitus bene
viuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum non exe-
quendo dimittunt vel diminuunt. Sancto Paphnutio oranti, cui
sanctorum esset similis. Responsum est primo, quòd cuidam Sym-
phoniaco, qui quærebat victum arte cantandi. Et cùm Paphnutius
eum inuenisset, quæsiuit eum si alicuius meriti esset apud Deum:
Qui respondit, se nihil meminisse fecisse, nisi ꝙ quum ipse latro
esset, & quædam mulier esset capta, quam socij volebant violare,
restitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cùm quędam mulier la-
mentaretur per eremũ, eo quòd filij sui tenerentur in captiuitate,
ipse errantem reduxit ad refectionem, & dedit ei trecentos soli-
dos, quibus redemit maritum & filios. Post ea ille Symphoniacus
dimittens artem cantandi, intrauit eremum, hortatu Paphnutij fa-
ctus vir sanctus. Et cùm mortuus fuisset vir Symphoniacus, iterũ
orauit Paphnutius, cui sanctorum similis haberetur. Et respõsum
est ei: Similis est primario vici huius qui est in proximo. Cumque
venisset ad eum, & inquisiuisset de vita eius, dixit se esse coniuga-
tum, & libenter se dantẽ lites, hospitalẽ, qui nõ cognosceret vxo-
rem nisi caussa prolis, non raptorẽ, nõ lædentẽ vxorem, famulos,
vel greges, vel fruges aliorum. Et idem in hortatu Paphnutij venit

ad

ad eremum. Et cùm mortuus fuisset, iterum dictum est ei, quòd similis esset cuidam negotiatori venieti ad se. Cui cùm occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremum: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multū tempus mortuus est. Et postea per vocem eius Paphnutio reuelatum est quod esset citò moriturus & assumendus in cælū, & hoc non esset ideo ei prius reuelatum, ne fortè elatus aliquod damnum sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, alijs vidētibus anima eius ab angelis psallentibus delata est in cælum. ¶ Tertia species superbiæ est eorum qui volunt habere in claustro quæ non habebant in seculo: vt delicias, vel magnum nomen, contra hoc quod dicit Augustin. Qui autem non habent, non ea quærant in monasterio quæ nec foris habere potuerūt. Et iterum: Non erigant ceruicem, quia eis associantur ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena vana non quærant, ne incipiant monasteria esse vtilia diuitibus, non pauperibus, dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Quidam etiā qui ante claustri ingressum vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, post circūeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbię est superbia eorum qui in claustro gloriantur vel superbiunt, vel de diuitijs quas habuerunt in seculo, vel de hoc quod contulerūt eas claustro, vel de aliquibus quæ strenuè egerunt in seculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si cōmuni vitæ aliquid de suis facultatibus cōtulerunt: nec de suis diuitijs magis superbiāt si eas monasterio partiātur, quàm si eis in seculo fruerētur. Et iterum: Quid prodest dispergēdo dare pauperibus, & pauperē fieri, quum anima misera superbior efficitur diuitias contēnendo, quàm fuerat possidēdo? Bern. Nonnunquā audiuimus aliquos de his qui religiose vestiti & religionem professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ verbi gratia, aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argutè in literatorio gessere cōflictu, siue aliud quidē secundū mūdi facultatē fauorabile, secundū salutē verò animæ nociuū, perniciosum & dānosum secularis adhuc animi iudiciū est hoc: & humilis habit⁹ q gestatur a talib⁹, nō sāctę nouitatis est meritū, sed priscę vetustatis operculū.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Bernar. CAP. XXXV.

PRAETER tres diuisio[illegible]s superbiæ prius positas, sunt aliæ duæ diuision[illegible] quæ videntur quodammodo pertinere ad pecc[illegible]um superbiæ. ¶ Prima est, graduum superbiæ. Secunda verò est quorundam vitiorum quæ ex superbia procedunt. De vtrisque ergo tra-

tractabimus. Sed primò de gradibus superbiæ. ¶ Notandum e ergo quod duodecim sunt gradus superbiæ, quos beatus Bern dus distinguit. ¶ Primus gradus est curiositas, quæ secundum B nardum his indiciis deprehenditur. Si videris monachum, de q prius bene confidebas, vbi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum hominem agnoscas. *Oritur* autem secundum Bernardum ista curiositas in alios ex incuria sui. vnde ipse ait: Dum anima à sui circunspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idē: Quo à te curiosè recedis: Cui te interim committis? Nunquid audes oculos leuare in cęlum, qui peccasti in cælum? Terram intuere, vt cognoscas teipsum, ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, & in terram ibis. ¶ Secundus gradus est leuitas, quæ secundum Bernardum sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligens est, alios curiosè circumspicit, dum quosdā suspicit superiores, quosdam despicit inferiores. In aliis quidem videt, quod inuidet, quod in aliis irridet: inde animus nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidam tabescit, nūc per excellentiā pueriliter hilarescit & quòd superari se dolet, & quòd superare se gaudet amor proprię excellētiæ facit. Quibus verò indiciis iste gradus perpendatur. Bernardus ostendit, dicens: Has animi vicissitudines nūc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper verò irrationabilia indicant verba. ¶ Tertius gradus est inanis lætitia, quæ secundum Bernardū sic oritur ex pręcedenti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascendit, cùm gaudium videt interpolari tristitia, quam de bonis alterius contrahit, impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsæ consolationis. Ex illa parte qua sua sibi vilitas, & aliena excellentia monstratur, restringit curiositatem; vt in quo ipse videtur excellere curiosius nocet, in quo alter præcellit, semper dissimulet: vt dum deuitat quod triste putatur, lætitia continuetur. Deprehēditur etiam iste gradus his indicijs, secundum Bernardum. Rari vel nulli gemitus sunt, vel lacrymæ. Putes, si attendas, aut sui oblitum, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum. Similis est vesicæ turgidæ vento, pūcto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit, vento non passim, sed strictim egrediente: Sic ventus vanitatis à monacho non valent liberè egredi propter disciplinam silentij, inter angustias faucium per cachinnos emittitur? & cùm os obstruxerit, per nares sternutare auditur. ¶ Quartus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundum Bernardum ex præcedenti gradu sic oritur. *Postquam* vani-

vanitas crescere, & vesica grossescere cœperit, necesse est vt ampliori foramine: laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehenditur autem gradus iste his indiciis: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit effundat, præuenit interrogantem, non quærenti respondet: Ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit: Pulsato signo breue conquæritur interuallum. Si de religione agitur statim visiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo cōuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita vt seueros & graues animos, in leuitatem conciret risus. ¶ Quintus gradus est singularitas quæ à præcedenti gradu sic oritur, secundum Bernardum. Turpe est ei qui se supra ceteros iactitat, si non plus ceteris agat aliquid vt vltra ceteros appareat. Perpenditur autem gradus iste his indiciis. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de vno ieiunio quod ceteris prādentibus facit, q̄ si cum ceteris septem diebus ieiunauerit. Commodior videtur sibi vna oratiūcula peculiaris, quàm tota psalmodia vnius noctis. Dolet aliquem se pallidiorem & minus comedentem, pallorem suum & maciem in manibus & cetera quæ potest videre speculatur. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro. ¶ Sextus gradus est arrogantia, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Quum ex his quæ singulariter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui opera probant quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt: dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat non attendit. Obliuiscitur intentionem, dum amplectitur opinionem, vbique de omni alia re plus sibi quàm aliis credit: de se solo plus aliis quàm sibi credit, vt non solum verbo aut operum ostentatione suam præferat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnibus sanctiorem. Et quidquid laudatum de se agnouerit. non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, sed suis meritis adscribit. ¶ Septimus gradus est, præsumptio quæ sic ex præcedenti oritur secundum Bernardum. Qui alios se præcellere putat, quomodo plus de se quàm de alijs non præsumat? Primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet, non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecerit aut ordinauerit, nec refectum nec pulchrè ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cùm tēpus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, suum abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Quòd si mediocris aliqua obediētia ei iniuncta fuerit, indignatur arbitrās

non

non minoribus se esse occupandum, qui ad maiora se sentit idoneum. ¶Octauus gradus est, defensio peccati, quæ secundum Bernardum sic oritur ex præcedenti. Qui promptus ad omnia se consueuit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis putatur? præterea cùm culpa imputatur, crescit, non amputatur. Multis vero modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, feci quidem, sed bene feci: aut, si malè, non multum male: aut, si multū male, non mala intentione. Si autē de illa cōuincatur, aliena se nititur excusare suasione. Sed qui aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati? ¶Nonus gradus est simulata confessio, qui gradus quomodo ex præcedēti oriatur, Bernard. ostendit dicens: Nonnulli cùm de apertioribus arguūtur, scientes quòd si se defenderent non crederentur, subtilius inueniūt argumentū defensionis, verba respondentes dolosæ confessionis: Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lacrymas si possunt sibi extorquent, vocem suspirijs, verba gemitibus interrumpunt. Nec solùm talis obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, vt dū impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ, ore suo additum audis, etiam illud quod ratū putabas, vix credere possis. Quomodo autem hæc simulatio perpēdatur, Bernar. ostendit, dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio verè pœnitentes discernit. Qui veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ nō abhorret. Cuius simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare nō potest. Murmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tunc sit cōfusio in corde superbi, cùm fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur. Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciūt quidquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est prælato, vt eo minus parcendum illi putet, quo magis omnes offendit si illi parcit. ¶Decimus gradus est rebellio, quę quomodo oriatur, ex precedenti Bernar. ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu. Nisi miseratio diuina eum respiciat, vt (quod valde difficile est talibus) vniuersorū iudicijs tacitus acquiescat: frōtosus mox & impudens factus, tanto deterius quanto desperatius in decimū gradū per rebellionem corruit, qui que prius latēter arrogans fratres contēpserat, iam patēter inobediens etiam magistrum contemnit. Sciendum nanque quod gradus duodecim in tres tantum colligi possunt: vt in sex superioribus sit contemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri, & in duobus qui restant, sit contem-

temptus Dei. Item notandum est, quod duo vltimi gradus in congregatione defendi nō possunt. Denique vbi fratrum concordiā, aut magistri sententiam monachus spernit, quid vltra in monasterio nisi scandalum facit? Vndecimus gradus est libertas peccandi, per quam monachus, cùm iam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quantò liberius sua desideria implere delectatur, a quibus in monasterio tam pudore quā timore prohibeatur. Sed etsi iam fratres & abbatē non timet, nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurans adhuc voluntati proponit: nec sine aliqua dubitatione quæcunque primum illicita perficit: sed sicut is, qui vadum tentat, pedetentim, non cursim vitiorum gurgitem intrat. ¶ Duodecimus gradus est, consuetudo peccandi, qui sic oritur ex præcedēti secundum Bernar. Postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur experta, voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum: ita vt carnalium voragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat insipiēs in corde suo, Non est Deus. Iam indifferenter libitis pro licitis vtitur: iam ab illicitis cogitandis, patrandis inuestigandis, animus, manus vel pedes non prohibentur: sed quidquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, magniloquus, facinorosus.

De quibusdam vitijs quæ procedunt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei.

CAPVT XXVI.

DICTO de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicendum est de quibusdam vitiis quę procedunt ex superbia. Dicemus autem tantūmodo de quinque illorum, licet sint multo plura. ¶ Primò dicemus de quibusdam erroribus qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent. Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illudi. Et super illud Ierem. 49. Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. dicit [illegible]. Omnis hæreticus, non ignorantia. ¶ Secundò dicemus de peccato irreuerentiæ. ¶ Tertiò, de peccato obediētię. ¶ Quartò, de peccato vanę glorię. ¶ Quintò, peccato de hypocrisis. ¶ In primo verò capitulo non proponimus dicere de omnibus erroribus qui cōtrarij sunt sanæ fidei, quia hoc

nimis longum esset: sed solùm de quibusdam qui inueniũtur etiam in eis qui fideles videntur.

¶ *Quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei.*

IN primis verò notandum quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primò currit ad oculum cadaueris, lumẽ fidei multum conatur extinguere in homine. Cuius multæ caussæ assignari possunt. ¶ Prima caussa est, quia ipse scit postquam oculum fidei excæcauerit in homine ipse potest hominem inducere in omne peccatum. Vnde quidam senex in Vitis patrum dixit, quod quando operiũtur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum, alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratum est Iudic. 16. in Sampsone, : postquam Philisthæi eruerunt oculos, ipsi eum clausum in carcere molere fecerunt. ¶ Secunda caussa est, quòd diabolus odit lucem fidei. vnde de ipso specialiter dicitur illud Ioann. 3. Qui male agit odit lucem. Ipse est falsus mercator volẽs homines decipere, ideo tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter: vnde ne deformitas eius videatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶ Tertia caussa est, quod diabolus eos qui sibi seruiunt, ducit ad patibulum infernale. Ipse enim sic remunerat seruientes suos, & ideo velat eis oculos ne videant quò ducantur. Quarta caussa est hæc, quia ipse scit quod si potest aliquem ponere extra viam fidei, quidquid postea ille faciet inutile erit sibi quantum ad meritum vitę æternę. De via ista potest intelligi illud Psal. Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. August. Bona opera præter fidẽ videntur mihi esse velocissimi cursus extra viam. ¶ Quinta caussa est hæc, quod fides dexter oculus est animæ, quem si diabolus homini eruerit, ipsum inutilem ad pugnam reddit. Quod figuratum est 1. Regum 11. in hoc quod dixit Naas Ammonites ad illos de Iabes Galaad: In hoc vobiscum fœdus feriam, vt eruam omnium vestrûm oculos dextros. Cuius intentio erat, quod dextris oculis erutis, cùm operirentur sinistri scutis, ipsi inutiles fierent ad pugnandum. ¶ Item fides est fundamentum totius ædificij spiritualis, quo destructo scit diabolus quod ædificium spirituale spiritualiter destructum est. Item scit diabolus quod extra fidem non sit locus propitiationis. Vnde cùm ipse propitiationem homini inuideat (nollet enim quod eam haberet, cùm ipse non sit habiturus eam) ipse multum laborat ad hoc quod extra fidem hominem ponat. Quisquis extra fidem est, gladium iræ Dei habet euaginatum super se. Ioan. 3. Qui incredulus est Filio Dei, nõ videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Item quidquid extra fidem est, in mũdo isto quasi in diluuio

perit,

perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidem, est velut mare mortuum in quo nihil viuit. Vnde bona hæreticorum sunt velut poma quę crescunt in arboribus circa arme mortuum, quę ante maturitatem sunt viridia: matura verò incisa, fauillam habent intus. Sic bona hereticorum vera bona videntur, sed ad vltimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidem nihil est quod placeat Deo in mundo: quia se secundum Apostolum ad Hebr. 11. impossibile est sine fide placere Deo. Et Iere. 5. Domine oculi tui respiciunt fidē. Nihil etiam est bonum homini in mūdo isto absque fide. Propter has caussas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in ecclesia Dei. Et propter easdem caussas multum deberemus conari contra errores, & præcipuè prælati, quorum negligentia errores vt frequentius subintrant: sicut Dominus ostēdit Matt. 13. dicens: simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizaniam in medio tritici. In dormitione hominum negligentia prælatorum intelligitur.

¶ De quatuor erroribus in quibus etiam fideles videntur esse.

QVatuor verò errores inueniūtur etiam in his qui fideles esse vidētur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tangemus. Primus est, error diuinationis. Secundus est, error maleficorum. Tertius est, error superstitiosorum remediorum. Quartus est, error illarū personarum quę credunt ea quæ fiunt in somno tantū, & in spiritu, fieri in veritate, & corporaliter, sicut est error illarum mulierum quę dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

¶ De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.

CIrca primum verò notandum quòd diuini dicuntur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuunt quod Dei est. Præsumunt enim prędicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinent. ¶ Sunt autē multæ species diuinationis ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multò plures. ¶ Prima fit in igne, & vocatur pyromantia, à pyr quod est ignis, & mantia quod est diuinatio. ¶ Alia fit in aëre, quę vocatur aerimātia. ¶ Tertia fit in aqua, quę vocatur hydromantia, ab h[illegible]dor, quòd est aqua. ¶ Quarta fit in terra, quæ vocatur geomātia, à geos: quòd est terra. ¶ Quinta fit per Pythones, in quibus spiri[illegible]s malignus loquitur. Dicuntur autem pythones ventiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. ¶ Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græcè,

quod mortuus dicitur Latinè: mantia idem est quod diuinatio. ¶Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cantu & volatu auium. ¶Octaua attenditur circa sternutationes. ¶Nona circa somnia. ¶Decima circa sortes quas falso dicunt apostolorum. ¶Vndecima circa variam inspectionem Psalterij. Euangeliorum & aliarum scripturarum. ¶Duodecima est mathematicorum, qui cōstellationes considerant, qui etiam dicuntur Magi. ¶Tertiadecima est, eorum qui arioli dicuntur, qui in aris idolorum dæmonum responsa respiciunt. ¶Quartadecima est, eorum qui vocātur aruspices, quasi horarum vel auræ spectatores, qui dies & horas in operibus agendis custodiunt. ¶Regulariter autem tenendum est, quod omnis diuinatio quocunque modorum prędictorū fiat, vel alio simili prohibita est, maledicta à Deo & sancta ecclesia.

¶*De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

ET sunt multa quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. ¶Primum est, quod hoc peccatum diabolicum est. Diuini enim ad modum Luciferi similes volunt esse altissimo, dum prædicere volunt futura, quod ad Deū specialiter pertinet. Vnde Esaiæ 41. Priora & nouissima renūtiate mihi, & dicam quòd dij estis. [illegible] est inuentum peccatum istud in mundo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus. Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, & per inuentiones eorum inuenta sunt auruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis angelis qui Lucifero superbienti consenserunt. Et sicut Lucifer, eo quod voluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserunt, Dei aduersarij facti sunt. Sic & diuini qui volunt esse vt Deus, & qui eis fidem adhibent, Dei aduersarij & satanæ efficiuntur. Non parum offenderetur rex Franciæ erga eum qui regem se vellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirent. Oportet quod ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, vt videretur quis potentior esset: ita necessè erit quod Deus pugnet cum diuinis, & cum illis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapientiæ quinto. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibidem legitur, quòd accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum: & acuet iram [illegible]ram in lanceam: & tunc apparebit quis potentior erit, an ipse, an [illegible]ini. ¶Secundò deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quod sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuitici decimo nono. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et ibidem: Non augurabimini, nec obser-

obſeruabitis ſomnia. Et Deuter.18. Non inueniatur in te qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, ne ſis maleficus, neç incantator, nec pythones conſulas, nec diuinos, nec quæras à mortuis veritatem. Et ad Galatas 4. Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo ne forte ſine cauſſa laborauerim in vobis. ¶ Tertiò deberet cohibere homines à peccato iſto multiplex pœna, qua legitur Dominus puniſſe hoc peccatum, & pœnæ quæ in lege diuina & iure poſitiuo huic peccato taxantur. ¶ Notandum ergo quod peccatum diuinorum ſimile eſt peccato Heuæ matris noſtræ, quæ diuinam ſcientiam appetiit dicente ſibi diabolo Geneſis 1. Quacunque die comederis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. vnde mulieres quæ diuinæ ſunt, vel diuinis fidem adhibentes, quemadmodum mater earum Heua diuinam ſcientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnam qua totus mundus pro peccato illo punitus eſt. De pœna etiam huius peccati, legitur 4. Regum 1. quod mādauit Elias Ochoziæ: Nunquid non eſt Deus in Iſraël, vt eatis ad conſulendum Beelzebub deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus, de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. & 1. Paralippom. 10. ſic legitur: Mortuus eſt Saul propter iniquitates ſuas, eò quod præuaricatus ſit præceptum Domini quod pręceperat, & non cuſtodiuit illud: ſed inſuper etiam pythoniſſam conſuluit, nec ſperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & tranſtulit regnum eius ad Dauid filium Iſai. De pœna verò taxata huic peccato, legitur Leuitic. decimo nono. Anima quę declinauerit ad magos & ad ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciē meam contra eam, & interficiā eam de medio populi ſui. Item Leuitici vigeſimo. Vir ſiue mulier, in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: ſanguis eorum ſit ſuper eos. ¶ Pœna talium ſecundum canones multiplex eſt. Sunt enim infames: nec debent recipi ad Euchariſtiam, ſi notorium eſt peccatum, ſicut nec hiſtriones. Item non debent admitti ad accuſationem. Item ad hoc debent excommunicari. Item ſi poſt admonitionem vel excommunicationem nolunt ſe corrigere. Si ſerui ſunt, debent verberibus caſtigari. Si liberi, includi in carcere: vel vtrique ſunt de parœcia turpiter dehoneſtandi: id eſt, tonſurati vel decaluati eiiciendi. Et hoc poteſt ipſe ſacerdos parochialis ſua auctoritate facere, dum tamen caueat à membrorum deſtructione, morte, & ſanguinis effuſione: vel ſi neceſſe fuerit, inuocet brachium ſeculare. ſecundum verò leges tales capite puniuntur. ¶ Quartò deberet cohibere a peccato iſto hoc quod legitur Deuteron. decimo octauo, vbi hæc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. ¶ Quintò verò

hoc, quod hoc peccatum à beato August. reputatur apostasia. vnde ipse ait: Non obseruabis dies qui dicuntur Aegyptiaci, aut Calendas Ianuarij, in quibus quædam cantilenæ & comessationes & ad uicem dona donantur, quasi in principio anni boni faciunt augurio, aut aliquos mēses aut tempora, dies verò & annos, aut lunaris cursu: quia qui has aut quascunque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus aut talib' credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domo sua introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianā & baptismum præuaricasse, & paganum & apostatam & Dei inimicum, irām Dei grauiter in æternum incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

¶ An liceat sortibus vti.

VIdetur tamen, quod sortibus liceat vti, quia sorte Iosue exquisiuit peccatum Achor, Iosue 7. Sorte etiā deprehensus est Ionathas à Saul comedisse fauum mellis. 1. Reg. 14. Ionas etiā sorte nautis deprehensus est. Ionæ 1. Dicit etiam August. quòd sors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam indicans voluntatem. Ad exempla verò obiecta dici potest quod hæc & multa alia permittebantur ante Euangelium quę tēpore perfectionis disciplinæ sunt eliminata. Item sicut ait Hieron. priuilegia singularia legem communem facere non possunt. Ad illud verò quod dicit Aug. quòd sors non est aliquid mali, dici potest quòd verum est in sui natura: tamen prohibetur, quia propter assiduitatem labi posset quis in idololatriam. vnde si esset caussa honesta, & subesset necessitas, vt si esset contētio de electione aliquorum, & esset paritas vtrobique in omnibus, verisimile est quòd exēplo Mathiæ possent sortes fieri. Et hoc ait Beda, dicēs: Si qui necessitate aliqua cōpulsi Deum putant sortibus apostolorum esse consulendum, videant ipsos apostolos non nisi collecto cœtu fratrū, & precibus apud Deū fusis hoc egisse. Item cùm quędam ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere, & qui manere, consultus Augustin. respondit illud sorte esse dirimendum.

¶ De somnijs, & vtrum sint obseruanda.

ITem obiicitur de somniis, quæ videntur esse obseruanda. Cùm quandoque per somnia ostendat Dominus hominibus quid futurum sit, vt apparet per somnium Pharaonis, vt habetur Gene. 41. quod somnium Ioseph exposuit. Item apparet per somnium Nabuchodonosor, quod exposuit Daniel, de quo habetur Daniel. 4. Et Matth. 2. Apparuit angelus Domini Ioseph in somnis dicens: Ioseph fili Dauid, &c. Ad quod dicendum est quòd in veritate somnia obseruanda non sunt. Sapiens: Somnia ne cures. Eccles. 34. Somniā extol-

extollunt impudentem. Et ibidem: Multos errare fecerũt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Vnde quidam dum multum attenderet somniis, somniauit se diu victurum. Cumque multa bona cõgregasset, repentè defunctus est.

¶Sex modis fiunt imaginationes somniorum.

AD solutionem verò obiectorum notandum est quòd sex modis fiunt imaginationes somniorum, sicut dicit Grego. in dialogo. Aliquando ventris plenitudine, aliquando ventris & capitis exinanitione, aliquando dæmonis illusione, aliquando Dei reuelatione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando cogitatione & reuelatione simul. Duo prima genera somniorum experimento cognouimus, cetera in scripturis inuenimus. De tertio Eccl. 34. Multos errare fecerunt somnia. De quarto somno legitur Gene. 37. Audite somniũ quod vidi. dixit Ioseph fratribus suis. De quinto somnio legitur Eccle. 5. Vbi multa sunt somnia, multæ sunt vanitates. Et parum suprà: Multas curas sequũtur somnia. De sexto verò somnio legitur Dan. 2. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt. quod postea differens Daniel de radice cogitationis, inchoauit, dicens: Tu rex in stratu tuo cœpisti cogitare, &c. Non est ergo credendum somniis, quia quo impulso fiant facilè non elucet: tamẽ sancti illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusione patiantur: vt dicit Gregor. ¶ De somnio & illusione dæmonis facto, dicit Gregor. super illud Iob 7. Terrebis me per somnia. & cet. Diabolus cupidis prospera, timidis aduersa per somnia ingerit, vt magis eos illiciat: sed & sanctos quos minus videt vigilantes, grauius tentat dormientes: quod Deus benignè permittit, ne saltem in somniis à passionis premio vacet.

¶Quare tam frequenter eueniant quæ dicunt diuini.

SEd adhuc quæritur quomodo eueniant frequẽter quæ prædicunt diuini, ex quo fides eis adhibenda non est. Ad quod respõdet August. quod hoc fit Dei permissione, vt probetur qualem fidem homines ad Deũ habeãt. Quod probat Aug. illo verbo Deut. 13. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat: & prædixerit signũ aut portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis, nõ audies verba prophetę illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat an diligatis eũ, an non. Præterea diuini quibusdam signis solent futura cognoscere: vnde quando inquiruntur de aliqua muliere, vtrum grauida sit, solent zonã ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis, possint

percipere. vnde quædam decepta fuit à quodam sacerdote, qui nō poterat corrigere parochianos suos quin fidem adhiberent cuidam diuinæ, sed tandem misit zonam suam ad eam, quæ zona inspecta cùm sacerdos esset impinguatus, incrassatus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotem prægnantem esse. Præterea à casu quandoq; dicunt ea quæ futura sunt.

¶ *De vaticinijs diaboli.*

Diabolus etiam, sicut dicit Rabanus, nonnunquam solet vera multa prædicere, vt ad extremum valeat animam aliqua fallsitate laqueare. Quomodo autem diabolus futura prædicat, satis Augustinus ostendit his verbis: Dæmones præditi acumine sensus & celeritate motus, nuntiant quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus longe maior rerum experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias, non solùm multa futura prædicunt dæmones, verumetiam multa faciunt quæ quandoque homines dicere aut facere non possunt: vnde eos dignos quibus seruiant, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiam quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt quod sint eis talia suadentibus consensuri. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt. Non tamen propter hoc dicendi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde August. Non quia prouidet medicus quæ prouidere nescit homo artis ignarus: non tamen ideo habendus est diuinus. Fallunt etiam dæmones, sicut dicit Augustinus studio fallendi & inuidia voluntate, quo hominum errore lætantur: sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittit, id agunt vt interpretibus suis signorumq́ue suorū coniectoribus ibi culpa tribuatur, quādo ipsi decepti fuerint mentiti.

¶ *De Pythonissa quæ Samuelem suscitauit.*

Item quæritur, quomodo potuit esse quod pythonissa Samuelē suscitauit, vt videtur 1. Reg. 28. De quo sentio, sicut August. sentire videtur, quod diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multę sint opiniones super hoc. Aug. [illegible] quēs de suscitatione illa, ait: Diabolus vt errorē faceret in quo g[illegible]ificaueretur, habitu viri iusti & nomine se subornauit. Idem: Quo[illegible]odo poterat esse vt arte magica traheretur vir à natiuitate sanctus, vitæ operibus iustus? Item

August.

Aug. Si Samuel verè apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prędicauerat solum Deum adorandum. Ide: Quomodo homo Dei, qui cùm Abraham in refrigerio erat, diceret ad virũ pestilentię & dignum ardore gehennę: Cras mecum eris. Et subdit August. His duobus titulis subtilitates fallacię suæ prodidit improuidus satanas.

¶Quòd tempora non sint obseruanda.

ITem quæritur de hoc quod dictum est, quòd tempora obseruãda non sunt, cùm medici tempora obseruent in medicinis dãdis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendũ quod talis obseruatio temporum reprehensibilis non est, quũ naturalis ratio de hoc possit reddi. Non sunt etiã reprehensibiles agricolæ, qui obseruãt tẽpora ad seminandũ, & ad arbores incidendas, & similia, cùm hæc habeant certam rationem.

¶De errore maleficorum.

SEquitur de aliis tribus erroribus. Inter quos primum dicendũ est de errore maleficorum. ¶Notandũ ergo quòd malefici, sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hominum mentes turbant minus confidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu violentia carnis interimunt. Vocantur autẽ tales, malefici, ob facinorũ magnitudinem. vnde cùm facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamen appropitiatur, eo quòd multum sint mali.

¶De errore superstitionis.

SEquitur de errore superstitiosorũ remediorum. De quo errore dicit Aug. in lib. de Doctrina Christiana. Ad superstitionẽ pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quę medicorũ disciplina condemnat. Inter remedia verò talia quædam sunt nugatoria, quædã verò sunt noxia. Item quędã contumeliosa sunt homini, quædam contumeliosa sunt Deo. Nugatoria sunt, vt cũ sella euertitur vt tẽpestas auertatur. Item cùm mulier quæ in partu laborat, nouem vtensilibus tangitur vt facilius pariat. Et multa alia his similia, quę mulieres indiscretæ cõsueuerunt facere. Noxia verò sunt, vt cùm aliqua mulier talia facit, vt cõceptus eius impediatur: sicut cùm aliqua asseres tãgit tubę in qua balneat se in diebus purificationis suæ, tali intẽtione vt quot asseres tetigerit, tot annis nõ concipiat: quæ apud Deum tot homicidiorũ rea videtur esse, quot conceptus facto illo voluit impedire: ne[?] quorumcunque homicidiorum rea videtur, sed videtur esse [i]nterfectrix propriorũ infantiũ. Contumeliosa verò homini sunt, [si]cut illa quę aliquę mulieres solent dare hominibus, ad accẽde[ndu]m eos ad amorem earum. Contumeliosa verò sunt Deo, sicut illa quæ fiunt de chrismate, vel de

corpore Christi, vel alijs sacramentis ecclesiæ. Item possunt diuidi remedia ista secundum diuersitatem eorum contra quæ fiunt. Alia enim fiunt contra infirmitates vel hominũ vel pecorum: alia contra sterilitatem, alia contra pariendi difficultatem, alia contra nimis frequentes partus, alia contra luporũ crudelitatem, vt cum bestiæ amissę includũtur ne à lupis deuoretur. Caueat tamen prędicator ne dum species talium remediorũ in prædicatione tangit, erubescibilia mulierum hominibus aperiat in scandalum earum. Item ne mulieres doceat remedia quæ ipsæ nesciũt, si credit quòd ea facturæ sint. ¶ Item notandum est, quod peccatum istud multũ habet fatuitatis. Cuilibet enim sanum caput habenti naturalis ratio dictare deberet, quòd remedia talia illam efficaciã non habe[...] quam credunt ea habere. Item infidelitas siue idololatria quæ [...] in peccato isto deterior videtur idololatria paganorum. Illa en[...] à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperant sanitatem, vel pro[...] vel similia, minus videtur Deus esse, quàm idòla paganorũ. Illa e[...]nim ad minus habent formam humanam, ista verò non. Prætere[...] istud peccatum nec Deum nec homines reuereri videtur, quant[...] ad hoc quòd homini multa vilia & abominabilia dãt ab comedẽdum quæ hoc vitio laborãt. Ipsa etiam sacramẽta ecclesiæ contẽnit peccatũ istud, cùm de ipsis sacramẽtis ecclesiæ frequẽter fiat, etiã de corpore Christi (quod est horrẽdũ dictu) fit sæpe: in hoc videntur mulieres quæ talia remedia agunt, deteriores esse ipsis dæmonibus. Dæmones enim illum credunt vel contremiscunt, ad quem ipsæ absque timore accedunt, & de corpore eius peccatum suum faciunt.

¶ Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.

SEd quæri posset, vnde maleficia & talia remedia efficaciam habeant frequenter sicut videtur. Ad hoc potest dici quod multa sunt quæ faciunt ad hoc quod maleficium efficaciam habeat. ¶ Primum est hoc, quod homines paruam fidẽ in Deo habent, & ideo Dominus permittit eos à dæmonibus impediri. ¶ Secundum est, error qui in hominibus est, cuius pœna frequenter est hæc, q[...] creditur esse effectus maleficij. ¶ Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostensum est prius auctoritate Deut. ¶ Quartum est, pactum vel societas mala dæmonum & hominum. vnde Augu. Omnes artes huiusmodi vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate dęmonum & hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. ¶ Quintum est, desiderium lucrandi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se videt: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen notan-

notandum est, quod si aliquis colligat herbam medicinalem cum Symbolo diuino, vel oratione dominica, vel scribat in charta Symbolum vel Dominicam orationē vt ponat super aliquem infirmū, vt sic in istis tantum Deus creator omnium honoretur, non reprobatur, dū nulla alia superstitio admisceatur. ¶ Tria sunt quibus homines non prohibentur vti ad remedium scilicet herbis, & similibus, quæ naturalem habent virtutem, de qua ratio secūdum medicinam reddi potest. Item ieiuniis, orationibus & eleemosynis, & aliis operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certum est placere Deo, possunt homines vti ad obtinendum à Deo sanitatem & alia, quibus indigent. Item possunt vti verbis sacris quę alicuius authoritatis sunt, & aliis sacris rebus.

¶ *De errore illorum qui credunt fieri verè, quæ tantùm in somniis fiunt.*

SEquitur de errore illarum personarum quæ credunt corporaliter & in veritate fieri quę tantùm in somno fiunt. Sicut credunt quędam mulieres quę profitentur se cum Diana dea paganorū, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierū super quasdam bestias nocturnis horis multa terrarum spatia pertrāsire, eius iussionibus velut dominę obedire, certis noctibus ad eius seruitiū euocari. Asserunt etiam ab illis creaturas posse in melius vel in deterius commutari, aut in aliam speciē vel similitudinē trāsformari. De his dicit Decretū, q̃ nō à diuino spiritu, sed maligno mētibus fideliū talia fantasmata irrogātur. Diabolus enim cū animā alicui⁹ per talē credulitatē sibi subiugauerit, mēti quā captiuā tenet, multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantā venire stultitiā, vt credat hęc omnia quę in somniis & spiritu tantū fiunt, etiā in corpore accidere, cū & Paulus nō audeat asserere q̃ fuerit raptus in corpore. De his etiā sic dicit Decretū: Quisquis credit fieri aliquā creaturam, aut in deterius aut in melius cōmutari, aut transformari in aliam speciē vel aliā similitudinē, nisi à creatore, per quē facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi non potest quin in veritate fiat quod videtur eis fieri dum dormiunt, cùm constet multa videri hominibus dormiendo, quæ postea sciunt certissimè falsissima fuisse: quandoque videtur alicui dum dormit, quòd ipse multum comedat: cùm autem expergefactus fuerit, famelicum se inuenit. vnde Esa. 29. Sicut somniat esuriens & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens & bibit, cùm tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentiū quę dimicauerūt contra montē Sion. Item videtur alicui cùm ipse dormit q̃ sit cum muliere: cùm autem excitatus est à somno, scit nullam mulierem

affuisse.

affuisse. Item videtur alicui laico dũ dormit quod ipse sit sacerdos Non quod propter hoc cùm excitatus est à somno sacerdos est, vt possit missam celebrare. Præterea si verum esset quod ipsi dicunt, quomodo auderent Herodiadem sequi, quæ fuit adultera illa quã abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ etiam amputari fecit caput Ioãnis Baptistæ? quomodo audent asserere bonam rem, quæ caput illius qui in vtero sanctificatus est, & quo maior inter natos mulierum, nõ surrexit, fecit amputari, cùm in sacra scriptura nihil omnino legatur de eius conuersione? Super omnia verò videtur contra hunc errorem quod in vita beati Germani Altisiodorensis legitur, qui quum declinasset ad quoddam hospitium, vidit cùm omnes de domo cœnassent mensam iterum præparari, qui cùm admiratus inquisisset quibus talia præparantur, indicatum est de bonis rebus quæ de nocte incedebant. Vnde vir sanctus vigilans cùm dæmones in forma humana aduenissent, & ad mensam illam sedissent, illis qui de domo erant in lectis suis quiescentibus, sanctus surrexit, & dæmones abire non permittens, excitauit eos qui de domo erant, inquirens ab eis si personas illas cognoscerent: qui responderunt quòd sic, addentes ꝙ vicini eorum essent: vnde vir sanctus misit eos ad domos vicinorum, vt viderẽt an essent ibi: & inuenerũt eos ibi, quod cùm retulissent viro sancto, vir sanctus coëgit dæmones indicare seipsos, & cõfessi sunt se esse dæmones, & sic hominibus illudere.

De peccato irreuerentiæ.

CAPVT XXXVII.

DE peccato irreuerentiæ hoc modo agemus, quia irreuerentia est quando aliquis negat honorẽ illi cui debet eum exhibere. Primò ostendemus quibus exhibere reuerentiam debeamus. Secundò, qualiter parentes tam carnales, quàm spirituales sint honorandi, & quare.

¶ Quibus reuerentia sit exhibenda.

NOtandum ergo ꝙ quatuor sunt quibus debemus reuerentiã exhibere: scilicet Deus, angelus, res Deo consecratę, vt ecclesia, & homines. ¶ Deo reuerentiam debemus exhibere, vt corã eo erubescamus peccare, & coram eo strenuè bona agamus. vt quidã: Cùm quid turpe facis quod me spectante ruberes. Cur spectante Deo, non magis ipse rubes? Boetius: Magna nobis si dissimulare nõ volumus, indicta est necessitas probitatis, cùm omnia ante oculos iudicis agamus cũcta cernentis. ¶ De reuerentia verò exhibẽda angelo,

angelõ, dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente quod me præsente non auderes. De reuerentia vero sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Gen. 28. Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. præcipue reuerenda est ecclesia propter præsentiam Dominici corporis. Sed valde mirandum est, quòd sunt quidam homines qui nec propter præsentiam Dominici corporis ecclesias reuerentur, cùm hac de caussa ecclesię dæmonibus terribiles sint. Videntur tales homines in hoc dęmonibus esse deteriores, cùm Domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltem loca sibi consecrata pacifice possidere, bene deberent homines cessare à contumelia Dei in locis huiusmodi quæ facta sunt ad seruitium Dei. Bene deberet sufficere eis quòd in alijs locis seruitium diaboli facerẽt, & in his soli Deo seruirent. quomodo oratio eius in ecclesia exaudietur, qui in ea non timet Deum offendere? Deberent etiã ecclesiæ terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorum honore dedicatæ sunt, qui offenduntur, cùm ecclesiæ eorum franguntur. Præcipuè vero contra fractionem ecclesiarum valere potest illud exemplum quod legitur 2. Mach. 3. de Heliodoro: qui locum sacrum volebat spoliare pecunijs ibi commẽdatis. Sic enim ibi legitur: Apparuit quidam equus terribilem habẽs sessorem optimis operimentis adornatus: isque cum impetu in Heliodorum priores calces elisit: qui autem ei insidebat, videbatur habere aurea arma. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes qui circunsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant sine intermissione. Subito autem Heliodorus concidit in terram, & in sella gestatoria deportatus est ex ærario, & iacebat mutus atque omni spe & salute priuatus. Sed pòst precibus Oniæ sacerdotis vita ei donata est. ¶ Hominibus reuerentia exhibẽda est, vnde 1. Pet. 2. Omnes honorate: & ibidem: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Apostolus ad Rom. 12. Honore inuicem pręuenientes. Specialiter autẽ in hominibus debemus Dei imaginem honorare, non vestes, non diuitias vel aliquid simile. Si imagini beatæ Virginis honor exhibẽdus est, quomodo imagini beatę Trinitatis quæ in homine est honor exhibendus non erit? Bernardus: Conscientiæ tuæ debes honorem coram qua peccare erubescas. & Ecclesiasticus 10. Da animæ tuæ honorem secundum meritum suum. Honorandi etiam sunt homines propter angelos eis ad custodiam deputatos. vnde Matthei 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Angeli enim eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cęlis est. Fatuum est hominem inhonorare eos qui ita ab angelis honorántur. Luc. 16. Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in

sinum

sinum Abrahæ. Honorandi sunt etiam homines propter naturam humanam vnitam diuinę: fatuum enim est illud inhonorare, quod Deus sic honorauit. ¶ Etiam serui contemnendi non sunt. Cyprianus: Qualem cupis esse erga te Deum, talis esto ipse erga seruum tuum. Sene. Cum inferiore sic viuas, quemadmodum velis superiorem tecum viuere. Idem: Quemadmodum stultus est qui equū empturus nō ipsum aspicit, sed stratum & frænum: sic stultissimus est qui hominem ex veste aut ex conditione, qua circundatus est, existimat honorādum. Item Sen. Serui sunt? imò homines. Serui sunt? imò contubernales. Serui sunt? imò conserui. Serui sunt? imò humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpè existimant cum seruo suo cœnare. Virga murmur omne compescitur: tota nocte ieiuni perstant. Sic fit vt isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi quibus non tantū coram dominis, sed ipsis sermo erat quorum os non consuebatur, parati erant corā domino porrigere ceruicem. In conuiuiis loquebantur, sed in tormentis tacebant. Ad Coloss. 4. Domini, quod iustum est seruis præstate, scientes quoniam & vos dominum habetis in cælo. Præcipuè autem honorandi sunt serui si sunt boni & fideles. vnde Eccles. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua. & 33. eiusdem: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi sicut anima tua, quasi fratrem sic eum tracta. Non sunt etiam contemnendi peccatores: quia ille qui valde malus modò est: forsitan in Dei prouidentia bonus homo est. Deut. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est. Precipuè tamen illi honorandi sunt, qui creduntur esse bonæ vitæ, cùm (vt videtur) attineant Deo omni genere parentelæ. vnde Dominus Matth. 12. Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Preterea in viris iustis honoratur ipse Deus qui in eis habitat. vnde quidam religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cùm certum sit in aduentu eorum aduētum Domini nostri Iesu Christi haberi. Quod videtur intellexisse Abraham, qui tres viros sibi apparuerunt in hospitio suo, adoratione præmissa suscepit. Vnde Gen. 18. Quos cū vidisset Abraham, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit. In Vitis patrum etiam legitur quod diabolus pertimescat rectè viuentes. Dominus etiam contemptum talium contemptum suum reputat. Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit. Pauperes enim despiciendi non sunt. Greg. Pauperes despiciendi non sunt vt egeni, sed exorandi vt patroni: honor qui pauperibus exhibetur, Deo specialiater exhibetur. Quæ personæ sint specialiter honorandæ. ¶ Et licet omnes homines honorandi sint, quædam tamen personę magis sunt honorandæ quàm aliæ, vt viduę. Vnde 1. ad Tim. 5. Viduas honorate &c. Domini etiam sunt multum honorādi à seruis.

Ad

Ad Rom.13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. & ad Colos.3. Serui, obedite per omnia dominis vestris carnalib⁹. Et 1.Pet.2. Serui, subditi estote in omni timore dominis &c. & Gene.16. dictum est Agar ancillę, Reuertere ad dominam tuam, & humilia te sub manibus eius. Et Ezech. 17. multa mala prædixit regi Iuda, quia tributū quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth.17. soluit Dominus tributum, licet illud non deberet eo quòd filius regis esset. Item adolescentes debent honorare senes. 1.Pet.vlt. Adolescentes, subditi estote senioribus. Thren.4. Facies Domini dimisit eos: non addet vt respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerunt, neque senū miserti sunt. Sap.2. dicunt mali: Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis. Leuit.19. Coram cano capite consurge, & honora personā senis. Et 1.ad Tim.5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. Sen. Cum veterano parcius agendum est. ¶ Item viri honorandi sunt ab vxoribus. vnde 1. Pet.3. Similiter & mulieres subditæ sint viris suis. Sed nihilominus ipsi viri debent honorare vxores suas. Vnde ibidem: Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem. Ideo Dominus non de pede viri, sed de costa mulierem formauit, ne à viro contemneretur. Mulier verò debet obedire viro: quia vir caput est mulieris. Non posset esse pax inter coniuges, si vterque vellet dominari, & esse caput. Et in signum huius cùm in corpore humano sint duo pedes, duæ manus, & duo oculi, non est tamen ibi nisi vnum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando vnum vellet esse à sinistris, aliud vellet ire à dextris: sicut patet in domo vbi sunt duo capita; quia nunquā erit ibi pax.

¶ *Qualiter & quare reuerentia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.*

Item honorandi sunt parentes & spirituales & carnales. De spiritualibus legitur Ecclesiast. octauo. Honorifica sacerdotes. ad Hebræos vltimo. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. 1. ad Timoth.5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Ad idem facit illud Thre. 4. prius positum: Non addet Dominus vt respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt. Glos. Notandum quod supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie Domini, quia non detulerunt eis: quamuis enim mali sint, non sunt contemnendi, sed

ille

ille in illis colendus est & honorandus, à quo missi sunt. Et ... glos. Nota quam terribile sit sacerdotes contemnere, nec faciem eorum erubescere, id est, illis monentibus & videntibus à sceleribus non cessare. De his enim dicit Dominus Lucæ 10. Qui vos audit, me audit. Ideo magis displicet Deo contemptus eorum, quia Dei vicem tenent, & propter dignitatem sacerdotalem, quam nec ipsi angeli creduntur habere. Non enim credo quod fieret transsubstantiatio, si verba illa quæ profert sacerdos in missa ab angelo proferrentur. Parentibus etiam carnalibus honor exhibendus est. Vnde Exod. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et nota honor qui parentibus carnalibus exhibendus est, non solùm attenditur in verbis, sed etiam in beneficiis. vnde Hieronym. Honor in scripturis non tam in salutationibus & verbis, quam in collationibus munerum sentitur. ¶ Multa autem sunt quibus possumus ad excitandum homines vt honorēt parentes. Et primò possumus ad hoc vti exemplis. Inter quæ præcipuum est exemplum Christi, qui cùm esset in angustia passionis, tamen non est oblitus matris suæ, imò curam ipsius habuit, & Ioanni eam commendauit, vt legitur Ioann. 19. Modò etiam adeò facit eam honorari in ecclesia sua, vt multi videātur esse deuotiores matri, quàm ipsi filio. Quod credo ideo fieri vt ostendat quantum placeat sibi quod parentes a filiis honorentur. Etiam infideles parentes suos honorant edocti lege naturali. Vnde infideli videtur esse deterior qui parentum curam non habet. 1. ad Timoth. 5. Si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dant nobis exemplum. Dicitur enim de grue, quod quando pater & mater eius depilati sunt, filij quærunt eis necessaria, donec habeant pilos, vel moriantur. Præterea valde ingratus videtur esse, qui parentibus suis non prouidet, quando ipsi non possunt sibi prouidere, quum ipsi prouiderint eis in pueritia, quando ipsi sibi prouidere non poterant. Ideo dicitur 1. Timo. 5. Filij, reddite vicem parentibus, quia hoc acceptum est coram Deo. Qui parentibus carnalibus ingratus est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficium recipere à patre cælesti. Item iustum est vt ipsi in sua senectute filios suos sibi duros inueniant. Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur quòd quidam paterfamiliàs senex totam hæreditatem suam dimisit filio suo: filius verò ille primò benignè se habuit erga patrem, sed pòst expulit eum à thalamo suo, volens thalamum habere sibi & vxori suæ, & ad vltimum fecit sibi lectum fieri post ostiū. Et cū hyems esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat sibi bona coopertoria, ipse rogauit filiū filij vt rogaret patrē suū pro eo vt daret ei aliquid ad tegendum se. Puer autem vix obtinuit

obtinuit duas vlnas burelli à patre suo ad opus aui sui. Et cùm aliæ duæ remanerent patri pueri, puer flendo rogauit eum vt sibi eas daret: qui fletibus illius victus dedit, quærens quid inde faceret. Qui respõdit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius, sicut tu non vis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parentes suos, non videtur pietatem habere erga alios. vnde simpliciter videtur mihi sine pietate esse: ideo vix misericordiam consequetur. ¶ Possumus etiam vti ad excitandum homines vt parentes honorent, verbis sacræ scripturæ quæ suadent hoc, & quæ indicant quantum hoc placeat Deo, & quàm vtile sit homini, & quantum oppositum displiceat Deo, & quantum noceat homini. Ad quæ pertinent verba ista quę sequuntur Ecc. 4. Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes illum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute. Ibidem: Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam. Ibidem: Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. Item ibidem: Qui honorat patrẽ suum: vita viuet longiore. Item: Honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio, & pòst: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Vnde ibi Glos. Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Absalom Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit, sed morte condignas pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi XL. ex eis lacerauerunt. Primum habemus Genes. 9. secundum 2. Reg. 18. tertiũ 4. Reg. 2. Item Eccles. 3. Eleemosyna patris non erit in obliuione. Nam prò peccato matris restituetur tibi bonum, pro peccato vocatur illud quod datur pro deletione peccatorum, & subditur: In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Item ibidem: Quàm malæ famæ est qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem, & Prouer. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Item Prouerb. 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo vel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est, & Ecclesi. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi. Exod. 21. Si quis percusserit patrem vel matrem, morte moriatur. Leuit. 20. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Deut. 28. Maledictus qui non honorat patrem suum aut matrem Tob. 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ. Memor enim esse debes quæ & quanta passa sit pericula propter te in vetero suo, Prouerb. 29. Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in medijs tenebris: id est, morietur

in suis peccatis. Ad Colo.3. Filij, obedite parentibus per omnia. Basilius: Parentes nostros vt propria viscera diligamus. De hæreticis dicit Apostolus 2. ad Timo.3. Parentibus non obedientes. Et nota quòd sicut homines tenentur prouidere necessaria parentibus carnalibus, sic & spiritualibus. vnde Matthęi 10. Dignus est operarius cibo suo. secundæ ad Timoth. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Ad Gal. 6. Communicet is qui catechizatur cum his qui catechizant in omnibus bonis. primæ ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeãtur. Et 1. ad Thessalonicenses quinto. Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos vt habeatis eos abundantius in charitate. Et Ecclesi. 17. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.

¶De decimis reddendis, & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.

MVlta verò sunt quæ homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & oblationes ministris ecclesiæ ad eorum sustentationem. ¶Primum est, remuneratio quam à Deo inde expectant. vnde Ecclesiast. trigesimo quinto. Da Altissimo secundum donatum eius, & in bono oculo facito adinuentionem manuum tuarum: quoniam retribuẽs est Dominus, & septies tantum tibi reddet. ¶ Remuneratur autẽ quadrupliciter qui bene dat decimas, scilicet ab abundantia fructuum, sanitate corporis, remissione peccatorum, & cælesti regno. De duobus primis dicit Augustinus. Si decimam bene dederis, non solùm abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De aliis duobus idem similiter. Qui præmium desiderat comparare, aut peccatorum indulgentiam promereri, reddat decimas, & de residuis nouem partibus studeat dare pauperibus. & Malach. 3. dicit Dominus: Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam, & increpabo pro vobis deuorantem. Et dicit Interlin. vermem, vel vitium aëris. Et subditur: Et non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro. Econtrouerso verò qui non dant bene decimas, puniuntur in paupertate. Vnde Malachiæ tertio. Si af[illegible]et homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo con[illegible]imus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos maledicti [illegible]stis. Ecce pœna. vbi dicit Gloss. Sciatis vos ideo perdidisse abundantiam, quia fraudasiis me parte mea.

mea. Augustinus: Quum decimas dando, & terrena simul & cælestia posses promereri. Pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, vt si illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copiis abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. ¶ Secundò deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris ecclesię, ipsum ministerium eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quàm carnalia quæ ipsi recipiunt. vnde primæ ad Corinthios nono. Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est si nos carnalia vestra metamus. ¶ Tertiò deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea. vnde Augustinus. Decimæ ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quāti pauperes in locis suis vbi ipse habitat illo decimas non dante mortui fuerint, tantorum homicidiorū reus ante æterni iudicis tribunal apparebit: quia rem à Domino pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit. Talis videtur esse non solùm fur, imò etiam sacrilegus. vnde Hierony. Amico rapere quippiam, furtum est: ecclesiam autem fraudare, sacrilegium est; aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem exuperat. ¶ Quartò debet homines mouere ad soluendū talia hoc, quod quando ipsi talia soluunt, non sua dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddunt. vnde Gloss. super Numer. Omnia quæ offerimus, Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. vnde August. in libro de verbis Domini: Habuisti me largitorem, habeto me fœneratorem. Prouc. 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. ¶ Quintò deberet homines mouere ad soluendum talia: quia quod Deo datur, sibi ipsi in saluo ponitur, & in futurum reseruatur. vnde Ecclesia. 14. Fili, si habes, bene fac tecum, & Deo dignas offer oblationes.

¶ Quòd decimæ reddendæ sunt de melioribus, integrè, absque mora & libenter.

ET notandum est quòd decimæ & similia soluendæ sunt de melioribus, & non de deterioribus. Vnde Ecclesiasti. trigesimoquinto. Noli offerre munera praua, non enim suscipit illa. & Gen. 3. legitur de Abel, quòd obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorū, & respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain verò & ad munera eius non respexit. Cuius caussa fuit: quia de deterioribus obtulit. & Malachiæ 1. Si offeratis cæcum ad

immolandum, nónne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum. & pòst in eodem: Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile & claudum Domino. & Numer. decimo octauo. Omnia quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabitis, optima & electa erunt. Debent etiam solui absque mora. vnde Exodi 22. Decimas & primitias non tardabitis offerre. Integrè etiam soluenda sunt talia. vnde Ecclesiast. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. & Ecclesiast. 7. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum. & Leuitici vltimo. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur. ¶ Nota quòd secundum aliquos magistros, de solutione decimarum standum est consuetudini. Ideo de hoc cautè prędicandum est. Tutius enim silere, quàm dubia asserere. Dicit Hierony. De primitiis, maiorum traditione introductum est, quod qui plurimum XI. partem dat sacerdotibus: qui minimum, inter XI. & IX. licebat offerre quæ voluissent: & hoc in aridis & liquidis. In fœtibus verò primogenitus dabatur. Ego tamen credo quod de hoc standum est consuetudini. Libenter etiam & hilariter soluenda sunt talia. Vnde 2. ad Corinth. 9. Vnusquisque prout destinauit in corde suo: non ex tristitia, aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus. Tob. 4. Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguum, libēter illud impartiri stude. Hoc debet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus merentur obolo, quàm diuites quandoque centū solidis. Si aliqua pauper mulier crederet quod tantum habitura esset de carnibus ad macellum pro vno obolo, sicut diues burgensis pro centum solidis, tunc ipsa mitteret libenter obolum suum illuc: quia sicut vulgariter dicitur, Bonum forum trahit argentum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appretiet Dominus munera eorum respectu eorum quæ à diuitibus dātur. vnde Luc. 21. dicit Dominus de paupercula vidua quæ miserat duo æra minuta in gazophylaciū: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit.

De peccato inobedientiæ, & eius detestatione.

CAPVT XXXVIII.

SEQVITVR de peccato inobedientiæ, de quo hoc modo agemus. Primò ponemus ea quę faciunt ad detestationem huius peccati generaliter. Secundò agemus specialiter de inobedientia eorum qui solennitates non seruant, & inobedientia eorum qui contemnunt quando excommunicarentur, & de peccato eorum qui excommunicatis non timent communicare. Tertiò verò tangemus aliquid de peccato eorum qui indiscretè præcipiunt vel excommunicant. ¶Ad detestationem verò huius peccati potest primò valere multiplex pœna qua legitur punitum esse hoc peccatum in sacra scriptura. Punitum autem est in primis parentibus peccatum istud in hoc, quod propter illud eiecti sunt de paradiso. Si illi qui iam erant in paradiso terrestri propter inobedientiam eiecti sunt, quomodo credunt se ingressuros in paradisum cęlestem qui inobedientes sunt? Secūdò punitum est in vxore Lot, quæ propter inobedientiā versa est in statuam salis. Gen. 19. Statua videtur homo esse, cùm non sit: sic claustralis inobediens, licet videatur claustralis esse, tamen nō est. Punitum est etiam peccatū istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno. vnde 1. Reg. 15. Pro eo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex. & 3. Reg. 13. Propheta inobediens à leone occisus est. & 20. eiusd. quidam qui noluit obedire cuidam de filiis prophetarum, dicenti sibi, Percute me, à leone postea occisus est. & Deut. 2. habetur sic de illo qui parentibus carnalibus nollet obedire: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audit patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentes ad eos: Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat & luxuriæ atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Item & omnis inobedientia morte ęterna digna est puniri. Præceptum quasi quidam laqueus est. Vnde Eccle. 6. Vincula sapientiæ alligatura salutis. Transgreßio verò pręcepti siue inobedientia, strangulatio est suiipsius. ¶Pœna etiam obedientiæ est miseria præsentis seculi in quo sumus. Vnde mirum est quomodo vltra modum non odimus inobedientiam quę in tantam miseriam nos posuit, pro qua omnes morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remāserunt,

gunt, & nosipsos interficiet. Adhuc vix habet homo ita bonum amicum, quem odio non haberet, si tot & tanta mala sibi fecisset & adhuc faceret quãta fecit: & hoc facit inobedientia nobis. ¶Secundò potest valere ad detestationem huius peccati magnitudo remedij quo indiguit illud peccatum ad sui curationem. Oportuit enim vt filius Dei fieret obediens vsque ad mortem, vt peccatum inobedientiæ sanaretur. Bernar. Ex consideratione remedij periculi mei æstimo quantitatem. In veritate, potius timere debemus inobediẽtiam, quàm mortem, exemplo filij Dei. De quo Berna. Mementote fratres, Christus ne perderet obediẽtiam, perdidit vitam. Idẽ: Non dabit inobediẽti copiam sui tantus obedientię amator, qui maluit mori, quàm non obedire.

¶*De malis quæ sequuntur inobedientiam.*

TErtiò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur mala quæ ex inobedientia sequuntur. ¶ Notandum ergo quod inobedientia, Primò hominẽ facit idololatram. vnde 1. Reg. 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediens negat Deum inquantum ipse Dominus est. vnde Luc. 6. Qui vocatis me Domine Domine, & non facitis quæ dico? Vera recognitio dominij est obedientia fidei: inobedientia verò potius cedit ad contumeliam Dei, quàm ad honorem. Maiorem enim cõtumeliam facit Domino Iesu Christo qui nõ vult ei obedire, licet credat eum esse Deum, quàm si nollet ei obedire eo quòd non crederet eum esse Deum: tunc enim per ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secundò inobedientia reddit hominem maledictum. Vnde Deuteron. 27. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perfecit. & 28. Si nolueris audire vocẽ Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, &c. venient super te omnes maledictiones istę, & apprehendent te: Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquię tuæ. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorũ, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Et in Psal. Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Et Ecclesiast. 41. Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem Domini Altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Hæc maledictio figurata est Matth. 20. in hoc quòd Dominus maledixit ficulneæ fructum non habenti.

¶Tertiò fere omnia mala huius seculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deuterono. 28. vbi post illud, Si audire nolueris vocem Dei tui, vt custodias & facias omnia manda-

ta eius, quibusdam interpositis subditur, Mittet super te Dominus famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quę tu facies: donec conterat te, &c. Greg. Ideo inferiora nostra nobis non obediunt, quia nos Deo vel illi qui loco eius est non obedimus. Gen.3. Quia comedisti de ligno ex quo tibi præceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo. Et pòst, Spinas & tribulos germinabit tibi. Ideo carnem suam multi inueniũt inobedienté, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit quòd à Deo non exaudiamur. vnde Prou. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. August. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturę. vnde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehẽderit nos: fiduciam habemus ad Deũ. vnde quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imò ipse Deus obediuit ei. Vnde Iosue 10. Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntque sol & luna quousque vlcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cęli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Et subditur: Non fuit antea & postea tam longa dies, obediẽte Deo voci hominis. Legimus etiam alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eo quòd ipsi verè obediẽtes essent prę latis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quod præcepit discipulo suo Ioanni, vt afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. At ille ait: In loco vbi fim⁹ est habitat leæna. Cui Abbas dixit: Si venerit super te, alliga eam, & duces eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leænam. Et cùm vellet super eum irruere, ipse voluit eam capere, sed fugit, & Ioannes sequebatur eam, dicens: Abbas mihi pręcepit vt te alligatam ducam ad eum. Et statim bestia substitit, & tenens eã reuertebatur ad monasterium. Quod cùm Abbas vidisset, ne fortè ex hoc facto discipulus extoleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilem bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam vt pergat ad locum suum. ¶ Quartò potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quod hoc peccatum tantum displiceat Deo: nec mirum si displiceat Deo quando homo non obedit ei, cùm videat eum obedire rebus vilissimis sicut terræ. vnde Ecclesiast. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Obedit etiam homo ancillæ suæ: scilicet carni, & vilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiunt. Obedit etiam dominis terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dæmonibus, & tamen creatori suo non vult obedire. vnde Bernardus loquens in persona Dei: Quæ caussa est quod inimico meo vestroque libet potius seruire, quàm mihi? Non ille vos pascit, non creauit? Si parua hæc videntur ingratis nõ ille, sed ego redemi vos,

non auro vel argento, non sole vel luna, nec aliquo angelorum, sed proprio cruore. Item non est mirum si displiceat Deo hoc peccatum, quod homines sibi non obediunt, cùm eorum obedientiam regno cælorum velit emere, nec sic eam habere possit, quam dæmones & terreni domini quasi pro nihilo habẽt. Item nolunt Deo obedire ad leuia & vtilia: diabolo verò vel vilissimis membris eius obediunt ad mortem eorum. Augustinus. Leuia iubet Deus vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Præterea ceteræ creaturæ Deo obediũt. Etiam sol, & luna, & alia corpora cælestia iuxta illud Psalm. Præceptum posuit, & non præteribit, quibus tamen ipse non tot bona fecit. Non enim creauit ea ad imaginem & similitudinem suam ita expresse, sicut hominem, nec redemit ea sanguine suo. Non timent etiam puniri ab eo, si ei non obedierint: nec sperant remunerari ab eo, si ei obedierint: & tamen homo Deo non obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediat, cùm illa ei obediant. ¶ Quintò potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd inobedientes socij dæmonum sunt. Inter enim omnes creaturas non inueniũtur nisi duæ quæ nõ obediunt Deo, scilicet dæmones & mali homines. vnde Iob 18. Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est. Imò videntur inobedientes diabolo attinere, sicut obedientes reputat Dominus suos attinere. Vnde Matth. 12. Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

¶ Quòd vniuersa monent hominem ad obedientiam.

AD obedientiam monent hominem vniuersa. Monet etiam Deus. Vnde Ioannis 6. Descendi de cælo non vt facerem voluntatem meam, sed eius qui misit me. ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum factus obediens &c. Ad obedientiam monent etiam angeli exemplo suo, cùm Deo obediant custodiendo homines. Ab ortu enim hominum custodiunt eos, quantumcuque sint homines despecti, vsque ad horam mortis, & tunc, si dignus est, deportant eum in paradisum: vt habetur de Lazaro Lucæ 16. Et in Psalm. Angelis suis mandauit &c. Ipsæ etiam creaturæ ceteræ exemplo suo monent ad obedientiam. Vnde vltra modum durus videtur esse qui ad monitionem vniuersitatis non acquiescit, præcipuè cum tot tormentis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimuletur. Omnes enim miseriæ præsentis vitæ quasi flagella sunt quibus Dominus inobedientiam hominis punit, & ad obedientiam excitat: vnde inobedientes homines duriores videntur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

¶ De inobedientia non custodientium solennitates.

SEquitur de inobedientia eorum qui solennitates non celebrãt. De qua hoc modo agemus. Primò ostendemus ea quæ faciunt ad obseruationem solennitatum. Secundò tangemus aliquid de peruersitate hominum, qui in solennitatibus faciunt contraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. ¶ Notandum ergo quòd quatuor sunt quę pertinent ad obseruantiam solennitatum. ¶ Primum est, vacare à terrenis operibus: vnde Exod. 20. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septima autem die sabbatum Domini Dei tui est. Non facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua. Monemur etiam ad hoc exemplo Domini Gen. 2. vbi legitur quod requieuit De⁹ die septima ab omni opere quod patrarat. Nec solùm vacandum est à terrenis operibus exterius, imò etiam interius à solicitudine terrenorum. Vnde Ezech. 3. Qui quiescit, quiescat, qui quiescit, inquam, corpore, quiescat & mente. ¶ Secundum est, depositio peccati. Vnde Ierem. 17. Nolite portare pondera in die sabbati. In vigilia solennitatis deberet quilibet attendere vtrum haberet aliquod peccatum in se. & si haberet, per veram confessionem deberet illud remouere. vnde Bernar. Ad hoc nobis vigiliæ præponuntur vt vigelemus si in aliquo peccato vel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciem sanctorum in confessione. ¶ Tertium est, vt caueamus nobis ne peccata cõmittamus, vnde Exod. 20. Memẽto, vt diem sabbati sanctifices, hoc est, sanctum conserues, diligenter in eo à peccatis cauendo. ¶ Quartũ est, vt vtilitati animæ intendamus spiritualia opera faciendo.

¶ Quòd in festis vacandum est à quinque.

QVinque verò sunt quibus specialiter vacandum est in festis, scilicet laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio. Laudi Dei vacandum est: ideo tunc obseruatio solennitatum quasi quædã inchoatio est beatæ vitæ quam expectamus. vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic in festis debemus intẽdere laudi diuinæ. Bern. Nihil adeò in terris repræsentat quẽdam cælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deũ. Sermoni etiam diuino in festis vacandum est. vnde Eccl. 38. Sapiẽtiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, percipiet eam. Homo multis occupatus, lumen sapientiæ à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet re[illegible]ere. ideo dicitur Eccle. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Q[illegible]am ait, Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Meditati[illegible]i etiam sanctę vacandũ est in istis. [illegible]en. Dimitte omnia impedimenta, & vaca bonę menti: nemo ad eã

 perue-

peruenit occupatus. Oportet quod cor hominis à rebus mundanis expediatur, ad hoc quòd colloquio Spiritussancti dignus habeatur. Vnde Osee 2. dicit Dominus de anima: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

¶ *Quòd quatuor debemus in festis meditari.*

MEditatio verò sancta in solennitatibus debet esse circa quatuor. Principaliter debet versari circa Deum, qui si sanctum illum remunerauerit cuius solennitas agitur, pro modico seruitio sibi exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendum tam liberali domino. Vnde in Psalm. vacate & videte, quia ego sum Deus. Satis apparet in remuneratione sanctorum, quoniam ipse sit Deus. Debet etiam meditatio sancta versari circa solennitaté istā quam expectamus, cuius figura sunt solénitates præsentis vitæ. Et sicut in festis istis non est tépus congregandi, sed congregata vtendi: sic nec in illa solennitate tempus erit aliquid congregandi. Vnde magnam indigentiam tunc habebũt qui sibi non prouiderint, pręcipuè cũ nõ sit ibi locus mẽdicãdi, nec aliquid accipiẽdi mutuo. In festiuis dieb⁹ deberet homo admirari delicias illius solẽnitatis, & accẽdi ad desideriũ earũ. Bern. Quid est q̃ nõ optamus etiã p medios enses, si oporteat declinare tantã miseriã, & ad tantã accelerare gloriã? Greg. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Ezech. 46. Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris quę respicit ad Oriẽtẽ erit clausa sex diebus in quibus opus sit: die autem sabbati aperietur. Porta ista respiciens ad orientem, est meditatio de Deo à quo ortum habemus. Cui meditationi non possunt homines intendere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solennitates præsentes figuræ sunt æternæ solennitatis: sic vigiliæ quæ pręponũtur festis figurę sunt temporis pœnitentiæ. vnde in hoc quod vigiliæ festis pręponuntur, ostenditur quia via sancti ad gloriam illius solẽnitatis peruenerunt, & qua via oporteat nos ire si ad eam volumus peruenire. Bernardus. Vniuersum tempus pœnitentiæ quædam vigilia est solennitatis futurę & æterni sabbati quod prestolamur. Nec causaberis vigilię diuturnitatem si æternitatem solennitatis attendas. Sicut beatus Bernard. tangit, In festis istis vigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit vigilia diurna: sed solennitatem æternam præcedit vigilia, quasi vnius diei cõparatione illius solennitatis: iuxta illud Psalmi. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt. [illegible]d sunt qui volunt facere festum stultorum. Prius enim volunt [illegible]gere festum, quàm vigiliam. Illorum festum quasi diurnum est: vigilia verò æterna erit. Ii si faciunt festum in hoc mundo, vigiliam cum diabolo in inferno.

Non

Non in pane & aqua, imò erunt per infinita millia annorum, quod lingua eorum ardebit igne, & vnicam guttā aquę habere non potuerunt. Argumentum ad hoc Lucæ 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttam aquæ, & nondū habet. ¶ Tertiò debet meditatio versari circa teipsum, vt videas in quo statu es. Gen. 3. Adam vbi es? Et vt excogites defectus tuos, & quomodo facilius ad salutem poteris peruenire. ¶ Quartò verò debet versari meditatio circa sanctum cuius festum celebratur. Circa quē tria debemus attendere. Auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram, sicut docet beatus Bern. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cęlis est ante faciem Domini Dei sui. Si dū adhuc viueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tātò amplius quantò verius cognoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmētauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incōpassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ cùm ante fontē misericordiæ assistat. Est & alia caussa quę magis vrget sanctos vt soliciti sint de nobis: quia iuxta vocem Apostoli, Deus prouidet nobis ne sine nobis consumentur. De exemplo planum est: sed & diligentiori intuitu confusionem nostram interim inspiciamus, quia homo ille similis fuit nobis, passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid est ergo quod nō solū difficile, imò impossibile credimus vt faciamus opera quę fecit? Sic igitur in solennitatibus sanctorū gaudere & confundi deberemus. Gaudere, quia tales & tātos patronos præmisimus. Confundi, quia eos imitari non possumus. Ita hoc semper gaudium nostrum in hac valle lacrymarum pane lacrymarum condiri debet.

¶ Quòd vacandum sit orationi in festiuitatibus.

ORationi etiam vacandum est in festis sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in celum ascendendum est. Bernar. Ascendamus duobus pedibus, meditatione & oratione. Meditatio quid desit docet, oratio ne desit obtinet. Tunc etiam intendendum est eleemosynarum largitioni: iuxta illud 2. Esdræ 8. Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi. Sed multi hodie nihil horum obseruant propter quæ solennitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere vacant, nec pōdera peccatorum deponunt: sed amplius peccant in festis quàm in aliis diebus, & neglecta vtilitate animę, deliciis corporalibus intendunt. Contra illos qui à terreno opere non cessant, primò potest valere quod legitur Num. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quem Moyses & Aaron recluserunt in carcerem requirentes à Domino quid de eo facerent. Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur

iste

homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. quod factum mysticum est. Ligna spiritualiter scindit, qui materiam ignis infernalis sibi colligit: qui lapidandus est, id est, duris obiurgationibus increpandus est, qui non vult cessare in festis quin mala ad suum incendiũ colligat. Potest etiam valere contra peccatum horum, si ostendatur magna ingratitudo & peruersitas quæ sunt in hoc peccato.

¶ De ingratitudine non obseruantium diem Dominicum.

NOtandum ergo quòd illi qui Dominicum diem non obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mundi, & de hoc quod pro eis voluit nasci in valle huius miseriç, & de beneficio quod mundo contulit in die Resurrectionis, & in die Pentecostes, quando Spiritum sanctum misit in discipulos suos. Omnia enim hęc in die Dominica facta sunt, propter quæ dies illa celebris habenda est. Tales peccant in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. In Patrem, cuius potentia mundum creauit. In Filium, cuius sapientia mundum redemit. In Spiritum sanctum, qui tali die missus est in mundum. Ipsi ingrati sunt suo creatori, redemptori & consolatori. Bene deberent aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mundum fecit pro ipsis. Bene deberent cauere à morte sua in die illa, qua filius Dei natus est pro eis: deberent etiam cauere à casu in honorem Dominicæ resurrectionis: non deberent etiam Spiritum sanctum ab hospitio suo repellere in die illa qua ecclesię datus fuit.

¶ Quadruplex ratio quare celebrare debemus sabbatum in honore beatæ Mariæ Virginis.

ET notandũ quod sicut quadruplex ratio assignatur quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare beatę Virgini in sabbato potius honor exhibetur, quàm aliis diebus. ¶ Prima ratio est, quia beata Virgo in sabbato in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit Apostolis discedentibus. ¶ Secunda ratio est, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit trãsitus per sabbatum ad solennitatem Dominicæ: ita à miseria præsentis vitæ vel peccati fit transitus ad statum gloriæ vel gratiæ per beatã Virginem. ¶ Tertia ratio est, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. ¶ Quarta ratio est, quia apud Græcos fuit quædam imago beatæ Virginis, cuius velamen a nona sextæ feriæ diuina virtute recedebat, & post nonam sabbati similiter Dei virtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, vt ostẽderetur quod præcipuè tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orantibus ostendebat, propter quod Græci diem illam solennitatem dixerunt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quantum ad hoc, vt in illa die specialis honor beatæ Virgini

Virgini exhibeatur. Valde peruersi videntur esse qui nolunt in festiuis diebus à terreno opere vacare, qui potius volunt laborare in seruitio diaboli, quàm quiescere in seruitio Dei? quin potius eligunt statum miseriæ, vt in sudore vultus sui pane vescantur suo, quàm statum ante peccatum sine sudore panem suum comedant, potiùs volunt hic inchoare infernũ suum, quàm paradisum. Quædam inchoatio paradisi est quies solennitatum: potius volunt laborando ire in infernum, quàm quiescendo ire in paradisum. Ecclesia per quietem solennitatum vadit celerius in paradisum, quã per laborem ferialium dierum, quod figuratum est in hoc quod legitur Actuum 1. quòd mons Olíueti erat iuxta Ierusalem sabbati habens iter, vt per montem Olíueti ecclesia designetur, quæ per quietem solennitatum in cælestem Ierusalem tendit. ¶Contra illos qui pondus peccati in festis nolunt deponere, primò videtur esse illud quod legitur 2. Esdræ vlt. quod Neemias die sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent venalia, & comminatus est eis si secundò hoc facerent quòd poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in festis deponere nolũt, valde peruersi sunt: potius enim volunt portare onus diaboli graue, quàm on⁹ Christi. Quod onus Christi sit leue, habetur Matth. 11. Quod onus diaboli, scilicet peccatum, sit graue, habetur ex illo verbo Psal. Sicut onus graue, grauatæ sunt super me. Et ex hoc quod Zach. 5. figuratur iniquitas per talentum plumbi. Tales potius volunt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni, quàm onus pro quo detur eis gloria paradisi. Et cùm ipsi non permitterent, asinum suum oneratum esse vltra quod debeat, sibiipsis in hoc nullo modo compatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus: Portitores ad collum videntur esse diaboli. Bene apparet quòd malum dominum habent, qui nec festis diebus permittit eos quiescere. Diabolus videtur esse dominus eorum, de quo scriptum est Ierem. 6. Crudelis est, & non miserebitur. Peccator non solùm seruus diaboli est, imò est quasi pecus ipsius. vnde super illud, Misit in eos iram indignationis suæ. dicit glossa: Tantum potest diabolus in homine malo, quantum homo in peccato suo. Item Psalm. Contritio & infelicitas in viis eorum & viam pacis non cognouerunt. Impietas, quæ in eis est, non permittit eos quiescere. vnde Esa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Et Thren. primo: Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. muscæ quæ vexauerunt Aegyptios, eos vexare videntur. vnde Gregor. Israël sabbatum accepit in munere: Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales videntur esse tales, quàm asina Balaam, in hoc quòd ipsa conquesta est de domino suo quòd iniquè agebat in eam: vt legitur Numeri 22. Ipsi autem nesciunt conqueri de domino suo diabolo, qui

qui adeò iniquè agit in eos. Fatuus videtur esse, qui prò talibus petit requiem æternam post mortem eorum, cùm ipsi in vita sua nūquam requiem amauerunt, præcipuè cùm scriptum sit in fine Esa. erit sabbatum ex sabbato. Ex quiete enim mentis in præsenti sequitur requies in futuro. Et dicit Dominus Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. & miseri fugiunt eum. Clamat autem diabolus contrarium, & miseri homines currunt ad eum. ¶ De illis autem qui magis peccant in festis quàm in aliis diebus notandum quòd ipsi sunt valde fatui & peruersi: in tempore sancto non sanctè volunt viuere, similes illis qui extra ecclesiam cauerent à peccato, & in ecclesia se omni immunditiæ exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse valde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset concedi quod aliquis in omnibus festis araret vel foderet, quàm quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit ecclesia vt in festis cessaretur à terrenis officiis, quę bona sunt, vt malis intenderetur, sed vt intenderetur spiritualibus, quæ meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram prouocāt. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, vel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & ceteris vitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica vna, quā per totam septimanam. Non videntur talia festa esse Dei. Iam videntur impleuisse dæmones in magna parte quod intēdebant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei à terra. Solennitates ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Esaiæ primo. Solēnitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens. & Threno. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. ¶ Illi verò qui in festis vtilitati corporis vacant, & deliciis corporalibus, & ornatui corporum, similiter valde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciunt, & festum, quod deberent facere Deo cęli, faciunt suo ventri. Hi sunt quorum Deus venter est: vt legitur ad Philippenses tertio: Hi non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt. Ad Romanos decimosexto. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est onerare ventrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiuniū. Et Leuit. vigesimo tertio. Sabbatum requietionis est, affligetisque animas vestras. ¶ Ipsi credunt, vt videtur, quòd festa ideo instituta sint vt refectioni vnius sacci possint vacare, & impletioni vnius vasis immundi, scilicet ventris. Ideo Dominus comminatur eis miro modo Malachiæ secundo. Ve-

aude-

auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eam per prophetam diceret. Sic enim legitur ibi: Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, dicit Dominus.

¶De obedientia contemnentium excommunicationem, & quod valde tremenda sit.

SEquitur de inobedientia eorum qui contemnunt quando ab ecclesia excommunicantur. Et notandum in primis, quòd duæ sint species excõmunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis ecclesię: maior separat ab ingressu ecclesiæ, & à communione fidelium, & à sacramentis, & hæc dicitur anathema. ¶Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multũ excommunicatio. ¶Primò timenda est, quia est ictus gladij spiritualis, qui magis timendus est, quàm materialis. De his gladiis legitur Lucæ vigesimosecundo. Ecce duo gladij hìc. Augustinus etiam dicit de illo qui excommunicatur, quod grauius est hoc illi, quàm si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. ¶Secundò timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est vt homo valde infirmus qui nullum remedium vel medicinam potest habere: ipse enim separatus est à sacramentis ecclesiæ, quæ sunt quasi medicinæ. De quibus medicinis legitur Eccle. 38. Vnguentarius faciens pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiens sanitatis. ¶Tertiò verò timenda est, quia excommunicatus est velut homo captus ab hostibus suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à communione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiunt ab ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo væ illi. Ecclesiast. quarto: Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Econtrario verò dicitur Prouerbiorum decimooctauo. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. ¶Quartò timenda est, quia excommunicatus est quasi infirmus habens morbum infectiuum, qui à consortio hominum eiicitur: Ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicunt, Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio velut lepra spiritualis est. vnde per lepram Mariæ figurata est Numeri duodecimo. Et in hoc excommunicatus deterior [illegible] ceteris peccatoribus: quia si alij peccatori loquor, vel alicui communico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed [illegible] excommunicato magnum est periculum, vnde aliqui sunt qui

qui potius eligerent mori, quàm semel communicare cum delibe-ratione alicui excommunicato, & in casu non concesso. Et in veritate melius esset comedere cum porco, quàm cum excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc videtur esse excommunicatus, quàm infidelis. vnde 1. ad Corinthios 5. Si quis frater nominatur inter vos, & est fornicator, aut auarus &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Augustinus: Eam nominationem intelligi voluit Apost. quę fit in quenquam cum sententia ordine iudiciario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10. sic legitur: Si quis infidelis vocat vos ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis appositũ fuerit, manducate. ¶ Quintò timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est quasi canis immundus, cui non licet intrare in ecclesiam. Et in veritate magis offenditur Deus quòd ipse intret ecclesiam Dei, quàm si vnus canis intraret. Apocaly. vltimo. Foris canes. & Ecclesiast. 13. Quæ communicatio sancti ad canem? ¶ Sextò timenda est excommunicatio quæ est quasi membrũ abscissum à corpore, quod nullius valoris est. Quid valet manus abscissa à corpore? & sicut super omnia timenda est abscisio membri à corpore eius: sic nihil magis timere debet Christianus, quàm separari à corpore Christi, quod est ecclesia. vnde Augustinus super Ioan. Nihil sic debet formidare Christianus, quàm separari à corpore Christi. Iam non est membrum eius, iam non vegetatur spiritu eius. ¶ Septimò timenda est excommunicatio, quia homo excommunicatus similis est palmiti abscisso à vite, qui minoris valoris est quàm ceteri rami postquam abscissus est, cùm valde vtilis sit cùm viti adhæret. Abscissus valet ad hoc vt in ignem ponatur: de aliis ramis multa vtilia fieri possunt, sed non sic ex palmite. vnde Ezechielis decimo quinto. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Nunquid tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus vt dependeat in eo quodcunque vas? ecce igni datum est in escam. Et Ioannis decimo quinto: Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. ¶ Octauò timenda est excommunicatio, quia ille, qui excommunicatur, satanæ traditur. Sicut ecclesia hæreticos conuictos relinquit seculari potestati: ita illos qui excommunicantur, potestati satanæ tradit. Vnde Augustinus: Omnis Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, satanæ traditur. Quomodo? quia extra ecclesiam diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab ecclesiastica cõmunione remouetur. & Apostolus primæ ad Corinthios quinto: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi satha-

ſathanæ.& loquebatur de Corinthio fornicatore,qui erat excommunicandus. ¶Nonò timenda eſt excommunicatio,quia excommunicatus eſt ſicuti infidelis. Vnde Matthæi decimo octauo dicit Dominus de excommunicando: Si eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. ¶Decimò timenda eſt excommunicatio , quia excommunicatus videtur eſſe deterior quàm gentilis, eſt enim quaſi apoſtata à Chriſtiana religione . vnde communiter dicuntur excommunicati,eſſe extra legem & extra Chriſtianitaté: & ſicut deterioris conditionis eſt qui ab aliqua religione apoſtatauerit, quàm ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus eſt ab ordinibus ſuſceptis, deterioris videtur eſſe conditionis, quàm qui nunquam ordines ſuſcepit: ita qui extra Chriſtianitatem poſitus eſt propter culpam ſuam, deterioris conditionis,quàm qui nunquam Chriſtianus fuit. vnde ſuper illud, Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus.dicit gloſſa:Deteſtabilior eſt, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium,quàm apertè infidelis.Iudæus aliquam legem habet,licet non ſibi ſufficientem. Gentilis etiã aliquam legem habet, ſaltem naturalem: ſed excommunicatus nullã videtur habere , quum ille extra legem Chriſtianorum dicatur eſſe,& non ſit Iudæus vel gentilis.Inutilis etiam videtur eſſe quo ad Deum,& quo ad mundum. Homo enim apoſtata vir inutilis eſt,vt legitur Prouerbiorum quinto. ¶Vndecimò timenda eſt, quia iſto peccato diabolus multos lucratur. vnde quidàm diabolus loquens in quodam dæmoniaco poſt multas adiurationes cuiuſdam boni viri,dixit ei,quod hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum perſonas,dum facit eas communicare ſibi. ¶Duodecimò timenda eſt excommunicatio, quia valde damnoſa eſt: aufert enim homini partem ſuam de omnibus miſsis & aliis bonis quæ fiunt in eccleſia Dei,quod non eſt paruum damnum. Quis enim dignè ſufficeret æſtimare valorem vnius miſſę? Et hæc quę dicta ſunt,de maiori excommunicatione intelligenda ſunt.

¶De inobedientia contemnentium minorem excommunicationem.

SEquitur de peccato eorum, qui contemnunt minorem excommunicationem , & ideo non timent communicare cum excommunincatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. ¶Et notandum quod ille qui communicat cum excommunicato,peccat in ſe, & in eum cui communicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata eſt , & in matrem ſuam eccleſiam , & in patrem ſpiritualem qui fert ſententiam , & etiam in patrem cæleſtem. In ſe peccat,quia non cauet ſibi ab eo qui habet

morbum contagioſum:in quo videtur minus ſe amare, quàm porcum ſuum. Porcus enim ſuus bene caueret ab alio porco qui morbum contagioſum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat quia cùm ipſe ſit infirmus ad mortem, ipſe aufert ei remedium, & ſaltem minus efficax reddit, dum confuſionem ipſius minuit, per quam corrigi debuit. Eccleſiaſt. quarto. Eſt confuſio adducẽs gloriam. & Dauid: Imple facies eorum ignominia. &c. Et Micheæ 4. Egredieris de ciuitate, & venies in Babylonem, ibíque liberaberis. Peccat etiam in eum, pro cuius iniuria excommunicatio lata eſt, quia aufert ei rem ſuam. Peccat etiam in eccleſiam, quam malo exemplo corrumpit, & cuius ſocietati præponit ſocietatem eorũ, qui ſunt vt leproſi, imò ſicut canes & porci. Peccat etiam in patrem ſpiritualem, cuius ſententiam contemnit. Peccat etiam in Deum, quem in miniſtro ſuo ſpernit. Lucæ 10. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Ipſe potius amat priuari menſa Dei, id eſt altari, quàm menſa excommunicati: & potius amat ſocietatem diaboli, quàm filiorum Dei. Ideo merito in inferno ſocius erit diaboli. Quidam ait in Vitis patrum: Qui non vult eccleſię ianuam humiliatus ingredi, neceſſe habet in ianuam inferni non ſponte damnatus intrudi.

De peccato indiſcretè præcipientium.

SEquitur de peccato indiſcretè præcipientium. ¶Et notandum eſt, quòd multis modis indiſcretè præcipit, vel cũ ſuperbè præcipit. iuxta illud Ezech. 34. Quod perierat, non quæſitis: & cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia. Sen. Remiſsius imperandi melius paretur. Natura contumax eſt animus humanus, & contrarium atque arduum nitens, facilius ſequitur, quàm ducitur. ¶Item indiſcretè præcipit, qui nimia vel nimis grauia præcipit. Matth. 23. Alligant onera grauia & importabilia, & imponũt in humeros hominũ &c. Act. 15. Quid tentatis Deum, iugũ imponere ſuper ceruices diſcipulorum, quod nec nos, neque patres noſtri portare potuimus? Item indiſcretè præcipit, qui præcipiendo ſenſum ſuum ſequitur, ſicut illi quibus Dominus dicit Matt. 15. Irritum fecistis mandatũ Dei propter traditiones veſtras. & poſtea: Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominũ. ¶Idem indiſcrete pręcipit, qui non beneplacitum Dei, nec vtilitatem ſubditorum: ſed propriam vtilitatem præcipiendo quęrit. ¶Et notandum quod prælatus in pręcipiendo deberet eſſe miniſter Dei, & deferre mandatum eius ad ſubditos, & mandando deberet Deo ſeruire ſubditis. vnde Auguſtin. in lib. de moribus eccleſię. vbi oſtendit omnem virtutem eſſe amorem Dei, dicit quod iuſtitia eſt amor illi amato ſeruiens, & ideo rectè imperans.

¶Sex

¶ Sex quæ debent prohibere prælatos à multitudine præceptorum.

SEx verò sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. Primum est hoc, quod primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta. Genesis secundo: Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. & alterum eorum transgressi sunt. ¶ Secundum est hoc, quod nitimur in vetitum semper, cupimusque negatum. sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam, propter prohibitionem. De nullo alio fructo paradisi leguntur primi parentes comedisse, nisi de fructo vetito. Vnde ad Romanos septimo. Sine lege peccatum mortuum fuerat, & subditur paulo post: Sed cùm venisset mandatum, peccatum reuixit. Item eiusdem quinto. Lex subintrauit, vt abundaret delictum. ¶ Tertium est hoc, quod prælati potius deberent onera subditorum portare, quàm grauare. vnde Bernard. loquens prælatis: Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum onera potius portare deberetis? & 4. Regum 2. dicit Eliseus ad Eliam: Pater mi, currus Israël & auriga eius. Prælatus debet esse vt auriga, vt subditos regat, & currus vt onera portet. ¶ Quartum est hoc, quòd qui nimis emungit, elicit sanguinem: vt legitur Prouerbiorum trigesimo. Prælati deberent esse vt matres, lac dulcis doctrinæ subditis propinando: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. ¶ Quintum est exemplum Christi dicentis Matthæi vndecimo. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Ipse etiam legem nouam dedit Matth. quinto. Non imperando, sed dulcedine præmij ad legis attrahendo amorem. Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. ¶ Sextum est, quod prelati adiutores debent esse salutis. Qui autem multa præcipiunt, potius salutem impediunt. ¶ Et notandum quod valde impij sunt tales prælati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit quod quem non strangulat vnus laqueus, alius strangulat: & quem non capit diabolus laqueo vno, capit alio. Ipsi occasiones mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quum deberent eos elongare ab eis. Ex morsu Pomi venenati sunt homines quasi phrenetici, nisi per gratiã Dei sanati sint: & ideo noxia appetunt. Tales etiam prelati adeò arctunt viam paradisi, quod quando aliquis vult pedẽ ponere in via, ipse ponit extra viam. Ipsi etiam paruulos vnius diei cõualescentes à magna infirmitate multa onerãt, quasi essent fortes &. Paruuli vnius diei sunt, qui ad pœnitentiã veniunt: Ipsi etiam conualescunt à magna infirmitate. Nullus tyrãnus tot iniũgit sub

pœna mortis temporalis, quot ipsi iniungunt sub pœna mortis æternæ.

¶Contra nimietatem præceptorum in claustro.

SPecialiter verò reprehensibilis est nimietas præceptorum in claustris. Hoc est vnum illorum trium, quæ solent religionem destruere. Argumentum habemus de hoc Genesis secundo, in prima religione quæ fuit in paradiso terrestri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra vnum eorum factum est. ¶Secundum est singularitas, de qua exemplum habemus Esa.14. De religione superna, a qua Lucifer hoc peccato eiectus est. Sedebo, inquit, in monte testamenti, &c. Alij ministrabant, iuxta illud: Millia millium ministrabant ei, &c. ¶Tertium est, amor temporalium, de quo habemus exemplum Act.5. de Anania & Sapphira, qui de abbatia Petri occasione temporalium, perierunt. Sicut claustrales cauent ab aliis occasionibus peccandi, sicut à multiloquio in quo non deerit peccatum, vt legitur Prou.10. & à iuramento ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberēt cauere à nimietate pręceptorum, ex qua frequenter sequitur transgressio.

¶Contra nimis faciliè excommunicantes.

SEquitur de peccato eorum, qui nimis de facili excommunicant. A quo peccato deberent cohibere specialiter ista quatuor, scilicet excommunicatio, quæ est abscisio membri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia alia remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibētur prima remedia, & si valere non possunt remedia, rescinditur, ne pars sana corrumpatur. ¶Secundum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem mēbrum rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysticum, scilicet ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in mēbro, non de facili abscinderetur membrum illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrum de corpore Christi? Totum corpus ecclesiæ contremiscere deberet, quando vnum membrū deberet inde abscindi: sicut accidit in corpore humano, quod totum corpus cōtremiscit si vnum membrum sit amputandum. ¶Tertium verò hoc est, quod quando aliquis excōmunicatur, ipso gladio quo percutitur, sathanæ traditur, sine consilio & auxilio relinquitur, vt prius ostensum est. Non debet autem parua caussa esse, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem sine consilio & auxilio relinquit. Quartum verò est hoc, quod frequentius excōmunicationem non sequitur vtilitas, quæ solebat consequi. Excommunicatio enim ad hoc solebat fieri, vt illi qui excommunicabātur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrumperetur: hodie autem contrarium accidit, & frequenter qui excommunicantur excōmuni-

nicationem contẽnunt,& ad peccata fræna relaxant. Alij etiã corrumpuntur,quia cõmunicant eis. Vnde remediũ versum est in venenum. Ideo rarò essent faciendæ excommunicationes,pręcipuè generales,& rarò essent constituendi canones latę sententiæ.

¶*De sententia iusta vel iniusta.*

ET notandum quod ad hoc quod sententia sit iusta, requirũtur tria scilicet quod fiat ex certa caussa sufficiẽte,& zelo iustitiæ, & ordine iuris obseruato. Deficiente verò aliquo istorum iniusta est,tamẽ ligat ex quo lata est ab illo iudice qui habet super hoc iurisdictionem canonicam.Et reseruanda est ab ecclesia militãte.Fallit tamen hoc in duobus casibus. Vnus est,quando lata est sententia post legitimam appellationem: alius est quando continet intolerabilem errorem. Intolerabilem errorem intelligo,cùm sic dixit excommunicans: Excommunico te,quia credis in Deum,quia nõ fornicaris,quia obediens es prælatis tuis, & similia. Excommunicatus verò iniustè,sustinere debet patienter, & humiliter excõmunicationem, & pręsentare se excommunicatori, offerens canonicã satisfactionem si in aliquo offendit,& sic instanter postulare absolutionem.si sic fecerit, erit ei ad meritum.Vnde Augustin.Qui iustus est,& iniustè maledicitur, præmium illi redditur. Item Augu. Aliud est sella terrena, aliud est tribunal cęleste: ab inferiori accipit sententiam, à superiori coronam.

De peccato vanæ gloriæ.
CAPVT XXXIX.

SEQVITVR de peccato vanæ gloriæ, de quo hoc modo agemus. ¶Primò ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundò ponemus diuisionẽ vanæ glorę.Tertiò verò remedia contra illud peccatum. Est autem vana gloria secundum Augustin. iudicium hominum de aliquo bene opinantium. secundum Tullium verò vana gloria est magni dicti vel facti frequens fama cum laude.

¶*De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

AD detestationem verò huius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ,quæ illud dissuadent, vt est illud Prouer.27. Ne glorieris in crastinum.Et illud Hi[illegible]n.Non quęras gloriam,& nõ dolebis cùm inglorius fueris.Qui laudem non appetit,cõtumelias non sentit.¶Secundò verò possunt valere ad hoc exẽpla.Inter quę præcipuum est exemplum Christi. Exemplum vanę gloriæ vitandæ

dæ dat Christus Matth. 10. vbi duobus cæcis, quibus oculos aperuerat, dixit: Videte ne quis sciat. & Matth. 8. dixit leproso curato: Vide nemini dixeris. Et eiusdem 14. vbi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculam, ne vanam gloriam haberent de aliquibus quæ audierant de miraculo illo. & Lucæ decimo. vbi reprehendit discipulos suos, qui gloriabantur de miraculis factis. Videbam, inquit, satanam sicut fulgur de cælo cadentem. & Ioannis octauo: Ego gloriam meam non quæro, &c. Multi etiam antiqui patres fatuos se simulauerunt, vt cauere sibi possent à vana gloria. Vnde cùm quidam senex in spelunca sua requiescens rogaretur multis precibus à quodam seculari sibi ministrante, vt veniret orationem facturus super filium suum defunctum, & dum ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lampadibus suis in occursum eius, quia sanctus homo erat, & vt videret senex, simulauit se stultum, expolians se vestimentis [illegible] ea in flumina. & stans nudus lauabat ea. Secularis autem qui ministrabat seni, erubuit, dicẽs populo: Reuertimini senex non perdidit sensum suum, & veniens ad senem quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent, Dęmonium habet senex. Cui respondit senex: Et ego volebam hoc audire. ¶ Tertiò potest valere ad detestationem huius peccati vanitas, quę in ea est. Tantę autẽ vanitatis est peccatũ istud, quod licet omnia, quæ sub sole sunt, vanitas sint, tamen vana gloria quasi vanissima, hoc nomẽ sibi appropriauit. Potest aũt dici vana gloria, & quia valet nihilũ, & quia vadit ad nihilum. Nihilũ valet, quia nec corpori, nec animę valet, imò plurimũ animæ nocet. Naturale autẽ est, ꝙ apprehendens in re apprehẽsa delectetur, & non econuerso: vt visus delectatur in viridi colore, & non color viridis delectatur ex eo quòd videtur: sic videtur quòd aliquis non debeat delectari ex eo quòd creditur talis vel talis, sed potius illi qui vident eum bonum, debent in eo delectari. Præterea quę vtilitas est chimæræ, ex eo quòd est in opinione hominum? Vel montibus aureis, ex hoc quòd fingũtur vel imaginantur ex hominibus? Sic nulla vtilitas videtur esse homini ex hoc quòd magnus est in opinione hominum. Qui autẽ appetit quòd sit magnus vel bonus in opinione hominum appetit, vt videtur, quòd habeat tale esse, quale habet chimæra. Ad nihilum etiam vadit vana gloria. Citò enim fit ignominia superbi gloria, vt dicit Sene. Sicut potest apparere in Domino Iesu Christo, qui in tãta gloria in Ramis palmarum in Ierusalem susceptus est, & pòst ab eodem populo in eodem loco, & in eodem tempore paucissimis diebus interpositis, crucifixus est. vnde dicit Bernar. Vbi prius dictum fuerat ei Benedictus qui venit in nomine Domini. dictum est postea: Tolle, tolle, crucifige eũ: & qui prius vocatus fuerat Rex Israël, postea audiuit: Non

habe-

habemus regem, nisi Cæsarem. Et cui prius vestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. ¶Quartò potest valere ad detestationem huius peccati fatuitas magna, quæ est in ea: quã fatuitatem insinuat Dominus Matt.25. vbi per fatuas virgines amatores vanę gloriæ intelliguntur.

¶De octo vanitatibus quæ sunt in vanè gloriosis.

ET possunt octo fatuitates assignari quę inueniuntur in eo qui amat vanam gloriam. ¶Prima est, quod ipse permittit sibi illudi vilius, quàm illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuum, & ego implebo illud. & imponit ei diabolus, quum os desiderij aperuerit, vanam gloriam, quę nihil est, iuxta illud verbum Domini Ioannis octauo. Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est. & fatuus credit os desiderij sui posse impleri.

¶Secunda fatuitas est, quod vanam gloriam quæ est ad instar puncti, gloriæ æternę præponit. vnde Gregorius: Stultum est inde transitoria quærere, vnde æterna possumus habere. ¶Tertia fatuitas est, quod ipse ponit thesaurum suum in arca sine claue & sine sera, quum possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientiæ. Bernardus: Fidelissimus sumet custos, non tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suam, arcæ sine claue, & sine sera, nullæque omnino clausuræ nocere volenti. Non tutum planè, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere, vbi non valeas resumere cùm volueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cùm vtique pro meo libitu vel te laudare possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nullo quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quidquid ibi reposuero, securus sum, quia non perdam, seruauit viuo, defuncto restituet. Nam quocunque vado, ipsa mecum iter facit, secum ferens depositum quod seruandum acceperat: viuo adest, mortuũ sequitur vbique gloria, vel cõfusio inseparabilis pro qualitate depositi. ¶Quarta fatuitas est, quod pretio illo quo potest emere regnum æternum, emit infernale patibulum. ¶Quinta fatuitas est, quod ipsa non curat qualis sit, sed qualis dicatur. Chrysostomus: Hypocrita, vt quid non vis esse laudibilis, qui vis vt lauderis? quod si formosum est apparere, formosius est esse. ¶ Sexta fatuitas est, quod ipse carè emit quod nihil scit valere, scilicet quod homines ferunt bonum testimonium, illud Deo, qui est eius iudex, non recipi. Bernardus. Vt quid alie[illegible] vel meiipsius testimonio contentus sum, cuius nec vituperi[illegible] reprobus, nec laude dignus inue[illegible]r? si ante tribunal vestrum iudicandus astarem, merito de lau-

de vestra gloriarer: nunc autem cũ solius Christi iudicio sim præsentandus, quantæ insaniæ est mei vel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1.Ioann.5. Tres sunt qui dant testimonium in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & horum testimonio stabitur in omnibus. ¶Septima fatuitas est quod ipsi volũt se regere secundũ verba eorum quos sciunt fatuos esse, scilicet histrionum & aliorum vilium personarum. ¶Octaua fatuitas est, quòd amator vanæ gloriæ rem istam amat, quam melius posset habere si non amaret eam secundum verbum philosophi, hoc solùm habet vana gloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

Quomodo hoc peccatum sit contumeliosum Deo, & nociuum proprio subiecto.

QVintò potest valere ad detestationem huius vitij, si consideratur quàm contumeliosum sit illud peccatum Deo, & quàm nociuum homini. Amator enim vanæ gloriæ, contempto Deo creaturam deificat, & se facit principium, dum de operibus suis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximum suum finem constituit, dũ omnia opera sua facit vt videatur ab hominibus: & sic idololatrat, cùm creaturam α & ω constituat. Ioan.5. Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriam ab inuicem quæritis, & gloriã quæ à Deo solo est, non vultis? Amator vanę glorię de ribaldo vno iudicem suum facit, & gloriã quę ab eo est, gloriæ Dei pręponit: quod non est sine magna contumelia Dei. Amator etiam vanæ gloriæ ipsum puluerem vanæ glorię Deo præponit. Nocet autẽ hoc peccatum homini, quia aufert ei bona temporalia & spiritualia. De temporalibus autem patet, quum quotidie multi expendant sua propter vanam gloriam: quandoque etiam corpora sua propter hoc exponunt morti in bellis. Spiritualia etiam bona aufert. Licet enim amator vanę glorię habeat similitudinem bonorum, tamen nõ habet vera bona. Sapiens: Apud sapiẽtes sunt honesta, apud verò vulgus simulachra rerum honestarum. Quidam senex in Vitis patrum: Sicut fieri non potest vt herba simul nascatur & semen, ita impossibile est vt laudem & gloriam secularium habentes simul & fructum habeamus cælestem. Bonum etiam in mala conuertit, & in seruitute magna hominem ponit. Est enim seruus amator vanæ gloriæ omnium illorum quorum iudicia timet, secundum illud Apostoli 1.Corinth.4. Qui me iudicat, Dominus est. In potestate etiam est histrionum. Fingunt enim eum talem, qualẽ volunt, quandoque enim annihilant eum, quandoque magnificant: seruus etiã est eorundem, ita vt det eis censum, veteres vestes super se, & redimat se ab eis. Membra etiam Dei, id est, pauperes spoliat, vt tales qui

qui sunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bern. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli vidētur, prout linguis hominū eos laudare vel vituperare placuerit. Ipsi iuxta verbū Psal. Ascendunt vsque ad cælum, & descendunt vsq; ad abyssos. Ipsi decidunt frequenter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltum ad qualem voluerunt Iudæi cogere Christum. Lu. 4. Ipsi sunt quasi galli turribus ecclesiarum positi, & ad omnem ventum mouētur. Ecclesiast. 5. Non te ventiles in omnem ventum. Ipsi sunt arundo vento agitata. Ipsi sunt paleæ. iuxta illud Iob 21. Erunt sicut paleæ ante faciem venti. Et August. Adhibe oris iudicium, & scies quid palea, quid granum. Istud vitium magnas vires habet. Augustin. Quas vires nocendi habet vana gloria, non sentit, nisi qui bellum ei indixerit. Quod etsi cuiquam facilè est laudem non appetere cùm negatur, difficilè est tamen ea non delectari dum offertur. Gregor. Aliquantulum facilè est humanam laudem non appetere, difficillimum oblatam respuere. Vana gloria illos vincit, qui cetera vitia vincunt. Hieronym. Difficilius arrogantia caremus, quàm auro, vel argento, & gemmis. Interdum enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. Augustinus. Sunt qui de contemptu inanis gloriæ vanius gloriantur. Amator enim vanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partem suam facit deteriorē, quod facit, cùm vanā gloriam præ ceteris rebus eligit. Vana gloria est deterior ceteris possessionibus. Et quia breuior. vnde Iob 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab vno aufertur, quum aliis conceditur: & ideo nunquam pacificè possidetur. Quando enim quis ab vno laudatur, ipse vituperatur à multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & vltra modum constat: nec solùm perditur, imò etiam perdit possessorem suum. Oseæ quarto. Gloriam eorum in ignominiam conuertam. Et Apocaly. 18. Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Hoc vitium post alia remanet. Vnde in libro Prosperi: Quum omnia vitia superauerit homo, manet periculum, ne mens bene sibi conscia potius in se quàm in Domino glorietur. Vitium illud inuadit res sacras, quum alia vitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatum in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet religiosos: succumbere etiam facit viros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus virtutem tribuit ei, qui de victoria dat ei gloriam: sic vires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

¶De diuersis quibus vana gloria comparatur.

VLtimò possunt valere ad detestationem huius peccati figuræ, quibus hoc peccatum figuratur in sacra scriptura. Notandum ergo quod vana gloria quandoque puluis vocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, vt legitur Matth. decimo. Ideo autem puluis vocatur, vt ostẽdatur quod sicuti puluis minima pars terræ: sic vana gloria minimum est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidens grauat vel cæcat: sic vana gloria oculum intentionis. Vocatur etiam vana gloria ventus, vt innuatur fatuos esse qui eam esuriunt, ventus enim hominem inflando ei nocet, potius quàm prosit. Osee duodecimo. Ephraim pascit ventum. Ierem. 22. Omnes pastores eius pascet ventus. Ventus iste videtur esse lenis, tamen transfert montes à regno Dei ad regnum diaboli: viros scilicet spirituales, qui dicũtur montes. vnde, Leuaui oculos meos in mõtes. Ventus iste magnas naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste valde timendus est. Ducit enim in infernum quasi imperceptibiliter eos qui videntur ire in paradisum. Vana gloria etiam vocatur oleũ Matth. 25. vbi dicitur: Quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. In suauitate enim similis est oleo: in veritate autem gladius est insensibiliter hominem occidens. Vocatur etiam flos, in hoc quod citò arescit. Esaiæ 28. Erit flos decidens gloriæ exultationis. Vocatur etiam vipera. Act. 28. vbi legitur, quod vipera manui Pauli adhæsit: vt ostendatur, quod sicut vipera si manui adhæserit citò excutitur: sic vana gloria si se immisceat bono operi, citò excutienda est. Figuratur etiam vana gloria per vxorem, quam Dominus ipse sibi totam retinuerat: vt legitur Genes. 39. vt ostendatur, quod Dominus de operibus nostris vult gloriam habere, sed vtilitatem eorum nobis relinquit. Qui autem partem Dei sibi vsurpat, scilicet gloriam, meritò partem suam amittet, scilicet vtilitatem vel mercedem æternam. ¶Figuratur etiam vana gloria Matth. 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. Vnde posset multum timere ille, cui hãc saltatricem videt ante se, præcipuè si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, non caput asininum, neque caput sui corporis, sed caput nobilissimũ, quod est Christus, amputat. Ideo specialiter timendum est vitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, scilicet intẽtioni: qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cæcum erit: id est, tota congeries operum. Matth. 6.

¶De diuisione vanæ gloriæ.

SEquitur de diuisione vanæ gloriæ. Notandum ergo quod gloria primò diuiditur in vanam & veram gloriam. Vera vero diuiditur in veram simpliciter, & veriorem, & verissimam. Vera gloria est simpliciter bonum testimonium conscientiæ, quando scilicet

ret aliquis nullius peccati conscius sibi est. vnde Apostolus 2. Cor. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Verior verò gloria est, quãdo dulcedo Spiritus sancti manifestè sentitur: quando scilicet Spiritus sanctus dat testimonium spiritui nostro quod filij Dei sumus. Verissima est gloria æterna. ¶ Vana verò gloria diuiditur in gloriam diabolicam & humanam. ¶ Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vnde Dauid: Quid gloriaris in malitia, &c. Poëta: Gloria peccati nulla petenda sui est. ¶ Humana verò diuiditur in carnalem & spiritualem. Carnalis est gloria mundanorum, quę est in decore vestium, & huiusmodi. Spiritualis verò est, vt gloria hypocritarum.

¶ De his quæ valent ad detestationem gloriæ carnalis.

NOtandum verò est quod carnalis gloria comparatur lumini quod de nocte videtur, in die verò nõ: sicut quidam vermes, qui dicuntur noctilucæ, & squamæ piscium, & ligna putrida: sic apparent diuites huius seculi nunc lucidi & clari, dum nox est ignorantiæ & culpæ: in futuro verò tenebrosi erunt, quando erit dies Domini magnus, scilicet in die iudicij. Comparatur etiam gloria illa hirundini, quæ auis picturata est, & velociter volat. Velociter enim transit mundi huius gloria & depicta esse videtur. Vnde Tob. 2. dicitur quod de nido hirundinũ calida stercora ceciderunt, quæ Tobiam excæcauerunt. Quod verbum expositum est in tractatu de Auaritia in apostolo, in quo auaritia diuersis infirmitatibus cõparatur. ¶ Gloria etiam carnalis est velut puluis calens oculos hominum excęcans. Est etiam flos, qui à pueris huius mundi, vel potius à puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Iere. 48. Date flores Moab: quia florens egredietur, &c. & Esaię 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloria ista verè inspiciẽti ignominia est. Vnde 1. Machab. 2. Gloria hominis, stercus & vermis: hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est caro eius, quę est stercus: id est, saccus stercorum: & vermis, id est, esca vermium, licet vana gloria ab omnibus hominibus sit timenda, præcipue tamen claustralibus contemnenda est. Hieronymus. Prima virtus monachi est, iudicia hominum contemnere. Non solùm non deberet lætari vel gloriari claustralis cùm laudatur, imò deberet turbari. Vnde beata Virgo cùm dixisset eam angelus gratia plenam, & benedictã in mulieribus, turbata est in eius sermone.

¶ De octo remediis contra vanam gloriam.

SEquitur de remediis contra hoc peccatum, & octo sunt remedia cõtra ipsum. ¶ Primũ est abscõsio. vnde Esa. 32. Erit vir sicut

qui

qui abſconditur à vento, & celat ſe à tempeſtate. Et in Vitis patrū: Sicut theſaurus manifeſtus citò minuitur, ita virtus quælibet deperit publicata. Nam ſicut cera à facie ignis ſoluitur, ita & anima per laudem diſſoluta, ab intentione ſua perit. Hoc remedium figuratum eſt Exod. 4. in manu Moyſi quæ leproſa erat, & cùm miſſa eſſet in ſinum eius, facta eſt ſana. Gregorius. Ille debet publicare bonum quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur. ¶ Secundum remedium eſt demiſsio: ſcilicet vt homo deſcendat ad propriam infirmitatem. Sicut faciunt equitantes quando nimius ventus flat, & tranſeunt per pontem, qui deſcendunt ne ventus eis noceat: ſic qui laudatur, recurrere debet ad infirmitatem ſuam, & videbit ſe falſo laudari: & ſic potius erubeſcat, quam glorietur. Boëtius: Qui falſo prędicantur, neceſſe eſt vt ſuis laudibus erubeſcant. In Vitis patrum, quidam frater requiſiuit abbatem Peremenem, ſi melius eſſet remotus, quàm cum aliis manere. Reſpondit Abbas: Homo ſi ſeipſum reprehendat, vbique poteſt conſiſtere: ſi autem ſe magnificat, nuſquam ſtat. ¶ Tertium remedium eſt, conſideratio ignis infernalis, vel purgatorij. Hoc remedium inſinuatur nobis Actuum 28. vbi Paulus viperam manui adhærentem excuſsit in ignem: quod ſpiritualiter ſit, quando conſideratione pœnæ qua vana gloria punietur, homo vanam gloriam à ſe abiicit. ¶ Quartum remedium eſt, conſideratio gloriæ æternæ: quia ſecundum Gregor. vileſcunt temporalia dum conſiderantur ęterna. Et ſpiritualiter vileſcit vana gloria, ſi conſideretur gloria vera. ¶ Quintum remedium eſt, conſideratio vtilitatis vanæ gloriæ: quod patet ex hoc quod venalis eſt. quod notatur Matth. 25. vbi dicitur: Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, &c. Teſtimonium venale repellendum eſt. Apparet etiam vilitas vanæ gloriæ ex vilitate perſonarum, apud quas habetur. A vilibus etiam perſonis quomodo poteſt quis habere gloriam, niſi vilem? Præterea odiunt bonum, & diligunt malum. Et propter hoc teſtimonium eorum repellendum eſt, & de bono & de malo. De altero ratione amoris, & de reliquo ratione odij. Amor autem vel odium veritatis neſcit iudicium, ſecundum Bernard. ¶ Sextum remedium eſt, conſideratio magnę infidelitatis quæ eſt in hoc peccato. Valde enim infidelis eſt, qui Deo aufert partem ſuam quam in bonis ſuis ſibi retinuit. Bene deberet homini ſufficere pars illa quam Dominus ei conceſsit, cùm Domini ſint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2. Regum duodecimo, de Ioab principe militiæ, qui ſic ſcripſit ad Dauid: Dimicaui aduerſum Rabbath, & capienda eſt Vrbs aquarum. Nunc congrega reliquam partem populi, & obſide ciuitatem, & cape eã ne cùm à me vaſtata fuerit vrbs, nomini meo adſcribatur victoria. Bernard. Re vera fidelis famulus

es, ſi

es, si de multa gloria domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen trāseunte per te, nihil in manibus tuis adhærere contingat. Si quis super pauca fidelis inueniretur, ipse super multa bona domini sui cōstitueretur. Gloria vel laus quædam probatio hominum est, vtrum Deo sint fideles vel infideles. vnde Prouerbiorum 27. Quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace argentum: sic probatur homo ore laudantis. ¶Septimum remedium est, quod quando offertur homini gloria, ipse offerat eam regi gloriæ, cuius est, dicens: Non nobis Domini, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et illud, Gloria in excelsis Deo. Si quis ita assueuerit, vana gloria non tantam vim habebit contra eum, quantam vim habebat prius. ¶Octauum remedium est, quod homo opus illud, cui vana gloria adhæret, dimittat, cogitans illud opus esse amissum, & potius de illo esse flendum quàm gloriandum. quod remedium figuratum est Genesis 39. in hoc quod Ioseph reliquit pallium, cui domina sua adhæserat.

De Hypocrisi.

CAP. XL.

DICTO de peccato vanæ gloriæ, dicendum est de hypocrisi, quia hoc peccatum procedit propter hoc, quòd aliquis amat vanam gloriam, & in se simulat sanctitatem. Agemus autem hoc modo de peccato isto. Primò ponemus ea quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Secundò assignabimus diuersas species hypocrisis.

¶De octo quæ faciunt ad detestationem hypocrisis.

NOtandum ergo quod octo sunt quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. ¶Primo verba sacræ scripturæ quæ illud dissuadent: vt est illud Eccle. 1. Ne fueris hypocrita in cōspectu hominum. & illud Deut. 22. Non indueris veste quæ ex lana linoque contexta est. Per linum quod subtilius est, cogitationes intus subintelliguntur. Per lanam quæ alba est, opera exterius lucentia. Vnde in hypocrita sub lanæ grossitie linum latet: quia sub puritatis imagine deprehendi calliditas nō valet: & ob hoc claustrales non lineis induuntur ad carnem. Hęc dissuadetur Matth. 6. vbi sic legitur: Cùm facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. Et pòst: Cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ tristes. ¶Secundò potest valere ad detestationem huius peccati, si hypocrita diuersis generibus rerum comparetur.

¶Quibus

¶ *Quibus rebus assimilatur hypocrita.*

NOtandum quod hypocrita est simia diaboli, volens imitari filios Dei. Quod filij Dei faciunt ad sui decorem, ipse facit ad sui iugulationem: sicut refertur de quadam simia, quæ cùm vidisset quomodo quidam rasor rasisset, postea voluit imitari eum, & iugulauit se. Ipse etiam similis est sterquilinio niue cooperto, quod est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiam est sepulchrum exterius dealbatum, intus verò plenum ossibus mortuorum, vt legitur Matthæi vigesimo tertio. Item similis est vasi exterius mundo, interius sordido. Item est vt cygnus extra candidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, qui similes pennas habet accipitri, vt dicitur Iob 39. Struthionis penna similis est pēnæ herodij & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra hypocrita, derelinquit in terra oua sua dum de operibus suis solam mercedem terrenam quærit. Vnde peccatum hypocrisis prohibetur Leuit. 11. vbi prohibemur comedere cygnum & struthionem: id est, assimilari eis. Item hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matth. quinto: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Est etiam angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis, & dæmonium meridianum, & latro qui à sinistris cum Domino pependit, & martyr diaboli: & sicut viri sancti dicunt domino, Quoniam propter te tota die mortificamur: sic possunt dicere ei hypocritæ, Quoniam contra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenęus, crucem ferens alienam. vnde Bernar. Fractum faciunt, sed non suum. Hypocritæ autem aliqui cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienā: quia amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arundo vento agitata: iuxta illud Matth. 11. Quid exiistis videre in desertum? arundinem vento agitatam? ¶ Hypocrita ad modū arundinis non habens radicem intentionis fixam in solido, id est in æternis, lanuginem habet pro fructu. Sap. 5. Spes impij quasi lanugo. Lanugo hæc vana gloria est, quam hypocrita totis viribus amplectitur. Sapiens: Virtutis fructum sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus vacuus est, extra lucet, omni vento tētationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo confidentes decipit. Hypocrita est vulpes animal, scilicet fœtidum & dolosum cuius pellis pręualet carni. Vnde Ezech. 13. Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israël. Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circuncidit se, vt Dinam in vxorem haberet: non tamē circuncisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidā ab aliquibus malis abstinent, vt ecclesias habeāt. Non tamen propter hoc gladius verbi diuini debet eis parcere, vbi homo videt

quod

quod prodesse posit, cùm constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mundo, cùm in veritate viuus sit donec habet vnam magnam prælationem, in qua deliciis vacet, & tunc verè patet quod viuus est. Sicut fabulosè dicitur de vulpe quæ mortuam se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant aleca, & tunc comedens aleca se viuam ostendit. Ipsi etiam sunt mercatores pellium anguillarum, dum exteriorem conuersationem hominibus vēdunt. ¶Tertiò potest valere ad detestationem huius peccati pœna quam scriptura eis minatur. Et est vna pœna quod non videbunt Dominum nisi conuertantur. Iob 13. Non veniet in cōspectu eius omnis hypocrita. Nec mirum, cùm Deus non sit ante faciem hypocritæ. Omnia enim opera sua facit vt videatur ab hominibus. Hoc est vnum quod multum placet Deo, quod homo cor suum semper habeat ad Deum. Vnde super illud Psalm. Firmabo super te oculos meos. dicit glossa in persona Dei: Non auferam oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pœna est vilificatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sæpè in præsenti. Iob 20. Si ascēderit vsque ad cælos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Quartò potest valere ad detestationem huius peccati, hoc, quod hypocritæ vix conuertuntur. Cuius rei triplex ratio potest assignari. ¶Prima est, quia hypocrita veniam vix petit à Deo. vnde super illud Iob 36. Non clamabunt cùm vincti fuerint, dicit Gregorius. Vincti non clamabunt, quia humanæ laudis auiditate superati sanctos se esse, miseri etiam cùm in peccatis moriuntur putant. ¶Secunda est, quia Spiritus sanctus fugit eos, sine quo conuerti non possunt. Sapientiæ 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, id est hypocritam, qui fingit se Dei amicū, cùm sit inimicus. ¶Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & ideo nō inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu. Iob 40. Sub vmbra dormit in secreto calami. ¶Quarta etiam ratio potest assignari, quod hypocritę defendunt se cùm arguuntur. vnde Iudicum 1. dicitur: Fuit Dominus cum Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Hoc est in curribus eorum falces quæ erant sibi obuiantia & aduersantia secabant. Habitatores vallis sunt hypocritę, qui reprehensores suos conuiciis scindunt. Propter quod scirpo comparatur hypocrita. Iob 8. Nūquid virescere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Glossa. Scirpus est iuncus vacuus, carectum manum [illegible]dit. Sic hypocrita gratia vacuus est, & correctionem non recipit, sed ad dilaniandam vitam prorumpit: tanquam exprobr[illegible] alterius criminis, abstersio sit [illegible]prij. ¶Quintò potest [illegible]lere ad detestationem huius pec-

cati

cati, si ostendatur quàm nociuum sit homini. Ad quod signand... fermento comparatur. Lucæ 12. vbi legitur: Attendite à ferme... Pharisæorum, quod est hypocrisis. Modicum enim fermenti iux-ta verbum Apostoli, totam massam corrumpit. sic peccatum illud hominis opera falsificat. vnde opera hypocritę sunt velut fals... neta extra deaurata. Sunt etiam velut poma arborum, quæ inueniuntur in arboribus quæ sunt circa mare mortuum, quæ vsque in maturitatem sunt viridia: matura si incidas, fauillas intus inuenies. Videntur enim opera illorum meritoria esse: sed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatum imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritæ videntur viuere vita animæ, cùm mortui sint. Vnde Apocal. tertio. Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es. ¶ Sextò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna fatuitas hypocritarũ qui carne & sanguine suo oculos hominum pascunt. Exterminãt enim facies suas vt appareant hominibus ieiunantes: vt legitur Matthæi sexto. I... enim quotidianis cruciatibus mercantur cruciatum æternum. I... etiam aliis operantur. Opera enim illorum, aliis per bonum exemplum prosunt, sibi verò nocent, similes candelę, quæ alios illuminat, & se consumit. ¶ Septimò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod toties Dominus in Euangelio hypocritas reprehendit. Matth. 7. Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo. Hypocritæ, bene de vobis prophetauit Esaias eiusdẽ decimoquinto. Et in multis aliis locis. ¶ Octauò verò possunt valere ad detestationem huius peccati, octo maledictiones quas Dominus hypocritis facit. Matthæi 23. quarum prima est. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeũtes sinitis intrare. ¶ Secunda, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes. propter hoc amplius accipietis iudicium ¶ Tertia, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui circuitis mare & aridam vt facitis vnum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. ¶ Quarta est, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidem. ¶ Quinta est, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. ¶ Sexta. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum. ¶ Septima, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum &c. ¶ Octaua, Væ vobis duces cæci, qui ...

citis

citis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est: qui autẽ iurauerit in aurum templi, debitor est, &c.

¶ *Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocritas.*

SEd cùm hypocritæ videantur vtiles esse ecclesiæ bonum exẽplum aliis præbendo, & hostes ecclesiæ terrendo, sicut formido terret aues in horto, & diabolum incarceratũ teneant ne ad alios possit transire: quæritur quare Dominus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieronymus super Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscondere peccatum suum, & non publicare. Item minus malus videtur qui malus est interius tantùm, quã qui malus est interius & exterius. Minus peccare videtur qui tantùm peccat in Deum occultè peccando, quàm ille qui peccat apertè, cùm peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quod hoc habet locum, cùm aliquis peccatum suum occultaret bona intentione, ne alios corrumperet: sed aliud est vbi peccatum occultat, vt ecclesiam decipiat, & quando sanctitas simulatur. Simulata enim æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieronymus super Esaiam. Leuius est de duobus malis, apertè peccare, quàm sanctitatem simulare. Caussa autem quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse hæc: quia ipsi proditores sunt, simulantes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videntur etiam esse amici, & sunt inimici: & ideo multum ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisim homines decipiunt, & antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiens: Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam quæ latent in similitudine officij. 1. Timoth. 4. Spiritus sanctus manifeste dicit, quòd in nouissimis dieb⁹ discedent quidam a fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum: in hypocrisi loquentium mendacium. Hier. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

¶ *De tribus speciebus hypocrisis.*

SEquitur de specieb⁹ hypocrisis. Et possunt distingui tres species ipsius hypocrisis. ¶ Prima est, quando aliquis corã hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto non timet offendere Deum. ¶ Secunda est: quãdo in occulto & in aperto bona opera facit: vt sanctus ab hominibus videatur. ¶ Tertia est quando aliquis minorẽ hypocrisim relinquit, vt in maiori & in subtiliori hypocrisi permaneat: vt cùm aliquis requisitus an ieiunet. dicit, Deus scit: vt dicatur, hypocrita nõ est. In prima specie bonitas in operibus exterioribus tantùm ap[par]et. In secunda verò, & in occultis & in apertis: sed non in intentione. In tertia verò specie prętenditur bonitas intentionis. [In] prima multum occultatur diabo[lu]s, in secunda magis. In ter[tia] verò maximè.

De octo remedijs contra superbiam.

PARS IIII.

POSTQVAM posuimus ea quæ possunt valere ad detestationem superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinentes ad hoc peccatum, & membra prosecuti sumus. Vltimò tangemus aliquid de remedijs contra superbiam Et caussa breuitatis ponemus octo. Remedium primum est, consideratio melioris. Greg. Sicut incentiuum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. Secundum remedium est cohabitatio humilium. Sicut enim qui communicauerit superbo, induet superbiam, vt dicitur Eccl. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatē. Episcopus Parisiensis, Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respōdit, quòd quidam nobilis miles cum hoc docuerat, scilicet Iob quinto, qui dicit: Visitans speciem tuam non peccabis. ¶Tertium remedium est, cōsideratio vilitatis corporis: quæ vilitas præcipuè apparet in cōceptione. Tunc enim est spuma vile, & in fine tunc est cibus vermium, in medio autem vitæ est vas stercorum. Vnde Michææ 6. Humiliatio tua in medio tui est. Hierony. Quomodo superbit qui semper secū sentinam portat? Quartum remedium est, exemplum Christi. Bernard. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, quod miles sedeat super scamnum, cùm rex iuxta eum sedeat ad terram. ¶Quintum remedium est consideratio vilis seruitutis, in qua homo est si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ: vt legitur Iob 41. ¶Sextum remedium est consideratio illius districti iudicij, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudicium durissimum his qui presunt, fiet: ibi Dominus retribuet abundanter facientibus superbiam. Esa. 2. Dies Domini super omnem superbum & arrogantem. Et Esa. 28. Pedibus cōculcabitur corona superbiæ. ¶Septimum remedium est, miseria huius mundi. vnde Iob 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritū meū. Spiritum, inquam, superbiæ. ¶Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis quam ex parte animæ. Ex parte animæ adeò infirmi sumus, vt nec leui cogitationi possimus resistere, nec verbū modicū sustinere, quin ab illo deiiciamur. Ad modicum etiam flatum suggestionis diabolicæ

bolicæ igne infernali toti succendimur, & cuncta bona quæ fecerimus, amittimus. Ex parte etiã corporis adeo infirmi sumus, vt nec pulicibus resistere possimus. August. Homo dicit tibi cõuicium, & tumes & iratus es: pulicibus resiste, & dormias. Ad distẽperantiam etiam febrilis caloris vel ad vnum paruum apostema, in cinerem vel puluerẽ corpus nostrum resoluitur, vnde quidam dicit: Ecce repentinæ modicæque occasio febris, Dissoluit toto quodcunque parauimus æuo.

TRACTATVS SEPTIMVS DE INVIDIA.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ valere possunt ad detestationem Inuidiæ.

PARS I.

POST peccatum superbiæ dicendum est de Inuidia, quia ipse est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. ¶Primò ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitij. ¶Secundò tangemus aliquid de speciebus eius. ¶Tertiò de remediis cõtra hoc vitium. ¶Inuidia secundum Aug. est dolor felicitatis alienæ.

¶De his quæ valent ad detestationem Inuidiæ.

AD detestationem verò huius vitij, Primò facit hoc, quod vitium istud est peccatum in Spiritum sanctum. Peccatum in Spiritum sanctum, secundum vnam acceptionem, dicitur peccatũ quod est contra bonitatem Dei, quę Spiritui sancto appropriatur, & sic omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatum est in Spiritum sanctum. Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritum sanctum, quod diuiditur in peccatum obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritum sanctum peccat, quia in bonitatẽ Dei quæ hominem ad pœnitentiam expectat, qui eum, quamuis eius hostis sit, pascit & vestit, & à dæmonibus defendit qui eum iugularẽt, & ipse sic ingratus bonitati Dei eã impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiã, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio verò diuiditur in impugnationẽ veritatis agnitæ: quę est in apostatis, & in impugnationem gratię, quę est in inuidis, qui gratiam Dei, quæ est in hominibus, persequuntur & odiunt. Sic ergo manifestũ [est] quod inuidia est peccatum in Spiritum sanctum, & ideo valde magnum peccatum. Matthæi 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neq; in futuro: id est, vix remittetur. ¶Secũdò fa-

do facit ad detestationem huius vitij hoc quod ipsum est oppositum charitati. Vnde cùm charitas sit virtus excellētissima, inuidia erit pessimum vitium. Vnde vocatur fera pessima. Genesis trigesimo: Fera pessima deuorauit filium meum Ioseph. Peior est inuidia quam auaritia. Auarus enim & si non vult communicare sua, tamen vult quòd alii sua communicent. Inuidus autem non vult communicare bona sua, nec vult quòd alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, quòd ipsa non est auara hominibus, sibi tamen eam vellet esse largam, & omnibus aliis auaram. Immensitatem diuinæ bonitatis vellet ad se coarctari. Peior etiam est inuidia, quàm ira vel odium: quamuis enim homo iratus vel odiens alium, velit malum proximi sui, cùm mala voluntas ipsius ortum habuerit à malitia proximi qui eum offendit, vnde proximus culpabilis est. Sed malitia inuidi, qua vult malum proximi ortum habet ex propria malitia. scilicet à superbia, qua vult illum non parificari sibi, & vult malum proximi sui omnino absque culpa eius. ¶Tertiò facit ad detestationem huius vitii, quia hoc vitium purè malum est: quia quando diabolus capit homines aliis vitiis, ipse aliquam delectationem ponit tanquam escam: sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui dolorem istum præponunt gaudiis æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternum merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniant ad dolorem æternum. ¶Quartò facit ad detestationem huius vitii, quòd vitium istud diabolicum est, & diabolo assimulatur. Sapientiæ secundo: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo parentes nostros seducere voluit, quia inuidebat eis regnum cælorum quod ipse perdiderat. Et propter eandem causam adhuc homines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, tentauit eos in forma serpentis. ¶Quintò vero facit ad detestationem huius vitii, quòd vitium istud venenatissimum est. Vnde super illud ad Galatas sexto. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Ibi Glossa Augustini: Sciendum quòd cum per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo inuidiæ tota sua viscera serpens concutit, & in hac imprimenda quasi pestem vomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina viperarum. Lucæ 3. Et Matthæi tertio. Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Immo serpentibus peiores videntur esse. Serpens enim serpentem non persequitur. Homo verò inuidus alios homines persequitur. Inuidus est sicut ci-

conia

conia, quæ venenatis animalibus vescitur. Vnde Ouidius describit inuidiam comedentem vipereas carnes. ¶Sextò facit ad detestationem huius vitii, quòd vitium istud magnæ potestatis est. Est enim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur. Ex quo hoc vitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus abhorret. Non parcit nocenti nec innocenti. Non timet homicidium, immo nec fratricidium vel patricidium. Non pepercit diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eorum procuraret. Inuidia excitatus Cain non pepercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum. Genesis tertio. Non pepercerunt filii Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum venderent, quia inuidebant ei, immo volebant eum occidere. Genesis tricesimotertio. Nolebat etiam parcere Saul Dauid, qui ei valde vtilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati. Matthæi vicesimoseptimo: Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. ¶Septimò facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd vitium istud non de facili curatur. Vnde Cyprianus super illud ad Galatas sexto, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, &c. loquens de zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modum non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantoque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur vix hoc peccatum, cum sit peccatum in Spiritum sanctum, & cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ vix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nascitur corrumpit. Prouerbiorum 25. Aufer rubiginem de argento. ¶Octauò facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd vitium istud postquam est in aliquo, ita eum occupat vt etiam exterius se ostendat. Vnde Cyprianus loquens de inuido dicit: Huic vultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida & effrænata, conuicia & manus ad violentiam prompta. Vnde poeta describit inuidiam: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno, Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores. Nec fruitur somno vigilantibus excita curis. Sed videt ingratos, intabescitque videndo Successus hominum, carpitque & carpitur vnà, Suppliciumq; suum est. ¶Nono verò facit ad detestationem huius vitii hoc, quòd vitium istud infelicissimum vitium est, quia excæcatur vnde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob 5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie, vbi

dicit Gregorius: Mens inuidi cùm de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis in proximo lucet exterius: sed quasi cæci nati palpant inuidi, quia lucere cæci aliqua quæ reprehendant inuenire satagunt. Ipsi sunt vt noctuæ lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt velut candelæ lucem boni exempli præbentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruunt. Et ipsi sunt Heli, qui non poterat videre lucernam dei ante extingueretur, vt legitur primo Regum tertio. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quod ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. vnde Gregorius: Inuidi debent perpendere quantæ sint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum marcescit. vnde: Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidi colligunt de vitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matthæi vigesimo dicit Dominus inuido: An oculus tuus nequã est, quia ego bonus sum? Inuidi adeò sunt infelices, quod ipsi amittunt etiam vbi alij lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur. Et sicut diligentibus, Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alij viuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioann duodecimo, vbi Iudas murmurauit de effusione vnguenti, inuidus profectum aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt Ioann. 12. Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit. Inuidis sunt mala ipsa bona ¶ Decimò facit ad detestationem huius vitij hoc, quod vitium istud miserorum hominum est. vnde Iob quinto: Paruulum occidit inuidia. Omnis inuidus in eo quod talis, minor est eo cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet. vnde soli miseriæ parcit inuidia. Hier. Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarum est, liberalitas & communicatio suorum. vnde Dominus liberalissimus est, & desiderio largendi sua & communicandi fecit quidquid fecit, Leonem etiam qui est rex animalium, dicit Aristo. esse animal communicatiuum. E contrario inuidia ignobilium & vilium est personarum. ¶ Vndecimo quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut vermis in ligno nascens, qui post illud vnde natus est, consumit. Hiero. Inuidia est sui primum mordax. Inuidia primum infestat. Isidor. Inuidus medullitus animo æstuans, à semetipso liuoris proprij semper exigit pœnas. So-

crates

crates: Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus aures vel oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sunt felicium hominum gaudia, tanta sunt inuidorum gemitus. Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni Maius tormentũ. ¶ Duodecimò facit ad detestationẽ huius vitij, quod ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeò corruptus est inuidus, vt ei aredolentia fœteant, & econuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia amara. vnde ad inuidos pertinere videtur illa maledictio Esaiæ quinto: Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Hæc corruptio inuidię innuitur nobis Prouerb. 14. vbi dicitur, quod putredo ossium est inuidia. Sicut vestis putrefacta non recipit ablutionem: sic peccatũ inuidię non de facili abluitur. ¶ Decimotertiò facit ad detestationem huius vitij, quia hoc vitium est magnæ peruersitatis. Cùm enim omne bonũ in cõmune deductũ pulchrius elucescat, secũdũ Boët. & secũdũ Sen. nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius vult carere bono, quàm habere socium in eo: potius vult habere socium in miseria, quàm in felicitate. Exemplum de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido munus quod eligerent, ita tamen quod munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cùm vterque differret, præcepit rex inuido vt prius peteret: qui petiit, vt erueretur sibi vnus oculus, volens quod proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. ¶ Quartodecimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quod cùm alia vitia vni bono tantum opponantur, vt incontinentiæ continentia, inuidia omni bono opponitur. Item cùm alia vitia alicui malo opponantur, vt prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. ¶ Decimoquinto facit ad detestationem huius vitij hoc, quod inuidia valde periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligendo, mala verò dando ei occasionem peccandi. vnde ad inuidum pertinere videtur illud verbum quod dicit Cain Genesis quarto: Quicunque inuenerit me, occidet me. Videntur enim creaturæ esse contra inuidum. Et meritò, quia degenerat inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, & vult communicare bona sua. Creaturæ etiam adeò communicare volunt bona sua, vt de hoc certamen videantur habere. Ex hoc enim quod ignis vult speciem suam communicare materiæ aquę, ex hoc pugna est inter ignem & aquam: Similiter sol vult communicare, & lumen, & calorem suum. Augustinus. Indicium diuinæ maximæ bonitatis est, quod quælibet res cogitur dare seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo &

creaturis, & ſocians ſe diabolo, qui bona omnibus inuidet, & ſocios vult eſſe homines ſuæ miſeriæ. Et ideo merito creaturæ [illegible] ſequuntur eum tanquam apoſtatam. ¶Decimo ſexto facit ad deteſtationē huius vitij hoc, quod inuidia valde damnoſa eſt ſuo ſubiecto. Aufert enim homini ſocietatem eccleſiæ. De qua ſocietate dicit Dauid: Particeps ego ſum omnium timentium te, &c. Bona proximi, quæ inuidi eſſent ſi ea diligeret, contra inuidum [illegible]. Auguſt. Penſent inuidi quantum bonum ſit charitas, quæ ſine labore noſtro aliena bona noſtra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magiſter Hugo de ſancto Victore: Superbia [illegible] aufert Deum, inuidia proximum, ira meipſum. Inuidia etiam aufert homini ſapientiam. Vnde Sapient. 6. Neque cum inuidia tabeſcente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ. Vnde Poëta deſcribens domum inuidi dicit, quod e[illegible] abdita, ſole carens. Sol enim iuſtitiæ lumen ſapientiæ abſcon[illegible] ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam ſæpe perueniunt. vnde Prouerb. 28. Vir qui feſtinat ditari, & a[illegible] inuidet, ignorat quod egeſtas ſuperueniet ei. Et Eccle. 7. [illegible]perium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator [illegible]uidus & bilinguis. ¶Decimo ſeptimo facit ad deteſtationem [illegible]ius vitij hoc, quòd vitium iſtud eſt ſignum quo diabolus diſcipulos ſuos cognoſcit. Vnde ſicut Dominus dicit Ioan. 13 diſcipulis ſuis, In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Sic dicit diabolus diſcipulis [illegible] In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi inuidiā habueritis ad inuicem. ¶Decimooctauo facit ad deteſtationem inuidiæ hoc, quod fere omnes inuidi ſunt proditores. Prouerb. 23. Ne comedas cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius: quo[illegible] in ſimilitudinem arioli, & coniectoris, æſtimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non eſt tecum. ¶Decimonono facit ad deteſtationem huius vitij hoc, quod frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Eccle. 27. Laqueo peribunt, qui oblectantur caſu iuſtorum: dolor autem conſumet eos antequam moriantur. Laqueo perit, qui improuiſe perit. Hieroymus: Non memini me vidiſſe mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerat vitam. Econtrario ſæpe accidit quòd inuidus mala morte moritur, qui liberalem antè non duxit vitam. ¶Viceſimo facit ad deteſtationem huius vitij hoc, quod inuidi ſocij ſunt diaboli, & in lucro & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quaſi lucrum ipſius lucrum ſuum reputarent. ¶Quando verò diabolus perdit, dolent, quaſi damnum eius damnū ſuum reputarent. Speciales amici diaboli videntur eſſe tales ſecundum deſcriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habent enim idem velle & idem

nolle

nolle cum diabolo. Idem enim velle & idem nolle, vera amicitia est. Inuidia vermis est, qui arefecit hederã Ionæ. Ionas interpretatur donum columbæ, & significat aliquem hominẽ gratiosum. Hedera verò prosperitas eius est, quam vermis inuidiæ vult consumere. Quam citò enim videt inuidus aliquem prosperari, ipse vellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam vermis est dissoluens charitatem, siue charam vnitatẽ ecclesiæ, pro qua filius Dei voluit mori. Inuidia etiam est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ, Genesis decimo nono. quæ dicitur auidentia aurisia vel acrisia. Et facit passio illa, non vt omnino nihil videatur, sed vt non videatur illud quod expedit non videre. Et dicitur acrisia ab à, quod est sine, & crisis quod est iudicium. Inuidia verò econuerso facit quòd illud non videatur, quod expedit videre. Inuidia enim sic excæcat hominem, quod ipse non videt in bono nisi malum. Ecclesiastici decimo quarto. Oculus malus ad mala tendit. Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem capite. Nequam est oculus inuidi. Et Matthæi 20. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidus plenus est malitia vsque ad oculum.

De speciebus Inuidiæ.

PARS I.

POSSVMVS distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandũ quod exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui de hoc gaudent, vnde flendum esset, imò gaudium diabolicum est quũ sit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Proue. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. & Iob 31. Si exultaui ad ruinã eius, qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. supple, male mihi accidat. Mirum est, quod inuidi gaudent de malo, quum enim gaudium debeat esse ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni naturaliter de bono gaudere deberent: sed hoc accidit quod malitia quodammodo in naturam est cõuersa, & ideo de malitia gaudent, quũ charitatis sit gaudere cũ gaudentibus, & flere cũ flentibus, vt legitur ad Rom. 12. Vnde Apost. 2. Cor. 11. Quis infirmatur, & non infirmor? Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

De remediis contra peccatum Inuidiæ.

PARS III.

CONTRA vitium Inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. ¶ Primum remedium est, quod homo amet bona quæ à multis haberi possunt, ita quod ab vnoquoque plene. Grego. Qui stimulis inuidiæ carere desiderat, illam hæreditatem appetat, quam numerus possidentium non angustat. Idem: Homo vir iustus per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. ¶ Secundum remedium est, meditatio eorum, quę suadent nobis fraternam dilectionem, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis quæ est inter homines. Omnes enim descenderunt ab vno patre & ab vna matre. Omnes angelos creauit simul, omnes verò voluit descendere ex vno patre & ex vna matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex vno patre Deo, & vna matre ecclesia, & eandem hæreditatem, scilicet cælestem diuisuri sunt: & quanto plures diuident eam, tantò maior portio erit vniuscuiusque eorũ. Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudium de gloria vnius qui secum erit saluus. Tertium est, societas spiritualis quæ est inter fideles. Socij enim sunt in lucro & in dãno. Quartum est, quòd ipsi sunt membra vnius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Roman. 12. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem mẽbra non eundem actũ habẽt: ita multi vnum corpus sumus in Christo. Et primæ Corinthiorum duodecimo. Si quid patitur vnum membrum, compatiũtur cetera membra. ¶ Tertium remedium est, meditatio eorũ quæ valeant ad contemptum propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tractatu de superbia, cõtra amorẽ propriæ excellentiæ, valent cõtra inuidiam. ¶ Quartum remediũ est, cõsideratio amaritudinis quę inuidiam cõcomitatur, & damni multiplicitas quod ex ea prouenit. Ipsa amaritudo est sicut acetũ, quo ignis Gręcus extinguitur. Solet ignis Grecus cum arena & aceto extingui. Sic inuidia ex cõsideratione infructuositatis quã habet, & aceto amaritudinis, quæ est cùm ea extinguitur. Damnũ etiã quod ex ea prouenit, valet ad extinctionẽ eius. Et est vnũ damnũ, amissio proximi, sicut dictũ est prius. Aliud damnũ est, quod postquã inuidus dissolutus est à ceteris mẽbris ecclesię, non viuificatur à Spiritu sancto: sicut neque anima viuificat mẽbrũ quod à corpore separatũ est, & humor n[illegible] ascen-

ascendit ad ramum precisum ab arbore. Preterea sicut inuidus nō vult cōmunicare bona sua proximo: sic nō est dignus quod Deus communicet sibi bona sua.

TRACTATVS OCTAVVS DE IRA.

De his quæ valent ad detestationem Iræ. PARS I. *quæ habet quinque capitula.*

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et verbis Sacræ scripturæ, quæ dissuadent Iram. Et quare Ira sit auferenda à corde. CAPVT I.

POST superbiam & inuidiā, dicendū est de ira, quia tam superbia quàm inuidia frequenter occatio est iræ. De ira verò tractabimus hoc modo. ¶ Primò ponemus ea quę valent ad detestationem iræ. ¶ Secundò ponemus diuersas diuisiones irę. ¶ Tertiò agemus de peccatis, quę ex ira sequuntur. ¶ Vltimò de remediis contra irā. Iram vero hic intelligimus, appetitū vindictæ. ¶ Ad detestationē verò irę valere possunt verba sacrę scripturę, quę nobis dissuadēt illā. Gen. 45. Ne irascimini in via. Vbi insinuatur causa quare fatuū sit irasci. Verbum est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrē. Sic & non sumus fratres in via ad Patrē nostrum cælestē tendētes, & iudicem, qui iustitiā nobis plenariè exhibebit. Singulis diebus facimus vnā dietā magnā ad iudicē magnū, & ideo debemus esse in pace. Mat. 5. Esto cōsentiēs aduersario tuo dum es in via, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amē dico tibi, nō exies inde, donec reddas nouissimū quadrantē. Itē Leuit 19. Non quæras vltionē: nec memor eris iniurię ciuiū tuorum. Et Iob 36. Non te superet ira, vt aliquē opprimas. Quo verbo insinuatur quod ira hostis sit nos impugnās. ¶ Magis timere debemus superari ab ira, quàm à quocunque homine. Quidquid enim potest inferre iniuriator, minus est quàm mors animæ, cuius caussa est ira. Itē Eccl. 7 Ne sis velox ad irā. Et Iac. 1 Sit omnis homo velox ad audiēdū, tardus autē ad loquēdū, & tardus ad irā. Velox ad irā dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia velox est ad saliendū in ignē iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis velox ad [illegible]m, sicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad stimulum. Multū velox est ad irā, qui ira stimulatus transilit chaos magnū quod est inter iram & pacē, & inter odiū & amorem, quum [illegible]a maximè à se distent, contraria enim sunt. Multum velox e[illegible] ad iram, qui quasi in puncto trāsilit à

port

porta paradiſi,ſcilicet à gratia,ad portam inferni, ſcilicet ad peccatum mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Mat. 16. Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quia nihil eſt inter peccatum mortale & infernum,niſi corpus,quia ſi anima diſcedit à corpore,citò eſt in inferno. Iob 21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt. Bene velox eſt ad iram qui ira ſtimulatus prius ſalit quàm attendat quò ſaliat. Qui in eam cadit,in foueam cadit profundam. Item Eccle. 12. Aufer irã à corde tuo. Auferenda eſt ira à corde , quia eſt quaſi tempeſtas, vel quaſi grando deſtruens: ſicut dicit Gregor. Vnde ſicut tempeſtas timetur vineæ: ſic ira timenda eſt cordi . Auferenda eſt etiam ira à corde,quia eſt ignis infernalis bona animæ exurens. Prouer. Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimentum eius non ardeat? Ira etiam eſt de illis ſerpentibus ignitis nequiſsimis,de quibus legitur Num. 21 qui vexauerunt filios Iſrael in deſerto, & hodie homines multos in deſerto clauſtri. Eſt etiam hoſtis auferens homini ſeipſum , ſicut ſuperbia aufert homini Deum,& inuidia proximum,ſicut dicit magiſter Hugo de ſancto Victore. Auferenda etiam eſt ira à corde : quia ad modum trabis oculum cordis impedit, vnde, Impedit ira animum,ne poſsit cernere verum . Vnde cùm feſtucam de oculo corporis feſtinemus auferre, mirum eſt quomodo trabem iræ non feſtinamus auferre de oculo cordis. Mirum eſt etiam quomodo qui trabem irę habet in oculo, vult alios iudicare & corrigere. Vnde Matth. 18. Hypocrita , eiice trabem primùm de oculo tuo , & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. Item Eccle. 10. Omnis iniuriæ proximi ne memineris. Ad Romanos 12. Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos, nulli malum pro malo reddentes. vult autem dominus amicos ſuos perfectæ bonitatis eſſe , & perfectæ nobilitatis, vt neque malum,neque ruſticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles ſunt, qui nulli malũ faciunt,vel ruſticitatem, niſi ipſe prius eis ſimile fecerit. Quod conſtat non perfectæ nobilitatis eſſe. Cùm enim non poſsit exire de ſacco niſi quod in illo eſt, & ruſticitas ex eis exeat, ruſticitas prius in eis erat. Spinam enim & non lilium ſe eſſe oſtendit anima illa, quæ conuiciis à proximo puncta proximum pũgit. Non talis eſt amicitia Chriſti. vnde Cantic. 2. Sicut lilium inter ſpinas. Item ad Romanos 12. Non vos defendentes chariſsimi, ſed date locum iræ. Cùm ira ignis ſit, ab iracundis debemus nos elongare, ſi non volumus ab eis exuri. Item in eodem capite. Noli vinci a malo . A malo vincitur quis , quum malus efficitur & malitiæ fit ſubiectus. ¶Secundò valet ad iræ deteſtationem hoc, quia multum diſciplicet Deo, placet diabolo , nocet ſuo ſubiecto & proximo.

Ad primum facit illud Eccle 27. Ira & furor vtraque execrabilia sunt. Et supplet glos. interlin. in conspectu Dei.

Quòd quinque de caußis displiceat Ira Deo.

CAPVT II.

QVINQVE de caussis displicet ira multum Deo. ¶Primò quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephe. quarto: Nolite contristare Spiritum sanctum. Gregorius: Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto suā habitationem perturbat, immo quandoque Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. ¶Secundò imaginem Dei in templo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. vnde super illud Iob quinto. virum stultum interficit iracundia. dicit Gregorius: Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quæ multis virtutibus priuat, quæ dum quietem mentis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quòd autem multum displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostendi potest per hoc quod dicit Augustinus super Psalm. Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Meritò, inquit Augustin. imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem eius ad nihilum redegerunt. Et etiam per hoc quod tantum peccatum reputaretur, si aliquis imaginem Crucifixi in ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. ¶Tertio displicet ira Deo, quia templa Dei incendit. Psalmista: Incenderunt igni sanctuarium tuum. & I. ad Corinthios 3. Nescitis quia templū Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. ¶Quartò, quia nullū vitium sic contemnit Deum, quàm ira. Hoc vitium se erigit apertè contra Deum. Vnde ad hominem iratū videtur pertinere illud Iob 15. Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum contumelia afficit, & nititur expuere in faciem eius. Iob 30. Faciem meam conspuere non verentur. ¶Quintò displicet Deo, quia Deo aufert dominium suum in homine, & diabolū ibi facit dominari. Homo iracundus quodammodo Deū se facit, dum vindictam vsurpat sibi, cum Deus sibi retinuit, dicens: Mihi vindictam, & ego retribuam, ait Dominus. ad Ro. 12. & Deutero. 32. Mea est vl[...] Vnde in Vitis patrum, cùm quidam

frater

frater venisset ad abbatem Philosium, & diceret ei quod vellet vindicare de quoddam fratre, qui dixerat ei contumeliā, incœpit orare, Philosius in hunc modum: Deus, iam non es nobis necessarius vt pro nobis solicitus sis, quia nosipsi, sicut frater iste dicit, & possumus volumus nos vindicare. quod cùm audisset frater, pœnituit.

Quòd quatuor de caussis placeat ira diabolo.

QVatuor verò de causis placet ira diabolo. Primò, quia valde potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionem, quàm alia elementa: sic ira, quæ ignis spiritualis, &c. Et ideo malitiosi homines, qui multum volunt destruere terram inimicorum suorum, igne pugnant. Similiter & dæmones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorum. Dominus etiam ignem amoris accēdere voluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne iræ specialiter potest intelligi illud Ioël. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Pulchriorem enim partem mundi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. vnde Ecclés. 28. Secundum ligna sylue sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim caussa est aliorū incendiariorum. ¶ Secundò placet ira diabolo, quia cæcitatem facit in homine, quæ multum diabolo placet. Sicut enim cælesti regi minister intelligens acceptus est. Prouer. 14. Sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo, qui veniens ad cadauer, primò currit ad oculum. Sic diabolus primò vult hominem excæcare, sciens quòd postea poterit eum precipitare in foueam peccati ad voluntatem suam. Exemplū in Vitis patrum dixit quidam senex: Quando operiuntur oculi animalis, tūc circuit ad molendinum: alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus quando cooperuit oculos mentis, in omne peccatū humiliat hominem. ¶ Tertiò placet ira diabolo, quia per iram multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus nō timet facere quodcunque diabolus præcipit sibi, quantumcunque magnum peccatum sit: non enim parcit vxori, non parcit filio quin quandoque proiicit eum in ignem. Ipsi Deo & matri eius nō parcit quin contumeliis eos afficiat. vnde ad ipsum specialiter referri potest illud Prou. 18. Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua. ¶ Quarta placet ira diabolo, quia hoc peccato non lucratur diabolus vnum hominem tantum, sed totam domum, vel villam, vel patriam. Homo iracundus est velut serpens ignem ore vomens, exurit eos igne iræ, qui sunt iuxta

se. Vnde Prouer. 15. Vir iracundus prouocat rixas: qui autẽ patiens est, mitigat suscitas. Vnde iracundus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram prouocat.

¶ Quòd ira multum nocet proximo.

PRoximo etiam multum nocet ira, quia ferè omnia mala, quæ inferunt homines sibiinuicem, procedunt ex ira. Ideo multũ deberet homo sibi cauere ab ira: quia nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouer. 27. Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior est. & in eodem cap. Impetũ concitati spiritus sustinere, quis poterit? Et Eccle 22. Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen, quàm fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm virum imprudentem, & fatuum, & impium. Prouer. 18. Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Homo iracundus præcipuè est onerosus amicis suis & familiaribus, vnde Prouer. 22. Noli esse amicus homini iracundo.

¶ Quòd tribus de caussis cauenda est amicitia iracundi hominis.

TRiplici ratione non debet homo quærere amicitiam hominis iracundi. Primò, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo vinculum amoris. ¶ Secundò, quia homines iracundi sunt velut lignum ignitum, quod consueuit exurere ea quæ tangit. ¶ Tertiò, quia sunt velut lignũ spinosum, quod pungit amplectẽtes se: ideo familiari amore cõplectendi nõ sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amãdi sunt, tamẽ familiaritas iracundorum declinanda est.

¶ Quòd proprio subiecto multum noceat ira.

IRa etiam proprio subiecto valde nocet. Et hoc multis modis. ¶ Primò, nocet corpori. vnde Ecclesi. 30. Zelus & iracundia minuent dies. ¶ Secundò, nocet etiam possessionibus. vnde Ecclesi. 20. Obiurgatio & iracundia adnihilabunt substãtiam. Homo iracundus pro vna alapa amittit quandoque centum libras. ¶ Tertiò, nocet ira, & hoc multipliciter. ¶ Primò excæcando eum. vnde Iob 17. Caligauit ad indignationem oculus meus. Et in Psalm. Supercecidit ignis, & non viderunt solem. Ignis iræ non sinit videre solem iustitiæ. Psalm. Turbatus est a furore oculus meus. Et philosophus: Duo sunt maximè contraria consilio, scilicet festinantia & ira. Psal. Turbatus sum & ¶ Secũdò nocet ira animæ, ei omnia bona auferẽdo, Aufert enim misericordiam. vnde Prou. 22. Ira nõ habet

habet misericordiam, neque irrumpens furor. Cuius caussa: quia ira inquirit victoriam. Finis enim iræ est victoria. Aufe... tiam homini ira veram iustitiam. vnde Iac. 1. Ira enim viri iusti... Dei non operatur. Vbi dicit glossa. Qui iratus iudicat, etiam si iu... stitiam iudicat: tamen diuini examinis iustitiam in quam pertur... batio non cadit, non potest imitari. Sapient. 12. Tu autem do... nator virtutum cum tranquillitate iudicas. Et super illud Iob... Non te superet ira. dicit glossa. Si ira correctionem superat, ... opprimit, quàm corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est... lus iustitiæ quasi ignis ardere debet de oleo misericordiæ. si... cut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleũ: sic zelus iustitiæ... hominis destruit, nisi adsit oleum misericordiæ. Legitur de C... sto Luc 20. quòd ipse destructionem Ierusalem quam ex zelo... stitiæ facturus erat, prius fleuerit. ¶ Tertiò ira nocet animæ ... nia mala introducendo. vnde super illud Prouer. 15. Vir iracun... prouocat rixam. dicit Greg. Ianua omnium vitiorum est iracu... qua clausa, virtutibus intrinsecus datur quies: aperta, ad omne... cinus armabitur animus. Prou. 29. Qui ad indignãdum facilis e... ad peccata est procliuior. Damnum quod facit ira homini, oste... dit Salomon Prouer. 19. Qui impatiens est, sustinebit damnũ. Pr... mum quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientiæ. Se... cundum est, damnum eorum qui lucrati essent si patienter iniu... riam sustinuissent: velut enim lapidibus pretiosis obruimur, cu... iniuriæ nobis inferũtur. Tertium damnum, est amissio sui ip... Impatiens seipsum perdit, sicut patiens seipsum seruat. Vnde D... minus in Euangelio Luc. 21. In patientia vestra possidebitis ani... mas vestras.

Quibus rebus comparatur iracundus.
CAPVT III.

TERTIÒ valet ad detestationem iræ, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandum quod iracundus est velut hom... habens domum ligneam, cui quandoque ac... dit quod in vespere diues est, in mane vero ... hil habet, quia sibi totum ignis subitò absu... Ita homo iracundus ad sibilum vnius verbi ... tiam, quam habebat, perdit, dum in iram vel odium cadit. Ideo ... citur Ecclesiast. 2. Væ illis qui perdiderunt sustinentiam. Hom... etiam iracundus est quasi dæmoniacus, vel arreptitius. Vnde figu... rari potest per demoniacũ illum, de quo legitur Mar. 9. Magister attuli tibi filium meum habentem spiritũ mutum, qui vbicunque eum

eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus. Matth. etiam 8. legitur quòd occurrerunt Domino duo habentes dæmonia terribilia nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Item iracundus est sicut olla nimium habens ignem, quæ ebulliendo emittit quod in ea erat. vnde Prouer. 15. Cor fatui ebullit stultitiam. Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Iratus furor breuis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est, qui seipsum gladio iræ vel odii occidit? ¶ Homo iracundus est velut rhamnus ignem ex se producens ad impetum venti, secundum Iosephum. Sic iracundus ad ventum superbiæ ignem iræ ex se producit. Homo etiam iracundus est velut aper in gladium iræ vel odii seipsum impingens. Gladius diaboli est ira vel odium.

De stultitijs iracundi multiplicibus.

CAPVT IIII.

QVARTO potest valere ad detestationem iræ, si ostendatur quanta stultitia laborat homo iracundus, qui non vult odium dimittere, sed vult se vindicare. Et possunt assignari multæ stultitiæ ipsius. ¶ Prima stultitia eius est, quod ipse vult sanare vulnus suum de alieno vulnere, & sanitatem quærit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonum suum: quod idem est ac si in igne quærat aquam, & in spinis vuas, & in tribulis ficus. Hanc stultitiam insinuat nobis Augustinus dicens: Læsus, & iniuriam passus vindicari vult, quasi cuiquam pœna possit prodesse aliena. De aliena pœna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum.

¶ Secunda stultitia est, quòd ipse vult se vindicare cum periculo animæ suæ, & interdum corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se vindicare plené. Maior enim vindicta quam ipse potest sumere, est mors asini hostis sui, scilicet corporis. Prouerb. 20. Ne dicas. Reddam malum pro malo: expecta Dominum, & liberabit te. Liberabit, inquam, à labore & expensis, & periculo animæ & corporis, & debito gehennę, cui te obligares vindicando te. Mira insania, quod homo velit se occidere, vt asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret Dominum, Dominus plenariè vindicaret eum, hostem suum infernali patibulo affligendo. Non oportet ergo sumere vindictam de hoste suo, qui sibi iniuriatus est: quia nisi ipse pœnituerit, Dominus tantam vindictam sumet de eo, quòd totus mundus satiabitur inde. Vnde in fine Esaiæ, Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & e-

runt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Nullus eſt ita ... miſericors, quin moueri poſſet ad compaſsionem erga illos, ... cruciabuntur in inferno, ſi ſciret qualis eſt cruciatus eorum ... legitur Lucæ 16. de diuite illo qui ſine miſericordia fuerat, qui ... men compaſſus eſt ſuis fratribus, timens ne venirent ad illu... cum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum in... lem. Si quis ſingulis horis membratim dilaniaretur, ipſe ne... tam pœnam ſuſtineret, quantam ille qui cruciatur in igne ... nali. ¶ Item ſi totus mundus excogitaret quomodo puniret ... quem, & ille poſſet totum ſuſtinere, ipſe non poſſet eum tam... punire quantum Dominus puniet vno verbo, quando dicet, ... maledicti in ignem æternum. Niſi ſciret Dominus cruciat... illum ita grauem eſſe, non ſuſtinuiſſet cruciatum paſsionis, vt liberi eſſemus à cruciatu illo. ¶ Tertia ſtultitia eſt, quòd ipſe ... git pontem, per quem ipſe neceſſe habet tranſire, alioquin ... bit. Et quòd hæc ſtultitia valde magna ſit, ſic poteſt oſtendi. ... habentes capitales inimicitias adinuicem, trãſituri ſunt per qu... dam pontem: qui autem prior venit ad pontem, cogitat quòd ... ſtruat pontem in odium ſui hoſtis: ſed ex alia parte videt qu... pontem deſtruxerit, ipſe ex neceſsitate peribit, hoſtis vero ip... nihilominus tranſibit. Si poſt huiuſmodi deliberationem p... tem deſtruit, nónne inſanus reputandus eſt? Simili ſtultit... borat, qui delinquenti in ſe non vult dimittere. Pons enim, p... quem ſumus de neceſsitate tranſituri ad Deum ex quo pecca... mus, eſt ipſa miſericordia. Sed hunc pontem ſibi frangit, qui ... ſericordiam negat proximo qui in eum deliquit. Iudicium en... ſine miſericordia erit illi, qui non fecit miſericordiam. Iacob... Proximus tamen nihilominus ad Deum perueniet, ſi fecerit q... in ſe eſt. ¶ Quarta ſtultitia eſt. quòd ipſe vult ſe occidere, vt t... nicam hoſtis ſui poſsit dilaniare. Tunica hoſtis ipſius, caro eſt eius. Vnde Pſalm. Concidiſti ſaccum meum, &c. Saccus vocatur ibi caro Chriſti. Si autem caro Chriſti ſaccus erat: id eſt, veſtis humilis: multo fortius caro cuiuſlibet poteſt dici veſtis. Vnde qui animam ſuam occidit vt corpus hoſtis ſui lædat, prædicta ſtult... laborat. Hanc ſtultitiam oſtendit Auguſtinus ſuper illud Pſal. Gladius eorum intret in corda eorum. dicens de perſecutoribus qui ita inſaniunt, Quaſi quis per corpus ſuum gladium mittit, vt tunicam alterius ſcindat. Gladius prius intrat in cor perſecutoris, quàm in corpus eius quem perſequitur. ¶ Quinta ſtultitia eſt, quòd ipſe de ſe faculam facit, vnde ignem accendat in qua hoſtis eius comburatur, ſed ſe prius comburit. Hanc ſtultitiam oſtendit Auguſtinus ſuper illud Pſalm. In laqueum cadat in ipſum. ... dicens: Nemo malus eſt, qui ſibi ... prius non noceat. Sic puta... malitiam

malitiam esse quasi ignem. Si incendere vis aliquid, illud quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, non incendit aliud. Verbi gratia, Cum faculam apponis igni, prius ardet vt aliud possit incendere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid vastat antè, quam te? Qui profundum ramum lædit, vbi radicem habet, non lædit. Malitia tua vt alteri non noceat fieri potest: quòd autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est quòd iniquitas prius lædat hominem iustum, in quem tendit, quàm cor iniustum vnde procedit. ¶Sexta stultitia est, quòd in ipsum, quem amauit sanum, desæuit cum factus sit infirmus vsque ad mortem. quod non solummodo stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amandus est, cum sit infirmus. Hanc stultitiam ostendit Boetius in libro consolationum, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur. Nam bonus quis nisi stultissimus oderit? Malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis languor: ita vitiositas quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrocior verget. ¶Septima stultitia est, quòd cum aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in vindictam eius proiicit ea quæ sibi remanserunt. ¶Fatuus esset cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in vindictam & tunicam & supertunicale proiiceret in Rhodanum: vel cui aliquis viginti libras abstulisset, si ipse quadraginta proiiceret, vel à tota sua hæreditate se exhæredaret. Sic fatuus est cui aliquis abstulit pallium, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de caussa proiicit illam pulchram & pretiosam vestem innocentiæ, quam in die iudicii toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiam ostendit Seneca dicens: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Et Psalm. Custodi innocentiam. &c. Fatuus est qui illata sibi iniuria ob hoc à cælesti se hæreditate exhæredat.

¶Hostis abstulit sibi terram, & ipse aufert sibi cælum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. ¶Octaua stultitia est, quòd cum ipse dicit Dominicam orationem, ipse maledicit sibi secundum communē modum loquendi, dicendo scilicet istud verbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut verum dico: maledicit sibi, secundum vsum communem loquendi nisi verum dicat. Hanc stultitiam ostendit Anastasius, dicens: Si non dimittis iniuriā quæ tibi facta est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cū dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Eccl. 33. Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?

Timendum est ne vocem maledicentis, nisi pœnituerit. Forsitan tamen si in persona ecclesiæ sic diceret, non peccaret: vel si sic simplex esset vt verba illa non intelligeret. ¶Nona stultitia est, quòd cum ipse sit oneratus multis debitis, pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis velit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo respondere, ipse tamen renuit. Qui alicui facit iniuriam, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet. vnde Matthæi 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis peccata vestra. Et Ecclesiast. 28. Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Ibi dicit glossa interlin. indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustinus. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via valde congrua ad obtinēdum à Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum. quod significatum est 4. Regum 4. in muliere illa quę debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, qua iniuriæ illatæ remittuntur. Homini vero, qui non vult dimittere alteri, non dimittitur aliquid, nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Ecclesiast. 28. Quis exorabit pro delictis illius? Dicit Glossa interlin. Frustrà quis pro illo orat qui fratri debitam charitatem negat. Et in principio eiusdem capituli. Qui vindicari vult a Domino, inueniet vindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationem illius, qui non vult fratri suo dimittere, despicit Dominus. Vnde in eodem cap. Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem enim similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? Nec solum oratio talium à Deo despicitur, immo etiam oblatio. Vnde Matthæi 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare. &c. Oratio autem eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum valet sibi, sed etiam aliis. vnde Iere. 15. Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: vbi dicit glossa. Quid est quòd Moyses & Samuel præ cæteris patribus in postulationem preferuntur, nisi quòd isti duo tantum in omni testamenti veteris serie etiam pro inimicis orasse leguntur? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eiicitur, & ait: absit à me hoc peccatum, vt cessem orare pro vobis. ¶Decima stultitia est, quòd ipse similibus contra similem pugnat, cum potius contrarijs sit pugnandum. Amore contra odium pugnandum est, sicut aqua pugnat contra ignem, vnde

vnde Prouerbiorum 23. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Sic enim carbones congeres super caput eius. Patientia contra impatientiam pugnandum est, bonitate contra malitiam, sapientia contra stultitiam. Prouerb. 26. Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Et ad Roma. 12. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. ¶ Vndecima stultitia est, quòd ipse occiso vno filio matris suæ ecclesiæ, vult ei aliũ occidere, luctum volens ei addere super luctum. Ad hoc potest referri quod legitur 2. Regum 14. de muliere instructa à Ioab, quæ dixit Dauid regi, quod cum duos filios haberet, & alter alterum interfecisset, venerat cognatio defuncti volens interficere illum qui remanserat, &c. ¶ Duodecima stultitia est, quod ipse sæuire vult in mortuum: quod non solum stultitia est, imò etiam magna crudelitas. vnde lancea quæ Christum mortuum vulnerauit, dira vocatur, cum claui dicantur dulces. Membrum Christi viuum est, homo existens in charitate. Quasi membrum Christi mortuum est, homo existens in mortali peccato, vnde vnguenta dulcis admonitionis paranda essent, & non esset sæuiendum in illum qui iam mortuus est. De vnguentis que præparauerunt sanctæ mulieres ad corpus Christi mortuum inunguendum Legitur Marci vltimo. ¶ Decimatertia stultitia est, quod ipse conqueritur de fratre suò hoc quod fecit sibi, vel dixit tempore insaniæ, & vult inde vindicari. Hanc insaniam insinuat nobis Seneca, dicens. Homines malè de te loquuntur? supple, ita tu dicis mihi. Et subdit, Mouere si hoc iudicio facerent: verè morbo faciunt. Et Lucæ 23. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Si quis haberet fratrem insanum qui ei conuicium diceret, vel alapam daret, & ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus doleret de malo, quod frater insanus sibimet, faceret, quam de hoc quod ab eo sustineret. Sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis, quam de iniuria sibi illata. Vnde Actuum 7. legitur de beato Stephano, quòd positis genibus pro lapidatoribus suis exorauit. Quando autem orauit pro se, non legitur genua flexisse. Non debet aliquis admirari vel indignari, si cæcus in eum impingat: sibi potius irasci debet, quia sibi ab eo non cauit. Velut cæcus est homo iratus: ideo debet sibi cauere ille, qui iratus non est, ne ad eum offendat. ¶ Decimaquarta stultitia est, quòd cum ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & sciat quòd diabolus mortem eius sitit; tamen ille non vult dimittere illud, quod nihil sibi valet, immo valde sibi noxium est, scilicet odium, vt à diabolo dimittatur. Odium tenere velle, est retinere peccatum suum. Non remittenti odium nihil remittitur. Lucæ sexto: Dimittite, & dimittetur vobis. Immo retinere odium, est retinere dia-

bolum. Mira insania iracundorum qui odium, quod non habet nisi amaritudinem, Deo & regno eius præponunt, qui de odio thesaurum suum faciunt, nec volunt illum commutare pro thesauro Dei.

¶Decimaquinta stultitia est, quòd ipsi odiunt & persequuntur illum, qui aurum & argentum & lapides pretiosos proiecit eis vnde se redimant, & coronam æternam fabricent. De redemptione ista legitur Prouerbiorum 23. Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ. ¶Propriæ diuitiæ hominis sunt tribulationes, quas sibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronæ, dicit Psalmus. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. Qui facit alicui malum, si patienter sustinet, lapidem vnum pretiosum in eius coronam ponit: ideo tales diligendi sunt tanquam benefici. Luc. 6. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, benedicite maledicentibus vobis. Et ad Roma. 12. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. ¶Duabus de caussis benedicendi sunt persecutores quia nobis benefaciunt, & quia aliam remunerationem non expectant. Ideo dicit Apostolus bis benedicite. Qui se vindicant de persecutione reddunt malum pro bono, & ideo malum accidet eis. Prouerbio. 20. Qui reddit mala pro bono non recedet malum de domo eius. Si quis dicat quòd illud bonum non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus: Respondeo, quòd spina quæ claudit vineam alicuius, pungens intrantes in eam, amatur ab eo cuius est vinea, licet illud bonum quod ei facit, ex intentione non faciat. ¶Decimasexta stultitia est, quòd quum iracundi amorem suum venalem habeant, nolunt tamen vendere ei qui carius eum emeret scilicet Deo. Quod ipsi amorem suum venalem habeant, patet ex eo quòd nolunt amare nisi suos beneficos, & se amantes nolunt habere amorem vel aliquod beneficium, amoris sui pretium. Sed si ipsi pro Deo inimicos vellent diligere, Deus valde carè emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorem suum & regnum cælorum. ¶Nota quando Dominus in die iudicii ponet rationem de amore, de quo est maximum præceptum, & dixerit aliquis se amasse aliquem, quia ab eo amabatur, & quia beneficus suus erat: Respondebit Dominus, De hoc amore nihil tibi debeo: de illo iam solutum est tibi. Cum autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendebant se ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Istum amorem vobis debeo. Venite benedicti, percipite regnum, &c. Ad hoc pertinet illud Matth. 5. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt? Et Lucæ 6. Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Et post: Veruntamen diligite inimicos vestros.

Et

Et sequitur: Et erit merces vestra multa. Et cum homines ita sitiant lucrum, mirum est quomodo cum Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suum nolunt Deo dare pro regno eius, quem darent alicui homini pro modico beneficio. ¶Decimaseptima stultitia est, quòd ipsi reputant honorem, quod in veritate est vilitas, scilicet vindicare se. Diceret aliquis: Non possum sustinere tantum dedecus, quod de malo mihi illato me non vindicem, reputans vilitatem esse, non vindicare se, cum tamen vindicare se potius sit vilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est vilis persona, vel leprosus, vel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur vindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Seneca: Quibusdam libenter parcas, à quibus te vindicare fastidias. Ab his non aliter quàm ab animalibus paruis & inquinantibus reducenda est manus. Cum igitur non possis vindicare te absque spirituali inquinatione manuum, & cum ille, qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus sit: non est vilitas, sed potius honor, si te non vindices. Seneca. Magni animi est iniurias in summa patientia pati. Idem: Si magnanimus fueris, nunquam dicas tibi contumeliam fieri. De inimico dices, Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis vindicare potuisse. Scito enim, honestum & magnum & maius genus vindicandi esse, ignoscere. Prouerbiorum 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Sicut honor est se separare à contentionibus: sic vilitas est in contentione os suum conuicio alicuius maculare. ¶Decimaoctaua stultitia est, quòd ipsi odiunt illos qui sibi prosunt: contra Dei prohibitionem scilicet iniuriantes: peccata vero odij, & alia peccata, quæ eis summe nocent, quæ Dominus præcipit odio haberi, nolunt odire. In Psalmo: Qui diligitis Deum, odite malum. De nocumento peccatorum, dictum est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quòd peccatum est occasio omnium miseriarum, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset, non sensisset eius pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrem suum, ipse odiret eum, præcipuè si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remanserunt occidet, & nosipsos? ¶ In omnibus miseriis quas in mundo isto videmus, possemus odium peccati colligere. Quando aliquem mori videmus, debemus cogitare quàm malum sit peccatum facere, ex quo

talia stipendia sequuntur. Apostolus ad Romanos 6. Stipendia peccati mors. legitur quòd Adam & Heua luxerunt centum annis, quando viderunt mortuum Abel, intelligentes illam mortē sequelam esse peccati. Mirum est quomodo homines peccatum amare possunt, cum occasione illius tot miserias incessanter sustineāt. Ad miserias enim huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari.

¶Quòd homo iracundus stultus sit iram recipiendo, conseruando & indicando.

HOmo qui alium odit, valde stultus est. Amat enim societatem eius quem odit, & vult cum eo ire in infernum, quod valde mirum est. Mirum etiam est, quòd ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter vnum delictum quod videt in homine omnia bona quæ in ipso videt, odit: propter modicum quod diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi qui castrum patris sui odiret, propter domum vnam hostis sui, quæ esset ibi: vel totum agrum vnum odiret, propter vnam viticam quæ esset ibi. Et breuiter dicam, homo volens se vindicare, stultus est iram recipiendo, conseruando, indicando. Iram recipiendo stultus est: quia cum frater eius dicat ei verbum durum, & ex alia parte diabolus gladio iræ voluerit eum interficere, non curat de gladio diaboli, sed solum de verbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob quinto: Virum stultum interficit iracundia. quasi diceret, Ex stultitia est, quòd ab iracundia se permittit occidi. Stultus etiam est iram conseruando, cum ira sit ignis. quod innuit Salomon, dicens Ecclesiastes 7. Ira in sinu stulti requiescit. Quis non excuteret carbonem de sinu suo, nisi stultus sit? Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius non ardeant? Stultus est etiam iram indicando. Prouerbior. 12. Fatuus autem statim indicat iram suam hominibus. quum ira furor sit, est indicare se esse hominem insanum. Item qui indicat iram suam hominibus, succendit domos vicinorum suorum, eo quòd domus sua ardeat, cū potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut non esset ferenda sententia quam insanus dictaret: sic non est proferendus sermo quem ira dictat, cum ira sit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quàm ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet. Vnde Prouerbior. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

¶De sex iniquitatibus iracundi volentis se vindicare. CAPVT V.

QVINTO potest valere ad detestationem iræ si ostendatur multiplex iniquitas, quę est in homine irato, qui se vult vindicare. ¶Prima eius iniquitas est, quòd ipse authoritate sua constituit se iudicem inter se & iniuriatorem suum. ¶Secunda est, quòd ipse in eadem causa

caussa vult esse actor & iudex. ¶Tertia est, quòd ipse vult vindicare se pendente die, quæ sibi assignata est, vt ei plenè iustitia fiat. Dies hæc dies iudicii est. Apostolus primæ ad Corinthios 4. Nolite ante tempus iudicare. ¶Quarta iniquitas est, quòd ipse impunitum relinquit illum à quo debuit incipere, scilicet seipsum, qui sibi magis nocuit, quàm alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animam suam interficit. ¶Quinta iniquitas est, quòd ipse iustitiam, quæ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate vult elicere, quia ex ira & odio. ¶Sexta iniquitas est, quòd ipse non reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

¶*Exempla ad detestationem Iræ.*

SExto possunt valere ad detestationem Irę exempla. Et pręcipuè exemplum Christi, quem videmus patientissimum esse, qui vltimo faciet vindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere vermiculo, quòd ita citò vindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Augustinus: Summæ religionis est imitari quem colis. ¶De beato Bernardo legitur, quòd appropinquante morte eius, cum requireretur à fratribus quòd doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis quàm meo credidi. Læsus vindictam non expetii. Nulli scandalum facere volui. Et si feci, sedaui vt potui. ¶Septimo potest valere ad detestationem iræ, quòd Dominus ab eo, qui vult vindicare, videtur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, à quo dominus eius repetiit vniuersum debitum prius sibi dimissum. Matth. 18.

De diuisionibus ad iram pertinentibus. PARS II.

DIcto de his quæ pertinent ad detestationem iræ, consequenter ponendæ sunt diuisiones ad iram pertinentes. ¶Notandum ergo quod est quædam ira quæ bona est, qua homo irascitur vitio, de qua Ecclesiast. 7. Melior est ira risu. Quasi diceret, per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. ¶Est alia ira, quæ mala est, qua homo irascitur personæ. De qua intelligenda sunt prius dicta. Et hæc duas habet species. Quædam enim subita est, & sine deliberatione rationis, quę venialis est. Alia verò cum deliberatione & consensu rationis, quæ mortalis est. Has duas species tangit Dauid, dicens: Irascimini, & nolite peccare &c. Si subita ira surgat in nobis, non consentiat ratio. Ira vero, quę cum deliberatione est, si inueterascat, odiũ dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod videtur prohibere Apostolus, dicens ad Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram.

De his quæ valere possunt ad detestationem odii.

AD detestationem odii possunt ista specialiter valere. Primo illud Genesis 49. Maledictus furor eius, quia pertinax & indignatio eius, quia dura. Secundo illud 1. Ioannis 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Tertio, quia odium specialiter est charitati contrarium, quæ est maxima virtus, maximè placens Deo, & maximè displicens diabolo. Quod maxime displiceat diabolo, patet ex verbis Gregorij dicentis: Non curat antiquus hostis vt terrena nobis tollat, sed vt charitatem in nobis feriat. De placentia verò Dei manifestum potest esse per hoc quod dicit Dominus Ioan. 15. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. Quarto, quia cum torqueatur homo per quem peccat, ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc quòd nec peccata sibi remittentur. Fatuus est qui vnam iniuriam non vult remittere, vt mille vel plura peccata sibi remittantur. Quintum est hoc, quòd ira vel odium contra naturam videntur esse in homine, cum homo sit animal mansuetum natura & misericors. vnde Iob 31. Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Mansuetudini verò quæ est in homine, attestatur forma & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis est, & membrorum naturæ corporis exteriori attestatur: sicut vngues acuti, fortes & magni, & aduncati dentes, & fissio oris magna attestatur rabiei, vt patet in leonibus. Contrarium verò mansuetudini attestatur in hominibus. Sextum est hoc, quòd cum cupiditas & alia vitia consistant in appetitu alicuius boni, sed inordinatè, odium consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitiæ videtur esse, quàm cupiditas & similia peccata.

Item diuisio Iræ.

ITem notandum quòd ira potest diuidi in iram occultam, quæ non prorumpit in exteriorem iniuriam, & iram prorumpentem in exteriorem iniuriam, siue sit iniuria verbi vel facti. De prima ira dicit Dominus Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et pòst subdit de secunda ira: Qui dixerit fratri suo raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquam specialem contumeliam. Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi, & in iram qua homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates: Iracundus quum alijs irasci desierit, sibi irascitur. De secunda ira dictum est prius. De ira verò qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemantium Deum, potest intelligi illud Eccle. 27. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.

De peccatis prouenientibus ex Ira. PARS TERTIA, *quæ habet tria capitula.*

De guerra, & de XII. *quæ homines à guerra cohibere deberent.* CAPVT I.

SEQVITVR de peccatis quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prouerbiorum 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas. Item Ecclesiast. 26. Homo iracundus incendit litem. Ex ira etiam sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia iniectio manuum iniusta, & rapinæ, & similia. De lite non dicemus modò, quia de illa dicetur cum aliis peccatis linguæ. De rapina verò dictum est in tractatu de Auaritia. De aliis vero hic dicemus. ¶ Et primo de guerra, quam habemus cum hostibus. Duodecim verò sunt quæ deberent homines cohibere à guerra. ¶ Primum est guerra, quam habemus cum hostibus inuisibilibus. Iob 7. Militia est vita hominis super terram. Item dictum est Genesis 3. ad serpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierē, & semen illius & semen tuum. Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem dæmonum. Genes. 3. Serpens callidior erat omnibus animantibus terræ. Et propter longum exercitium pugnæ. Pugna enim non cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus vsus, & experientia multum videtur docuisse eum. Et propter continuitatem pugnæ. Vnde Gregor. Assidua tentatione diabolus tentat nos, vt saltem tædio vincat. Et propter malitiam dæmonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum. vnde diabolus sanguisuga vocatur Prouerbior. 30. Sanguisugæ duæ sunt filiæ. Et quia dæmones inuisibiles sunt. Hiero. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Et quia magnum damnum est si quis vincitur. Regnum enim æternum perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autem vincit, multum lucratur, quia remunerabitur regno æterno. Non accipitur redemptio de guerra ista. Et, vt breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine: ita guerra, quam habemus cum diabolo, peior est quàm guerra, quam aliquis habet cum hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem & periculosam, studet pacificare alias guerras supere mergentes: Sic debet homo cum hominibus pacificari, ne à dæmonibus vincatur. Ad hoc videtur pertinere illud Iob 40. Memento belli, & non addas amplius quidquā loqui. vbi dicit glossa.

Si occulti hostis bellum contra te consideras, quidquid à me pateris, non accusas. Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat: mira insania, verbum durum sibi dictum plangere, & gladium capiti imminentem non timere. Mira etiam & magna fatuitas, quòd aliquis captum diabolo se tradat, vt præualeat fratri suo, cum scriptum sit, quòd crudelis est, & non miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili vincuntur à diabolo, quia habent alias guerras, & non sufficiunt resistere vbique. Habac. 1. Ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. ¶Secundo deberet homines cohibere à guerra hoc, quòd Dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

¶De signis quòd Dominus amet pacem.

ET possumus multa signa ponere per quæ apparet quòd Dominus multum amet pacem. ¶Primum signum est, quòd Dominus nasci voluit tempore pacis, quæ durauit XII. annis. Tunc impletum fuit illud Esa. 2. Tunc conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Spiritualiter autem non vult Deus habitare alicubi, vbi non est pax, quia in pace factus est locus eius.

¶Secundum signum quòd Dominus amat pacem, est hoc, quòd in natiuitate eius commendata est pax hominibus, multitudine angelorum dicente, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: vti legitur Lucæ 2. ¶Tertium signum est quòd ipse vocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. ¶Quartum signum est hoc, quòd ipse mittens apostolos, voluit vt homines ad pacem hortarentur, dicens Matthæi decimo: Intrantes autem domum salutate eam dicentes, Pax huic domui. Mittens etiam discipulos suos dedit eis similiter mandatum de exhortatione ad pacem, dicens Lucæ 10. In quamcunque domum intraueritis primum dicite, Pax huic domui. ¶Quintum signum est hoc, quòd Dominus relicturus discipulos suos, pacem specialiter tanquam hereditatem eorum reliquit eis, dicens Ioan. 14. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Post resurrectionem etiam veniens ad discipulos suos, pacem commendauit eis, dicens, Pax vobis, vt habetur Ioan. 20. in duobus locis. ¶Sextum signum est hoc, quòd Dominus ita carè emere voluit pacem nostram. mori enim voluit, vt nos reconciliaret sibi: maritari voluit filius Dei naturæ nostræ infirmæ, vt pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere valde carè, quia paratus est eis remittere omnem offensam, & emere pacem ipsorum regno æterno, si pœnituerint. Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet partem honorabiliorem ab eo requirere. Et vt breuiter dicam, speciale officium filii Dei fuit, pacem reformare

inter

inter Deum & hominem. Hac de caussa venit ipse in mundum istum, & fuit ibi plus quàm triginta & duobus annis. Vnde ad Ephes. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. ¶Tertiò deberet homines cohibere à guerris propter mala quæ inde fiunt, & bona quę inde omittuntur. Primum malum quod de guerra sequitur, est odium. De vna guerra sunt quandoque mille homines in peccato odii. Illi autem qui sunt in peccato odii, homicidæ sunt: iuxta verbum Io. in 1. Cano. sua. Sequuntur etiam inde homicidia: & frequenter illi qui moriuntur in bellis, moriuntur morte æterna, quod maximum periculum est. hoc enim damnum irrecuperabile est. Vnde Matth. 2. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Sequuntur etiam ex guerra incendia locorum sacrorum & non sacrorum, rapinæ & furta. Filii agricolarum fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiam infinitæ eleemosynæ, & infinita alia bona. ¶Quartò deberet homines cohibere à guerris hoc, quòd in guerris præcipuè malum infertur his, qui non meruerunt. Si in guerris illi mala reciperent, qui in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parum aut nihil mali recipiunt. Innocentes verò deprædantur: iuxta illud Esa. 59. Qui recessit à malo, prædæ patuit. Horatius: Quidquid delirant reges, plectuntur Achiui. In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui non nocet nisi his qui meruerunt. Tyranni verò in guerris suis potius nocent illis qui innocentes sunt: quod non est parua culpa, quum specialiter Deo adhæreant, & in eo fiduciam habeant, & sunt in eius protectione. Psalm. Innocentes & recti adhęserunt mihi. Prouerbiorum 1. Deus custodiet rectorum salutem; & proteget gradientes simpliciter. In guerris etiam infertur malum pauperibus: plus enim damnificatur aliqua pauper mulier quando vna gallina aufertur ei, quàm aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in mille marcis. Sicut vidua paupercula, de qua loquitur Dominus Luc. 21. plus misit in gazophylacium, mittendo duo minuta, quàm omnes alij secundum iudicium Domini. ¶Quinto deberet homines cohibere à guerris hoc, quòd vix est quin malum accidat eis qui guerram faciunt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferunt malum alijs, & tunc deterius eis accidit: melius est enim mala sustinere quàm mala facere. Vnde Prou. 16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis. ¶Sextò deberet homines cohibere à guerris, difficultas consulendi illis qui gu[...]is intersunt. Cum enim vnus alium paratus sit iuuare vt fortiores sint, ex eo quòd sunt simul, vnusquisque videtur esse occasio quædã omnium malorum quæ ibi fiunt. vnde Iob 41. dicitur d[e] corpore diaboli: Corpus eius quasi scuta fusilia, & compactum [s]quamis sese prementibus. ¶Septimò

deberet

deberet cohibere homines à guerris hoc, quod nulla vel parua vtilitas inde sequitur quando aliquis guerram facit, vt sua recuperet. Plus enim valet quod ipse in guerra expendit, quàm quod ibi in guerra acquirit. Quando vero aliquis guerram facit vt vindicet fratrem vel cognatum sibi occisum, nulla vtilitas sequitur illi qui mortuus est: melius esset defuncto quod procuraretur quod homicida pro anima eius iret ad partes transmarinas, vel quod processio fieret à ministris Dei super interfectum cum aqua benedicta, & cruce, quàm cum igne maledicto, & lanceis & vexillis a ministris diaboli, sicut multoties fit. ¶ Octauò debet cohibere homines à guerris, fraternitas quæ inter homines est. Omnes enim homines naturaliter sunt fratres, quia ex vno patre & vna matre processerunt, scilicet Adam & Heua. Fideles verò propter hoc quadam spirituali fraternitate fratres facti sunt, quia ex vno patre, scilicet Deo nati sunt, & ex vna matre, scilicet ecclesia, & cælestem hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres lupi vel serpentes videntur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Seneca. Ferina rabies est ista, sanguine & vulneribus lętari: & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Gene. 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius. Vnde serpentes se esse ostendunt qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores serpentibus & lupis videntur esse. Serpens serpenti non nocet, vel lupus lupo, etsi animalibus alterius speciei noceant: homo verò nocet homini. Seneca: Immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Verè canes videntur esse tales homines, qui adinuicem certant. ¶ Nonò debet cohibere homines à guerris hoc, quod homines, qui guerras amant vel habent, speciales filij diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filij Dei, sicut prius dictum est. ¶ Decimò debet cohibere homines à guerris, miseria quam sustinent homines qui guerras faciunt. Ipsi enim de nocte vadunt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantum sustinerent pro Deo, quantum sustinent pro diabolo, magni meriti essent apud Deum. vnde in Psalmis. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. ¶ Vndecimo debet cohibere homines dubius euentus belli, quandoque enim ille qui fortiorem se credit, deterius cadit in bello. vnde 2. Regum 11. Va[...]s est euentus belli, & nunc hũc, nunc illum consumit gladius. Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æque fortem vt ipse. Ierem. 47. Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt. Si aliquis malus est, vi[...]erit quin aliquẽ æquè malum aliquando inueniant. Vnde Prou[...] 17. Semper iurgia quærit malus:

malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. vel post hāc vitam, quando diabolus ad eum mittetur, & eum deferat in infernum: vel in præsenti, quando aliquis homo æquè malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, quod canis bellicosus defert aures scaturientes vermibus. Et frequenter accidit quòd qui amant bella, moriuntur gladio. vnde Primo Regum Decimoquinto dicit Samuel ad Agag regem Amalech: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis inter mulieres erit mater tua. ¶ Duodecimo debet cohibere homines à guerris hoc, quod sapientes tantum timent guerras, & tantum amant pacem. vnde Salomon, qui legitur sapientissimus fuisse, regnum suum in pace summa tenuit XL. annis. vnde etiam ob hoc nomen habuit. Salomon enim interpretatur pacificus. Christus etiam vocatus est rex pacificus. & in veritate nihil est quod tantum noceat ecclesiæ Dei, quantum guerra. Luc. 11. Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur. Amb. Paruæ res concordia crescunt. magnæ verò res discordia dilabuntur. licet tantū bonum sit pax quòd etiam suo contrario quęratur, secundū verbum Augu. tamen valdè raro esset facienda guerra. Cùm enim guerra & pax maximè sint contraria, maximè à se distant. Et ideo valde longa est via quę est per guerram ad pacē. Et quandoque prius homo deficit, quàm ad pacem per viam istam veniat. Citius peruenit homo ad pacem patiendo, quàm bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiendo, quàm auferendo.

De peccato incendiariorum.
CAPVT II.

INCENDIARIVS dicitur, qui propria auctoritate incendit ciuitatem, vel villam, vel domū aliquam, vel segetem, vel rem similem, malo studio aut pro vindicta. si autem hoc faceret auctoritate illius, qui habet potestatem inducendi iustum bellum, non iudicaretur incendiarius ex quo guerra esset iusta.

¶ Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.

Octo verò sunt, quę deberēt cohibere hominē ab hoc peccato. Primū est hoc, quod istud peccatū diabolicum est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incēdiarij in hoc mūdo. vnde cū ipsi diabolo assimulētur in facto, meritò assimulabūtur ei in tormēto. ¶ Secundū est, quod peccatū istud puræ malitię est, & nullius vtilitatis est. Peccatū rapinę vel furti aliquid habet lucri vel vtilitatis, sed peccatū incēdij nihil. Nullius etiam strenuitatis est peccatū illud. Mulier. n. aliqua posset facere idem. Præterea, quum sufflatores ignis in seruitio hominum sint viles perso-

personæ, quomodo non erunt viles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa etiam sunt pauperes homines, quorum domus incenduntur, sed propter solam superbiam dominorum fit, vnde Psalm. Dum superbit impius, incenditur pauper. Peccatum igitur incendiariorum, cum sit puræ malitiæ, ideo etiam est peccatum in Spiritum sanctum. ¶Tertiò deberet cohibere hominem à peccato hoc, quòd peccatũ istud valde damnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur cum domum suam amittit, & oportet eum & vxorem suam & familiam ire mendicando per domos aliorum, quod valde graue est homini inconsueto: vnde Eccle. 29. Vita nequam est hospitandi de domo in domum. Interdum autem accidit quòd nunquam redibit ad pristinum statum, & quod filii eius hac de caussa fures efficiuntur, & filiæ prostituuntur, & ille qui domum incendit reus est omnium peccatorum qui occasione illius incendii fiunt. ¶Quartò debet cohibere hominem ab hoc peccato, quòd peccatum istud valde damnosum est auctori suo. Damnosius etiam est illi quàm proximo. vnde refert Greg. in dialogo, quòd cùm quidam incendisset messem cuiusdam sancti viri nomine Stephani, quidam vidẽs messem eius combustam, venit ad illum, dicens quòd messis sua esset combusta, adiungens. Væ væ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placide respondit: Væ quidem illi contigit. nam mihi quid contigit? Ille qui credit incendere domum alienam, incendit suam. Sua enim est domus illa quo ad emendam, & ibi amittitur. Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equum quem amittit, non sibi amittit, sed Domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignem ad comburendum domum, sibi etiam præparat ignem æternum. Igne etiam peccati exurit seipsum. August. Sic putato malitiam esse quomodo ignem. ¶Quintò debet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, quòd peccatum istud multũ impedit à salute actorem suum, & propter restitutionem domus incensæ quam oportet eum facere propter maledictiones quæ fiunt eis. Quando enim pauper aliquem defectum habet occasione illius incendii, vel videt filios suos lugentes in alieno hospitio. Ipse maledicit ei qui domum suam incendit. Quæ maledictio defert incendiarium in ignem æternum. vnde Eccl. 4. Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem illum qui fecit eum. Et eiusdem 35. Deprecationem læsi Dominus exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nónne lacrymæ viduæ ad maxillas descendũt & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cælos, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. De materia ista in tractatu de Rapina, dictum est. ¶Sextò debet cohibere hominem à peccato

istο,

isto, pœna magna qua in præsenti puniuntur incendiarij. Pœna autem eorum secundū leges humanas est. Vt qui dolo ignē appo suerit, igne cremetur, aut capite puniatur: nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramento quod ignē vlterius nō apponat. A Deo etiam ... puniuntur in hoc, quod mala morte moriuntur: sicut pate... Absalon, qui fecit succendi messem Ioab, qui postea suspensus ... & occisus est tribus lanceis missis in cor eius: vt legitur 2. Reg. 14. Legitur etiam Iudic. 15. Quòd Samson fecit succendi segetes Philisthinorum, qui postea captus est à Philisthæis, & exoculatus est, & à semetipso occisus. ¶Septimò debet cohibere hominem à peccato isto, magna pœna, qua puniēdi sunt incendiari in futuro. Quod potest ostendi per hoc quod legitur Matt. 25. quòd Dominus dicturus est, Ite maledicti in ignē æternum. Et subditur caussa huius dānationis: Hospes erā, & non collegistis me. Si dominus puniturus est igne æterno eos qui in proprio hospitio non receperunt eum, qualiter credendū est illos esse puniēdos qui hospitiū Domini, in quo ipsi nihil iuris habebant, combusserunt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quam ipsi cōbusserunt, toties Domino suo hospitium suū abstulerunt. Meritò etiam in pręsenti & in futuro crematur incendiarius, cùm ipse alios cremet, quia per quę peccat homo, per hæc & torquetur: &, non est lex æquior vlla, quàm necis artifices arte perire sua. ¶Octauò debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatum istud multū displicet Deo. Quod patet per hoc, quòd hospitalitas tantū placet Deo, quā hospitalitatem hoc peccatum destruit. Quòd hospitalitas multū Deo placeat, patet ex eo quod legitur ad Heb. vlt. Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hāc enim quidam placuerunt angelis hospitio receptis. & Origen. Domos hospitales ingressi sunt angeli. Domos verò hospitibus clausas, ignis & sulphur succendit. Domos quas angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham & domus Lot. Domus verò succensæ, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæorum. Hospitalitas tantū placet Deo, quod ipse in propria persona legitur ad hospitales homines declinasse. Vnde refert Greg. in quadā homilia, quòd quidam paterfamilias multum fuit hospitalis, & quadam die cū peregrinos susciperet, & aquam daret manibus ex humilitate, vnus fuit inter eos in cuius manibus debuit aquam fundere, & cùm reuersus vrnam accepisset, non inuenit eum in cuius manibus aquā debuit fundere: cumque ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per visionem Dominus dixit ei: Cæteris diebus me in membris meis, hesterna autem die me in memetipso recepisti.

De peccato homicidij, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio.

CAPVT III.

SEQVITVR de homicidio, à quo primò deberet homines cohibere hoc, quod ipsum est contra naturam. Docuit enim natura q animalia diligunt ea quæ sunt eiusdem speciei cum ipsis. vnde Ecclesi.13. Omne animal diligit simile sibi. Vnde mirum est, quòd homo vult alium hominē occidere, cùm natura doceat vnū lupū aliū amare. ¶Secundò deberet cohibere homines ab hoc peccato quod ipsum tum est contra rationem. Dictat enim ratio homini quod non debet facere alij quod sibi odit fieri: vt legitur Tob.4. Vnde cùm super omnia mortem odio habeat, ipse super omnia cauere debet ne mortē inferat. ¶Tertiò deberet homines cohibere ab hoc peccato, quia istud peccatū diabolicū est, & diabolo assimilatur. vnde Io.8. Ille homicida erat ab initio. Diabolus fuit homicida suimet ab initio, & pòst parētū nostrorū. Vnde sanguisuga vocatur Pro.30. vbi dicitur, Sanguisugę duæ sunt filiæ. ¶Quartò deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod videtur ab homine degenerare & in bestiā transire, quæ sanguinem humanū sitit. vnde S. Ferina rabies est ista, sanguine & vulnere lætari. Et hoc est facto homine in syluestre animal transire. ¶Quintò deberet cohibere homines ab hoc peccato, pœna magna qua homicidæ puniuntur, & in pręsenti, & in futuro. De pœna eorū legitur Matt.26. Omnes qui acceperint gladiū, gladio peribunt. Et Apoca.13. Qui in gladio occiderit, oportet eū in gladio occidi. Et Gen.9. Quicunque fuderit sanguinē hominis, fundetur sanguis illius. Et possunt hęc auferri ad mortē æternā, vel tēporalē: vtraque enim reus est, quia auctoritate sua gladium accipit. Ad significandū quòd multū punietur peccatū homicidij, dictū est Gene.4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Vox sanguinis potest dici vox consanguinitatis: vt sit sensus, generatio quæ ex Abel exisset, nisi interfectus fuisset, requirit quòd vindictam sumā de te. Pœna etiam homicidæ ostenditur, cùm subditur: Maledictus igitur eris super terram. Et fuit tanta maledictio illa, quod etiam ipsam terrā tetigit. vnde subditur: Cùm operatus fueris terrā, non dabit fructus suos. Et subditur post: Vagus & profugus eris super terram omnibus diebus vitæ tuæ. Et post factus est Cain tremulus. vnde ait: Omnis qui inuenerit me, occidet me,

¶ D

¶De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.

ET notandum quod quatuor peccata dicũtur clamare ad Deũ: scilicet oppressio innocentium. Exod.2. Ascendit clamor filiorum Israel ad Deum. Et peccatũ Sodomiticum. vnde Gene.18. Clamor Sodomorum, & Gomorræorum multiplicatus est. Et detentio mercedis mercenariorum. vnde Iac.vlt. Ecce merces operariorum vestrorũ,quæ fraudata est à vobis, clamat,& clamor eorum in aures Domini sabbaoth introiuit. Et peccatũ homicidij. vnde Gene.4. Vox sanguinis fratris tui,&c. Tria verò de peccatis nominatis ideo dicuntur clamare ad Deum ad modũ homicidij, quia sunt quasi homicidiũ. In peccato enim cõtra naturam effunditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideo est quasi homicidiũ. In oppressione verò innocentiũ & detentione mercedis aufertur pauperibus vita eorum,& ideo à Deo quasi homicidium reputatur. vnde Eccles.33. Panis egentium,vita pauperis est:qui defraudat illum,homo sanguinis est.& ibidem: Qui aufert in sudore panem,quasi qui occidit proximum suum. Et ibidem: Qui effundit sanguinem,& qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Puniũtur etiam homicidæ irregularitate. Licet enim de peccato homicidij condignam pœnitentiam egerint: tamen non possunt promoueri. Vnde 1.Paralippomen.28. dicit Dominus ad Dauid: Non ædificabis domum nomini meo, eò quod sis vir bellator,& sanguinem fuderis. ¶Sextò deberet cohibere homines à peccato homicidij fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes enim Christiani fratres sunt, & fraternitate naturali & spirituali. Ex vno enim patre & matre sunt omnes: ex Adam scilicet, & Heua. Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & ecclesia matre. vnde homicidium inter Christianos est fratricidium. Ad quod potest referri illud Genesis 27. Quid nobis proderit si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est vt venundetur Ismaëlitis, & manus nostræ non polluantur. Frater enim & caro nostra est. ¶Septimò deberet cohibere homines à peccato hoc, quod fideles sunt filij Dei. Vnde Augustinus. Filij Dei sumus, vnde hoc probamus? Mortuus est vnicus, ne remaneret vnicus. Et 1.Ioannis 3. Videte qualem charitatẽ dedit nobis Deus, vt filij eius nominemur & simus. Et in eodem: Filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus: sed cùm apparuerit, scimus quoniam similes ei erimus: & Matthæi 23. Patrem nolite vocare vobis super terram. vnus enim est Pater vester qui in cælis est. Igitur qui aliquẽ fidelẽ occidit, filiũ Dei occidit: quod constat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectũ Dei stare audebit, qui filium eius occidit? Octauò deberet cohi-

bere homines ab hoc peccato, quod quilibet homo angelum habet deputatum sibi ad custodiam: cui contumeliam facit qui hominem occidit, vel iniustè manus in eum iniicit. Matthæi decimo octauo. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Si quis verberaret aliquem qui haberet militem de mensa regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum, non parum offenderetur rex: quantum ergo putandus est offendi rex cælestis, quando ille occiditur vel verberatur, cui ipse vnum de angelis suis ad custodiam deputauit: qui sunt quasi milites de mensa eius. ¶Nonò deberet cohibere homines ab homicidio hoc quod homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirum enim est quomodo aliquis audet destruere creaturam illam quam Deus ad similitudinem suam dignatus est creare. vnde Genesis nono. postquam Dominus dixit, Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Subditur caussa: Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Si aliquis artifex tantum habet amorem ad opus suum quod parui valoris est, quod non potest sustinere vt & verbo ei detrahatur, vt patet in versificatore qui non potest sustinere vt versibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suam, quam creare voluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructione? ¶Decimò deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd Dominus ita carè emit hominem: non parum enim offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo ei aufertur. primæ Petri primo. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi. hoc pretio debemus hominem appendere, ne nobis vilescat.

¶Vndecimò deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quòd homo templum est Spiritus sancti. vnde templum Dei violat, qui hominem occidit vel verberat. primæ ad Corinthios tertio. Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. ¶Duodecimò deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd tota Trinitas habitat in homine tanquam in hospitio suo. vnde Ioannis decimo quarto. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui viro iusto, in quo ipse habitat, violentiam facit.

¶De occisione iustorum hominum.

Sed ista ratio non videtur extendi ad mortem iniustorum hominum, & in rei veritate homicidium iniustorum hominum quan-

quantum ad aliquid, periculosius est, quàm homicidium iustorū: cùm scriptum sit, Mors peccatorum pessima. De morte verò sanctorum scriptum est. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors peccatorum pessima est, quia est velut quædam porta per quam in infernum intratur, & est quidam transitus ad mortem æternam. Mors verò iustorum quædam porta est, per quam fit egressus de miseria huius vitæ, & ideo non solùm magnum peccatum est homicidium iustorum, sed etiam impiorum interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quando fit auctoritate legis diuinæ: aliter non placet Deo. Ezechielis decimo octauo. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Et eiusdem trigesimo tertio. Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. & Matthæi secundo. Rachel plorans filios suos, noluit consolari, quia non sunt. vbi dicit glossa. Ecclesia plorat non tam pro morte translatos, quàm supplicio peremptos. Supplicio inquam infernali. De morte vero iustorum dicit Sapiens: Non est lugenda mors, quàm immortalitas sequitur. Peccatum homicidij est tantum quod Cain ponderositatem eius non valens sustinere, dixit verbum desperationis, Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mirum est, quòd postquam humana natura coniuncta fuit & vnita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, vel eum occidendo, vel verberando, nisi diuino imperio, quod fit auctoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiam minimo de genere ipsius: quantum ergo deferendum est hominibus, cum humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta reuerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ vnita est diuinæ. ita quod nunquam ab ea separabitur? & hæc sufficiant de peccato homicidij. De alia verò iniectione manuum iniusta, de qua videbitur hic esse dicendum, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadem, quæ debent hominem cohibere à peccato isto, cum his quæ sunt dicta contra peccatum homicidij.

De remediis contra iram propriam & alienam.

PARS IIII.

NOTANDVM quod contra iram alienã tripl... potest esse remedium. Contra iram vero p... priam octo assignabimus remedia. ¶Prim... remedium contra iram alienam, est mollis re... ponsio. vnde Prouer.15. Mollis responsio fr... git iram; sermo durus suscitat rixas. & Pro... 25. Lingua mollis confringet duritiem. & est vnum de miraculis spiritualibus quod molle facit durũ. ... legitur in Vitis patrũ de abbate Machario, q cum properare... quendã locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit ... sacerdoti idolorum portãti lignum grande. Cui dixit disci... Macharij: Quò vadis dæmõ? At ille iratus percussit eum ita ... ferè mortuum reliquit. Cui postea obuiãs Abbas Macharius... Salueris laborator, salueris. At ille, Quid in me boni vidisti, ... me salutares? Cui senex, Quia vidi te laborantem. Cui sac... ego ex tua salutatione cognoui te seruum magni Dei. Sed quid... monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim c... punctus est sacerdos idolorum, petiitque veniã: & duxerunt ... neratum vsque ad cellã, & sacerdos idolorum monach⁹ factus e... & dixit Hiero. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid aust... ritas. Homo iratus est velut olla bulliẽs. Prou.15. Os fatuorũ e... lit stultitiam. Ideo aqua frigida mollis responsionis superfund... da est. Eccl.18. Nónne ardorem refrigerabit ros? Dulce verbũ est velut ros refrigerans ardorem iræ: & sicut ex ore exit flatus vn... ignis materialis accẽditur, & sputum vnde extinguitur: sic ab ore exit verbum durum vnde ignis iræ accenditur, & dulce verbũ vnde ignis iræ extinguitur. Ad quod videtur pertinere illud Eccle. 28. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si spueris super illã, extinguetur. Vtraque ex ore proficiscũtur. Nec mirũ si duris verbis ignis iræ accenditur, cũ collisio durorum corporum ignem materialem producat. ¶Secundum remedium cõtra iram alienã est si... lentium. vnde Prou.26. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis. Velut ligna se habent verba, quæ respõdentur homini iracundo, vnde ignis ira nutritur. Eccl.8. Ne litiges cum homine litigioso, & nõ struas ligna in igne eius. Securius etiam esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis rec...it ab igne, quãdo non vult cõburi, neque calefieri ab eo. Vnde Rom.12. Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ. ¶Tertium remedium cõtra iram alienam, vel odium, est beneficium. Vnde Prou.25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, da illi aquã bibere. Prunas enim cõgeres

res super caput eius. Beneficia quæ inimico exhibentur, sunt velut prunæ accendentes inimicos eorum ad amorem. vnde legitur in Vitis patrũ de quodã eremita nomine Theon, qui habebat gratiam sanandi ægros, & cum venissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixos, & mane cũ incolæ vellent eos comburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illæsos, alioquin à me effugiet gratia sanitatum: & statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominum. Legitur etiã de quodã qui vocabatur Amõ, qui in Aegypto in eremo morabatur, quòd latrones ei auferebãt panes quibus ipse vescebatur. Vnde Amon præcepit duobus draconibus vt custodirent ostium cellæ. Et cùm latrones venissent ad ostiũ cellę, videntes dracones obstupuerunt, quos inuenit Amon præ timore semimortuus, & fecit eis parari mensam, & compuncti facti sunt sancti homines.

¶*De remedijs contra iram propriam.*

SEquitur de remedijs contra iram propriam. ¶Quorum primũ est cõsideratio Dominicæ passionis. Gregorius: Si passio Domini ad memoriã reuocetur, nihil adeò durũ quod non æquo animo toleretur, quod remedium nobis insinuatum est in libro Nu. 21. vbi legitur quòd filij Israël respicientes serpentem in palo, sanabantur à morsibus serpentum ignitorum. Vnus de serpentibus ignitis est ira, à quo quis sanatur, si diligenter intendat quid Christus pro eo in cruce passus sit. Tũc enim patiẽter sustinebit quidquid oportebit eum pro amore Christi pati. ¶Secundum est silentium. vnde super illud Prou. 12. Fatuus statim indicat iram suam, dicit glo. Natura iræ est vt prolata magis ferueat, occultata languescat. & Prou. 26. Qui imponit stulto silentiũ, iras mitigat. Stultus est homo superbus, quasi stãs altus, præcipuè si iracundus sit. Homo enim iracundus non solum est stultus, sed etiam quasi insanus. vnde si silentium ei imponatur, iræ mitigantur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrum de abbate Isaac, qui requisitus à quodã fratre quare dęmones eum timerẽt? Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me vt iracundia extra guttur meum non procederet: & ideo timent me ita dęmones. Legitur etiã de beato Achille, quòd quidã senex venit ad eum, & vidit ipsum sanguinẽ expuentem, & requisiuit quid hoc esset. Cui abbas Achilles respõdit: Sermo erat cuiusdã fratris qui me cõtristauerat, sed repugnaui vt non illum dicerem, sed petij Dominum vt tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et postquã expui in eum, requieui, sed ipsam tristitiã & sermonẽ illum sum oblitus. Ad istud secundum remediũ videtur pertinere illud Psal. Posui ori meo custodiã. ¶Tertium remedium est, cõsideratio diuinę ordinationis. Nullum malum pœna potest inferri

nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnum solatium de... se fidelibus. Omnis enim tribulatio velut oratio est, quam c... stis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet qu... vtre suo. iuxta illud Psal. Statuit aquas quasi in vtre, & inde di... sat eam filiis suis prout videt expedire. Ideo mansuete & pati... ter toleranda est tribulatio. Istam rationem insinuat nobis Do... nus Ioan. 18. dicens: Calicem quem dedit mihi pater, non vis... bam illum? Tribulatio etiam est quasi virga in manu matris a... tissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omné... trem. Esa. 49. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suu... non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tame... obliuiscar tui. Non est multum timenda virga, quæ est in m... matris amantissimæ, scilicet misericordiæ Dei, præcipuè qu... aliquis sperat per virgam huiusmodi à gladio pœnæ æternæ li... rari. Ad hanc ordinationem respiciebat Dauid, de quo legit... Reg. 16. quòd cùm semel malediceret sibi, & Abisai cominar... maledicenti, ait Dauid: Dimitte eum vt maledicat iuxta præce... Domini. ¶ Quartum remedium est, considerare vtilitatem q... habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti quàm in futu... Hanc vtilitatem insinuat Dauid quando dicit de persecutoribu... Circundiderunt me sicut apes. Apes aculeo pungunt, sed ex a... parte mel tribuunt, & liceat timeantur quia pungunt, amantu... quia mel tribuunt. Sic persecutores licet pungant dum tribula... tionem inferunt: tamen amandi sunt, quia mel cœlestis dulcedin... quodãmodo conferunt. Materiã enim æternæ coronæ hominibus mi... nistrant. ¶ Quintum remedium est, consideratio status in quo est iniurians. Insanus enim est, sicut prius est ostensum. Irrogatae e... nim iniuria, ipsius est insania qui facit, vt dicit philosophus. Ideo compati debemus ei, potius quàm irasci. ¶ Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quando ipse suos nouit, quos oportet ab aliis portari. Vnde Prouerbiorum decimo nono. Homo indigens misericors est. Ideo aliqui defectibus aliorum ita de facili irascuntur, quia suos non agnoscunt. Seneca: Regum animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis alienæ deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Augustinus. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibiipsi ne tu pecces. ¶ Septimum remedium est, consideratio finis nostri, mortis scilicet, & eorum quæ post mortem sequũtur. Vnde Eccle. 28. Meméto nouissimorum, & desine inimicari. Et subditur: Memento timorem Domini, & ne irascaris proximo. ¶ Octauum remedium est, consideratio propriæ impotentiæ. Multi sunt qui ideo iram seruant contra proximum suum, quia reputãt dedecus esse non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attẽdere debent

bent, quod nec etiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde Augu. Homo tibi cõuicium dicit, & tumes, & iratus es. pulicibus resiste vt dormias, &c.

TRACTATVS NONVS DE PECCATO LINGVAE.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent monere hominem ad diligentem custodiam linguæ.

PARS I.

VLTIMO ò inter peccata dicendum est de peccato linguæ, quia istud peccatum remanet post alia peccata. Multi cauent sibi ab aliis peccatis, qui non cauent à peccato linguæ. Agemus autē de peccato linguæ hoc modo. ¶Primò agemus de custodia linguæ in communi. Secundò, enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de vnoquoque eorum secundum ordinem prosequemur. ¶Tertiò verò tangemus de remediis cõtra peccatum linguæ. ¶Multa verò sunt quæ deberent homines mouere ad diligẽtem custodiam linguæ. ¶Primum est, quod Dominus hominem in lingua honorauit pręceteris creaturis. Nulli enim creaturæ dedit Deus linguam materialem ad vsum loquelę, nisi homini: quod non paruus honor est, nec paruũ beneficium. Si verò non credis beneficium istud esse magnum, cogita si mutus es, quantum beneficium putares si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quàm si daretur tibi infinita pecunia. Vnde valde ingratus est homo qui Deum peccando inhonorat in membro illo, in quo Deus hominem præ cæteris creaturis honorauit. ¶Secundum est hoc, quod lingua quãtum ad vsum loquelę, organum est orationis: verbũ verò nuntius est rationis, sicut dicit Aug. & in solis habentibus rationem inuenitur naturaliter. vnde à ratione regi debet, & solùm ad imperiũ rationis debet lingua exire ad actum loquelæ. Indecens est vt rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundum Psalm. Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, de iure posset ei à Deo auferri vsus loquelæ. Ad iumentum enim non pertinet loquela. ¶Tertium est, quod aues quæ non receperunt tantum beneficium in lingua quantum homo, nec aliquam mercedem à Deo expectãt, pro vsu linguæ suæ laudant creatorē suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua cō-

zumeliam irrogat, ex quo congregatio auium eum laudat. ¶ … tum est hoc, quod lingua est membrum valde nobile, & ei multum indecens est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imò non reputatur corp… immunditia comparatione ad peccatum. vnde Matthæi 15. N… lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui e… non plus timet inquinare linguam suam peccato, quam cæ… membra, porcus videtur potius quam homo. Porcus enim r… in lutum ponit sicut & pedem, nec magis parcit ori, quam p… Homo qui non timet inquinare os suum peccato, velut canis … celli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis hominibus potest esse & Deo: quia permittit in os suum in… ea quæ immundiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum e… permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim pecca… tum diaboli est. Potius toleranda esset excreatio lepro… quàm excreatio diaboli. Multum turpis est, qui diabolum, … mundissimus est, permittit nidificare in ore suo. ¶ Quint… deberet homines mouere ad diligentem custodiam lingu… ficium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata a… dum, & ad Deum laudandum, ad susceptionem corporis & … guinis Christi, & ad proferenda verba sacra, quorum quo… linguæ sanctitatem magnam requirit. Oratio magnam sancti… tem linguæ requirit: quia secundum Gregor. cùm indign… intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouoca… Vnde lingua quæ toties Deum offendit, non de facili orat… exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatem magnam re… rit, quia non est speciosa laus in ore peccatoris: vt dicitur Eccl… 15. Dominicum etiam corpus quod in ore recipitur, sanctitatē magnam requirit: vnde sicut multum peccaret, qui in calice vbi corpus Christi recipitur, lutum immundum poneret: sic multū peccat qui os suum, in quo corpus Christi recipitur, per peccatū inquinat. Verba etiam sacra, quæ in ore hominis debent versari, sanctitatem similiter oris requirunt, cùm sint reliquiæ Domini. vi… de Matth. 7. sanctum vocatur, vbi Dominus ait: Nolite sanctū da… re canibus. Si vestes quæ Dominicum corpus tetigerunt pro reliquiis habentur, multò plus verba quæ ex ore eius processerunt. Quod verba Domini reliquiæ sint, ꝓbant miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminātur. Vnde Ps. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Et mortui spiritualiter viuificantur. vnde Ioan. 5. Venit hora, & nunc est quan… mortui audient vocē filij Dei: & qui audierint, viuent. Inter … membra os maximè videtur esse deputatū diuino officio: & bene

in…

iustum esset, cum Dominus omnia membra hominis fecerit, vt saltem vnum membrorum sibi mundū seruaretur vnde seruiretur ei. ¶ Sextū est hoc, quod lingua custodita, anima custoditur. vnde Prou. 13. Qui custodit os suum, custodit animam suam. Homo qui os suum non custodit, est quasi ciuitas absque muro. vnde Prouer. 25. Sicut vrbs patens & absque murorū ambitu. ita vir qui nō potest in loquendo cohibere spiritū suum. Est etiam sicut castrum vel domus absque porta. vnde legitur in Vitis patrū. quod quidā senex cū quibusdā fratribus ibat ad beatum Antoniū, & audiuit multa ab illis in via de sacra scriptura, & de operib⁹ manuū suarū, sed ipse per omnia tacebat: & cū venissent ad Antoniū dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui? At ille. Boni sunt quidā, sed habitatio eorū nō habet ianuā. Qui vult, intrat in stabulum eorū, & soluit asinum. Qui vult custodire castrū aliquod, oportet quod diligentiam habeat circa ostium portæ. vnde ibi turres solent fieri. Etiā in claustris ad portā custodes consueuerunt poni. Sic qui vult custodire animā suā, oportet quod diligentiam adhibeat circa custodiā oris. Homo etiā os non custodiens, est vas absque operculo: & ideo immundus est. iuxta illud Num. 19. Vas non habens operculū, neque ligaturam desuper immundum erit. Est etiā velut equus absque fræno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iac. 3. Si equis frena in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorū circunferimus. Et naues quamuis magnæ sint, & à ventis validis minentur, circunferuntur tamen à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicū quidē membrū est, & magna exaltat: id est, ad magna præmia vel tormenta ducit. ¶ Septimum est pronitas ad malū quæ in lingua est. Quā insinuat Iac. 3. dicēs: Omnis natura bestiarum, & volucrū, & serpentum, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominū domare potest. Et subditur: Est enim inquietū malum plena veneno mortifero. Et in eodem 3. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis. vbi dicit glo. Vniuersitas, quia per eam ferè cūcta facinora aut cōcinnantur, vt latrocinia & stupra: aut patrantur, vt periuria, falsa testimonia: aut defendūtur, vt cū quilibet scelus suū excusat quod cōmisit. Lingua enim in humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur. Ideo scriptum est Eccl. 14. Beatus vir qui nō est lapsus verbo ex ore suo. Propter pronitatē ad malū, quę in lingua est, ponitur sal in ore paruulorū qui baptizantur, ad ostendendum quod membrū illud de facili putrefiat, & vermibus vitiorū scaturiat. Propter eandem caussam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, potius quā in manibus vel aliis mēbris, vt ostenderetur quod mēbrū illud maximè inflāmatū erat igne infernali. Vnde necessarium erat

multū

multum vt igne cælesti inflammaretur. Propter eandem cau[sam] etiam quum manus & cætera membra in patulo sint, lingua inclusa est quodammodo à natura. Et meritò, cùm propter i[...] tatem suam & pronitatem ad malum, bene conclusione ind[...]
¶ Octauum quod deberet homines mouere ad diligentem c[usto]diam linguæ est hoc, quod lingua multum potens est ad noc[en]dum. Quam potestatem nocendi vult ostendere Iacobus, qu[i] linguam ignem vocat. Iac. 3. Ignis enim inter omnia elemen[ta po]tentior est ad destruendum. Eandem etiam potestatem in[...] quando dicit quod lingua inflammat rotam natiuitatis nos[træ in]flammata à gehenna: id est, suggestione diaboli, vt dicit glos[a in]terlin. Rota autem natiuitatis vocatur vitæ præsentis cursus. [Po]testas nocendi quæ est in lingua, apparebit si ostendatur qu[i no]ceat, & quantum noceat, quàm velociter, & quot modis. ¶ N[ocet] autem lingua & ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei, de q[uo lo]quitur. Ipsi loquenti nocet multipliciter. Primò, gratiam [au]ferendo. vnde Bernard. Leuis res sermo: sed grauiter vulnera[t...] tissimum euacuandis cordibus instrumentum. Aufert etiam [gra]tiam hominũ. vnde Eccle. 20. Sapiens in verbis amabilem se [facit:] gratia autem fatuorum effundetur. Prou. 10. Os stulti confu[sioni] proximum est. Eccle. 5. Honor & gloria in sermone sensati: lingua [vero] imprudentis subuersio illius. Nulla enim bestia adeò nocet [ho]minibus, sicut lingua si non custodiatur. Os vnius mali consil[iarij] vel suggestoris quandoque destruit vnã totã patriam, quod n[on] facerent centũ lupi. Centum etiã templa spiritualia vel plura [per] iram accendit lingua vna. Lingua etiam vnius aduocati destru[it] abbatiam vnam, vel archiepiscopatum vnum, dũ facit illũ pon[i in] manus alicuius qui ex parte diaboli est. vnde Ecclesia. 28. Ling[ua] tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ci[ui]tates munitas diuitum destruxit. Nocumentum vero quod facit lingua valde magnum est. vnde Eccle. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per linguam. Qui enim intereunt per linguam, morte animæ intereunt: Illi autẽ qu[i] gla[d]io, corpore intereunt. Item in eodem: Flagelli plaga liuorem fecit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Cordi enim letale [vul]nus infligit. Multis etiam modis nocet. Nocet enim occulte, ideo comparatur serpenti. vnde Psal. Acuerunt linguas suas sic[ut] serpentes, venenum aspidum sub labiis eorum. Nocet etiam à re[mo]tis, ideo sagittæ comparatur, Iere. 9. vbi dicitur: Sagitta vulnerans lingua eorum. Item ibidem 9. Extenderunt linguam suam [quasi ar]cum mendacij & veritatis. Lingua eius qui est in Gallia nocet [ei] qui est vltra mare, dum eum infamat. Item existens in terra noc[et] ei qui est in cælo, dum Deum & sanctos blasphemat. vnde Psalm.

Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terra. Nocet etiam lingua proximo: & ideo gladio comparatur. Vnde Psalm. Exacuerunt vt gladiũ linguas suas. Et iterum: Lingua eorũ gladius acutus. Velociter etiam nocet lingua. vnde Bernardus loquens de illo verbo, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. dicit: Vtique tam veloces quàm velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantum vnum verbum profert, & tamen vnum verbum vno momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. ¶ Nonum, quod deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quòd nisi lingua diligenter custodiatur, primò sęuit in dominum suum. vnde Prouerb. 18. Os stulti contritio eius. Et 26. Os lubricum operatur ruinas. ¶ Decimum est cruciatus linguæ, quem sacra scriptura commemorat Luc. 16. vbi dicit diues, qui erat in inferno: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digitĩ sui in aqua: vt refrigeret linguam meam. Gloss. Cruciatus linguæ specialiter exprimitur, vt peccatum linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatus lingue exprimitur Apocal. 16. vbi sic legitur: Commanducauerũt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt Deũ cæli præ doloribus & vulneribus suis. Non dicit quod manducauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadẽ de causa qua prius. ¶ Vndecimum est difficultas custodiendi linguam. Propter quam difficultatem legitur in Vitis patrum de quodam sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccle. 22. sic legitur: Quis dabit ori meo custodiã, & super labia mea signaculum certũ, vt non cadã ab ipsis, & lingua mea perdat me? Et Psal. Domine labia mea aperies, &c. Et iterũ. Pone Domine custodiam ori meo. & Proue. 16. Hominis est præparare animũ, & Domini est gubernare linguã. ¶ Duodecimũ est, vtilitas magna quæ sequitur ex custodia linguæ: quę vtilitas insinuatur Prou. 12. vbi sic legitur: Vnusquisque de fructu oris sui replebitur bonis. Non est autem aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictum est in tractatu de Acedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prou. 10. vbi sic legitur. Vena vitæ os iusti. Propter vtilitatem huius membri potius apparuit Spiritus sanctus in linguis, quàm in manibus, vel in aliis mẽbris. Membrum enim vtilius voluit sibi eligere. ¶ Tertiumdecimũ est, periculũ quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim lingu ę nõ potest homo bonus fieri: & si bon⁹ est, fit malus. Ad primũ videtur pertinere illud Iob 11. Nunquid verbosus iustificabitur. Et Greg. Vera sententia est quę legitur, Cultus iustitiæ, silentium. & Leuit. 15. Vir qui patitur fluxũ sanguinis, immundus est. Ideo dicitur Iac. 1.

Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam ... lo, sed seducens cor suũ, huius vana est religio. quia vadit in ... dum. & in Psal. Quis est homo qui vult vitam: quasi aliquis resp... disset, Ego. subditur, Prohibe linguã tuam a malo. Et Prouer. Mors & vita in manibus linguę. Et Matt. 12. Ex verbis tuis iu... caberis, & ex verbis tuis condenaberis. Ad periculũ illud co... dum valet quod legitur de Secundo philosopho, qui cũ rediret à studio Atheniẽsi, & mater eius interpellaret eũ de turpitudine & instaret, ipse dixit: Non intrabo vnde exiui. Quod intellig... mater, dolore mortua est. & tunc dixit ille: Quid est optimum, quid est pessimũ verbum? & perpetuo silentio se damnauit. S... aliquis est in bono statu, nisi liguã suam custodiat, cito cor... Vnde Prou. 12. Propter peccata labiorũ ruina proximat malo. ... dicitur Eccl. 8. Beatus est, qui rectus est à lingua nequam. ¶ D... mumquartum est, ꝙ magna pars nostrę bonitatis est in cust... linguę. Vnde Iac. 3. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus vir. ¶ Decimumquintum est, ꝙ magna pars sapientiæ in mo... ratione ipsius linguæ consistit. vnde Prou. 17. Qui moderatur ... mones suos, doctus & prudens est. & eiusdem 10. Qui moderat... labia sua, prudentissimus est. Non solum prudens est vel prud... tior, sed etiam prudentissimus. Prudens est qui loquitur qua... loquendum est. Vnde Eccl. 20. Homo sapiens tacebit vsque ad tẽpus. Prudẽtior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui, vt qui loquitur verba pura à falsitate, & à proximi nocumento, & à contumelia Dei. vnde Prou. 15. Sermo purus pulcherrimus est. Pruden... simus verò est ille, qui modũ seruat in verbis: qui scilicet dulciter loquitur absq; clamore & asperitate, quod non parũ est vtile. vnde Prou. 16. Qui sapiẽs est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiũt qui habẽt dulcedinẽ linguę, quã qui habẽt sapiẽtiã magnã in corde. Sed videtur ꝙ potius Salomõ debuerit dicere, Qui moderatur cor suũ, prude... tior est, quã qui moderatur, &c. Ad ꝙ respõdẽdũ est, ꝙ nõ potest esse sermonis moderatio absq; cordis moderatione. Folia n. ... possunt se habere moderatè radice commota. Et ille maximè do... minatur animo suo, qui adeò habet suũ in potestate sua: ꝙ nõ li... cet ei vti armis suis etiã paratissimis in sua defensione, quæ sunt verba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

¶ *Quòd in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinque.*

NOtandum quòd in moderatione prædicationis habẽdus est respectus ad quinq;. Specialiter autẽ ad personã quę loquitur. Vnde Prou. 17. Non decent stultum verba cõposita. & ad materiã de qua homo loquitur. vnde Hiero. Materias grãdes ingenia

parua

pitta nō sustinent. & ad personam cui homo loquitur: quia sicut dicit Greg. secundum capacitatem auditorum, formandus est sermo doctorū. & hoc quantum ad prolixitatem sermonis: & quantū ad sublimitatem, sunt qui minus capacibus tot & tanta dicere volunt, quod ipsi nihil retinent. Isti volunt mittere dolium vnū vini in lagenam vnā, vel in scyphum vnum. ¶ Quartò respectus est habendus ad temporis opportunitatem. Vnde Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola, quia nō dicit eā in tēpore suo. Et Pro. 15. Sermo opportun⁹ optim⁹ est. ¶ Quintò habēdus est respectus ad fervorem. vnde Eccl. Noli esse iustus multum. Sunt qui quærūt ensem ad muscā occidendā, & securim ad ouum frāgendum: qui scilicet ad minimā negligentiam cum tanto feruore mouentur, sicut si esset magnū peccatum: quod rarò expedit fieri, & si in casu multum conandum sit, etiam contra paruas negligentias, quando aliter corrigi nō possunt. Greg. super Ezech. Obsecro disce qualiter vnumquemque alloqui debeas quem corrigi vis: & noli in parte ista ambulare in sensu tuo: imo in furore tuo. ¶ Decimosexto debet mouere ad custodiam linguæ exhortatio sacræ scripturæ: vt est illud Eccle. 28. Ori tuo facito ostia. & ibidem. Verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos: & attende ne fortè labaris in lingua. Et Eccle. 5. Ne temerè quid loquaris, ne cor tuū sit velox ad proferendū sermonem corā Deo. & Prouer. 4. Remoue à te os prauum. ¶ Decimoseptimo debent mouere ad custodiam linguæ exempla: vt est illud 1. Reg. 3. Creuit Samuel, & Dominus erat cū eo: & nō cecidit ex omnibus verbis eius in terrā. & in descriptione viri iusti dicitur in Psal. Et foliū eius nō defluet. Et alibi in Psa. Dixi custodiā vias meas, vt nō delinquā in lingua mea. ¶ Decimo octauo debet hominem mouere ad custodiam linguæ hoc, quod oportebit verba nostra trāsire per districtum iudicium Dei. Ideo debent hæc verba nostra saltem transire per iudicium nostrū. vnde in Psal. dicitur de lingua iusti, quod loquitur iudiciū: id est, sententiam examinatam: & vt breuiter dicam: sicut per loquelam perpenditur vtrum aliquis sit Gallicus, vel Theutonicus, vel alterius nationis. vnde in Euāgelio, Verè tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit: sic per loquelam perpenditur in aliquo vtrū sit bonus vel malus. vnde Eccle. 4. In lingua sapientia dinoscitur. Item Eccle. 27. Ante sermonem non laudes virum. Hæc enim tentatio est hominum. Hieron. In pondere verborū probatio existit humanæ vitæ.

De

De vigintiquatuor peccatis linguæ. PARS SECVNDA quæ habet vingintiquatuor capitula.

De ordine dicendorum in ista parte. Et primò de Blasphemia.

CAPVT I.

DICTO de custodia linguæ in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa p... linguæ, vt de his prosequamur. Ex quibus... enumerare sufficiat, quæ sunt blasphem... catum murmuris, peccati defensio, periu... mendacium, detractio, adulatio, maledictio... uiciū, cōtētio, bonorū derisio, prauū cō... peccatū seminātiū discordias, peccatū bilinguiū, rumor, ... secreti reuelatio, indiscreta cōminatio, indiscreta ꝓmissio, ... verbum, multiloquiū, turpiloquiū, scurrilitas, & indiscreta... turnitas. ¶ Et primò prosequamur de quatuor primis, quia i... rectè peccatur in Deum. Inter quæ incipiemus de peccato ... phemiæ, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. ... mò notificabimus istud peccatum. Secundò ponemus ea quæ ... lere possunt ad detestationem huius peccati. Tertiò, dicemus ... personis, quæ videntur esse consentientes blasphemātibus. Qu... tò, tangemus aliquid specialiter de spirituali blasphemia ¶ Not... dum ergo secundū August. Blasphemia est quando aliquid attr... buitur Deo, quod Dei nō est, vel quādo negatur de Deo quod ... sius est, vel quando aliquis sibi vsurpat quod Dei est. Nos autem hic blasphemiā intelligimus verbū in contumeliam Dei prola... vt cū aliquis iratus vindicare se volens de Deo, aliqua mēbra ... ipso nominat, quę nominanda non sunt.

¶ De his quæ valent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.

MVlta verò sunt quæ possunt valere ad detestationem hu... peccati. ¶ Primum est pœna qua legitur Dominus puni... blasphemos: de qua legitur Leuit. 24. Ecce egressus filius mul... ris Israëlitidis, quem pepererat de viro Aegyptio, iurgatus est ... viro Israëlita. Cumque blasphemasset nomē Domini, & male... xisset ei, adductus est ad Moysen, miseruntque eū in carcerē ... nec noscerent quid iuberet Dominu: qui locutus est ad Moy... Educ blasphemū extra castr... & ponēt omnes qui audierūt ma... super caput eius, & lapidabit eū populus vniuersus. & deinde ... mulgauit legem de pœna blasphemorū, dicens: Loquere ad fil... Israel. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatū suū, & ... blasphemauerit nomē Domini, morte moriatur. lapidibus obr... eum

eum omnis multitudo populi. De pœna etiam blaſphemiæ exem-plum refert Greg. in dialogo, quòd quidam Romæ [illegible] di-[illegible]quendam puerum quinque annorum. qui conſuetus [illegible] mare nomen Domini ſtatim quando animo eius [illegible] ſet: quadam autem die cum pater eius teneret eum i[illegible] mauit puer: Nigri homines veniunt qui me toll[illegible] cum hoc dixiſſet, nomen Domini blaſphemauit [illegible] didit. Si Deus in puero quinque annorum p[illegible] dicauit, nunquid parcet adultis & diſcretis qui hoc [illegible] mittunt? Peccatum iſtud punitur etiam frequenter [illegible] ſenti, vel ſpiritualiter, vel corporaliter. Spiritualiter, quia [illegible] ſubitanea morte moriuntur homines blaſphemiis aſſueti. [illegible] Prouerb. 20. Qui maledicit patri vel matri, extinguetur lumē eius in mediis tenebris. Patri maledicit blaſphemus, dum Domino maledicit. Matri etiam maledicit, dum triumphantem eccleſiam blaſphemat, quę mater noſtra eſt: & ideo lux in mediis tenebris ei extinguetur, quia in peccatis ſuis morietur. Peccatum iſtud vix remittitur: iuxta illud Matth. 12. Spiritus blaſphemiæ non remittetur, id eſt vix remittetur. vnde peccatum ad mortem vel in mortem dicitur. Eccl. 23. Eſt alia loquela contraria morti, non inueniatur in hæreditate Iacob. Promiſerat auctor de loquela iuramenti, & ſubdit, Eſt alia loquela contraria, &c. Blaſphemia contraria dicitur eſſe iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blaſphemia diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet, honoratur Deus, quando nomen eius ad confirmationem veritatis aſſumitur. In hoc enim Deus oſtenditur veritatis cultor & auctor. In mortem verò blaſphemia dicitur eſſe, quia frequenter moriuntur blaſphemantes in peccato. Vnde blaſphemi multum deberent rogare viros ſanctos, vt orarent Deum quòd ſibi dimitteretur peccatum iſtud. Non enim impetrat quicunque remiſsionem huius peccati, immo oportet hominem eſſe magni meriti ad hoc quòd impetret alteri remiſsionem huius peccati. vnde 1. Ioan. vltim. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis, id eſt, quicunque. Pœna etiam corporali punitur peccatum blaſphemię frequentius quàm aliud peccatum. vnde accidit quod luſoribus qui Deum blaſphemant, facies quandoque præpoſteratur. Cuidam etiam militi dum occaſione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. ¶Secundò poteſt valere ad deteſtationem huius pecc[illegible] ſi oſtendatur ingratitudo magna quæ eſt in eo qui blaſphemat. Dupliciter verò ingratus eſt blaſphemans: & quia in membro illo Deũ inhonorat, in quo Deus præ cęteris creaturis honorauit homines, ſcilicet in lingua: & quia membra illa infirmitatis humanæ quę propter ſalutem ipſius Deus

 aſſumpſit,

assumpsit, ipse ad contumeliam Dei nominat, & ingratus est beneficio incarnationis, & quasi Deus non satis fuerit affectus contumeliis à Iudæis pro amore ipsius ipse adhuc cōtumelias supra cōtumelias addit. In hoc deterior Iudæis, quia ipsi affecerunt eum contumeliis mortalē & infirmū, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deum contumeliis afficit immortalē & regnantem in cælis. Iudæi aliquantulū per ignorantiā excusantur. Nesciebant enim Deum esse quē contumeliis afficiebant. Si enim cognouissent, nunquā Dominū gloriæ crucifixissent. 1. ad Cor. 2. Blasphemus verò eum contumeliis afficit quē credit esse Deum. ¶Tertiò debet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemus videtur esse deterior omnibus creaturis. Aliæ enim creaturæ Deum laudant & benedicunt, ostendendo eius potentiā, bonitatē, & sapientiam. Nec solum Deū laudant, & benedicunt, imò etiā ad eum laudandum homines inuitant. vnde Greg. Mirum est qualiter homo Deum semper nō laudat, cum omnis creatura semper ad eum laudandum inuitet. Vnde valde miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguam accepit vt Deum laudaret, & Deum non laudat, sed contra admonitionē aliarum creaturarum eum blasphemat.

¶Quibus circunstantiis pateat huius peccati magnitudo.

QVarto debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circunstantiis potest manifestari. ¶Primò ex hoc, quòd in isto peccato infertur contumelia Deo in propria persona, cui alii peccatores contumeliam inferunt in rebus suis. Fur vel raptor contumeliam inferunt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidæ enim in seruis eius, sed blasphemus infert ei contumeliam in propria persona: & ideo non parum displicet Deo peccatum blasphemiæ. Multum displicet Principi quando infertur ei cōtumelia in subditis eius, sed amplius displicet quando in eo qui est de propria familia: sed longe magis quando in filio, vel in filia: sed super omnia ista quando infertur ei contumelia in propria persona. ¶Secundò potest ostendi magnitudo huius peccati per sublimitatem personæ cui blasphemia infertur. Secundum enim sublimitatem personæ, cui infertur aliqua offensa augmentatur culpa. Offensa magna est cum conuicium dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi, sed longe maior si dicatur principi. ergo in infinitum maior est, si in infinitum maiori dicatur. vnde cum in peccato blasphemiæ conuicium dicatur Deo, qui in infinitum maior est omni Domino terreno peccatum illud nimis magnum est. ¶Tertiò facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quòd in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alii peccatores etsi contumeliam Deo

inferant,

inferant, tamé [illegible] & voluntaté illorū est cōtume-lia illa, & bene [illegible] contumelia illa si possent habere delectationē [illegible] quam quærunt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptum & contumeliam Dei blasphemat, volens se vindicare de Deo, quum tamen Deus sine culpa sit. ¶Quarto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quæ est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemi qui bona quæ agunt sibi attribuunt, mala vero Deo adscribunt: quum econtrario mala propter culpas eorum eis eueniant, bona vero ex gratia Dei recipiant. ¶Quintò facit ad detestationem huius peccati magnus contemptus qui est in blasphemātibus, qui potest manifestari ex hoc quòd ipsi dicunt quòd non possint se a blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis vtrum aliquando conuicium dixerint episcopo vel archiepiscopo, vel alicui principi, ipsi respondent quòd non. Imò multi sunt qui dicerent se, nunquam dixisse conuicium alicui gartioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamē non possunt abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo cōtumeliam dicāt. Mira insania, potest aliquis abstinere ne dicat contumeliam gartioni nisi ipse meruerit, tamen dicit se non posse abstinere quin regi gloriæ contumeliam dicat, quum tamen ipse nunquam ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit, magis proculdubio videtur talis cōtemnere Deū, quàm gartionem vnum. ¶Sextò facit ad magnitudinē huius peccati hoc, quòd istud peccatū est in patrem cælestē, & ideo morte dignū est. vnde Matth. 15. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouerb. 30. Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noë, qui verenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, vt legitur Genes. 9. ¶Quintò deberet cohibere à peccato isto hoc, quod blasphemia peccatum diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quā facit istud peccatum in audientibus. vnde Ecclesiast. 27. Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium. vnde satis videtur quòd diabolus in blasphemis loquatur, quando ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Theutonica lingua Theutonicus perpenditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum videtur pertinere. Vnde sicut dictum est Petro Matthæi 26. Vere tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit. Sic potest dici de blasphemo, Vere tu de inferno es: nam & loquela tua manifestū te facit. Illi qui in inferno erūt, blasphemabunt Deū propter magnitudinē doloris. vnde Apo. 16.

Blaſphemauerunt Deum cæli pro doloribus & vulneribus ſuis. Sicut filij Dei aſſueſcunt hoc benedictioni & laudi diuinæ, volentes addiſcere officium in terris quod facturi ſunt in cælis: ita filii diaboli aſſueſcunt blaſphemiis addiſcẽtes in mundo iſto officium quod facturi ſunt in inferno. ¶Sextò deberet cohibere à peccato iſto hoc, quòd blaſphemia Dei conuicium eſt dictum e. à proprio ſeruo illius, & ideo non de facili cõſequitur homo remiſsionem huiuſmodi peccati: vnde Eccl.22. Mittens lapidem in volatilia deiiciet illa: ſic & qui conuiciatur amico, diſſoluit amicitiam. Ad amicum etſi produxeris gladium, non deſperes: eſt enim regreſſus ad amicũ. Si aperuerit os triſte, eſt ne metuas: eſt concordatio excepto cõuicio & improperio, & ſuperbia, & myſterii reuelatione. Ad literam, nobiles poſt magnas guerras poſtquam in bello ſe læſerint, amici efficiuntur. Si quis autem conuicium aliquod dixerit eis, toto tempore vitæ ſuæ memores ſunt conuicii illius. Si conuicium vnum dictum alicui cum tanta difficultate à corde illius recedit, quãtum timere poſſunt illi qui regi gloriæ toties conuiciati ſunt. Qui delectantur Deum blaſphemando Iudæis deteriores videntur, qui in conſuetudine habebant quòd audita blaſphemia aures obſtruebant ſibi. vnde ſuper illud Act. 7. Continuerunt aures ſuas. dicit interlin. ne blaſphemiam audirent. In ſignum etiam doloris ſcindebant veſtimenta ſua. vnde ſuper illud Matth.26. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicit gloſ. Mos eſt Iudæorum cum aliquid blaſphemiæ audiunt, ſcindere veſtimenta ſua. Canibus etiam peiores videntur. Canis enim non mordet dominum ſuum, nec dilacerat. Ipſi verò dilacerant Dominum, dum Deum blaſphemãt. Ipſũ eodem ore quo vinum à Deo creatum biberunt incontinenti eum mordent, & contumeliis afficiunt, ſimiles canibus rabidis qui manum quæ ſibi panem porrigit, mordent. Maius etiam peccatum videtur eſſe blaſphemia, quàm hæreſis. Hæreticus enim ea loquitur de Deo, quæ credit eſſe vera: blaſphemus verò contra conſcientiam ſuam de Deo dicit, quæ ſcit non eſſe dicenda.

¶*Quàm culpabiles ſint, qui blaſphemos tolerant, cùm poſsint prohibere.*

NEc ſolùm blaſphemi culpabiles ſunt apud Deum, ſed etiam illi qui tolerant peccatum iſtud, cum prohibere poſsint: vt pater & mater, qui non corrigunt filios ſuos blaſphemantes, & quandoque hac de cauſſa amittunt eos. Dominus enim eos interficit: vt patet exemplo Gregorii prius poſito in eodem cap. Similiter illi culpabiles ſunt qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus ſuis, cùm prohibere poſsint. Nullus homo timens Deum permitteret alicui, quem ſanctum crederet, contumeliam inferri

inferri in domo sua ex quo posset hoc prohibere. Quantò magis tolerare non debet vt contumelia creatori suo inferatur in domo sua, ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere quòd coram eis conuicium dicatur patri suo vel Domino terreno. Quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti? Nunquid culpabilis esset, qui permitteret in cellario suo templum alicui dæmoni fieri, & in ipso sacrificari? Nónne taberna in qua luditur & blasphematur, vere diaboli templum est, in quo Deus inhonoratur, & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc qui fidem veram habet? Domini etiam culpabiles sunt, qui in terra sua talia permittit fieri. Sicut illi culpabiles sunt, qui in terra sua paganorum idololatriam tolerant. Blasphemia etiam idololatria deterior esse videtur in hoc, quòd idololatria honorem suum aufert Deo: sed blasphemia non solum honorem aufert, sed etiam contumeliam infert. ¶Magna peruersitas est principum, qui bona subditorum suorum accipiunt quando Deus hoc prohibet: quando verò possunt accipere ad honorem Dei, & salutem animarum, nolunt. Domini enim possent pœnam pecuniariam imponere meritoriè illis qui blasphemãt. Non sunt etiam sine culpa qui locant eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus vel blasphemãtibus, quasi velint habere de fœtore blasphemantium. Iudæis deteriores, in hoc quòd Iudæi obturant aures suas audita blasphemia, & signa doloris ostendunt. Et, vt breuiter dicã, in hoc distingui possunt filij Dei à filiis diaboli, quòd filii Dei possunt tolerare quòd pater eorum à blasphemantibus sagittetur. Filii verò diaboli non curant quãdo vident Deum ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostendi. Fuit quidam vxorem habens, & ex ea tres filios, secundum opinionem suam. Cui vxor eius cùm quadam die litigaret cum eo, obiecit, quòd ipse credebat habere tres filios, sed vnus tantum erat suus. Requisita verò ab ea quis suus esset, noluit ei indicare. Deinde cùm pater infirmaretur ad mortem & vxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortem verò eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquam filios suos nutrierat, cuius esset hæreditas. Quilibet enim dicebat quòd ipse filius erat, & quòd sua debebat esse hæreditas. vnde cum delatum esset ad iudicem: præcepit iudex vt pater mortuus alligaretur ad arborem, & ille qui directius sagittam in eum mitteret, hæreditatem haberet: Vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius verò videns patrem suum sagittari, offensus est vltra modum contra alios duos, & dixit quòd patrem suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitum verè est, quòd ipse filius erat ipsius, & data est ei hæreditas.

Simile iudicium fecit Salomon 3. Reg. 3. de duabus mulie..
quæ litigabant de puero vno. Illam enim perpendit esse mat..
quæ non potuit tolerare pueri interfectionem. Sic filii Dei
possunt tolerare quòd blasphemantes patrem eorum sagitte..

¶ *De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.*

ET notandum quòd duplex est blasphemia. Quædam est or..
& quædam est cordis. De blasphemia cordis legitur in V..
patrum, quòd quidam frater impugnabatur spiritu blasphe..
& cum sæpe pergeret ad senes, & ad abbatem Parmenem pro..
ra illius, & non aperiret caussam, abbas Parmenes videns cu..
bere cogitationes blasphemiæ, dixit, Quid habes? At ille a..
quòd impugnaret eum spiritus blasphemiæ. Et statim vt ape..
apparuit impugnatio lenior. Cui abbas Parmenes, Quando
cogitatio te arripuerit, dic: Ego caussam non habeo, blasph..
tua sit super te, ô satan. Hanc enim caussam anima non vult..
innuitur in verbis duplex caussa, propter quam non sit ta..
periculum in hac blasphemia, sicut multi credunt; non enim..
bet delectationem cogitatio blasphemiæ propter quam ip..
ceat homini, sed vehemens timor offensæ diuinæ adducit c..
tationes istas. Sicut homini timido in tenebris existenti & ..
tario, velit nolit adducit timor terribilia ad cor suum, & m..
amor quem habuit mater ad filium, adducit ei memoriam ..
quando defunctus est, licet etiam ipsa nolit. Præterea diab..
quia scit quòd displicet viro iusto conuicium, & cōtumelia ..
interdum loquitur conuicia Dei in homine, ipso homine aud..
ente: & blasphemia illa diaboli est, non hominis & meretur h..
mo in hoc quod displicet illi blasphemia illa. & hæc duo insi..
antur exemplo prædicto, cùm dicitur blasphemia tua: & cum d..
citur, hanc enim caussam anima non vult. Summum autem re..
medium contra vitium hoc, est occupatio quæ animum impleat,
& contemptus blasphemiæ talis. Debet enim homo paruia ap-
pretiare cogitationes tales.

De peccato murmuris, & ordine dicendorum de eo, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

CAPVT II.

SEQVITVR de peccato murmuris. Est autem murmur oblocutio indebito modo fa.. contra Deum vel factum alicuius. Specialiter autem dicemus de murmure quod fit con.. Deum, vel contra eum qui est loco ipsius. Dicemus autem hoc modo de hoc peccato. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem ipsius. ¶ Secundo tangemus diuersas diuisiones mur-

murs

muris. ¶Tertio verò specialiter agemus de murmure claustraliũ. ¶Quarto verò de remediis contra peccatum murmuris. ¶Ad detestationem verò huius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ quæ dissuadent nobis hoc peccatum, vt est illud Sap. 1. Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest. Murmur quod fit contra ea quæ Deus facit, nihil prodest homini, immo plurimum nocet. Non enim propter murmur cessat tribulatio: sed quod potuit esse meritoriũ, propter murmur fit demeritorium. Inquinatur homo vnde debuit mundari, & destruitur vnde debuit emendari. vnde: Destruxisti eum ab emundatione vel emendatione. Item Iob 6. Nolite murmurare inuicem. & 1. Cor. 10. Neque murmuraueritis. & ad Phili. 2. Omnia facite sine murmurationibus. & 1. Pet. 4. Hospitales inuicem sine murmuratione. ¶Secundo possunt valere ad detestationem huius peccati, exempla. Vt est exẽplum Christi, de quo Esa. 53. Quasi agnus coram tondente se, obmutescet, & exempla sanctorum, de quibus cãtat ecclesia. Non murmur resonat, non querimonia, & iterum. Ecce homo sine querela, & Sapiẽt. 18. Properãs homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum, orationẽ, & per incensum deprecationẽ allegans, restitit iræ, & Luc. 1. legitur de Zacharia & vxore sua, quòd erant iusti ambo ante Deũ, incedẽtes in omnibus mãdatis & iustificationibus Domini sine querela. ¶Tertio potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd murmuratores maledicti sunt. vnde Ecclesiast. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. ¶Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd murmuratores odibiles sunt Deo. vnde ad Roma. 1. Susurrones & detractores Deo odibiles. ¶Quinto potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas quam pꝓsperitas: ideo nullus de aduersitate murmurare debet. Vnde Ecclesiast. 39. Non est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tẽpore suo cõprobabuntur. ¶Sexto potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd quum simus filii Dei, & ratione creationis & redemptionis, ideo non debemus murmurare quidquid placeat sibi facere de nobis. Bernard. Iustè sibi vendicat meam vitã, qui pro mea posuit suam. Apostolus Rom. 14. Siue morimur, siue viuimus, Domini sumus. Idem: Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. 1. ad Corinth. 6. Aug. Scit cælestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationem, & quid subtracturus ad exercitationem. Non enim homo sine caussa iumento suo cibaria detrahit, & Esa. 45. Væ qui contradicit factori suo. & post, Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & 29. Peruersa est hæc

 cogitatio

cogitatio, quasi lutum contra figulum cogitet, & dicat opifi-
ctori suo, Quid fecisti me? ¶Septimò potest valere ad detes-
nem huius peccati vindicta quam Dominus legitur sumpsisse
peccato isto. legitur Numer. 12. quòd Maria soror Moysi le-
percussa est, propter peccatum murmuris. Propter peccatum
Dathan & Abiron à terra sunt absorpti, vt legitur Numer. 16
Core igne consumptus est: vt legitur ibidem. Propter pecca-
etiam istud misit Dominus ignitos serpentes in filios Israel. Pro-
pter peccatum istud maior pars filiorum Israël in deserto pe-
vnde Numer. 14. Omnes qui numerati estis à x v. annis & su-
& murmurastis contra me, non intrabitis terram super quam
leuaui manum meam vt habitare vos facerem, præter Caleb fi-
lium Iephone, & Iosue filium Nun. Murmurante etiam populo c
Dominum de labore, ignis Domini deuorauit extrema
[illegible] partem, vt legitur Num. Et, vti breuiter dicam, sic
[illegible] authoritas, Nulla re Deum magis offendisse dictus est p
[illegible], quam murmurando. De pœna etiam murmurantium
[illegible] dicit Iud. in epistola sua: Hi sunt murmuratores, queru-
[illegible] secundum desideria sua ambulantes. Et premittit pœnam, dicens
Quibus procella tenebrarum seruata est. Gregor. Regnum cæ-
rum nemo qui murmurat, accipit: nemo qui accipit, murmura-
potest.

¶De tribus diuisionibus murmuris.

Sequitur de diuisionibus murmuris. Quarum tres ponere suf-
ficiat. ¶Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur super-
biæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ con-
scientiæ. De primo sic legitur Matthæi 20. Et accipientes mur-
murabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna
hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus
diei & æstus. De secundo legitur Luc. 7. Videns Pharisæus, qui
vocauerat eũ, ait intra se: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ
& qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. De ter-
tio legitur Ioan. 12. Quare hoc vnguentum non venditur trecen-
tis denariis? De quarto Num. 11. Ortum est murmur populi, qua-
dolentium pro labore, contra Dominum. Quintum murmur est,
quando aliquis murmurat de hoc quòd aliquis iniustè vult co-
gere eum ad hoc quod contra Deum est. Et illud murmur vide-
tur esse significatum per murmur asinæ murmurantis contra Ba-
laam. De qua legitur Numeri 22. Aperuit Dominus os asinæ, &
locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iam tertiò vole-
bat cogere Balaam asinam ad id quod erat contra Domini volun-
tatem. Ad hanc speciem pertinet murmur conscientiæ murmu-
rantis contra peccatum. ¶Item potest diuidi murmur in mur-
mur

mur de bonis quæ conferimus, & murmur de illis quæ sustinemus. Primum murmur dissuadetur Eccl.18. vbi legitur. In bonis ne des querelam, & in omni dato ne des tristitiam mali verbi. De alio murmure legitur Eccl. 20. Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus. prudens est qui futura præuidet, scilicet præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim virgam tolerat quæ a gladio pœnæ æternæ eum conseruat. Patienter etiam ab eo sustinet flagellari, à quo cælestem hæreditatem expectat. Disciplinatus etiam qui circa vtilitates tribulationum est instructus, similiter non murmurat de correctione.

¶Tertia diuisio murmuris est in murmur contra Deum, & murmur contra proximum. Murmur vero contra Deum multiplex potest esse; vel de infirmitate, vel de paupertate, vel de temporis importunitate, vel de prosperitate malorum, & de aduersitate bonorum, & similibus. Valde fatuum est murmurare de infirmitate, cum vtilior sit frequentius infirmitas, quàm sanitas. Vnde in Vitis patrum cum quidam peteret à Ioanne eremita vt à tertiana sanaretur: ipse respondit, Rem necessariam tibi cupis abiicere. Vt enim corpora intus, ita animæ languoribus purificantur & castigationibus, & tamen postea dedit ei oleum benedictum, & sanatus est. Item quidam miles rogauit quendam sanctum virum vt à morbo liberaret eum precibus suis. Sed audito ab eodem quòd melior esset in ægritudine quàm in sanitate: dixit vir sanctus, Oro Dominum vt seruet te in statu, in quo magis humilieris. ¶Fatuum etiam est de paupertate murmurare, cum sciamus pauperes electos esse ad regnum æternũ. Iacobi 2. Nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide. & hæredes regni? ¶De importunitate etiam temporis fatuum est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquam pacem habebit. vnde Iob. 9. Quis restitit ei, & pacẽ habuit? & propter hoc quia Deus scit melius quid expediat mundo, quem ipse habet regere, quàm alius, & quandoque expedire videntur quæ non expediunt. vnde quidam eremita seminauerat olera, & visum est sibi pluuiam necessariam esse oleribus suis, & petiit à Deo & obtinuit. Deinde visum est ei serenitatem necessariam esse oleribus suis, & petiit, & obtinuit: & vt breuiter dicam, tale tempus dedit ei Dominus quale voluit, & tamen nec vnum olus de terra exiuit: qui credens vniuersalem defectum olerum in anno illo, patienter sustinuit. Sed cum declinasset ad domum eremitæ alterius, & pulcherrima olera ibi vidisset, multum admiratus est. Et enarrauit eremitæ illi quæ ei acciderant. Cui eremita respondit: Meritò hoc aduenit tibi: putabas te sapientiorem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. Econtrario verò magnæ pacis occasio esset, & quandoque

etiam magnæ abundantiæ bonorum temporalium, si quis voluntatem suam in talibus voluntati diuinæ conformaret. V[illegible] fertur de quodam agricola, qui semper habebat in agris suis vberiores fructus quam alii. Et cum requireretur a [illegible] quare hoc esset: respondit, non esse hoc mirum si fructus [illegible]riores haberet, cum semper haberet tale tempus quale ipse [illegible]. Super quo cum alii mirarentur, & inquirerent quomodo ha[illegible]ret: Respondit, Ego nunquam volo aliud tempus habere [quam] Deus velit: vnde cum tale sit tempus quale Deus vult, [semper ha]beo tale quale ego volo. In pace magna erat vir ille, quia [volun]tatem suam conformauerat voluntati diuinæ. Et propter h[oc bo]norum temporalium habebat abundantiam. Cum artifices [of]fendi soleant, quando instruuntur in operibus in quibus [pe]riti sunt: non est mirum si multum Deus offendatur, qu[ia de] operibus suis ita a quibuscunque diiudicatur. Non es[t] artifex, qui non offenderetur vltra modum, si de operi[bus] tantum diiudicaretur, sicut iudicatur de operibus Dei. [De] [pros]peritate verò malorum & aduersitate bonorum, [multum leguntur] murmurasse sancti. Vnde Iob 21. Quare impii viuunt, [subli]mati sunt, confortatique sunt diuitiis, &c. Ierem. 12. Quare via [im]piorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur, [& ini]que agunt? Et in Psal. Mei autem pene moti sunt pedes, qu[ia ze]laui super iniquos pacem peccatorum videns. Et Habacuc 1. Q[uare] respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem [se]? Et in Psal. Vsquequo peccatores Domine, vsquequo pecca[tores] gloriabuntur? Et Malach. 3. Vanus est, qui seruit Deo. & qu[od emolu]mentum quia custodiuimus præcepta eius? Sed cessat murmur il[lud], si quis respiciat caussam quare hoc fiat. Fidelis medicus æg[ro] desperato vniuersa concedit quæ ipse appetit. Aegro vero, de cu-ius salute spes habetur, multa negat. Sic Dominus reprobis abun-dantiam bonorum temporalium tribuit, vt si qua bona egerunt, in mundo isto mercedem recipiant. Et secundum Greg. Iste successus bonorum temporalium signum est æternæ reprobationis. Similiter secundum Greg. mactandi vituli in liberis pascuis relinquuntur, [con]seruandus iugo premitur: ita mali per amœna prata ad foueam, bo-nus per aspera ad patriam venit. Omnia mala pœnæ sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccl. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod iustum est, iudicat.

¶ *De murmure claustralium.*

SEquitur de murmure claustralium. De quo specialiter tangi-mus, quia hoc peccatum multum infestat claustrales. Peccatum murmuris quandoque fuit Iudæorum, sed modò dicitur esse monachorum. Notandum ergo quòd claustralis murmurans de cibo

vel

vel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principiũ belli spiritualis est cõtra gulã: vnde super Matth. 4. dicit glos. In pugna Christi prius cõtra gulam agitur: quia nisi hæc prius refrænetur, frustra contra alia vitia laboratur. Talis claustralis in primo cõflictu dicit vltimum verbum suum, id est, dum verbum, ab ancilla deuictus, carne scilicet. Quod magna vilitas est. Hieronym. Nihil vilius quàm à carne vinci. Cum de viro iusto cantetur: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor. De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela ventris sui cultor. Tales enim non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt. secũdum verbum Apostoli ad Rom. 16. Ipsi de ventre suo Deum fecerunt, iuxta illud Philipen. 3. Quorũ Deus venter est. Dum verò murmur proferunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet ventris, dicunt. Ipsi etiã vasa vacua à gratia Dei se ostẽdunt, dum murmur in eis resonat, & dum ad ignẽ tribulationis crepant, satis apparet quòd aqua diuinæ gratiæ in eis non sit. Ad literam: olla vacua ad ignem crepat, & dolium vacuum multum resonat, plenum verò non sic. Isti enim debent Domino escã apponere cum grata salsa hilaritatis. Hilarem enim datorẽ diligit Deus. iuxta verbum Apostoli 2. ad Corinthios 9. Ipsi fel murmuris in escã eius ponunt pro salsa, vt verè Dominus possit de eis dicere: Dederũt in escam meam fel. quasi non legerint de Domino, quòd cùm gustasset acetum felle mistum, noluit bibere. Tales respiciũt retro sicut vxor Lot, & in statuam salis vertuntur. Statua videtur esse homo, & non est sic. Tales videntur monachi esse, & non sunt. Vnde Pastor in Vitis patrum: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurans, est rota nõ bene vncta vnctione gratiæ: & ideo murmurat sicut rota carri. vnde Ecclesiastici 33. Præcordia fatui quasi rota carri. Claustralis etiam murmurãs omne bonum claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonũ claustralium est pax. Vnde super illud, Pax super Israël. dicit expositor, Omne bonum vno verbo dixit. Claustralis etiã murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei vel abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis vel redemptionis. sed etiam ratione suæ redditionis. vnde quando se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bernard. Qui curam vestri semel nobis commisistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis? Claustrali murmurãti dicit Dominus illud Ioann. vlti. Quid ad te? tu me sequere. ¶ Claustralis etiam murmurans, auctoritate propria vult dispensare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura Bernard. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio, & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam

murmurans

murmurans Christo postposito, discipulus factus est Gal[illegible] de Bernardus: Dominus docet perdere animas. Galenus & Hi[ppo]crates saluare: cuius consilio potius acquiesces? aut cuius esse discipulus? Idem: Puta te quæso monachum, non medic[um], nec de complexione iudicandum, sed de professione. Clau[stralis] etiam murmurans, quendam cæcum qui cum in foueam mul[to]ties præcipitauit ducem sibi constituit. Iste cæcus est pro[prius] sensus, qui in foueam peccati multoties præcipitauit, que[m ta]men adhuc vult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum ve[rtit], ad iumentum suum faciem, potius eligens voluntatem fac[ere] corporis, quàm Dei. Ipse etiam vult æquè abundanter vict[um] & vestitum habere in præsenti, sicut illi qui nullam aliam re[tribu]tionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet [illegible] siderabilem quæ ei pro mercede danda est, cum tamen c[ommu]ni do communis habeat quòd operariis, quibus magna merc[es de]uitur, in vespere de victu non prouideatur: aliis autem, qu[ibus ta]lia merces in vespere non soluitur, prouidetur. Mirari de[bent qui] vident claustralem murmurantem, quasi si viderent iume[ntum] loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, [Vt iu]mentum factus sum apud te. Vnde cum quidam volens ing[redi] religionem, quæreret à beato Bernardo, quid sibi maxi[me esset] necessarium: ipse dixit ei. Vis esse asinus? Illo quærente [quomo]do posset hoc esse: respondit. Qui vult esse in religione, [debet] quodlibet opus sibi iniunctum facere, indifferenter come[dere], & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeò assueti [sunt] huic monstruositati, quòd non pauent cum audiunt claustra[les] murmurare. Sicut dicitur de Balaam, quòd adeò assuetus e[rat] monstris, quòd non expauit ad vocem asinæ. In vno casu videtu[r] claustrali licitum murmurare, quando scilicet præcipitur ei ali-quid voluntati diuinæ contrarium. In simili etenim casu asina Ba-laam murmurauit. Item cum murmur sit loquela veteris homi-nis, vetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirãdum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudari[um] [illegible] dutum. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cu[m] eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non de[bent] loqui per nouem dies, in signum quòd mortui sunt: ideo m[ur]mur omnino longe deberet esse à claustralibus, quidquid ei s[uccede]ret, sicut à mortuis hominibus.

De quatuor remedijs contra pecca-tum murmuris.

Sequit[ur]

SEquitur de remediis contra peccatum murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare.

¶Primum est exemplum Christi. Vnde August. Omnia terrena contempsit homo Deus, vt ab omnibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. ¶Secundum remedium est, quod homo cogitet murmur quod fit de malo pœnæ alicui illato, murmur esse contra Deum, cùm omne malum pœnæ à Deo sit. Vnde Exod. 16. Non contra me murmur est istud, sed contra Dominum. Et Numeri 14. Vsquequo multitudo pessima murmurat contra Dominum? Ideo quidquid infertur à persecutoribus, patienter tolerandum est: & potius debet homo habere oculum ad Deum qui habet persecutorem in manu sua, quàm ad ipsum persecutorem. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me? Matthæi 27. Vnde super illud, Timeat Dominum omnis terra. dicit Aug. Si creaturæ sæuiant, Deum time, non illas, quia omnia sub ipso sunt. Item gloss. Cupiditatem nocendi per te habes: potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Ideo Deus homo ante hominem stans, ait Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper. Nec etiam ipse diabolus vel vnam ouiculam potuit tollere viro sancto Iob, nisi prius diceret, Mitte manum tuam: hoc est, da potestatem. ¶Tertium remedium est, quòd homo cogitet intentionem, qua Deus permittit filios suos aduersitatibus flagellari. Qui enim magnum amorem cogitaret, ex quo Dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Gregorius: Ille solus de flagello murmurat, qui caussam percussoris ignorat. Et Apocalyp. 3. Ego quos amo, arguo & castigo. ¶Quartum remedium & præcipuum est gratia Dei. Cùm enim murmur prouenit ex defectu cælestis vnctionis in corde hominis, summum remedium est postulare vnctionem cælestis gratiæ, vt faciat murmur istud cessare, & non vnctionem carnalis voluptatis, quæ licet ad tempus murmur cessare faciat, tamen in posterum magis reddit querulosum. vnde ad Heb. vltim. Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Aequè de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contemnerentur, si quis ex corde eam peteret, sicut ab homine ea, pro quibus murmurat. Seneca: Quare potius impetrem à fortuna quod det, quàm à me ne petam.

De defensione proprij peccati, & de his quæ possunt valere ad eius detestationem.

CAPVT III.

SEQVITVR de tertio peccato linguæ, scilicet de defensione proprii peccati, circa quod multum laborat humanum genus: et figuratum est Genesis 3. vbi legitur de parentibus nostris, quòd cũ cognouissent se nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. ¶Ad detestationẽ huius peccati, Primò possunt valere verba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Romanos 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi. Et super illud, Nolite exaltare cornu, Glossa. Si iam fecistis iniquitatem per cupiditatem, non defendatis per elationem. ¶Secundo possunt facere ad hoc exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscunt, vbi etiam culpabiles non sunt. Gregorius. Piarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Prouerbiorum 18. Iustus prior est sui accusator. Genesis 27. Iacob qui lenis erat, nuda colli & manus pelliculis hædinis texit: in signum, quòd vir iustus etsi innocens sit, peccatorem tamen se debet reputare. Et Genesis 44. Scypho inuento in sacco Beniamin. Iudas qui tenet figuram confessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita: Quid respondebimus Domino nostro, &c. & subdit: Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum. Ille etiam qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccati habere voluit. Voluit enim circuncidi, & cum iniquis reputari. ¶Tertiò potest valere ad hoc, si ostendatur quanti meriti sit humilis cõfessio & accusatoria. Vnde Gregorius. Non minus admiror humillimam confessionem peccatorum, quàm sublimia gesta virtutum. Item in Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Prouerbiorum 15. Responsio mollis frangit iram. Mollis responsio, est suiipsius accusatio, quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, Iniustitias meas non abscondi. &c. dicit Glossa. Quando homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnum in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquens de illo verbo, Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei dicit: Latro in cruce quare meruit? quia illam viam tenuit, vbi ostenditur salutare Dei à qua tibi pes nõ exeat. In eo enim quòd se accusauit, Deum laudauit & super illud: Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. dicit Augustinus, quasi diceret Deus: Parcamus ei,

[illegible] parcit sibi, ignoscimus ei, quia nō ignoscit sibi. ¶ Quartò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud multum impedit peccatorem: non enim vult Deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. vnde Augustinus: Tu [illegible]ius es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

¶ De stultitia illius, qui peccatum suum defendit.

QVinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qua peccatū suum defendit. Primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimum hostem [quem] habet. ¶ Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quem homo habeat, ex hoc quod nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab hoc hoste sibi cauerit. Greg. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. ¶ Secundo verò stultus est, qui defendit peccatū suum. quia cum abyssus miseriæ abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suā plenè exprimere, vt amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse verò miseriam attenuat, quasi nolit quòd miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui eleemosynas volunt impetrare, immo paupertatem & infirmitatem, si quam habent, hominibus denudant. ¶ Tertio stultus est: quia non vult manifestare in curia misericordiæ peccatum suum, & reseruat illud in foro iustitiæ, vbi manifestabitur ad pœnā quod non vult manifestare ad veniam. ¶ Sexto potest valere ad detestationē huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas qui peccata sua defendunt. Peruersitas verò eorum patet ex hoc, quòd illud quod Deus persecutus est vsque ad mortē propriam, scilicet peccatū, sicut ostensum est in principio Summæ, ipsi defendere volunt ad læsionem propriæ cōscientiæ, & vsque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est in mundo isto. ¶ Septimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum qui peccatum suum defendunt. Ingrati vero omnes tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dum beneficium ipsius volunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficium attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficium remissionis quodammodo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum videtur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad det[est]ationem etiam huius peccati potest facere hoc, quòd illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere volunt. vnde super illud Gene. 3. Vocem tuam audiui in paradiso. dicit Gregorius: Proprium est peccantibus Deo velle attribuere vnde accusantur: quod

quod inde est, quia sic peccauit homo cum vellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni domino: quoniam ergo illi maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem eum facere intendit: immo vult eum ostendere nocentem, se autem innocentem, & super illud: Nolite iniquè agere. dicit glossa: Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosius est in Deum defendendo culpam suam proiicere. Ad detestationem etiam huius peccati videtur facere, quòd Dauid videtur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. vnde in Psalmo: Pone custodiam ori meo, & subdit: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Non declines, id est, declinare non permittas. Excusationes vero in peccatis dicuntur verba malitiæ: vel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficium Dei volunt attenuare: vel quia ille qui excusat, Deum vult infamare, dum culpam suam in Deum nititur refundere: vt Adam Gene. 3. quando dixit Domino: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi, & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

¶De diuersis modis excusandi peccatum.

ET notandum quòd multis modis solent homines peccatum suum excusare vel defendere. Alii propter infirmitatem carnis, contra illud Ecclesiast. 5. Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam. Alii multitudine peccantium, iuxta illud Ecclesiast. 32. Peccator homo vitabit correctionem, & secũdum voluntatem suam inueniet comparationem. Illis verò, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud. Non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Immo maior ignis erit secundum quod plura ligna erunt in igne: quia secundum ligna syluæ exardescet ignis: vt legitur Ecclesiastici 28. Contra hunc modum excusationis est illud Exodi 33. Non sequeris turbam ad faciendum malum. Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Ecclesiastici septimo: Ne pecces in multitudine ciuitatis. Alii verò excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suæ, quando rei vilissimę & immundissimę de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, quàm si aliquis miles clypeo suo vile sterquilinium protegeret. Alii verò excusant se per iuuentutem suam, qui videntur dicere quod iuuentutem suam à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

De

De peccato periurij, & de duabus speciebus eius.

CAPVT IIII.

SEQVITVR de peccato periurij. Et notandum quod duæ sunt species periurij. Vna est iuratio peruersa, alia est iuramenti liciti transgressio. Ad detestationem verò secundæ speciei periurij notandum est, quod ille qui iuramentum licitum facit, ipse quasi laqueum ad collum suum ponit, iuxta illud Prouerbiorũ sexto: Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Quando verò iuramentum licitum trãsgredietur, ipse laqueo illo quasi propriis manibus se strangulat. Potius expediret ei quòd solummodo contritus esset, & quod laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quàm quod iuramentum licitum transgrederetur.

¶De duodecim quæ debent retrahere hominem à peccato periurij.

DE alia verò specie iuramenti, notandum est, quòd XII. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. ¶ Primum est, quod ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, vel qua tangit manum illius cui iurat: & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quandocunque se manu ista signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quem manu illa signat, manu diaboli signatur. ¶Secundũ est hoc, quia cùm alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurij non timet eas, sed illis appropinquat. Si quis vult fornicari, si est intra ecclesiam, ipse exit inde: si est in cœmiterio, ipse exit inde: si propinquus est cœmiterio, vel ecclesiæ, elongat se ab eis. Ille verò qui vult peierare, intrat ecclesiam, si ipse erat extra, intrat ad altare & cõmittit peccatum periurij, quandoque super altare, quandoque super Euangelium, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrendũ est dictu. Mirum est quomodo ipsa terra eum non absorbet, vel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eum non perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille qui periurat. ¶Tertium est hoc, quod ille qui peierat, fur & sacrilegus esse videtur. Contrectat enim rem alienam inuito Domino, & rem sacrã, quia nomen Domini sanctum assumit cõtra prohibitionẽ illam Exod.20. Non assumes nomen Dei tui in vanum. ¶Quartum est hoc, quod ipse fallarius est. Si

quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad confirman[illegible]liquam veritatem, vteretur ad aliud confirmandum, ipse[illegible] iudicaretur. Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ips[illegible] excommunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcop[illegible] Sic quum Deus permiserit hominibus vt assumant nome[illegible] ad confirmationem veritatis, si vtantur nomine ipsius ad co[illegible]mationem falsitatis, ipsi falsarij sunt, & quo ad Deum excom[illegible]nicati excommunicatione illa quæ dicitur primæ ad Corinth. Si quis non amat Dominũ Iesum Christũ, anathema sit. ¶Q[illegible] est hoc, quod ille qui scienter peierat, ipse præter mortem [illegible] peccantium vult Deum inuoluere in peccato suo. Cùm en[illegible]rare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere [illegible] ipse iurat falsum, ipse vult adducere Deum ad testificandu[illegible]sum. Talis inquantum in se est, vult maius malum facere Ch[illegible] vt videtur, quàm eius crucifixores. Ipsi enim intulerunt C[illegible] tantum malum pœnæ. Ipse verò vult eum inuoluere in m[illegible]pæ, quod deterius est. Ipse vult facere reputari Deum dece[illegible]dum in nomine eius quasi per manum eius, vult homines [illegible]cere. quod genus peccati non legimus commissum fuisse [illegible] diabolo, licet diabolus mendax sit, & pater eius, & per men[illegible] homines seducat: non tamen legimus quod ipse iuram entum [illegible]dacio addat, vt melius possit seducere, sicut faciunt illi qui p[illegible]rant. ¶Sextum est hoc, quòd cùm in nomine Iesu flectatur o[illegible] genu cælestium, terrestrium, & infernorum: vt legitur ad Ph[illegible] 2. ille qui peierat, quum in nomine Christi contumeliam Deo [illegible]ciat, deterior videtur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nom[illegible] eius genus flectere dicuntur. ¶Septimum est hoc, quòd cùm h[illegible]mo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine Domi[illegible]ni peccet, ipse in nomine Domini meritò punietur: vt cùm illu[illegible] inuocauerit, non exaudiatur, & cùm ad illud fugerit, non prote[illegible]gatur, quum aliis hominibus nomen Domini refugium sit: iuxta illud Prouer. 18. Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsam currit iustus, & saluabitur. ¶Octauum est hoc, quod periurium enumeratur inter ea, quæ Dominus odit, Zachariæ 8. vbi sic legitur: Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus. ¶Nonum est maledictio, quæ est super periuros, & in præsenti, & in futuro. vnde Zach. 5. Vidi hominem &c. Et subditur: Et dixit ad me Dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter,

ter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius & lapides. ¶Decimum est hoc, quod peccatum istud replet hominem iniquitate. vnde Eccle. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. in fine huius verbi tangitur pœna periurorum in præsenti. ¶Vndecimum est hoc, quod periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiam sibi ingressum regni cælestis. Vnde in Psal. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et subditur: Qui non iurauit in dolo proximo suo. Ibi per contrarium innuitur, quod ille qui iurat in dolo proximo suo, nõ intret. ¶Duodecimum est hoc, quod Sacra scriptura propter magnum periculum periurij adeò dissuadet iuramentum, quod quibusdam visum est quod iuramentum omnino prohibeat. vnde Matth. quinto. Ego autem dico vobis non iurare, neque per cælum, neque per terram &c.

¶Septem quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

ET notandum quod circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. ¶Primum est, appetitus iurandi, siue affectio. vnde Iac. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis. Secundum est assiduitas iurandi. vnde Ecclesiast. 23. Iurationi non assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa. Et iterum: Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo. ¶ Tertium est, iurare ex leui caussa vel nulla. Vnde Deuter. 5. Non vsurpabis nomẽ Dei tui frustra: quia nõ erit impunitus qui super re vana illud assumpserit. ¶Tria alia, quæ dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, qua per oppositum innuitur. Ierem. 4. vbi sic legitur: Iurabis, viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iustitia. ¶Septimum est, iurare per creaturas. vnde Matthæi quinto, Ego autem dico vobis non iurare omnino: neque per celum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Ideo autem dissuadetur iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

De peccato Mendacij.

CAPVT V.

SEQVITVR de peccato mendacij. De quo hoc o- dine dicemus. Primò dicemus quid sit menda... & ponemus ea quæ possunt valere ad detesta... huius peccati. Secundò tangemus aliquid de diu... sis diuisionibus mendacij.

¶ Quid sit mendacium, secundum Augu. & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

EST autem mendacium secundum Aug. falsa significatio cum intentione fallendi. ¶ Ad detestationem huius pe... ¶ Primò possunt valere verba sacræ scripturæ quæ dissu... nobis mendacium. Vt est illud Ecclesiast. 4. Ne accipias fa... aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mend... Faciem aduersus faciem suā accipit qui in veritate exclusa de suo, quæ est Dei similitudo, falsitatem, quæ diaboli est... assumit. & Ecclesiast. 7. Noli amare mendacium. & pòst in ec... capit. Nolli velle mentiri omne mendacium. ¶ Secundò pot... lere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud... diabolicum. Primum enim mendacium dixit diabolus, Gen. 3. Nequaquam moriemini. Vnde Ioannis octauo legitur de dia... lo: Cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur: quia men... est & pater eius. Ipse est pater mendacij, quia primus inuētor & pater eius, scilicet hominis mendacis. Homo enim mendax, fi... lius est diaboli imitatione. Ioannis octauo: Vos ex patre diab... estis, & desideria patris vestri vultis facere. ¶ Tertiò potest vale... ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud membrum inquinat, in quo magis est indecens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prouerbiorum duodecimo: Abominatio est Domino labia mendacia. Si quis os suum apertum haberet muscis & aliis rebus immundis quæcunque vellent ibi intrare, & permitteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominibus. Sic os mendax est abominabile Deo, cùm immunditia mendacij multò amplius displiceat Deo, quàm immunditia muscarum vel similium rerum. ¶ Quartò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud hominem falsum reddit: quantum præualet bonus denarius denario falso, tantum præualet homo verax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius valet centum falsos, & vnus homo verax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mendacij vera de cetero loqueretur: quia cui nō displi-

displiceat si aliquem de denariis suis inuenire falsum, quis est qui non potius velit habere denarios bonos, quàm falsos? Sed de seipsis non dolent miseri homines, quando seipsos falsos inueniunt, & potius se volunt esse falsos, quàm veros. In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amant denarium vnum, quàm seipsos ¶ Quintò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod mendacium est quasi quoddam venenum, quod tantæ efficaciæ est, quod in ipso ore existens hominem interficit: iuxta illud Sapient.1. Os quod mentitur, occidit animam. Vnde mirũ est quomodo miseri homines non timent quin venenum istud in ore sentiunt. Peius est venenum istud veneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendaciũ enim quod fuit in ore serpentis, occasio videtur fuisse veneni quod in ore habet serpẽs. ¶ Sextò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod omnis mentiens proditor est. Vult enim quod ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidem tamen ei non seruat, imò vult eum decipere. ¶ Septimò potest valere ad detestationem huius peccati, magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis Eccle.20. vbi sic legitur: Potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autẽ ambo hæreditabunt Ideo videtur esse peior qui assuetus est mendacijs, quàm fur: quia fur nocet corpori: ille autem qui mentitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in furore quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malæ. Fur enim suum bonum temporale quærit, sed mentiens alienum malum, scilicet errorem proximi. Vnde peccatum mendacij, peccatum diabolicum est, & peccatum malitiæ: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit Dominus, Prouerbiorum 6. vbi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem &c. Si ergo qui in furto deprehenderetur, erubesceret, sic erubescere deberet si mendacium eius deprehenderetur. Hoc autem quod dictum est, quod & fur & mendax perditionem hæreditabunt, non est intelligendum de quocunque mendace, sed de illo qui dicit mendaciũ perniciosum & nociuum, & ad eandem speciem mendacij referendum est quod dictum est prius Os quod mentitur, occidit animã. & illud Psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ¶ Octauò potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua punitur peccatum istud. De qua habetur Prouer.20. Suauis est homini panis mendacij, & os eius implebitur calculo. De pœna etiam mendacij habetur Act.5. de Anania, vbi sic ait Petrus: Non es mẽtitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. ¶ Nonò potest valere ad detestationem hu-

ius peccati hoc, quod peccatum istud valde nociuum est eccl... Dei. Facit enim vt vix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mendaces faciunt vt vera dicentibus non credatur: vnde propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est velut arcus diaboli, oculos interiores filii Dei sagittans. vnde Ieremiæ 9. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis. & ibidem: Sagitta vulnerans lingua eorum. ¶ Decimò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato. Ad quod pertinet quod in Vitis patrum legitur de quodam ere... qui visitatus est ab aliis eremitis delatis illuc per fluuium ministerio angelorum, qui dixit illis quærentibus aliquid de eius conuersatione, Hoc custodiui ex quo conuersus sum, quod nu... mendacium de ore meo procederet, nec posi posui amorem c...stium terreno amori: sed nec gratia Domini in his mihi de... quidquid petij à Domino, sine mora consecutus sum, & ... duum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab angelis, ipsis vidētibus recepta est. Magni meriti sciebat Salomon ... à mendacio cauere, cùm hoc petiit Prouer. 30. Vanitatem & verba mēdacij longe fac à me. ¶ Vndecimò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod homines assueti huic peccato in opprobrio magno sunt. vnde Eccle. 20. Opprobrium magnū in homine, mendacium, & pòst ibidem: Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione. & Eccle. 4. Non contradicas verbo veritatis vllo modo & de mendacio ineruditionis tuę confundere. ¶ Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod grauiter *vulneratur* qui cadit in peccato isto. vnde Eccl. 20. Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimēto cadit. Multū videtur esse corruptus mentiēs, cui potius placet quod non est, quàm quod est: & multum videtur habere oculos cordis infirmos, cùm tenebrę falsitatis ei placeant, & lumen veritatis ei displiceat. Corruptionem hominis mendacis insinuat Aug. super illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. sic dicens: Meritò perditur mētiens, quia declinat ab eo quod est ad id quod non est.

¶ *De diuisionibus mendacij.*

SEquitur de diuisionibus mendacij quæ multæ sunt. Prima est in octo membra siue octo species, quas ponit Augustinus in libro de mendacio. ¶ Prima species est, mendacium in doctrina religionis, quod est contra fidem vel bonos mores. Hoc summè fugiendum est, ad hoc nulla caussa quisquam debet adduci. Secūda est, quod nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quod vni prodest, & alij obest. Quarta est, quòd fit sola mentiendi fallendique libi...

libidine: quod est mirũ mendaciũ, sicut dicit beat' Aug. Quinta, quòd sit cupiditate placendi de suaui eloquio. Sexta quod nulli obest & alicui prodest ad pecuniã eius seruandam. Septima, quòd nulli nocet, & alicui prodest ad vitam corporis seruandã. Octaua est, quòd nulli obest, & alicui prodest vt ab immũditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mendacij sunt mortalia peccata si cum deliberatione dicantur. Quinq; aliæ venialia sunt peccata, nisi adsit aliqua circunstantia quę ei mortalia faciat. ¶Alia autem diuisio mendacij diuiditur in tres species, scilicet mendaciũ, perniciosum, & iocosum, & officiosum siue benignũ. Primũ mẽbrum huius secundæ diuisionis continet tria prima mẽbra primę diuisionis. Secundũ verò membrũ continet quartũ & quintum. Tertium autẽ membrũ huius diuisionis continet vltima tria mẽbra primę diuisionis. ¶Tertia autẽ diuisio mẽdacij est in mendacium principalis assertionis, & mendacium falsi testimonij.

¶*De his quæ possunt valere contra falsum testimonium.*

AD detestationem verò falsi testimonij aliqua addere possumus, licet ea quæ prius dicta sunt ad detestationẽ mẽdacij ad idem possint referri. Notandum ergo ꝙ contra peccatũ falsi testimonij. Primò possunt valere verba sacrę scripturę quę istud dissuadent: vt est illud Exod. 29. Non loqueris contra proximũ tuũ falsum testimoniũ. Et eiusdem 23 Non iunges manum tuã, vt pro impio dicas falsum testimoniũ. ¶Secundò possunt valere ad idem cõminationes, quas sacra scriptura facit falsis testibus: vt est illud Prouer. 19. Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia, peribit. & Prou. 21. Testis mendax peribit. ¶Tertiũ est hoc peccatũ quod multũ nociuũ est. Nocet enim Deo, nocet iudici, nocet ei contra quẽ testimoniũ fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primũ Deo, cuius presentiã contẽnit. Deinde iudici, quem mentiendo fallit. Postremò innocẽti, quem falso testimonio lædit. vnde falsus testis licet septennem pœnitentiam egerit de falso testimonio, nondũ tamẽ liberatus est, donec ipsi satisfecerint pro posse suo, qui rẽ suã pro falso testimonio amisit. Testis iniquus deridet iudiciũ: vt legitur Prou. 19. & ideo in extremo iudicio merito deridebitur: quia per quę peccat homo, per hęc & torquetur. Sap. 11. ¶Quartũ est hoc, ꝙ ipse vẽdit Dominũ. vnde super illud Matt. 26. Tunc abiit Iudas, &c. dicit gl. Multi hodie sunt qui factũ Iudæ execrantur, & idẽ faciũt: nã cũ pro munere falsum testimoniũ dicũt, quia veritatẽ negãt, Deũ, qui veritas est, vendũt. Et notandũ quòd qui vult à peccato mẽdacij cauere, oportet quod peccatum cupiditatis à se repellat: ex peccato enim cupiditatis mẽdacia procedũt, vt patet in mercatorib'. Vnde Cain

qui inter homines primus legitur mendacium dixisse. Ge
quarto: Nescio Domine: nunquid custos fratris mei sum &
interpretatur possessio. Cupiditas etiam causa fuit quod An
& Sapphira Petro mentiti sunt. Timorem etiam humanum
ret remouere, qui vult cauere à mendacio. Hac de caussa P
Dominum negauit.

De peccato detractionis. Et de XII. quæ possunt valere ad eius detestationem.

CAPVT VI.

PRIMÒ dicemus de peccato eorum qui ... ctiones proferunt. Secundò de peccato e... qui libenter eas audiunt. Tertio verò tan... aliquid de impatientia eorum quibus de... tur. Circa primum primò ponemus ea q... sunt valere ad detestationem detractionis ... cundò tangemus de diuersis speciebus d... ctionum. ¶ Notandum ergo quod XII. sunt quę possunt va... hæc verba Sacræ scripturæ quę nobis hoc vitium dissuaden... quibus pauca ponemus. Dissuadetur autē nobis hoc vitium L... 19 vbi sic legitur: Non maledices surdo, nec corā cęco pon. o... fendiculū: sed timebis Dominum Deū tuum. Ad literā, valde i... pium est surdo maledicere, quum ipse nō audiat: nec contra obie... cta aliquid possit respondere. Valde etiā impium est corā cęco p... nere offendiculum, quū ille non videat, nec possit sibi cauere. S... secundū glos. surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens ... minus potest audire detrahentem, quàm si surdus esset. Surdus e... nim quandoque audit quādo altè sibi clamatur: absens verò qui... quādoque per duas leucas distat, vel amplius, nō audit detrahentē quantumcunque clamet. Detrahens etiā ponit offendiculum coram cęco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, vel quia simplex est, vel quia nō cognoscit personam cui detrahitur, narrat alienū factū vnde ipse scandalizatur, vnde detractor impiè agit S... proditiosè tā in eum cui detrahit, quā in eum corā quo detrahit. Item dissuadetur hoc vitiū pòst eodē cap. vbi sic legitur. Nō e... criminator, nec susurro in populis. Criminator idē est quod detra... ctor, quia in alieno crimine d...ctatur. Item Leui. 7. Sanguinē o... nis animalis nō sumetis in cibum. Item Leuit. 3. Nec sanguinem nec adipē omnino comedetis. Sanguinem comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deut. 12. Caue ne sanguinē comedas. & Eccle. 5. Non appelleris susurro in vita tua, & lingua tua ne

capia-

carnaris.& Iac.4.Nolite detrahere.&c. Bernard. Noli esse alienæ vitæ, aut temerarius iudex, aut curiosus explorator. ¶Secūdò potest valere ad detestationem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparetur.

¶Quibus comparetur detractor.

NOtandum quod detractor comparatur cani. vnde Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus,&c.& Ecclesiastic.19. Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Canis sagittam habens infixam femori, non quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec verbum malum quod de proximo audiuit, alij retulit. Detractores etiam sunt canes gregem diaboli custodientes, non permittentes etiam vnam ouiculam inde auferri quin latrent, vel deridendo, vel aliter ostendendo. Canes isti non solùm carnes comedunt, sed etiam ossa rodunt: quia non solùm carnalibus hominibus detrahunt, sed etiam spiritualibus. Specialiter autem detractores similes sunt canibus qui in macello morantur, qui sanguini insidiantur & sanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouerbiorum primo: Insidiemur sanguini. Detractor etiam porco comparatur, quia ad modum porci ori suo non parcit ab immunditia, sicut nec pedi suo, non aduertens illud quod dicitur Sapientiæ primo: A detractione parcite linguæ. Qui non vult parcere ei cui detrahit, saltem deberet parcere propriæ linguę quam inquinat, dum per immunditias aliorũ peccatorum eam trahit. Porcus si hortum intret vbi ex vna parte flores videat, & ex alia stercora, floribus neglectis ad stercora currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si videat in aliquo aliqua imitatione digna, quæ velut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse versat in ore suo reprehensibilia: de his verò quæ sunt imitatione digna, quæ velut flores sunt, non curat. Propter hanc immunditiam quæ est in detractoribus, voluit eos excludere Augustinus à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos versus scriptos in mensa sua sicut habetur in glos. super illud Prouerbiorum vigesimo quarto: Cum detractoribus ne commisceaeris,&c. Quisquis amat dictis absentum carpere vitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Multum immunda iudicauit ora detractorum Augustinus, qui præ ceteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiam comparatur serpenti. Vnde Ecclesiastici 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Assimilatur detractor serpenti in his ꝓprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuosè incedens, terram comedens. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro, quos dum sunt pręsentes, amare se simulat, nec detrahit nisi vbi de silentio confidit: & sicut ad literã ser-

pentes verbis & tumultibus hominum deterrentur:sic detra- timet quando videt venire eum,cui detrahit. Tortuosè etiam cedit detractor,dum a laude eius incipit,cui vult detrahere. Re- ctitudinem etiam suæ attentionis prætendit, dicens: Non ex hoc animo detrahendi. Et, vt ei fides adhibeatur, dicit se multū amare eum cui detrahit. Terram etiam ad modum serpentis comedit:quia quod terrenum & infirmum est in homine, hoc in o- re suo versat. De his serpentibus legitur Deuterono.trigesimo secundo:Dentes bestiarum immittam in eos,cum furore trahentium super terram atque serpentium. & Ieremiæ octauo: Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio. Item homines assueti detractioni, vix corriguntur. Vnde Eccl. vigesimotertio Homo assuetus verbis improperij,omnibus diebus vitæ suæ non erudietur. Bernardus: Nunquid vipera est lingua quæ tres interficit flatu vno? Lingua detractoris tres interficit simul vno verbo, scilicet se, & eum qui audit quando consentit ei: quandoque etiam eum cui detrahitur, quando peruenit ad eius notitiam. ¶Detractor etiam monstrum est, in ore gladium habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouerbiorum trigesimo:Est generatio quæ pro dentibus gladios habet. & illud Psal. Filij hominum dentes eorum,arma & sagittæ,& lingua eorū gladius acutus. & iterum: Gladius in labiis eorum,quoniam quis audiuit. Bernard. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huiusmodi linguam mucrone illo, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit etiā hoc corpus,nec iam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est,quos ei Iudæus infixit, nisi enim corporis sui vitæ vitā istius corporis pertulisset,nunquam illud pro isto mortis iniuriç tradidisset. ¶Detractor figuratus est per illam bestiam de qua legitur Danielis septimo,quæ similis erat vrso,& habebat tres ordines dentium.Vrsus etsi homini similis sit, tamen homo non est. Sic detractor etsi exterius videatur esse homo,tamen verè homo non est,quia sanguine humano pascatur. In tribus verò ordinibus dentium figurari possunt tres modi,quibus detractor proximum lacerat.Lacerat enim eum bona opera aperta minuendo, occulta negando,falsa crimina imponendo. ¶Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat. vnde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Nullum sepulchrum ita fœtet in conspectu hominum, sicut os detractoris in conspectu Dei. Sapiens: Non refert de his gartionibus, an à superiori,an ab inferiori intonent, quia non minus à superiori quàm ab inferiori fœtent. Tantus est fœtor in ore detractorum, vt ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeò fœtidi sunt quòd fœtorem istū non

non sentiunt. Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minimè sentitur. ¶ Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. vnde Eccles. 19. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Videretur detractori quod dirumperetur nisi verbū malum auditū de proximo emitteret. Contra hoc quod dicitur Eccl. 19. Audisti verbū aduersus proximum tuum? cōmoriatur in te, fidens quoniā non te dirumpet. Ad detractorem videtur pertinere illud Iob 32. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Detractor etiam similis est noctuæ, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt vt ciconiæ quæ venenatis animalibus pascuntur. Sic detractores alienū peccatum, quod quasi venenum est, in ore deferunt. Os etiam detractoris vas est aquam maledictam diaboli continens, iuxta illud Psalm. Quorum os maledictione plenum est. Detractor etiam est peior furibus illis qui vestes & alia bona temporalia furantur. vnde Ambrosius: Tolerabiliores sunt fures qui vestes & alia bona nostra diripiunt, quàm fures qui famam nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouerbiorum 22. quòd melius est nomen bonum quàm diuitiæ multæ. vnde qui nomen bonum alicui aufert, magis nocet ei, quam si ei multas diuitias furaretur. Præterea furtum tale vix aut nunquam potest restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Prouerbiorum 23. Noli esse in conuiuiis potatorum, neque in comessationibus eorum, qui carnes conferunt ad vescendum, dicit gloss. Carnes ad vescendū cōferre, est in collocutione derogationis vicissim vitia proximorum dicere. Item detractores diabolo thurificant, & in cœtu diaboli quasi thuribulum deferunt, in quo pro suaui odore fœtorē alienorum peccatorum hominibus ingerent. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimonium ferunt absente eo contra quem testificantur. Seneca: Loquens de proximo tuo, scito te pro eo vel contra eum testimonium dicere. Psalm. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item videntur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conantur ad hoc vt quod est Dei, cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere. Iste est fornicator vel vsurarius: quàm dicere, Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amon, qui rasit dimidias barbas nuntiis Dauid, & curtauit vestes eorum vsque ad nates, vt legitur 2. Reg. decimo: Dimidiam barbam radit detractor nuntiis veri Dauid, id est, Christi, dum medietatem viriditatis eis aufert. Dicit enim quod bona faciunt, sed intentione mala. Detractio enim, sicut dicit auctoritas, filia liuoris est, quæ vbi bene facta negare non possit, quo-

quocunque modo peruertere tentat. Detruncat vestes vsque ad nates: quia si quid est pudibundum in eis, detegit. ¶Tertio potest valere ad detestationem huius peccati, scilicet detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notandum autem quod detractor adeò crudelis est, quod se primo lędit, vt postea alios lædere possit. Si enim prius accusat, vt aliis possit detrahere. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, quod carnes humanas comedit, & sanguinem humanum bibit. Vnde Iob 19. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Detractor hominem persequitur: quia de occultis vult iudicare, ac si esset Deus. Gregorius. Qui aliena detractione pascitur, procul dubio alienis carnibus saturatur. ad Galat. 5. Si inuicem mordetis, videte ne inuicem consumamini. Detractor comedit quandoque patrem suum, vel matrem spiritualem, vel carnalem dum ei detrahit. Nulli parcit, nec amico nec inimico. Vnde Ezechiel. 5. dicit Dominus Ierusalem, id est ecclesiæ: Patres comedent filios suos in medio tui, & filij comedét patres suos. Et Ierem. 19 Vnus quisque carnes amici sui comedet. Detractores vno morsello comedunt [illegible] vel vnum archiepiscopum, vel episcopum. Detractor etiam in Quadragesima carnes comedit. vnde quidam Abbas in Vitis patrum: Melius est comedere carnes, & bibere vinum, quàm comedere in vituperatione carnales fratrum. Detractor non parcit etiam mortis. Dissepelit enim homines mortuos in peccatis, quod est vnum opus contrarium illi operi misericordiæ, de quo habetur Tob. 2. Detractor etiam crudelior esse videtur lupis & leonibus, & ceteris bestiis. Leo enim leoni parcit, lupus lupo, & ceteræ bestiæ parcunt bestiis sui generis. Detractor verò non parcit carnibus humanis. Detractoris lingua peior videtur esse inferno. Infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractori amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Ecclesiast. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris; potius vtilius est infernus, quàm illa. ¶Quartò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ immunditiæ est peccatum istud. Notandum est quod detractor crabroni comparatur, qui non quiescit nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. Cunctorum inimicorum tuorum coram te terga vertam, emittens crabrones prius, &c. Lingua detractoris velut rotabulum est, non cessans voluere & reuoluere sordes vitiorum. ¶Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notandum ergo quod detractor iniquus est in seipsum, in proximum, & in Deum. In seipsum, quia ipse quęrit festucas vnde oculos sibi eruat, quando deberet quęrere lumen alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerem vnde oculi eius

eius excæcantur. Gregor. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi quod in puluerem ſufflant, & in oculos ſuos terram excutiunt, vt vnde plus detractores perfluant, inde magis veritatis nihil debeant. Iniquus etiam eſt detractor in proximũ, quem fœtore peccatorum vult corrumpere. Iniquus eſt etiam in Deum, cui iudicium ſuum aufert: contra illud Luc.6. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Detractor vult vſurpare ſibi quod ipſe Deus pater ſibi non vſurpat, ſcilicet iudicium. Pater enim non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio. Ioan.5. Iniquus etiam eſt in Deum, cuius partem quantum poteſt conatur minuere. Bonos enim qui ex parte Dei ſunt, aſſerit eſſe diaboli, quando eos malos dicit. ¶Sextò poteſt valere ad deteſtationem huius peccati, ſi oſtendatur detractor exoſus eſſe Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Eccleſiaſt. 21. Suſurro coinquinabit animam ſuam, & in omnibus odietur. & Eccleſiaſt. 5. Suſurroni odium inimicitia & contumelia. Odium cordis inimicitia operis, contumelia verbi. & ad Romanos primo: Detractores Deo odibiles. ¶Septimò poteſt valere ad deteſtationem huius peccati hoc, quod detractor maledictus eſt à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Eccleſiaſt.28. Suſurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habẽtes. De ſecundo legitur Prou.24. Abominatio hominum detractor. ¶Octauò poteſt valere ad deteſtationem huius peccati, pœna qua Dominus punit detractores. De pœna iſta legitur Num.12 de Maria ſorore Moyſi, quæ leproſa facta eſt, quia detraxit Moyſi. De pœna etiam iſta legitur Leuit. ſeptimo: Qui comederit ſanguinem, peribit de populis ſuis Leuitic.17. Homo quilibet de domo Iſraël, & de populis qui peregrinãtur inter vos, ſi comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam cõtra animam illius, & diſperdam eam de populo ſuo. Delectari in ſanguine peccati diabolicum videtur eſſe. Vnde detractores ſpecialiter filij diaboli ſunt, qui ſanguiſuga vocatur Prouerbiorum trigeſimo. Sitiunt enim detractores ſanguinem peccati, ſicut & diabolus ¶Nonò poteſt valere ad deteſtationẽ huius peccati, ſi oſtendatur quãta ſtultitia peccator laborat. De ſtultitia ipſius dicit Philoſophus, quod proprium ſtultitiæ eſt aliena vitia cernere, & ſua obliuiſci. Legitur etiam in Vitis patrum, quod quidam frater inuentus eſt culpabilis, & adductus eſt Abbas Moyſes vehementia precum, qui tollens ſecum ſportam vetuſtiſsimam, impleuit eam arena, & portauit eam retro. Illis verò admirantibus quid hoc eſſet, dixit: Peccata mea ſunt poſt me currentia, & non video illa, & veni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim ſua, quibus totus plenus eſt, non videt, peccata autem aliena ante oculos ſuos habet. ¶Decimò poteſt valere ad deteſtationem huius

ius

ius peccati, si ostendatur quàm damnosum sit ecclesiæ Dei. [illegible] tandum ergo quod detractor est ventus vrens vineam Dei præcipue in flore. Illi enim qui sunt in initio bonæ vitæ, n[illegible] sunt morsus detractionum sustinere, sed desistunt a bono in[illegible] pto. Et sicut poma debiliũ caudarum eiiciuntur ab arboribus [illegible] to: sic ventus detractionis illos à Deo separat, qui nondũ ei f[illegible] adhæserunt. Detractor, quantũ in se est, vniuersales tenebras [illegible] re nititur in mundo isto, sicut leguntur factę in passione De[illegible] in vniuersa terra. Lucernas etiam conatur detractor exting[illegible] dum sanctos viros nititur infamare. Cùm ecclesia tenebras faciat tantũ ter in anno, detractor cõtinuè tenebras suas vel[illegible] cere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. ¶Vn[illegible] mò potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd [illegible] catum istud est in Spiritum sanctum. Detractor enim imp[illegible] gratiam Spiritus sancti, dum conatur eam diminuere, vel [illegible] focare in hominibus: ideo vix dimittitur peccatum istud à Sp[illegible] tu sancto, ad quẽ pertinet remissio peccatorum. ¶Duodecim[illegible] test valere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Gl[illegible] de peccato isto super illud Prou. 24. Cum detractoribus ne c[illegible] miscearis. Hoc specialiter periclitatur vitio totum penè genus [illegible] manum. ¶Et notandum quod licet quilibet debeat cauere à [illegible] ctione quarumlibet personarum, precipuè tamẽ à detractione [illegible] tris vel carnalis, vel spiritualis. Vnde Exod. 22. Diis non detrah[illegible] & principi populi tui non maledices. & Gene. 9. legitur de C[illegible] filio Noë, quòd patris sui verenda detexit, & ideo in semine [illegible] maledictionẽ recepit. vnde legitur ibi: Maledict⁹ Chanaan pr[illegible] seruus seruorum erit fratribus suis. Legitur etiã 2. Reg. 6. de [illegible] quòd à Domino percussus est, quia manum suã ad arcam Dei ex[illegible] tendit. Per arcam, in qua continebatur manna, & virga Aaron, & tabulæ testamenti, figuratur prelatus, in quo contineri debet mã na dulcis consolationis, & virga correctionis, & sciẽtia discretionis. Ad quam arcam si detractor manũ extenderit illi detrahendo, à Domino percutietur. Greg. Multi dum plus vitam sacerdotum quàm suã discutiunt, in erroris foueam dilabũtur, minus cõsiderantes quòd non eos vita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

¶De diuersis speciebus detractionum.

POsitis speciebus illis quæ possunt valere contra peccatũ detrahentium, consequens est vt aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notandum quòd super illud Psal. detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar, distinguitur triplex

plex genus detractionis. ¶Primum est, malum dicere de alio ¶Secundum audita mala cum augmento referre. ¶Tertium est, libenter illud audire. Nos autem possumus diuidere detractionẽ in sex species. Quarũ prima est occulta mala proximi publicare. Secunda est, audita mala cũ augmento referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta, bona in mala conuertere.

¶De peccato libenter audientium detractionem.

SEquitur de peccato eorum qui libenter detractores audiunt. Contra quod peccatum, Primò valere possunt verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prou 4. Labia detrahentium sint procul à te. Et illud Prou. 23. Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conterunt. Et illud 24. Cum detractoribus ne commiscearis. Et illud Eccle. 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequã. Contra hoc peccatum etiam potest valere illud Bern. Detrahere vel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Sunt autem reprehensibiles illi qui libẽter detractiones audiunt multis de caussis. Primò propter hoc quod vident fratres suos à canibus dilacerari, & non exterrent canes saltem clamoribus, præcipuè cùm sperent se proficere posse, imò canibus applaudunt. In quo potius se canes quam homines ostendunt. Eccles. 13. Quæ cõmunicatio sancti hominis ad canem? Cùm detractor serpens sit, vt prius ostensum est, non videntur homines esse, sed potius genimina viperarum qui eos non exhorrent, qui lapides durarum increpationum non proiiciunt, quãdo vident fratres suos ab eis morderi.

¶Multis caussis sunt reprehensibiles, qui libenter audiunt detractores.

REprehensibiles etiam sunt qui libenter audiunt detractores, quia illis qui fratres suos comedunt, salsam ministrant, ad quam eos comedant, hilarem eis vultum ostendendo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hieronymus: Nemo inuito auditori libenter narrat. Prouerbior 25. Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Reprehensibilis etiam est ille qui detractori consentit, quia testi deceptione pleno, non iurato, neque examinato contra absentem credit, & frequenter teste vnico, contra illud legis diuinæ Matth. 18. In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Immo, quod plus est, si vnus ribaldus detraxerit vni viro sancto, & decem boni viri dicerent contrarium, potius creditur illi ribaldo simplici verbo testificanti contra virum sanctum, quàm decem bonis viris iurantibus

tibus pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, quia iuxta... chrum patens, vnde fœtor incessanter exhalat, potius elig... contra Dei voluntatem, & ad suam damnationem, quam r... do inde, & obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesse... ditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, qu... ctue credit testificanti contra lucem, quam naturaliter odit.

¶De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones.

SEquitur de peccato eorum qui impatienter tolerant eos... tibi detrahunt, qui valde fatui sunt. Valde enim vtiliter fe... eis si ipsi patienter sustinent. Detractores enim sunt spinæ... inferni obstruentes viris sanctis. Vnde Osee 2. Ecce ego sep... vitem tuam spinis. Ipsi etiam sunt vigiles ciuitatum ecclesiæ... stodientes ad modum vigilũ, quasi continuè mentientes. Ip... depascunt segetes Domini, ne in paleas luxurient, & pauca g... habeant. Ipsi sunt limę à vasis glorię rubiginem auferentes... sunt quędã vasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubig... vnde deberent recipere pulchritudinem. Detractores à sanct... quasi quodã rasorio peccatum elationis eradunt. vnde Grego... circo laxat Dominus linguas detractorum in electos, vt si qu... eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

De peccato Adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem.

CAPVT VII.

DE peccato Adulationis, hoc modo dic... Primò ponemus ea quæ ad detestatio... ius peccati possunt valere. Secundo ... de remediis contra peccatum istud ... dum ergo quod adulatio, sicut qui... dixit, e... peruersa laudatio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdem literis constat, sed nõ eodẽ modo ordinatis. secundum Tullium verò nomen à sono sumpt... Canes enim quorum est mira adulatio, ferè exprimunt istum ... num. ¶Ad detestationem verò huius peccati. ¶Primo possu... valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illu... Exod. 30. Hoc oleũ vnctionis sanctum erit mihi in generation... vestras. Caro hominis non vng... tur ex eo. Et subditur paulò po... Homo quicunque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, ex... terminabitur de populo suo. Oleum istud laus est quæ debet D... dari, nõ homini viuẽti. Itẽ Leu. 2. Nihil mellis adolebitur in sacri... ficio Domini. In melle dulcedo adulationis intelligitur. Itẽ di...

suadetur

suadetur hoc vitium. Exod.23. Nō coques hœdū in lacte matris. Adulator hominem durum, quem diabolus frangere non potest, in lacte adulationis coquit, vt diabolo comestibilis fiat. Item Prouerbiorum 24. Nec lactes quenquam labiis tuis. Et Ecclesiastici 11. Ante mortem non laudes quenquam. ¶Secundò possunt valere ad detestationem huius peccati exempla, præcipuè exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matthæi 21. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem, quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem, sed apud Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thess.2. Neque aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ. Deus testis est.

¶*Quòd adulatores diuersis generibus rerum comparentur.*

TErtio potest valere ad detestationem huius peccati, si adulatorem vel adulationem diuersis generibus rerum comparemus. ¶Notandum ergo quòd adulator nutrix diaboli est, filios diaboli lactans lacte adulationis. vnde Prouerbiorum 1. Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Item Prouerbiorum 16. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Et Thren.4. Lamiæ nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos. Lamia est bestia suis fœtibus crudelior, quàm cæteræ bestiæ. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorem, qui in veritate eos laniat quos videtur lactare. Ideo autem comparatur adulatio lacti, vt ostendatur verecundum esse homini adulto adulationem amare, sicut verecundum esset homini barbato ad mamillas maternas pendere. Adulator ad modum nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrix casum paruuli ad eius consolationem saltum interpretatur: sic adulator eius peccatum cui adulatur, quod in veritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adulatores Aegyptiæ mulieres sunt, quarum mamillas Moyses respuit. ¶Item adulatores locustæ sunt comedentes residuum grandinis. Exodi 10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde recte significat adulatores, qui eos laudant qui habent æstatem prosperitatis: à laude verò eorum silent, qui habēt hyemem aduersitatis. Vnde Ecclesiast. 13. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum eius vsque ad nubes perducunt. In grandine vero persecutor intelligitur: locusta ergo residuum grandinis comedit: quia secundum Gregorium quem persecutio frangens non vincit, multoties adulatio premit. ¶Adulatio deterior videtur esse detractione, quia detractio hominem humiliat: sed adulatio hominem extollit. ¶Adulatores etiam sunt ranæ pro-

pter loquacitatem suam. Vnde Psalm. Edidit contra co... nas in penetralibus regum ipsorum. Adulatores etiam sunt ... næ vsque in exitium dulces, secundum Boet. Item sunt ioculato res diaboli, nō permittentes diabolum in aliquo contristari. V de Osee 7. In malitia sua lætificauerunt regem. Ipsi etiam ... sacerdotes diaboli, homines viuos sepelientes. Vnde Matth. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. De quo loquēs Greg. dicit: Tunc mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccat... aggere adulationis premit. Adulator est Echo conformans ... cui adulatur. Si enim riserit, ridet: si fleuerit, flet. Sapient. 7. R... nans in altissimis montibus Echo. Ipsi sunt quasi chamæ... quod secundum Solinum animal est de aëre viuens, quod c... rem habet varium & in momēto mutabilem, ita vt cui rei ... git, eius concolor fiat. Item sunt incantatores diaboli, qui ... unt hominibus de se credere quæ ipsi volunt. Terentius: A... tor homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidam, ... est quod non possit de se credere, cum laudatur æqua p... Item adulator quasi sub prætextu decorandi & ornandi ho... iugulat. Vnde ad eum potest dici, Sicut nouacula acuta fec... lum. Adulator etiam proditor est. sub specie enim oscula... dum Iudæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie am... hominem interficit. Vnde rectè significatur per Ioab: qui ... legitur 2. Regum 20. dixit ad Amasam: Salue mi frater. & ... manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum, & perc... eum in latere, & mortuus est. Adulatio oleo comparatur. Vnde Psalm. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. ... quo oleo diabolus vngit suos, qui in extremis laborant. Hoc ... etiam vngit diabolus homines quos flectere non potest, ... malum eos molliat. vnde Augustinus. Oleum est fal... toris, quæ mentes à rigore veritatis emollit ad noxi... etiam mel est, sed toxicatum. Etiam est sagitta aurea ... qui non curant si ab ipsa lædantur. Est etiam ventus, qui ... vi- detur: transfert tamen montes de regno Dei in regnum diaboli. Item est rete diaboli inuisibile. Vnde Prouerb. 29. Qui blandis & fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo.

¶ Quartò potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantum sit nocumentum homini istud vitium. Ad quod pertinent verba sacræ scripturæ quę sequuntur super illud, Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ dicit Augustinus: Hæc est ira Dei magna, vt desit correctio, & assit adulatio. Adulantium linguæ alligant homines in peccatis. Delectat enim hominem ea facere, in quibus non solùm non metuitur reprehensor, sed etiam auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. Væ vobi

bus cũ benedixerint,&c.dicit glossa. Magna pars pœnæ est peccatori sua scelera non solùm non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud, Deus in adiutorium meum intende, &c.dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus persecutoris.& Prouerbiorum 27.Meliora sunt vulnera diligentis,quàm fraudulenta oscula odientis.& Ecclesiast. 7. Melius est à sapiente corripi,quam stultorum adulatione decipi. & Esaiæ 3. Popule meus,qui te beatum dicunt,ipsi te decipiunt.Item Esa.9. Erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati. Adulator ducit eum, cui adulatur, quasi ad supercilium montis,vt inde præcipitetur,sicut Iudei dicuntur fecisse de Domino,Luc.4.Item Prouerbior.11.Simulator ore decipit amicum suum.¶Quartò potest valere ad detestationem huius peccati,si ostendatur adulator esse maledictus, abominabilis & detestabilis.Ad primum pertinet illud Esaiæ 5.Væ qui dicitis bonum malum.Alia litera habet,Vę qui dicitis malo,bonus es.Et in eodẽ.Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Et subditur pœna propter hoc: Sicut stipulam deuorat flamma ignis,& calor flammæ exurit: sic radix eorũ fauilla erit. Item Ezech.13. Væ qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis. Quandoque diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & vult corruere in eo: sed venit maledictus adulator,vt appodiet eũ exemplis malis cõfirmando.Ille qui peccat, quasi parietẽ facit inter se & Deum,sed absque tẽperamento est: & citò corruet, sed adulator linit eum vt fortior sit:vnde Ezech. 13. Ipsi ædificabant parietẽ,illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque tẽperamento quòd casurus sit.Ad hoc verò quòd adulator detestabilis sit,pertinet illud Prouer.24.Qui dicunt impio,Iustus es: maledicent eis populi,& detestabuntur eos tribus. Ad hoc quòd abominabilis sit,pertinet illud Prou.17. Qui iustificat impiũ,& qui condẽnat iustũ, vterque abominabilis est apud Deum.Ad idẽ pertinet quod dicit glossa super Lucæ 16. vbi agitur de diuite & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulantium intelligi,qui vulnera lingunt,dum mala,quę in nobis reprehendimus,improbo fauore laudant. Lingua enim ista, quæ vulnera lingit,indubitanter abominabilis est. ¶Sextò potest valere ad detestationem huius peccati,si ostendatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem vna stultitia ipsius,quòd ipse laudat hominem sibiipsi,quasi vellet eum vendere.vnde quidam dixit adulanti sibi:Quid me mihi laudas?nunquid mihi vendere me vis? Alia stultitia eius est, quòd ipse homini adulatur, vt gratiam eius acquirat, quam tamen melius inueniret, si veritatem ei diceret.

ceret. vnde Prouerb. 18. Qui corripit hominem, gratiam [illegible] inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blandi[illegible] decipit. Et eiusdem 24. Labia deo osculabitur, qui recta re[illegible] & ibidem: Qui arguunt, laudabuntur, & super eos veniet [illegible] dictio. Hoc est illud quod præcipuè deest diuitibus & pot[illegible] bus, videlicet qui verum eis dicat. Vnde Seneca: Monstrabo quid omnia possidentibus desit: scilicet qui verum dicat, [illegible] minem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda au[illegible] te in ad verum perducat. Idem: Dic illis non quod velint au[illegible] sed quod velint semper audisse.

¶De quatuor remediis contra peccatum adulationis.

SEquitur de remediis contra peccatum istud. Et possu[illegible] quatuor contra istud vitium. ¶Primum est, vt quando [illegible] adulationis flat, homo ad terram descendat, vt quod infim[illegible] & infirmum ipse in se consideret, & dicat: Quoniam tu il[illegible] nas lucernam meã, Domine Deus meus, illumina tenebras [illegible]

¶Aliud remedium est, memoria mortis. quod remedium [illegible] ratum est Exodi 10. vbi legitur, quòd orauit Moyses Dom[illegible] qui stare fecit ventum ab occidente vehementissimum, [illegible] ptam locustam proiecit in mare rubrum. In locustis adula[illegible] intelliguntur, quos ventus veniens ab occidente proiicit in [illegible] re, dum memoria mortis eos fugit: quia vanas hominum la[illegible] contemnit, qui de morte cogitat quando veritas aperte pat[illegible]

¶Tertium remedium est, vt homo subtiliter discernat adula[illegible] rem esse eum qui sibi loquitur. Verecũdabitur enim cum cog[illegible] scet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis prop[illegible] vnde Socrates cuidam sibi adulanti dixit: Nihil proficis adula[illegible] tor, cum te intelligam. ¶Quartum remedium est, quod [illegible] tristem faciem adulantibus ostendat. Tristis enim facies eos fu[illegible] gat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde Prouerbiorum 25. Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Renuere verò lac adulationis, multum est acceptu[illegible] patri cælesti. Quod figuratum est Genesis 21. vbi legitur Abra[illegible] ham fecisse grande conuiuium, in die ablactationis Isaac.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestionem eius. CAP. VIII.

SEQVITVR de peccato maledictionis. Maledictionem verò hic intelligo mali imprecationem. Contra quod peccatum. ¶Primò possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud ad Rom. 12. Benedicite, & nolite maledicere. Et illud 2. Petri 3.

Non

Non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledi-
cto. ¶Secundo valere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud
quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Petri 2. Qui cum maledi-
ceretur, non maledicebat. Et illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Ma-
ledicimur, & benedicimus. ¶Tertio potest valere contra hoc
peccatum, si ostendatur multiplex malum quod sequitur ex eo.
Primum malum est amissio regni æterni. Vnde 1. ad Corinth. 6.
Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Aliud
malum est, quod maledictio quam aliquis facit, super caput ma-
ledicentis reuertitur. Vnde Prouerbior. 26. Sicut auis ad alta tran-
suolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prola-
tum in quempiam superueniet. Ideo autem dicitur, frustra prola-
tum: quia est male dictum iuxta diuinam iustitiam prolatum: vt
est illud Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. Et tale ma-
ledictum venit super illum cui maledicitur. Maledictum verò si-
ne caussa prolatum venit super eum qui maledicit. vnde Eccle-
siast. 27. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet. &
Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Et in Psalm.
Maledicent illi, & tu benedices. & Matthæi quinto: Beati estis,
cum maledixerint vobis homines &c. ¶Quartò potest valere ad
detestationem huius peccati, si ostēdatur peruersitas eorum, qui
male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infir-
mi sint, compatiendum esset eis, & pro eis orandum. Non esset
malum imprecandum eis, cum plus malum habeant quàm expe-
diat. ¶Quintò potest valere contra peccatum hoc, quòd male-
dicere adeò est illicitum, quòd non est licitum maledicere diabo-
lo. vnde Ecclesiast. 21. Dum maledicit impius diabolum: maledi-
cit ipse animam suam. & dupliciter intelligi potest. Vno modo
sic, Cum impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum male-
dictum & condemnatum, ipse maledicit animam suam: id est,
damnatam & maledictam ostēdit, cum maledictum imitetur. vn-
de ad Roman. 2. Inexcusabilis es ò homo omnis qui iudicas. In
quo enim iudicas alium, teipsum condemnas. Alio modo sic in-
telligitur, Cum impius maledicit diabolo: id est, malum optat
diabolo, ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ &
pœnæ subiicit. Cum enim diabolus sit creatura Dei, peccatum
est malum optare ei. Vnde in Canonica Iudæ, vbi legitur, quòd
cum Michaël archangelus cum diabolo disputans altercaretur
de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiæ,
sed dixit: Imperet tibi Dominus. dicit glos. vbicunque vel quan-
docunque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi ad-
uersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto eum sermone
coercuit: quanto magis hominibus omnis blasphemia est cauē-

da? Item gloss. Diabolus in substantia est bonus, sed in vi... est malus. Et ideo ab angelo non blasphematur, quia aliquem ferre aduersus bonam naturam, blasphemiam ... atat archa... lus. Simile habetur Zachariæ 3. vbi sic legitur: Ostendit mi... minus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo D... ni, & satan stabat à dextris eius vt aduersaretur ei. Et dixit Do... nus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te D... minus, qui elegit Ierusalem. Præcipuè verò cauendum est p... tibus à maledictione filiorum: quoniam illæ maledictione... gis nociuæ solent esse. Ecclesiastici 3. Benedictio patris f... domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundam... Valde impium est, quòd mater optat malum filio, quod non ei diabolo optare.

De peccato conuicii, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato.

CAPVT IX.

SEQVITVR de peccato conuicii, à quo p... cato primò deberet cohibere hoc, qu... conuicium multum vulnerat cor eius, cui d... citur. Ecclesiast. 28. Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ... Hieronymus: Sicut homo cauet ne per... tiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ... percutiat eum conuicio. ¶ Secundò debe... cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium charitatem seu amicitiam destruit, quæ est via excellentior. Vnde Ecclesi... 22. Mittens lapidem in volatilia, deiiciet illa: sic & qui conuicia... tur amico, dissoluit amicitiam. ¶ Tertiò deberet cohibere à ... hoc, quòd non de facili fit concordatio post conuicium dictum. Vnde Ecclesiast. 21. Ad amicum etsi produxeris gladium, nō de... speres. Est enim regressus ad amicum. Si aperuit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto conuicio, & improperio & superbia & mysterii reuelatione, & plaga dolosa. ¶ Quartò deberet homines cohibere à peccato conuicii, quòd homo assuetus huic peccato vix corrigitur. Vnde Ecclesiast. 23. Homo a... suetus verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. ¶ Quintò deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd ii qui conuicia dicunt, frequenter conuicia audiunt. Vnde Sapiens. Qui pergit dicere quæ vult, audiet quæ non vult. Prouerbior. decimotertio: Impius confundit & confundetur. Prouerb. 26. Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. ¶ Sextò deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium dignum facit hominem morte æterna. vnde Matthæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue:

tue: reus erit gehennæ ignis. ¶Septimò deberet cohibere homines à conuicio hoc, quia dicere conuicium libenter hominis signum est impietatis & magnæ peruersitatis. vnde Prouerbior. 10. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. Cum ex abundantia cordis os loquatur. Matth. 12. Vitiosum est cor vnde frequenter exit conuicium: & in veritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit. Quòd valde peruersus sit qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuicium quod ipse dicit est malum pœnæ, aut malum culpæ. Si malum pœnæ est, cùm malum pœnæ à Deo sit, ipse dicendo opprobrium homini, exprobrat creatori eius. Prouerbiorum 17. Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius. Si verò est malum culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quòd aliquis illud commiserit. Leui. 19. Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indigena. Aduena est homo, qui magnus peccator fuit, cui peccatum suum exprobrandum non est. Vnde Ecclesiastic. 8. Ne despicias hominem auertentem se à peccato, neque improperes ei: memento quoniam omnes in corruptione sumus. Specialiter autem cauendum est ne conuicium correctioni admisceatur, sicut faciunt quidam qui sub specie correctionis conuiciantur hominibus. vnde Eccl. 19. Est correctio mendax in ore contumeliosi. Verè mendax est talis correctio. Mentitur enim talem correctionem, cum potius sit cõuiciatio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium veræ amicitiæ, ita tamen quòd adulatione careat admonitio, & cõtumelia obiurgatio. & Prouerb. 12. Qui suauis est, viuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinquit contumeliam. Homo mansuetus moderatè corripit, & sic vitam animæ suæ seruat: homo iracundus immoderate corripiendo ipsam perdit vitam. Cauendum est ab immoderata & immansueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignem incendit, quem debuit extinguere, & occidit quem, debuit sanare, & tenetur de damno quod verbũ incautè ab eo prolatum fecerit. Ad primum pertinet illud Eccl. 8. Non incendas carbones peccatorũ arguens eos. Ad secundũ pertinet illud Prou. 15. Lingua placabilis lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Lingua mansueta lignum seu arbor vitæ est. Occasio enim vitæ spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata conteret spiritum tam corripientis, quàm eius qui corripitur. Ad tertium pertinet illud Exod. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, & cõprehẽderit aceruos frugum, siue stãtes segetes in agris, reddet dãnum qui ignem succenderit. quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui verbo incauto illud succenderit.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione.

CAPVT X.

SEQVITVR de peccato contentionis, quo peccato, Primò deberet cohibere h[illegible] mines, quia peccatum hoc diabolic[illegible] Vnde Augu. Nihil est similius actibu[illegible] monum, quàm litigare, vnde seruos di[illegible] li non Dei se ostendunt, qui litigant. [illegible] Timoth.2. Seruum Domini non opo[illegible] tigare, sed mansuetum esse ad omnes. [illegible] Apostolus 1. Corinth.11. Si quis vult contentiosus esse, nos [illegible] consuetudinem non habemus. ¶Secundò deberet homin[illegible] hibere à contentione hoc, quod separare se à contentione [illegible] le est. vnde Prouerb.20. Honor est homini, qui separat se [illegible] tentione. Contendere autem ignominiosum est. Senec. M[illegible] est litigare. ¶Tertiò deberet cohibere homines à conte[illegible] hoc, quòd litigare signum est stultitiæ seu superbiæ, & per[illegible] tatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prouerbior.18. [illegible] stulti miscent se rixis. & illud 20. Omnes autem stulti mi[illegible] contumeliis. In verbo miscendi quia commistio est insepar[illegible] vnio, intelligitur quòd stulti à contentione separari nō po[illegible] Ad secundum pertinet illud Prouer.16. Homo peruersus su[illegible] lites. & 26. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic pertra[illegible] impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Ad tertium pertine[illegible] lud Prouerb.17. Semper iurgia quęrit malus: angelus autem cr[illegible] delis mittetur contra eum. Hoc erit in morte, quando ange[illegible] malus ad eum venerit vt eum deferat in infernum. Vel angelus malus potest intelligi aliquis malus homo ad eum missus: vt dicitur vulgariter: iste est malus, sed quandoque inueniet parem suum. ¶Quartò deberet cohibere homines à contentione hoc quòd multa mala inde proueniunt. Vnde Eccles.22. Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ. Et eiusd. 11. A scintilla vna augetur ignis. Et 28. Certamen festinatum incendit ignem: lis festinans effundit sanguinem. ¶Quintò deberet cohibere homines à contentione hoc, quòd abstinere à lite magni meriti est vnde legitur in Vitis patrum, quòd orante Machario vox intonuit ad eum, dicens: Nondum ad mensuram duarum mulierum peruenisti quæ habitant in proxima ciuitate. Cumque Macharius intrans ciuitatem quæsiuisset conuersationem earum ab ipsis, dixerunt quòd erant vxores duorum fratrum, & per XV. annos simul fuerant, & nunquam aliqua earum aliam dicto vel facto

ſto contriſtauerat, & ſtatuerant in corde ſuo, vt vſque ad mortem verbum inter ſe ſeculare non loquerentur: & libenter intraſſent religionem, ſi viri earum permiſiſſent. Vnum eorum, in quibus conſiſtebat meritum harum mulierum erat hoc, quòd litem non habuerant adinuicem. Animus vere innocens neſcit litigare. Vnde legitur in Vitis patrum, quòd duo ſenes erant in vna cella, qui nunquam habuerant litem inter ſe. Dixit ergo vnus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterem in medio, & vterque dicat quòd ſuus ſit, quia neſcimus quid ſit contentio. Cum poſitus fuiſſet later, iam vnus diceret. Meus eſt. Alter reſpondit, Ego ſpero quòd meus eſt. Cum autẽ primus diceret. Nõ eſt tuus, ſed meus. Alter reſpondit. Si tuus eſt, tolle eum. Et ſic non inuenerunt materiam litigandi.

¶ *Quòd maximè cum quinque perſonis cauenda ſit contentio.*

ET licet vniuerſaliter declinanda ſit contentio, præcipuè tamen cum quinque perſonis. ſcilicet cum homine potente. vnde Eccleſiaſt. 8. Non litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius. Et cum homine locuplete. Ibidem: Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te conſtituat litem tibi. Multos enim perdidit aurum & argentum. Et cum homine linguato. vnde Eccleſiaſt. 7. Non litiges cum homine linguato, neque ſtruas in igne illius ligna. Et cum homine iracundo. vnde in eodem: Cum iracundo non facias rixam. Item cum propria vxore. Ex quo enim aliquis litem habere cœperit cum vxore, nunquam habebit quietem. Prouerbio. 19. Tecta iugiter perſtillantia litigioſa mulier. Qui in domo perſtillanti eſt, quando vult declinare vnum ſtillicidium in vno loco, inuenit illud in alio, & ita non inuenit ibi quietem. Sic vir & vxor quietem non inueniunt, ex quo cœperint litigioſi eſſe, & valde male eſt eis, quantaſcunque delicias habeant. vnde Prouer. 27. Melior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio. & licet de nulla re litigandum ſit, præcipue tamen non eſt litigandum de re, quæ hominem non moleſtat. Vnde Eccleſiaſt. 11. De illa re quæ te non moleſtat, ne certaueris.

De peccato deriſionis. CAPVT XI.

DE deriſione quam mali faciunt bonis, breuiter pertranſimus, cùm de ea dictum ſit in tractatu de ornatu, in cap. de verecũdia. Hoc ſolum addemus quod legitur Neemias dixiſſe 2. Eſdræ. 4. quum Tobias Ammonites irrideret Iudæos ædificantes, dicens: Si aſcenderit vulpes, tranſiliet murum eorum lapideum: audi, inquit, Deus noſter, quia facti

sumus despectui : conuerte opprobrium super caput eor.
paulo post subditur, Ne operias iniquitatem eorum coram
tua, & peccata eorum non deleantur: quia irriserunt ædific

De peccato praui consilii, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato.

CAPVT XII.

SEQVITVR de peccato praui consilii. A quo pec
cato deberet cohibere homines. Primò quia
uus consiliarius proditor est. Decipit enim
qui in eo confidit: scilicet eum qui ab eo con
petit: quod non est paruum peccatum. vnde Pr
26. Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortem
vir qui fraudulenter nocet amico suo. ¶Secundò deberet co
bere homines ab hoc peccato, quòd praui consiliarii quasi o
nia mala faciunt : sic tamen vt nihil mali fecisse videantur.
dant palmas in faciem Christi & in membris eius, dicentes: pro
phetiza nobis Christe: quis est qui te percussit, vt legitur f
fuisse Matthæi 26. cum Dominus captus teneretur: quasi D
nus ignorare posit astutias eorum, cum scriptum sit Iob 12.
nouit decipientem, & eum qui decipitur. ¶Tertiò deberet co
bere homines ab hoc peccato, quòd consiliarius prauus illud co
silium, quod ipse vult dare contra aliquos, primo dat contra
ipsum. Istud enim habet iustitiæ omnis iniustitia, quòd quic
que vult nocere alii, primò noceat sibi. Omnis laqueus decep
nis primò capit eum qui tetendit : Omnis gladius persecutionis
spiritualiter primò transuerberat eum qui eo vtitur. vnde Eccl.
27. Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui statuit lapidem pro
ximo, offendet in eo : & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.
Facienti consilium nequissimum, super illum deuoluetur, & non
agnoscet vnde hoc veniat illi. Vnde Prou. 26. Qui fodit foueam
incidet in eam. qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. Et Psal.
Lacum aperuit & effodit &c. Hoc est figuratum 1. Re. 17 in hoc
quòd Goliath proprio gladio decapitatus est. Et Esther in hoc
quòd Amam suspensus est in patibulo quod parauerat Mardo
chæo, Praui consiliarii de rapinis & exactionibus quas fieri fac
iunt, habent peccatum, & ad restitutionem tenentur, cùm alii ha
beant lucrum. Cōsilio eorum bene acquiescitur in malis facien
dis, in bonis verò minimè. Quandoque modico tempore plus
mali faciunt, quàm toto tempore vitæ suæ possint emendare, vn
de nullum peccatum est quod magis impediat homines à salute
quàm istud. ¶Quartò, deberet cohibere homines ab hoc pecca
to, quòd peccatum istud multum nociuum est ecclesiæ Dei. Vnus
enim malus consiliarius destruit quandoque totam vnā patriam.

Ad magnam malitiam praui consiliarii, referri potest illud Eccles. 31. Nequius oculo quid creatum est? Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. vnde Matth. 5. Si oculus tuus scandalizat te, &c. Si consiliarius alicuius principis malus est, negotia eius male disponentur. Vnde Matth. 6. Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. ¶ Quintò deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quandoque illi qui astuti sunt ad dandum consilia nociua aliis, in consulendo sibiipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur. vnde Iob 12. legitur quod Deus adducit consiliarios in stultum finem. Legitur etiam Iob 5. de Domino: Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Sic enim cauendum est homini, ne prauo consilio acquiescat. vnde Ecclesiast. 6. Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius vnus de mille. & Ecclesiast. 37. A consiliario malo serua animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne fortè mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est via tua.

¶ A quibus personis consilium sumendum est.

CAuendum etiam est homini ne consiliũ quærat à iuuenibus. Hac enim de caussa Roboam partem regni amisit: quia acquieuit cõsilio iuuenũ, relicto consilio senũ: vt legitur 3. Reg. 12. Item cauendum est homini, ne amatores huius mundi cõsulat de salute animæ suæ. vnde Ecclesiast. 37. Noli consiliari cum socero tuo. Socer est mundus iste, qui quodammodo est pater carnis, quę vxor spiritus est, cum quo consilium habendum non est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31. in hoc quòd Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernard. Angelus magni consilij vocat te, & alienum consilium præstolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quòd inimici hominis domestici eius. Esa. 19. Sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. Cauendum est etiam homini ne consilium cum stulto habeat. Vnde Ecclesiastic. 8. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato.

CAPVT XIII.

A Peccato eorum, qui seminant discordias, primò deberet homines cohibere hoc, quòd illud peccatum adeò est exosum Deo. Vnde Prouerbior. 6. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, &c. Et numerat Salomon septimo loco, eũ qui seminat inter fratres discordias: tanquã magis

magis exosum Deo, quàm alios peccatores. Nec mirum si odiat eos qui seminant discordias in ecclesia. Magis enim ... tur nocere ei qui hoc faciunt, quàm qui proprium corpus crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus ecclesiæ, corpus proprium, quum pro corpore ecclesiæ, corpus prop. morti exposuerit. vnde qui fodiunt corpus ecclesiæ, vnitat. diuidendo, magis videntur nocere ei, quam qui corpus eius prium foderunt, continuitatē in eo diuidendo. Ad ostendend. quod nullo modo volebat scindi corpus ecclesiæ per discor voluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioan. ¶Secundò deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, nihil magis nociuum est corpori humano, quam diuisio c. nuitatis: nec magis nociuum est ecclesiæ Dei, quàm diui. tatis. Ex vno verbo quod dicit ille qui discordiam seminat doque nascitur discordia tanta, ex qua destruitur patria v. magnæ malitiæ est seminere semen tale, cum ex vno grad. talis messis surgat. ¶Tertiò deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd opus illud diabolicum est, & contrari... ri Christi. vnd. de diabolo scriptum est Io. 10. quòd dispe... ues. Christus verò de se dicit Matth. 12. Qui non colligit m. dispergit. Ad Christum & ad seruos eius pertinet vnire & p. care. Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. de caussa filius Dei venit in mundum, vt pacem reformaret mundo. Ad diabolum verò pertinet dispergere.

De peccato bilinguium, & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. CAP. XIIII.

SEQVITVR de peccato bilinguiū. Bilingu. autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in præs... qui prætendunt quod bona intentione dicant, vel caussa loci illud quod proferunt, cùm malam habeant intentionem. ¶A quo peccato primò deberet homines cohibere hoc, quod m... displicet Deo. Vnde Prouerb. 8. dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: Arrogantiam, & superbiam, & vitam prauam, & os bilingue detestor. Nec mirum si Deus detestatur os bilingue, cùm monstrum sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta vulgi opinionem, quia propter velocem motum linguæ sic apparet. ¶Secundò deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd valde nociuum est proximo. Vnde Prouerbior. 18. Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad inferiora ventris: id est, ad interiora mentis. Dicuntur

tur autem verba bilinguis quasi simplicia, quia sub prætextu ioci vel bonæ intentionis ea dicit: tamen cor audientis multum læ-dunt. vnde de ipsis potest intelligi illud Psalm. Molliti sunt ser-mones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. ¶Tertiò deberet co-hibere homines à peccato hoc, quòd multū nocet proprio sub-iecto. ¶Primò quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui vnicam linguam habet, in quanto periculo est ille, qui bilinguis est: vix sufficit aliquis vnicam linguam re-gere. ¶Secundò nocet: quia ponit hominem in opprobrio & fa-ma mala. vnde Ecclesiasti. 5. Denotatio pessima super bilinguem. Denotatio est digiti ostensio confusione plena. Item Ecclesia. 6. Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis pec-cator inuidus & bilinguis. ¶Tertiò nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Ecclesiastici 18 Susurro & bilinguis male-dictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudoapostoli variis linguis loquentes. A peccato vero isto præ-cipuè cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. vn-de 1. Timot. 3. Diacones similiter pudicos, non bilingues, non multo &c.

De peccato amantium rumores. CAPVT XV.

AB hoc peccato præcipuè cauendum est clau-stralibus: vnde Bern. rumorem in claustro enu-merat inter XII. abusiones claustri. Duode-cim vero abusiones claustri hæ sunt. Prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis o-tiosus, senex obstinatus, monach⁹ curialis, re-ligiosus causidicus, pānus pretiosus, cibus ex-quisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De peccato iactantiæ, & de his quæ valent contra illud.

CAPVT XVI.

PECCATVM iactantiæ dissuadetur Prouerb. 27. vbi legitur: Laudet te alienus, & non os tuum. Possunt autem valere contra peccatum istud, Pri-mo exempla: vt est illud quòd legitur Daniel. 4. de Nabuchodonosor, quòd verba iactantiæ pro-ferebat in fine, dicens: Hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitu-dinis meæ, & in gloria decoris mei. Et cùm adhuc sermo esset in ore regis vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuum transit à te. Legitur etiam in Vitis patrum, de

quodam

INDISCRETAE promissionis peccatum fugere debent homines, ppter tria mala quę incurrentur. ¶Primum est, remorsio propriæ conscientiæ. Vnde Prouerb. 12. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ. Hoc fit quando non soluit quod promitit. Secundum malum est, quòd inimicitiam incurrit cui promisit, & non soluit. vnde Eccl. 20. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est cum inimicum gratis. ¶Tertium malum est: quòd tenetur soluere quod promisit. Vnde Eccl. 8. Ne respondeas supra virtutem tuam. quòd si spoponderis, quasi restituens cogita. Specialiter autem cauere debemus à voto indiscreto, ne scilicet voueamus quod implere nolumus. In quo multum peccant aliqui claustrales, qui vouent ea quæ sciunt se non impleturos, in quo etiam aliqui multum peccant, qui suscipiendo sacros ordines continentiam promittunt, quam tamen non proponunt seruare, quod valde periculosum est. Prouerb. 20. Ruina est homini deuorare sanctos, id est, ore suo honorare sanctos, & post votum retractare. & Eccl. 5. Melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere. Item in eodem: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio.

De verbo otioso, & de his quæ deberent hominem ab his cohibere.

CAPVT XX.

NOTANDVM quòd verbum otiosum secundum Hieronym. est quod sine vtilitate loquentis dicitur, aut audientis. Verba vero scurrilia & turpia non sunt computanda inter otiosa. Vnde Hieron. Qui scurrilitatem replicat, & cachinnis ora dissoluit, vel aliquid profert turpitudinis, non otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. ¶Multa verò sunt quæ deberent hominem cohibere à verbis otiosis. ¶Primum est hoc, quod cum vir iustus cælum sit, os eius porta cæli est. Et ideo aperiendum non est absque magna caussa. Legimus enim cælum ad literam multoties apertum fuisse: sed nunquam legitur quin aliquod mirum subiectum sit. Legitur in Psal. Et ianuas cæli aperuit. & subditur: Et pluit illis manna ad manducandum. Legitur etiam Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orante, apertum est cælum. Et subditur quòd descendit spiritus sanctus. Vox etiam patris audita est. Item cum beatus Stephanus lapidaretur, aperti sunt cæli, & vidit Iesum stantem

ſtantem à dex[tris] Dei & gloriam ipſius. & ſic quando porta cæli ſpiritualis aperitur, ſcilicet os viri iuſti, debet inde exire manna, vel verbum dulcis cõſolationis, vel verbum quo Spiritus ſanctus datur, vel verbum quo Spiritus ſanctus vel ipſius gratia hominibus oſtendatur. Sed de quibuſdam cum expectatur vt exeat manna, exit potius rana, aliquid ſcilicet garrulitatis. ¶Secundò deberet homines cohibere ab otioſis verbis hoc, quod lingua calamus eſt Spiritus ſancti. vnde Pſalm. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Solent offendi ſcriptores quando calamo eorum aliquid inutile ſcriptitatur, & illum proiiciunt: ſic Spiritus ſanctus quandoque linguam illam repellit quæ verbis otioſis ſe exponit. ¶Tertiò deberet cohibere homines à verbis otioſis hoc, quòd loquela naturaliter in ſolis rationem habentibus inuenitur. vnde per ſe data eſt loquela rationi, & ideo ſine ratione fieri non debet. ¶Quartò deberet cohibere homines à verbo otioſo hoc, quòd omnia verba ad examẽ Dei venient. vnde Matthei 12. De omni verbo otioſo quod locuti fuerint homines, reddent in die iudicii rationem. & Eccle. vlti. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, &c. & dicit gloſ. quod etiam de verbo ignoranter prolato hoc intelligitur. Vnde debemus verba noſtra hic examinare, vt per examẽ illud poſsint tranſire. ¶Quintò deberet cohibere homines à verbo otioſo hoc, quòd homo eſt velut caſtrum obſeſſum vndique. vnde Pſal. Inimici mei animam meam circundederunt, &c. Os vero hominis porta eſt, per quam ſæpe hoc caſtrum captum eſt: ideo porta iſta diligenter eſt cuſtodienda, & non ad verba inutilia aperienda.

¶Sextò deberet cohibere homines à verbo otioſo hoc, quòd theſaurus magnus eſt in homine. vnde Apoſtolus 2. ad Corint. 4. Theſaurum habemus in vaſis fictilibus. Ideo qui Theſaurum ſuum non vult amittere, os ſuum clauſum diligenter debet cuſtodire. ¶Septimo vtilitas magna quæ ex verbis poteſt prouenire. Verbo enim vno poteſt homo in oratione regnum æternum mereri. Item vno verbo poteſt dari occaſio ſalutis pluribus animabus. Vnde ex magna corruptione prouenit hoc, quòd homo otioſa & inutilia loquitur libenter, ex quo poteſt adeò vtilia loqui. Hoc autem præcipuè reprehenſibile eſt in ſacerdotibus. Vnde Bern. Inter ſeculares nugæ ſunt, in ore ſacerdotis blaſphemię. Interdum ſi incidant, ferendæ forſitan, referendæ nunquam. Conſecraſti os tuum Euãgelio: [t]alibus iam aperire illicitum eſt, aſſueſcere ſacrilegum. Labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, non nugas vel fabulas. Verbum ſcurrilitatis, quod faceti vrbaniúe nomine colorant, non ſufficit ab ore peregrinati, procul ab ore eſt relegandum: fœdè ad ca-

chinnos moueris, fœdius moues. Hieronymus ... non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui vero ... non multum curant cauere à verbis otiosis, vel ab alijs ... bus peccatis, eo quòd talia peccata sibi parua videntur.

¶De quinque timendis circa venialia peccata.

IDeo notandum quòd quinque sunt, quæ debet homo time... circa venialia peccata. ¶Primum est multitudo eorum. Vn... Aug. Ista leuia contemnere noli. Si contemnis quando appen... expauesce quando connumeras. ¶Secundum est hoc, quo... talibus ad iudicium Dei sumus trahendi. Vnde super illud Io... Nónne vias meas ipse considerat? dicit glos. Sic Deus vniuic... que vias considerat, sic gressus dinumerat, vt nec minutiss... cogitationes ac tenuissima verba, quæ apud nos vsu viluer... eius iudicio indiscussa remaneant. Sed quæ ratio poterit red... verbis otiosis, cum ipsa sine ratione dicantur? Vnde Bernar... prætereà verbum otiosum est quod nullam rationabilé caus... habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est p... rationem? licet confabulari, aiunt, donec prætereat hora, qu... ad agendam pœnitentiã, ad obtinendam veniã, ad acquirend... gratiam, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris ind... rat. ¶Tertiò timendum est ne inter multa venialia aliquod ... tale incidat homine ignorante. vnde Osee 7. Alieni comeder... robur eius, & ipse nesciuit. ¶Quartò timendum est, ne per ven... lia homo ita debilitetur, quòd in aliquod manifestum mortale ... dat. Eccl. 39. Qui modica spernit, paulatim decidet. Greg. Vit... grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligim... insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si lupa... claui in nauibus sint minima: tamen defectus eorũ occasio ... mersionis possit esse his, qui in nauibus sunt. Præsentia en... eorum occasio est euasionis. Legitur quòd Absalõ occasione cri- nium interfectus sit. 2. Regũ. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi. Capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiã Iudi- cum 16. quòd Samson abscissis crinibus debilis factus sit. In e... figuratũ est, quòd aliquis debilitatur quãdo modica bona neg... git facere. Econtrà Nazarei nutriebant comã: vt legitur Num...

¶Quintò timenda sunt venialia, quia profectũ impediũt. qu... do enim aliquis Deo ingratus est, & non vult facere pro eo ... id ad quod tenetur, Deus non ita abundanter largitur gratiam ... vnde proficere possit. Prætereà vnicus pilus cibum alicui re... abominabilem, & modicum pulueris oculum multum obnub... lat: sic venialia seruitium alicuius minus gratum videntur Deo reddere, & oculos cordis obnubilant.

De

De multiloquio, & de his quae ab eo cohibent.

CAPVT XXI.

MVLTILOQVIVM peccatum est, à quo primò debet cohibere hoc, quòd signũ est imbecillitatis. Hierony. Inter canes qui infirmior est, magis latrat. ¶Secũdò verò hoc, quòd multiloquium hominẽ odiosum reddit, pauciloquium verò amabilem. vnde quidam philosophus interrogatus quomodo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Ecclesiast. 9. Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit. ¶Tertiò hoc, quòd multiloquium impedit conuersionem. vnde Iob 11. Nunquid vir verbosus iustificabitur? Leuitici 15. Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. ¶Quartò verò hoc, quòd in multiloquio non deerit peccatum, vt legitur Prouer. 10. Et Ecclesiast. 20. Qui multis vtitur verbis, lædit animam suam. Et Eccl. 5. In multis sermonibus inuenietur stultitia. ¶Quintò hoc, quòd multiloquium signum est stultitiæ. Vnde Ecclesia. 10. Stultus verba multiplicat. Et Prouerbior. 29. Totum spiritum suum profert stultus. ¶Sextum verò est hoc, quòd dicitur in Psalm. Vir linguosus non dirigetur in terra. ¶Septimum est hoc quod frequenter accidit, quòd vbi est multitudo verborum, ibi est indigentia operum. Sicut vbi multum est de paleis, ibi sæpe parum est de grano. Prouerb. 14. Vbi verba plurima, ibi frequenter egestas. & 19. Qui tantum verba sectatur, nihil habebit. ¶Octauò magna vtilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Prouerbior. 12. De fructu oris sui replebitur vnusquisque bonis. Legitur in Vitis patrum, quòd quidam portauit lapidem tribus annis in ore, vt vitaret multiloquium.

De Turpiloquio.

CAPVT XXII.

TVRPILOQVIVM, peccatum est, à quo dissuadet nos Apostolus ad Ephes. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia nõ nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo. &c. Ab hoc peccato multũ debemus cauere: quia hoc peccatũ est turpitudo in ore. vbi multum indecens est immunditia. Præterea turpiloquiũ proximũ corrũpit. Vnde 1. ad Cor. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua & 2. ad Timo. 2. Quorum sermo serpit vt cãcer. Corrũpit etiã ipsum qui turpiter loquitur, vt tandem turpia opera nõ abhorreat. Seneca: Turpia ne dixeris:

 paulatim

paulatim enim per verba pudor deiicitur, vt à verborum ... tate abstineamus, & potissimùm à turpibus. Natura linguam ... medio capite collocauit, quam dentium multitudo, & labia ... cunstant, ad insinuandum quòd tacendum est, vel iuste loque... dum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sen... sibus. Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emerg... qui virum ita propensum ad illa te loquendum reddit, quòd ab... stinere ægerrimè potest. Propterea habitus ne generetur, à prin... cipio obuiandum est: secundum quod dicit metrista: Princi... obsta, serò medicina paratur.

De scurrilitate, & his quæ valere possunt contra hoc peccatum.

CAPVT XXIII.

SCVRRILITAS, quæ à stultis curialitas di... citur, est iocularitas, sicut dicit glossa super e... pistolam ad Ephes. 5. Contra quod peccat... Primò possunt valere verba sacræ scriptur... quæ illud dissuadent: vt est illud ad Ephe... 5. Fornicatio autem & omnis immunditia, ... auaritia, nec nominetur in vobis, sicut de... sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas. Et 2 Thessal. 3. Audiuimus quosdam inter vos ambulare inquietè, ni... hil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi ... denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum si... lentio operantes panem suum manducent. ¶Secundò potest va... lere contra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. ¶Notandum ergo quòd scurra est velut capra, vel simia, cum quibus ludit diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est. Simia animal deforme. Sic tales valde fœtidi sunt & valde deformes. Ipsi etiam sunt fures dānosissimi.

¶Tempus enim, quo nihil est preciosius in vita ista, inter tran... sitoria hominibus furantur. ¶Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi releuant falsis recreationibus la... bores eorum qui vadunt in infernum, ne deficiant in via. Ipsi fa... ciunt etiam obdormire homines in peccatis, vt à diabolo defe... rantur in infernum, & non excitentur. ¶Tertiò potest valere contra hoc peccatum, si ponantur ea, quæ sacra scriptura dicit de risu huius temporis, ad quem verba scurrilia excitant.

¶De risu huius temporis.

NOtandum ergo quòd risus huius temporis error est. Vnde Ecclesiast. 2. Risum reputaui errorem. Est etiam velut quæ... dam ebullitio stultitiæ. Vnde Prouerbiorum 15. Os fatuorum ebullit stultitiam. Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ con... cupiscentiæ.

cupiscentiæ.scintilla sufflante illum ignem vento vanitatis incluso. Risus autem talis, est velut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium. vnde Ecclesi. 7. Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. ¶Item risus talis, est velut quidam nuntius stultitiam cordis exterius insinuans. Vnde Ecclesi. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiāt de illo. Item risus talis maledictus est. Vnde Lucæ 6. Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis.

¶Quòd multiplex risus malus sit.

EX his satis manifestum est quanta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. ¶Item notandum quòd est risus inuidiæ, risus perfidiæ, risus insaniæ, risus vanitatis puræ, & risus prudentiæ. De risu inuidiæ loquitur Poëta describens inuidiam: Risus adest nunquam, nisi quem fecere dolores. De risu perfidiæ legitur Prouerb. 10. Quasi per risum stultus operatur scelus. De risu insaniæ legitur Prouerb. 15. quod stultitia est gaudium stulto. Vnde Augustinus: Malunt sapientes se habere sanos lugentes, quàm phreneticos ridentes. Item Augustinus dicit: Gaudium mundanorum gaudium est phreneticorum. Risus verò puræ vanitatis est, cùm aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quem risum possumus referre quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui vidit quendam ridentem, & dixit ei: Coram cæli & terræ Domino rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides. Risus vero prudentiæ est risus rarus & tacitus. Vnde Ecclesiast. 21. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Et Iob 29. Si quando ridebam ad eos, non credebant. Gregorius: Prelatus debet se taliter habere ad subiectos, vt ridens timeri, & iratus possit amari: ne nimia lætitia vilem, vel immoderata seueritas reddat odiosum. ¶Item notandum quòd sicut risus præsentis vitæ debet esse rarus & modicus; sic luctus frequens & multus. Monemur autem ad hoc exemplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse vero nunquam legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalem. Luc. 19. & ad Lazari suscitationem, Ioannis 11. & in agonia quādo prolixius orauit de quo fletu habetur ad Heb. 5. Monet etiam nos ad hoc multiplex materia luctus quam in mundo isto videmus, & hoc quòd lacrymæ nostræ in suo valore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in cap. de choreis.

De indiscreta taciturnitate. CAP. XXIIII.

SEQVITVR de indiscreta taciturnitate. Et notandum quòd sicut vitiosa est loquacitas, sic etiam vitiosum est semper tacere. vnde Ecc. 3. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Isidor. Seruanda est lingua,

non insolubiliter liganda. Bernardus. Mors & vita in ma... linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, vt nec vitalé ædi... clausura damnet, nec letalis pernicies liberũ sortiatur egre...

Quòd tacere in prælatis malum sit, & maximè à verbo prædicationis.

TAciturnitas verò præcipuè est reprehensibilis in præ... qui docere habent populum. Illis enim tacere à verbo præ... dicationis, mors est. vnde Exodi 28. præceptum est quod in ex... tremis partibus vestium sacerdotalium fierent tintinabula... mista malis punicis, vt audiretur sonitus quando Aaron ingre... retur & egrederetur Sanctuarium in conspectu Domini, ... moreretur. De quo verbo loquens Gregorius dicit: Sacerdos... grediens & egrediens moritur, si de eo sonitus non audit... contra se iram æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus p... tionis non procedat. Ad idem pertinet illud quod legitur ... 33. Si speculator viderit gladium venienté, & nõ insonuer... cina: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & ... de eis animas: ille quidem iniquitate sua captus est, sang... tem eius de manu speculatoris requiram. Apostolus 1. ad C... 9. Væ mihi si non euangelizauero. Ad prælatum specialiter p... net illud Esaiæ 58. Clama ne cesses. & illud Osee 8. In guttur... sit tuba. & illud Esaiæ 6. Væ mihi, quia tacui. Si propter taciturni... tatem prælati aliquis pereat, simile est ac si ipse eum interfic... vnde Paulus Act. 20. Mundus sum à sanguine omniũ. Non en... subterfugi quo minus anuntiarem omne consilium Dei in vo... Innuens per oppositum quod reus esset sanguinis eorum, ... eis non annuntiasset. Indiscreta taciturnitas dissuadetur Ecc... Vbi legitur: Ne retineas verbum in tempore salutis.

De octo remedijs contra peccatum linguæ.

PARS III.

POSTQVAM dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24. peccatis linguæ, consequenter tangendum est aliquid de remediis contra peccatum istud. ... ponemus octo remedia cõtra peccatum il... ¶ Primum remedium est consideratio peri... quod est in loquendo. Tunc porta alicuius ... stri cautius aperitur, quando notum est homini castri, quod hostes portæ insidiantur. Vnde cum hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob 40. Memento belli, & ne addas amplius loqui quidquam. ¶ Secundum remedium est considera... tio tam nobilitatis quàm vtilitatis huius membri. De qua ne...

tate & vtilitate, ... um est in principio huius tractatus. vbi dictum est quod in lingua præcipuè indecens sit immunditia, & quod diuino officio præ cæteris membris deputata sit. ¶Tertium remedium est, quòd homo cōtra portam oris quasi quasdam barras facit. Barræ istæ sunt proposita firma declinandi personas illas cum quibus peccare solet per linguam, vel loca illa in quibus solet habere occasionem per linguam peccandi, vel silentium tenendi horis in quibus facilius homo per linguam labitur, vt hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominem ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prouerbiorum 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vectes vrbium. Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi vectes: id est, quasi barræ vrbium sunt. ¶Quartum remedium est, quòd homo raro loquatur. Exemplum de hoc habemus in beata Virgine, cuius septem verba tantum leguntur in Euangeliis. vnde Ecclesia. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. ¶Quintum remedium est, quòd homo pauca loquatur. Sicut enim in multiloquio nō deerit peccatū, Prouerbiorum 10. sic breuiter loqui ad hoc valet vt homo caueat à peccato. De quarto & quinto remediis dicit philosophus: Ad summam perfectionis volo te esse breuiloquum, & rariloquū, & submissa voce loquentem. Ad rariloquiū monet Seneca, dicens: Auribus frequentius quàm lingua vtere. Idem: In hoc incumbe, vt libentius audias, quàm loquaris. ¶Sextum remedium est, tarditas in loquēdo, vt homo non exeat in loquendo, nisi præcedente deliberatione. Ad quod pertinent verba sacræ scripturæ quę sequuntur. Hieronymus: Prius veniat sermo ad limam, quàm ad linguam. Eccle. 4. Noli citatus esse in lingua. & Ecclesiast. 5. Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Innuitur caussa quare non debeat homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquitur, coram Deo loquitur. Ecclesiast. 21. Verba prudentium statera ponderabuntur. Seneca: Tardiloquum te esse iubeo, & propè erit tibi Deus. Prouerbiorum 13 Qui inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Qui enim non vult loqui absque deliberatione, clauem oris habeat in arca cordis. vnde quantum ad hoc securus est. Ecclesiast. 21. In ore fatui cor illius, & in corde sapientū os illorum. ¶Septimū remedium est, ꝙ inter omnia præcipuū videtur esse, vt homo orando linguā suam Deo cōmendet. Do[mi]ni enim est gubernare linguā, vt legitur Prou. 16. vnde Dauid: Pone Domine custodiā ori meo.

¶De silentio claustralium, & eius commendatione.

OCtauum remedium est silentium claustraliū. Hieronymus. Linguam maledicam indictum emēdat silentium. & sicut in

 sexto

ſexto clauis oris ponitur in arca cordis, in ſeptimo ver... in manu Dei: ſic in octauo iſta clauis oris ponitur in manu ... lati. Qui autem neſciente prælato & nolente, portam oris ... ruerit, poſtquam ei clauem tradidit, fractor videtur eſſe te... ſpiritualis, & cùm clauem faciat cõtra clauem, videtur eſſe fa...

¶Quæ valeant ad commendationem ſilentij clauſtralis.

AD commendationem vero clauſtralis ſilentii primò poſ... valere exempla, & præcipue exemplum Chriſti. De quo ... cit Gloſſ. ſuper illud Eſa. 2. Quaſi agnus coram tondente ... muteſcet, & non aperiet os ſuum. Herodi vel Pilato pauca re... dit, ne differretur ſalus humani generis. ¶Legitur etiam ... abbas Agathon lapidem in ore ſuo per triennium porta..., nec taciturnitatem diſceret. ¶Legitur etiam de abbate P... quod fratres dixerunt ei, vt diceret aliquem ſermonem A... drino epiſcopo ad ſe venienti. Qui ait: Si in taciturnitate me... ædificatur, nec in ſermone meo ædificabitur. Inuenitur etiam ... quodam milite potente qui voluit intrare religionem, & ... quendam vaſallum ſuum ad abbatem, iniungens ei quod dice... abbati ſe velle intrare iſtam religionem. Addidit etiam quod ... ceret ſe eſſe mutum, paratum tamen in omnibus ſe obedire. ... ideo fecit, quia ſæpe in lingua offenderat, & cogitauit quod ... caueret ſibi, lingua ſibi auferret bona quę ibi faceret. & recep... eſt miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiẽs autem qu... dam vice cum abbate ad quendam militem qui laborabat in ex-tremis, vidit animam eius quum moreretur mirabiliter a dæmonibus trahi & compatiens fleuit. & diſcedentes inde obuium ha-buerunt quendam alium militem, qui promiſit abbati quod re-nuntiaret ſeculo, & cum eum præcederet in quodam ponte ten-taturus viam coram abbate, decidens de ponte ſubmerſus eſt: cu-ius animam vidit miles ab angelis in ſpecie monachi in cælum deferri, & ſolutus eſt in gaudium. Cum autem abbas veniſſet ad clauſtrum, adiurauit militem in virtute obedientiæ vt ſibi dice-ret ſi loqui poſſet: & cur in morte illorum duorum ſe taliter ha-buiſſet. Cui miles. Male feciſti, quia cõtra propoſitum meum me loqui feciſti, ſed tamen tibi indicabo. & narrauit ei omnia per or-dinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius. Miles autem ... petiit vt in aliquo recluderetur loco, vbi taciturnitatis ſuæ pro-poſitum poſſet ſeruare. ¶Secundò poſſunt valere ad commen-dationem ſilentii ſacra verba quæ illud diſſuadent: vt eſt illud Auguſtin. ſuper Domine exaudi. Loquela ſit in neceſsitate, taci-turnitas in iocunditate. Et Arſenio cum diſcederet à palatio vt monachus fieret, facta eſt vox dicens: Arſeni, fuge, tace, quieſce.

Hæc

Hæc enim sunt radices non peccandi. Hieronym. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. ¶Tertiò potest valere ad commendationem silentii, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

¶*De vtilitatibus silentij, & eius commendatione.*

NOtandum ergo quod silentium hominem fortem efficit. vnde Esaiæ 30. In silentio & spe erit fortitudo vestra. Abbas pastor: Omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, separabitur. Sicut vix vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur à diabolo, qui à malis verbis sibi cauerit. Item silentium pacem facit. Vnde Esaiæ 32. Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium. Silentium est quasi quædam cultura iustitiæ. Sicut enim ex nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei, quàm proximi: sic ex silentio iustitia nutritur, ex quo velut ex quadam arbore fructus pacis colligitur. vnde cum claustralibus pax summè necessaria sit, valde necessarium est eis silentium vnde pax sequitur. Multæ lites & iræ remouentur ex obseruatione silentii. Prouerbior. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. ¶Item silentium est signum sapientiæ. Senec. Taciturnitas homini stulto pro sapientia est. Quidam philosophus cuidam rustico in conuiuio tacenti, Et docti, inquit, hoc solum habes. Prouerb. 18. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Et Iob 13. Vtinam taceretis, vt putaremini sapientes. Sapiens: Nemo stultus tacere potest. ¶Item silentium etiam est spiritualis profectus. vnde Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. Homo qui iam leuauit se supra statum hominum, qui habet Deum consolatorem & collocutorem potest esse solitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro socio, non curat de consortio humano. Senec. Primũ argumentum compositæ mentis existimo posse secum consistere, & secum morari. Bernard. Cum quo Deus est, nunquam est minus solus, quàm cũ ipse est solus: quod ideo dicitur, quia tunc liberius habet suum verum socium, scilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, non curat multum de loquela exteriori. Grego. Non sufficit proficere homo ad vtrunque diuisus: quia si exterius auditum aperit, interius surdescit. ¶Item silentium præparat hominem colloquio diuino. vnde Thren. 3. Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. Filius Dei verbum est: ideo auditum & auscultationem requirit. Eccl. 32. Vbi non est auditus, non effundetur sermo. Et 1. Reg. 3. Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Silentium seruare, est os vnde exit ignis & flamma obstruere. ¶Item silentium seruare est bestiam indomabilem clausam tenere. Iac. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentum,

& cæterorũ domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominũ domare potest. ¶ Item silentiũ seruare, est gladium penetrantissimũ in vagina abscõdere. Psal. Lingua eorum gladius acutus. Itẽ silentium seruare, est foueã obstruere, per quam homo sæpe cecidit, & collum cadendo sibi fregit. Eccle. 14. Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.

¶ Quòd diligenter esset obturanda fouea illa quæ totiens fuit homini occasio ruinæ & talis ruinæ.

SIlentiũ est frænum viri claustralis. Vnde claustralis sine silentio est quasi equus sine fræno. Silentiũ etiam clauis religionis: vnde claustrũ absque silentio, ꝓprie claustrũ nõ est, cum non sit clausura: sed est velut vrbs patens & absque murorũ ambitu. Prou. 25. Sicut vrbs patẽs & absque murorũ ambitu: sic vir qui non potest in loquẽdo cohibere spiritũ suum. Claustrũ absque silentio est velut vinea absque sepe, quæ direptioni exposita est. Eccl. Vbi nõ est sepes, diripietur possessio. Eccl. 10. Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Matt. 21. legitur de sepe ista: Homo erat paterfamilias qui plantauit vineã, & sepẽ circumdedit ei. & Prou. 24. Per agrũ hominis pigri trãsiui, & per vineã viri stulti: & ecce totum repleuerãt vrticæ, & operuerãt superficie eius spinæ, & maceria lapidũ destructa erat. Item hic per maceriam intelligitur prius per sepẽ. Et innuitur quòd negligẽtia & pigritia prælatorum caussa sit ꝙ silentiũ & aliæ claustrales obseruãtiæ in claustris non obseruentur. Sicut solet obstrui vas, in quo sit vinũ ferratũ, vt vinum fortius sit: sic oportet ꝙ claustralis districtio obseruet silentium, vt feruor deuotionis sit in eo. Alioquin si os eius ad loquacitatẽ fuerit apertũ, quidquid deuotionis in eo est, exhalat. Item silentiũ in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta verbũ prius positũ, qui odit loquacitatẽ, extinguit malitiã. ¶ Silentiũ etiam signũ est mortis veteris hominis: loquacitas in claustrali, qui debet esse mortuus, stupẽda est, sicut si videremus hominẽ mortuũ loquentẽ. Religio verò vbi nõ obseruatur silẽtium, potest dicere illud Iob 30. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerũt super me. ¶ Vltimo ad cõmendationem silentij potest valere illud Sapiẽtis. Locutũ esse aliquando pœnituit me: tacere verò, nunquã. ¶ Item Chusi, qui interpretatur silentium, erat amicus Dauid.

Vnde: Posui ori meo custodiam &c.

SVMMAE VITIORVM

FINIS.

INDEX.

INDEX RERVM QVAE IN HAC SVMMA VITIORVM CONTINENTVR.

A.

Aedificio-

Benedi-

B.

C.

Clauſtra.

Detractiones

E.

F.

Ha

Mu-

N.

O.

Q.

R.

S.

Su-

FINIS.

SVMMAE VIRTVTVM AC VITIORVM PER FIGVRAS, SVMMARIVM.

ANTVERPIAE,
Apud Philippum Nutium.
1571.

TITVLI SVMMARII SVMMAE VIRTVTVM ET VITIORVM.

{Victoriam.
FIDES generat {Iustitiam.
{Gloriam.

¶De primo.1.Ioan.5.Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Sed nota quod omne quod est in mundo, aut est concupiscentia &c. 1. Ioan.2. Ista tria vincuntur fide incarnationis, passionis, ascensionis. De secundo, Genes.15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est &c De tertio, Apoc.2. Esto fidelis vsque ad mortem. Hæc notantur ad Heb 11.ibi, Sancti per fidem vicerũt &c.

{A peccato purgat,
Item Fides {Animam saluat,
{In tentatione confortat.

¶De primo, Act.5. Fide purificans corda eorum, De secundo, Luc.17. Fides tua te saluam fecit. De tertio Heb.11. Fortes facti sunt in bello. Est enim sicut clypeus & lorica.1. Thes.5. Induti loricam fidei. Eph.6. In omnibus sumentes scutum fidei, Heb.11. Fide muri Iericho corru.

{Mentem illuminat,
Item Fides {Tentationes mitigat,
{Filios Dei parit.

¶De primo Luc 18. Respice, fides tua te saluum fecit. De secundo Heb.11 Fide transierunt mare rubrum. De tertio, Ioan 1. Quotquot autẽ receperunt eũ, dedit eis potestatẽ filios Dei &c.

{Virtutes generat,
Item Fides {Confusionem deuitat.
{Christum ad orandum incitat.

¶De primo, Augu. Fides bonorum operum fundamentum. Fides humanæ salutis est indicium Matt. 7. Fundata enim erat supra firmam petram. Hac ratione dicitur mater & radix virtutum: & hoc intellige quo ad motus, non quo ad habitus. De secundo, Rom.10 Qui credit in illum, non confundetur. De tertio. Io. 17. Non pro his rogo tantùm: sed & pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me.

{Miraculorum.
Item Fides est {Sacramentorum.
{Scripturarum.

¶De primo, Mar. 17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. Item: Omnia possibilia sunt credenti. Eiusdem 9. De secundo, Gregor. Fides non habet meritum cui &c. De tertio, Hebr.11. Credere oportet accedentem ad Deum.

{Vitam tribuit,
Item fides {Beatum reddit
{Terrena contemnit.

¶De primo, Apostolus Romano. 1. Iustus ex fide viuit. Io... Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet. Intellige ... gratiæ. Item gloriæ, Mar. 16. Qui crediderit, & baptizatus ... &c. De secundo. Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & credid... De tertio, Hier. Qui veram fidem de Deo habet, nō quærit ... miseriis fieri diues. Nota quòd iste contemnit diuitias, del... honores. Quæ tria notantur Heb. 11. Fide Moyses grādis f...

{Charitate formata,
Item fides debet esse {Constantia fundata,
{Humilitate subiecta.

¶De primo, Iaco. 2. Fides sine operibus mortua est, De se... do Mat. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis. Licet ... cum sit, tamen est acerbum & feruidum: sic fuerunt marty... sua corpora tradiderūt. De tertio, Apostolus 2. Corint. 10. ... tiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium C... Fides super omnem sensum est, & naturam & intellectum.

{A peccato liberationem,
Spes operatur {A diabolo protectionem,
{Orationis exauditionem.

¶De his tribus in Psalm. Quoniam in me sperauit &c. Aug. Dulcis Iesus, sub quo nemini desperandum.

{Veniæ,
Item est spes {Gratiæ,
{Gloriæ.

¶De primo, Augustinus: O breue verbum, peccaui. O tres syl... labæ quæ portas aperiunt paradisi. De secundo Iob. 14. Lign... habet spem si præcisum fuerit. De tertio, Aug. Nos cum illo ... spem in cælo, ipse nobiscum in terra per charitatem. Grego. Sp... sine meritis non est spes, sed præsumptio.

{Gratitudinem,
Item spes confert {Agilitatem,
{Dei inhabitationem.

¶De primo, Psalm. Beatus vir cuius est nomen Domini sp... eius. De secundo, Esaiæ 40. Qui autem sperant in Domino, mu... tabunt fortitudinem. De tertio Psalm. Lætentur omnes qui ... rant in te, in æternum exultabis, & habitabis in eis.

{Vtile,
Diligere Deum est {Delectabile,
{Honestum.

¶De primo 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate. De secūdo, ...

Solu...

ſolus ſine moleſtia amatur, cum iocunditate amplectitur, cum ſecuritate deſideratur. De tertio, Auguſt. Suaue mihi factum eſt &c. vnde veſtis nuptialis dicitur.

Item Charitas { Rationabilem illuminat, Concupiſcibilem inebriat, Iraſcibilem confortat.

¶De primo, Anſelm. O immarceſsibilis decor, & purus. De ſecundo, Aug. Quis mihi det vt venias in cor meum &c. Eſt enim charitas vinum Cypri. De tertio, Cant. 8. Fortis eſt vt mors dilectio. Hæc inſeparabilem ſeparauit, immortalem occidit. Laurentium aſſauit, Bartholomæum excoriauit.

Item Charitas { Incipientes mundat, Proficientes ditat, Perfectos glorificat.

¶De primo, Luc. 7. Dimiſſa ſunt ei &c. De ſecundo, Auguſt. Sectamini charitatem, ſine qua diues pauper eſt, & cum qua pauper diues. De tertio, Iudic. 5. Domine, qui diligunt te quaſi ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilant.

Item diligitur Deus { Intellectu ſine errore, Memoria ſine obliuione, Voluntate ſine contradictione.

¶De primo, Apoſtolus 1. Corinth 12. Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro. De ſecundo, Prouerb. 17. Omni tempore diligit qui amicus eſt, quia amore Dei delectatur iugiter. De tertio Auguſt. Gratis ametur, & opus quo miniſtratur ei merces ſit cum illo.

Item Charitas { Opera facit vtilia & aurea, Reſtituit amiſſa, Aliena facit propria.

¶De primo. Gregor. Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis &c. Apoſtolus 1. Cor. 13. Si linguis ho. loquar. Honorabilis eſſet lapis quo ſi quidquam tangeretur totum aureum eſſet. De ſecundo, nota quod charitas eſt annus Iubileus in quo redibunt poſſeſsiones ad proprios poſſeſſores. De tertio, Auguſt. Quidquid in alio diligo, mea facio.

Item Charitas { Mentem accendit, Securum reddit, Peccata operit.

¶De primo, Luc. 12. Ignem ve[...] mittere. &c. Auguſt. O amor qui ſemper ardes. De ſecundo, Auguſt. Habe charitatem, & fac quod vis. De tertio, 1. Petr. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. eſt enim quaſi cappa quæ reddit inuiſibilem: hanc ſi haberet aliquis captus, multum gauderet.

Item Charitas {Deo vnit, / Mansiones in cælo disiungit, / Christi discipulos ostendit.}

¶De primo, Osee 11. In funiculis Adam trahã eos &c. Et quasi bitumen quo linita fuit arca. De secundo, not. quod sig- cata est per auream virgam qua mensurauit angelus longit. & latitudinem Ierusalem. Apoc.21. De tertio. 13. Ioan.13. In cognoscent omnes, quia mei disc. &c.

Item Charitas {Fessos alleuiat, / Legem obseruat, / Mœstos lætificat.}

¶De primo, Matth.11. Iugum enim meum suaue est. De se- do. Greg. Charitas operatur magna si est. Item Rom.13. Qui git proximum, legem impleuit, De tertio, Aug. Infunde D- dilectionem tuam.

Item Charitas impedit {Inhæsionem temporalium, / Obliuionem Christi beneficiorum, / Tentationes affligentium.}

¶De primo, Aug. Tanto quisque a superno amore disiung quanto inferius delectatur. De secundo. Bernad. Vis scire h- quare Deum non diligis? Idem: Super omnia te mihi redd- bilem calix. De tertio exemplum: quia sicut manus ign- ventum augetur: sic paruus extinguitur. ita dilectionem mo- cam tentationes annihilant.

Item in charitate habes {Finem, / Modum, / Ordinem.}

¶De primo nota exemplum de beato Francisco, de quo leg- quòd quidquid in rebus reperit delectamenti, redegit ad gl- Dei. De secundo, Bernard. Caussa diligendi Deum, Deus est, m- dus sine modo. De tertio, Cantic.2. Ordinauit in me charita- scilicet vt primò Deum, deinde nos, pòst proximum.

Dilectio proximi debet esse {Munda. / Vera, / Gratuita.}

¶Primum est, quòd homo non ad malum diligatur: vt H- des & Pilatus qui facti sunt amici, vt dicitur Luc.23. De secu- 2.Ioan. Quos ego diligo in veritate &c. quia tunc cor concord- cum ore, sic non fecit Iudas nec ille 1. Reg.20. qui dixit ad Ama- sam, Salue mi frater, tenens mentum eius &c. De tertio, Matth. Si diligitis tantum eos qui vos diligunt, quam mercedem & Eccl.6. Est amicus socius mensæ. Hæc est amicitia Laban ad Ia- cob, Sic sequitur musca mensam, cadauera lupi.

Item

Item diligendus est proximus, quia
- Hæres est regni,
- Imago Dei.
- Socius prælii.

¶De primo Psalm. Dedisti hæreditatem ti, &c. Apostolus Rom. 8. Si filii, & hæredes. De secundo, 1. Ioan. secundo. Qui diligit fratrẽ suum, &c. De tertio Prou 18. Frater qui adiuuatur a fratre, quasi ciuitas firma. Sed de quibusdã dicitur cũ fueris felix. Christ⁹ autẽ dilexit inimicos, dicẽs: Pater, ignosce illis, quia &c. Lu. 23.

Item diligendus est proximus, vt
- Ius naturale impleatur,
- Charitas Dei habeatur,
- Ad diligendum prouocetur.

¶De primo, Matth. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines. Etiam naturaliter, simile simili congaudet. De secundo, 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem habere &c. idem: Filioli mei non diligamus verbo, neque lingua &c. De tertio, Apostolus Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potũ da illi: hoc enim faciẽs, carbones ignis cõgeres super caput eius.

PRVDENTIA
- Beatum constituit,
- Claritatem tribuit,
- Omnia bona adiicit.

¶De primo, Eccl. 12. Beatus vir qui in sapientia morabitur. De secundo, Daniẽl. 12. Docti fulgebunt sicut stellæ &c. De tertio, Sapient. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa &c.

Item prudentia
- Virtutes dirigit,
- Iras compescit,
- Insidias non metuit.

¶De primo, Leuit. 2. In omni sacrificio. sal. off De secundo, Prouerbio. 15. Stultus suscitat rixas, sapiens autem mitigat suscitatas. De tertio, Sapient. 7. Et proposui pro luce habere illam. Prouer. 7. Dic sapientiæ, Soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam. Sic non fecit Samson, Amasa, Nabal.

Item prudentia acquiritur
- Studio scripturarum,
- Contemptu deliciarum,
- Exemplo creaturarum.

¶De primo, Psalm. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Item de septem artibus. De secundo, Apostolus 1. Cor. 3. Si quis vult sapiens fieri, stultus fiat, scilicet terrena contemnendo, vt sit sapiens. Non enim inuenitur in terra suauiter viuentium Iob 28. De tertio, Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes Prouerbior. 6. Vade ad formicam, ô piger.

Item Prudens considerat
- Præterita,
- Præsentia,
- Futura.

¶De primo, Apocal. 4. & Ezech. 1. Animalia erant plena... antè & retro. De secundo, Naum 3. loquens de voluptate... di: Omnis qui viderit te, à te resiliet: est enim transitoria ... tudine permista & nociua. De tertio, Prouerbior. 4. Palpe... tuæ gressus tuos præcedant. de his tribus Bernard. Vide h... vnde veneris, & erubesce &c. Item Deutero. 32. Vtinam sap... & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Item habet prudentiam {Pugnatoris, Mercatoris, Nauigatoris.

¶De primo, August. Arma virtutis non deseras, aduersa... tuum atteras. Apostolus ad Ephes. 6. Non est nobis colluctatio... aduersus carnem. De secundo, August. Vis esse optimus me... tor &c. Matthæi 25. Domine, quinque talenta tradidisti mihi. ... tertio, August. Stude habere remos charitatis Dei & proxim... haustorium confortationis, & velum crucis: & cùm ventos t... lationis videris, ad litus tende perpetuæ beatitudinis. Psalm. H... mare magnum &c.

Item sis prudens contra deceptionem {Mundi, Carnis, Diaboli.

¶Mundus enim decipit sicut calamus qui trahitur ante catu... & sicut lignum putridum de nocte lucens, & sicut somnium. Ca... ro autem decipit, sicut Papelardus qui dicit se infirmum & pau... perem, cùm non sit: & sicut vinum inebrians potantem: & sicut latro qui se socium simulat in via, donec decipiat. Diabolus verò decipit vt cuculus arundineus, & sicut venalis, & sicut ille qui vult canem submergere.

Item prudenter cognosce {Interiora vt custodias, Superiora vt diligas, Inferiora vt timeas.

¶De primo, Bernard. Multi multa sciunt &c. Idem: Integritatis sis curiosus explo. De secundo, Iere. 2. Si obliuisci potest mulier ornamenti sui. De tertio, Psalm. Descendunt in inferiora terræ. Bernard. Ne descendant morientes.

TEMPERANTIA {Beatum ostendit, Decorem tribuit, Gloriæ coniungit.

¶De primo, Medium tenuere beati. Bernard. Tene medium, si non vis perdere modum. De secundo, nota quòd sol qui est decentissimus planetarum est medius inter illos. De tertio nota quòd comparatur ligno vitæ quod est in medio paradisi ferens fructus vberes.

Item

{Afflictiones temperat,
Item Temperantia {Vitia refrenat,
{Medium seruat.

¶De primo, Apostolus Rom. 12. Rationabile obsequium vestrum. Nota quòd modus in omnibus commēdatur, & sæpe plus quam actio. Item forma dignior est materia. De secundo nota quod Temperantia comparatur ferro limæ quæ tollit superfluū. De tertio, Medio tutissimus ibis. Hoc n etiam seruauit Dominus quando fecit Euam, non de manu vel de pede sed de costa, & quando fecit hominē partim corporalē partim spiritualē, & etiā posuit eū inter creaturas partim spirituales & partim corporales.

{Hominem beatum facit,
IVSTITIA {Floridum ante Deum constituit,
{Suum vnicuique tribuit.

¶De primo, Ecclesi.14. Beatus vir qui in sapientia mor. & qui in iustitia medit. De secundo. Psalm. Iustus germinabit sicut lilium. Item: iustus vt palma flor. &c. Tertium patet, quia reddit Deo honorem, proximo compassionem, sibi sustentationem. Vnde hæc via regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinabit.

{A Domino deducitur,
Item iustus {Christo in cælis iungitur,
{De angustiis liberatur.

¶De primo, Sapient.10. Iustum deduxit Dominus per vias rectas. De secundo, Psalm. Innocentes & recti adhæserunt mihi. Et nota quòd lilium habet rectum stipitem, in summo florem: sic rectus per iustitiam Christum habebit florem. De tertio, Prouerbior.11. Iustus de angustia liberatus est.

{Viuet æternaliter,
Item iustus {Epulabitur delectabiliter,
{Securus erit finaliter.

¶De primo Psalm. Iusti autem in perpetuum viuent. De secundo, Psalm. Iusti epulentur &c. De tertio, Prouerb.28. Iustus quasi leo confidit hoc & in morte.

{Seruat rectitudinem,
Item Iustus {Induet pulchritudinem,
{Recipiet benedictionem.

¶De primo Psalm. Lætamini in Domino & exultate iusti. Rectum autem est cuius medium non exit ab extremis. De secundo, Sapien.3. Fulgebunt iusti &c. Psal. Lux orta est iusto. De tertio, Prouerb.10. Benedictio Domini super caput iusti.

{Amore,
Item iustitia corrumpitur {Timore,
{Rancore.

¶De

¶De primo, Esa.5. Qui iustificatis impium pro muneribus, ita quod dupl x amor corrumpit iustitiam: scilicet personæ & pecuniæ. De secundo Matth.10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, Item Ioannes Baptista potius voluit occidi, quàm non veritatem dicere. Item exemplum in Eleazaro 1. Machab.7. De tertio, Mat.27. Sciens quòd per inuidiam tradidissent eum.

Item in iustificatione impij concurrunt
{Infusio gratiæ,
{Dimissio culpæ,
{Remissio pœnæ æternæ.
{Dolor pœnitentiæ.

¶Vltimum est ex parte nostri, alia ex parte Dei. De primo, Apostolus 1. ad Corinth.15. Gratia Dei sum id quod sum. De secundo, Esaiæ 43. Ego sum qui deleo iniquitatem propter me. De tertio, Sapient.3. Iustorũ animæ in manu Dei sunt. De quarto Ioel. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu.

FORTITVDO consistit,
{In aggressione arduorum.
{In contemptu prosperorum,
{In perpessione aduersorum.

¶De primo, Psalm. Viriliter age, & confortetur cor tuum. Aug. Libenter debet facere immortalis futurus. De secundo, Luc 14. Qui non odit patrem & matrem. De tertio, Cant.8. Fortis est vt mors dilectio. Apostolus ad Romanos.8. Quis nos separabit à charitate Christi &c.

Item fortitudo
{Mentem protegit,
{Perseuerantiam adducit,
{Regnum cælorum tribuit.

¶De primo nota quòd protegit sicut vestis à pluuia. Prouerb. vltim. Fortitudo & decor indumentum eius. Item sicut arma, Boëtius: Talia contuleramus arma &c. Item sicut custos castrum, Lucæ 11. Cùm fortis armatus &c. De secundo, nota quòd est sicut cæmentum tenens lapides ne soluantur, & quasi bonum fundamentum. Matthæi 7. Venerunt flumina, & flauerunt venti. De tertio, Matth 11. Regnum cælorum vim patitur, & violenti &c. Prouerb.31 Mulierem fortem quis inueniet?

Item firmi simus contra
{Mundum, vt diuitias contemnamus.
{Corpus, vt delicias respuamus,
{Diabolum, vt honores non appetamus.

¶De primo nota quòd Samson vicit Philisthæos in mandibula asini, id est, amore paupertatis. Prouerb. 30. Leo fortissimus bestiarum. Sis ergo leo. De secundo, Apostolus ad Gal.5. Caro concupiscit aduersus spiritũ. Vnde nota, Si ea quæ nobis vicina sunt, non prosternimus, inaniter ad ea quæ longe sunt à nobis impugnanda transimus. Sed in his tene modum: quia si carnem multum

tuum affligis, ciuem tuum occidis. Si plus debito reficis, hostem nutris. De tertio, 1. Regum 17. Qualiter Dauid Goliam vicit: sic & tu diabolum baculo crucis, & funda orationis. Item nota quod cibus & potus confortat. 3. Reg. 19. Elias ambulauit in fortitudine cibi illius, & Petrus potatus gratia Spiritussancti, dixit Actuū 5. Oportet magis obedire Deo, quam hominib⁹, qui prius dixit: Non noui hominem. Matth. 26.

Victoria {Hominem in cælo collocat, Fortitudinem incorruptionis præparat, Ferculis æternis cibat.

¶ De primo Apoc. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. De secundo, Apocalyp. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. De tertio, Apocalyp. 2. Vincenti dabo edere de ligno vitę, quod est in paradiso Dei mei.

Item victori dabitur {Gloria ineffabilis. Corona admirabilis, Laus interminabilis.

¶ De primo, Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptū, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hoc quod dicit absconditum, notatur ineffabilitas: de qua Apostolus 1. Cor. 2. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit. De secundo, Apostolus 2. Timot. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nota quod victores olim coronabantur lauro. Item cantica de ipsis fiebant, sicut 1. Reg. 18. Saul percussit mille, & Dauid decem millia. Adapta de tertio Apo. 3. Qui vicerit, non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo & angelis eius. Item Amb. Lauda ducis virtutē, sed cùm venerit ad triumphum: lauda nauigantis facilitatē, sed cùm peruenerit ad portum.

Item victoria {A morte gehennæ liberat, Claritatem æternam expectat, Vestitu regio decorat.

¶ De primo, Apoc 2. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Item de secundo, ibidem. Qui vicerit, dabo illi stellam matutinā. De tertio, Apoc. 3. Qui vicerit, vestietur vestimentis albis.

PATIENTIA {Christo assimilat, Iocunditatem expectat. Sustinentes coronat.

¶ De primo, Luc. 23. Pater ignosce illis. Bernard. Vtrunque es mihi Domine Deus, & speculum patiendi, & præmium patientis. Sed quidam dicunt se non meruisse dolorem. Tales potius volunt assimilari latroni qui propter culpam passus est, quàm Christo.

De secun-

De secundo Ecclesi. 1. Vsque in tempus sustinebit pati[ens, et] postea redditio iocunditatis. De tertio, Ioan. 12. Qui odit an[imam] suam in hoc mundo. item malum in bono conuertit de ve[nen]o [me]uum elicit, de mœrore gaudium facit. Deuteronom. 33. Inu[nda]tiones maris quasi lac suget.

Item patiens { Martyr probabitur,
Beatus ostenditur.
Miraculis decoratur.

¶De primo, Gregorius: Sine ferro martyres esse possumus [si] patientiam in animo veraciter conseruamus. De secundo, M[atth.] Beati qui persecutionem patiuntur. De tertio, Gregorius: [Ego] virtutem patientiæ maiorem puto signis et miraculis.

Item patientia { Iram temperat,
Linguam refrenat,
Mentem gubernat.

¶De primo, Apostolus Rom. 12. Noli vinci à malo. De secun[do], Prouerb. 26. Non respondeas stulto De tertio, Luc. 21. In pa[tientia] vestra possidebitis animas vestras.

Item patientia debet esse in { Iniuria verborum,
Molestia verberum,
Ablatione rerum.

¶De primo, 1. Pet. 2. Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Exemplum in Vitis patrum, qui munera dedit iniuriantibus. De secundo, Iob 2. Si bona suscepimus &c. Vnde patiens assimilatur adamanti. De tertio, Matthæi 5. Si quis aufert tibi tunicam, dimitte ei & pallium. Exemplum in Vitis patrum de senibus qui nesciebant litigare pariter.

SPECIES martyrij spiritualis sunt, { Abstinentia in abundantia,
Abiectio in gloria,
Mansuetudo in iniuria.

¶De primo, Hieronymus: Duplex est species martyrij. Vna, quando quis pro Christo occiditur. Alia, quando caro pro Deo maceratur. Primo martyrio dabitur corona de rosis. Secundo, de liliis. Congaudendum est tali, qui in aqua non submergitur, sicut Ionas & filij Israël in mari rubro. Et inter spinas non suffocatur, & in luto non coinquinatur. De secundo, Apostolus 2. Corin. 8. Cùm esset diues, propter vos egenus factus est. Exemplum in Balaan de quatuor gladiis. De tertio, Matth. 5. Si quis te percusserit in maxillam &c. Iste est qu[asi] scorpius, qui sub lapide non frangitur.

Item species martyrij sũt { Continentia in iuuentute,
Largitas in paupertate,
Gaudium in aduersitate.

¶D[e]

¶De primo, Matth.19. Sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter reg. cœ. De secundo, exẽplum in muliere quæ misit duo minuta. Marc.12. De tertio, Act.5. Ibant Apostoli gaudentes &c.

Item species martyrij sunt, {Charitas cum litigiosis, {Iustitia cum peruersis, {Obedientia in contrariis.

¶De primo, Matth.5. Diligite inimicos vestros, Psalm. Cum his qui oderunt pacem &c. Isti cùm sint inter bestias, non dilacerantur sicut Daniél. De secundo, Psalm. Cum sancto sanctus eris. Sed iste licet picem tangat, non inquinatur: licet in rota sit, nõ moritur. & hoc mirabile est. De tertio, Gregorius: Obedientia quæ habet aliquid de suo, nulla est.

TRIBVLATIO {Viam ad cælum parat, {Lætificat, {Coronat.

¶De primo, Actuum 14. Per multas tribulationes opor. &c. Exod.13. De columna ignis in nocte &c. Item filiis Israël erant aquæ pro muro. De secundo, Iacob.1. Omne gaudium existimate fratres &c. gloss. ne indignemini &c. Actuum 5. Ibant apostoli gaud. &c. De tertio, Iac,1. Beatus vir qui suffert tenta. &c. Item in Vitis patrum de v I I. coronis quas meruit quidam nocte vna Iob 2. Pellem pro pelle.

Item tribulatio {Erudit, {Vestit, {Deum attrahit.

¶De primo. Esa. 28. Vexatio dabit intellectum auditui. De secundo. Apocal.7. Isti sunt qui venerunt ex magna trib. De tertio, Psal. Cum ipso sum in tribulatione. Sicut cum Susanna. Daniél.13.

Item tribulatio {Probat. {Roborat, {Refrigerat.

¶De primo, Tob 12. Qui acceptus eras Deo. Eccl. 27. Vasa figuli probat fornax. nota de illo in Vitis patrũ, qui furi dixit, Ecce oblitus es. De secundo, Apostolus 2. Cor.12. Quando enim infirmor, tũc potẽs sum Sicut testa in igne: sic nobilis lapis cũ sculpitur, nõ frangitur. De tertio, Psal. Transiuimus per ignẽ & aquam.

Item tribulatio {A peccato conuertit, {Peccata tollit, {Pœnam pec[illegible]i soluit.

¶De primo, Psal. Cõuersus sum in ærũna &c. De secũdo, exemplu[illegible] in tribus pueris quibus ignis soluit tantũ vincula, vnde tribu[illegible]atio est quasi rosariũ, vel scopa, vel pectẽ tollens immunditiã. De tertio, Apoc.21. Absterget Deus omnẽ lacry. 3. Reg.6. Sonus malleorum

malleorum non audiebatur in tem.

Item tribulatio { Stimulat, Humiliat, Glorificat.

¶ De primo, Psalm. Imple facies eo. ig. &c. Vnde est quasi stimulus pellens nauem, & quasi calcar. De secundo, Apostolus 2. Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationem. Exemplum in marina. De tertio, Roman. 8. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad id quod in præsenti est. Greg. Considerato præ. v. f.

Item tribulatio { Consolationem tribuit, Virtutes perficit, Acceptum Deo reddit.

¶ De primo, Psalm. Virga tua, & baculus tuus &c. Apostolus 2. Corinth. 1. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. De secundo, Apostolus 2. Corint. 12. Virtus in infirmit. Perficitur. De tertio, Tob. 12. Quia acceptus eras Deo. Ap. 3. Ego quos amo, &c.

Item tribulatio { Beatum constituit, Filium Dei ostendit, In tentatione defendit.

¶ De primo. Iob 5. Beatus homo qui corripitur à Domino. De secundo, Apostolus Heb. 12. Flagellat omnem fi &c. Exemplum de illo qui fleuit, quia eum Dominus vno anno per infirmitatem non visitauit. De tertio, Osee 2. Sæpiam vias spinis.

Item tribulatio { Conuiuium in cælo præparat, Inimicum debilitat, Charitatem inflammat.

¶ De primo, Matth. 20. Voca operarios &c. Nota quòd canis libenter vult proiici cum carnibus quas comedat. De secundo, Eccles. 33. Virga & onus & cibus asino. De tertio August. Accendebas nos valide: nota quòd paruus ignis extinguitur, sed magnus accenditur vento. quidam in Vitis patrum osculabatur cuidam furi manus in morte.

Item tribulatio { Paradisum reserat, Conscientiam seruat, Virtutes augmentat.

¶ De primo, Act. 7. Ecce video cælos apertos. vnde comparatur flammeo gladio. Aug. Hic vre, hic seca &c. De secundo, Tob. 3. Post tempestatem trãquillum facis. Item Dominus mutauit aquã in vinum. Ioan. 2. De tertio, Exod. 1. Quanto magis opprimebant eos, tanto magis crescebant.

PAVPERTAS meretur { Curam Dei in exilio, Iudicandi potestatem in iudicio, Laudem perpetuam in cælo.

¶ De prim

¶De primo, Psalm. Mendicus sum & pauper, & Dominus sollicitus est mei. sicut pater de filio, magister de discipulo, medicus de infirmo, aduocatus de clientulo, speculator de castro, agricola de agro. De secundo, Iob. 36. Pauperi iudicium tribuit. De tertio, Psalm. Pauper & inops lau. &c.

Item pauperes { Orantes exaudiuntur,
Venientes recipiuntur,
Morientes ad patriam reducuntur.

¶De primo, Psalm. Desiderium paup. &c. De secundo, Psalm. Factus est mihi Dominus in refugium. De tertio, Lu. 16. Factum est vt moreretur mend.

Item pauperes { Imitatores Christi se esse ostendunt,
Diaboli manum effugiunt,
Obliuionem Dei non incurrunt.

¶De primo, Apostolus 2. Corinth. 8. Cùm esset diues, propter vos egenus &c. Item Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. De secundo, Psalm. Tibi derelictus est pauper tanquam paruulus proiectus à matre, Psalm. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me. De tertio, Psalm. Quoniam non in fi. ob. er. pau.

Item paupertas { Hominum perfectum facit,
Beatum ostendit,
Pondus deponit.

¶De primo, Matthæi 19. Si vis perfectus esse, vade &c. De secundo. Matth. 5. Beati pauperes spiritu. De tertio, Luc. 18. Facilius est camelum trāsire &c. Vnde Socrates proiecit thesaurum suum in aquam, dicens: Mergam te, ne mergas me.

Item paupertas { Securum efficit,
Regnum tribuit,
Iudicem lenit.

¶De primo, Poeta: Cantabit vacuus coram latrone viator. De secundo, Augu. Paupertate comparatur, regnum, labore requies, dolore gaudium, ignominia gloria. De tertio, Matt 11. Venite ad me omnes qui labo & one. estis. Nota exemplum de stipendiis, quòd non dantur libenter his qui prius acceperunt.

HVMILITAS meretur { Dei memoriam,
Spiritussancti gratiam,
Cœlestem gloriam.

¶De primo, Psalm. In humilitate nostra memor f. n. De secundo, Psalm Inter medium montium pertransi. aquæ. & 1. Pet 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. De tertio, Prouerb. 29 Humilem spiritu suscip. gloria.

 Item hu-

Item humilitas meretur {Spiritussancti inhabitationem, {Honorabilem exaltationem, {Ostij cælestis apertionem.

¶Primum datur in exilio. Secundum in iudicio. Tertium in Io. De primo. Esa. 66. Super quem requiescet spiritus meus, super hu. Item Cant. 2. Ego flos campi & lil. conual. De secu Luc. 14. Qui se humiliat, exal. Item. Amice, ascende superius. tertio, Apocal. 3. Quia modicam habes virtutem &c.

Item in humilitate {Præceptum Dei seruatur, {Christus imitatur, {Orationis efficacia habetur.

¶De primo, Eccl. 7. Humilia valde spiritum tuum. De secu Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Christus asinum equitauit, Iudæ pedes lauit. De tertio, Eccle 35. Oratio humiliantis se &c.

Item humilitas {Erudit, {Vestit, {Deo iungit.

¶De primo, Prouerb. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Psalm. Declaratio sermo. tuorum il. & intellectum dat &c. De secundo, E 28. Pallium breue vtrunque oper. De tertio, Marci 10. Sinite paruulos venire ad me. Hæc est præcursor charitatis & socia.

Item humilitas {Liberat, {Saluat, {Virtutes seruat.

¶De primo, Psalm. Humiliatus sum, & libe. me. exemplum de laqueis, quos vidit beatus Antonius per totum mundum. De secundo, Psal. Quoniam tu populum hu. sal. fa. De tertio. Greg. Qui virtutes sine hu. congre. quasi pul. in ven. por. Bern. In veritate dici. vnde ipsa est mater virtutum, & cinis conseruans ignem. Quid autem humiliare debeat, require de miseria vitæ præsentis.

OBEDIENTIA {Christo assimilat, {Victimas superat, {Victoriam parat.

¶De primo, Apostolus ad Phil. 2. Christus factus est pro no. obe. Imò ei cuncta obediunt. Iob 38. Stellæ vocatæ dixerunt, Assumus. De secundo, 1. Reg. 15. Melior est obedientia &c. gloss. quo dum alienæ voci. hic subditur, nosipsos superamus, quasi diceret propriā carnem mactamus, sed non alienā. De tertio, Prouerb. 21. Vir obediēs loquitur victoriā. quia Adā fuit inobediēs, vict⁹ est.

Item obedientia {Deo est grata, {Angelis iucunda, {Sibi fructuosa.

¶De his

¶De his Bernar. Nihil angelis charius, nihil Deo acceptius, nihil hominibus fructuosius, q in suscepta cōuersatione subsistere.

Item obedientia debet esse { Parata, Ordinata, Ardua.

¶De primo, Bernard. Illum optimum obedientię dixit &c. August. Verus obediens mandatum nō procrastinat, aures parat auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri &c. De secundo, Actuum 5. Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. De tertio, Bernard. Ille tuus minister est Domine, qui non intuetur audire quod voluerit, sed velle quod audierit. Talis fuit Abraham Genes. 12. Egredere de terra. Item 22. Tentauit Deus Abraham.

Item obedientia debet esse { Vniuersalis, Lætabilis, Rationabilis.

¶De primo, dixit beata Virgo ministris in nuptiis, Ioan. 2. Omnia quæ dixerit vobis, facite. De secundo, Psalmista: Paratus sum, & non sum turbatus. De tertio, Gregorius: Scito quòd propter obedientiam malum nunquam debet fieri, sed bonum quandoque potest intermitti. Iosue 1. Qui cunctis non obedierit fer.

Item est obedientia { Sufficiens, Abundans, Superabundans.

¶Prima est, quando obeditur maiori. Secunda, quando æquali. Tertia, quando minori. De primo, Apostolus ad Hebr. 13. Obedite præpositis vestris: pòst, Non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Apostolus Rom. 13. Qui potestati contradicit, Dei ordinationi contradicit. Vnde quia Adam non obediuit suo superiori, inobediens ei factum est suum inferius. De secundo, exemplum de duobus fratribus in Vitis patrum, quorum vnus iussit alterum accendere totiens lucernam &c. De tertio, Lucæ 2. Et erat subditus illis.

TIMOR alius est { Seruilis, Initialis, Finalis.

¶De primo, Eccles. 1. Timor Domini expellit peccatum. De secundo, Psalm. Beatus vir qui timet Dominum. De tertio, Actuum 10. In veritate comperi &c.

Item timor { Peccatum pellit, Beatum ostendit, Acceptabilem reddit.

¶De primo, Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum. De secundo, Psalm. Beatus vir timet Dominum. De tertio, Actuum 10.

In veritate comperi.

Item timor {Sapientiam generat, / Mentem roborat, / In fine remunerat.

¶De primo, Eccles 1. Radix sapientiæ est timere Deum. De secundo, Eccl. 27. Nisi in timore Domini tenueris te. De tertio, Eccl. 1. Timenti Deum bene erit in extremis.

Item Timor Domini {Animam ditat, / Peccatum deuitat, / Gratiam conseruat.

¶De primo, Psalm. Non est inopia timentibus eum. De secundo, Prouerbior. 15. Timore Domini declinat omnis à malo. & consequens a malo pœnæ. vnde Matth. 10. Nolite timere eos cor. occi. De tertio, Eccles. 15. Qui timet Deum, faciet bona.

Item timor Domini {Cor delectat, / Negligentiam fugat, / Vitam prolongat.

¶De primo, Eccl. 1. Timor Domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiam, long. dierum. De secundo, Eccl. 7. Qui timet Deũ, nihil negli. De tertio, Pro. 10. Timor Domini apponet d.

Item timens Deum {Iustitiam exequitur, / Respectum Dei meretur. / Fonte vitæ irrigatur.

¶De primo, Malach. 1. Si ego Dominus, vbi est timeus? De secundo, Esaiæ 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pau. & con. spiritu? De tertio, Prouerb. 14. Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

PAX {Consilium Dei firmat, / Pœnam deuitat, / Inimicos reconciliat.

¶De primo, Ioan. 14. Pacem relinquo vobis. Hanc non habuit Cain & Ioab. De secundo Apostolus Heb. 12. Pacem sequimini, & sanctimo. sine qua nemo videbit Deum, August. Qui in pace non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à Filio, & à Spiritusancto alienus efficitur. De tertio, Apostolus Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus. & sequitur. Hoc enim faciens, carbo. Psal. Cum his qui oderunt pacem.

Item est pax {Temporis, / Pectoris, / Aeternitatis.

¶De primo, Augustinus: Tantum bonum est pax quòd etiam in suo contrario quæritur. Genes. 13. Diuisi sunt alter ab altero. De secundo, Lucæ 2. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Hoc

Hoc dicitur sabbatum delicatum. De tertio, Esaiæ 32. Sedebit populus meus in pul.pa. Hæc in cælo ordinat hierarchias.

{Dei filius ostenditur,
Item pacificus {Angelis associatur,
{Christo assimilatur.

¶ De primo, Matt. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei voc. De secundo, Basilius: Pacificus homo consortium angelorum meretur. De tertio, patet: quia Christus propter mansuetudinem agno comparatur. Si ieiunas vel vigilas diabolus his non terretur, quia his non vtitur. Sed si pacem habeas, expauesce: quia hoc seruas in terris quod ille noluit in cælis.

{Coniugalis,
CONTINENTIA alia est {Vidualis,
{Virginalis.

¶ De primo, Augustinus loquens de Abraham: O virum factis vtentem viriliter, vxore temperãter, ancilla obtemperanter, nullo intemperanter. De secundo, 1. ad Tim. 5. Quæ verè vidua est & desolata, speret in Deo, & instet orationibus & obsecrationibus nocte & die. De tertio, Apostolus 2. ad Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginem cast. &c.

{Mandatum custodit,
Item virginitas {Decorem tribuit.
{Hominem beatum ostendit.

¶ De primo, Lucæ 12. Sint lumbi vestri præcin. De secundo, Psalm. Audi filia, & vide &c. Hæc est arca deaurata intus & foris: hæc est sol inter planetas. De tertio, Matt. 5. Beati mundo corde.

{Deum loco parat,
Item virginitas {Pretium de longe portat,
{Dignitatem angelorum ministrat.

¶ De primo, Cant. 2. Qui pascitur inter lilia. De secundo, Prouerb. 31. Mulierem for. quis inueniet? De tertio, Eccl. 26. Non est condigna ponderatio continentis animæ. Propter hoc erat Aug. dicens: Da quod iubes &c.

{Floribus ornatur,
Item hæc est hortus qui {Fontibus irrigatur,
{A iuuenculis inhabitatur.)

¶ De primo, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. De secũdo, Cant. 4. Fons hortorum. De tertio, Cant. 2. Sonet vox tua in aur.

{In cælo se Deo iungit,
VIRGINITAS {Canticum nouum instruit,
{Aureolam imponit.

¶ De primo, Sapient. 6. Incorruptio proximum facit esse Deo. De secundo, Apocal. 14. Et nemo poterat dicere canticum. De

 tertio,

tertio, Cant. 4. Veni de libano &c.

{Amissa non recuperatur,
Item {Christum in cælo sequitur,
{In oratione exauditur.

¶ De primo, Hiero. Cùm Deus possit omnia &c. bene c[...] stodientibus est flos iste ne marcescat. De secundo, Apocal.[...] quuntur agnũ quocũque &c. De tertio Canti. 2. Sonet vox [...] aur. m. Vnde de sancta Catharina cãtatur, Vox de cælis int[...]

{Consilium Dei seruatur,
Item per hanc {Anima pulchrè vestitur,
{A Deo virgo iuuatur.

¶ De primo, Matth. 19 Sunt eunuchi qui seipsos &c. De s[...] do Prouerbior. 3. Purpura & byssus &c. Psalm. Astitit r[...] dext. &c. De tertio, Psalm. Adiuuabit eam &c.

{Honestè contrahit,
Item virgo {Delectabiliter parit,
{Viriliter diligit.

¶ Primum patet, qui sponsum accipit pulchrum, diuitẽ, fo[...] virtuosum. Secundum patet, quia proles sunt opera bona, [...] bus Psalm. Vt videas filios filiorum tuorum. id est mercede[...] sequatur operationem, Cantic. 7. Vmbilicus tuus crater. to[...] tus liliis. De tertio, nota quòd in his nuptiis dos est vita a[...] thalamus cordis munditia, amplexus gratia. Cantic. 5. Læ[...] sub capite meo.

{Beatificat,
MVNDITIA cordis {Vitam præstat,
{Mentem decorat.

¶ De primo, Matthæi 5. Beati mundo corde. De secundo, Pro[...] uerb. 4. Omni custodia serua cor tuum. De tertio, Apo. 1. Præci[...] ctum ad mammillas. Nota cùm florent vineæ fugiunt serpe[...] decorat ergo sicut flores campum, sicut arbores hortum, sic[...] carbunculus annulum. Gen 2. Plantauerat autem Dominus De[...] paradisum voluptatis.

{Domum Deo præparat,
Item {Sedem illi collocat,
{Deum pro sigillo seruat.

¶ De primo. 3. Reg. 7. Fecit rex Salomon thronum & templu[...] vbi fuit mensa & candelabra. De secundo. 3. Reg. 22. Vidi Dom[...] num sedentem super sol. Vnde similis est ordini thronorum. D[...] tertio, Cantic. 8. Pone me sicut signaculum super cor tuum.

{Ordinat,
Item mentem {Sanat,
{Irrigat.

¶ Propr[...]

¶Propter primum comparatur claustro. Vnde distingue in mente officina. Propter secundum comparatur theriacæ quæ morsus serpentis & venena curat radicis: immunda vero cogitatio morsus serpentis,& mala radix est. Propter tertium, comparatur fonti. vnde Ezech. 16. Effundam super vos aquam mundam. Genes. 2. Fons egrediebatur de loco vol.

Item {Hostem interficit. / Mortem excludit, / Turpia fugit.}

¶De primo, Hieronym. Non est timendus hostis qui &c. Gen. 3. Ipsa conteret caput. De secundo, Ierem. 9. Mors intrauit per fenestras. De tertio, Ecclesia. 13. Qui tangit picem &c. Sed illas cogitationes quas diabolus immittit contra voluntatem hominis, ipse diabolus confiteatur & satis faciat,& non homo.

Item gratiæ fructum {Producit, / Colligit, / Custodit.}

¶Propter primum comparatur ficulneæ. Propter secundum, similis est apothecæ. Sed nota, Vbi est thesaurus tuus, ibi &c. Matth. 6. Hoc patet in statera: quia illuc ponderat vbi magis grauatur. Propter tertium comparatur castro. Lucæ 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Expone tropologice.

Misericordia, siue compassio {Vincit sacrificium, / Efficit beatum, / Pauperum est refugium.}

¶De primo, Oseæ 6. Misericordiam volui, & non sacrificium. De secundo. Matth. 5. Beati misericordes. De tertio, Psalm. Et factus est Dominus refu. pau.

Item {Præceptum naturæ seruat, / Charitatem manifestat, / Regnum cæli comparat.}

¶De primo, Matth. 7. Quæcunque vultis vt faciat vobis, &c. Apostolus Roma. 12. Gaudete cum gaudentibus &c. De secundo, 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem pati. Nota sex opera misericordiæ quibus charitas ostenditur. vnde Matth. 25. Esuriui,& dedistis mihi &c. De tertio, Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si compatimur,& conregnabimus.

Item {Vocem Christi audit, / Martyrem spiritualem [illegible]cit, / Duritiam emollit.}

¶De primo, Cantic. 5. Anima mea liquefacta est &c. De secundo, Greg. Qui dolorē excipit in aliena necessitate, crucem portat in mente. Apostolus 1. Corinthior. 12. Si dolet vnum mēbrorum &c. De

&c. De tertio, Ezechiél. 11. Auferam à vobis cor lapideum comparatur oleo cuius est emollire.

Item { Amicum probat, Vitam prolongat, In iudicio commendat. }

¶ De primo, Lucæ 10. Quis horum tibi videtur proximus fuisse illi? De secundo. Apostolus 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia va. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Item opera misericordiæ spiritualia sunt { Peccantem corripere, Ignorantem instruere, Delinquenti ignoscere. }

¶ De primo, Matth 18. Si peccauerit in te frater tuus. De secundo, Iac. 5. Qui conuerti fecerit pe. De tertio, Luc. 6. Dimitte & mit. &c Grego. Districtio debetur vitiis, compassio naturæ.

Actiua vita meretur { Retributionem, Exultationem, Dei commendationem. }

¶ De primo, Matth. 20. Voca operarios &c. De secundo, Ps. Qui seminant in lacrymis &c. De tertio. Matth. 25. Esuriui dedistis mihi &c.

Item actiua vita { Merita multiplicat, Tentationem declinat, Charitatem propalat. }

¶ De primo, Cantic. 7. Venter tuus sicut aceruus, Psalm. Vt v. deas filios filiorum. Filij sunt, opera filiorum sunt præmia quæ debentur operibus. De secundo. Hiere. Semper aliquid operis fa. cito. De tertio 3. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum neces. pati. E de operibus misericordiæ.

Item { Meretur beatitudinem, Implet Dei ordinationem, Imperat ad contemplationem. }

¶ De primo, Psalm. Labores manuum tuarum &c. De secundo Genes. 3. In sudore vultus tui. De tertio. Gene. trigesimosecundo. Quia prius vocatus est Iacob, sed pòst Israël. Item primo Iacob duxit Liam, pòst Rachel. Item Beniamin primò vocatus est Benoni. Item prius sumus viatores quàm comprehensores.

Item vita actiua { Meretur exaltationem, Expectat satietatem, Euadit mendicitatem. }

¶ De primo, Lucæ vlt. Nónne oportuit Christum pati? De secundo, Apost. 2. ad Thess. 3. Qui non laborat, non manducet. ergo econtra. De tertio, Prouer. 20. Propter frigus piger arare noluit. Eiusdem 6. Vade ad for. &c.

Contem-

{Lectio,
Contemplationis species sunt-{Meditatio,
{Oratio.

¶Primo modo non solùm fit contemplatio in libro vitæ vel creatore, sed etiam creaturæ: quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicit. Roma.1. De secundo. Apostolus ad Philip.3. Nostra conuersatio in cælis est. Sapien. Stans in terra, scilicet corpore, cælum tangebat scilicet mente. De tertio, Apostolus ad Philip.4. In omni oratione peti. vestræ inno.

{Vitiorum eiectionem,
Item contemplatio operatur-{Virtutum irrigationem,
{Conscientiæ decorem.

¶De primo, Augustin. Suaue mihi factum: est &c. De secundo, Esaiæ 58. Eris quasi hortus irriguus. Cogitatio enim de Deo quasi candis est positus ad fontem vitæ. Genes.2. Fluuius egrediebatur &c. De tertio, Cantic.1. Lectulus noster floridus, Eiusdem 2. Fulcite me floribus.

Item contemplatione conuersandum est in calo, vt {Dulcedo hauriatur,
{Idioma angelicum discatur,
{Familiaritas acquiratur.

¶De primo, Augustin. Infunde Deo dilectionem tuam. Vnde contemplatiuus quasi apes volat in horto cælesti supra flores gaudiorum. De secundo, Apostolus 1. Corint.13. Si linguis hominum loquar. Sed qui de terra est, de terra loquitur Ioan.3. De tertio, Apostolus Ephes.2. Iam non estis hospites, quasi dicat, etiam hoc prius fuistis. Sed heu quibusdam dicitur: Amen dico vobis, nescio vos. Matth.25.

{Diligitur,
Item contemplatiuus à Deo-{Exauditur,
{Cibatur.

¶De primo, Cantic.2. Ne suscitetis dilc. &c. nam contemplatio somnus est. eiusdem 5. Ego dormio, & cor meum vigilat. De secundo, Psalm. Delectare in domino &c. De tertio, Ecclesi.15. Cibauit illum pane vitæ &c.

{Illuminat intellectum,
Item contemplatio-{Accendit affectum,
{Præparat Deo domum.

¶De primo, Ecclesi.11. Dulce lumen & delectabile &c. vnde scimus quod aquila irreuerberatis oculis intuetur solem, & propriũ pullum eiicit qui non idem facit. De secundo, August. Accendebas nos tam valide. De tertio, Prouerbior.11. Sapientia ædificauit sibi domum.

Item { Temporalia contemnit,
Secreta petit,
Finiri nescit.

¶De primo, Psalm. Renuit consola. ani. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec facile &c. Gregorius: Tanto quisque a superno amore dis. quanto inferius delect. De secundo, Thren. tertio: Sedebit solitarius, & tacebit. Hoc ideo facit, quia qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Prouerbiorum 13. Exemplum de topazio. De tertio, Lucæ 10. Maria optimam partem elegit &c.

Item mentem { Eleuat,
Lætificat,
Inebriat.

¶De primo, Apocalip. 12. Luna sub pedibus eius. De secundo, Psal. Prouidebam Dominũ in cõspectu meo semper, propter hoc lætatum est cor meum. De tertio, Cantic. 5. Comedi fauum &c. August. Quis mihi det vt ven. &c.

Item { Angelicum officium assumit,
Dilectionem ingerit,
Secreta pandit.

¶De primo, patet: quia angeli semper vident faciem Patris, & speculum æternitatis intuentur: sic & iste. Apocal. 4. Plena oculis antè & retrò. De secundo, Augustinus: Memoria tua super mel dulcis: vnde tales quandoque rapiuntur in iubilum. est autem iubilus, gaudium quod pro sui dulcedine vel magnitudine taceri non potest, & tamen propter immensitatẽ rei nõ potest exprimi. & sic quatuor de caussis vel insinuandam nostram infirmitatem vel desiderij immensionem, vel rei, quam expectamus immensitatem, vel ad causandam nimiam rei dilationem. De tertio, Apostolus 2. Corinth. 12. Scio hominem raptum, talis in secreto sui loco. Cant. 6. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi &c.

Item contemplatiuus gaudium cæli iam inchoat, habens { Dei præsentiam,
Societatem angelicam,
Dotum quandam gloriam.

¶De primo, 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, sed sicut dicitur, Vbi Papa, ibi Roma: ita potest dici: Vbi Deus, ibi vita æterna. Luc. 17. Regnum Dei intra vos est. De secundo, Matt. 18. Angeli eorum semper vident faciem. Tertium patet: quia iam habet quandã cognitionẽ dilecti [illegible]ũ, claritatẽ consciẽtię, agilitatẽ in bono opere. Au. Ducis me in quandã inconsuetã dulcedinẽ.

Item adhæret anima Deo per contemplationem } sicut { Ramus trunco,
Cera sigillo,
Nauis plato.

¶De primo, Ioan. 15. Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso,

semetipso, nisi manserit in vi &c. Secundum patet: quia sicut cera recipit imaginē sigilli, sic anima virtutū similitudinē. Apostolus Ephe.5. Imitatores Dei estote, sicut filij chari∫. De tertio, Psalm. Mihi autē adhærere Deo bonū est: quia in procellis tribulationū nō mouetur animus in Deo fixus. vnde cū diabolus læsisset Iob in corpore, rebus, & pueris, anima non metuit, quia illam in cælo fixit, vbi diabolus non habet agere.

Perseuerantia {Viam rectam custodit, / Maledictionem euadit, / Opera ad perfectionem perducit.

¶De primo, 2. Pet.2. Melius est viā veritatis non agnoscere. De secūdo, Heb.6. Terra sæpe venientē super se bibēs imbrē. Sic Paulus euasit quod Iudas incurrit. De tertio illud philosophi: Cuius finis bonus est, ipsum to. bo. Item: Hic homo cœpit ædificare, Lucæ 14. Item vna manus ædificans.

Item {Saluat, / Coronat, / Damnationem declinat.

¶De primo, Mat.10. Qui perseuerauerit vsque in finē. Nota in vespere laudatur serenitas. De secūdo, Apoc.2. Esto fidelis vsque ad mortē, Apostolus. 2. Tim.2. Nemo coronabitur, nisi qui legiti. certa. De tertio, nota exemplū Dan.2. vbi statua quæ incœpit ab aureo capite consummata est in fictili, & contrita est per lapidem præcisum de monte sine manibus.

Item {Animam vestit, / Ianuam cæli aperit, / Instabilitatem contemnit.

¶De primo, nota quòd hæc est tunica talaris qua filij regum indui solebant. De secundo, Lucæ 11. Si perseuerauerit pulsans &c. De tertio. Thren.1. Peccatum peccauit Ierusalem. Nota exemplum in Vitis patrum, de dæmone qui gloriabatur quod intra 40. annos deiecit vnum monachum.

Item {Christum imitatur, / Claritate remuneratur, / Laude digna monstratur.

¶De primo, Ioā.13. Cùm dilexerit suos vsque in fin. dilexit eos. vnde dū clamarēt Iudæi, Matt.27. Si rex Israel est, descēdat de cruce, perseuerauit pendēs. De secūdo, Apoc.2. Qui vicerit, dabo illi stellā matut. De tertio, Gre. Lauda nauigātis felicitatē, cū venerit ad portum: lauda ducis virtutem, cùm peruenerit ad triumphum.

Item {Brauium percipit, / Acceptum Deo reddit, / Virtutes ad maturitatem ducit.

¶De

¶De primo, Apost.1.Cor.9.Omnes quidem currunt: sed vn. id est, perseuerans, accipit brauium. De secundo, Leuit.22. Hos. sine cauda non offertur. imò ouis sine cauda monstruosa res n. esset. De tertio, nota si fous irrigans hortum deficeret, herbæ p. rirent. Propter ista Psalm. dicit. Mihi adhærere Deo bonum est.

Item { Amicum Dei verum ostendit, Insidias diaboli non metuit, Stultitiam expellit. }

¶De primo, Ecclesiast.6. Est amicus socius mensæ, & non permanet. Item Prouerbiorum 17. Omni tempore dili. qui amicus est. sic non fuit Petrus, dicens Luc.22. Non noui illum. Sed nota quòd turpius eiicitur quàm non admittitur hospes. August. Peccatum est spreto incommutabili bono &c. Genes.3. Insidiaberis calc. eius, & ipsa conteret caput tuum. Sciendum quod diabol. interdum suadet bonum homini instabili, vt per residuum grauius peccet. vnde facit illud Genes.19. Noli respicere retro &c. De tertio.2.Pet.2. Canis reuersus ad vomitum &c. Item stultus esset qui agrum bene seminaret, & non meteret, vel thesaurum diu collectũ dispergeret, vel clypeũ in fine certaminis proiiceret.

Verbum Dei { Mundat, Illuminat, Cibat. }

¶De primo, Ioan. Iam vos mundi estis. De secundo. Psalm. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Psal. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos &c. De tertio, Matth.4. Non in solo pane viuit homo &c. Cant.2. Qui pascitur inter li. &c.

Item { Sanat, Irrigat, Dulcorat. }

¶De primo, Sapien.16. Neque herba, neque malagma &c. Psal. Misit verbum suum, & sa. eos. De secundo, Genes.2. Fons egre. de loco &c. De tertio, Apoc.10. Comedit librum. Psalm. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Item { Ad bonum incitat, Tentationes mitigat, Dæmones fugat. }

¶De primo, Eccl.12. Verba sapientium sicut stimuli. De secundo, Psalm. Dixit, & stetit spiritus procellarum. vnde comparatur verbum Dei incantatoribus serpentum. De tertio, Marc.16. In nomine meo dæmonia eiici.

Item { Iustificat, Beatificat, Confortat. }

¶De pri-

¶De primo, Iaco.1. Non auditores tantum. De secundo, Lucæ 11. Beati qui audiunt verbum Dei &c. De tertio, Psalm. Verbo Domini cæli firmati sunt.

{Vias demonstrat,
Item{Mentem penetrat,
{Deum homini reconciliat.

¶De primo, Matth. secundo, Stellam quam viderant Magi in oriente &c. De secundo, Ezech tertio: Qui audit, scilicet foris, audiat intus. Apostolus Hebræ.quarto: Viuus est sermo Dei & efficax &c. De tertio, Prouerb.vicesimoprimo: Qui obturat aurem suam. Similiter exponit illud Esaiæ 20. Manda remanda &c.

{Mortuos viuificat,
Item{Filios Dei generat,
{Mala extirpat.

¶De primo, Ioan.quinto: Venit hora, & nunc est. Psalm. Dabit voci suæ vocem virtutis.glos.suscitandi mortuos. Sed hoc erit in die iudicii. De secundo, Iacobi primo: Genuit nos verbo veritatis. ¶Nota tria habent virtutem, scilicet herbæ, lapides & verba. De tertio, Ierem.1. Ecce constitui te &c.

{Conuertit,
Item{Erudit,
{Præmunit.

¶De primo, Psalm. Lex Domini immaculata conuertens animas &c. De secundo, Psalm. Testimonium Domini fidele.sapien. præstans &c. De tertio. Eze.tertio: Speculatorem dedi te &c.

{Vitia necat,
Item{Gratiam initiat,
{Affectum inflammat.

¶De primo, Apostolus Ephes.sexto: Gladium spiritus, quod est verbum &c. Apoc.primo: Ex ore eius gladius ex vtraque parte acutus. Propter secũdum comparatur semini, quod est initium fructuum. Lucæ octauo: Semen est verbum Dei &c. De tertio, Lucæ vicesimoquarto: Nónne cor nostrum &c. Actuu.2. Apparuerunt illis dispertitæ linguæ.

{Animum emollit,
Item{De peccato extrahit,
{Omnia bona adducit.

¶De primo, Cãt.5. Anima mea liquefacta est. Ier.23. Nónne verba mea quasi malleus &c. De secundo, Lu.5. In verbo autẽ tuo laxa. &c. De tertio, Sap.7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

{Admirationem.
Item generat{Correctionem,
{Cognitionem.

¶De

¶De primo, Psal. Mirabilia testimonia tua Domine, ideo &c. De secũdo, Psalm. In quo corrigit ado. viam suam? De ... Iacob. 1. Qui auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur ... Psalm. Tunc non confundar cum perspe. &c.

Prælatus debet habere ætatem, vt per hoc {Christo conformetur, {Maledictio declinetur, {Grex viriliter custodiatur.

¶De primo, Lucæ 3. Et ipse Iesus erat annorum 30. De secundo, Eccles. 40. Væ terræ cuius rex puer est. De tertio, Iudic. 8 Iuxta ætatem robur est hominis. Sed heu hodie committitur cura animarum homini cui non committeretur cura porcorum vel pomorum. Item: Quomodo arcebit puer lupum à grege?

Item solicitus sit {Ne de illo querimonia moueatur, {Vt Christi patrimo. deseruiatur, {Ne velut infidelis condemnetur.

¶De primo, Ecclesiastici 41. De patre impio conqueruntur filij. Sed Dominus fecit sententiam Genesis 43. Non videbitis faciem meam, donec adduc. fratrem vestrum minimum. De secundo, Bernard. Lucrantur cantando, reddent flendo. De tertio, Apostolus 1. ad Timotheum 5. Qui suorum, maximè domesticorum curam non habet &c. Sed hodie maxima cura est de lana & lacte: sicut dicitur Ezechiël. 34. minima de animabus.

Item solicitus sit {In sui ordinis executione, {In subditorum cognitione, {In vitiorum extirpatione.

¶De primo, nota quod magis iam student in schaco quàm in antiphonario. Vnde officium vel ex toto negligunt, vel dimittunt, vel more fœminæ faciunt, aut malo modo. De secũdo, Prouerb. 27. Diligenter cognosce vultũ pecoris tui. De tertio, Ierem. 1. Ecce constitui te super gent. & reg. vt euellas. Sed magis laborant in euacuandis bursis quàm peccatis. ¶Item semper sit solicitus qualiter respõdeat Deo in die iudicij faciẽti has quæstiones.

Quæstiones, {Quomodo intrasti, {Quomodo vixisti, {Quomodo rexisti, {Quomodo expendisti.

¶De primo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. De secundo 1. Machab. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. Debet autem vita prælati quasi regula esse subditi: sed modò incorrecta, & furati sunt eam sicut Achior. De tertio, Prouerbior. 6. Fili, si spoponderis pro amico tuo &c. Item Esa. 62. Super muros tuos Ierusalem consti. custo. die & nocte. Sic ergo præsit vt prosit. De quarto, exemplum in filio prodigo.

Continens sit prælatus, {Vt in hoc mandatum Dei seruetur, {Ne pœna incurratur, {Ne irreuerenter Christus tractetur.

¶De primo, Lucæ 12. Sint lumbi &c. De secundo, exemplum in Oza, qui tangens arcam, percussus est 2. Reg. 6. Psalm. Fiat mensa eorum &c. De tertio, Esaiæ 52. Mundamini qui fertis vasa Domini, in huius signum albam induunt.

Item hæc continentia {In lege præfiguratur, {In scripturis commendatur, {A Domino remuneratur.

¶De primo, exemplum Exod. 12. vbi comedentes agnum renes accingebant. Item sacerdos ministraturus vtebatur femoralibus. Exod. 28. De tertio, Cant. 3. Lectulum Salomonis ambiunt.

Constans sit {Bonos defendendo, {Malos puniendo, {Tentationes vitando.

¶De primo, Io. 10. Bonus pastor animam suam &c. Gl. super illud 2. ad Cor. 11. Dimissus sum in sporta per murum, dicit quòd quãdo persona quæritur, fugere potest prælatus. Sed quando cõmune bonũ periclitatur, tũc nõ debet fugere: sed animã ponere. De secũdo, Gen. 1. Vt præsit volatilibus, id est superbis, & piscib⁹. id est luxuriosis, & bestiis, id est auaris. Nam subditi inquantum boni, sunt similes sunt prælatis. De tertio, Ezech. 3. Vt adamantem posui te.

Item constans sit {Iustitiæ rectitudine, {Fortitudinis magnitudine, {Perseuerantiæ longanimitate.

¶De primo, Gre. Misericordia & iustitia multũ destituuntur si vna sine altera teneatur. vnde gigas nõ est occidendus cum acu, & pulex cũ securi, De tertio Greg. nõ hunc prospera eleuẽt, nec aduersa perturbẽt. vnde mulier nõ suscipit characterem ordinũ. De tertio, dicit Bern. quòd noui sacerdotes primo anno sunt angeli, secundo homines, tertio dæmones, vnde cõparantur statuæ, Dan. 2. quæ caput habuit aureum, tandẽ terminabatur in fictili. sed stola datur eis in signum perseuerantiæ.

BONA vita prælati {Affectum subditorum inflammat, {Exemplo intellectum illuminat, {Scandalum infirmorum declinat.

¶De primo, Luc. 12. Lucernæ ardentes in man. Sed heu sol conuertitur in tenebras & lun. in s. Item secundum notatur in acolitatu. Item superiora per influxum virtutis suæ regunt inferiora. Tertium patet: quia dolente capite, dolent omnia membra. & sequitur: Qui scandalizat vnum &c.

Item per bonam vitam {Subditos sanctitate præcellat, {Alios curans se non negligat, {Maledictionem euadat.

¶De primo, 2. Regum 4. Saul ab humero sur. Gregor. Tan eminere debet prælatus subditis, quantum gregem præcedet vita pastoris. De secundo: Apostolus 1. ad Corinth. 9. C corpus meum. Vnde portat superhumerale. De tertio, Matth. Væ qui decimatis mentham, & prætermittitis &c.

Item prælatus {Virtute decoretur, {Doctrinæ propriæ conformetur, {Laudabilis comprobetur.

¶De primo, Psalm. Sacerdotes tui induantur iusti. De secu Esa. 1. Super mon. excel. &c. Gene. 27. Vox quidem vox Iacob Matth. 23. Super cathedram Moysi. De tertio, 1. Pet. 2. Vo genus electum, reg. sacerdot. Sed hæc omnia modò possun per contrarium.

Item sint bonæ vitæ propter {Efficaciam prædicationis, {Euasionem diuinæ correptionis, {Honorem sacerdotalis dignitatis.

¶De primo, Aggæi 1. Factum est verbũ Domini &c. vt el lus cantans, primo alis percutit se. De secundo, Ierem. 11. Q quod dilectus meus in domo &c. De tertio, Genes. 1. Facia hominem ad imaginem. Item datum est eis quod non ang scilicet consecrare corpus Christi. Item corona traditur eis in gnum regalis dignitatis.

Item sit bonæ vitæ, ne {Famam perdat, {Exemplo corrumpat, {Indignus prælaturam teneat.

¶De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo. vnde consecratur chrisma in quo ponitur balsamus. De secundo, O 5. Facti estis laqueus venationi siue speculationi. vnde comp tur gladio versatili quo clauditur paradisus. Genes. 3. quia nec intrant, nec alios sinunt intrare. Matth. 24. De tertio, Psalm. Q ascendet in montem Domini?

Item viuat {Sobriè sibi, {Iustè proximo, {Piè Deo.

¶De primo, Apostolus ad Tim. 3. Oportet episcopum irre prehensibilem esse. Sed incrassatus est, dilatus: vnde potest d prælatus quasi præ alijs latus: scilicet in crassitudine & in vit Nam modo aliqui plus terunt tabernas quàm ecclesias, & die expendunt in ebrietate, & noctem in luxuria. De secundo. Pr uerb. 22. Pōdus & pondus &c. De tertio legitur Numeri 18. cu

Leui

...rite non habebant hæreditatem inter tribus, quia pars illo-
...n Deus. Sed modo prælati possunt dici prælati: & ministri
...isti sunt, sed seruiunt antichristo.

CONTEMPLATIVVS sit prælatus per	Studij lectionem,
	Sanctam meditationem,
	Deuotam orationem.

De primo, Apoc. 10. Comedi librum &c. Item animal quod nõ ...minat, immundũ est. Leuit. 10. De secundo, Apostolus ad Phil. Nostra conuersatio in cælis est. Quare vt hauriret in contem-...tione quod effunderet in prædicatione, dico vobis cum fidu-...cia ... vos qui claues Petri geritis, & clauos Christi non respi-...cis, dæmonium incurreris. De tertio. Ecclesiast. 44. In tempore ...iracundiæ factus est reconciliatio.

SCIENTIAM prælatus habeat,	Ianuam cæli aperiat,
	Fidem defendere sciat,
	Sibi commissos puniat.

...primo. Mat 16. Tibi dabo claues reg. cæl. sed istas modo ...unt & assumpserunt claues mortis & inferni: quia nec ...intrant, nec alios intrare permittunt. De secundo, 1. ...tiam rationem reddere omni poscenti de ea quæ in vo-... Malach 2. Legem requirent de ore eius. Quia officium ...ess... ad eam scire respondere, & scire Articulos fidei im-... & explicite. De tertio. Luc. 6. Si cæcus cæcum ducit. Ta-... sicut medicus impius qui cauterizat cornua.

...m scientia prælati	Fulgore clarificat,
	Maledictionem declinat,
	Salubriter fructificat.

De primo, nota quòd clarificat in futuro per gloriam. Danielis duodecimo, Qui docti fuerint. In præsenti per gratiam. Exodi 28. Pones in rationali iudicij doctrinam & veritatem quæ erunt in pectore Aaron. Deuteron. vigesimosecundo: Maledictus qui errare fecerit cæcum in via. Et dicet omnis populus, amen. Sint ergo prælati animalia plena oculis, non loculis. De tertio, Psalm. Erit tanquam lignum quod plantatum est. Sapient. octauo: Venerunt mihi omnia bona &c. sed econtrà dicitur de ignorãtia, quia tu scientiam repuli. Osee 4.

PRAEDICATOR debet esse prælatus	Ne pro subditis damnetur,
	Vt incautus præmuniatur,
	Vt iussi... diuina seruetur.

De primo, Exod. 28. Tintinnabula audiri debent Aaron ingrediente ad ministerium in sancta sanctorum. Grego. Sunt nonnulli qui magni videri volunt: & tamen magni non sunt. De secundo, nota quòd tubis vtebantur & in bellis, cõuiuiis, & taber-

 naculo-

naculorum eleuatione. De tertio, Ioã. 21. P[illegible] oues [illegible]

Item doceat {Verbo prædicationis, {Exemplo bonæ operationis, {Fama sanctæ opinionis.

¶ De primo, 2. ad Timot. 4. Prædica verbũ, insta &c. Io[illegible] Pasce oues meas. De secundo, Io. 1. Ego vox clamantis in [illegible] Et hoc ne vna manus sit ædificãs, alia destruens, Bern. Mu[illegible] catholici prædicãdo qui hæretici sunt operãdo: & tãto gra[illegible] sunt quãto præualẽt opera. Iob. 19. Arcus meus in manu mea [illegible] de os p[ro]phetæ calculo nudabatur. Esa. 6. De tertio 1. ad Cor. 4 nos existimet homo. sed heu dispẽsatores modo sũt dissipat[illegible]

Item prælatus prædicando {Affectum subditorum irrigat, {Intellectum illuminat, {Fidelem se demonstrat.

¶ De primo, Gene. 2. sed ipsi sunt canalis quo aqua fontis [illegible] diens de loco voluitur, transit, & vacuus tandem remanet [illegible] u[illegible] alios lauans ipsa sordidatur. De secundo, Psalm. Lucerna [illegible] bus meis verbum tuum. sed modo prælati comparantur fu[illegible] lucens hominibus seipsam consumit. De tertio, Matth. 24. [illegible] putas, est fidelis seruus & prudens &c.

BENIGNITAS & misericordia prælati {Bonitati diuinæ se conformat, {Seueritatem iudicij declinat, {Humilitatis indicia demonstrat.

¶ De primo, Chryso. Si Dominus largus &c. Item Deus [illegible] punit citra condignũ. Confitemur enim in tribus personis [illegible] tiam, sapientiam, bonitatem, quæ signantur per tria quæ fu[illegible] in arca. De secundo Iac 2. Iudicium sine misericordia illi qui [illegible] facit misericordiam, sit ergo flos per pietatem, non rhamnu[illegible] tertio, Mat. 7. Quid vides festucam in oculo fratris tui. N[illegible] go camelum glutiat, & culicem excol. Ibidem 23. Sic fecit D[illegible] cum dixit ad angelum percutientem. Vertatur obsecro m[illegible] &c. 2. Reg. 24. Greg. Quare Dominus Petrũ negantẽ cadere [illegible] misit? scilicet vt sua culpa disceret qualiter aliis misereri deb[illegible]

Item mansuetus sit prælatus {Per misericordiæ compassionem, {Per patientiæ lenitatem, {Correctionis moderationem.

¶ De primo, Ier. 9. Quis dabit capiti meo &c. Apostolus ad [illegible] 12. Flete cum flentibus &c. Sed sic non sunt modo: quia pastor[illegible] mutati sunt in tõsores, imò exco[illegible]tores. De secundo, 2. Reg. [illegible] Quasi tenerrimus ligni vermiculus, ex eis manus inungantur [illegible] consecratione. De tertio, nota quòd stultus esset qui persequ[illegible] tur pulicem cum securi, Matt. 13. Imponunt onera &c. sed non in subeundo strictior pars ad proprium subiectum conuerta[illegible]

[illegible]ITIONEM [illegible] {[illegible] conformitatem,
[illegible] fugiat pro- {Pe[illegible] declinationem,
{Humilitatis probationem.

¶De primo, exēplum in Christo qui fuit raptus in regem. Io.6.
[illegible] conuerso rhamnus ingessit se prælationi lignorum cætero-
rum. Iudic.9. Itē inclinato capite quasi fugit titulum vbi scriptum
fuit, Rex Iudæorum. Io.19. De secundo, Luc.14. Ne fortè veniat
qui te inuita. & incip. cum rub. nouis. locum tenere. Item Nu-
me[illegible].6. Dathan & Abiron absorpti sunt, Giezi leprosus factus
est. 4. Regum 5. De tertio, Apostolus ad Hebræ.5. Nemo assumat
sibi hono. &c. Item Ierem.1. A, a, a, Domine Deus, nescio loqui,
Matth.23. Amant primos recubitus.

VNICO be- {Ordinatio apostolica seruetur,
neficio sit con- {Res figuræ conformetur,
tentus, vt {Stultitia declinetur.

¶De primo, Apostolus 1. ad Timoth.3. Vnius vxoris virum.
Psalm. Vnam petij à Domino, hanc requir. &c. Canticorum 6.
Vna est columba mea. De secundo, Genes.6. In vno cubito con-
summabis eam: scilicet arcam. Tertium patet: quia stultus est qui
vni ecclesiæ regendæ non sufficit, quod se de pluribus intromit-
tit. Item quia ad impossibilia se obligat, quia in vtraque ecclesia
debet horas dicere, missas celebrare, & onus importabile sibi est
impositum.

SIMONIACE {Lepra inquinetur,
non intret, ne {Perditione damnetur,
{Cælo priuetur.

¶De primo, exemplum in Giezi 4. Regum 5. De secundo. Act.
8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. De tertio. Matth.21. Chri
stus eiecit ementes & vendentes.

{Maledictionem inducit,
Item simonia {Fures discernit,
{Iussa diuina contemnit.

¶De primo, Amos 6. Væ qui ingredimini pompaticè in do-
mum Domini. Item Michææ 3. Væ qui ædificatis Sion in sangui-
ni. De secundo, Ioan.10. Qui non intrat per ostium &c. De tertio.
Matthæi 11. Gratis accepistis, gratis date.

{Cognitio primæ veritatis,
DOTES ani- {Dilectio summæ bonitatis,
mæ erunt {Fruitio diuinæ maiestatis.

¶De primo, Esaiæ 60. Tunc videbis, & afflues &c. Mat.5. Bea-
ti mundo corde &c. Ioā.17. Hæc est vita æterna &c. De secundo,
Esa.31. Cuius ignis in Siō &c. Gen.6. Arca linita fuit bitumine. Itē
propter charitatem, quod proprium est singulorum, commune

est omnium. De tertio, Ans. Anteueniat oro tempus. ... circa primam, docentur animæ scilicet cognitionem, ... visio cognitio erit matutina, vespertina, meridiana. Primo ... bo. Secunda in proprio genere. Tertia, in aperta Dei visione ... primo Genes.1. Factum est vespere & mane &c. Nam sicut ... creaturæ sunt specula creatoris: sic erunt tunc ... secundo. Greg. Quid est quod non videt qui videt omnia ... Fili, ad scholas propera. De tertio Aug. Videbimus tax maie... tis &c. Esa.33. Videbunt oculi tui regem in decore suo.

DOTES corporis erunt
- Claritatis pulchritudo,
- Agilitatis promptitudo,
- Subtilitatis aptitudo,
- Impassibilitatis fortitudo.

¶De primo, Matthæi 13. Fulgebunt iusti &c. Psalm. Renouabitur vt aquilæ &c. Nota quòd pulchritudo Absalonis esset ibi ... ditas. De secundo, Esa.40. Assument pennas vt aquilæ. Augustinus vbi voluerit spiritus &c. Nota quòd agilitas Azaelis ibi claudicatio. De tertio, Sap.3. Tāquam scintillæ in &c. Io... Intrauit Iesus ianuis clausis. Exemplum de sole qui vitrum ... sit. De quarto, Esaiæ 25. Præcipitabit mortem in sempiternum. Nota quòd fortitudo Samsonis esset ibi infirmitas Moysi ... esset ibi vilitas, Saulis strenuitas esset ibi debilitas, Dauid & Ionathæ amicitia ibi esset peruersitas, Absalonis formositas ibi esset deformitas, Salomonis sapiētia ibi esset stoliditas, Assueri ... uitiæ ibi essent mendicitas, Augusti libertas ibi esset illiber...

In vita æterna erit
- Affluentia diuitiarum,
- Influentia deliciarum,
- Confluentia bonorum.

¶De primo, Gen.15. Ego ero merces tua magna nimis. De secundo. Leuit.20. Dabo tibi terram fluentem lacte & melle. De tertio, Psalm. Gloria & honore coro. Esa.61. Vt darem eis coronam pro cinere.

Item ibi erit Deus
- Speculum visui,
- Cithara auditui,
- Mel gustui,
- Flos tactui,
- Balsamus olfactui.

¶De primo, Sap.7. Candor lucis æternæ, speculum sine macula. De secundo, Esa.16. Venter meus quasi cithara. Item exemplum de cithara eremitæ. De tertio, Ecclesi.24. Spiritus meus super mel dulce. Psalm. Quàm magna multi. dulce, tuæ. August. Ducis me in quandam dulce. De tertio, Cant.2. Ego flos campi &c. De quinto. Eccl.24. Sicut cinnamonum & balsamum arom. &c.

Item

Item ibi erit gloria sine {Contrarij permistione, {Finis terminatione, {Fastidij abominatione.

¶De primo. Esa.1. Excoquam ad purum &c. De secundo, Sap.5. Iusti autem in perpetuum &c. Nota quod vita Matusalem esset ibi mors. De tertio, Eccl.24 Qui edunt me, adhuc esurient.

Item ibi gaudebimus {de {Periculorum euasione, {Mansionum ordinatione, {Felicitatis communitate.

¶De primo, Psalm. Misericordias Domini in æternum cãtabo. De secundo, ibi, Locabuntur omnes secundum ordinem primogenituræ. De tertio, August. Bonum singulorum erit omnium, & quod quisque non habet in se, habebit in alio.

Item ibi erit {Conuiuium iocunditatis, {Pax tranquillitatis, {Facultas libertatis.

¶De primo, exemplum in conuiuio Assueri. Esther 1. Bernard. Angelorum & hominum vnum conuiuium. Item actor seruitor. De secundo, Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine. De tertio, Cessabit omnis prælatio.

Item ibi erit {Gaudium in corde, {Melos in ore, {Redolentia in corpore.

¶De primo, Esa.9. Lætabuntur coram te sicut &c. De secundo, Esa.51. Gaudium & lætitia audietur in ea. Exemplum de auicula quæ ccc. annis cantauit. De tertio, Ecc.24. Sicut cinnamomũ &c.

Item gaudebimus {Supra, de diuina consolatione, {Infra, de loci amœnitate, {Iuxta, de amicabili societate.

¶De primo. Apoc.21. Absterget Deus omnem lacrymam &c. De secundo, Apoc.21. Plateæ & muri eius &c. De tertio, Bernard. Angelorum & hominum vnum erit conuiuium. Item de corporis & animæ glorificatione, Esa.35. Fugiet dolor & gemitus &c, Luc.6. Mensuram bonam & confertam.

Item ibi erit {Amœnitas vernalis, {Lux æstiualis, {Vbertas autumnalis, {Quies hyemalis.

¶De primo, Ansel. O immarcessibilis decor. Ibi igitur rosæ, lilia, & violæ. De secundo. Apoc.22. Ciuitas illa non eget sole & luna. De tertio. Psalm. Promptuaria eorum plena &c. De quarto, Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine &c. Idem. Sedebit vnusquisque sub ficu sua, Michææ.4.

Item impletur {Rationalis sapientiæ illustratione, {Concupiscibilis desiderabilium adoptione, {Irascibilis triumphi decoratione.

¶De primo, Bernard. Fili, ad ... hola ... propera &c. De sec... Psal.n. Qui replet in bonis desiderium &c. De tertio de Da... quo cantabāt 1. Regū 29. Et Dauid decem milia in millibus...

GENERALITER omne peccatum fugiendum est, quia {Dæmonibus placet, {Deo displicet, {Homini nocet.

¶Primum patet per hoc quod diabolus semper hortatur, vt in peccata præcipitet. Gregor. Nihil se fecisse ... animas non sauciat. Idem. Assidua tētatione diabolus ... tem tædio vincat. Secundum patet per hoc quòd Deus ... paratus peccata destruere, sicut dicit Ezech 18. Quacun... peccator ingemuerit &c. Item patet per hoc quòd ... tum amat quem non pro peccato mortali damnaret ... Item per hoc quòd filium tradidit vt peccata destrueret, & ... ter matrem pati permisit, sicut dicitur Luc.2. Tuum ipsius pertransibit gladius. De tertio, Greg. Quidquid patimur, ... nostra meruerunt. ¶Nota peccatum mortale est cōtemp... fuga angeli, odium sanctorum, clausura regni Dei, perc... tutum, obtenebratio animæ, conformitas satanæ, merit... hennæ. Veniale peccatum est, distractio sensuum, impedim... feruoris charitatis, obstaculum diuinæ consolationis, via p... mortalis, dilatio futuræ retributionis.

Item peccatum fugiendum est, quia {Benignitatem furibundam reddit, {Angelum custodiæ ab homine repellit, {Corpus & animam occidit.

¶De primo, Psalm. Domine, ne in furore tuo arg. me &c. ... cundo, Exemplum in Vitis patrum: quod quando loque... mala, dæmones in specie porcorum volutabant se ceram ill... dentes, & angeli à longe stabant. De tertio, exemplum 1. R... De Saul qui occidit se gladio proprio: sic quilibet peccato... prio. Item peccatum etiam occidit quasi venenum. Item ... serpens. Item quasi sagitta diaboli.

Item peccatum fugiendum est quia {Mala pr... ita reuocat, {Vitam temporalem breuiat, {A Deo elongat.

¶De primo, Matth.18. Serue nequam, omne debitum &c. ... secundo, Psal. Viri sanguinum & dolosi &c. Exemplum in Se... mis, in Dathan & Abirō in mari Rubro, in Adam & Eua. De t...

,exemplum in filio pro[illegible] qui abiit in regionem longinquā
iss.Luc.15.

Item peccatum { Excæcat rationabilem,
Excæcat concupiſcibilem,
Debilitat iraſcibilem. }

¶De primo, exemplum Tob.2. De ſecundo. Pſal. Anima mea ſicut terra ſine aqua &c. vnde tales æterno incendio præparantur. De tertio, exemplum in Samſone qui poſt abſciſionem crinium, id eſt donorum Spiritusſancti, non potuit aduerſariis reſiſtere. Iudic.16.

Item peccatum fugiendum eſt { quia { In naturalibus vulnerat,
Gratuitis ſpoliat,
Maculando deturpat. } }

¶De primo, Eſa.1. A planta pedis vſque ad verticē capi. Thren. 4. Quomodo obſcuratum eſt aurum.

Item peccatum { Hominem captiuat,
Conſcientiam amaricat,
Premendo grauat. }

¶De primo, Pſal. Educ de carc. &c. Idem: Anima noſtra erepta [illegible]. Peccatum autem ligat omnia membra, vt ad Chriſti obſe[illegible]iam ſint inhabilia. De ſecundo, Ierem.2. Vide quàm malum & amarum eſt dereliquiſſe te &c Pſal. Conuerſus ſum in ærum. &c. [illegible] 66. Vermis eorum non morietur. De tertio, Pſal. Sicut on[illegible] [illegible] grauatæ &c. nota quod omnes montes non poſſent homi[illegible] premere tam profunde ſicut vnum mortale peccatum. Fit enim mortale peccatum ſicut lapis ſuſpenſus in collo canis qui ſubmergi debet. Et ſicut canis primò ſentit ponderoſitatem lapidis quando de manu proiicitur: ſic anima primò ſentit grauitatem peccati cùm exierit de corpore.

Item peccatum { Apoſtaſiam inducit,
Inſenſibilem reddit,
Ad plura peccata trahit. }

¶De primo, exemplum in filio prodigo qui abiit Luc.15. Facit [illegible] peccator contra illud promiſſum baptiſmale. Abrenuntio ſa[illegible] tanę &c. & quia talis non ſoluit Deo promiſsionē ſuam: nec Deus ſoluet ei ſuam. De ſecundo, Pſalm. Aures habent, & non aud. Satis inſenſibilis eſt qui non audit tonitruum prædicationis, & tubæ nouiſsimæ, & clamoris Chriſti in cruce. Item qui iacens in igne concupiſcentiarū mundi non ſentit. Item qui captiuus tenetur, & quotidie moritur, nō ſentit. De tertio, Greg. Peccatum quod per pœnitentiam non di. &c. & hoc ideo eſt quia per peccatum iſte efficitur minus potens reſiſtere, quia naturalia vulnerantur: & armis ſuis, id eſt virtutibus ſpoliatus adiutorem ſuum amittit.

 Item

{Deum damnificat,
Item peccatum {Angelum defraudat,
{Hominem contristat.

¶Primum patet: quia animam aufert quam proprio sang[...] redemit, & Deum de domo propria expellit. Secūdum patet[...] angelus fraudatur illo gaudio, quod de gloria istius haberet[...] set. sicut dicit Augu. quod vnusquisque tantum ibi gaudet de [...] no alterius, sicut si esset in seipso. De tertio, nota quod pecca[...] istius nocet hominibus in mundo per vnius adiutoris amis[...] nem. Ecclesia enim est vt castrorum acies ordinata. Cant. 6. It[...] nocet his qui sunt in purgatorio per suffragiorum diminut[...] nem. Item illis qui sunt in inferno per ignis augmentatio[...] quia non minus ardet, qui cum multis ardet: immo plus, quia [...] teria ignis augmentatur.

{In præterito de paradiso expulit,
Item peccatum {In præsenti omnia mala inducit,
{In futuro iudicio hominem confundit.

¶De primo, patet Genes. 3. De secundo, Gregor. Quidqui[...] timur, peccata nostra merue. Igitur si odimus illum qui inte[...] patrem nostrum, magis est odiendum peccatum quod mor[...] tem inducit, & omnes parentes nostros interfecit. Genes. 2. Q[...] cunque hora comede. morie. immo Christum occidit pecca[...] Vnde 1. Pet. 2. Qui peccata nostra pertulit in corpore scilic[...] per. De tertio. Apostolus Hebræ. 4. Omnia nuda & aperta [...] Dan. 7. Antiquus dierum sedit.

GVLA fu- { {Deiicit,
gienda est {quia {Idololatriam inducit,
{ {Spiritualia bona contemnit.

¶De primo, exemplum in Adam qui propter cibum vetitu[...] deiectus est de paradiso. Genes. 3. De secundo, Exod. 32. Sedit po[...] pulus mandu. &c. Apostolus Philip. 3. Quorum Deus venter e[...] De tertio, exemplum in Esau Genes. 25.

{Diabolo domum præparat,
Item Gula {Spiritum grauat,
{Seruum contra se armat.

¶De primo, Matth. 8. Mitte nos in porcos. Item exemplum in dialogo de illa quæ comedit dæmonem in lactuca. De secundo, Lucæ 21. Videte ne grauentur corda vestra crapu. & ebri. De tertio, Prouerbior. 29. Qui delicatè nu[...]it seruum suum. Ecclesi. 33. Virga & cibus & onus asino &c.

{Luxuriam inducit,
Item Gula {Homicidia & Acediam malam facit,
{Bursam vacuam reddit.

¶De pri-

De primo, Apostolus Eph.5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Exemplum in Loth. Gen 19. De secundo, Exéplum in Ioanne Baptista, & filiis Iob, & Aman, qui omnes in cōuiuiis perierunt. De tertio, Salomō Prou.21. Qui amat pinguia, nō ditabitur.

Item gula inducit mortem {Naturæ, {Culpæ, {Gehennæ.

De primo, Gen.2. Quacunque hora come.mori. De secundo, Apostolus 1. Tim.5. Vidua viuens in deli.mor.est. De tertio, Gen. 41. Septem boues, septem anni sunt &c. Esa.17. Auferetur gloria Iacob, & ping.car.eius mar. Vnde quidam in Vitis patrum afflixit se in side propter cucumeré quē concupiuit. Species huius quinque sunt. Vnde versus. Præ, propere, laute, nimis ardēter, studiose.

EBRIETAS {Hominem maledicit, {Aeternam sitim inducit, {Apostatare facit.

De primo, Esaiæ.5. Væ qui mane sur.&c. De secundo, Luc.16. Mitte Lazarum vt inting.&c. De tertio, Ecclesiast.19. Vinum & mulieres apostatare faciunt.

REMEDIA Gulæ {Spiritualium ciborum freques sumptio, {Futuræ carnis consideratio, {Aeternæ cœnæ meditatio.

De primo, Deuteron 8. Non in solo pane viuit homo. Vnde quidam in Vitis patrum propter diuina colloquia ciborū sunt obliti sumptione. De secundo, Eccl.10. Cùm moritur homo, hæreditabit serpentes, bestias & vermes. Peccator enim tres habet hæredes. Amici nanque auferunt res, diabolus animam, vermes corpus. De tertio, Lucæ 14. Quidam homo fecit cœnam magnam.

LVXVRIA fugienda est {quia {Placet dæmonibus, {Displicet angelis, {Deo est contumeliosa, {Proximo iniuriosa.

De primo, Iob 40. Behemoth dormit in locis humentibus. De secūdo, exemplum in angelo qui obstruxit aures. De tertio, quia tēplum Dei inquinat. Apostolus 1.Cor.6. Qui autē fornicatur, in corpus &c. Itē quia sponsam Christi violat. Apost. 2.Cor. 11. Despondi vos vni vi.virg.&c. De quarto, quia proximū scandalizat. Osee.5. Facti estis quasi laqueus speculationi, & quasi rete expansum subter montem Thabor. 2.Reg.12. Non recedet gladius meus de domo tua. Hoc dicitur ad Dauid propter Bersabee.

Item luxuriosis {Pars vilissima datur, {Mens infatuatur, {Christus de corde repellitur.

¶De primo, Genes.3. Quia obedisti voci [illegible] [illegible]neæ, maledicta terra &c. De secundo, Osee 4. [illegible] auferunt cor. De tertio, Exemplum [illegible] dotis idolorum volui accipere [illegible]. Matt.6. [illegible] seruire & mammona. Item vulpes foueas habent. ibid. 8. [illegible] peccato luxuriæ delinquitur tripliciter, Corde, ore, & opere.

Corde, per { Cogitationem, Delectationem, Consensum.

¶Hæc tria signata sunt Gene.3. per serpentem, mulierem, [illegible]rum. De primo, Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, [illegible] dixit in Vitas patrum, mulieri roganti quod haberet [illegible] riam, rogo Deum vt auferat memoriam tui a me. De secundo, Genes.3. Ipsa conteret caput tuum. De tertio, Ierem.9. Intrat mors per fenestras &c.

Item ore tripliciter delinquitur, scilicet { Turpiter, Cum turpibus, De turpibus.

¶De primo, Psalm. Pone Domine custod. ori meo. De secundo, Eccles.9. Colloquium eius sicut ignis exar. exemplum [illegible] 39. de Ioseph. De tertio, Psalm. Qui loquitur iniqua, non [illegible] conspectu oculorum meorum. Talis similis est [illegible], qui per rostrum ponit in stercore.

Item opere delinquitur { Ipso facto, Intuitu incauto, Tactu inordinato.

¶De primo, Exod.20. Non mœchaberis. De secundo, exemplum in Dauid, Bersabee, & Ioseph, Iudith, & Susanna. De tertio, Ecclesiast.23 Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Eiusdem [illegible] Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem.

REMEDIA huius peccati sunt { Mortis extrema cogitare, Occasiones fugere, De se non nimis præsumere.

¶De primo, Ecclesiast.7 Fili mi, memorare nouissima tua, & [in] æternum non pec. Hieronymus: Facile contemnit omnia qui semper cogitat moriturum. De secundo, Apostolus 1. ad Corinthios 6. Fugite fornicationem &c. nam contra alia vitia pugnandū est, istud tātùm fugiendū est. De tertio, nota quomodo Dauid cecidit sanctissimus, Salomon sapientissimus, Sāson fortissimus.

Item remedia sunt { Frequens occupatio, Carnis mortificatio, Tentationis repugnatio.

¶De primo, Ecclesiast.11. Malitia vnius horæ obli. Item de secundo

Factum est eo tempore quo reges solent ad
ndo 2.Regum 11. Factum est eo tempore quo reges solent ad
ella procedere &c. Matth.17. Hoc genus dæmoniorum non ei-
[illegible] oratione & ieiu. Hieron. Non sanat oculum quod sa-
[illegible] De tertio, Iac.4. Resistite diabolo, & fugiet à vo-
bis. de hoc nota exemplum in Vitis patrum, de illo qui impugna-
[illegible] à spiritu fornicationis, & tepidus veniens ad senem non est
[illegible] Tardem seni ostensa est illius negligentia: quia quan-
[illegible] dæmones ludebant coram ipso in specie diuersarum mulie-
rum, ipsis condelectabatur plus debito. Item de illo qui accepit
carnes putridas illius mulieris de qua tentabatur, & posuit in cel-
la sua. Item de monacho qui fecit limosam mulierem & filiam.

Per choream { Deum offendimus, / Idololatriam introducimus, / Festis iniuriam facimus. }

¶De primo, Exod.32. qualiter multa millia interfecta & tabulæ [illegible] fractæ, quando coram vitulo cœperunt ludere. Secun- [illegible] patet, quia processiones soli Deo exhibendæ sunt, & isti dia- [illegible] pro quo chorizant. De tertio. August. di- [illegible] vel barco pro quo chorizant [illegible] Melius est in dominicis diebus arare, quam chorizare, vel choreas ducere. Exodi 20. Memento vt diem sabbati sanctifices, [illegible] est, te sanctum facias in eo: scilicet orando, bonis operibus va- cando, non Deum impugnando.

Item per choream { Exercitus diaboli contra Deum congregatur, / Proximus scandalizatur, / Miseria præsens non attenditur. }

¶De primo. 1. Machab. 9. Congregati sunt inimi. nostri, & glo- riantur: tot autem gladij sunt ibi quot mulieres ornatæ. Hieron. Species mulieris gladius igneus est. De secundo, Matth. 18. Qui scandalizauerit: scilicet vana audiendo, stulta loquendo, nociua tangendo. De tertio, Eccl. 11. In die bonorū ne immemor sis ma- lorum: scilicet præteritorum quæ recolimus, præsentium quæ sentimus, futurorum quæ timemus.

Item chorizatores { Mendaces se ostendunt, / Impios se faciunt, / Sacramenta ecclesiæ contemnunt. }

¶Primū patet: quia cōtra illam promissionē faciunt. Abrenun- tio satanæ &c. De secundo, Psal. In circuitu impij ambulant. Ter- tium patet, quia baptismalem innocentiam amittunt, cōfirmatio- nis signum deponunt, Eucharistiam quam sumpserunt paulò an- tè contemnunt: & sic de alijs sacramentis, scilicet pœnitentia, ex- trema vnctione &c.

Item

{Passus omnes numerantur,
Item istorum {Gaudium in tristitiam vertetur,
{Vita temporalis breuiabitur.

¶De primo, Iob 13. Vestigia pedum me. considera. De secu[ndo] Lucæ 6. Væ qui ridetis, quia flebitis. Esaiæ 3. Erit pro zona... culus. De tertio, Apostolus 1. ad Corinth. 11. propter quod ... miunt multi &c.

{Naturæ contrariatur,
AVARVS {A Domino maledicitur,
{Scelestus demonstratur.

¶Primum patet: quia creaturæ se communicant, quod ipse ... facit. Item terram super omnia diligit, quam natura infim... dinauit. De secundo, Esa. 5. Væ qui coniungitis domũ ad do[mum]. Augustinus: Maledictus dispensator auarus cuius largus e[st Do]minus. De tertio, Ecclesi. 10. Auaro nihil est scelestius: dat ... Christum pro denario. Vnde quantum ad hoc peior est Iuda.

{In Deum,
Item auarus est iniquus {In seipsum,
{In proximum.

¶Primum patet: quia Deum suis donis impugnat. Secund[um] patet: quia transeundo maria & Alpes seipsum euiscerat. Terti[um] patet: quia proximum pro eleemosynarum subtractione iugu[lat]. De primo, Psalm. Retribuant mihi mala pro bonis. De secun[do] Ioann. 4. Impij laborauerunt, & alij in labores eorum intro. sci[li]cet raptores vel mali filij. vnde diuitias quas ipsi acquirunt cum labore, possident cum timore, amittunt cum dolore. Isti similes sunt araneæ quæ faciendo telam vt muscas capiat, seipsam euiscerat. De tertio, Ambrosius: Pasce fame morientem: quòd si non pauisti, occidisti: & hoc ideo, quia in necessitate omnia sunt communia.

{Introitum paradisi claudit,
Item auaritia {In infernum demergit,
{Idololatram hominem constituit.

¶De primo, Matthæi 19. Facilius est camelum per fora. &c. De secundo, Augustinus, Naufragium fugies, & plumbum amplectens: Vnde Socrates magnam massam pecuniæ proiecit in fluuium, dicens: Mergam te, ne demergas me. Item tertium patet quia dat fidem auarus, spem & charitatem pecuniæ quibus in Deum debemus moueri. Apostolus Ephes. 5. Auaritia est idolorum seruitus.

Item amor {Dominum interficit,
pecuniæ {Doctrinam contemnit,
{Cæcitatem spiritualem inducit.

¶De

De primo, habemus exemplum in Iuda: De secundo, nota ad Christus docuit nos auaritiam declinare verbo & exẽplo. erbo, Matth.5. Beati pauperes spiritu. Item exemplo, Matth.8. uulpes foueas habent. Lucæ 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum. De tertio, exemplum Tob.2.

{Hominem captiuitat,
Item auaritia{Hominem inquinat,
{In homine omnia vitia parat.

¶De primo, glos. super lætatus sum, Amor temporalium fastus ...mnarum cælestium siue æternarum. Apostolus 1. ad Tim.6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli. De secun... Osee 2. Vt quid aggrauant contra se densum lutum? Exod.1. ...luto & latere. De tertio 1. ad Timot.6. Radix omnium malo... &c. Ex hac enim sequuntur oppressiones, Sen. Quietissimè ...erent homines si hæc duo pronomina tollerentur, meum & ...m. Item sequuntur lites. Exemplum habes in Abrahã & Loth. Genes.13. Item ex hac sequuntur gula, luxuria, inuidia, superbia &c.

{In seruitutem redigit,
Item auaritia {In terram mentem figit,
{Insatiabilem facit.

¶De primo, Eccl.10. Pecuniæ obediunt omnia. Sed difficile est tali dominæ seruire, quæ facit famulam mori fame. Si quis seruit auaritiæ non audet ad sufficientiam comedere. De secundo, Gen. 3. Supra pectus tuum gradieris. Talis comparatur talpæ. Sed nota, leuia tendunt sursum. vnde pauperum est cælum: quia in vltima sponda dabitur illis, quibus primo non fuit datum. De tertio, Ecclesiast.5. Auarus non implebitur pecunia. vnde comparatur hydropico, & sacco pertuso, & inferno qui nunquam dicit, Sufficit. & mari, cui omnia influunt, & tamen non redundat. Hieronym. Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Vnde accidet ei sicut cani qui voluit in aqua vmbram carnis capere, & illam quam habuit, amisit.

{Rem mortiferam sitit,
Vsurarius{Magnum pretium negligit,
{Expensas super nobile pignus recipit.

¶De primo, Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet: vnde comparatur sanguisugæ. De secundo, Augustinus: Fœnerare, & centuplum accipies. Idem. Vis esse optimus mercator, egregius fœnerator, da quod non potes retinere, vt consequaris quod non potes amittere, Bernard. Optimus mercator qui nil suorum sibi præferendum putat. Item tertium patet, quia recipitur super animam.

Item vsu-

Item vſurarius { Viam paradiſi obſtruit,
De aqua ignem accendit,
Proprios filios occidit.

¶Primum patet: quia cùm arcta ſit via quæ ducit ad vi[...] 7. Ipſe tamen magnum pondus ſuper ſe ponit. De ſecundo, [...] ſiaſtici. 3. Aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna. Igitur cum [...] deberet ignem extinguere ignem accendit. De tertio. Oſe[...] Ephraim ad occiſionem filios ſuos ducit. Vnde in inferno [...] filio maledicit, & econuerſo: quia vterque poteſt alteri [...] damnationis imponere. Eccleſiaſtici 41. De patre impio co[...] runtur filij, quoniam propter illum ſunt in opprobrio.

Item vſurarius { Naturæ ordinem peruertit,
Requiem & lucem vendit,
Feſta ſanctorum contemnit.

¶Primum patet: quia natura eſt vis inſita rebus ex ſimil. ſi[...] procreãs. ipſe autẽ ex auena facit triticũ, & ſui numi frume[...] pariũt, & hoc ſingulis diebus. De ſecũdo, Eze. 7. Qui vẽdit [...] quod vendidit nõ reuertetur. ergo vſurarius luce perpetua [...] bit. Non ergo cantetur ei Requiẽ æternã. Vendit & tempus [...] cõmune eſt omnibus. De tertio, habemus quòd colligens l[...] ſabbato mortuus eſt. Nu. 15. Præterea omnes ſancti dei elinqu[...] eum in die iudicij quorum dies vendidit.

Item vſurarius { Legem triplicem tranſgreditur,
Vix ab hoc vitio compeſcitur,
Diabolo aſsimilatur.

¶De primo, Gen. 3. In ſudore vultus tui &c. Sed iſte ſine lab[...] vult comedere. Pſalm. In labore hominum non ſunt. Itẽ facit c[...] tra illud Deut. 23. Non fœneraberis fratri tuo, ſed alieno: [...] quantum ad hoc peior eſt Iudæo. Secundum patet, quia vix re[...] ſtituit. vnde peior eſt inferno qui aliena in paſsione Domini re[...] ſtituit. Iſte autem paſsioni Domini nil reſtituit, imò prædicatio[...] nem eius fugit, ſicut bufo odorem floris vinearum. Item ipſe pe[...] ior eſt Iuda, qui xxx. denarios reſtituit. Tertium patet: quia ſi[...] cut diabolus non dormit, ita nec iſte quantum ad lucrum. Ex quo [...] igitur vſurarius nocte & die ad infernum tendit, non eſt mirum [...] ſi citius peruenit. Item diabo. aliena rapit, & eſt aſtutus in lucr[...] animarum, ſic & ille.

Item vſurarius { Plura peccata ſimul in diuerſis locis perpetrat,
Plus quàm latro ſpoliat,
Stultum ſe eſſe demonſtrat.

¶Propter primum comparatur grandini, quæ propter ſuam dilationem ſimul in diuerſis locis nocet: vnde quantum ad hoc

peior

...aliis per... pulsant contra gran... multò fortius pulsat ... aduenient vsurario. Quia ... percutit fructus in cãpo, percutit & fruges: iste ve- ... percutit ... de bursa, iectũ de dor- ... ex area frumentum, denarium de bursa ... patet: quia lacrymas & sanguinem ... de collo. Secundum ... sanguine erit in ... deuorat. Esa. 9. Vestimentum mistum sanguine erit in ... & cibus ignis. econtra dixit Dauid 2. Reg. 23. Viuit Do- ... non bibam sanguinem virorum qui cum periculo hause- ... vnde peior est lupo: quia lupo sufficeret vna capra, isti ... porcæ. Præterea lupus tantum dentib. sed quidquid iste ... come sit, immo & homines. vnde Esa 33. Væ qui prædaris, ... & ipse prędaberis? Item vsurarius spoliabitur cęlo, terra, & ... bonis: ... ergo deueniet cum diuidetur: quia datur caro ... anima demonibus, res parentibus. De tertio, nota q̃ stul- ... qui asino suo vel iumento diuitias congregaret: sic iste ... corpori, non animæ. Item stultus apparet: quia Deum deci- pere putat, cum vsuram diuersis nominib. palliet. sed nõne est ita sicut asinus qui diuersimodè nominatur, & tamen semper est asinus.

{In oratione non exaudiuntur,
...tores {Preces pro eis factæ frustrabuntur,
{Pro spoliatis damnabuntur.

¶De primo, Esa. 1. Cum multiplicaueritis orationes vest. non ... Secundum patet: quia lacrymæ pauperum obsistunt. Eccle. ... Non despicit Deus preces pupillorum, imò lacrymæ viduarũ ... ad maxillam descendunt, & exclamatio super deducentem eas, ... super raptorem. Eiusdem 34. Vnus orans, & alter maledi- cens, cuius vocem exaudiet Dominus? Nihil potest obtinere in curia regum qui ibi multos habet aduersarios. De tertio, Sapiẽ. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se an- gustiauerunt & qui abstulerunt labores eorum.

{Homicidæ iudicantur,
Item raptores {In iudicio damnabuntur,
{Diabolo assimilantur.

¶De primo, Eccl. 34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui fra- trem suũ occidit. De secundo, Esaiæ 33. Væ qui prędaris &c. Greg. Qui mihi visibiliter rapit vrgente exitu, inuisibiliter rapietur: & certe rapietur vt fur cuius collo imponitur furtum. Thren 1. Ini- quitates meæ circũuolutæ sunt & ligatæ collo. Hęc attẽdens qui- dã in Vitis patrũ, cui cũ cucumerẽ rapere voluit in sole se afflixit. Tertium patet: quia diabolus in cælo rapere voluit, & in paradi- so, & adhuc facit. Item diabolus affligit malos, isti autem bonos & malos Esaiæ 59. Qui recessit à malo, prædæ patuit.

Item

Item deferunt angelo ad custodiam deputato, iste non quantum ad hoc peiores sunt diabolo.

Item rapina { Deo est odibilis, Proximo detestabilis, Sibi damnabilis.

¶De primo, Esa. 61. Ego Dominus amans iudicium, & odio habens rapinam. Eccl. 34. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui vic. filiu in consp. pat. Secundum patet, quod plus nocet proximo, quã fur vel vsurarius: nocet enim manifeste & violenter. Item lupo comparatur qui semper viuit de alieno, lupo quandoque sufficit capra vna, isti non. Item sunt nuntij diaboli, quia perimunt homines in mundo, sicut ille in inferno. Vnde Matt. 25. dicitur, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. De tertio, August. Lucrum in arca, damnum in anima. Item si damnabuntur qui sua non dederunt, quãdo saluabantur qui aliena rapiunt? Vnde potest Dominus dicere, Esuriui, & non solum non dedistis mihi manducare, sed quod comedere debui, mihi abstulistis, & sic de aliis operibus misericordiæ.

Monachus proprietarius { Furtum committit, Vilem se ostendit, Damnationem incurrit.

¶De primo, Ios. 7. Achior furatus est chlamydem coccineam & regulam auream cõtra prohibitionem Domini, propterquod multi sunt puniti. Item Gen. 31. Rachël furata est idola patris. Ananias & Saphira fraudantes de pretio agri, mortui sunt. Actuum 5. De secundo, Hier. Monachus habens obolum, non valet obolum: imo comparantur tales Iudæ qui loculos habuit. De tertio, Actuum 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. ita dixerunt sancti patres ad quendam sepeliendũ, sicut legitur in dialogo Greg. Vnde de porta cæli facit portam inferni, claustrũ enim porta cæli est. Gen. 38. Vidit Iacob scalam &c. & quia huiusmodi furtũ est, merito talis sicut fur suspenditur, imò vt gallus gallinaceus.

Item { Sacrilegium committit, Apostasiam incurrit, Stultum se ostendit.

¶Primum patet: quia sacrũ de sacro tollit: animas quoque fraudat, propter quas eleemosynæ datæ sunt. Secundum patet: quia non magis habere proprium potest quàm non ire de claustro. Item molam asinariam amotam de collo iterum alligat, & in sentinas quas euaserat iteratò se proiicit: & luto quod proiecerat, sterquilinio se inquinat, vt sus lota, & canis reuersus ad vomitum, & vxor Loth respiciens retro. Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrum.

Tertium patet: quia cum in mari ... guttam haurit vt in ma-
...lum submergat. Cùm fit in horto, ... spargit, ne herba gra-
... ibi crescat: & fontem pietatis obstruit, ne ubi fluat. Ite cùm
...orũ⁹ fit mūdo, timet fame mori. Itē facit sua pretiosiora seipso.

{Idololatriam incurrit,
Lusor{Proximum corrumpit,
{Multa bona perdit.

¶Primum patet: quia Hasehart dominum appellat, & ipsum in-
...cat, & plus obedit taxillis, quam sanctus Martinus Domino:
quia ille dedit tantum dimidium pallium, iste totum. Secundum
...iter patet, quia conuenientes ad ludum ad similia incitantur.
... quæ locant taxillos, afferem, & lumen, omnes peccant,
... porrigūt illis gladiū, vt se interficiāt. Tertiū patet: quia per-
...mpus, gratiam & gloriam, diabolus autem nunquam perdit.
...minus enim lucratur duas animas.

{Maledictionem incurrit,
Item lusor{Plura peccata committit,
{Stultum se ostendit.

¶De primo, Esa. 65. Maledictus puer centum annorum. Secun-
...us patet: quia ibi sunt periuria, vituperia, maledictiones, iræ, ri-
..., homicidia, mendacia, auaritia, furta, scandala, blasphemiæ.
Vnde tales quandoque puniuntur, sicut quidam qui iurauit per
oculos Dei, & suus exiliit. Item quidam voluit sagittare Deum, &
cruentata sagitta rediit. Tertium patet, quia illum ordinem per-
uertit. Eccl. 3. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Nota exem-
plum in Barlaam de quatuor gladiis.

{Præceptum Domini negligamus,
Acedia fugien-{Maledictionem incurramus,
da est, ne{A creaturis cæteris discrepemus.

¶De primo, Gen. 3. In sudore vultus tui. De secūdo, exemplum
de ficu quam Dominus maledixit, quia folia tantum habuit. De
tertio, nota quòd exemplum debemus sumere in corporibus ina-
nimatis sicut in herbis & arboribus, quæ licet in hyeme sint nu-
de, tamen virtutem suam seruant, & tempore suo redeunt ad con-
sueta. Item in corporibus sensibilib. Prouerb. 6. Vade ad formicā
ô piger. Item in rationabilibus. August. O si tales essemus ama-
tores vitæ permanentis, quales illi sunt vitæ fugientis. Idem: In-
quietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

{Vt denarius di...us recipiatur,
Item acedia{Ne tempus amittatur,
fugienda est{Ne vita temporalis succidatur.

¶De primo, Matth. 10. Ite & vos in vineam meam. De secundo.
Bern. Nihil pretiosius tēpore. hoc ideo dicit, quia breui hora po-
test quis acquirere veniam, gloriā, & gratiā. & sequitur in aucto-

 ritate

[illegible]itate. sed heu nihil vilius reputatur. Dicunt hom[illegible] camus tempus cùm breue sit. De tertio, Luc. 13 [illegible] quid etiam terram occupat? Dignum est vt inutiliter [illegible] pendens, vitam amittat.

Item acedia fugienda est
- Vt futuram famem præueniamus,
- Ne expectantem Deum contemnamus,
- Ne cœli gloriam negligamus.

¶De primo, Apostolus 2. Corint. 9. Qui parcè seminat, [illegible] metet. Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit. De sec[illegible] Esaiæ quinto: Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas. De [ter]tio, exemplum in fatuis virginibus. Matth. 25. Item qui n[illegible] catur in nundinis, postea non habebit. Itē qui ꝑpter pigrit[iam non] extēdit manū ad recipiendā gratiam, postea non habebit [illegible]

Item acedia
- Deo displicet,
- Diabolo placet,
- Homini nocet.

¶De primo, Apocalyp. tertio, Vtinā frigidus esses, aut cal[idus] sed quia tepidus es &c. displicet autē Deo quòd in luto iace[t pro]pter pigritiam non vult surgere, & in igne concupiscentiæ, [&] stillicidio præsentis miseriæ. De secundo, Matthæi octauo: M[itte] nos in porcos. & quū porcus mactandus est, permittitur in q[uiete] pinguescere. Sed stultus est qui propter pulchram viam tendit [ad] mortem. Exēplum de duobus sociis in Barlaam. De tertio, Prou. vigesimoquarto: Per agrum pigri hominis transiui, & per vine[am] viri stulti, & ecce totū repleuerant &c. Nota quòd aqua corrum[]pitur ex quiete, & ferrum rubiginem contrahit. Augustinus, Dif[]ferebam verè in te, & non differebam in me mori.

Item acediosus
- Hostem contra se armat,
- Diabolo locum parat,
- Tentandi fiduciam præstat.

¶Primum patet: qui corpus per quietem nutrit, lasciuire facit. 1. Petr. 5. Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabol. tanquam leo &c. De secundo, Hier. Semper aliquid operis facito vt te diab. inueniat occupatum. Est puluinar diaboli otiosus homo. Nota quod patellam vacantem libenter petunt vicini non occupatam: sic & diabolus. Item muscæ libenter incidunt ollæ tepidæ non feruidæ. De tertio, dixerunt sancti in Vitis patrum, quòd monachum operantem vnus dæmon impulsat, otiosum in numeri. Est enim otiosus homo q[ua]si vrbs absque murorum ambitu, & sicut signum positum ad sagittam, & quasi cera subitò liquescens ad ignem.

Item
- Deum à se elongat,
- Dæmonum pœnis se sociat,
- Stultum se esse demonstrat.

... Non inuenitur in terra suauiter vi. De se... primo, Iob 28. Non inuenitur in terra suauiter vi. De se-
...Psal. In labore hominū non sunt. Tertiū patet, quia metere
... non seminare. Item languens & paralyticus, & claudicans
non quærit medicum, sciens se esse in aquis, non mouet manum.
...ula non vult per pigritiam soluere.
...mis {Furem fodientem parietem non repellit,
...cedio- {Se receptaculum sordium facit,
...us qui {Tonitrua audiens non surgit.
¶De primo, Matt.24. Si sciret paterfamilias qua hora fur veni-
...et, mors fur veniret, mors fur quotidie tollit vnum asserem: id
...st vnum diem. Exēplum in Balaā de vnicorne. Sen. Incertum est
...loco te mors expectet, ideo tu illam in omni loco expecta.
...cundo. Bern. Omnium tentationum sentina est otium: nam
...so est luxuriæ. 2. Reg 11. Factū est eo tēpore quo solēt reges
...lla procedere &c. Itē nugarū. Athenienses ad nihil vacabāt,
...&c. Itē curiositatis. 1. ad Timot. 5. Discunt circuire domos. De
...o, Canticor. 5. Vocaui, & non respondit mihi. Tonuit autem
...stus in prædicatione. & tonabit etiam in die iudicij.

{Ad cælum non scandit,
Item piger est qui {Stercora de oculo non eiicit,
{Iaculum de vulnere non extrahit.

¶De primo, Matt. 11. Regnū cælorū vim patitur, sed tardè per-
veniret ad locū mouens vnum pedē hodie, per annum alterū: sic
...illi quorum motus est pes intellectus, sed non affectus. De se-
cundo, exēplum in Tob. 2. Matt. 7. Eiice primum trabē de oculo.
De tertio, cātamus. Peccata mea do. sicut sang. Stultus est qui vul-
nera nō præcauet arma sumēdo. Boëtius: Talia tibi cōsulueramus
arma quæ nisi prior abiecisses inuicta de infirmitate tuerentur.

{Remorsu conscientiæ,
Indeuotio nascitur ex {Cibi spiritualis esurie,
{Vitio superbiæ.

¶De primo, Augu. Palatò non sano pœna est pa. qui sano &c. &
oculis ægris odiosa lux quæ puris &c. De secundo, Psal. Aruit cor
meum, quia oblitus sum come. &c. Isti semper sunt in pascuis &
macilenti manent. & hoc ideo: quia tædium habent terere aro-
mata, & applicare olfactui. De tertio 2. Reg. primo: Montes Gel-
boë, nec ros, nec pluuia ve. Isti semper iuxta ignem frigidi ma-
nent: quia inter ipsos & solem iustitiæ ponitur mons superbiæ.

{Timoris,
Itē indeuotio nascitur ex defectu {Amoris,
{Occupationis.

¶De primo, Ecc. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. Est enim ti-
mor Domini quasi stimulus agitans. De secundo, Gregor. Qui
amat ardētius, currit velocius, & peruenit citiꝰ. Charitas est ignis

 mobilis,

mobilis, & anima spiritualis subleuans hominem, & ...
agilem. Tertium patet, quia aqua ex quiete putrescit, & ...
rubiginem contrahit.

Desperatio { Deo displicet,
{ Dæmonibus placet,
{ Homini nocet.

¶De primo, Hier. Magis offendit Iudas quòd se suspēdit, q...
quod Deum tradidit. Secundum patet: quia homo per despe...
tionem efficitur similis diabolo. De tertio, Prouerb. 24. Si d...
raueris lapsus, in die angustiæ minuetur fortitudo tua. Nota, ...
mis artum haberet cor, qui timeret mori fame, si mundus plen...
esset panibus. Sic qui desperat, cùm misericordia Domini pl...
sit terra, secundum Psalm.

Item talis { Infinito finem ponit,
{ Fontem misericordiæ Dei obstruit,
{ Deum mutabilem credit.

¶De primo, Aug. Deus est inter omnia non inclusus, extra o...
nia non exclusus: quanta autem Dei est maiestas, tanta & bon...
tas. vnde idē, Ingenti libertate atque vbertate replet omnes cre...
turas pro capacitate earum. De secundo, Ans. O æternum & ...
cessabile, clarum & dulce profluuium, cuius vnda sine ortu, ...
fundum sine fundo, cuius altitudo incircunscriptibilis, cuius p...
ritas imperturbabilis. Cant. 4. Fons hortorum, puteus aquaru...
De tertio, nota quòd iste credit Deum nunc crudeliorem: quàm
quando latronem saluauit, Mariam Magdalen. Paulum, Petrum,
& deprehensam in adulterio.

Item remedium desperationis est consideratio { Dominicæ passionis,
{ Diuinæ veritatis,
{ Misericordiæ virtutis.

¶De primo, Bernard. Duplici ratione debetur vita æterna, scilicet filiali hæreditate, & meriti virtute, ideo vnum sufficit, aliud mihi reliquit. Sic respondit diabolo volenti eum in desperationem ducere. Item desperans vilipendit passionem Christi, quasi non sufficiat delere peccata. De secundo, Ezech. 33. Quacunque ho. pec. &c. Item. Viuo ego, dicit Dominus, nolo mor. Not. quòd peccator dicitur magnus propter peccatorum magnitudinē vel multitudinem. Contra hoc misericordia Dei magna est & multa, Psalm. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam &c. Tanta verò Dei est miser...cordia quòd geometrici nequeunt mensurare eius magnitudinem, nec arithmetici possent numerare eius multitudinem. Ansel. Quantò Deus maior est homine, tāto mea malitia inferior est bonitate eius. De tertio, Dixit beatus Martinus ad diabolum, Si adhuc ageres pœnitentiam, consequereris veniam.

RVOR {Corpori boni operis effectum,
...scretus {Spiritui affectum,
aufert {Deo honorem diuinum.

¶Primum patet: quia arcus nimis tensus frangitur. Exemplum de illo qui propter nimiam festinantiam fregit ollas. De secundo, Prouerb.10. Qui festinus est pedibus, offendet. Nota quòd periculosa est infirmitas quæ est ex calore. Item peius est equum habere inter hostes sine calcaribus, quàm cum calcaribus. Tertium patet, quia aufert Deo debitum sacrificium, quia sine sale. Ité quia magistrum, scilicet Christũ, volunt excedere: & eius obsequium ...st rationabile. Rom.12. Rationabile obsequium vestrum. Sis ergo animal findens vngulam.

{Diurnum bonum breuiter destruunt,
Item tales {Arma nimis ponderosa sumunt,
{Vanam gloriam in se nutriunt.

¶De primo, Psalm. Fortitudinem meam ad te cu. &c. Nota cum equo subtrahitur auena, facit malam dietam. Eccles.33. Virga, & onus, & cibus asino. ¶De secundo, exemplum de Dauid quando noluit pugnare. Nota nauis nimis onerata submergitur. De tertio Bern. Quæ maior superbia, quàm quòd vnus homo toti congregationi iudiciũ suũ præferat, tanquã solus habeat Spiritũ Dei.

{Imaginem Dei dissipat,
IRA {Hospitium Spiritussancti turbat,
{Execrabilem se demonstrat.

¶De primo, Augustinus: Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, & multis virtutibus priuat. De secundo. Gregorius: Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto hospitiũ suũ turbat. Ecc.27. Furor & ira vtraque execrabilia sunt. & dicit glos. interlin. in conspectu Dei.

{Diabolum introducit,
Item ira {Se Deum ostendit,
{Templum Dei incendit.

¶Primum patet, quia sicut in pace factus est locus Dei: sic ira locus diaboli. Secundum patet, quia vindictam quæ Deo seruanda est, sibi vsurpat. Roman.12. Mihi vindictam, & ego retribuam. Vnde quidam in Vitis patrum, Domine, nõ es nobis necessarius. De tertio, Psal. Incenderũt igne sanctuariũ tuũ. Ioëlis 1. Ignis comedit speciosa deserti. Isti sunt similes draconi qui vomit iguem.

{Excæcat,
Item ira {Captiuat,
{Mortificat.

¶De primo, Act.7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt &c. Idem dixit Christus. De secundo, Luc.6. Dimitte, & dimittemini &c. De tertio, Iob 5. Virum iniustũ interficit iracundia,

dia, & furiosi solent se occidere. de his Augustinus: Qui per c... pus suum mittit gladium vt lædat tunicam alterius: ta... deberet vindicare in seipso quia se occidit.

Item talis { Iudicium extremum præuenit, Aures Dei sibi claudit, Infirmum se esse ostendit.

¶ De primo, Apostolus 1. Cor 4. Nolite ante tempus iu... talis vult esse actor & iudex in eadem caussa. Augu. Dicis Domine occide malum. Respondet tibi Deus, Quem vel... sic orando facis te iudicem, & Deum vis esse tortorem, ... officiũ diaboli. De secundo. Ecc. 28. Homo homini reser... & a Deo quærit medelã. Item Luc 7. Duo debitores erã... fœneratori &c. Tertium patet, quia ita tremere facit hom... cut febris mouens hominem decies in die. Vnde talibus ... potius est miserandum, quam irascendũ. Vnde vngendi sun... solationibus, & non mortui lacerandi, sicut domus.

Item iracundus { Seipsum perdit, Stultum se ostendit, Bonum sibi malum facit.

¶ De primo, Luc. 21. In patientia vestra pos. &c. Prou 16. M... est patiens viro forti. Ibidem: Melior est patiẽs expugnator ... bium. Sancti temporale pœnam lucrũ putant, quia per hãc ... nam euadere nõ ignorant. Secundũ patet, Qui aufert tibi pall... bonæ famæ, da tunicam innocentiæ. Tertium patet, quia tali... ro tribulationis obruitur, & fornace tribulationis annihilatur.

Per guerras { Fraternitas violatur, Maius periculum non præcauetur, Regnum animæ desolatur.

¶ Primũ patet, quia sumus omnes fratres, & Deus pater noster est. De secundo, nota ꝙ minores guerræ sedeant propter maiores quæ imminent, scilicet propter mundũ, carnem, & diabolum. De tertio, Matt. 12. Omne regnu in se diuisum, desolabitur.

Item per has { Beatitudo amittitur, Peccatum incurritur, Diabolus in extremis inuitatur.

¶ De primo, Matth. 5. Beati pacifici. De secundo, nota quòd ex talibus sequuntur rapinæ & incendia. Innocentes opprimuntur & pauperes. De tertio, Prouerb. 7. Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Peccatum incendij { Spirituisancto contrariatur, Diabolo assimilatur, Stultum monstratur.

¶ Primum patet: quia puræ malitiæ est, nec quidquam excusationis habebũt in iudicio: cùm enim Dominus improperabit in

iudicio

...quibusdam. Hospes fui, & collegistis me: tunc istis dicet,
...solũ non collegerunt eum, sed & expulerunt. Secundum
...quia diabolus nunc incendit per cõcupiscentiam, & in in-
...per pœnam. Tertium patet, quia seipsum incendit. tenetur
...ad restitutionem. Item parat sibi ignem æternum.

[H]omicida	Filium Dei occidit,
	Gladio peribit,
	Angelo contumeliam facit.

¶De primo, Matth.23. Vnus est pater vester, Deus. De secundo ...26. Omnis qui accipit gladium, gladio peribit: illo inquam ..., de quo Apoc.1. Et gladius ex vtraque parte acutus exibat. ...m patet, quia occidit eũ cui angel[9] est ad custodiã deputat[9].

...homicidium	Ad Deum clamat,
	Diabolo se assimilat,
	Christum inhonorat.

...De primo, Gen.4. Ecce vox sanguinis &c. De secundo. Ioã.8. ...omicida erat. Tertiũ patet ex eo, quòd naturã quã Christus ...sumpsit iugulat, & imaginẽ ad quam homo factus est, dissipat.

...edia	Silentij obseruatio,
...ant,	Mollis responsio,
	Dominicæ passionis recordatio.

¶De primo, Pro.26. Cùm defecerint ligna, ignis extinguetur. Nota ꝙ ex collisione duorũ lapidum elicitur ignis: sic ex amaris ...rbis duorũ ira. De secundo, Prou.15. Responsio mollis frangit ...ã. Eiusdẽ 26. Quasi qui cané auribus apprehẽdit, sic &c. Ro.12. ...i esurierit inimicus tuus, ciba illũ. De tertio. Greg. Si passio Do-mini ducitur ad memoriã. Vnde respicientes serpentem æneum.

Inuidus	Per lumen excæcatur,
	De vita moritur,
	Diabolo assimilatur.

¶Primum patet, quia ad bona proximi torquetur: vnde cõpa-ratur noctuæ quæ lumen diei non potest sustinere. Secundũ pa-tet: quia sicut omnia munda mundis: sic omnia istis nociua, sicut febricitanti boni cibi sunt contrarij. De tertio, Sap.2. Inuidia dia-boli intrauit mors, nimis esset inuidus qui vellet erui oculum vt alij sic fieret: sic facit diabolus. & isti per hoc quod aliis inuident, sibi magis nocent. Vnde nota exemplum de inuido & auaro. Si-cut ergo dicit Dominus Ioan.13. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis: sic potest [di]abolus dicere de inuido.

Item inuidia	Proximum occidit,
	De vuis spinas colligit,
	Sensus corrumpit.

¶De primo, Gen.27. Fera pessima deuorauit filium meum. hæc etiã occidit Abel, & Ioseph vẽdidit, nec Domino Iesu Christo pe-

 percit.

percit. vnde Mar. 15. Sciens quòd per inuidiam tradid...
De secundo, Sen. Vtinā inuidi omnium oculos & aures...
vt de omnium profectibus torquerentur. Tertium pater...
mara dulcia facit, & econuerso. Esa. 5. Væ qui dicitis bonū...

Item contrariatur {Spiritui sancto, Tollit bona proximi, Morem gerit perfidi.

¶ Primum patet quia diuinitas omnia bona cōicat, & bon... minis sibi placet, mala verò displicent. De secundo. Hugo de ... cto Victore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proxim... in ipsum Aug. Quidquid in alio diligo, meum facio, bon... malum. Tertium patet, quia facit vt canis mordens à tergo ... cauda blanditur in facie: & sicut fur qui subtrahit occulte, ... cut perfidus homo qui lædit alium, qui non cōtradicit ei prius ... talis magis nocet Grego. Iacula quæ præuidentur minus fe...

Superbia {Diabolo assimilatur, Gloriam Dei vsurpat, Perfectos impugnat.

¶ De primo, Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superb... Vnde est signum per quod diabolus suos cognoscit, sicut Ch... stus suos per charitatem. De secundo, Esa. 42. Gloriam mean... teri non dabo. De tertio, August. Superbia etiam bonis oper... insidiatur vt pereant, vnde est quasi turris Babel, ad cælum, id ... cælestes viros pertingēs, inexpugnabilis vt castrū in alto situm.

Item superbia {Deo odibilis, Proximo detestabilis, Sibi damnabilis.

¶ De primo, Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea &c. Pauper superbus est homo respectu angeli. Secundum patet, quia subue niendū esset pauperibus de talibus quibus mulieres ornatæ sunt quasi laqueus, & rete, & hamus, & gladius, & sagitta diaboli. De tertio. Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tātum date illi tormentum. Item amittit quod expendit in huiusmodi.

Item superbia {Bona expellit præsentia, Excludit absentia, Falsificat omnia.

¶ De primo, Gregor. Superbia virtutes destruit. De secundo. ... Reg. 1. Montes Gelboë, nec &c. De tertio, Eccl. 13. Qui tangit pi cem, inquinabitur ab ea. est autem ...perbia quasi cuprum diabo li ...uo falsificatur moneta Christi. August. Superbia etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.

Item superbia {Auxilium Dei subtrahit, Alia vitia parit, Hominem deiicit.

¶ De

De primo, Hugo de sãcto Victore. Superbia aufert mihi Deũ. De secundo. Eccl.10. Initium omnis peccati est superbia, scilicet hæresis, contentionis, rapinæ &c. vnde non venit sola, sed cum exercitu quasi regina vitiorum. De tertio, exemplum in Lucifero & Adam. Luc.14. Qui se exaltat, humiliabitur. Scandentes libenter cadunt: & qui se eleuant, sub ostio humili lædunt caput.

Item superbia {
Memoriam hominis annihilat,
A Deo elongat,
Deum impugnat.

De primo, Eccl.10. Memoriam superborum. Psa. Vt perdat de terra memoriam eorum. De secundo, nota quòd elongatio à Deo est dissimilitudo. Christus autem fugit ne fieret rex. De tertio, nota quòd quando alia cauentur, tunc istam præcipue exercent homines: scilicet sacro loco, & sacro tempore.

Item superbia {
Hominem confundit,
Apostatam facit,
Ordinem Dei peruertit.

¶De primo. Esa.3. Erit pro zona &c. De secundo, Ecc.10. Initiũ superbiæ hominis, apostatare à Deo, quia votum istud transgreditur, Abrenuntio satanæ. De tertio, Eccl.3. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Præterea isti ancillam ornant, dominam nudant: præterea mulieres cõtra naturæ ordinẽ cornua sibi faciũt & caudas. In Vitis patrũ, quomodo diabolus equitauit super cauda talis.

Item superbia {
Hominem decipit,
Scandala tendit,
Stultitiam facit.

¶De primo, Matt.23. sepulchra dealbata. De secundo, nota mulieres videntes hoc, inuident, & quærunt similia. & maritis suis sunt molestæ, vt vestiantur permittentes eos fieri vsurarios. Psal. Iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Tertium patet, quia magna pro paruis vendunt, scilicet laude. Item stultus esset qui iudicaret equum suum ornatum felle. Item tales plus laborant vt oculos hominum reficiant quàm suum ventrem.

Item superbia {
Inflat,
Captiuat,
Damnat.

¶De primo, Sap.4. Dirumpet illos inflatos. Nota, inflati non possunt currere: ita nec isti ad regnum cælorum. De secũdo, nota quòd aues cũ magnis pe[nn]is capiuntur de facili cum laqueis. Item isti capillos nutriunt, & vestes multiplicant vt teneri possint à diabolo.

Item isti offendunt {
Deum,
Sanctos,
Angelos.

¶Primum patet, quia templum Dei incendunt: id est fuentium. Psal. Incenderunt igne sanctuarium tuum. ... sum inimici sui: id est diaboli, ponunt in castro suo. ... signum Christi, id est crucis. Secundum patet, quia in festis ... ctorum se ornant. Esaiæ 3. In die illa auferet &c. Tertium ... quia clientulos angelorum mortificant.

Superbia vestium reprehenditur {Pretiositate, {Mollitie, {Superfluitate.

¶De primo, Luc. 16. Induebatur purpura & bysso. Contra ... dum, est consideratio vestium infernalium. Esa. 14. Subterne... netur tinea. De tertio, Iacob. 5. Vestimenta vestra a tineis co... sunt. vnde perticæ clamare possunt in die iudicij quia nimis one... rabantur. Nota quòd pellis catti comburitur, ne aliquis ... propter pulchritudinem ergo prædicantur vestes.

Item vestis reprehenditur ex {Colore, {Forma, {Ostensione.

¶De primo, Esa. 13. Facies cōbustæ vultus eorū. Eiusdem 3. Et pro zona funiculus &c. De secundo Gen. 3. Fecit eis tunicas ... liceas. nota quod artifex dolet cuius forma alteratur: sic Deum indignari potest nobis. Cōtra tertiū, quia in Christo apparuit hu... manitas, latuit quod nobilius fuit, scilicet diuinitas. Nota quod circu... est signū vēditionis vini, & frōdes in capite signū vēditiōis eq...

Hypocrita {Homines decipit, {Duplicitate viuit, {Diabolum se facit.

¶De primo, nota quod assimilatur vulpi, & falsæ monetæ, & si... mulacro in horto. De secundo, Deut. 22. Non indueris veste &c. talis comparatur simiæ quæ imitatur actus humanos, non tamen est homo. De tertio, 2. Corint. 11. Angelus satanæ transfigurat ... in angelum lucis. vnde est quasi dæmonium meridianum.

Item hypocrisis {Animam deturpat, {Spiritum sanctum fugat, {Conspectu Dei se priuat.

¶Propter primum comparatur sepulchro dealbato & mirum est, quia omnia sua sunt munda, ipse autem turpis. Tales lauant ex... fori: quòd calic. &c. De secundo, Sapien. 1. Spiritussanctus disci... plinæ effugiet fictum. De tertio, Iob ... Non veniet in conspectu eius omnis hypocrita.

Item hypocrita {A Deo maledicetur, {In iudicio confundetur, {Martyr diaboli efficitur.

¶De primo, Matt. 23. Væ vobis hypocritæ. Nota de secundo, quod ... accidet

pennas ab omnibus aui-
...rei ſicut coruo cui accõmodauit ... De tertio nota quod iſti per-
...bus ablatis, confuſus fecit. ... vnde propter te mor. tota die.
...ant cruce ſicut Simon Cyreneus.

Item { Virtutes in ſe corrumpit,
In infernum ſe demergit,
Lupum ſe conſtituit.

¶De primo. Luc.12. Attendite à fermento Phar. Iſti ſunt quaſi
...ores cum foliis ſine fructu, De ſecundo, Apoc.6. Ioannes vi-
...equum pallidum, & infernus ſequebatur eum, & qui ſedebat
ſuper eum, nomen illi mors. Sic iſti ſunt equus pallidus per ſan-
...tem quã prætendunt. Matt.6. Exterminant enim facies ſuas,
...pareant hominibus ieiunãtes, & mors, id eſt, diabolus equi-
...tes, infernus autem ſequitur: id eſt: æterna damnatio. De ter-
..., Matth.7. Veniunt in veſtimentis ouium, intrinſecus autem
...unt lupi rapaces: quia hypocritæ ſpoliant homines.

Mala locutio { Angelos fugat,
Pixidem Chriſti deturpat,
A gratia cor euacuat.

¶De primo, exemplum in Vitis patrum, de porcis qui venerũt
...Secundũ patet, cùm enim homo communicat os ſuum, quaſi
...xis Chriſti eſt. De tertio, Eccl.20. Gratiæ ſtultorũ effundentur.

Item mala locutio { Nocet loquenti,
Nocet audienti,
Et illi de quo fit ſermo.

¶Primum patet, quia talis aperit inimicis ſuis portas caſtri ſui.
Ierem.9. Intrauit mors per feneſtras. De ſecundo, Iacob.3. Lingua
inquietum malum eſt. Propter, tertium cõparatur gladio & ſagit-
tæ, quia nocet à remotis. Pſal. Acuerũt linguas ſuas ſicut ſerpẽtes.

Item { Vagum reddit,
In iudicio confundit,
In inferno punit.

¶De primo, exemplum in equo ſine freno, & naui ſine guber-
naculo, & momento in ſtatera quod inclinatur vbi maius eſt pon
dus: ſic qui de terra eſt, de terra loquitur. De ſecundo, Matth.12.
De omni verbo otioſo &c. ergo & de nociuo. De tertio, Luc.16.
Mitte Lazarum vt intingat &c. Apoc.16. Cõmanducauerunt lin-
guas ſuas præ dolore. Propter hæc omnia tribus annis quidam
portauit lapidem in ore, ne verbis excederet. Nota etiam exem-
plum de duabus mulieribus in Vitis patrum, quæ diſponebant
non loqui ſecularia.

BLASPHEMIA { Eſſentialiter damnat,
Subitò mortificat,
Inſanum demonſtrat.

¶De primo, Mat.12. Spiritus blaſphemiæ nõ remittetur. De ſe-
cundo,

cundo, patet, quia sæpe videtur quòd vel exilit oculus, punitur. Exemplum de illo qui voluit sagittare Deu... rediit cruentata. Tertium patet, quia canis non mor... num suum nisi sit rabidus.

Item talis { Iudæos superat, Deum sine caussa inhonorat, Mala pro bonis donat.

¶Primum patet: quia Iudæi blasphemant tantùm mor... ignoranter, iste immortalè & scienter. Itē peior est bufone serpente, quia omnis creatura Deum laudat suo modo, iste ... perat. De secundo, Ier. 2. Quid inuenerunt in me patres ve... Michææ 6. Populè meus quid feci tibi &c. vnde homo ... quod non faceret gartioni. De tertio, Psalm. Retribuebant ... mala pro bonis.

Item talis { In statuam salis se conuertit, Ordinem diuinùm peruertit, De alieno se intromittit.

¶De primo, in Vitis patrum, Qui querulosus est, monachus ... est. quasi dicat, idolum est siue statua & simulacrū. Secundum ... tet, quia plus pōderat pabulum quàm pacem: mirum esset si ... tuus loqueretur vel iumentū. Ipsi autem tales sunt. Psal. vt iumentum factus sum. Sed isti assueti monstris, vt Balaam non cur... De tertio, Bern. Qui curam vestri semel nobis commisisis &c.

MVRMVRATORES in claustro { Fel in escam Dei ponunt, Vacuos gratia se ostendunt, De alieno se intromittunt.

¶De primo, Psal. dederunt in escam meā fel. Secundum pa... quia crepant ad ignem tribulationis, sicut vasa vacua. Itē vt cur... non vnctus, murmurant. Eccl. 33. Præcordia fatui quasi rota ca... de hoc potest dici. Ecce homo plenus querela, falsus Dei cult... De tertio, Bern. Dominus docet animas in hoc mundo perde... hypocritas saluare, cuius consilio acquiesces cuius vis esse di... pulus. Idem, Puta te quæso esse monachum non medicum.

PERIVRVS { Manum diabolo porrigit, Sigillum Domini corrumpit, Peiorem diabolo se ostendit.

¶Primum patet, quia manū contra Deum extendit. vnde quando talis se benedicit, hoc manu diaboli facit. Secundū patet, qui... scripturam sanctam vel reliquias d...t in testimonium de falso. Vnde excommunicatus est, sicut qui bullam Domini papæ falsificat. Tertium patet similiter: quia licet diabolus sit mendax & pater eius, non tamen periurus est.

MENDAX { Deum contemnit, Proximum fallit, Seipsum lædit.

¶Pr-

...imum patet, quia veritatem necat, Deus autem est veritas.
...dum patet, quia est velut denarius falsus: maximè enim fal-
...mercationibus. Vnde Cain legitur primus mendax, qui in-
...etatur maledictione passus. De tertio, Actu.5. de Anania &c.
...en.1. Os quod mentitur, occidit animam.

{Diabolo assimilatur,
...em {Filius diaboli ostenditur,
{In lingua punietur.

¶De primo, Ioan.8. Mendax est, & pater eius. Genes.3. Nequa-
...am moriemini &c. De secundo, Ioan.8. Vos ex patre diabolo
...is. De tertio, Sapien.11. Per quæ quis peccat, per hæc & pu-
...tur.

{Deo odiosus,
BILINGVIS est {sibi damnosus,
{Proximo monstruosus.

¶De primo, Prouer.8. Os bilingue detestor &c. quia tales sunt
postoli diaboli: loquuntur enim variis linguis. De secundo, Ec-
...cl.28. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit
pacē habentes. Iste est similis serpenti qui tortuosum habet incess
...um, quia modò mouetur huc amicabiliter loquendo, modò illuc
...trahendo vel deridendo. Tertium patet, quia duplicem videtur
...bere linguam. vnde exemplum in Auiano , de illo qui propter
duplicem flatum expulsus est. Genes.27. Vox quidem vox Iacob:
...nde versus. Si Deus elinguem faceret quemcunque bilinguem,
Vnaquaque die multi fierent Zachariæ.

SEMINATOR discordiæ est {Odibilis Deo,
{Similis diabolo,
{Damnandus in iudicio.

¶De primo, Prouerbio.6. Septimum detestatur anima eius &c.
Et est ratio: quia ipse pro concordia voluit mori, & videtur pec-
catum in spiritum sanctum. De secundo, Ioan.10. Lupus rapit, &
dispergit oues. De tertio, Apostolus Galat.6. Quæ enim semina-
uerit homo, hæc & metet.

{Deo exprobrat,
DERISOR {Se damnat,
{Proximum irritat.

¶De primo, Prouerb.14. Qui deridet pauperem, exprobrat &c.
Hi sunt vulpeculæ quæ demoliuntur vineas, id est bonos: immo
quasi bufones non sustinent odorem florentis vineæ. De secun-
do, Matth.5. Qui dixerit fratri suo, fatue De tertio, Exod.22. Si
egressus ignis inuenerit spicas &c. Et pòst: Reddet damnum qui
ignem succenderit. sed iste cor proximi incendit. Isti etiam quasi
noctuæ lucem odiunt: & vt Pharao , & Herodes paruulos , id est
nouiter conuersos occidunt.

MALE

MALEDICVS { Regnum cælorum amittit,
Seipsum interficit,
Vacuum gratia se ostendit. }

¶De primo, 1. ad Cor. 6. neque maledici regnum Dei [...] bunt. De secundo, Prouerb. 26. Qui voluit lapidem, re[...] cum. Augustinus: Dicit malus, Domine, occide me. V[...] gitta quæ emissa perimeret sagittantē. Tertium patet: [...] est in vase, de vase egreditur. vnde sicut facit, sic fiet ei in [...] Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. ¶De[...] nis tria distinguuntur genera super illud Psalm. Detrahen[...] creto proximo suo.

Gaudent { Malum de aliquo dicere,
Audita mala cum augmento referre,
Detractiones libenter audire. }

¶De primo, Leuit. 19. Non maledices surdo. Talis est [...] rabidus mordens retro. Ecclesiast. 19. Sicut sagitta in femore [...] nis. De secundo, Leui. 19. Carnem cum sanguine non com[...] tis. De tertio, dicit Bernard. Nescio vtrum maius peccatum [...] detrahere vel detrahentem audire.

Item detractor crudelis est { Sibi,
Deo,
Proximo, }

¶Primum patet, quia os inquinat, Psal. Sepulchrum patens e[...] guttur eorum. vnde comparatur porco qui rostrum ponit in ste[...] core, & ciconiæ quæ venenosis animalibus pascitur. Secund[...] patet, quia bonos qui Dei sunt, malos esse dicunt: vnde peior[...] sunt inferno qui tantùm malos deuorat. De tertio, Ecclesiast[...] Si mordeat serpens in silen. &c. in sexta feria comedunt carne[...] imò vno morcello hominem deuorant, dicentes: Ille nullus [...]

Item detractor { A Domino maledicitur,
Furi comparatur,
Stultus ostenditur. }

¶De primo, Gen. 4. Maledictus Cain. talis vrso comparatur, Da[...] niel 7. qui habebat tres ordines dentium: quia iste sibi nocet, [...] auditori, & ei cui detrahit. De secundo, Ambrosi. Tolerabilior[...] sunt qui vestes diripiunt, quàm qui famam nostram lacerant. imo quasi lupi qui oues errantes inuadunt, quæ potius essent reducendæ. De tertio. Matth. 7. Eiice primum trabem de oculo tuo. Item nota quòd vnius hominis testimonium, vel vilis non est accipiendum. Senec. Non refert de his garsionibus aut superioribus, quia non minus à superiori quàm ab inferiori ferent.

Adulator { Deum gloria sua priuat,
Proximum in peccato ligat,
Contra se maledictionem congregat. }

¶De

[illegible] Soli Deo honor, & gloria.
[illegible]mo, [illegible] cementum quo peccator linitur vt
[illegible] quia est [illegible] Popule meus qui te beatū &c. De tertio.
[illegible] in malo. Esa.3 Popule meus qui te beatū &c. De tertio.
[illegible] Væ qui dicunt bonū malum, & malum bonum. Ex illo pa-
[illegible] sunt incātatores diaboli: quia dicunt bonum malum, &
[illegible]rio. Sed nota ꝙ qui laudem non habet, laudare non potest.

[illegible]talis { Nutritor diaboli dicitur,
Sacerdos eiusdem ostenditur,
Proditor esse probatur. }

[illegible] primo, Prouerb.1. Fili, si te lactauerint peccato. &c. De se-
[illegible], Greg. Tunc mortuus mortuum sepelit, cùm peccator pec
[illegible] aggere adulationis premit. Inungitur etiam oleo in ex-
[illegible] Psal. Oleum autē peccatoris non impinguet caput meum.
[illegible]rtio, Luc.22. Osculo filium hominis tradis? Prouerbior.27.
[illegible]ora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula.

PER iactantiam homo { Proprios filios occidit,
Gratiam Dei effundit,
Idolum seipsum facit. }

Primum patet: quia bona opera sunt filij Dei quæ per iactan-
[illegible]n amittimus. De secundo, Ecclesiast.20. Gratiæ stultorum ef-
[illegible]dentur. istis contingit sicut gallinæ quæ cùm facit ouum can-
[illegible], & sic amittit. Tertium patet: quia seipsum colit per iactantiā.
Nota quòd duo sunt in bono opere, gratia videlicet & vtilitas.
[illegible]nam Deus sibi tenuit, & aliud nobis dedit. Si ergo Deum frau-
[illegible]amus in parte sua, ipse fraudabit nos in parte nostra.

MVLTILOQVIVM { Iustificationem impedit,
Peccatum inducit,
In iudicio punit. }

¶De primo, Iob 11. Nunquid verbosus iustificabitur? quia vbi
multū est de palea, parū est de grano. De secūdo, Eccl.10. In mul-
tiloquio peccatū non deerit. De tertio, Matth.12. De omni verbo
otioso &c. propter ista, equo est frenū iungēdum, & vineæ sepes.

Item multiloquium { Pacem dissipat,
Hominem præcipitat,
Diabolo viam parat. }

¶De primo, Prouerb.26. Qui imponit stulto silentium, iras
mitigat. Vnde gladius acutus in vagina seruandus est. Psalm. Lin-
gua eorum gla. acu. & fera crudelis incarceranda est. Iacob.3. Lin-
guam nullus hominum dom[illegible] potest. Secundum patet, quia fo-
uea cauenda est in qua sæpe cadens collum fregit. De tertio, Iob
30. Quasi rupto muro &c.

FRACTIO silentij { Contemplationem impedit,
Furem facit,
Tempus amittit. }

¶De pri-

¶De primo, Thren 3. Sedebit solitarius. & tace. & leua. [illegible] foramina obstruenda sunt ne virtus vini euapor. [illegible] secundo, ter, quia lingua religiosi prælato est tradita: vnde si loquatur [illegible] licentia, violator templi videtur, vel fur. Nota si brutum a[illegible] loquatur, mirum videtur. Psalm. Vt iumentum factus sum. D[illegible] tio, Greg. Licet fabulari, aiunt, donec hora pertranseat, qua [illegible] pœnitentiā agendam, ad obtinendā veniam, ad quærendā [illegible] ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. [illegible] quòd lingua religiosi est calamus Spiritusancti, quo nō debet inutiliter vti. Psal. Lingua mea calamus scribæ velociter scribe[illegible]

SINGVLARITAS {Deo priuat,
{Mentem sordidat,
{Animam mortificat.

¶De primo, Thren. 1. Quomodo sedet sola ciuitas. De secun-do, Bernard. Vbi angulus, ibi sordes. De tertio, August. Vbi [illegible] gularitas, ibi angulus.

Item {Lucem fugat,
{Maledictionem ostendit,
{Exemplum bonorum destruit.

¶De primo, Ioan. 3. Qui male agit, odit lucē. Num. 11. Extrema castrorum consumpsit ignis: talis cōparatur vespertilioni. De secundo, Ecclesi. 3. Væ soli. econuerso, Ecce quàm bonum & quam iucundum &c. Bernar. Arbitror quòd tu qui in congregatione es &c. De tertio, Apost. 1. ad Cor. 9. Omnibus omnia factus sum &c.

Suspicio {Iudicium contra se prouocat,
{Officium diuinum vsurpat,
{Plus alios, quàm se, curat.

¶De primo, Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini Secundum patet: quòd solus Deus nouit intentionem hominis. De tertio, Bernard. Integritatis tuæ &c. talis alienum hortum colit, suum relinquit,

Item {Spirituisancto detrahit,
{Tempus iudicij præuenit,
{Stultum se ostendit.

¶De primo, Ambrosius: Nescit tarda molimina Spiritussancti gratia. Actuū 2. Factus est repente de cæl sonus. Gregorius: Qui videtur malè facere, subitò potest bonus esse. De secundo, Apostolus 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. Tertium patet: quia stultus est qui trabem habens in oculo &c. Item qui glutiens camelum &c.

FINIS.

¶*Hic Liber nil continet quod sapiat Hæresim, sed dilucidè virtutes & vitia vtiliter omnibus palam facit: Franciscus Doncker Scholasticus & Sigillifer.*

Summa V

T. 2.

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm